

BOZKIRDAN SANAYİNİN BAŞKENTİNE

Ankara Sanayi Tarihi

50 YIL

BOZKIRDAN SANAYİNİN BAŞKENTİNE

Ankara Sanayi Tarihi

Araştırma ve Çalışma Grubu

Arş. Gör. Dr. Murat Karataş
Arş. Gör. Çiğdem Baskıcı
Okan Saykun
Uğur Ursavaş

Ankara Sanayi Odası Yayını

Yayın No: 62

ISBN: 978-605-137-320-1

Ankara - Kasım 2013

Baskı: 5000 adet

Tasarım ve Baskıya Hazırlık

NETVİZYON MEDIAPARK

"Gözden Geçirilmiş Dijital Nüsha"

Ankara Sanayi Odası

Atatürk Bulvarı No: 193 (06680)

Kavaklıdere/ANKARA

Tel: (0312) 417 12 00 Faks: (0312) 417 52 05

e-mail: aso@aso.org.tr www.aso.org.tr

BOZKIRDAN SANAYİNİN BAŞKENTİNE

Ankara Sanayi Tarihi

Doç. Dr. Bekir KOÇ

Prof. Dr. M. Murat BASKICI

SUNUŞ

Ankara için olduğu kadar Türkiye ekonomisi ve sanayisi için de çok önemli bir kurum olan, ancak günümüze kadar ayrıntılı bir araştırmaya konu olmayan, Ankara Sanayi Odası'nın (ASO) 50. yılına ulaşması vesilesiyle bir araştırma eseri yayınlamayı, böylece bir yandan odamızın geçmişine ışık tutarken bir yandan da Ankara sanayisinin tarihine katkıda bulunmayı uygun gördük ve sonuçta elinizdeki eser ortaya çıktı.

ASO Ankaralı sanayicilerin kendi meselelerini kendi bünyelerinde tartışıp halledebilecekleri "müstakil" bir oda taleplerinden doğdu, zaman içinde giderek gelişti ve başlangıçtaki mütevazı talebin ötesine geçerek Türkiye'de sanayinin ve ekonominin gelişmesinde anahtar bir kurum haline geldi; görüşleri merak edilen, söyledikleri ciddiyetle takip edilen bir kurum oldu.

Elinizdeki eser, Ankara Sanayi Odası'nın kurumsal tarihi hakkındaki ilk çalışmadır. Hâlen hayatta bulunan kurucu üyeler ve eski başkanlarla yapılan görüşmelerle odanın kuruluş süreci ve odanın kurumsallaşmasında önemli roller üstlenmiş "ilk kuşak sanayiciler" in katkıları açık bir şekilde sunulmaktadır. Üretim koşullarının iptidai, altyapı imkânlarının sınırlı olduğu, ithalât kısıtlamalarının, yurt içi imalâta karşı önyargıların ve üstelik özel

sektör ve sanayi kesimi hakkında haksız ve yersiz ithamların bulunduğu koşullardan bugüne hem Ankara hem de Türkiye sanayisi çok önemli mesafeler kat etmiştir.

Ankara Sanayi Odası'nın tarihi bir yandan da Ankara'daki sanayinin tarihidir. 1960'lardan günümüze gelen süreçte Ankara merkezde dağınık ve genelde küçük ölçekte yer alan sanayi işletmeleri uzun uğraşılardan sonra Sincan'daki Organize Sanayi Bölgesi'ne (OSB) taşınmış; Ankara ve Türkiye ekonomisinin gelişimi ile birlikte başka sanayi bölgeleri ihtiyacı ortaya çıkmış ve gerçekleştirilmiş, eskiden beri sahip olduğu savunma sanayinde üstünlüğünü pekiştirmenin yanı sıra Ankara, sağlık teknolojileri ile iş ve inşaat makineleri imalatında da atılım yaparak üst sıralara yerleşmiştir. Ankaralı sanayiciler bugün dünyanın hemen her köşesine sanayi mamulleri ihraç eder noktadadır.

Türkiye'nin en önemli OSB'lerinden olan ve kuruluşu için odamızın uzun seneler büyük mücadele verdiği ASO I. OSB'nin tarihçesi de yine ilk defa bu çalışmada yer almaktadır. Odanın kuruluşundan bu yana Türkiye ekonomisi ve sanayisi hakkında dile getirdiği görüşleri ise Türkiye'nin yakın dönem iktisadi geçmişinin bir özeti niteliğindedir. Bünyesinden iki bakan, bir TOBB başkanı çıkarmış bulunan ve Ankara'yı sanayinin başkenti yapmak arzusunda olan Odamız bütün azmi ve şevki ile çalışmalarını sürdürmektedir.

Eser ayrıca Ankara'nın sanayi geçmişini de bir kısmı ilk defa yayımlanan bilgiler ışığında anlatmakta, Ankara'da sanayisinin Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde hangi aşamalardan geçerek bugünlere geldiği izlenebilmektedir. Bu anlamda ülkemizdeki sanayi tarihi ve iktisat tarihi çalışmalarına da katkı yapabilmiş olmayı ümit ediyoruz.

ASO olarak hem Odamız hem de Ankara sanayisi bakımından son derece önemli ve anlamlı olan bu eserin ortaya çıkmasını sağlayan değerli akademisyenler Doç. Dr. Bekir Koç ve Prof. Dr. M.Murat Baskıcı'ya, Odamızın Basın Danışmanı Okan Saykun'a, kitabın basımını üstlenen Türkiye Halk Bankası'na, ayrıca eserin hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

Nurettin Özdebir
ASO Yönetim Kurulu Başkanı

ESERE İLİŞKİN

Ankara sanayisinin tarihsel gelişimi ve Ankara Sanayi Odası'nın 50 yıllık tarihi üç dönem/bölüm halinde incelenmeye çalışılmıştır. İlki, Osmanlı hâkimiyeti öncesi Ankara tarihine ilişkin genel bir bilgilendirmeden sonra kentin Osmanlı hâkimiyetine girmesinden Kurtuluş Savaşı'na kadar olan dönemdir ki, *Osmanlı Hâkimiyetinde Ankara* genel başlığı altında takdim edilmiştir. Bu bahis, daha çok ikinci bölümün teorik çerçevesinin oluşturulması ve Cumhuriyet Ankara'sının devraldığı tarihi mirasın ekonomik ve beşeri koşullarının tespit edilmesi amacıyla hasredilmiştir. Bu çerçevede, Ankara Sancağı'nın yönetsel yapısı, nüfus ve nüfusun sektörel dağılımları (esnaf ve işteğal alanları) ile daha sonraki dönemlerde Ankara sanayisinin gerek ekonomik gerek fiziksel ve zihinsel temellerini oluşturabilecek kent ve hinterlandındaki ticari hareketlilik, hayvansal ve tarımsal üretim çeşitliliği ve miktarları, debbağhâne, dükkân, imalathâne ve kiremithâne gibi iş kollarının sayısal ve niceliksel özellikleri orijinal kaynaklardan ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyet Dönemi Sanayisi ve Ankara adını taşıyan İkinci Bölüm, Mustafa Kemal önderliğindeki İstiklal Savaşı sürecinde Ankara'nın tarihi rolüne ilişkin kısa bir değerlendirmeden sonra, özellikle başkent olması sürecini izleyen yaklaşık 40 yıllık dönemde Cumhuriyet'in kalkınma konusundaki politikalarına odaklanarak, devlet öncülüğünde başlatılan bankacılık ve sanayileşme faaliyetlerine dair teorik ve Ankara özelinde de gerek devlet gerek özel sektör girişimlerinin küçük imalathanelerden büyük ölçekli fabrikalara uzanan süreçteki tarihi seyri istatistikî veriler ışığında ortaya konulmaya çalışılmıştır. Arka planda Ankara Ticaret ve Sanayi Odası tarihinin anlatıldığı bu bölümde, sanayi işletmesi olarak tanımlanabilecek kuruluşların kısa monografileri çerçeve yazılar şeklinde yer almış, Ankara sanayi tarihini aydınlatabilecek kaynak gruplarından elde edilen ve çoğu ilk defa bu çalışmada yer alacak bilgiler paylaşılmıştır.

Ankara Sanayi Odası adını taşıyan son bölümde ise ikili bir amaç güdülmüştür. Bölümün ilk amacı, 1960'lardan günümüze kadar Ankara sanayisine ilişkin gelişmeleri genel hatları ile ortaya koymaktır. İkinci ve temel amaç ise, Ankara Sanayi Odası'nın monografik bir gelişim tarihinin kaleme alınmasıdır. Bu çerçevede Oda'nın kurulma süreci, üye ve yönetici kadroları, başta Organize Sanayi Bölgeleri ve Teknik Kolej olmak üzere Odanın etkin katkı ve desteğiyle gerçekleştirilen projeler ile kuruluşundan bugüne Odanın diğer kayda değer faaliyetleri kronolojik bir sıra ile takdim edilmiştir. Kurumun hayata geçirilmesi ve faaliyetini sürdürmesi konusunda inisiyatif almış önde gelen üyelerle ilgili bir sözlü tarih çalışması yapılmış; bilgiler sistemli bir biçimde işlenerek, Ankara sanayisinin tarihsel gelişimi ve Ankara Sanayi Odası'nın 50 yıllık tarihi aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Ankara Sanayi Odası'nın tarihi kadar Ankara sanayisinin tarihine de akademik anlamda katkı sağlayacak bir eser oluşturma niyetiyle yola çıkılan süreçte birçok kişi ve kurumdan destek alınmıştır. Başta başkanlığını yaptığı kurumla ilgili kalıcı bir eser ortaya çıkarmak konusunda duyarlılık göstererek çalışmalarımız sırasında her türlü kolaylığı sağlayan ASO Yönetim Kurulu Başkanı Nurettin Özdebir olmak üzere, tüm Yönetim Kurulu üyelerine, Genel Sekreter Doç. Dr. Yavuz Cabbar'a, sıkıntıya düştüğümüz hemen her konuda yakın ilgi ve desteğini hiç esirgemeyen Basın Danışmanı Okan Saykun'a, Sözlü Tarih aşamasında zaman ve anılarını büyük bir içtenlikle paylaşan Ankara Sanayi Odası eski başkanları ve üyelerine; arşivlerini incelememize izen veren Ankara Ticaret Odası'na, Ankara ile ilgili araştırmalar için vazgeçilmez bir kurum haline gelmiş olan Vehbi Koç ve Ankara Araştırmaları Merkezi (VEKAM) değerli çalışanlarına teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Doç. Dr. Bekir Koç

Prof. Dr. M.Murat Baskıcı

SUNUŞ	II
ESERE İLİŞKİN	IV
İÇİNDEKİLER	VI
GİRİŞ: OSMANLI HÂKİMİYETİ ÖNCESİ ANKARA TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ	2
Çerçeve Yazı 1: Ankara Adına İlişkin	5
1. BÖLÜM: OSMANLI HÂKİMİYETİNDE ANKARA	10
Çerçeve Yazı 2: Ankara Keçisi	17
Çerçeve Yazı 3: Sof İmalı	18
Çerçeve Yazı 4: Rakamlarla Ankara Kazâları	35
Çerçeve Yazı 5: Türkiye'nin Sanayi Geçmişi: Osmanlı Sanayileşme ve Mesleki Öğretimine Genel Bir Bakış	37
2. BÖLÜM: CUMHURİYET DÖNEMİ SANAYİSİ VE ANKARA	46
2.1. Cumhuriyet Dönemi Sanayileşme Çabaları Üzerine (1920-1963)	46
Çerçeve Yazı 6: Tekâlif-i Millîye Emirleri	47
Çerçeve Yazı 7: Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası	49
Çerçeve Yazı 8: Maden Tetkik Arama Enstitüsü	49
Çerçeve Yazı 9: Ticaret ve Sanayi Odaları	50
Çerçeve Yazı 10: Sümerbank	52
Çerçeve Yazı 11: Etibank	52
Çerçeve Yazı 12: Türkiye Sınai Kalkınma Bankası	53
Çerçeve Yazı 13: Devlet Planlama Teşkilatı	53
2.2. Ankara Sanayisinin Tarihsel Gelişimi (1920-1963)	56
2.2.1. Sanayileşmeye Yönelik İlk Adımlar (1920'li Yıllar)	56
Çerçeve Yazı 14: Atatürk Orman Çiftliği	57
Çerçeve Yazı 15: Ankara Çimento Fabrikası	59
Çerçeve Yazı 16: Ankara Havagazı Fabrikası	60
Çerçeve Yazı 17: Ankara Ticaret ve Sanayi Odası I.....	70
Çerçeve Yazı 18: Ankara Mensucat Fabrikası (Yüniş).....	71
2.2.2. Sanayileşmede Devlet Erki (1930'lu Yıllar)	71
Çerçeve Yazı 19: Ankara Bira Fabrikası.....	75
Çerçeve Yazı 20: Ankara Ticaret ve Sanayi Odası II.....	82
2.2.3. Sanayileşmede Durağan Yıllar (1940'lı Yıllar)	82
Çerçeve Yazı 21: Dünya Devi Bir Ankaralı: Vehbi Koç (1901-1996).....	95
2.2.4. Sanayileşmede Özel Sektörün Belirmesi (1950-1963)	97
Çerçeve Yazı 22: Ankara Ticaret ve Sanayi Odası III.....	98
Çerçeve Yazı 23: Makine Kimya Endüstrisi Kurumu.....	99
Çerçeve Yazı 24: Eyüp Sabri Tuncer	106
Çerçeve Yazı 25: Kavaklıdere Şarapları.....	115
Çerçeve Yazı 26: Yayla İrmik ve Makarna Fabrikası.....	120
Çerçeve Yazı 27: Minneapolis-Moline Türk Traktör Fabrikası.....	124
Çerçeve Yazı 28: Nuh'un Ankara Makarnası	128
Çerçeve Yazı 29: Ankara Şeker Fabrikası.....	136
Çerçeve Yazı 30: Ankara Ticaret ve Sanayi Odası IV.....	137
Çerçeve Yazı 31: Zabıt ve Anılarda Ankara Sanayi Odası'nın Kuruluşu.....	138

3. BÖLÜM: ANKARA SANAYİ ODASI	145
3.1. Ankara Sanayi Odası'nın İlk Yılları	146
Çerçeve Yazı 32: ATO ile İhtilaf	156
3.2. Ankara Sanayi Odası'nın Mekânları	157
Çerçeve Yazı 33: ASO Binası	162
3.3. 1960'lardan Günümüze Ankara'da Sanayinin Gelişimi	164
Çerçeve Yazı 34: Madeni İnşaat İşleri Türk Anonim Şirketi (MİTAŞ)	168
3.4. Organize Sanayi Bölgeleri	172
3.4.1. Ankara Sanayi Odası I. Organize Sanayi Bölgesi	174
Çerçeve Yazı 35: Ankara Organize Sanayi Bölgesi'nin (ASO I. OSB) Kuruluş Süreci Hakkında Kısa Kronoloji	176
Çerçeve Yazı 36: METES	183
Çerçeve Yazı 37: Ulusal Meslek Standartları ve ASO	183
3.4.2. Ankara Sanayi Odası II. ve III. Organize Sanayi Bölgesi	186
3.4.3. OSTİM Organize Sanayi Bölgesi	188
3.4.4. İvedik Organize Sanayi Bölgesi	191
Çerçeve Yazı 38: Ankara'da Diğer Sanayi Bölgeleri	194
3.5. Türkiye'de Ekonomi, Sanayi ve Ankara Sanayi Odası	196
3.5.1. 1960'lı ve 1970'li Yıllarda Ekonomi ve ASO	196
Çerçeve Yazı 39: Ekonomi Seminerleri	200
3.5.2. 1980'li Yıllarda Ekonomi ve ASO	201
3.5.3. 1990'lı Yıllarda Ekonomi ve ASO	207
3.5.4. 2000'li Yıllarda Ekonomi ve ASO	210
Çerçeve Yazı 40: ASO Logosu	214
Çerçeve Yazı 41: Mesleki Eğitimde Son Nokta: ASO Teknik Koleji	215
3.5.5. Günümüzde Ankara Sanayi Odası	219
Çerçeve Yazı 42: ASO Eğitim Vakfı (ASOV)	222
Çerçeve Yazı 43: Ankara Gelişimci Evi ve Atölyesi: Hasan Altun Konağı	222
3.6. Ankara'nın İktisadi Önemi ve Ankara Sanayisi	224
3.6.1. Ankara ve Rekabetçilik	225
3.6.2. Ankara Sanayisi	227
3.6.3. Ankara'da Teknoparklar	242
3.7. ASO ve Gelecek: Başkent'in Sanayisinden Sanayinin Başkentine	247
Çerçeve Yazı 44: Ankara Sanayi Odası'nın Stratejik Amaçları	250
Çerçeve Yazı 45: ASO Kalite Yolculuğu.....	250
EKLER	253
ASO'da Seçimler	254
ASO Yönetim Kurulları, Yönetim Kurulu Başkanları ve Oda Meclisi Başkanları	255
ASO Oda Meclisi Başkanları	258
ASO Yönetim Kurulu Başkanları.....	260
ASO Genel Sekreterleri	265
ASO Meslek Grupları	266
Ankara Sanayi Odası Kronolojisi (1963-2013).....	270
KAYNAKÇA (1. ve 2. Bölüm)	280
KAYNAKÇA (3. Bölüm)	288
DİPNOTLAR	291

1. BÖLÜM

OSMANLI HÂKİMİYETİNDE ANKARA

GİRİŞ: OSMANLI HÂKİMİYETİ ÖNCESİ ANKARA TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

Ankara'nın bulunduğu coğrafya, insanlık tarihinin başlangıcı sayılan Yontmataş Çağı'ndan (Paleolitik) itibaren yoğun bir yerleşime sahip olmuştur.¹ Araziden toplanan buluntuların konumu, Ankara ve çevresinde yaşayan bu dönem insanların su kaynaklarına yakın alanlarda, yamaçlarda alçak platolarda ve özellikle akarsu kenarlarında konaklamış olduklarını göstermektedir.

Yaprak Biçimli Yonga Savurga Bız

Henüz tarım yapmayı, hayvan evcilleştirmeyi bilmeyen, dolayısıyla tükettikleri besin maddelerini üretme aşamasına gelmemiş olan avcı-toplayıcı, konar-göçer gruplar, beslenmelerinin temelini oluşturan doğal hayvansal ve bitkisel kaynaklar ara-

mak amacıyla, sürekli yer değiştirmişlerdir. Bu alanlarda hayvan kemik ve postlarından, odun ve kamışlardan yaptıkları koruyucu çatı, basit çadır ya da kulübelerde barındıkları varsayılabilir.²

İnsanoğlunun tarım ve hayvancılığa dayalı, yerleşik bir düzende yaşamaya başladığı dönem olan Neolitik Çağ'la ilgili yeterli düzeyde olmayan kazı çalışmalarından elde edilen sınırlı sayıdaki buluntu, bu çağdaki yerleşimlerin Ankara ve yakın çevresinden çok, Kızılırmak kavisinin güneyinde yoğunlaştığına işaret etmektedir.

Taş aletlerin kullanıldığı Neolitik Dönem, M.Ö. 5000 civarlarında yerini metallerin yeni yeni kullanılmaya başlandığı Kalkolitik ve M.Ö. 3000 civarlarında da Tunç Çağlarına bırakır. Bakır ve kalayın alaşımı olan bronz bu çağda alet ve silah yapımında yoğun biçimde kullanılmaya başlanmış; özellikle kalayın en aranılan metalden biri haline gelmesi aktif ticaret sisteminin gelişmesine, bu durum da derebeylik ya da küçük şehirdevletleri olarak tanımlanabilecek siyasi yapıların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Ahlatlıbel, Koçumbeli, Etiyokuşu, Karaoğlan, Yalınca ve Karayavşan'da yapılan kazılarda, bir avlu etrafında sıralanmış farklı boyutlardaki mekânlardan oluşan yerleşim yerleri, avlularındaki fırın ve ocaklar, tahıl ambarları, dokuma endüstrisinin varlığına işaret edecek ağırşaklar³, kilden yapılmış çok sayıda idol, stilize kadın bedenleri, koyun ve inek gibi hayvan betimlemeleri oldukça dikkat çekicidir. Bazı mezarların diğerlerine göre daha zengin veriler sunması -bakır kama, balta, altın yüzük, bakır boyun halkası ve bilezikler- buranın önemli sayılabilecek, büyük ihtimalle de siyasi güç sahibi birine ait olduğunu düşündürmektedir. M.Ö. 2000'li yılları temsil eden Orta Tunç Çağı'nda git-tikçe gelişen ticaret ağı, topluluklar içinde hiyerarşi ve sosyal katmanlaşmanın artmasına, siyasi liderlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler, Anadolu'nun ticari ağlarını ve bu ticarettten elde edilecek geliri kontrol etmeyi amaçlayan rakip derebeylik ve şehirlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Gavurkalesi Rölyefleri

M.Ö. 2000'de başlayıp, Hitit İmparatorluğu'nun ortaya çıkışına kadar (yaklaşık M.Ö. 1450) devam eden bu dönemde İç Anadolu'da önce Asur Koloni Çağı'yla ilişkilendirilen yerleşimler ve bunu takip eden dönemde de Proto-Hitit yerleşimleri görülmektedir. M.Ö. 1900-1750 arasına tarihlenen Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Anadolu'da canlı ve etkili bir ticaret ağının kurulduğu ve Karum Kaneş'in (Kayseri-Kültepe) bu süreçte önemli bir merkez olduğu bilinmekle birlikte, Ankara'nın bu gelişmiş ticaret ağındaki konumuna dair açık deliller şimdilik mevcut değildir. Son Tunç Çağı'na damgasını vuran ve başkentleri Boğazköy (Hattuşa) olan Hititler Kızılırmak yayı içinde güçlü bir merkezi devlet kurmuşlar ve Anadolu'nun birçok yerini kontrol etmişlerdir. Ankara havzasında çeşitli boyut ve önemde birtakım Hitit yerleşim yerlerinin olabileceği ihtimal dâhilinde olmakla birlikte, bu konudaki tek somut veri, Haymana yakınlarında bulunan Gavurkalesi'ndeki kayalara oyulmuş anıtsal

rölyef heykeller ve bunların hemen yakınındaki yeraltı mezar odalarıdır.⁴

Hitit İmparatorluğu'nun çöküşünü takip eden ve Karanlık Çağ olarak adlandırılan birkaç yüzyıl boyunca Anadolu'da büyük şehirler boşalmış, halk kırsal bir yaşam sürmüştür. M.Ö. 10. yüzyıl civarlarında Demir Çağı uygarlıklarından olan Friglerin (Phrygler) İç Anadolu'ya hâkim olduğu görülmektedir. Balkanlardan bir dizi göç yoluyla Anadolu'ya geldikleri düşünülen Frigler Afyon, Eskişehir, Kütahya ve Ankara'yı kapsayan bölgelerde krallık kurmuşlar ve anılan yüzyıldan itibaren Polatlı yakınlarında kurdukları

Solfasol Köyü Eti
Yokuşu'nda Bulunan İdol

Gordion şehrini kendilerine başkent yapmışlardır. Gordion'un idari ve siyasi merkezini oluşturan ve etrafı 9 metre yüksekliğinde bir surla çevrili olan Yassihöyük'te saraysal özellikler gösteren, büyük ve ihtişamlı bir dizi bina dikkati çeker. Dikdörtgen planlı bu yapıların yaşama alanlarının ortasında bulunan ocaklar, zeminlerindeki dünyanın bilinen ilk çakıtaşı mozaikleri, tahıl öğütmede kullanılan öğütme taşları, pişirme kapları ve ocaklarının yanı sıra söz konusu mekânlarda tekstil üretimi olduğunu gösteren bol sayıda ağırşak bulunmuştur.⁵ Anadolu kilimlerinin atası olan ve tapetes adını taşıyan Frig kilimleri, antik Gordion'da M.Ö. 8. yüzyıla ait yapılarda bulunan dokuma tezgâhlarının çokluğu, Frigya'da tekstil sanayisinin ne denli gelişmiş olduğunu önemli kanıtlarındandır.⁶ Friglerin önemli mimari özelliklerinden olan Tümülüslere ise -Gordion'da 25 adet olmak üzere- çoğunlukla Anıtkabir, Atatürk Orman Çiftliği ve Beştepeler Mahallesi'nde rastlanmış; mezar odalarında yapılan kazılarda bol miktarda seramik ve bronz buluntular ele geçmiştir. Roma Hamamı kazılarında bulunan Frig seramiği ve Ankara'nın farklı bölgelerinde rastlanan kabartma heykelli duvar kaplamaları, özellikle asiller ve kraliyet ailesi için Ankara şehrinin önemli bir merkez olduğunu düşündürecek nitelikte ise de, henüz Frig yerleşkesinin yeri tespit edilememiştir.⁷

Lidyalılar (M.Ö.590-547) ve Persler (M.Ö.547-334) zamanında kentin tarihine ilişkin yazılı kayıtlar bulunmamakla birlikte, sözü edilen dönemlerde Anadolu'da pazar ekonomisinin geliştiği tahıl, hayvancılık, dokuma ve şarap üretiminde ilerlemeler kaydedildiği ve Ankara'nın büyük yolların

Frig Kralı Midas'ın Mezar Girişi-Polatlı

kavşak noktasında bulunmasından dolayı da bu gelişmelerde önemli bir rol üstlendiği söylenebilir. Büyük İskender'in Anadolu'ya geçişiyle hâkimiyetleri sona eren Perslerden sonra başlayan Hellenistik Dönem ve onun temsilcileri olan Bergama, Bithynia, Pontus ve Kommegene Krallıkları zamanlarında Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Ankara ve çevresinin de anılan uygarlıkların iskân alanlarından olduğu anlaşılmaktadır. Persleri ortadan kaldıran Büyük İskender'in Doğu Seferi'nin ana amacının doğu ticaret yolunu Yunan dünyasına açmak ve yeni pazar olanakları yaratmak olduğu tahmin edilmektedir. Ankara gerek Pers İmparatorluğu döneminde, gerekse Büyük İskender zamanında Frigya Satraplığı'nın bir kenti olarak görünmektedir.

M.Ö.278-277 yıllarında Balkan Yarımadası'ndan 3 kabile halinde Anadolu içlerine giren yağmacı Galatlardan Tektosagların Ankara'yı merkez edindikleri anlaşılıyor.⁸ Galatların bölgeye gelişlerini izleyen yaklaşık iki yüz elli yıl içinde Ankara'ya ilişkin pek bilgiye rastlanmasa da şehrin kale-kent özelliği ile yönetsel ve ticari merkez olma işlevini sürdürdüğü söylenebilir.⁹

Ankara'nın Galatya Eyaleti'nin başkenti olması, doğu-batı, kuzey-güney yönüne giden tüm önemli yolların Ankara'dan geçmesi, eyaletin diğer kentlerinin ya da küçük yerleşimlerinin ara yollarla Ankara'ya bağlanması, hiç kuşkusuz bu kenti önemli bir ticaret merkezi haline getiren etkenlerdendir.¹⁰ Bu dönemde çok sayıda sikke basılmış olması, Ankara'nın önemli bir ticaret merkezi olduğunu kanıtlayan diğer göstergelerdendir.¹¹ Yine Ankara kent sınırlarının güneyinde bulunan pek çok kadın mezar taşı üzerinde kirmen, öreke ve yün tarağı gibi aletler ile yün yumak tasvirleri dikkati çeker.¹² Bu mezar taşları, Ankara'nın yün dokuma endüstrisinde kullanılan teknik ve işçilik konusunda fikir vermeleri açısından oldukça önemlidir.¹³

M.Ö.20'li yıllarda Romalıların Anadolu'ya hâkim olmasıyla Ankara bölgenin başkenti haline getirilmiş, kısa sürede bölgede sağlanan istikrar ve İmparatorluk başkenti Roma

Ankara Adına İlişkin

Ankara adının kökenine ilişkin çok sayıda görüş olmakla birlikte, aşağıdaki satırlar bugünkü söylenişe en yakın olan Yunanca Ankūra (Ἀγκυρα) ve Latince Ancyra sözcüklerine vurgu yapan literatür dikkate alınarak değerlendirmeye tâbi tutulmuştur.¹⁴ Eski Yunan yazarlarından Stephanos Byzantinos'a göre (M.S.6.yüzyıl) Ankara, Galatların Büyük Frigya (Phrygia) sınırında yer alan kentlerinden birinin ismidir.¹⁵ Bu yazar, Avrupa'dan gelen Galatların üç kabile halinde Anadolu'ya geçtiklerini, Orta Anadolu'da Galatya denilen toprakları üç parça halinde aralarında paylaştıklarını, Pontos Kralları

İmparator Gallienus'a Ait Sikkelerden

Mithradates ve Ariobarzanes ile birlikte Mısır Kralı Ptolemaios'un Anadolu'ya gönderdiği askeri kuvvetleri yenip onları denize değin sürerek; gemilerinin çıplarını ganimet olarak ele geçirdiklerini, zaferlerinin ödülü olarak bir kent kurmak ve bu gemi çıpasına göre bu kenti adlandırmak için kendilerine toprak verildiğini bildirmiştir. Yazara göre Galatlar gemi çıpasına göre adlandırılan Ankyra, Pessinus ve Tavium adını taşıyan 3 kent kurmuşlardır.

Ankara'ya ilişkin bilgi veren bir başka yazar, M.Ö. 3. yüzyılda yaşamış olan Aphrodisias (=Karia)'lı Apollonios'dur. Bu yazar da Mısırlılara karşı yapılan savaşın sonucunda onların gemi çıplarının ganimet olarak ele geçirildiğini, Galatlara kazandıkları zaferin ödülü olarak kent kurmak için arazi verildiğini ve kurulan kentlerden birine gemi çıpası adına dayanarak "Ankyra" denildiğini belirtmiştir.

Öte yandan İlkçağ'da Ankyra adını taşıyan 3 yerleşme söz konusuydu: Birincisi başkentimiz, ikincisi Phrygia-Lydia-Mysia sınırındaki yerleşim yeri (=Kiliseköy civarı), üçüncüsü de Makedonya'daydı. Büyük İskender'in tarihçilerinden Arrianos (M.S.95-175), İskender'in Anadolu seferleri sırasında Galatya'daki Ankyra'ya hareket ettiğini ve diğer tarihçi Curtius

Rufus da (M.S.1.yüzyıl ortaları) İskender'in Ankyra kentine geldiğinde burada birliklerin sayısını belirleyip Paflagonya'ya (Paphlagonia) hareket ettiğini bildirmektedir. Bu yazarların ifadelerinden Galatların Anadolu'ya geçtikleri M.Ö. 278 tarihinden 55 sene önce, yani İskender'in Ankara'dan geçtiği M.Ö. 333 tarihinde Ankyra adlı bir kentin var olduğunun kesin oluşudur. O halde, Galatların Ankyra'yı kurup gemi çıkmasına göre adlandırmaları mümkün görünmemektedir. Tarihçi Pausanias'a göre (M.S. 2.yüzyıl) Galatlar gemilerle Asya'ya geçtikten sonra Pergamum (=Bergama) Kralları onları Galatya'ya sürmüşler, Galatlar burada eskiden Gordios oğlu Midas tarafından kurulmuş olan Frig kenti Ankyra'yı ele geçirdikten sonra Sangarios'un (=Sakarya Nehri) öte tarafındaki

Frig Kralı Midas

topraklara sahip olmuşlardır. Bu yazar ayrıca Midas'ın icat ettiği gemi çıkasının kendi zamanına değin Zeus tapınağında saklandığını ifade etmiştir. Bu durumda Galatlar Ankara'nın kurucusu değil, ancak fatihidirler. Bu kayıtlardan anlaşılıyor ki, Ankara kenti M.Ö.8-7. yüzyıllarda Orta Anadolu'yu kapsayan Frigya Devleti'nin sınırları içinde olup, bir Frigya yerleşmesidir. Öte yandan

Ankyra, Frig yerleşkesi olsa da kentin onlar tarafından kurulup kurulmadığı da kesinlik taşımamaktadır. Her ne kadar Ankyra adını Friglerin bağlı olduğu Hint-Avrupa dilindeki "çengel, kıvrıntı" anlamına gelen "Ank" köküne bağlı ve kale ile Ankara çayının doğal görüntüsü esas alınarak¹⁶ "Ankos" (=kayalık, kıvrıntı, darboğaz) sözcüğünden türemiş olabileceği düşüncesi ortaya atılmışsa da, Friglerin Ankara'yı çok eski bir kent saymakla birlikte, kuruluşu hakkında açık bilgilerinin bulunmadığı, o nedenle kuruluş olgusunu kendi tarihlerinin karanlık dönemini temsil eden Midas'a bağladıkları anlaşılmaktadır. Bundan, Ankara'nın Frig öncesi Hititler döneminde (M.Ö.1750-1200) var olduğu sonucu ortaya çıkmakla birlikte, bugüne değin Hitit çivi yazılı metinlerde Ankyra adı geçmediği gibi, arkeolojik araştırmalarda Hitit dönemine ilişkin herhangi bir buluntu da ele geçmiş değildir¹⁷. Şu durumda Hititler zamanında Ankara kentinin

ile girdiği sıkı ilişkiler kısa sürede kentin canlanmasına ve nüfusunun hızla artmasına katkıda bulunmuştu. M.S. 2. ve 3. yüzyıllarda inşa edilen Augustus Tapınağı, Kent Meclisi Binası, pazar yeri, hamam, tiyatro ve tapınaklar ile nüfusun kale dışına taşması söz konusu refahın ve gelişmenin devam ettiğini göstermektedir.¹⁸ M.S. 3. yüzyılda Perslerin saldırıları ve özellikle İmparatorluğun doğu sınırındaki büyük savaşlar bölgenin istikrar ve umranına olumsuz etkide bulunmakla birlikte, söz konusu yüzyıl boyunca Ankara İmparatorluk ordularına kışlık barınak işlevi görmüş, ordulara gerekli erzak ve gereçleri sağlamış, yeni seferler için askerin toplanma yeri olmuştur.

M.S. 4. yüzyılda¹⁹ Roma İmparatorluğu'nun Doğu ve Batı diye ikiye ayrılmasıyla Doğu Roma'nın başkentinin Constantinopolis ol-

Gordion-Polatlı

ması, başkenti doğuya bağlayan askeri, posta ve ticaret yolu üzerinde bulunan Ankara'nın öneminin artmasına katkıda bulunmuştu. Hemen aynı yüzyılın başlarından itibaren Hıristiyanlığın Ankara'da hızla yayıldığı ve bu dini örgütlenme içinde ilk resmi kiliselerden birinin de Ankara'da açıldığı²⁰ ve kırsal alanda çok sayıda manastır ve kilisenin faaliyete geçtiği görülmektedir. 4. yüzyılın başı ile 7. yüzyılın başı arasındaki üç yüzyıllık barış döneminde kentin nüfus ve refahının attığını, bu dönemlere tarihlenen çok sayıda dini ve sosyal yapıdan anlamak mümkündür.²¹ 7. yüzyılın başlarından itibaren Pers, 9. yüzyılda da Arap saldırılarına maruz kalmış olan Ankara, kale-kent görünümünü 9.yüzyılın ortalarına kadar muhafaza etmiştir. Bizans'ın Doğu'ya genişleme politikaları sürecinde Anadolu'da kurulan

kuruluşuyla ilgili kesin yargıda bulunmak mümkün görünmemektedir.

Kaynakların sınırlı olduğu kadim dönemlerde özellikle isim, deyim ve terimlere dair açık bilgiler bulma imkânı olmadığından sonuç olarak şu söylenebilir ki, Ankara Eskitaş döneminden başlayarak yavaş yavaş gelişip büyümüş ve belki Hitit öncesi dönemlerde bugünkü adına yakın bir şekilde telaffuz edilmiştir. Nitekim Karura, Tarkondra, Kydrara benzeri Küçük Asya yerli dillerine ait yerleşim sözcüklerinde olduğu gibi kent olasılıkla "Ankura" iken sonradan Greklerce Ankyra biçimine sokulmuştur.

Frig Dönemi Aslan Kabartması

Frig Dönemi At Kabartması

askeri Thema sistemi kentin canlanmasına katkıda bulunmuş, özellikle kentte konuşlanan askerler için imparatorluk hazinesinden gönderilen paralar, iktisadi hayatı daha da canlandırmış, nüfus artarak surların dışına çıkmıştır. Kentin 10. yüzyıla kadar Doğu ile yoğun bir ticari ilişki içinde olduğu ve -ithalât ve ihracâtтан alınan vergileri toplayan memurların bu kentte ikamet etmeleri ve ticari emtia depolarının burada bulunması gibi özellikler dikkate alınarak- askeri öneminin yanında ticari önemini korumaya devam ettiği anlaşılmaktadır.²²

11. yüzyılın son çeyreğinde Anadolu'ya hızla yayılan Türklerin 1073 yılında kenti ele geçirmeleri ve tekrar 1101 yılında kentin Haçlılar tarafından ele geçirilmesiyle son kez Bizans sınır kalesi olan Ankara, birkaç yıl sonra Selçukluların geri almasıyla artık

bir Türk kenti haline gelecekti.

Anadolu'nun Türkler tarafından fethedilmesi süreciyle birlikte taşrada konar-göçer gruplar nüfusu yerli ahali aleyhinde artırırken, kentler de öncelikle fetheden asker ve ailelerinin iskânına sahne olmuştu. Ele geçen yerlerde gayr-ı Müslim ahali ticaret ve sanayi ile uğraşlarını sürdürmüşler, Müslüman Türkler ise belli bir birikim ve uzmanlık gerektiren bu alanlardan ziyade, daha çok toprak sahibi olmaya önem vermişler, kentlerin ve kasabaların çevresinde tarım ve hayvancılık ağırlıklı bir yaşam tarzı benimsemişlerdi. Bununla birlikte, söz konusu grupların kentlerden izole bir yaşam sürmedikleri, aksine gerek tarımsal ve hayvansal ürünleri pazara getirme ve elde edilen gelirle ihtiyaçlarını temin etme gerek yargı, askerlik, sağlık ve benzeri hususlar nedeniyle her zaman kentle ilişkili

Akköprü-ANKARA

oldukları rahatlıkla söylenebilir.

Kent fethedildikten sonra yerli ahalden bir kısmının göç etme ihtimali olmakla birlikte, gündelik hayatlarını mukim oldukları kentlerde sürdürmeyi seçen yerlilerin yeni ahali ile ilişkilerini hoşgörü zemininde sürdürme konusunda hevesli olacakları dikkate alınarak, beraber yaşama isteğinin zorunlu test alanlarından birinin de ticaret ve üretim sahalarındaki iletişim olacağını söylemek büyük bir öngörü olmaz. Kârlı ve güvene dayalı bir alışveriş düzeninde dini veya başka bir hususiyetin ikinci planda kalacağını -kadim uygarlıklar dâhil- her dönemde iddia ve ispat etme imkânı olduğundan, kentliliğe talip olan kitlenin yerli ahalinin uzattığı güven, paylaşım ve hoşgörü elini havada bırakmış oldukları düşünülemez.

Yine kent ve çevresindeki Müslüman nüfusun cami, mescit, han, hammam, kahvehâne gibi dini ve sosyal yapılar yanında dükkân, fırın, değirmen veya herhangi bir metanın imalat ve işlenmesi konusunda öncelikli ve daimi ihtiyaçlarının belirlediği iktisadi faaliyetlerin sosyo-ekonomik ve mimari yapıyı hızla değiştirdiği söylenebilir. Asker ve bürokratlardan oluşan kentin Müslüman sakinlerinin şehirdeki imkânları değerlendirerek, kısa sürede hatırı sayılır bir servet kazanma ihtimali olduğundan, bunlar zamanla yaptıkları meslekleri bırakarak daha kârlı olan ticaret ve sanayi sahasındaki faaliyetlere yönelmiş olabilirler. Bunların bıraktıkları alanları doldurma heves ve potansiyeline sahip grupların sisteme eklenmesi, yine eğitim, güvenlik veya başka saiklerle kent yaşamına talip diğer Müslüman grupların takviyesiyle, şehir merkezlerindeki nüfusun arttığı ve içinde ticari ve sanayi alanlarının da bulunduğu uğraşılarda

Augustus Tapınağı Gravürü

daha avantajlı ve güçlü konuma gelmiş uzman ve birikimli bir kitlenin ortaya çıktığı söylenebilir.

Özellikle Selçukluların siyasi birliklerini kurmalarından sonra, gümrük vergilerinin azaltılması, zarara uğrayan tüccar için bir çeşit devlet sigortasının geliştirilmesi, ana ticaret yolları üzerinde büyük kervansaray ve hanların inşa edilmesiyle transit ticaret büyük bir gelişme gösterecekti. Ticari hayatın ihyasına yönelik bu düzenlemelerden Ankara da önemli ölçüde istifade edecek, özellikle 13. yüzyıldan itibaren kale dışında yoğunlaşan Türk nüfus, kentin sosyal ve dini veçhesini değiştirmeye başlayacaktı.

Kentli ve kırsal bölgedeki Türklerin kent iktisadiyatında etkili hale gelmelerini hızlandıran olgulardan birinin de Ahi teşkilatı olduğu anlaşılıyor. 11. ve 13.yüzyılın ortalarına kadar İran üzerinden Anadolu'ya geçen Türk toplulukları çoğunlukla göçebeydiler. 13. yüzyılın başlarında Moğol hükümdarı Cengiz Han (1155-1227) dönemin Asya'daki en uygar Türk kentleri olan Buhara, Semerkant, Taşkent, Belh ve Merv'i yerle bir edip bütün Türkistan ve Harzem bölgesini egemenliği altına alınca, bu kentlerden ölüm korkusuyla kaçan esnaf ve zanaatkârların çoğu Anadolu Selçuklu ülkesine sığındılar.²³

Kentli olan bu yeni gruplar -eski yaşam tarzlarına yakın bir hayat sürmek isteğiyle- mevcut yetenek ve birikimlerini kentlerin üretim hayatını canlandırmak için kullanmakla kalmadılar; yerli halka ve Moğollara karşı örgütlenme refleksiyle mesleki donanımlarını yeni nesillere ve Ankara'nın da içinde bulunduğu Anadolu kentlerine yaygınlaştırmak konusunda sistemli bir çaba da sarf ettiler.

Başlangıçta debbağ, saraç²⁴ ve kunduracıları kapsayan Ahi teşkilatı, zamanla çiftçiler, hallaçlar, yorgancılar, pabuççular, berberler, kuyumcular, keresteciler, dokumacılar, şekerciler, demirciler, nalbantlar, sandıkçılar gibi birçok işkolunu kapsayacak şekilde genişlemiş; süreç içinde esnaf gruplarının bir arada buldukları arasta ve bedesten benzeri ticari mekânların faaliyete geçirilmesiyle de kentlerdeki ticari hayat ihya edilmiştir. Hammadde temini, üretim ve satışın her aşamasında benimsenen sıkı kurallar, güven duyulan ve kalıcı bir ticaret ve sanayi erbabının oluşmasına önemli katkılar sağlamıştır.

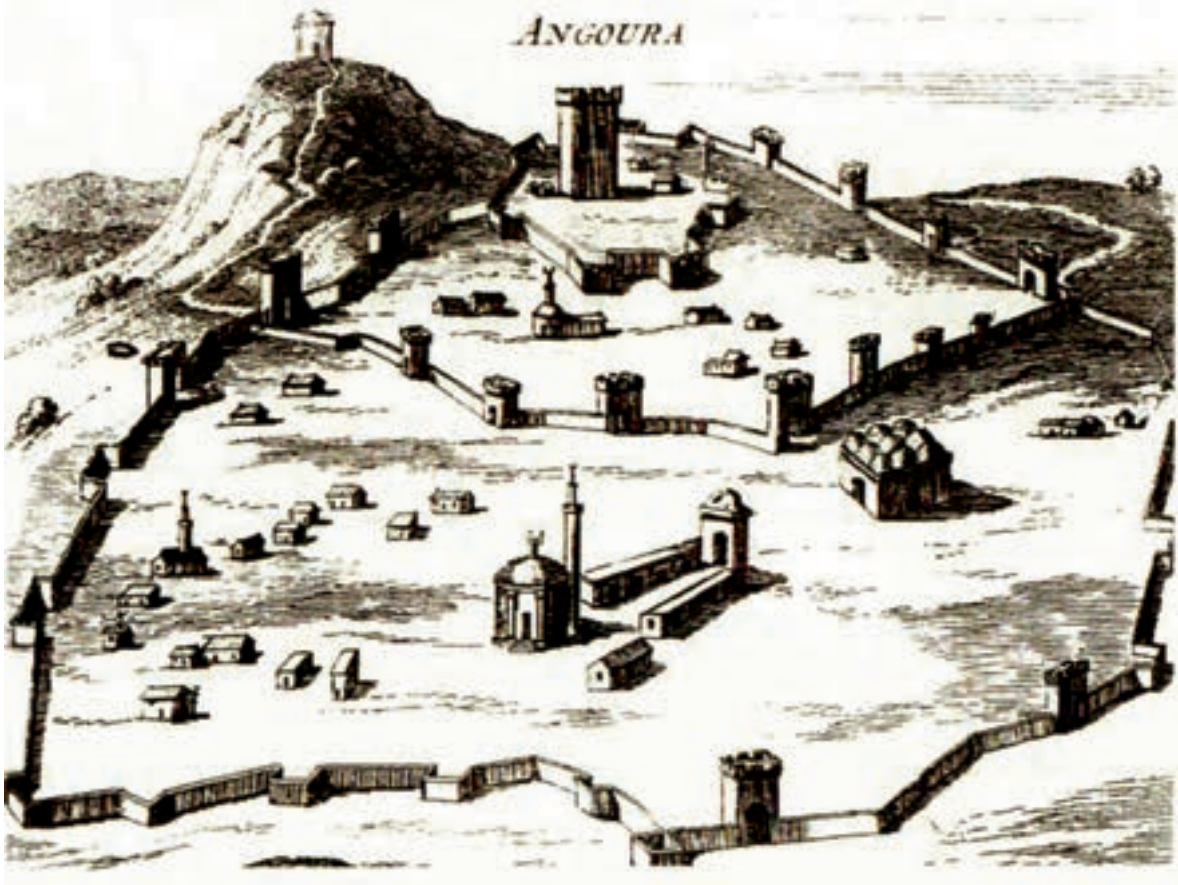
Üretim ve dayanışma konusunda gösterdikleri bu maharet ve elde ettikleri birikimin Ahileri gerek kent ve çevresindeki ahalinin gözünde, gerek etkin oldukları bölgelere hâkim olan siyasi nizamın nezdinde muteber hale getirmesi şaşılacak bir durum olmayacaktır. Nitekim Selçuklu iktidarının fiilen ortadan kalkmasından sonra Anadolu'ya hâkim olan İlhanlıların Anadolu Umumi Valisi olan ve 1343 yılından sonra da bağımsız bir hükümdar gibi hareket eden Ertana'nın Ankara'ya geldiği ve Ahilerinin başı durumundaki Ahi Şerefeddin'le görüştüğü, hatta onu naip olarak atamış olabileceği ihtimal dâhilindedir.²⁵ 1352'de hayatını kaybeden Ertana'dan sonra Ankara'nın Karamanoğulları ile Osmanlılar arasında nüfuz mücadelelerine sahne olduğu ve Ahilerin Osmanlı kesin fetih tarihi olan 1362-63 yılına kadar kentte bir yönetim kurdukları anlaşılıyor.²⁶ Selçuklu Sultanı I. Alaaddin Keykubat adına yaptırılan Akköprü, zaviyeler, vakıf hanlar, hamamlar, imaretler, Ahi Şerefeddin'in babası ve amcası Ahi kardeşlerden Hüsameddin ve Hasaneddin tarafından yaptırılan eski

Atpazarı Yokuşu'nda bulunan Arslanhâne (Ahi Şerefeddin Camii), kalenin güneyindeki Hisar Kapısı'nın hemen dışındaki pazar yeri ve çeşme benzeri mimari yapıların Ahi örgütünün etkinliklerinin tezahürleri oldukları söylenebilir.²⁷

1.1. OSMANLI HÂKİMİYETİNDE ANKARA

Batı Anadolu'da kurulan Osmanlı Beyliği'nin sınır komşusu olan Bizans'ın en yoğun nüfuslu ve zengin kentlerinin bulunduğu bölgede sürdürdüğü yoğun ticaret, ekonomik yapısını da etkileyerek, onu diğer beylikler karşısında avantajlı duruma getirmişti. Beyliğin güçlü ve müreffeh halde bulunması, kısa sürede nüfusunun önemli ölçüde artmasına ve ticaretten elde ettiği gelirle de bir gazâ ordusu kurmasına imkân vermişti. 1326 yılında Bursa'nın ve 1331'de de İznik'in fethi artık diğer beyliklerin ortadan kaldırılacağına habercisi olan gelişmelerdi. Nitekim yüzyılın ortasında çok güçlenen Osmanlı Beyliği, eski Anadolu Selçuklu Sultanlığı topraklarını da birleştirerek, Anadolu'da siyasi birlik kurma konusunda büyük bir başarı gösterdi. Bu süreçte Osmanlı hâkimiyetine giren (1362-63) Ankara, 1402 tarihinde meydana gelen Ankara Savaşı'nda sonra bir süre şehzâdeler arasında el değiştirmişse de Osmanlıların birliklerini yeniden kurmaları süreciyle paralel olarak kentin 15. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren savaşın izlerini silerek yeniden toparlanma eğilimleri gösterdiği söylenebilir.²⁸

1462 yılına kadar Anadolu Eyalet'inin Paşa Sancağı olarak hizmet veren Ankara, bu tarihten sonra eyalet merkezliği statüsünü kaybetse de, yüzyıl boyunca gelişimini sürdürmeye devam edecekti. 15.yüzyılda kentte 25 cami ve mescit olduğu ve bu dini yapıların aynı zamanda mahallelerin çekirdeğini oluşturduğu da farz edilerek, Ankara'nın bu dönemde yaklaşık 30 mahallede mukim

Ankara Gravürü-Lucas

5.000-6.000³⁰ Müslüman'la bir o kadar da gayr-ı Müslimi barındıran bir kent olduğu tahmin edilebilir.

15. yüzyılın ikinci yarısına ait defter düzeyindeki belgeler kentin Ayaş, Bacı, Çubuk, Kasaba, Karacadağ, Mürtedova, Pınarili, Yabanovası, Şorva/Şorba, Müdrib/Muzrup ve Uruş olmak üzere 11 idari birimden oluştuğunu göstermektedir.³¹

Söz konusu idari birimlerden Kasaba, bugünkü Ankara ve Elmadağ ile Ankara'nın Kalecik'e uzanan kısmını içine alıyordu. Çubuk, Ankara'nın kuzeydoğusunda aynı adla anılan kasaba ve civarını; Murtazâbâd, bugünkü Mürted çevresini; Ayaş, bugünkü Ayaş ve Beypazarı'na kadar uzanan bölgeyi, Yabanâbâd, Kızılcahamam ve çevresini; Bacı ise Haymana Kazası'nın doğusunda kalan ve genellikle Yörüklerin buldukları alanı kapsamaktaydı.³² Bu nahiyelerden başka, Ankara'nın batısında Sivrihisar'a, güneyde Karaman Eyaleti'ne tâbi topraklara kadar uzanan geniş bir

alan, bu sancak sınırları içinde kalan Yörük yurduydü. Büyük Haymana, Küçük Haymana, Aydınbeyli, Uluyörük, Kasaba (Karakeçili) Yörükleri Sivrihisar ile Koçhisar arasında güneybatıdan itibaren sıralanmışlardı. Ankara Yörükleri olarak vergilendirilen bu grupların önemli bir bölümü, Karahisar-ı Sahib (Afyon), Sultanönü (Eskişehir), Kengiri (Çankırı),

Arslanhâne (Ahi Şerefeddin Camii)

Aksaray ve az da olsa Konya Sancağı'nın Bayburd Kazâsı ve Turgud Kazâsı'ndaki mezraları kullanmaktaydılar.³³

Osmanlı Devleti'nin güçlenmesiyle paralel bir şekilde Ankara'nın asıl büyümesini 16.yüzyılda gerçekleştirdiği anlaşılıyor. Bursa'nın 15.yüzyılda iktisadi bir merkez olarak yükselmesinden sonra önem kazanmış olan Bursa-Tebriz ipek yolu, Anadolu'yu çaprazlama kat eden Halep-Şam yolu ve Konya üzerinden bağlandığı Antalya-İskenderiye deniz yolu, kentnin gelişmesine ve bölge ticaretinde pay almasına katkıda bulunan önemli güzergâhlardı.

Kente başlıca üç kapıdan giriş yapılıyordu: Cenâbi Kapısı, Doğan Bey Zâviyesi yakınındaki kapı ve Araba Pazarı kapısı. Kent kale dışında -bu yapının doğal eğimleri de dikkate alarak- Yukarıyüz ve Aşağıyüz olmak üzere iki bölüm halinde konuşlanmıştı. Yukarıyüz kale ve çevresini, Aşağıyüz ise Anafartalar Caddesi'nin altında kalan ve Hacı Bayram Camii'nden Karacabey Külliyesi'ne kadar uzanan kısımları tanımlıyordu.³⁴

Ankara'daki canlı ticari hayatı yansıtan önemli yapılar ise, tüccarın tercih ettiği ve 96 odalı olan Bedesten; bezciler ve iplikçiler ile bu işin ticaretini yapanlara merkezlik yapan 28 odalı Penbe Han; özellikle yiyecek ve içecek maddelerinin satışının gerçekleştirildiği Kapı Han; sof tüccarının konakladığı Kurşunlu Han; Aşağıyüz olarak adlandırılan kesimin ticari merkezi olan Hasan Paşa Hanı/Suluhan;

Koyunpazarı

1463 Tarihli Tahrir Defterine Göre Ankara Sancağındaki Mezra ve Köy Sayıları²⁹

İdari Birimler	Mezra	Köy
Ayaş	-	7
Bacı	5	38
Pınarili	12	92
Çubuk	18	78
Karacadağ	4	6
Kasaba/Ankara	52	106
Müdrüb/Muzrup	2	25
Mürtedova/Mutazaâbâd	8	82
Şorva/Şorba	-	33
Uruş	-	13
Yabanovası/Yabanâbâd	3	80
Toplam	104	560

Zağfirancı Hanı, Tuz Hanı, Çengel Hanı, Bakır Hanı, Çatal Han, Yeni Han, Helvacı Han ve Cemaloğlu Hanı'ydı. Anılan vakıf hanları ve mülk hanlarının önemli kısmının Atpazarı ve çevresinde bulunduğu, Hasan Paşa Hanı ile Karaoğlan Çarşısı ve Kaledibi'nin bir ikinci sanat ve ticaret kesimi teşkil ettiği görülüyordu.³⁵

Ticari hayatın önemli mekânları olan hanlar dışında Ankara esnaf çarşıları da iki ayrı kısımda yer alıyordu. Yukarıyüz esnafı, Bedesten'in çevresindeki düzlükte yer alan Atpazarı Çarşısı ile Samanpazarı'ndan Bedesten'e doğru çıkan Koyunpazarı arasında kümelenirken,

Aşağıyüz'deki sanatkârlar, Kaledibi (Tahta'lkal'a) ile Karaoğlan Çarşısı arasındaki özel sokaklarında sanat ve ticaret hayatlarını sürdürüyorlardı.³⁶

Hisar'ın dışındaki düzlükte yer alan ve kentin önemli mekânlarından olan Atpazarı Çarşısı,-hayvan alım-satımı da yapıyordu- özellikle her türlü eşyayı alıp-satan çerçilerin sergi halinde mallarını pazarladığı bir alandı. Ankara hanlarının birçoğunun ve Bedesten'in bu çevrede yer alması buranın önemli bir sanat ve ticaret merkezi olduğunu göstermekteydi. Bugünkü Samanpazarı'ndan Atpazarı'na çıkan caddede yer alan Koyunpazarı Çarşısı, her türlü esnafın toplandığı bir alandı ve ayrıca bu caddeye açılan sokaklarda birçok esnaf grubu faaliyetlerini sürdürüyorlardı.

Aşağıyüz'ün önemli çarşılarından olan ve bugünkü Ulus Meydanı'ndan Anafartalar'a çıkan yolda konumlanan Karaoğlan Çarşısı, yine bugün Bendderesi denilen yerde, nehir kenarında faaliyet gösteren derici esnafının ağırlıkta olduğu Debbâğhâne Çarşısı, şimdiki Denizciler Caddesi girişinde, Ticaret Lisesi'nin arkasında yer alan ve çevre köylerden gelenlerin rağbet ettiği Araba (Kağnı) Pazarı önemli alış-veriş alanlarıydı. Her türden esnafı bünyesinde barındıran Uzun

Çarşı benzeri genel pazar yerleri dışında Haffaflar Çarşısı (Arasta), Sarachâne, Hacı Murat Çarşısı, İskender Bey Çarşısı gibi adlarla anılan çarşılar ticaret kesiminin belli başlı yerlerini oluşturuyordu.³⁷

Ankara'da 16. yüzyılda 40'ın üzerinde ticaret ve sanat kolu belgelere yansımıştı.³⁸ Şehirde üretime katılanların hepsi, mensup oldukları sanayi dalında, ekonomik, idari ve sosyal fonksiyonları bulunan bir teşkilat üyesiydiler. Her loncanın başında bir şeyh, bir kethüda ve bir yiğitbaşı bulunmakta, esnaf grubunun mesleki ve sosyal meseleleriyle ilgilendikleri gibi, devlet ve tüketici ilişkilerinde de inisiyatif üstlenmekteydiler.³⁹ Bunlardan kahveci, bezzâz (kumaş satan), kuru yemişçi, eskici, oduncu, bakkal, arpacı, meyvacı, bostancı, çerçi, kuru yemişçi, kasap, attar gibi herhangi bir metanın alım satımıyla uğraşanları ticaret kesimi; cerrah-tabib, dellâl, dellâk, berber, nalbant, katırcı, bennâ/dülger, terzi, kalaycı gibi meslekleri de hizmet erbabı kabul edersek, geriye kalan 20 civarındaki esnaf grubu imalat sektöründe faaliyet gösteriyordu. İmalatla uğraşan esnaflardan dört tanesinin -sofçu,

Tiftik Pazarı

Anafartalar-Karaoğlan

perdahtçı, sof yuyucu ve boyacı- sof üretiminin herhangi bir aşamasında yer alan sanat kollarını oluşturması, bu metanın söz konusu yüzyılda çok yoğun olarak üretime konu olduğunun en önemli deliliydi. Sofçulardan sonra üretimle ilişkili en kalabalık meslek erbabı debbâğlardı. Yine muytablar (kıl dokuyanlar), saraçlar, semerciler, pabuççular, keçeciler, kuyumcular, kazancılar, kürkçüler, kaftancılar, yorgancılar, sabuncular, bezirciler ve mumcular başlıca sanayi erbabını oluşturuyorlardı.

Yukarıdaki esnaf gruplarından sofçular dışında kalan hemen hepsinin üretimleri, şehir içi ve çevresinin ihtiyacı ile sınırlı bulunuyordu. Tiftik ipliğinden dokunan soflar ise İstanbul başta olmak üzere, Halep, Bursa, Şam gibi şehirlerde, fakat daha çok Venedik, Lehistan gibi Avrupa ülkelerine satılmaktaydı.

Köylerde ve şehirde özellikle kadınlar tarafından eğrilen tiftik, iplik haline getirilmekte, yıkandıktan sonra tezgâhlara gerilerek dokunmakta, kumaş haline gelen ürünün yıkanması, boyanması ve cendreye çekilerek düzeltilmesi ve parlatılması

işlemlerinden sonra alıcılara sunulmaktaydı. Gerek sofçular gerek diğer esnaf gruplarının üretim ve pazarlanmasında ya da sanat ve ticaret hayatının düzenlenmesi ve kontrol edilmesinde devlet müdahil durumdaydı. Merkezi yönetim çarşı pazar düzeninden sorumlu görevlileri vasıtasıyla her hangi bir malın üretimden pazarlanmasına kadar olan tüm süreci -hammadde temini, kalite, hakkaniyetli kâr, benzer nitelikli ürünlerin eşdeğer fiyata satılması, stokçuluğun veya kaçakçılığın önlenmesi- çok sıkı bir şekilde kontrol etmekteydi.⁴¹

Kendi mamüllerini üreten veya pazarlayan esnaf erbabı dışında ticaret alanına büyük meblağlar yatıran müteşebbisler olarak görülen tüccar ise bu sıkı kurallara bağlı değildi. Onların bu ayrıcalıklı konumunu elde etmesinin bir yerde az bulunan bir ihtiyaç maddesini, bol olan bölgeden alıp getirerek; devlet yöneticisinin ülkede bolluk sağlama görevine katkıda bulunmalarıyla ve gerektiğinde her meselede devlete yardımcı olmalarıyla ilgili olduğu anlaşılıyor. Ankara'da hâce veya hâcegi unvanı taşıyan bu nitelikteki girişimcilerin bazıları

ise şunlardı: 1505 yılında Zağfirancı Hanı'nı yaptıran Zağfirancızâdelerden Hâce İbrahim, Mahmud, Ahmed, Edhem ve Mehmed Çelebiler ile Hâce Seydi, Hacı Ahmed, Hâce Muslihiddin, Hâce Nasuh, Hâce Hamza ve Hâce Mehmed. Orta halli esnaf gruplarının bu yüzyılda servetleri 15-40 bin akça arasında değişirken, tüccarın servetinin 75 bin ilâ bir milyon arasında olduğu görülüyor.⁴²

16. yüzyıl Ankara'sında 60'ın üzerinde camii ve meşid, 16 sıbyan mektebi (Muallimhâne), 8 medrese, hepsi işler durumda ve çoğunun Aşağıyüz'de bulunduğu 8 hamam vardı. Yine dönem Ankara'sında 85 mahallede 23.000-25.000 civarında nüfus yaşıyordu.⁴³ Mahallelerin nüfusu veya nüfusun etnik veya diğer özelliklerini ayrıntılı biçimde öğrenmeye imkân verecek bilgiler bulunmamakla birlikte, mahallelerin 71'inin tamamıyla Müslümanlardan, 9'unun Hıristiyanlardan, 7'sinin de çoğunluğu Müslüman olmak üzere gayr-i Müslimlerden oluştuğu anlaşılmaktadır.⁴⁴

Timar sisteminin uygulandığı klasik idari birimlerden olan Ankara Sancağı; Ankara merkez, Çubuk, Murtazâbâd, Ayaş, Yabanâbâd

Şorba, Yörük ile Çukurcak ve Bacı kazâ dairelerinden oluşuyordu.⁴⁷ Söz konusu yüzyılda Ankara'da 741 köy, 339 mezraa, 113 çiftlik, 21 yaylak ve 466 Yörük cemaati bulunuyordu.⁴⁸

Yüzyılın sonuna kadar yukarıda özetlenen yapıyla gelişmeye devam eden Ankara'nın yüzyılın sonlarından itibaren şiddetlenmeye başlayan Celali İsyanları'ndan olumsuz etkilendiği görülmektedir.⁴⁹ İrili ufaklı birçok çete ve örgütlü sayılabilecek grupların Anadolu kentlerini terörize ettiği süreçte Ankaralılar bazen fidye vererek, bazen çarpışarak kendilerini korumaya çalışacaklardı. Sुरु kendi imkânlarıyla yeniden inşa etmeleri Ankara'nın birkaç defa istilaya uğramasını engelleyemeyecekti. Bu kargaşa döneminde Karaoğlan, Kazancılar ve Tahtakale çarşuları yakıldığı gibi, kent içinde ve çevre yerleşimlerde pek çok dükkân ve ev yağmalanmış ve yakılmıştı.⁵⁰

Bu dönemde Ankara belli ölçüde nüfus kaybına uğramışsa da 17. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren bu tür asayişsizlikler önemli ölçüde sona ererek, durum normale dönecekti.

Tahtakale Çarşısı

Çengelhan

17. yüzyılda Ankara 6 tımar nahiyesi (Ayaş, Bacı, Çubuk, Kasaba, Murtazâbâd, Yabanâbâd) ve dokuz kadılık bölgesine (Çubuk, Çukurcak, Murtazâbâd, Şorba, Ayaş, Bacı, Yörügân-ı Ankara) ayrılmış bir idari yapılanma arz ediyordu. ⁵¹Bu yüzyılın 16.yüzyıl idari yapılanmasından kayda değer farkı, Büyük ve Küçük Haymana kadılık bölgelerinin Ankara'ya bağlanmış olmasıydı.

Etkileri Ankara'ya da yansıyan önemli gelişmelerden biri de, Anadolu'daki birçok sancağın İstanbul'daki yüksek rütbeli memurlara arpalık olarak tahsis edilmesi ve bu yüksek rütbeli görevlilerin de atandıkları sancaklarda oturmayarak, yerlerine o bölgenin idaresini üstlenecek ve adına müte sellim ya da müsellim denilen görevlileri ataması uygulamasıydı. Zamanla yerel ayanların ortaya çıkmasının önemli nedenlerinden olan bu gelişme, Osmanlı klasik idari düzeninin bozulmaya başladığının önemli göstergelerinden biriydi ve bu durum Ankara'nın da

içinde bulunduğu birçok kente baskı ve su-iistimal olarak yansyacaktı.⁵²

17. yüzyılda ticari hareketlilik yine At Pazarı, Debbâğhâne Pazarı, Karaoğlan Çarşısı, Koyunpazarı ve Uzun Çarşı gibi alanlarda sürerken; Abdülkerim Efendi Hanı, Bezzâzistan, Çengel Hanı, Çukur Han, Dellâl Hızır Hanı, Pirinç Hanı, Hasan Paşa Hanı, Hızır Hanı, Kapan Han, Kurşunlu Han, Kuş Ahmed Hanı, Na'li Han, Rüstem Paşa Hanı ve Zağrifan Hanı'nın ticaret ve zanaate konu olan önemli mekânlar olduğu anlaşılıyor.⁵³

Ankara Keçisi

İnce, sık, parlak ve dayanıklı tüylere sahip olan tiftik keçilerinin⁴⁰ ayakları ve kuyrukları kısa, boyları ise genellikle 50-60 santimetredir. İyi cinsleri tırnaklarına kadar tiftikle kaplıdır. Yünleri çoğunlukla beyaz olmasına karşın, nadiren de olsa siyah, sarı ve mavi renklilerine de rastlanır.

Tibet kökenli oldukları birçok yazar tarafından kabul edilmişse de hangi tarihte Anadolu'ya geldikleri kesin olarak bilinmemektedir. Büyük İskender'in Hindistan ve Orta Asya'ya düzenlediği sefer dönüşünde getirildiği iddia edildiği gibi, Acemlerin Anadolu'yu istilaları sürecinde getirilmiş olabileceğine dair görüşler de ileri sürülmüştür. Bu ihtimaller dışında tiftik keçisinin Osmanlılar tarafın-

dan Anadolu'ya getirildiği ve yaygınlaştırıldığı da düşünülebilir. Ankara Keçisi adıyla ünlenmişse de Anadolu yarımadasında geniş bir coğrafyaya yayılmış durumdadır. Ankara dışında Çankırı, Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar, Konya, Yozgat, Kırşehir ve Çorum bölgesinde de yoğun biçimde yetiştirilmektedir.

Tiftik keçilerine Ankara'nın güneydoğusunda yer alan Kayseri ile Kırşehir'in Avanos ile Yozgat'ın Boğazlıyan ve Akdağmadeni kazâlarında rastlanmaz.

En iyi cins ve en çok tiftik elde edilenleri, Gerede ve Dörtdivan ile Ankara'nın Zir nahiyesi (Yenikent) ile Eskişehir ve Kütahya'dakilerdir. Özellikle Dörtdivan ve Zir bölgesindeki keçilerin tiftikleri oldukça uzun, helezoni ve parlak olduğu için damızlık veya tiftik alımında en çok tercih edilen türdür. Bolu, Kıbrısçık ve Çarşamba nahiyeleriyle Ankara ve çevresinde keçi başına ortalama 2 kıyye (1 kıyye: 1282 gr.) ve üzerinde tiftik elde edilirken; diğer bölgelerde bu oran 1 ve 1.5 kıyye arasındadır. Keçilerin sadece tiftikleri değil etleri de makbuldür. Altı aylıktan yukarı olan tiftik keçileri kesilebilir. Etleri koyun etiyle aynı lezzette olup, hazmı da kolaydır ve vilayette en çok tüketilen et türüdür. Ortalama bir tiftik keçisinden 16-18 kg ve hatta daha fazla et elde edilebilir. Kasaplık keçi eti sadece vilayet dâhilinde tüketilmekte olup, dışarıya ihracı yasaktır.

Tiftik keçileri ancak yavrularını besleyecek kadar süt verirler ve bu süttten peynir ve yağ imal edilmez. Tiftik keçilerinin hamilelikleri 5 ay sürer ve genellikle 2 yavru doğururlar.

Sof İmalı

Öreke

Tiftik keçisinden nisan, mayıs hatta haziran ayına doğru kırılmak suretiyle elde edilen elyaf; toz, kir ve yabancı maddelerden arındırıldıktan sonra tarama işlemine geçiliyordu.⁴⁵

Hazırlanan elyaf demetleri dişli demir taraklardan geçirilerek, lifler paralel hale getirilir, kısa ve uzun lifler ve ideal tiftik niteliği taşımayanlar ayıklanırdı. Kısa ve kaba elyaftan ip, urgan, çuval dokunur veya keçe yapımında kullanılırdı. Fanila, atkı, bluz gibi yumuşak ve temiz olması gereken giyim eşyası dokunacaksa, bunlar önce yıkanır sonra boyanırdı. Bu yıkama işlemi elyafın temizlenmesi ve açılması için gerekliydi. Yıkama sırasında çöğen otu kullanılır, ılık su içinde çöğen otu ile yıkanan tiftikler köpürtülerek ve ovuşturularak temizlenirdi. Boyama işlemi ise bitkisel boyalarla yapılmaktaydı. Bu işlem sırasında en çok taze ceviz kabuğu, ceviz yaprağı, soğan kabuğu, nar kabuğu, göz taşı, baca kurumu, mazı kullanılıyordu. Boyanın yoğunluğunu ve tonunu ayarlamak için limon tuzu veya yemek tuzu ekleniyordu. Hazırlanan boyalar büyük kazanlarda kaynatılır, renkleri çıkınca nebatlar süzülür, süzülen boya tekrar kazanlara alınır

ve tiftikler içine batırılarak belli bir süre kaynatılırdı. Kazandan çıkan tiftikler duru soğuk suda yıkanır ve kurutulurdu. Renklerin bozuk çıkmaması ve boyamanın düzgün olması için kullanılan su temiz olmalıydı. Bu iş için tabakhanelerden dükkânlara ve boyahanelere yalnız boya işlerinde kullandıkları özel sular dağıtılırdı.

Boyanan ve yıkanan tiftikler karıştığı için elyaf eğirme işleminden önce paralelleştirilmesi gerektiğinden, ikinci bir tarama işleminden geçirilirdi. Daha sonra taranmış ve düzgünleştirilmiş elyaf iğ ya da öreke ile eğirilerek iplik haline getiriliyordu.

Çıkrık

İki ucu sivri ve tahtadan yapılmış olan iğ, iki kısımdan oluşuyordu. Çengelli bir gövde ile ağırşak denilen ve iğ'e ağırlık vermek için gövdeye geçirilen yuvarlak bir tahtadan oluşmaktaydı. Lif önce paralel hale getirilir, sündürülerek uzatılır ve bükülür; elde edilen ilk iplik için gövdesine sarılarak çengelli uçtan geçirilir ve aşağıya sarkıtılırken de hızla döndürülerek büküm elde edilirdi. Öreke, kendi ekseninde duran, tepesindeki mihver üzerine geçirilmiş bir çatala tiftiğin bağlandığı ve 75 cm uzunluğunda bir büküm aygıtıdır. Sol el ile tiftikten bir parça çekilir, sağ el ile iğ çevrilerek ipe büküm verilir. İğler ve örekelerle ince liflerden eğirilen iplikten sof, kaba liflerden yapılan iplikten ise kolan, kaba kumaş ve tekbent dokunurdu.

Eğrilen iplikler önce bir, daha sonra iki, üç, dört veya daha çok katlanmak veya bükülmek suretiyle yumaklar hazırlanırdı. Yumaklar haline getirilen bu iplikler de özel dolaplarda

çile haline getirilirdi. Çile haline getirilmiş olan iplikler çözgünlük ve atkılık olarak ayrılır, çözgü iplikleri çirişlenirdi. Çirişlemede kullanılan çiriş otu bitkisinin kökleri kurutulur, değirmende öğütülerek toz haline getirilir, kullanılacağı zaman 300 gr. çiriş, 17-18 litre suda eritilerek bulamaç yapılırdı. Bu bulamaçtan ağızla üflenerek püskürtmek suretiyle iplikler haşillanırdı. Atkı ipliği çözgüden daha çok katlanıp büküldüğü için doğal olarak daha fazla hacim ve ağırlık kazanırdı. Çileler halinde hazırlanmış ve atkılık olarak ayrılmış iplikler basit çırıklarda masuralara sarılırdı. Soflarda çözgü daha az katlanmış, atkı ipliği ise daha çok katlanmış olarak kullanıldığından, bir top kumaş için 1,5 okka (1 okka=1235 gr.) çözgü ipliği kullanılırken; atkısı için iki okka iplik kullanılırdı. Haşillanan çözgü iplikleri leventlere sarılır, leventlere sarılı bu iplikler önce gücü tellerinden sonra tarak dişlerinden geçirilerek dokumaya alınır.

Tezgâhtan çıkan her kumaş gibi dokuma ham ve işlenmemiş olduğundan kullanılabilir hale gelebilmesi için bir takım işlemlerden geçmesi gerekirdi. Bu konuda yapılan ilk işlem yıkamaydı. Çirişten ve dokuma sırasında dışarıdan aldığı kirden, tozdan temizlenmesi için ham sof kumaş önce soğuk su havuzuna atılır ve 24 saat bekletilirdi. Bu süre zarfında sofun üzerindeki çirişin kabarması sağlanır, sonra taşa çarpılarak veya tokaçlanarak

yıkılır, tekrar havuza atılarak bir gün daha suda bırakılır ve sonra çıkarılarak kurutulurdu. Sofların sırtıklar üzerine asıldığı bir odada kükürt yakılmak suretiyle gerçekleştirilen kükürtleme işlemiyle de soflar daha beyaz, pürüzsüz ve boya hatalarını gösterir bir duruma gelirdi.

Dokunmuş olan top kumaşa uygulanan işlemlerden biri de cilalamaydı. Dokunmuş olan top kumaşı bir ucu bir ağaca, diğer ucu da cilacının karnının üzerindeki sopaya bağlamak suretiyle, cilacı yavaş yavaş topu dürmeye başlayarak ağaca doğru hareket eder; bu esnada sofa ağızıyla su püskürtmek suretiyle tavlardı. Bu işleme, düzeltmek, çekiştirip tesviye etmek anlamına gelen pergelleme denirdi. Perdahtan çıkan soflar, özel olarak yapılmış, ağız sımsıkı kapatılabilen ve altından hafif bir ateşle ısıtılan, fırınlara konur ve kumaşlar yanmayacak derecede ısıtılırdı. Bir sonraki işlem ise kumaş yüzeyine ince çizgiler halinde dalgalı bir görüntü verilmesiydi. Hâreleme denilen bu işlemde Ankara soflarının söğüt yaprağı, asma yaprağı, gül yaprağı gibi istenilen yaprağın dalgasını verecek şekilde hârelenmesi, yalnız Ankara'da bulunan uzman işçiler tarafından yapılırdı. Hâreleme ile son işlemleri tamamlanan sof kumaşlar, satışa sunulmak üzere katlanır ve piyasaya sürülürdü.

Hergele Meydanı

16.Yüzyılda Ankara Mahalleleri⁴⁶

Afi
Ahî Hacı Murad
Ahî Tura
Ahî Ya'kub
Ali Bey
Bademli
Baklacı
Balaban
Behlül
Belkis
Bostanî
Boyacı Ali
Börekçiler
Buryacı
Celal Kattânîn
Çakırlar
Çeşme Mescidi
Debbâğîn
Dellâl Karaca
Dibek
Direkli Mescidi
Emregölü
Erzurum
Eşenhor
Genegî
Hâce Paşa
Hâcendî
Hacı Arab
Hacı Doğan

Hacı Eshâb
Hacı Halil
Hacı İvaz
Hacı Mansur
Hacı Musa
Hacı Seydi ve Hacı Tepesi
Halife Bayezid
Hallâc Mahmud
Hankâh
Hâtun
Helvayî
Hendek
İbn Gökçe
İğneci
İmam Yusuf
İmâret
Kâfirköyü
Kattânîn
Kayabaşı
Kazur Ali
Kebkebûr-ı Müslim
Kebkebûr-ı Zimmî
Keyyâlîn
Kızılbey
Kiçilü
Koçhisar
Konurca
Koyunpazarı
Kul Derviş

Kurd
Kureyş
Leblebici
Makramacı
Mevdûd
Mihriyâr
Molla Büyük Mescidi
Mukaddem
Mürûrî
Öksüzce
Papanî
Rüstem Na'al
Sabunî
Sarâc Sinan
Sed
Şemseddin
Şeyh İzzeddin
Teke Ahmed
Tiflisî
Tulî
Ürgüp
Valtarin
Ya'kub Harrât
Ya'kub Na'al
Yenice
Yenişehir
Yusuf Habbaz

17. Yüzyıldaki Esnaf Grupları⁵⁴

16.Yüzyıl ve 17. Yüzyıl Belgelerinde Görülen Esnaf Kolları		16.Yüzyılda Görülüp 17. Yüzyılda Belgelere Yansımayan Esnaf Kolları		17. Yüzyılda Görülüp 16. Yüzyılda Belgelere Yansımayan Esnaf Kolları
Arpacılar (Alefciler)	Kahveciler	Çanakçılar	Arabacılar	Salıncakçılar
Attârlar	Kalaycılar	Kuru Yemişçiler	Bakırcılar	Sandıkçılar
Aşçı	Kassâblar	Kulahçılar	Bozacılar	Sâyeci?
Bakkâllar	Katırcılar	Meyvacılar	Çıracılar	Şabcılar
Bennâlar	Kazancılar	Oduncular	Göncüler	Takyeciler
Berberler	Keçeciler	Sabuncular	Hasırcılar	Tarakçılar
Bezirciler	Kuyumcular		Helvacılar	Tekneciler
Bezzâzlar	Kürkçüler		Hurdacılar	Tiftik Boyacıları
Bostancılar	Mumcular		Kettâncılar	Urgancılar
Boyacılar	Müytâblar		Kuşakçılar	Yoğurtcular
Börekçiler	Nalbandlar		Na'ıcciler	
Cerrâh ve Tabibler	Neccârlar			
Çerçiler	Pabuççular			
Debbâğlar	Sarrâclar			
Dellâllar	Semerciler			
Demirciler	Sof Perdahtçıları			
Ekmekçiler	Sof Yu'cuları			
Eskiciler	Sofçular			
Haffâflar	Terziler			
Kaftancılar	Yorgancılar			

Yukarıda liste halinde verilen esnaf gruplarının faaliyetlerinin ve Ankara'ya uluslararası bir şöhret kazandıran sof ticaretinin bu dönemde de büyük ölçüde devam ettiği, fakat Avrupalı alıcıların kumaş yerine iplik talep etmeye başladıkları anlaşılıyor. Özellikle 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İngiliz ve Flemenklerin sof ticaretini İzmir üzerinden gerçekleştirmeye başlamış olmaları⁵⁵, Ankara'nın ticari hayatı için olumsuz bir gelişmeydi.

17. yüzyılda mahalle sayısının 91'e yükseldiği ve bu mahallelerin 20.000-25.000 civarındaki bir nüfusu barındırmış olabileceği tahmin edilebilir. Yine söz konusu mahallelerin büyük çoğunluğunun Aşağı-yüz ve Yukarıyüz'ün ticaret kesimleriyle iç içe olmasa bile- onların çok yakınında yer almaya devam ettiği anlaşılıyor. Osmanlı Ankara'sının yönetim merkezi olan

kale aynı zamanda kentin en kalabalık ve en gösterişli/pahalı evlerini barındırmaya devam ediyordu. Kadı sicilleri sancakbeyi, kadı, kethüda gibi üst düzey yöneticiler ile zengin ve muteber insanların önceki yüzyıllarda olduğu gibi kale içindeki evleri tercih ettiklerine işaret ediyor. Günümüze kadar gelmiş Ankara evlerinin çoğu 17. yüzyıl ve özellikle 18. yüzyıldan itibaren şekillenen yaşam tarzını yansıtmakla birlikte, zamana direnebilmiş bu evlerin dışında en yaygın ev tipinin -ocağın da içinde olduğu- bir tabhâne/başoda, bir sofa, bir oda ve avludan oluştuğu söylenebilir⁵⁶. Tek katlı veya iki katlı bu evler kerpiçten ve kolaylıkla temin edilebilen malzeme kullanılarak, aile bireylerinin emeğiyle yapıldığından orta halli birçok insan bu nitelikteki evleri tercih ediyordu. Kiracılık ise nadir görülen bir durumdu.

17.Yüzyılda Ankara Mahalleleri⁵⁷

Afi
Ahî Hacı Murad
Ahî Tur
Ahî Yakub
Ali Bey
Avancıklar
Bademli
Baklacı
Balaban
Bazar-ı Ağnam (Bazar-ı Ganem)
Behlül
Belkis
Bostânî
Boyacı Ali
Börekçiler
Buryacı
Buryacı Musa
Celal Kattânî
Çakırlar
Çeşme
Debbâğîn (Tabakhâne)
Dellâl Karaca
Dibek
Direkli (Direkli Mescid)
El-hacc Arab (Hacı Arab)
El-hacc Ashab (Hacı Ashâb)
El-hacc Bayram (Hacı Bayram)
El-hacc Doğan (Hacı Doğan)
El-hacc Halil (Hacı Halil)
El-hacc Yusuf
Emregölü
Erzurum

Eşenhor
Geçiklü
Genegi
Hâcendi
Hâcet Depesi
Hacı İvaz
Hacı Mansur
Hacı Seydi
Hâfidler
Halife Bayezid
Hallâc Mahmud
Hankah
Hatun (Hatuni)
Helvâyi
Hendek
Hoca Paşa
İbn Gökçe
İğneci
İmam Yusuf
İmaret
Kakirköy (Kafirköyü)
Kale
Karataş
Kattânî
Kayabaşı
Kâzur Ali
Kebkebür-ı Müslim
Kebkebür-ı Zimmî
Keyyâlin
Kızıl Bey
Koçhisar
Konurca

Kul Derviş
Kurd
Kureyş
Leblebici
Makramacı
Mevcûd
Mihriyar
Monla Büyük
Monla Sa'd
Mukaddem
Mürûfî
Nâlî
Nerdübanıyye
Öksüzce
Papani
Rüstem Na'al
Sabunî
Sarrâc Sinan
Sed
Şemseddin
Şeyh İzzeddin
Tekke Ahmed (Tekye Ahmed)
Tiflisî (Tiflis)
Tûlî
Ürgüp
Valtarin
Yakub El-Harrât
Yakub Na'al
Yenice
Yenişehir

18.yüzyıla gelindiğinde Ankara Sancağı'nda Bacı, Çubukâbâd, Kasaba, Kasaba-i Bâlâ, Kasaba-i Ulya, Kasaba-i Süfla, Murtazâbâd, Şorba, Haymanateyn, Çukurcak, Yabanâbâd, Ayaş ve Yörügân-ı Ankara olmak üzere 13 idari birim bulunuyordu.⁵⁸ Bir önceki yüzyılda yaygınlaşma eğilimi gösteren sancakların vekiller aracılığıyla idare edilmesi uygulamasının bu yüzyılda da artarak devam ettiği ve Ankara'nın söz konusu yüzyılda mutasarrıflar veya onların vekilleri olan mütesellimlerce idare edildiği görülmektedir.

Ankara şehrinde 88 mahalle, 17 cami, 27 mescit, 7 kilise, 4 hamam, 5 umumi pazar, 19 han, 2 muallimhâne, 34 vakıf, 12 medrese bulunmaktaydı.⁵⁹

Söz konusu yüzyılda Ankara'nın 20.000 civarında bir nüfus -5.600'ü gayr-ı Müslim- barındırdığı anlaşılıyor ki, bu rakam geçmiş yüzyıllara göre nüfusta bir gerileme olduğuna işaret etmekteydi.

Balık Pazarı

16. ve 17. yüzyılda kentte hâkim olan ticari hareketlilik, yapılanma ve mekânların bu yüzyılda da kayda değer

değişikliklere uğramadığı, yine uluslararası ticarete konu olan sofun iplik halinde -ve azalan oranlarda- Venedik, Flemenk, İngiliz ve Fransızlarca satın alınmaya devam edildiği anlaşılıyor.

Çengelhan

18.Yüzyılda Ankara Mahalleleri⁶⁰

Afi
Ahi Hacı Murad
Ahi Mesud
Ahi Tura
Ahi Yakub
Ali Bey
Bademli
Baklacı
Balaban
Bazar-ı Ganem
Behlül
Belkıs
Bostanî
Boyacı Ali
Börekçiler
Buryacı
Celal Kattanîn
Çakırlar
Çeşme
Debbağın
Dellâl Karaca
Dibek
Direkli
Emregölü
Erzurum
Eşenhor
Geneği
Hacendi

Hâcepaşa
Hâcetdepesi
Hacı Ashab
Hacı Bayram
Hacı Doğan
Hacı Halil
Hacı İvaz
Hacı Mansur
Hacı Musa
Hacı Seydi
Halife Bayezid
Hallac Mahmud
Hankâh
Hatunî
Helvayî
Hendek
İbn Gökce
İğneci
İmam Yusuf
İmâret
Kâfırköyü
Kale
Kattanin
Kayabaşı
Kazur Ali
Kebkebür-ı Müslim
Kebkebür-ı Zimmî
Keyyalin
Kızıl Bey

Kiçülü
Koçhisar
Konurca
Kul Derviş
Kurd
Kureyş
Leblebici
Makremeci
Mevcut
Mihriyar
Mirûrî
Molla Büyük
Mukaddem
Öksüzce
Papani
Rüstem Na'al
Sabunî
Sarrac Sinan
Sed
Şemseddin
Teke Ahmed
Tiflis
Tulice
Ürgüb
Yakub Harrat
Yakub Na'al
Yenice
Yusuf Habbaz

18. Yüzyıldaki Esnaf Grupları⁶¹

Abacı	Berber	Çizmecî	Pideci	Kerpenci (Kerpetenci)	Katırcı	Haffâf (Ayakkabıcı)
Arıcı	Bezci	Çubukçu	Tüfekçi	Ketenci	Kazancı	Halhalcı
Aktar(Attar)	Bezirci	Çullâh	Yemişçi	Kılıççı	Keçeci	Kasap
Ayrancı	Bostancı	Debbağ	Sünnetçi	Nalbant	Kerpiççi (Kerpiççi)	Kösker (Ayakkabı Tamircisi)
Bakkal	Boyacı	Dellâk	Urgancı	Nalçacı	Kiremitçi	İşkembeci
Balıkçı	Börekçi	Demirci	Yorgancı	Kundakçı	Kirişçi	Kapçı
Barutçu	Çadırcı	Deveci	Testici	Kurşuncu	Koyuncu	Kınacı
Basmacı	Çilingir	Döğücü	Yağcı	Kuyumcu	Kömürcü	Saka
Döşekçi	Hamal	Kaftancı	Palacı	Pirinççi	Kürkçü	Kandilci
Duhâncı (Tütüncü)	Hançerci	Kahveci	Pabuççu	Sabuncu	Kütükçü	Kantarıcı
Dülger	Harrât (Çıkırıkçı)	Kalyacı	Pekmezci	Mesçi	Leblebici	Kürekçi
Eskici	Helvacı	Kaldırımcı	Peştemalçı	Mumcu	Mekkâri	Yumurtacı
Ekmekçi (Habbâz)	İğneci	Kaliçeci	Saraç	Muytab	Taşçı	Sirkeci
Gümüşçü	İplikçi	Kalpakçı	Semerci	Şamdancı	Tekneci	Sofçu
Tellâl	Şerbetçi	Neccâr (Marangoz)	Taftacı	Aşçı	Takyeci	

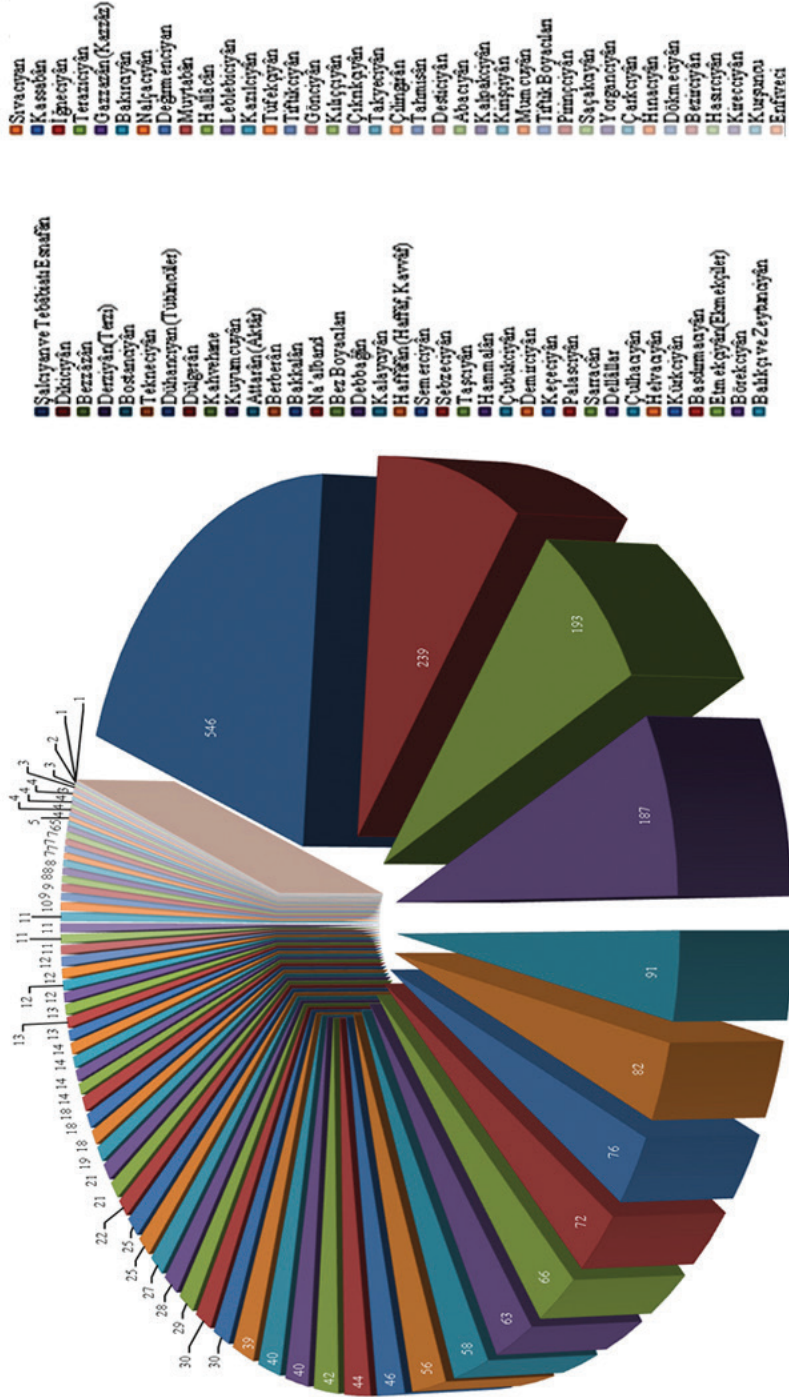
19.yüzyılın ilk yarısına gelindiğinde, Ankara'da -aynı isimlerle anılan- 90'ın üzerinde mahalle, 77 cami ve mescid, irili ufaklı 26 medrese, 11 muallimhâne, 5 hamam bulunuyordu. Ticaret erbabı ise 30 han ve yine 30'a yakın çarşıda faaliyetlerini sürdürürken, aynı dönemde Ankara'da 72 farklı iş kolunu kapsayan 2,331 esnaf bulunuyordu. Sözü edilen zaman diliminde Ankara'da faaliyet gösteren 2,331 esnaftan 122'si -şer'iyeye sicillerindeki tereke kayıtlarına⁶² göre- büyük ölçüde kendi mülkleri olan evlerde otururken, 100 esnaftan sadece 21'i kendi dükkânlarında ticari uğraşlarını sürdürüyorlardı. Dükkân sahipliği oranını yansıtan rakamın düşük olmasının en temel nedeni, -diğer Osmanlı şehirlerinde olduğu gibi- han ve çarşılardaki dükkânların çoğunun vakıf statüsünde olmasıydı.⁶³ Değerlendirmeye tâbi tutulan 122 esnaftan 117'sinin üzüm bağı bulunuyordu. Hemen her gruptan esnafın sahip olduğu bağlar Balgat, Seyran, Ayrancı, Ayvalı, Etlik, Kalaba, Dikmen, Çinçin, Cebeci, Esad, Küçük Esad, Danişmend, Benttaş, Deliklitaş, Keçiviran, Kurtini, Temürkapu, Kuyuyazusu, Çengikayası, Kızılarpınarı, Çoraklık, Saimekadın,

Solfasol gibi Ankara'nın semt ya da bilinen mevkilerinde; bahçeler ise daha çok Kayaş ve Bağlum'daydı.

Mal varlıkları veya zenginlikleri açısından 6 ayrı kategoriye ayrılan tüccar ve esnaf arasında, 51,296 kuruşluk servetiyle en zengini Bezzaz Esseyid Hidayet Ağa ve hemen ardından 20,180 kuruşluk mal varlığıyla Tüccar Dimrit veled Mihail gelmekteydi. Üçüncü sırada 9,800 kuruş ile Tüccar Andon geliyordu. Esnafın en düşük mal varlığına sahip olanları ise, Berber Esseyid Hüseyin (181 kuruş) ve Kuyumcu Lefter (150 kuruş) idi. Ankara meslek grupları arasındaki varlık dağılımında ilk sıraları bezzaz, tüccar, bakkal, debbâğ, haffaf ve terzi esnafı almakla birlikte, en zengin kesimin tüccar olduğu şüphesizdir.

Ankara'daki tüccar ve esnaf Beypazarı, Yabanâbâd, Kalecik, Karahisar, Tokat, Gürün, Çankırı, Amasya, Bor, Niğde, Kayseri, Canik, Çorum, Kastamonu, Sivas, Kütahya, Tosya, İstanbul, İzmir, Diyarbakır, Halep, Musul, Şam, Bağdat, Kıbrıs, Yemen ve Mısır, Fransa, İngiltere, Napoli, Sicilya, İran ve Hindistan gibi yakın ya da uzak diyarlarla ticari bağlantı içindeydi.⁶⁴

19. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara Esnafı⁶⁵

Yukarıdaki grafikte 2,331 esnafın neredeyse yarısının şalıcı, dikiçi, bezzaz ve terzilerden oluşması yüzyılın ilk yarısında kumaş üretiminin bir ölçüde devam ettiğini göstermektedir.

Esnaf gruplarındaki bu yığılma-yı yüzyılın ilk yarısına ait bir kaynak da teyit etmektedir. 1817 yılının 8 aylık döneminde 132,660 metre ham şal ve 27,300 metre ham sof üretildiği dik-kate alınırsa, en azından yüzyılın ortalarına kadar, ihraca konu olabilecek bir üretiminden söz etme imkânı vardı.⁶⁶

Sof üretimine ilişkin yüzyılın son çeyreğine ait bir başka kaynakta İstanos kazâsında 15, Ankara merkezinde ise 3 cendere, 2 şâli karhânesi ve 2 boyahâne görünüyordu.⁶⁷ İstanos ve Ankara'da tiftikten sof ve şâliler, çorap, eldiven, boyun atkısı, karyola örtüsü, yastık yüzü, seccâde ve ceket imal edilip, İstanbul ve çevre vilayetlere ihraç edilmekteydi. Şu durumda artık yüzyılın sonlarına doğru sof üretimi tamamen ülke içi ve özellikle çevre yerleşim birimleriyle sınırlı hale gelmiş bulunuyordu.

20.yüzyılın başlarına ait bir kaynağa göre ise, "vilayette 1,482,782 baş tiftik keçisi vardı.⁶⁸ Ortalama bir keçiden 1,5 kıyye tiftik elde edildiği farz edilirse, vilayet genelinde senelik 2,250.000 kıyye tiftik elde edilmekteydi. Söz konusu rakamdan sadece 10,000 kıyyesi Zir Nâhiyesi merkezi olan İstanos Kasabasında dokuma için kullanılıyor; geri kalan tiftiğin tamamı ham tiftik ve post halinde Londra, Liver-

pool, Manchester, Viyana ve Berlin'e ihraç ediliyordu.⁶⁹ Aynı kaynağa göre 16.yüzyılda 600'ün üzerinde tezgâhta dokunarak yurtdışına ihraç edilen sofun ve Ankara'nın bu konudaki efsanevi rolünün sonra ermesinin 4 nedeni vardı: İlki, İngilizlerin Güney Afrika'da tiftik keçisi yetiştirmeleri ve piyasaya ihtiyaçtan fazla tiftik sunulmasıydı. İkinci neden, tiftik tellerinin dayanıksız olması yüzünden dokuma sanayinde kullanılan makinelere elverişli olmamasıydı. Üçüncü neden, kumaş modasındaki sağlamlık, zarafet, renk ve desen anlayışının çabuk değişmesi ile halkın ucuz, zarif fakat dayanıksız olan kumaşlara rağbet etmesiydi. Son neden de, hayvanların iyi beslenmemesi ve

ağılların temiz tutulmaması nedeniyle tiftik kalitesinin düşmesiydi.⁷⁰ Kaynakta, 19.yüzyılın son çeyreği ile 20.yüzyılın hemen başlarındaki sofyla ilgili durumun özetlendiğine hiç kuşku yok.

19.yüzyıl Ankarasının idari yapılanmasına ilişkin kısaca şunları söylemek mümkündür: II. Mahmut döneminde (1808-1839) -Redif birliklerinin kurulması sürecinde- Ankara; Kastamonu, Kengiri (Çankırı), Çorum ve Viranşehir sancaklarını kapsayan eyaletin merkezi yapılmıştı. 1840'ta Ankara Eyaleti Çankırı, Bozok (Yozgat), Kayseri ve Kastamonu sancaklarından oluşuyordu. 1855-60 yılları arasında merkez sancak özelliğini kaybeden Ankara bu statüsünü 1860 yılında yeniden kazanmış, eyalet sınırlarında yapılan değişikliklerle Ankara Eyaleti, Yeniil, Kengiri, Kayseri ve Cihanbeyli Aşireti Kaymakamlığı ile bir süre sonra kendisine bağlanan Cebel-i Kozan Kaymakamlığı'ndan oluşan bir idari yapılanma arz etmişti. 19.yüzyılın ilk yarısında Ankara Sancağı, Ankara (Kasaba-i Bâlâ ve Çukurcak, Kasaba-i Süfla ve Bacı Nahiyeleri) Çubukâbâd, Yabanâbâd, Murtazaâbâd, Şorba, Yörükân-ı Ankara, Haymanateyn, Beypazarı, Na'alluhan, Ayaş, Semerözü, İstanos, Arabsun kazâlarından

oluşan bir idari taksimata sahipti.⁷¹ Bu dönemde bazı kazâlar su-başılar, bazıları da mutasarrıf veya

19.Yüzyılın İkinci Yarısında Ankara Sancağı İdari Taksimatı⁷³

mütesellimin adamları tarafından idare edilmekteydi. Nahiyeleri ise sekbanbaşı ve sekbanlar idare ediyordu.

Yüzyılın ikinci yarısından sonra -özellikle 1864 Vilayet Nizamnâmesi'nden sonra- taşra idaresinde çok köklü değişikliklere gidilmişti.⁷² 1866 yılında Kengiri ve Cebel-i Kozan sancakları vilayetten ayrılmış ve yüzyılın son çeyreğine Ankara, Kırşehir, Kayseri ve Yozgat sancaklarından oluşan bir idari taksimatla girmiştir.

yüksek idari kurulunu oluşturuyordu.

Aynı yapılanmaya kazâ merkezlerinde de gidilmiş kazâ yöneticisi olan kaymakamın başkanı olduğu ve naip, müftü, mal müdürü ve tahrirat kâtibinden oluşan doğal üyelerle 4 seçilmiş üyeden oluşan Kazâ İdare Meclisi kazâların en yüksek idari kurulunu oluşturuyordu. Müdürün yönetici olduğu nahiyelerde ise yine kaymakamın başkanlığında naip ve mal müdürü vekili, sandık emini ve tapu kâtibi nahiyeye yönetimini oluşturuyordu. Hukuk işleri şer'i mahkeme dışında, vilayet merkezinde oluşturulan Divan-ı Temyiz-i Vilayet (Bidayet ve İstinaf) vasıtasıyla görülmekteydi. Bir başkan 6 üyeden oluşan bu mecliste 3 Müslüman ve 3 gayr-i Müslim üye Mümeyyizan olarak görev yapıyordu. Kazâlarda ise Deavi Meclisi (Bidayet) bir başkan, 2 Müslüman ve 2 gayr-i Müslim üye Mümeyyizan olarak görev yapıyordu.⁷⁴ 20. yüzyılın hemen başlarında kentin 90 civarındaki mahallesinde toplam 33.767 kişinin yaşadığı kayda geçmişti. Bu nüfusun 22,768'i Müslümanlardan; 10,999'unu gayr-ı Müslimlerden (2349'u Rum, 1147'si Ermeni; 6668'i Katolik, 822'si Yahudi, 13'ü Protestan) oluşuyordu. Tabloda 1882 yılına ait nüfus verilerinde diğer yüzyıllara göre bariz bir azalma dikkati çekmektedir.

	1830 Nüfus Sayımı ⁷⁵	1295/1878 Tarihli Salname	1299/1882 Tarihli Salname	1307/1891 Tarihli Salname	1320/1904 Tarihli Salname
İslam Nüfusu	6108	6416	5967	22.770	22.768
Gayr-ı Müslim Nüfus	5185	4957	4370	8.348	10.999
Toplam	11.293x2= 22.586	11.373x2= 22.746	10.337x2= 20.674	31.118	33.767

1830-1904 Yılları Arasında Ankara'da Nüfus

Ankara Vilayeti valinin idaresinde olup, yine valinin başkanlığında naib, defterdar, mektubi, müftü, evkaf muhasebecisi, Ermeni piskoposu, Katolik murahhasından oluşan Doğal Üyeler (A'zâ-yı Tabiiyye) ile seçikle gelen (A'zâ-yı Müntehave) 3 Müslüman ve 3 gayr-i Müslim üyeden oluşan Vilayet İdare Meclisi vilayetin en

On yıl sonra nüfusun 30.000'in üzerine çıkmasını, -doğal artış ve dâhili göç de akılda tutularak- daralan Osmanlı topraklarından yapılan göçlerle izah etmek mümkündür. Yine tabloda bariz bir biçimde görüldüğü gibi, Ankara'nın kayda değer bir gayr-ı Müslim nüfusu da kendine çektiği anlaşılmaktadır.

Anılan yüzyılın sonlarına doğru Ankara'da bir tabip, müdür, ebe, kâtip ve timarcı'nın görev yaptığı Gureba Hastanesi faaliyetliydi. Serbest çalışan 5-6 doktor, yine bir o kadar eczacı hizmet vermekteydi. Kentte 23 cami, 76 mescit, 463 talebesi olan 19 medrese bulunuyordu. Medrese-i Hamidiye olarak teşkilatlandırılmış olan eğitim kurumunda ise bir Darü'l-Muallimin (20 öğrenci), erkek (120 öğrenci) ve kızlara (65 öğrenci) mahsus birer rüşdiye ve 92 talebesi olan iptidai faaliyetliydi. Ayrıca 65 sıbyân mektebi, Rum, Ermeni, Katolik ve Yahudi cemaatlerinin çocuklarının eğitim gördüğü erkek ve kız olmak üzere 8 mektep vardı. Mürettiblik, marangozluk, dokumacılık, kunduracılık ve arabacılık sanatlarında eğitim veren Sanayi Mektebi (100 öğrenci) kentin bir diğer eğitim kurumuydu.

Faaliyette olan Çoban Mektebi ve Numune Tarlası uygulaması ile köylülere en iyi tarım yöntemlerinin öğretilmesi, faydalı ithal bitkilerinin ekiminin genişletilmesi, hayvan soylarının ıslahı, keçi yetiştirme ve bakımı, sürü ve yün kalitesinin geliştirilmesi, sulama ve ağaç dikimi konusunda çalışmalar yapılyordu.⁷⁶ Özellikle Aralık 1892⁷⁷ tarihinde İzmit ve İstanbul'a bağlanan demir yolunun tarımsal ürünlerin ihraç edilmesi ve nüfusun daha hareketli haline gelmesine önemli katkılarda bulunduğuna kuşku yok.⁷⁸ 1896'da Konya'ya da ulaşan demiryolu vasıtasıyla Ankara, Osmanlı Devleti'nin 19.yüzyıldaki iktisadi değişim sürecine katılmak hususunda önemli bir avantaj yakalamıştı. Tarım ürünlerinden kâr elde edilmesi, çiftçinin o alana yatırım yapmasının önünü açacak, demir yolunun ilerlediği hatlarda özellikle hububat alanında ciddi üretim artışlarına neden olacaktı. Tarımsal üretimin yanısıra ticaret hacmini de genişleten demiryolu, bankacılık ve sigortacılık faaliyetlerinin

gelişmesine de katkıda bulunacaktı.⁷⁹ Ankara ve bağlı yerleşim birimlerinde buğday, arpa, yulaf, burçak, çavdar, fiğ, yonca, pirinç, mercimek, nohut, pamuk, afyon, cehri, haşhaş, domates, patates, elma, armut, erik, ayva, kiraz, muşmula, iğde, zerdali, mısır, üzüm, tütün, keten, kitre, pancar, ipekböceği kozası, ceviz, badem başta olmak üzere akla gelebilecek her türlü hububat, meyve ve sebze yetismekle birlikte, bu ürünlerden en çok ihraca konu olanları buğday ve arpa idi.⁸⁰ Yaş meyve ve sebze rekoltesi büyük miktarlarda olmasına karşın, dönem taşıma olanakları bu ürünün İstanbul veya yurtdışına götürülmesinin önündeki en önemli engeldi. Başlangıçta demiryolu hattıyla taşınan yıllık tahıl miktarı 50 bin ton iken 1902'de tarıma yeni açılan toprakların da katkısıyla 400 bin tona ulaşmıştı. 1893-1911 arasında Ankara'dan Haydarpaşa'ya gönderilen tahıl miktarı 5 kat, meyve miktarı 2 kat artmıştı.⁸¹ Trenin İstanbul'a ulaşması ilk zamanlar iki günü bulduğu için yaş meyve ve sebze ihracı istenen seviyeye ulaşamamıştı. 1905'lerden sonra ise İstanbul ve Ankara'dan her gün karşılıklı seferler düzenleniyor, buğday, arpa, keten tohumu, meyve ve kurusu başta olmak üzere birçok tarım ürününün ihracı -bazen 60 vagonu bulan katarlarla- en çok eylül, ekim ve kasım aylarında gerçekleştirilyordu.⁸²

Ankara'ya Şimendüfer Geldi-1892

Ankara Vilayeti'ndeki Bazı Tarım Ürünü Rekolte (1890)

Üzüm	250.000.000 Kıyye	Burçak	2.160.000 Kile
Muhtelif Yaş Meyve	12.000.000 Kıyye	Çavdar	800.000 Kile
Muhtelif Kuru Meyve	2.000.000 Kıyye	Mısır	700.000 Kile
Soğan	1.000.000 Kıyye	Yulaf	500.000 Kile
Patates	250.000 Kıyye	Fiğ	200.000 Kile
Buğday	11.584.000 Kile	Mercimek	120.000 Kile
Arpa	4.250.000 Kile	Nohut	110.000 Kile

(1 Kıyye ya da Okka: 1.282 kg; 1 Kile: 25,6589 kg.)

Demiryolu ile 1904 yılında 2.754 ve 1905 yılında 3.166 vagon zahire ihraç edilmişti. Yine sözü edilen her iki yılda 40.000'in üzerinde yolcu seyahat için treni kullanmıştı.⁸³

Keçiören Bağevleri (1900'lü Yılların Başı)⁸⁷

Ankara merkezde 5132 bağ, 1200 tarla, 260 mer'a, 188 bahçe, 164 bostan, 82 çayır, 30 kuyu, 18 ahır, 46 ağıl ve 65 yoncalık olduğu dikkate alınır, kentin tarım ve hayvancılıkla bir ölçüde bağı devam ediyordu.⁸⁴

Hemen aynı tarihlerde Ankara'yı çevre vilayet ve kazâlara bağlayan karayollarında 1,375 km'lik yol inşa veya tamir edilmişti. Sözü edilen dönemde Ankara'nın sistemli ve oturmuş bir telgraf teşkilatı vardı. Aynı şekilde İstanbul, Sivrihisar, Çankırı-Kalecik ve Yozgat hatları şeklinde örgütlenmiş, çevre kasabalara da uğrayan posta teşkilatı hizmet veriyordu. 1869 yılından itibaren faaliyette olduğu anlaşılan panayır, her yıl eylülün onbeşinden sonuna kadar Ankara ve çevre yerle-

Develerle Zahire Nakliyatı

şim birimlerinden gelen esnaf ve tüccarı bir araya getiriyordu.⁸⁵ Hicri 1287/M.1870-71 tarihinde açılan ve faaliyetleri arasında

Ankara Vilayet Gazetesi'ni yayımlamak da olan vilayet matbaası oldukça kârlı bir işletme halinde faaliyet göstermekteydi. Öyle ki vilayet matbaasının fazla geliri Hamidiye Medresesi'nin masraflarını karşılar durumdaydı.⁸⁶

Neredeyse tüm kazâlarda faaliyet gösteren Ziraat Bankası ve vilayet merkezindeki Bank-ı Osmani -özellikle Düyûn-ı Umûmiye alacakları konusunda- Ankaralıları bankacılık hizmeti veriyordu.

19.yüzyılın son çeyreğinde uzun yıllardır Ankaralıları mağdur eden su probleminin de büyük ölçüde halledildiği anlaşılıyor. 1886 yılında Ankara'ya vali olarak atanan ve sekiz yıla yakın bu görevi başarı ile sürdüren Abidin Paşa'nın demiryolunun kente ulaşması ile diğer mimari ve eğitim faaliyetlerinin yanı sıra bu konuda da özel bir misyon üstlendiği görülmektedir.⁸⁸ Kentin içme ve kullanma suyuna kavuşturulması konusundaki ilk önemli girişim, 1887 yılı ilkbaharında Eymir Gölü'nden kanallarla kente su getirilmesiydi. Yılsonuna doğru tamamlanan proje ile özellikle değirmenlerin ihtiyacı

olan su temin edildiği gibi, hattın geçtiği köy ve kasabalarda binlerce dönüm arazinin sulanması sağlanmıştı. İkinci kayda değer teşebbüs, 1893 yılında Avrupa'dan ithal edilen demir borularla Elmadağı ve Hanım Pınarı suyunun kente getirilmesiydi.⁸⁹

Kente getirilen su, At Pazarı'ndan Yukarı ve Aşağıyüz'deki mahallelere dağıtılmış, hemen aynı tarihlerde birçok çeşme ve havuz inşa edilmişti.⁹⁰ Abidin Paşa'nın valilik yaptığı süreçteki önemli gelişmelerden biri de, genellikle çamurla sıvalı olan kentteki evlerin büyük çoğunluğunun kireçle boyatılmak suretiyle şehrin daha estetik ve temiz bir hâl almasıydı.⁹¹

Kente Su Getirme Çalışmaları

	İnek,Öküz	Manda	Beygir, Kısrak	Ester/Katır	Deve	Merkeb
Merkez Kazası	15901	2707	2317	178	540	8465
Sivrihisar	7871	972	1436	49	52	3668
Haymana	10848	813	2536	20	541	3545
Kalecik	9700	1659	1611	00	967	6512
Ayaş	5732	128	417	512	27	3133
Beypazarı	4270	178	831	360	116	2777
Nallıhan	3102	167	676	358	18	2448
Mihalıccık	3495	222	554	312	113	2053
Yabanâbâd	10340	638	1347	1020	0	5223
Bâlâ	7772	860	1252	11	1148	5579
Toplam	79731	8344	1297	2820	3522	43403

19. yüzyılın ikinci yarısında Ankara Sancağı'na bağlı kazâlardaki hayvan sayılarına bakıldığında sancak merkezine bağlı köy ve kasabalardaki büyükbaş hayvan sayıları ilk sırayı alıyor; merkezi, Haymana, Kalecik, Yabanâbâd ve Sivrihisar takip ediyordu.⁹²

Sancak genelindeki inek ve öküz sayısının çokluğu -80 bin civarında- tarımda ve hayvansal ürünlerde esas olarak bunların kullanıldığını gösteriyordu. İkinci sırayı, -44 bin civarında- küçük ölçekli taşımacılıkta kullanılan eşek takip ediyordu. Üçüncü ve dördüncü sırayı daha sonraki yıllarda büyük ölçüde kaybolacak olan manda ve deve sahipliği oluşturuyordu.

Haymana bölgesindeki konar-göçerlerin yetiştirdiği koyun sayısal olarak ilk sırayı alırken, bunu Sivrihisar ve Ankara merkez kazâsı takip ediyordu. Ankara merkez kazaya bağlı köylerle, Sivrihisar ve Haymana tiftik yetiştiriciliğinde başı çekiyordu. Sözü edilen zaman diliminde -1887'de- Ankara'nın toplam ihracâtının yaklaşık yarısını tiftik ve % 25'ini yün oluşturmaktaydı. 1890'da tiftik ve yün ihracâtı toplam ihracâtın % 80'ini ve 1891'de ise % 60'ını oluşturuyordu.⁹³ Buğday ve arpadan sonra Ankara'nın en çok ihracâta konu olan metaları tiftik, deri ve yün idi.

	Tiftik Keçi	Koyun	Kıl Keçi
Ankara Merkez Kazası	132860	95258	235
Sivrihisar	122579	152952	1585
Haymana	121570	185934	85
Kalecik	68909	41297	1079
Ayaş	52818	19888	169
Beypazarı	76923	30843	164
Nallıhan	55606	13841	8234

19. Yüzyılın İkinci Yarısında Ankara'da Üretim Veya Ticarete Konu Olan Mekânlar: ⁹⁴

Boyahane	2
Bezirhâne	2
Çamaşırhâne	1
Han	27
Dükkân	1841
Değirmen	19
Debbâğhâne	47
Dink	2
Selhhâne	1
Şâli Kârhânesi	2

Sof Cenderesi	3
Fırın	23
Kahvehâne	49
Karhâne	1
Kirechâne	6
Kirişhâne	2
Kiremidhâne	27
Mumhâne	3
Mağaza	38

Yukarıdaki tabloya göre Ankara merkez kazâda ticaret ve üretimle ilişkili 2,100'ü aşkın mekân kayda geçmişti. 1,800'ün üzerindeki dükkân ve 38 mağazanın meşguliyetine dair bir ayrıntı bulunmaması, iş kollarına dair bir yorum yapılmasını olanaksız kılmaktaysa da, önceki yüzyıllarda imalat konusunda softan sonra en önemli üretim alanını oluşturan debbâğhâneler (47) ile yine kent ve çevresindeki yerleşim birimlerinin ihtiyacını karşılayan kiremithâne (27), fırın (23) ve değirmenlerin (19) diğer ağırlıklı uğraşı alanlarını oluşturduğu görülmektedir.

1876 yılında 4,865 hâne olan kent, 1907 yılına kadarki onar yıllık süreçte yaklaşık 1000'er hâne artış göstermişti. Aynı zaman diliminde dükkân, fırın ve değirmen sayısı aşağı yukarı aynıken, mağazaların sayısında kayda değer bir artış vardı. Ticaret ve sanata konu olan mekânların tamamı el işçiliğine dayalı küçük bireysel işletmeler hüviyetini taşıyordu. Kentte -20.yüzyılın başlarında faaliyete geçtiği anlaşılan- fabrika ibaresini taşıyan sadece iki işletme vardı. Kurucusu ve çalışan sayısına ilişkin herhangi bir bilginin bulunmadığı un fabrikası İstasyon civarındaydı ve günde 20 ton un imal ediyordu.⁹⁵ Diğerleri de kurulduğu yer ve kapasitesine dair bilgi sahibi olmadığımız Dimitri Eugenidis'e ait modern pulluk imal eden işletmeydi.⁹⁶

1895, 1907 Vilayet ve 1927 Devlet Salnâmesi'ne Göre Bazı Veriler

	1895	1907	1927
Hâne	5.458	6.518	9.993
Dükkân	2.173	2.188	2.079
Mağaza	50	260	622
Fırın	21	21	45
Değirmen	11	12	3
Banka	1	2	5

19. Yüzyılın İkinci Yarısında Ankara Mahalleleri⁹⁸

Afi	Hacı Doğan-ı Müslim	Kurt
Ahi Hacı Murad	Hacı Halil	Leblebici
Ahi Tuğra	Hacı İlyas	Mevcut
Ahi Ya'kub	Hacı Mansur	Mihriyar
Ak Şemseddin	Hacı Musa	Misafir Fakih
Akküb	Hacı Seyyid	Molla Büyük
Ali Bey	Halife Bayezid	Mukaddem
Baklacı	Hallac Mahmud	Mirûrî
Balaban	Hamidiye	Öksüzce
Behlül	Hatuniye	Papani
Belkis	Helvayî	Pazar-ı Ganem
Bostanî	Hisar-ı Ağniya	Ramazan Şemseddin
Boyacı	Hisar-ı Ağniya-ı Ermeni	Rum İmam Yusuf
Boyacı Ali	Hisar-ı Fukara	Rüstem Na'al
Börekçi	Hoca Hind-i Gayr-ı Müslim	Sabunî
Buryacı	Hoca Hind-i Müslim	Sarrac Sinan
Çakırlar	Hoca Paşa	Sultan Alaaddin
Çeşme	İbn-i Gökçe	Şeyh İzzeddin
Debbağın	İğneci	Şükriye
Dellâl Karaca	İmam Yusuf	Tekke Ahmed
Direkli	İmâret	Tüllice
Düdiran	İslâm Hallac Mahmud	Valtarin
Emirler	Kattanî	Vantarin
Emregül	Kayabaşı	Yakub Harrât
Erzurum	Kazur Ali	Yeğen Bey
Hacettepesi	Kethüda	Yeğenbey-i Rum
Hacı Arab	Kiçik	Yenice
Hacı Ashab	Keneki	Yeniceçer
Hacı Bayram	Kul Derviş	Yusuf Abbas
Hacı Doğan-ı Gayr-ı Müslim	Kureyş	

Rakamlarla Ankara Kazâları⁹⁷

19. yüzyılın son çeyreği ve 20. yüzyılın başlarında temel uğraşı alanları tarım ve hayvancılık olan Ankara kazâlarından Zir'de, 3723 hâne, 90 cami, bir medrese, 28 su değirmeni, iki köprü, bir hükümet konağı, bir kesimhâne, bir derbent, iki han, 15 sof destgâhı, altı kahvehâne, 80 dükkân, 95 sıbyan mektebi ile iki Ermeni ve bir Protestan mektep ve kilisesi vardı. Kazâya 104 köy bağlıydı.

Ayaş Kazâsı'na o dönemde 44 köy bağlıydı. 4493 hâne, on han, bir hamam, 15 kahvehâne, 45 cami, 15 mescit, 11 medrese, bir telgrafhâne, bir belediye binası ve iki büyük köprünün bulunduğu kazâda rüşdiye mektebine 70, sıbyan mekteplerine 2294 öğrenci devam etmekteydi. 1900'lerde beş cami, bir medrese, üç çeşme, dört sıbyan mektebi tahir ve inşa edilmişti.

2555 hânedan oluşan Beypazarı Kazâsı'na 70 köy bağlıydı. Kazâda 77 cami ve mescit, 15 medrese, 95 çeşme, iki rüştiye mektebi, bir iptidaiye mektebi, 40 sıbyan mektebi, hükümet, belediye ve telgrafhâne binaları, bir kiremithâne, 40 su değirmeni, dört pirinç değirmeni, iki büyük köprü vardı.

3038 hânelik Nallıhan Kazâsı'na 60 köy bağlıydı. Ayrıca kazâda birer hükümet ve telgraf binası, 109 dükkân, 11 kahvehâne, 10 han, iki hamam, bir çeşme, üç şadırvan, 40 cami, 27 mescit, iki türbe, iki medrese, 25 su değirmeni, 10 pirinç değirmeni, sekiz fırın, bir kiremithâne, altı köprü, bir kilise, bir hapishâne, bir rüştiye mektebi, 65 sıbyan mektebi, bir Ermeni mektebi ve bu okullarda eğitim gören 1792 öğrenci vardı.

Mihalıccık Kazâsı'nda ise 4368 hâne, 60 köy, 55 cami, 45 mescit, dört medrese, hükümet, belediye, telgrafhâne ve duyûn-umûmiye idâre binası, bir hotel, beş dükkân, bir hamam, bir kiremithâne, 15 kahvehâne, 107 dükkân, altı han, 60 iptidaiye mektebi (2100 öğrenci) vardı.

Vilayetin önemli kazâlarından olan Sivrihisar 6869 hâneye sahipti. Kazâda 108 cami, 20 mescit, 32 tekke, bir hapishâne, hükümet konağı, sekiz odalı telgraf ve postahâne, bir askeri bina, bir rüştiye, dört iptidai, 108 sıbyan

mektebi, 18 medrese, bir kütüphâne, bir kilise, bir Hıristiyan mektebi, 900 dükkân, dört hamam, 10 han, iki kıra'athâne, 30 kahvehâne, 46 su değirmeni ve bir beygir değirmeni, 600 çeşme, beş şadırvan, bir saat kulesi, dört kiremithâne ile sıbyan, rüştiye ve iptidai mekteplerinde okuyan 4000 öğrenci bulunuyordu.

150 köyün bağlı olduğu Haymana'da 4854 hâne, bir medrese, 100 cami, 10 mescit, bir tekke, bir hükümet konağı, 150 sıbyan mektebi, 10 kahvehâne, 12 han bulunuyordu.

Bâlâ Kazâsı'nda 5065 hâne, 81 cami ve mescit, 60 dükkân, altı han ve dört sıbyan mektebi kayda geçmişti.

Kalecik'te 2555 hâne, 216 dükkân, 53 çeşme, 21 cami ve mescit, sekiz sıbyan mektebi, birer rüştiye ve iptidai, dört medrese, iki hamam, üç şadırvan, 16 değirmen, hükümet konağı, telgrafhâne, belediye dairesi ve bir Ermeni kilisesi bulunuyordu.

Çubukâbâd'da 3007 hâne, 40 mektep, 51 cami, iki hotel şeklinde han, bir çamaşırhâne, 40 su değirmeni, 30 dükkân vardı.

Yabanâbâd Kazâsı'nda ise 8179 hâne, 179 köy, bir hükümet konağıyla bir belediye dairesi, 72 dükkân, 130 cami, 15 mescit, sekiz medrese, üç kahvehâne, 190 su değirmeni, üç köprü ile bir rüştiye mektebi, bir iptidai ve 150 sıbyan mektebi bulunuyordu.

Beypazarı

1917 Yangını Sonrası Ankara

20. yüzyılın başlarında Ankara Merkez Kazâsı, Ayaş, Beypazarı, Seferihisar/Sivrihisar, Kurupazar/Nallıhan, Haymana,⁹⁹ Bâlâ, Çubukâbâd, Yabanâbâd (Kızılcahamam), Mihalıccık, Zir (Yenikent) ve Kalecik'ten oluşan bir idari taksimata sahipti.¹⁰⁰ Yüzyıllardır aynı isimlerle anılan 90'ını aşkın mahallesi, 2,000'in üzerinde sanat ve ticarete konu olan mekânı vardı. 19. yüzyılda birkaç defa kuraklık ve kıtlık atlatan kent, 20. yüzyılın ilk çeyreğine doğru bir kaç ciddi yangın geçirecekti.

Cumhuriyet'e giden sürecin hayati safhalarında Ankaralıların maddi ve manevi çok önemli katkılarda buldukları, kentin Mustafa Kemal önderliğindeki Milli Mücadele'ye fiili başkentlik yaptığını ve 13 Ekim 1923'te başkent ilan edilmesiyle de -yukarıda genel hatlarıyla tanıtmaya çalıştığımız- orta büyüklükteki bir Anadolu şehri hüviyetinden modern bir dünya kenti olma yolunda hızla ilerlemeye başladığını söylemek mümkündür.

Türkiye'nin Sanayi Geçmişi: Osmanlı Sanayileşme ve Mesleki Öğretimine Genel Bir Bakış

Birçok alanda olduğu gibi sanayileşme alanındaki yeniden yapılanma çabalarının başlangıcını askeri nitelikli teşebbüsler oluşturur.¹⁰¹ 1793-94 gibi erken sayılabilecek yıllarda

Hereke Mensucat Fabrikası

top, tüfek, maden ocakları ve barut üretimi için çağdaş Avrupa yöntemlerinin ve araç gereçlerinin ülkeye sokulduğu, 1804 yılında Boğaziçi'nde kâğıt ve kumaş fabrikalarının inşa edildiği, 1827'de Eyüp yakınında bir ipilik fabrikasının faaliyete geçirildiği, 1830'ların başlarında ise Beykoz'daki tabakhâne ve ayakkabı fabrikasının yenilendiği ve yine anılan kâğıt fabrikasının bir kısmının kumaş fabrikası haline getirildiği bilinmektedir. Aynı yıllarda Tophâne top döküm fabrikası ile Dolmabahçe tüfek fabrikasında üretimin buhar gücüyle yapılmaya başlandığını ayrıca eklemek gerekir. 1840'lara kadar kalkınmanın askeri kaygılara hasredilerek genel bir devlet politikası haline gelememesinde iç sorunlar kadar, Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi gibi dış gelişmeler de etkili olmuştur. İhtilalden sonra sistemli bir biçimde yayılan milliyetçilik akımları ile sanayi alanındaki gelişmelerin yıkıcı etkilerinin Osmanlı topraklarına yönelmesi hadisesinin bu çerçevede muhakkak anılması gerekir.

1806-12 yılları arasındaki Osmanlı-Rus savaşı, Sırp isyanları (1804-1817), Tepedelenli Ali Paşa isyanı (1822) ihtilalin sonuçlarıydılar. Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması (1826) gibi önemli içsel bir hadiseyi, 1829 yılında Yunanistan'ın bağımsızlığı izlemişti.

Kalkınma sürecini kesintiye uğratan bir diğer olgu ise, Napolyon Savaşları'nın (1815) sona ermesiyle, Avrupa devletlerinin kendi sanayilerini kurmak ve pazarlarını kontrol etmek refleksiyle peş peşe getirdikleri gümrük uygulamalarından bunalan İngiltere'nin, Osmanlı topraklarına yönelmesiydi. Özellikle Osmanlı'nın geleneksel yöntemlerle üretim yapan ancak en dinamik sektörü olan dokumacılık sanayinin eşit olmayan bu çarpışmadan ciddi yaralar alması, aşama aşama diğer alanların da etkilenmesine neden olacaktı. Kavalalı Mehmet Ali Paşa isyanının (1831-40) diğer Avrupa devletlerinin de bu sürece eklenmesine önemli ölçüde olanak sağlaması, Osmanlı-İngiliz Ticaret Antlaşması'nın (1838) oldukça iyi bilinen olumsuz sonuçlarının açıkça hissedilmeye başlanması, kalkınma hamlesini 1840'larda acil ve top yekûn bir çaba haline getirecekti. Bu çabalarda 1838'de kurulan Ziraat ve Sanayi Meclisi'nin, Meclis-i Umûr-ı Nafia'nın ve Temmuz

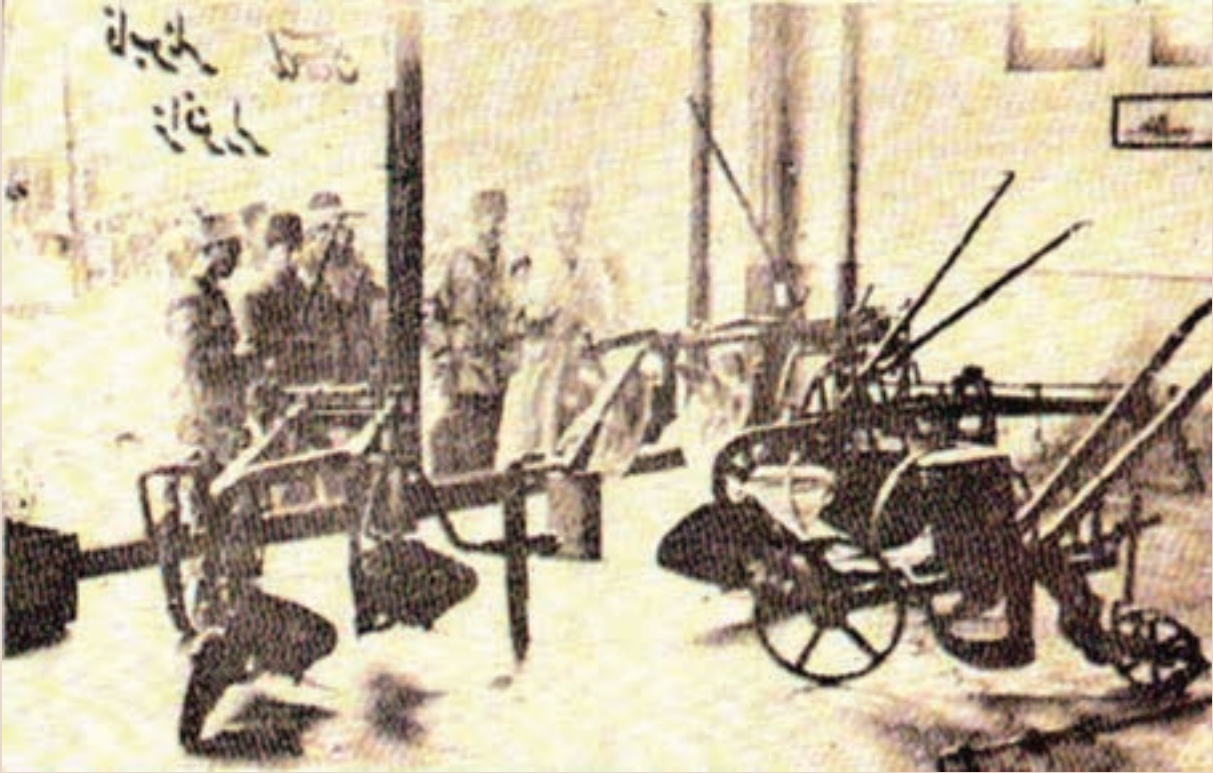
1839'dan itibaren Ticaret Nezareti'ne bağlı olarak görev yapmaya başlayan Nafia Meclisi'nin,¹⁰² bazı katkılarda bulunduğu kuşku yok. Ormanların tasarrufuna ilişkin düzenlemeler yapılması, zirai mahsullerde devlet tekelinin kaldırılmasına dönük faaliyetlerde bulunulması, çiftçilerin ürün çeşitliliği ve ekimle ilgili hususlarda bilgilendirilmesi, ülkenin mevcut tarımsal ve ticari potansiyelinin tespitine dönük teorik ve yerel bazda faaliyetler yürütülmesi ve tarımla ilgili teşviklerle beraber ilerleyen bu kalkınma programının kuşkusuz en dikkate değer yönü fabrikalaşma konusundaki çabalardı. Bu hususla ilgili özellikle 1842 yılından itibaren İstanbul'un batı yakasında Marmara Denizi kıyısı boyunca uzanan organize sanayi bölgesi olarak adlandırılabilir bir fabrikalar kompleksinin muhakkak anılması gerekir. İngiltere'nin Birmingham ve Manchester sanayi bölgelerinden esinlenerek oluşturulduğu anlaşılan kompleksin en önemli

bölümü Zeytinburnu'ndaydı. Fabrikada üretimi yapılacak mamuller, demir, demir boru, çelik raylar, pulluk, gem, üzengi, tüfek çakmakları, mızrakbaşıları, kılıç, kilit, anahtar, bıçak, ustura, yivli top, havan topu, süvari ve piyade tüfekleri, tabanca, şayak, astar, pamuklu kumaş ve çorap gibi çok çeşitli kalemlerden oluşuyordu. Silivri'deki tabakhâne, Beşiktaş'taki demir dökümhânesi, Paşabahçe'de kurulan porselen ve cam ürünleri fabrikası İstanbul'da açılan diğer önemli tesislerdi.

Aynı fabrika kompleksi içinde Bakırköy'de ikinci bir ünite daha bulunuyordu. Burada bir iplik bükme, dokuma ve pamuklu basma fabrikası, iki ocaklı bir demir atölyesi, bir buharlı makine ardiyesi, küçük buharlı gemiler yapan bir tersane

fabrika olma özelliğine sahip olan Hereke kumaş fabrikası, yine İslimye, İzmit ve Balıkesir'deki çuha fabrikaları ile Samakov ve Bağdat'taki demir dökümhâneleri anılabilir.

Merkezi yönetimin büyük bir şevkle giriştiği fabrikalaşma sürecinin makine, teçhizat ve uzman ihtiyacı gibi dışsal yardıma muhtaç dinamikleri dışında kalan hammadde, tarımsal gelirlerin sanayiye desteklemesi ve kalifiye eleman yetiştirilmesi gibi yerel dinamik ve kaygıların düşünsel çerçevesini Eylül 1841'de kurulan Meclis-i Maadin ve Mart 1843'te Nafia Meclisi yerine hayata geçirilen Ziraat Meclisi üstlenecekti. Maden Meclisi gerek fabrika hamlesi gerek ihracât için gereken yeni maden kaynaklarının bulunması, mevcutlarının

Ziraat Aletleri Teşhiri

olmak üzere dört fabrika daha kurulmuştu. Bu kompleks içinde modern bir çiftlik de vardı. Fransız çiftlikleri model alınarak faaliyete geçirilen çiftliğe Amerika'dan uzman getirilerek (yerli) pamuk cinsini ıslaha ve yeni tarım tekniklerinin uygulanmasına çalışılmıştı. İstanbul dışında da önemli girişimler vardı. Bunlardan en uzun ömürlü

ıslahı, imal vb. aşamalarda verimliliğin artırılması için önemli çabalar sarf edecekti.

Kalkınmanın tarımsal üretimle beraber ilerlemesi konusundaki politikaların bir sonucu olarak hayata geçirilen Ziraat Meclisi ise, vilayetlerin mevcut tarımsal, ticari ve sanayi potansiyelinin tespiti ve geliştirilmesiyle ilgili

hatırı sayılır faaliyetler yürütmüştü. Hububat başta olmak üzere sebze, meyve vb. tarımsal ürün türlerinin çeşitlendirilmesi, boş arazilerin

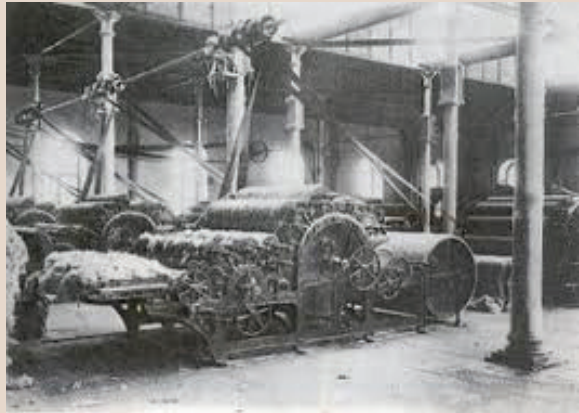
Kibrit İmalathânesi

değerlendirilmesi, çiftçiye ucuz kredi sağlayacak fon oluşturulması, büyük köyler de dâhil tüm yerleşim birimlerine ziraat müdür/vekillerinin atanması, ziraat mektebi açılması gibi konularda önemli faaliyetler yürütmüştü. Meclisin sanayi konusundaki mesaisi genellikle geleneksel üretiminin geliştirilmesi için hangi alanların desteklenebileceği ve bu süreçte ne tür araç gereç veya olanaklara ihtiyaç duyulduğunun tespit edilmesi noktasında belirginlik kazanacaktı. Uluslararası ticarete eklemelenmenin önemli açılımlarından olan ulaşım olanaklarının geliştirilmesi için gerekli fizibilite çalışmalarının yapılması yine meclisin önemli uğraşı alanlarındandı. Nihai amaç, İstanbul'da başlatılan kalkınma hamlesine taşranın belli başlı kentlerinin de eklemelenmesiyle olanaklar ölçüsünde belirli bir ivme kazandırmaktı.

Gerek merkez gerek taşrada yürütülen bu çalışmaların birkaç açmazı bulunuyordu. Devlet fabrikalarının yüksek maliyetle üretim yapan, piyasadan bağımsız, pazarda oluşan fiyatlara son derece duyarsız bir seyir izlemesi ve sanayileşme için gerekli olan hammaddelerin içeriden tedarikinin mümkün olacağına varsayılması, iflas programının başlamasında en temel etkendi. Hatırı sayılır bir etmen de Osmanlının oldukça iyi

bilinen kendine özgü geleneksel düzeninin yeni sisteme ayak uydurmak konusunda gösterdiği isteksizlikti. Avrupa ülkelerine tanınan gümrük muafiyetleri, Osmanlı pazarlarını kısa sürede kaplayan malların kalitesi ve oranıyla rekabet edilememesi, ulaşım, enerji, finans kurumları ve sermaye konularında gerekli donanımların bulunmaması bu isteksizliği kronik hale getiren diğer olgulardı.

Merkezin lokomotif olarak üstlendiği fabrikalaşma sürecinin bir diğer açmazı da işletim sorunlarıydı. Makine, teçhizat vb. üretim aparatlarının çeşitli Avrupa ülkelerinden oldukça plansız bir şekilde ithal edilmesinden kaynaklanan sorunlara, önemli harcamalar yapılarak getirilen kalifiye elemanların uyum ve yeterli hizmet vermemeleri ekleniyordu. Bâb-ı Âli kalifiye eleman sorununu, 1848 yılında Zeytinburnu Sanayi Mektebi'ni hayata geçirerek aşmayı deneyecekti. Potansiyel talebelerini fabrikayı hümayunlarda çalışan işçilerin oluşturacağı okulun müfredatında matematik, kimya, madencilik, jeoloji, teknik çizim ve diğer mimari hesaplamalar önemli bir yer tutuyordu. Sabahları teorik ders alacak öğrenciler, öğleden sonra pratik eğitimlerini sürdürecekleri atölyelere gideceklerdi. Talebelere maaş bağlanması, üretimine katkıda bulunacakları ürünlerden belli oranlarda maddi pay almaları gibi teşvikler de öngörüldüğü halde başarılabilmesi hadisesini, kalkınmanın içinde bulunduğu açmazlardan ayırma olanağı yoktu. Bu çerçevede kalifiye eleman konusunda yabancılara bağımlılığı azaltacak ve daha önemlisi doğrudan devletin

Çuha İmalı

kontrolünde bulunan ve lonca sisteminin yerine ikame edilebilecek meslek okullarının açılmaması sürpriz olmayacaktı.

Resmen ilan edilmese bile fabrikalaşmanın iflasla sonuçlandığı yıllarda Ziraat Meclisi yeniden Nafia Meclisi (1849) adıyla çalışmalarına başlayacak, ancak sanayileşmeden çok imar faaliyetleri konusunda faaliyet gösterecekti. Kırım Savaşı arefesine gelindiğinde büyük bir hevesle girilen bu kalkınma programında askeri fabrikalar ve aksak da olsa işleyen birkaç kumaş fabrikası dışında ayakta kalabilmiş hatırı sayılır bir işletmeden ve onlar etrafında tarımı da içerecek ticari bir hareketlilikten söz etme olanağı yoktu.

Savaşı takip eden yıllarda yine aynı kaygılar ve benzer görevlerle 1857 yılında hayata geçirilen ve bir yıl sonra lağvedilen Meclis-i Meabir hariç

Kâğıt Fabrikası

tutulursa, İslah-ı Sanayi Komisyonu'nun kuruluşuna kadar özel ilgi alanı sanayileşme olan ciddi bir oluşum göze çarpmaz.

60'lı yılları yerli sanayinin içine düştüğü zor ve çaresiz durumu, ilk kez devlet ve özel sektör temsilcilerinin birlikte değerlendirerek başarılı sayılabilecek projeler ürettiği dönem olarak yorumlamak yanlış olmayacaktır. Simkeşhâne, Saraçhâne ve Debbâğhâne esnafının şirket halinde birleştirilmesi, 1863'te açılan İstanbul sergisi ve yabancılara tanınan gümrük vergisi imtiyazlarının sınırlandırılması çalışmaları, bu yeni dönemin faaliyetleri arasındaydı. Hassa Ordusu ve diğer askeri kurumların bünyesinde oluşturulan Sanayi Alayları'nı da bu yeni dönemle ilişkilendirmek mümkündür. Yine aynı yılın başında İstanbul'da bir İslah-ı Sanayi Mektebi kurulmasına ilişkin yapılan

çalışmanın da bu çerçevede değerlendirilmesi gerekir. Meclis-i Vâlâ'nın etkin rol aldığı sanayi okulu projesi ile buhar makinesi başta olmak üzere Batı'daki yeni üretim yöntem ve teknolojileri konusunda uzman kalifiye elemanlar yetiştirilmesi hedefleniyordu. Öğrencileri arasında fakir ve kimsesiz çocukların da bulunacağı eğitim kurumunda, madeni eşya üretimi ile ilgili dokuz, ahşap ürünleri imalatıyla ilgili dört ve terzilik, kunduracılık gibi sanatlar başta olmak üzere altı dalda daha üretim yapılacaktı.

Anılan teknik okul tasavvur aşamasında kalsa da komisyon raporu, ıslahhâneler ve sanayi mekteplerinin nizamnâmesine temel oluşturması bakımından oldukça ayrıcalıklı bir yere sahipti. Yine raporun padişah tarafından onaylandığı 1863 yılı Şubatı'ndan kısa bir süre sonra, sosyal devlet uygulamaları ve kalifiye eleman konusundaki tüm çabaların ortak ürünü olan ilk ıslahhâne açılacaktı. Hedefleri arasında kalifiye eleman da yetiştirmek olan ıslahhânelerin yaygınlaşma seyri açısından 1860'lı yılların birkaç özelliği daha vardı. İleri ilan edilen Vilayet Nizamnâmesi'nin taşra merkezli kalkınma modelinin okul, hapishâne, hastane, ıslahhâne vb. sosyal nitelikli kurumların yaygınlaşmasına olumlu yönde katkıları olacaktı. İkinci olarak yaygınlaşmaya başlayan özel matbaa ve gazetelerin, Batı'dan bilgi aktarma tekeli devlet görevlileri dışındaki çevrelere de ulaştırmalarıyla, kalkınmanın dinamikleri konusunda daha verimli tartışma ve açılımların yaşanmasına olanak sağlayacaktı. Konuyla ilgili 1860'lı yılların anılması gereken bir diğer yönü de 1864'te yürürlüğe giren Ticaret Kanunu'nuydu. Batı hukukunun Osmanlı'da hâkim kılınması sürecinin önemli uygulamalarından birini oluşturan kanun, sanayi alanında kayda değer bir öngörü taşımasa da ticari muamele sistemi ve kolay hale getirmeyi amaçlamakta ve şirketleşme konusundaki teşvik edici hükümler taşımaktaydı. 1870'li yıllarda sözü edilen yeni dönemin ve kalkınma konusundaki kaygıların kurumsal muhatapı, nezaretler üstü meclis geleneğine uygun olarak yapılandırılan Şûrâ-yı Devlet'ti (Mart 1868). Şûrâ-yı Devlet'in etkin destekleriyle 1868 yılında faaliyete geçen sanayi mektebi, iki şube halinde organize edilmişti. Mektebin dâhili şubesi, yatılı olarak kabul edilen 5-13 yaşları arasındaki korunmaya muhtaç çocuklardan oluşan tipik bir ıslahhâneydi.

Hârici şubeye ise 30 yaşını geçmemiş ve sadece gündüzleri eğitim alacak olan ve çoğu kere de belli bir mesleği icra eder durumdaki kalifiye eleman adayları kabul ediliyordu. Dâhili şubede öğrenciler oldukça basit teorik derslerin yanı sıra kunduracılık, terzilik, dokumacılık, matbaacılık, ahşap imalatı gibi çocukların fiziki ve ruhi durumlarıyla mütenasip mesleklerde eğitim alıyorlardı. Yetişkin öğrencilerin kabul edildiği harici şube ise, teknik çizim, matematik, kimya gibi oldukça yoğun teorik derslerin yanı sıra Batı ile rekabet edebilecek maden sanayi, çarkçı, makinist vb. mesleklerde uzman yetiştirmek üzere yapılandırılmıştı. Yüzlerce öğrencisi ve oldukça nitelikli ders müfredatıyla Osmanlı sanayileşmesinin kurumsal zirvesini temsil edecek olan sanayi mektebi, diğer sanayi mekteplerinin yanı sıra kızlara özgü olan sanayi mekteplerinin yaygınlaşmasına da öncülük edecekti. Genellikle erkek sanayi mektepleri gibi iki şube halinde faaliyet gösteren kız sanayi mekteplerinin ders programlarında da -temel dini bilgiler, okuma yazma gibi teorik dersler dışında- ağırlık dikiş-nakış, dokuma vb. sanatların öğretilmesine verilmişti.

Şûrâ-yı Devlet'in kurulmasıyla kalkınma konusundaki birçok görevini bu kuruma devreden Islah-ı Sanayi Komisyonu, şirketleşme konusundaki görevlerini de İstanbul Belediyesi'ne devrederek 1874 yılında tarihe karışacaktı. II. Abdülhamit'in saltanatının ilk yıllarında imalat sektörünün geliştirilmesi, banka kurulması ve sergiler açılması

Bursa Sanayi Mektebi

gibi uğraşı alanı sanayi olan ve bu çerçevede okullaşmayı da teşvik eden Heyet-i Teşvik-i Sanayi gibi kısa süreli oluşumlar gözlense de, meclislerin sosyal ve ekonomik alanla ilgili faaliyetlerinin belediyeler ve vilayet merkezlerinde oluşturulan, nafia, sanayi, ticaret, tarım oda ve komisyonları

tarafından üstlenilmeye başlandığını muhakkak söylemek gerekir. Bu çerçevede 1880 yılında faaliyete geçen ilk oluşum İstanbul sanayicilerini bir araya getirmeyi amaçlayan Dersaadet Sanayi Odası'ydı. Bu odanın kuruluşundan hemen sonra taşrada birçok kentte tarım, ticaret ve sanayi alanında faaliyet gösterenleri bir araya getiren odalar faaliyete geçecekti.

Kalkınma açısından 19. yüzyılın son çeyreğinin en bariz özelliği, ekonomik seçeneklerin iyice sınırlanarak geleneksel üretim faaliyet alanı olan tarımın, sarılacak tek dal haline gelmiş olmasıydı. Bu durum aynı zamanda Osmanlının hammadde tedarikçisi ve mamul mal tüketicisi olduğunu kabul etmesi anlamına da geliyordu. Hükümet, devletin modernleşmesi ve bekasını sürdürmek için gittikçe artan bir şekilde tarımsal gelişmeye başvuracaktı. Nispeten gelişmelerini tamamlayarak nezaret düzeyinde temsil edilen ticaret, ziraat, orman ve maden bürokrasisinin ortak aklın bulunmasına ilişkin merkez ve taşradaki muhatapları yukarıda sözü edilen ticaret/ziraat cemiyet ve odaları olacaktı. Oda ve cemiyetlerin tüccarlar lehindeki faaliyetlerinin sorgulanması bir yana bırakılırsa, taşraya yayılmış yüze yakın odanın merkezle beraber imza attıkları önemli başarılarından söz edilebilir. Demiryolu başta olmak üzere ulaşım ağlarının genişletilmesiyle beraber ilerleyen tarımsal kalkınma hamleleri, esas olarak

üreticilerin bilgilendirilmesine yönelik süreli ve münferit yayınlar, ziraat bürokrasisi ve okullarının yaygınlaştırılması, örnek çiftlikler, tarımsal ve ticari kredi fonlarının kuruluşu, endüstri bitkilerine ağırlık verilmesi, hayvancılığın desteklenmesi ve makineleşme alanlarında belirginlik kazanır. Yüzyılın son çeyreğinde genel olarak sanayi mektepleri ismini almaya başlayan ve neredeyse tüm vilayet merkezlerinde faaliyete geçirilen meslek okullarının, özellikle fiziki durumu uygun olanların uğraşı alanlarına tarımı da eklemesi yine bu dönem çabaları ile ilişkilidir.

Ekonomik iflas, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı ve Duyûn-ı Umûmiye vesayetinin damgasını vurduğu yüzyılın son çeyreğinde ülkenin kötüleşen sosyo-ekonomik durumu ve daralan Osmanlı topraklarından yapılan göçler, sanayi mekteplerinin öğrenci kontenjanlarını önemli ölçüde zorlamalarına karşın, okullara gerekli desteğin verilememesi birçok kentteki sanayi mekteplerini kapanma noktasına getirecekti.

1890'larda Ticaret ve Ziraat Nezareti'nin girişimleriyle birçok kentte ticaret, sanayi ve ziraat odalarının kurulması teşvik edilmişse de, 1893 yılındaki Chicago Sergisi'ne götürülen malzemelerin çini, mobilya, halı gibi el sanatları ağırlıklı ürünlerden oluşması bu tarihlerde de Osmanlı Devleti'nin sanayi alanında kayda değer bir atılım yapamadığını gösteriyordu. Tarım alanında önemli faaliyetler yürüten merkezi yönetimin, II. Meşrutiyet Dönemi'nde (1908-1918) ekonominin millileştirilmesi konusunda sistemli bir çaba içine

girdiğini söylemek mümkündür. Mayıs 1910 tarihinde Ticaret ve Sanayi Odaları Nizamnamesi yayımlanarak ticaret ve sanayi alanlarında faaliyet gösterenleri bir araya getirecek bir düzenleme yapılmış, I. Dünya Savaşı arifesinde -1913 yılında- Teşvik-i Sanayi Kanun-u Muvakkatı çıkarılarak; kimi kuruluşlara toprak tahsisi ve vergi indirimleri gibi desteklerde bulunulmuştur. Kapitülasyonlara son verildiği, dış borçların askıya alındığı savaş yıllarında bir sanayi sayımının yapılmış olması oldukça dikkat çekicidir.

Devlet öncülüğünde hem İstanbul'da hem de Anadolu'nun çeşitli yerlerinde milli şirketler ve milli bankalar kurulmuş; sanayinin gelişmesini teşvik edici mevzuat değişiklikleri yapılmış; krediler sağlanmış; gümrük politikasının milli bir hüviyet kazanması yoluna gidilmiş ve çeşitli kooperatiflerle üretici ve tüketiciler örgütlenmeye çalışılmıştır. Savaştan büyük yara alarak çıkan tüm kesimlerin yeniden toparlanması, işgalci güçlerin Osmanlı topraklarını fiilen ele geçirmeye çalıştıkları süreçte imkânsız hale gelecek, verilen İstiklal Savaşı sonrası kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin öncelikli davalarından biri yine sanayileşme olacaktır.

I.TBMM ve Eski Sayıştay Binaları

Sarıkişla ve Vank Manastırı

I.TBMM Binası

2. BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ SANAYİSİ VE ANKARA

**Kurtuluş Savaşı'na
Katkıda Bulunan
Kadın İşçiler**

2. BÖLÜM: CUMHURİYET DÖNEMİ SANAYİSİ VE ANKARA

2.1. Cumhuriyet Dönemi Sanayileşme Çabaları Üzerine (1920-1963)

Yeni Türkiye'nin oluşumu sürecinde devralınan sanayi mirasının büyük ölçüde el işçiliğine dayalı imalathânelerden oluşması ve üstelik bunlardan hatırı sayılır olanlarının da işgal altındaki Marmara ve Ege bölgesinde (Özellikle İstanbul, İzmir ve Bursa) faaliyet gösteriyor olmaları, Milli Mücadele'nin önemli dezavantajlarından idi.¹⁰³

Sakarya Meydan Muharebesi'nden önce Başkumandan Mustafa Kemal Paşa tarafından 7-8 Ağustos 1921'de yayınlanan Tekâlif-i Milliye Emirleri'ne konu olan ihtiyaç listesi, bu dezavantajın boyutlarını göstermesi açısından oldukça dikkat çekiciydi. Halktan aynı ve bedeni hizmetlerin de talep edildiği liste, çivi, nala; çoraptan, çarığa; kağına ve arabasından, pil ve tutkala kadar uzanıyor; demirci, marangoz, dökümcü, tesviyeci ustalarıyla imalathâneler, ordu ihtiyaçlarına yönlendirilmek isteniyordu.

Hemen aynı tarihlerde İktisat Vekâleti'nce Ankara hükümetinin kontrolü

altındaki bölgelerde sanayi odaklı bir araştırma yapılmıştı. Araştırmanın iki amacı olduğu anlaşılıyor: İlki, Büyük Taarruz arefesinde imalat sanayinin durumunu görmek, ikincisi de, savaş sonrası izlenecek sını politikalarının ana hatlarını tespit etmek.

Sözü edilen bu araştırmaya göre, mensucat sanayisinde 20.057 kuruluş, 35.316 çalışan; deri sanayisinde 5.347 kuruluş, 17.964 çalışan; maden sanayisinde 3.273 kuruluş, 8.021 çalışan; gıda sanayisinde 1.273 kuruluş, 4.493 çalışan; toprak sanayisinde 704 kuruluş, 3.612 çalışan; kimya sanayisinde 337 kuruluş, 802 çalışan; toplam 33.058 kuruluş ve 76.216 çalışan vardı.¹⁰⁴ Ülkenin bağımsızlığını kazandığı Lozan Antlaşması imzalanmadan önce İzmir’de toplanan Türkiye İktisat Kongresi ise, Yeni Türkiye’nin ekonomik prensiplerini belirlemesi açısından önemli bir girişim niteliğindedir. Kongre tüccar, sanayici, çiftçi ve işçi temsilcilerinin geniş katılımıyla 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında toplanmış; Türkiye genelinde el işçiliğine dayanan imalatın bir an önce büyük işletmeler haline getirilmesi, sanayi kuruluşları için deniz ve kara ulaşımında kolaylıklar sağlanması, hammaddesi yurt içinde olan sanayi kollarının kurulması, devlet tarafından krediler verilerek özel sermayenin desteklenmesi, mühendis ve teknik elemanların yetiştirilmesi gibi kararları içeren Misâk-ı İktisadi metni oluşturulmuştur.¹⁰⁵ Madenden, tarıma; ticaretten, sanayiye; kredi imkânlarından, gümrük uygulamalarına kadar ülkenin belli başlı tüm iktisadi meselelerinin konuşulduğu kongre, yeni rejimin kalkınma konusundaki ideal ve kararlılığını göstermesi açısından tarihi bir öneme sahiptir.

Kongreden yaklaşık dört ay sonra imzalanan Lozan Antlaşması’yla (24 Temmuz 1923) bağımsızlığını elde eden Türkiye, kapitülasyonlardan tamamen kurtulmasına karşın, Dış Borçlar, Gümrük Tarifesi ve Mübadele gibi geçiş dönemi içeren bazı düzenlemelerin varlığı, Cumhuriyet’in ilk yıllarında izlenecek ekonomi politikaları üzerinde etkili olmuştur. Öte yan-

Tekâlif-i Milliye Emirleri

Tekâlif-i Milliye Emirleri, Mustafa Kemal’in Başkomutanlık Kanunu’nun kendisine verdiği yetkiye dayalı olarak 7-8 Ağustos 1921 tarihleri arasında yayınladığı on ayrı telgraftan oluşmaktadır. Bu emirlerle göre her kazâda kurulacak olan Tekâlif-i Milliye komisyonlarına halk çeşitli yardımlarda bulunacaktı. Ordunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere her aile, birer kat çamaşır, bir çift çorap ve çarık verecekti. Parası sonradan ödenmek üzere tüccarın ve halkın elinde bulunan her türlü çamaşırlık bez, nal, çivi, yem torbası, buğday, saman, un, fasulye, bulgur, kablo, pil, lastik, tutkal, yaylı araba, dört tekerlekli at ve öküz arabaları ve yük hayvanları ile ürün ve malzemelerin yüzde kırkına el konulabilecekti. Halkın elinde kalan taşıtlar ayda bir kez 100 km kadar uzaklığa ordu için askeri nakliyat yapacaktı. Halkın elinde bulunan ve savaş malzemesi olabilecek silah, cephâne gibi malzemelere el konulacaktı. Demirci, marangoz, dökümcü, tesviyeci ustalar ile imalathâneler belirlenecek ve bunlar ordu ihtiyaçlarına yönlendirilecekti.

Tekâlif-i Milliye Emirleri’nin Uygulanışını Tasvir Eden Tablo

(Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi)

(Kaynak: Atatürk’ün Tamim, Telgraf ve Beyannâmeleri, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2006, ss. 419-429)

dan yeni rejimin bu dönemde enerjisini temel kurum ve kuruluşların hayata geçirilmesi, hukuki muktesebatın oluşturulması ve siyasi muhalefetin etkisinin azaltılmasına yönelttiği görülmektedir.

Lozan Antlaşması'nı takip eden süreçte, belli bir ekonomik prensibe bağlı kalınarak düzenli bir program uygulanmamakla birlikte, bankacılık alanında kayda değer bazı girişimlere imza atılmıştı. Bu çerçevede ilk olarak, Atatürk'ün direktifiyle, tasarrufu teşvik ederek, toplanacak fonlarla bütün ekonomik faaliyet kollarını finanse edecek, gerektiğinde çeşitli alanlarda sanayileşme hareketinin başlatılmasına kendi kaynaklarıyla katılabilecek ilk ulusal banka olan Türkiye İş Bankası 26 Ağustos 1924 tarihinde faaliyete geçirilecekti. Birinci İktisat Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda kurulan banka, ilk genel müdürü olan Celal Bayar'ın çabalarıyla kısa sürede ekonomide önemli bir boşluğu dolduracaktı.¹⁰⁶ İş Bankası'nı Eylül 1924 tarihinde 250 ortakla faaliyete geçen Tütüncüler Bankası takip etmişti. Bu iki kurum dışında özel girişime mali destek ve kolaylıklar sağlama yolundaki en önemli teşebbüs ise 1925 yılında kurulan Sanayi ve Maadin Bankası'ydı.

İzmir İktisat Kongresi'nin Basına Yansıması, Hâkimiyet-i Milliye, 19.02.1923

Sanayi ve Maadin Bankası'nın kuruluşunun yasalaşmasından üç gün sonra, 22 Nisan 1925 tarihinde, 12 maddelik Ticaret ve Sanayi Odası Kanunu kabul edilmiş, böylece daha önce kurulmuş olan fakat yasal dayanağı bulunmayan Ticaret ve Sanayi Odaları'nın yetki ve görevleri, kanuni bir dayanağa kavuşmuştur.

1927 yılına gelindiğinde, köklü bir ekonomik kalkınmanın sağlanması, milli fabrika ve imalathânelerin artarak yurt genelindeki tüketimi karşılaması, mümkün olduğu kadar ithal ürünlerin yurt içinde üretilmesi imkânlarının oluşturulması, acil ihtiyaç olarak gündeme gelmiştir. Özel teşebbüsü desteklemek amaçlı 1913 yılında çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu, 1927 yılına kadar yürürlükte ise de, endüstriyel faaliyetlerde esaslı bir atılım yapılamadığı görülmektedir. Türkiye'de bulunan 65.245 işyerinden 23.316'sında yalnızca bir kişi çalışmaktadır. 10'dan fazla işçiye sahip olan müessese adedi

2.086'dır.¹⁰⁷ 10'dan fazla işçi çalıştıran imalat sanayi işyerinin 816'sı (%40'ı) İstanbul ve İzmir'de bulunmaktadır. Türkiye sanayisinde 10'dan fazla işçi çalıştıran tesislerin oranı ise %1.3'tür.¹⁰⁸

İmalat sanayisindeki bu olumsuz tablo, Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun yeniden ele alınmasına vesile olmuştur. Bu bakımdan 1927 yılında yeniden çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu, Türkiye'nin sanayileşme hamlesini gerçekleştirmesi için bir

Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun Yayınlandığı Resmi Gazete, 15.06.1927

başlangıca işaret etmektedir. Kanuna göre devlet, fabrika açan veya sermayesini fabrika kurma girişiminde kullanılan büyük ve küçük müteşebbislere, dışarıdan getirilecek mallar için gümrük resmi almama, yeni kurulacak sanayi tesislerine devlet arazisi sağlama, fabrikaya taşınacak her türlü inşaat malzemesi, makine ve aletler için ucuz nakliye ücreti, fabrikalar üretime geçtiklerinde prim verme gibi kolaylıklar tanımıştır.¹⁰⁹ Nitekim

Türkiye Sanayi ve Maden Bankası

19.04.1925 tarih ve 633 sayılı kanunla kurulan Türkiye Sanayi ve Maden Bankası'nın görevleri şu şekilde belirlenmiştir:

- a) Bankaya devredilmiş olan sınai müesseselerini teşekkül edecek şirketlere devredinceye kadar bizzat idare etmek.
- b) İştirak suretiyle sınai teşekkülleri tesis etmek ve işletmek.
- c) Bizzat veya iştirak suretiyle maden imtiyazı almak ve iştirakle maden işletmek.
- d) Türk sanayi ve maden sahipleri ile maden mültezim ve yüklenicilerine kredi sağlamak.
- e) Kuruluş amacına uygun her türlü bankacılık işlemleri yapmak.

(Kaynak: Kanunlar Dergisi, Dönem 2, Cilt 3, ss. 224-225. Resmi Gazete, 23.4.1925, Kanun No: 633.)

Maden Tetkik Arama Enstitüsü

22 Haziran 1935 tarihinde kurulan Maden Tetkik Arama Enstitüsü, Türkiye'de maden ve taş ocakları kaynaklarını aramak, işletmeye uygun olup olmadığını tespit etmek, gerekli etüd ve analizleri yapmak ve mühendis, yardımcı personel ve kalifiye işçi yetiştirmekle görevlendirilmiştir. MTAE, aynı zamanda Etibank'ın çalışmalarını kolaylaştırmaktadır. İlk yıllarda Adliye karşısında bir binada hizmet veren Enstitü, daha sonra Akköprü'ye taşınmıştır.

(Kaynak: Resmi Gazete, 22.06.1935; Kanun No: 2804)

Ticaret ve Sanayi Odaları

1870 yılında İstanbul'da, ilk yabancı ticaret odası olan ve konsolosluktan ayrı bir kurum halinde teşkilatlanan Dersaadet Avusturya-Macaristan Ticaret Odası kurulmuştur. I. Dünya Savaşı yıllarında ise Türkiye'nin çeşitli kentlerde 9 adet yabancı ticaret odası vardır. Osmanlı Devleti'nde ilk yerli ticaret odası, 19 Ocak 1880 yılında İstanbul'da kurulan Dersaadet Ticaret Odası'dır. 7 Temmuz 1880 tarihinde ise Dersaadet Sanayi Odası kurulmuştur. Ülkenin çeşitli kentlerinde kurulan ziraat, sanayi ve ticaret odalarının sayısı 1897 yılında 115'i bulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra mevcut bulunan, fakat yasal dayanakları olmayan odaların, yetki ve görevlerini belirlemek amacıyla TBMM, 22 Nisan 1925 tarihinde 12 maddelik Ticaret ve Sanayi Odası Kanunu'nu kabul etmiştir.

19 Kasım 1925 tarihinde yürürlüğe giren nizamnâmeden sonra 1926 yılında oda seçimleri yapılarak, Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde odalar çalışmaya başlamıştır. Kurulan odalar üst bir birliğe sahip değillerdir; fakat toplanan kongrelerde bir bütün olarak Türkiye'nin ticaret ve sanayi hayatına dair seslerini duyurmaktadırlar. Türk sanayisinin gelişmemiş olduğu bu dönemde, odalara ticaret grubu hâkim pozisyonadadır.

(Kaynak: Celal Yerman, Samet Ağaoğlu, Türkiye İktisadi Teşkilatında Ticaret ve Sanayi Odaları Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları, Titaş Basımevi, Ankara 1943, ss. 23-36. Hakkı Nezih Erksoy, "Odaların Tarihi", İktisadi Yürüyüş, (Ticaret ve Sanayi Odaları Ticaret ve Zahire Borsaları Fevkalade Sayısı), Sa. 81-85, 18.6.1943, ss. 6, 86. İlhan Tekeli, Selim İlkin, 1929 Dünya Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları, ODTÜ Yayını, Ankara 1977, s. 58; Murat Koraltürk, Türkiye'de Ticaret ve Sanayi Odaları (1880-1952), Denizler Kitabevi, İstanbul 2002, ss. 19-39.)

bu tarihten itibaren Türkiye'de yeni açılan fabrika adedi yıllara göre artış göstermiştir. 1923 yılından önce Türkiye'de 341 fabrika varken 1927 yılında 140, 1928 yılında 157, 1929 yılında 118, 1930 yılında 106, 1931 yılında 140, 1932 yılında 88, 1933 yılında 44, 1934 yılında 51 yeni fabrika açılmıştır. Bu çerçevede 1934 senesi itibariyle Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan yararlanan fabrikaların sayısı 1.310'dur.¹¹⁰

Türkiye'de 1926 yılına kadar şeker pancarı ekimi bilinmemektedir. 1926 yılında kurulan ilk şeker fabrikasının üretime geçmesi ile, öncesinde senede 62.971 ton ithal edilen şeker, 1935 yılında senede 2.170 ton'a kadar gerilemiştir. 1927 yılından 1937 yılına kadar beş kat büyüme kaydeden bir başka sanayi kolu ise çimento olmuştur. 1927 yılında 41.400 ton oranında üretim varken, 1937 yılında bu oran 214.794 ton'a çıkmıştır.

Maden sanayisinde de benzer artış görülmektedir. Kömür üretimi 1927 yılına nispetle 1938 yılında % 93 artmıştır. İpek üretimi 1928 yılına nispetle 1938 yılında % 527 artmıştır. Pamuklu imalat 1928 yılına nispetle 1933 yılında % 237; yünlü imalat 1928 yılına nispetle 1933 yılında % 283 artış göstermiştir.¹¹¹

Özel girişimi desteklemek amacıyla çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun uygulamaya girmesinden kısa bir süre sonra, başka bir deyişle henüz kanunun sonuçları görülmeden beliren 1929 Dünya Ekonomik Buhranı, birçok Avrupa ülkesi gibi Türkiye'yi de derinden etkilemiştir. Türk parası hızla değer kaybetmiş; hammadde ve tarım ürünleri fiyatlarında büyük düşüşler meydana gelmiştir. Türkiye'nin dış ticaret hadleri, 1929 yılında, 1927-1928 ortalamasına göre %15 oranında azalmış; küçük imalat işletmelerinde iflaslar baş göstermiştir.¹¹² Lozan Antlaşması hükümleri gereğince 1929 yılına kadar değişmeden kalan gümrük tarifelerinin de etkisi ile ekonomisi iyice bozulan Türkiye'de, ithal mal tüketiminin azaltılması ve milli ekonominin desteklenmesi amacıyla yerli malı kullanımı ve tasarruflu tüketim kampanyaları başlatılmıştır. Ankara'da kurulan Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti bu amaçla sergiler açmış, halka yerli malı tüketme alışkanlığı kazandırmaya gayret etmiştir.

ALICI VATANDAŞ:
Alırken Yerli malı iste!
SATICI VATANDAŞ:
Satarken Yerli malı ver!

1930'lu yılların başlarından itibaren Türkiye'nin iktisadi politikasında belirgin bir değişim söz konusudur. Ekonomiye devlet müdahalesinin artmaya başladığı bu dönem, 1939 yılına kadar sürmüştür. 1923-1930 yılları arasındaki ekonomik politikardan alınan dersler, 1929 Dünya Ekonomik Buhranı'nın ve 1930 yılı Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) deneyiminin doğurduğu sıkıntılar, sanayileşmek için devlet müdahalesinin gerekli olduğu düşüncesini güçlendirmiştir. Bu yöndeki çalışmalar, 1932 yılı Ağustos ayında Türkiye'ye davet edilen Prof. Orlof başkanlığında bir heyetin incelemeleri ile sistemli bir çaba halini almış, Türk uzmanlarla birlikte ülkeyi dolaşarak incelemeler yapan bu heyetin İktisat Vekâleti'ne sunduğu rapor, kimi ilaveler yapılarak, 17 Nisan 1934 tarihinde Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı adı altında Bakanlar Kurulu'nca kabul edilmiştir.¹¹³

Devlet öncülüğünde sanayileşme amacını güden bu sürecin en önemli aktörleri, Sümerbank, Etibank ve Maden Tetkik Arama Enstitüsü gibi kurumlar olmuştur.

Ağır sanayi kuruluşlarının kurulması, özel kuruluşlara devlet katılımının sağlanması, kalkınma planlarının hazırlanması ve uygulanması gibi temel işlevler üstlenen bu kuruluşlar; giyim sanayisinden, maden sanayisine kadar her türlü imalatın yapılması noktasında endüstriyel gelişime nüfuz eden bir yapıda teşkilatlanmışlardır.

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı çerçevesinde, ithal edilmekte olan bazı hammaddelerin Türkiye'de temin edilmesi amaçlanarak bazı sanayi kollarının devlet tarafından kurulması öngörülmüştür: Kimya Sanayi'nde; Suni İpek (Gemlik), Semi Kok (Zonguldak), Gülyağı (Isparta), Kibrit Asidi (İzmit), Süper Fosfat (İzmit), Klor ve Sud Kostik (İzmit), Toprak Sanayi'nde Seramik (Kütahya), Cam ve Şişe (Paşabahçe), Demir-Çelik (Zonguldak), Kâğıt ve Selüloz (İzmit), Kükürt (Keçiborlu), Süngercilik (Bodrum), Mensucat Pamuklu Dokuma (Bakırköy), (Kayseri), (Nazilli), (Ereğli), (Malatya), (İğdır), Merinos Yünlü Dokuma (Bursa), Kendir (Kastamonu).¹¹⁴ 1932-1939 yılları arasında, Türkiye'de devlet sanayici-

Sümerbank

Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kapatıldıktan sonra kurulan Devlet Sanayi Ofisi ve Türkiye Sanayi Kredi Bankası, kendisinden beklenen görevi yerine getiremediği için kapatılmış, devlet sanayi programlarını kısa zamanda gerçekleştirecek daha güçlü bir örgütlenmeye gereksinim duyarak 11 Temmuz 1933 yılında Sümerbank kurulmuştur. Sümerbank'ın başlıca görevi, daha önce Sanayi ve Maadin Bankası'nın idaresinde olan kuruluşları işletmek, özel kuruluşlardaki devlet katılımlarını idare etmek, kurulmasına karar verilen devlet sanayi kuruluşlarının planlarını hazırlayıp uygulamak, ülkenin kalkınması için gerekli olan diğer kuruluşlara katılmak, her türlü banka hizmetlerini görmek ve teknik elemanların yetiştirilmesine yardım etmektir.

(Kaynak: Sümerbank, Cumhuriyetin 25 inci Yılı, Kulen Basımevi, İstanbul 1948, s. 21-22.)

Etibank

14 Haziran 1935 tarihinde Türkiye'nin yeraltı kaynaklarını işletmek, maden alıp satmak, elektrik malzemesi üretmek, elektrik enerjisi sağlayacak kuruluşları oluşturmak ve gerekli olan bankacılık hizmetlerini vermek üzere kurulmuştur. Bu çerçevede madenler, hammaddeler ve enerji üretimi alanlarına yönelmiştir. Maden kaynaklarının millileştirilmesi çerçevesinde Ergani Bakır madenini uhdesine alan Etibank, MTA'nın araştırması sonucu Murgul'da keşfedilen bakır madenini ve Divrik'te keşfedilen demir madenini işletmiştir. Ereğli Kömür madenleri de Etibank tarafından satın alınmıştır.

(Kaynak: Haldun Derin, age, s. 98.)

liğinin gelişmesi, özel sermaye faaliyetlerine de ivme kazandırmıştır; gıda, dokuma ve çimento alanları, özel kuruluşların gelişme gösterdiği temel kollar olmuştur. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın büyük oranda başarılı olması üzerine 1938-1942 yıllarını kapsayacak ikinci bir sanayi planı hazırlanmış fakat, 1939 yılında başlayan II. Dünya Savaşı nedeniyle bu plan uygulanamamıştır.

II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye sığrama ihtimali, İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın uygulanmasını engellediği gibi, her türlü ekonomik faaliyetin savaş gereklerine göre düzenlenmesine neden olmuş, 1930'lu yıllarda başlayan devlet eliyle hızlı sanayileşme hedefi büyük ölçüde terk edilmiştir.

Genç nüfusun silah altına alınması her alanda ciddi üretim düşüşlerine sebep olduğu gibi, var olan üretimin de ordu ihtiyaçlarına yöneltilmesi ekonomide ve refah seviyesinde kaygı verici gerilemelere neden olmuştur.¹¹⁵ Devlet öncülüğündeki sanayileşmenin önemli ölçüde hızını kaybettiği bu dönemde özel sektörün desteklenmesi de durdurulmuş ve 1 Haziran 1942'de Teşvik-i Sanayi Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır. Milli Korunma Kanunu ile fabrika ve imalathânelere mecburi iş yükü, çalışma saat ve günlerini arttırma, ürünlere ya da işletmeye el koyma yetkilerini ellerine alan hükümetler, üretimin arttırılmasını teşvik etmek yerine, Fevkalade Kazançlar Vergisi (Varlık Vergisi) gibi üretici ve tüccarı tedirgin eden uygulamalara imza atmışlardır. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra, devalüasyon ve çok partili sisteme geçilmesinin getirdiği çalkantılar içinde, 1930'lardaki sanayileşme heyecanı bir daha yakalanamamıştır. Her ne kadar özellikle kâğıt, çimento ve dokuma alanlarında fabrikalar kurmayı amaç edinen üçüncü bir sanayi planı hazırlanmışsa da, uygulamaya sokulamamıştır.¹¹⁶

Savaş sonrasında Sovyet Rusya ve Amerika arasında belirgin hale gelen ideolojik savaş, Türkiye'yi de etkileyecek gelişmelere neden olmuştur. Bazı Balkan ülkelerinin Komünist rejimi benimsemeleri Amerika'yı kaygılandırmış; özellikle 1946 yılında Yunanistan'da çıkan iç savaş iki kut-

bu temsil eden ülkeler arasındaki rekabeti iyice tırmandırmıştır. İngiltere'nin de teşviki ile Amerika, Yunanistan'a ekonomik yardım kararı almış; Avrupa'nın Komünizm'den kurtarılması için alınan bu mali destek kararı, hem Avrupa hem de Ortadoğu için stratejik öneme sahip olan Türkiye'yi de gündeme getirmiştir.

Bu dönemde Türkiye ile Sovyet Rusya arasındaki ilişkiler, Boğazlar Meselesi dolayısıyla gergindir. Türkiye, Birleşmiş Milletler teşkilatının kurulacağı San Fransisco Konferansı öncesi, Almanya ve Japonya'ya savaş ilan ederek Batı Bloku'nda yer alacağını göstermiş, ülkenin onarımı ve kalkınması için Amerika'dan mali yardım talebinde de bulunmuştur. Birleşmiş Milletler teşkilatına üyeliğin ardından Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) ile de anlaşma imzalamıştır. 1947 yılının Mart ayında Amerika Başkanı Truman'ın Yunanistan ve Türkiye'ye mali destek yapılacağını açıklaması, Haziran ayında da Marshall'ın "bu ülkelere mali yardımın yalnız başına yeterli olmayacağını; yardım yapılan ülkelere hangi ekonomik kalkınma programı izleneceğinin de belirlenmesi gerektiği yönündeki açıklaması" ile Türkiye'de yeni bir süreç başlamıştır.

Nitekim Mayıs ayında General Lunsford Oliver, Haziran ayında da Max Weston Thornburg başkanlığında bir Amerikan heyeti incelemelerde bulunmak üzere Türkiye'ye gelmiştir.

Bu uluslararası gelişmelere paralel olarak, 1948 yılının son aylarında İstanbul Tüccar Derneği tarafından düzenlenen "Türkiye İktisat Kongresi"nde baskıcı ekonomi politikalarının sona ermesi, kimi vergilerin kaldırılması ve özel teşebbüslerin önünün açılması gibi kararlar alınmıştır.¹⁷ Bir bakıma 1950 yılı Mayıs ayında iktidarı Demokrat Parti'ye devredecek olan Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye'nin izleyeceği ekonomik programın çerçevesini, Amerika ile ekonomik yardım planı imzalayarak ve Batı Bloku'na katılarak belirlemiştir.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası

Dünya Bankası'nın desteği, T.C. Hükümeti, T.C. Merkez Bankası ve Ticaret Bankası'nın işbirliği ile kurulmuş Türkiye'nin ilk özel yatırım ve kalkınma bankasıdır. Kuruluş amaçları arasında başta sanayi olmak üzere yatırımları desteklemek, yerli-yabancı sermayenin Türkiye'de kurulmuş veya kurulacak şirketlerine yardımcı olmak, mali destek sağlamak, danışmanlık, teknik yardım ve finansal aracılık sağlamaktır. Banka sermayesi, %77,8 özel banka, %16 ticaret ve sanayi odaları ve borsaları, %6,14 sanayi kuruluşları ve kişileri tarafından oluşmaktadır. TSKB Kanunu, 24 Mart 1950 tarihinde meclisten geçmiş, 2 Haziran 1950 tarihinde de Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayınlanmıştır. TSKB, 1950'li yıllarda çeşitli kuruluşlara orta ve uzun vadeli krediler sağlamış ve teknik danışmanlık yapmıştır. Dünya Bankası ve Marshall Yardımı'ndan yarattığı farklar ile 1951-1954 yılları arasında çeşitli özel girişimcilere 133,1 milyon Türk lirası kredi sağlamıştır. 1955-1960 yılları arasında ise kredi desteği, 224,7 Milyon Türk Lirası'na çıkmıştır.

(Kaynak: Erol Üyepazarcı, TSKB'nin Öyküsü, İstanbul 2005, ss. 62-64, 92-94.)

Devlet Planlama Teşkilatı

30.09.1960 tarih ve 91 numaralı kanunla kurulmuştur. Kurumun temel görevleri ülkenin doğal, insan gücü ve her türlü kaynak ve imkânlarını tespit ederek, izlenecek iktisadi ve kültürel siyaseti tayinde hükümete yardımcı olmak, çeşitli bakanlıklara iktisat siyaseti hakkında tavsiyede bulunmak ve danışmanlık yapmak, uzun ve kısa devreli planlar hazırlamak, planların uygulanmasını izlemek ve gerekli ise planda değişiklikler yapmaktır.

(Kaynak: Resmi Gazete, 05.10.1960; Kanun No: 91; Necdet Serin, age, ss. 126-128)

1947 yılı ile başlayan Türkiye'nin yeni iktisadi politikası ile 1950'li yıllardan itibaren özel ve kamu sanayi kuruluşları toparlanma sürecine girmiş; özel sermaye 1950 yılında kurulmuş olan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın sağlamış olduğu kredilerle gelişim hızını artırmıştır.

1950-1954 yılları arasında özellikle şeker, dokuma, çimento, kauçuk, demir-çelik üretiminde artışlar olmuş, yeni iktisadi politika çerçevesinde, tarım sektöründe de önemli gelişmeler yaşanmıştır. Marshall yardımından faydalanarak tarımda makineleşme, sulama, enerji üretimi, karayollarının yapımı, çimento ve şeker sanayi alanında çeşitli yatırımlar yapılmıştır. 1948-1958 yılları arası dönemde sanayinin gayrisafi milli hâsıladaki payı hissedilir bir şekilde artmış, imalât sanayi, madencilik, elektrik, havagazı ve su alt sektörlerinin tümünün gayrisafi milli hâsılaya oranı 1948'de % 13,6 iken, 1958'de % 18,9'a çıkmıştır. Aynı yıllarda imalât sanayinin payı % 12,32'ten, % 16,9'a yükselmiştir.¹¹⁸ Büyük oranda 1951 yılında Dünya Bankası'nın raporu olarak yayınlanan "Barker Raporu" nun tavsiyeleri ile gelişen 1950'li yıllar ekonomi ve sanayisi, iki farklı dönem geçirmiştir. İthalât serbestisi, kredi ve yabancı sermaye yatırımlarıyla şekillenen ilk dönem, 1954 yılından itibaren yerini ithal ikameci politikalara bırakmıştır. Bu tarihten sonra sanayi kesimi, tarımdan daha hızlı büyümüş; yabancılar ile Türkiye'deki araçların işbirliği ile kurulmuş olan işletmeler çoğalmış, iç pazarda tekelleri işletmeler oluşmuştur.¹¹⁹ Bu

döneme ilişkin anılması gereken bir diğer gelişme ise, sermayesinin en az yarısı ofis şeklindeki Devlet İktisadi Kurumlarına ait olan, idare ve denetimi devlet tarafından yapılan, "Karma Kuruluşlar"ındaki artıştır. Bu Karma Kuruluşlara örnek olarak Azot Sanayii, Türkiye Şeker Fabrikaları Şirketi, Türkiye Çimento Sanayii Şirketi, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı gösterilebilir.¹²⁰

Devlet teşekküllerindeki bu artışa rağmen, Demokrat Parti iktidarının özel girişimi desteklemek konusunda kayda değer politikalar yürüttüğü bu dönemde -plansız harcamaların da etkisi ile- ekonomik gidişat bozulmaya başlamış, enflasyon yükselmiş, döviz sıkıntısı baş göstermiştir. 1958 Ağustos'unda IMF ile imzalanan İstikrar Programı'yla Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından kamu kesimine verilen kredilerin dondurulması, kamu hizmet fiyatlarının yükseltilmesi, ihracâtın arttırılması amaçlı Türk lirasının Amerikan doları karşısında değerinin düşürülmesi -Ağustos 1958 devalüasyonu- gibi tedbirler alınmıştır. 400 milyon dolarlık dış borç ertelenirken, OECD'den aş-

ğı yukarı aynı oranlarda yeni kredi sağlanmış, söz konusu yeniden yapılanma

programıyla Türkiye'nin dış borçları ve ödeme dengesi açığı azalmış, enflasyon düşmüş; fakat büyüme hızı gerilemiştir. 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra ise, planlı iktisadi kalkınmanın gerekli olduğu önkoşulu ile Başbakanlığa bağlı Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur. Türkiye tekrar planlı kalkınma ve istikrar arayışları içine girmiş, birbiri ardına Beş Yıllık Kalkınma Planlarını devreye sokmuştur.

Kısaca özetlemek gerekirse, Kurtuluş Savaşı yıllarından itibaren ekonomik bağımsızlık fikri üzerinde hassasiyetle durulan bir konudur. Bu çerçevede Türkiye Cumhuriyeti, bağımsızlığını kazandıktan sonra milli bir kalkınma modeli üzerinde yükselmeye gayret etmiş; 1927 yılından itibaren ise özel kesime devlet tarafından teşvik ve destek olunması girişimleri artmıştır. Teşvik-i Sanayi Kanunu çerçevesinde fabrika kurmak isteyen müteşebbisler desteklenmiş; fakat ülkenin yeni kurulmasının doğurduğu problemler nedeniyle köklü sanayi atılımları yapılamamıştır. Bir an önce endüstriyel kalkınmanın sağlanması amacıyla ağır sanayi kuruluşlarının devlet eliyle kurulması girişimleri, 1930'lu yıllara damgasını vurmuştur. I. Sanayi Planı doğrultusunda ülkenin çeşitli yerlerinde birçok fabrika üretime geçirilmiştir.

1939 yılının son aylarında başlayan II. Dünya Savaşı, Türkiye'yi ekonomik olarak derinden etkilemiş, planlı sanayileşme dönemi büyük ölçüde kapanmıştır. II. Dünya Savaşı'nın ardından Türkiye siyasi ve ekonomik açıdan Batı'ya entegre olmak için adımlar atarak; Çift Kutuplu Dünya'da Batı Bloku'na yönelmiştir.

Amerika kaynaklı Truman ve Marshall planlarından faydalanan Türkiye, ağır sanayileşme çabalarını terk etmiş; büyük oranda ziraata dayalı bir kalkınma modelini tercih etmiştir. 1950'li yıllarda renklen ticari hayatla birlikte ithalât yükselirken, aynı zamanda yerli üretime dair malzeme ve personel ihtiyacı da artmıştır.

Çimento ve tekstil üretimi devlet tarafından desteklenmekle birlikte, dönemin

iktisadi gelişmesinde kamu kuruluşları, özel sektöre göre daha fazla yer almıştır. 1950'lerden öncesine kıyasla 1960'lı yılların başlarına kadar devam eden bu dönem, sanayi kuruluşlarındaki özel sektör ağırlığının artmasını sağlamıştır. 1954 yılından itibaren bozulan ekonomik gidişat, 1960'lı yılların başlarından itibaren istikrarlı ve planlı bir sanayi kalkınma modelinin yeniden benimsenmesini zorunlu hale getirmiştir.

Atatürk ve Türk Kuşu

2.2.

Ankara Sanayisinin Tarihsel Gelişimi (1920-1963)

1920'li Yıllarda İmalât-ı Harbiye Atölyesi

2.2.1.

Sanayileşmeye Yönelik İlk Adımlar (1920'li Yıllar)

Yeni Türkiye'nin kurulması sürecinde, ülkenin işgal altında olması nedeniyle büyük oranda harp ihtiyaçlarına yönelik üretim yapılması amacı güdülmüştü. Ankara'nın bir çeşit savaş karargâhı ol-

ması ve ulaşımın demiryolu ile yapılması, istasyonunun yakın çevresini harp gereçleri üretimi için önemli bir merkez haline getirmiş; nitekim İmalat-ı Harbiye atölyeleri istasyonun batısındaki süvari kışlası binalarına kurulmuştu.¹²¹ Ankara çevresindeki silah sanayisinin gelişimi konusunda 1921 yılında kurulan Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğü'nün önemli bir misyon üstlendiği görülür. 1923 yılında İstanbul'daki eski tezgâhlar ile o zaman Ankara'ya bağlı olan Keskin İlçesi'ndeki imalat tezgâhlarının bir araya getirilmesiyle istasyonun batısında bir Fişek Fabrikası faaliyete geçirilmiş, silah sanayisine yan ürün sağlamak üzere, aynı yerde bir de Marangoz Fabrikası kurulmuştur.

Mamak'ta kurulan Gaz-Maske Fabrikası, 1925 yılında Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Müdürlük, 1926 yılında Kayaş'ta bir Kapsül ve İmla Fabrikası kurmuştur. 1928 yılında Elmadağ'da İnhisarlar İdaresince bir Fransız firmasına Barut ve Dinamit Fabrikası kurdurulmuş, 1934 yılında bu fabrika da Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Kırıkkale'de 1924 yılında Topçu Mühimmat Fabrikası, 1926 yılında bir Elektrik Santrali, Pirinç Dökümhâne Fabrikası kurulmaya başlanmıştır. 1929 yılında Çelik Fabrikası kurulmuştur. 1933 yılında top montajına başlayan atölye, 1939 yılında Top Fabrikası haline getirilmiştir. 1936 yılında kurulmaya başlanan Silah Fabrikası, 1939 yılında üretime geçmiştir.¹²²

Bu faaliyetlerin geneli dikkate alındığında, Ankara'nın Milli Mücadele yıllarından miras aldığı silah sanayisini, Başkent olmasının ardından da büyük ölçüde sürdürdüğü görülmektedir. 13 Ekim 1923 tarihinde Başkent ilan edilmesinin ardından Ankara'da nüfus, yoğunlukla çevre illerden yapılan göçlerle yükselmiş, hızlı nüfus artışı, kentte gıda sanayisinin gelişimini de hızlandırmış; özellikle 1925 yılında kurulan Atatürk Orman Çiftliği, modern gıda sanayi kuruluşlarının yer aldığı bir mekân olmuştur.

Atatürk Orman Çiftliği

Atatürk Orman Çiftliği'nin, Ankara'nın sanayisinin gelişiminde özel bir yeri vardır. 1925 yılında kurulmaya başlanan çiftlik, aynı zamanda bir çeşit üretim kombinasyonu biçiminde endüstriyel faaliyetlerde bulunmaktadır. Çiftlik bünyesinde malt, bira, soda, gazoz, buz; demir eşya, pulluk; süt, yoğurt, şarap ve deri fabrikaları kurulmuştur. Sütçülük, şarapçılık ve biracılığın yanı sıra çiftlikte

Atatürk Orman Çiftliği'nde

bir de atölye mevcuttur. Motorculuk, tesviye ve tornacılık, demircilik, marangozluk ve dökümcülük biçiminde beş şubeden oluşan bu atölyede, çeşitli tarım aletleri üretilmiş; Ankara ve bazı çevre illerin traktör ve tarım makinelerinin onarımı yapılmıştır. İnşaat malzemesi, su tesisatı, tarım aletleri ve makine parçaları üreten atölyenin demir döküm işleri, 1931'de 10 ton iken 1939'da 90 tona ulaşmıştır. Atölyede bulunan pulluk fabrikasında 1937 yılında 5.000 pulluk imal edilmiştir. 1938 yılında AOÇ'de bulunan fabrika ve imalathâneler şunlardır: Bira Fabrikası, Malt Fabrikası, Şarap imalathânesi, Buz Fabrikası, Soda ve Gazoz Fabrikası, Tarım Aletleri Atölyesi, Un Değirmeni, Süt Fabrikası, Yoğurt İmalathânesi, Peynir ve Yağ İmalathânesi.

(Kaynak: Ulus Gazetesi, 29.10.1938; İzzet Öztoprak, Atatürk Orman Çiftliği'nin Tarihi, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2006, s. 82, 87.)

Taşhan ve İstasyon Caddesi Düzenlemesi

Hızlı nüfus artışı, devlet örgütlenmesinin mekânsal gereksinimi ve başkent oluşunun doğurduğu mimari iddia kuşkusuz Ankara'daki inşaat faaliyetlerine de yansımıştır. Bu çerçevede inşaat malzemeleriyle ilgili sanayi uğraşları da mesleki meşguliyet alanında oransal olarak yükselişe geçmiştir. 14 Haziran 1924 tarihinde Ankara Belediye Reisliğine atanan Ali Haydar Bey, Ankara'nın artan inşaat malzemesi gereksinimini karşılamak üzere çimento, tuğla, kiremit ve kireç imalathânesi kurmaya girişmiştir. Bunun yanı sıra elektrik üretimini başlatmış, gaz deposu kurmuş, Viyana'dan getirtilen bir uzmanın çalıştığı örnek bir fırın inşa etmiştir. İtfaiye örgütünü de düzenleyip geliştiren Ali Haydar Bey, Kale önündeki bölgeyi inşaata uygun hale getirmiş, Karaoğlan Caddesi'ni genişletmiş, lağım, asfalt ve kaldırım çalışmaları yaptırmıştır. İstasyon ile Çankaya arasına ise 100 kadar konut yaptırmıştır. Ali Haydar Bey'in

girişimiyle kurulan Ankara Çimento Fabrikası, 1926 yılında üretime başlamış; fabrikanın yanına küçük ölçekli de olsa tuğla, kiremit ve kireç imalathânesi kurulmuştur.¹²³

Başkent ilan edilmesi ile birlikte Ankara, bir anlamda mimari özellikleri ve kentin yapılaşması ile Cumhuriyet'in dünya görüşünü ve yaşam biçimini yansıtmaya işlevi üstlenmiştir. Bu bakımdan yeni ülkenin başkentinin belirli bir plana dayalı olarak, modern bir biçimde yapılandırılması zarureti ortaya çıkmıştır ki, bu çerçevede Ankara Belediyesi tarafından Eski Ankara'ya ait birçok mekân kamulaştırılarak, yeni bir imar planı hazırlıklarına başlanmıştır. 1924-1925 yılları arasında uygulanan Lörcher Planları yetersiz kalınca 1927 yılında uluslararası bir müsabaka açılmış; Alman kent plancısı Hermann Jansen'in 1928 yılında hazırladığı Ankara kent planı kabul edilerek, Cumhuriyet'in ilk modern kent yaratma deneyimine başlanmıştır.

Başkent'in ekonomi, nüfus, ulaşım gibi konularının 50 yıllık gelişimi tahmin edilerek düzenlenen bu plana göre, ana ulaşım yolu Atatürk Bulvarı'dır. Atatürk Bulvarı'na bağlanacak yolların, trafik problemi yaşanmaması için, beş yüz metrede bir bulvarla birleşmesi; fakat bulvarı bölerek karşıya geçmemesi düşünülmüştür. Bentderesi bölgesinin yeniden yapılandırılması önerilmiş; istasyon bölgesi, kent merkezi olarak planlanmıştır. Sanayi bölgesi olarak ise Ankara-Sivas demiryolu hattı ve çevresi belirlenmiştir. Çevre düzenlemesi ve yeşillendirme alanları oluşturulmuş, dört katı geçmeyen konut alanları, üniversite, hükümet ve işçi mahalleleri öngörülmüştür.

Bu planın 27 Temmuz 1932 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabulünün ardından Ankara Belediyesi Kent Danışmanı olan Jansen, 1939 yılına kadar çalışmalarını sürdürmüştür.

Başkent'in çağdaş bir kent olarak yapılanmasını tamamlaması amacıyla elektrik, havagazı gibi kentsel altyapı hizmetleri, Ankara sanayisinin bir başka kolu olarak ortaya çıkmıştır. İlk elektrik santrali 1924 yılında Ankara Belediyesi tarafından Bentderesi'nde kurulmuştur. Bu santral ile belediyenin Anafartalar Caddesi'ndeki binası ile civardaki bazı evler aydınlatılmıştır. 1926 yılında Güvercinlik'teki Ankara Çimento Fabrikası'nın yanına ikinci bir santral kurulmuştur. Artan elektrik ihtiyacını karşılamak amacıyla Ankara'nın elektrik işletmesi imtiyazı, daha önce kurulmuş tesislerin işletilmesi de dâhil olmak üzere, 60 yıllığına Alman Didier firmasına verilmiş; 27 Mart 1927 tarihinde imtiyazı alan firma, Maltepe Elektrik Fabrikası'nı kurma çalışmalarına başlamıştır. Yine Maltepe civarına Ankara Belediyesi tarafından Soğuk Hava Deposu ve Buz Fabrikası yapılmıştır.¹²⁴

Ankara'da inşaat faaliyetinin en hareketli olduğu dönem, 1926-1927 yılı içerisindeydi. 1926 yılında şehirde 14, Eski Şehir'de 202, Cebeci'de 24 olmak üzere toplam 240 ev inşa edilmiştir.

Ankara Çimento Fabrikası

İstiklal Harbi'nden sonra Ankara'nın geniş imar faaliyetlerinin doğurduğu ihtiyaç karşısında, Ankara Belediyesi ile bir Fransız firması müştereken 1926 yılında, Eskişehir demiryolunun 8. kilometresinde Ankara Çimento Fabrikası'nı kurmuşlardır. Ankara'nın ilk ciddi endüstriyel üretim tesisi olan bu fabrikanın kurucuları arasında İstanbul Mebusu Edip Servet Bey, Kütahya Mebusu Nuri Bey, Emlak Bankası İdare Meclisi Üyesi Hay-

Ankara Çimento Fabrikasının Genel Görünüşü

rullah Bey ve Barut ve Mevadd-ı İnfilakiye İnhisarı TAŞ Komiseri İbrahim Bey de vardır. Şirketin % 48.33'ü yabancı sermayeye aittir. İşletmesi 1928 yılında Ankara Çimentoları TAŞ'ye devredilen fabrika, 1934 yılında İstanbul'daki fabrikalarla rekabet edemeyerek üretimini durdurmuştur. 1943 yılında Sümerbank ile Ankara Belediyesi tarafından şirket haline dönüştürülmüş; 1954 yılına kadar üretimini sürdürmüştür.

(Kaynak: "Ankara md.", Yurt Ansiklopedisi, Cilt 1, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1981, s. 609; Sümerbank, Cumhuriyetin 25 inci Yılı, Kulen Basımevi, İstanbul 1948, s. 152; Gündüz Ökçün, 1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye, Ankara 1997, ss. 19-20.)

Ankara Havagazı Fabrikası

Ankara'nın ilk havagazı fabrikası, kok kömürü ile çalışan elektrik üretim tesisi olarak planlanmıştır. 1928 yılında elektrik santrali ve bacaları inşa edilmiş, 1929 yılında havagazı fırınları yapılmıştır. Alman Didier firması tarafından Maltepe Toros Sokak'ta kurulan bu fabrikada taşkömürü, fırınlarda havasız ortamda ısıya tâbi tutulmakta ve böylece havagazı üretilmektedir. 1927 yılında havagazı üretimi için de imtiyaz alan Didier firması, 1929 yılında üretime başlamıştır. 1930 yılında Havagazı Fabrikası'nda bir de Oksijen Fabrikası kurulmuştur. 3 bin metreküplük talebe karşın 5 bin metreküplük bir üretim yapan fabrika, ihtiyacın artması ile üretimini de arttırmıştır. Çok fazla mazot tükettiği görülerek Zonguldak kömürü ile çalıştırılması kararı verilmiş ve Bayındırlık Bakanlığı'nın girişimi ile 1935 yılının ortalarında başlayan inşaat, 14 Ekim 1936 tarihinde tamamlanmış; böylece termik santral işlemeye başlamıştır. Didier firması tarafından işletilen tesisler, 1939 yılı Temmuz ayında hükümet tarafından satın alınarak devletleştirilmiştir. Üretimin tüketimi karşılamaması üzerine 1952 yılında 10.000 ve 1956 yılında 28.000 metreküplük yeni havagazı ocakları inşa edilmiştir. 1945 yılında 7.354 olan Ankara'daki havagazı abone sayısı 1950'de 11.258'e ve 1957'de de 14.050'ye yükselmiştir. 1955 yılında Etibank'tan da elektrik alınması sonucu fabrikanın genişlemesi büyük oranda durmuştur.

(Kaynak: "Ankara md.", Yurt Ansiklopedisi, Cilt 1, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1981, ss. 605-606; Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı, Büyük Ankaraya Doğru, Doğu Limited Şirketi Matbaası, Ankara 1957, s. 19.)

1927 yılında aynı bölgelerde 367 bina daha yapılmıştır.¹²⁵ Başkentteki yeniden yapılanma faaliyetlerine özel girişimin de kayıtsız kalmadığı görülür. 1929 yılında yayınlanan İktisat Vekâleti Mecmuası'na göre, İstanbul Caddesi Akköprü civarında Selahattin Rifat ve Şürekâsının Çini ve Mozaik Fabrikası, Alaiyelizâde Mahmut Bey'in Doğrama, Marangoz ve Mobilya İmalathânesi, Muhsinzâde Mehmet Emin Bey'in Kereste ve Doğrama Fabrikası, Cebeci'de Ahmet Tefvik Bey'in Doğrama Fabrikası, Tabakhâne civarında Osman Arif Bey'in Marangoz Fabrikası, İstasyon civarında Ali Haydar Bey'in Doğrama Fabrikası ile Toygar Köprüsü civarındaki Selahattin Refik Bey'in Marangoz Fabrikası sözü edilen imar faaliyetlerindeki yerlerini çoktan almış görünmektedir.

1926 Yılında Yenisehir'de Konut İnşaatı

ler.¹²⁶ 1926 yılında Ankara Belediyesi'ne ait bir un fabrikası Hergele Meydanı'nda hizmet vermektedir. Kentteki belli başlı fırınlar ise, Zincirli Cami karşısındaki Fırıncı Acem İsmail, Tahtakale'de Fırıncı Hacı İbrahim, Tahtakale'de Fırıncı Mustafa, Eski Gazhâne arkasında Akşehirli Kazım, Evkaf Müdüriyeti karşısında Fırıncı Kamil ve Tahtakale'deki Fırıncı Kazım'dır.¹²⁷

1925 yılında Sağlık Bakanlığı'nın bir araştırmasına göre, Ankara sanayisinin henüz el tezgâhları biçiminde faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır. Nitekim bu tezgâhlarda da eşarp, atkı, şal, çorap, eldiven gibi ürünler yapılmaktadır. 1925 yılı Ankara'sının merkez ve bağlı ilçelerinde beş adet fabrika isminden bahse-

dilmektedir: İmalat-ı Harbiye Fabrikası, Keskin'de Fişek Fabrikası ve Kibrit Fabrikası, biri Keskin'de biri merkezde iki un fabrikası. 437 un değirmeninin olduğu Ankara'da 25 adet de debbağhâne tespit edilmiştir.¹²⁸ 1925-1928 yıllarına ilişkin bir başka resmi yayında, Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan yararlanan sanayi kuruluşları içinde Ankara'da faaliyet gösteren herhangi bir işletmeye rastlanmamaktadır.¹²⁹

Türkiye'deki yerli ve yabancı şirketleri gösteren 1926-1927 yılına ait bir başka resmi yayında ise¹³⁰, Ankara'da 17'si yerli sermayeye dayanan toplam 28 şirket vardır.¹³¹

	İsmi	Kuruluş Yılı	Sermaye	Mevkii
1.	Anadolu Ajansı Türk A.Ş.	Haziran 341	20.000	
2.	Anadolu Otomobil ve Otobüsleri A.Ş.	9 Mart 341	200.000	Taşhan Altında
3.	Anadolu Sigorta Şirketi	8 Mart 340	500.000	
4.	Anadolu Tuğla Komandit Şirketi			Hükümet Caddesi
5.	Ankara Milli Mensucat Türk A.Ş.	341	150.000	
6.	Ankara Palas Türk A.Ş.	20 Eylül 341	500.000	
7.	Cumhuriyet İnşaat Şirketi	26 Ağustos 341	500.000	
8.	Eloktro radyo Şirketi			Hükümet Caddesi
9.	Emlak ve Eytam Bankası	16 Ağustos 926	20.000.000	Karaoğlan Caddesi
10.	Emniyet Şirketi			Tahtakale
11.	İmalat-ı Harbiye Otobüs ve Otomobil A.Ş.	11 Teşrinievvel 341	15.000	Samanpazarı
12.	Kağıt ve Kitap Türk A.Ş.	10 Kanunusani 926	10.000	
13.	Kağıtçılık ve Matbaacılık Şirketi			Balıkpazarı Caddesi
14.	Kantariye Şirketi			Kemer Altında
15.	Keşfiyat ve İnşaat A.Ş. , Türk Milli Otomobil Şirketi			Hacıbayram Caddesi
16.	Kozlu Kömür İşleri Türk A.Ş.	9 Mayıs 926	500.000	
17.	Maden Kömürü İşleri Türk A.Ş.	3 Ağustos 926	1.000.000	
18.	Memurin Kooperatif Şirketi			İstanbul Caddesi
19.	Milli Fen Şirketi			İstanbul Caddesi
20.	Philip Holtzman İnşaat Şirketi (Almanya)	25 Mayıs 334	12.000.000 (mark)	
21.	Revolver ve Av Fişikleri İhisarı A.Ş.	8 Haziran 927	500.000	
22.	Roller Türk Anonim Şirketi			Balıkpazarı Caddesi
23.	Tayyare ve Motor Türk A.Ş.	9 Teşrinisani 341	3.360.000	Karaoğlan Caddesi
24.	Telsiz Telefon Türk A.Ş.	341	150.000	
25.	Türkiye İş Bankası A.Ş.	26 Ağustos 340	2.000.000	İncesu Caddesi
26.	Türkiye Milli İthalat ve İhracat A.Ş.	15 Teşrinievvel 338	1.000.000	İstanbul Caddesi
27.	Türkiye Ziraat Bankası	25 Ağustos 926	30.000.000	Yeğenbey Caddesi
28.	Uhuvvet Şirketi			Kemer Altında

1920’li yıllarda Türkiye’de kurulan 201 anonim şirketten 21’i Ankara’dadır ve Türkiye’de kurulan şirketlerin sermayesinin %38.83’ünü kendine çekmiş durumdadır. Bahsedilen şirketlerin uğraş alanları ise, çimento sanayi, elektrik ve havagazı üretimi, otelcilik, inşaat sanayi, maden üretimi, sigortacılık, ticaret, gıda sanayi, haberleşme, yayın ve ulaştırma biçiminde çeşitlenmektedir. Bu dönemde Ankara’da kurulan Türk Anonim Şirketlerinin dağılımı şöyledir:¹³²

Uğraşı Alanı	Yabancı Sermayeli Türk Anonim Şirketleri			Münhasıran Yerli Sermayeli Türk Anonim Şirketleri			Toplam		
	Sayı	Nominal Sermaye	Ödenen Sermaye	Sayı	Nominal Sermaye	Ödenen Sermaye	Sayı	Nominal Sermaye	Ödenen Sermaye
Çimento Sanayi	1	600.000	600.000				1	600.000	600.000
Elektrik,Havagazı Üretimi	2	3.000.000	3.000.000				2	3.000.000	3.000.000
Otel İşletme	1	500.000	500.000				1	500.000	500.000
Gıda Sanayi				2	358.000	358.000	2	358.000	358.000
Maden Üretimi				2	4.000.000	4.000.000	2	4.000.000	4.000.000
İnşaat				1	500.000	250.000	1	500.000	250.000
Bankalar				3	31.679.654	18.267.714	3	31.679.654	18.267.714
Sigorta				2	1.500.000	1.125.000	2	1.500.000	1.125.000
Haberleşme ve Yayın				2	170.000	134.000	2	170.000	134.000
Ulaştırma				2	260.000	215.000	2	260.000	215.000
Ticaret				1	1.000.000	251.377	1	1.000.000	251.377
Sair İmalat Sanayi				2	245.000	231.500	2	245.000	231.500
Toplam	4	4.100.000	4.100.000	17	39.712.654	24.832.591	21	43.812.654	28.932.591

Ankara Merkez ve İlçelerindeki İşletmeler ve Çalışan Sayıları(1927):¹³³

		Ankara	Ayaş	Bâlâ	Bey-pazarı	Polatlı	Çubuk	Haymana	Kalecik	Keskin	Nallıhan	Kızılcahamam	Toplam
Sanayi İstihracıye	Müessese	78		5						2			85
	Çalışan	647		6						7			660
Ziraat, Hayvan ve Av Malzemesi Üretim Sanayi	Müessese	182	73	1	94	7	12	12	33	48	22	9	493
	Çalışan	666	125	1	197	22	15	31	42	149	25	10	1.283
Dokuma Sanayi	Müessese	54	12	1	37	2	2	3	5	13	2	1	132
	Çalışan	237	22	2	50	2	2	6	7	45	4	2	379
Kereste Sanayi	Müessese	69	16		20	8	1	2	7	6	3	3	135
	Çalışan	290	36		30	10	2	4	7	15	3	3	400
Bina İnşaatı Sanayi	Müessese	56	6	3	8		1		3	19			93
	Çalışan	569	27	4	8		2		6	56			672
Maden Sanayi	Müessese	133	15		73	7	3	4	11	28	6	34	317
	Çalışan	326	47		127	12	8	7	11	79	7	49	673
Kağıt ve Karton Sanayi	Müessese	9											9
	Çalışan	97											97
Kimya Sanayi	Müessese	4											4
	Çalışan	21											21
Çeşitli Sanayi	Müessese	6											6
	Çalışan	63											63
Toplam	Müessese	591	122	10	232	24	19	21	59	116	33	47	1.274
	Çalışan	2.916	257	13	412	46	29	48	73	351	39	64	4.248

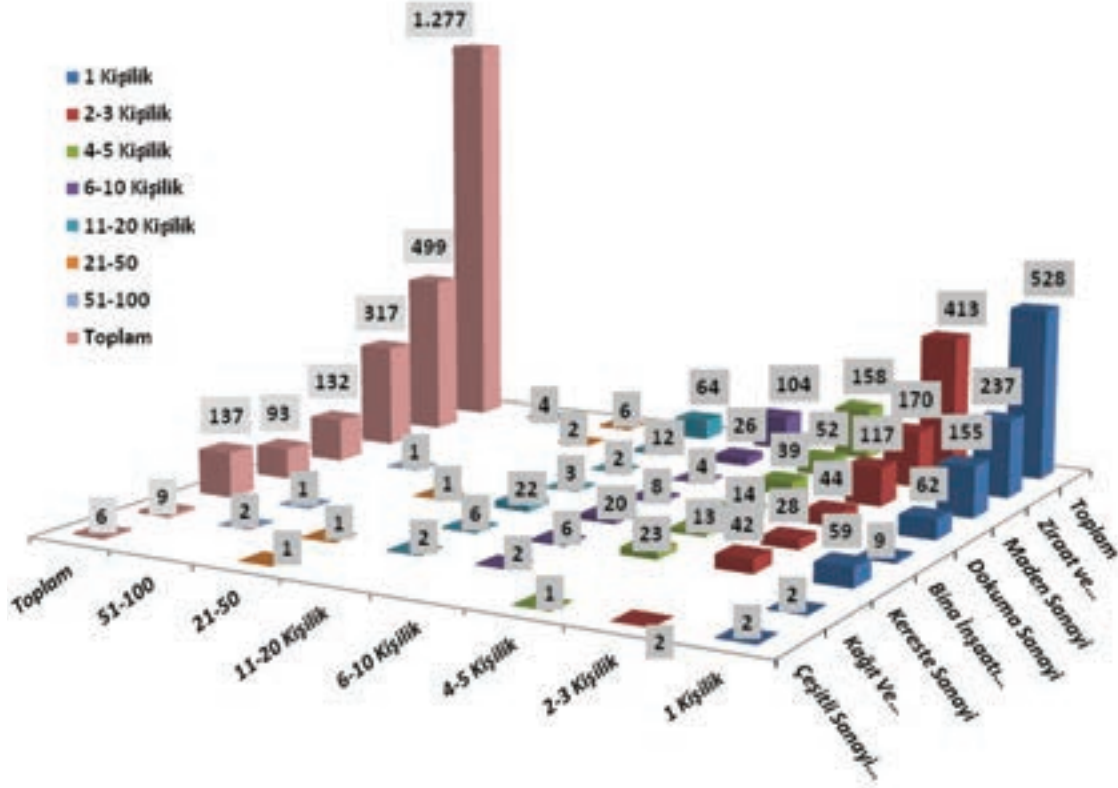
Yukarıdaki tabloya göre uğraşı alanları açısından ilk sırayı 182 işletme ile ziraat, hayvan ve av malzemesi üretim sanayi almaktadır. İkinci sırayı 133 işletme ile maden sanayi, bunu 78 işletmeyle istihracıye sanayi izlemektedir. Kereste sanayi 69 kuruluşla dördüncü olurken, 54 işletme ile dokuma sanayi beşinci durumdadır.

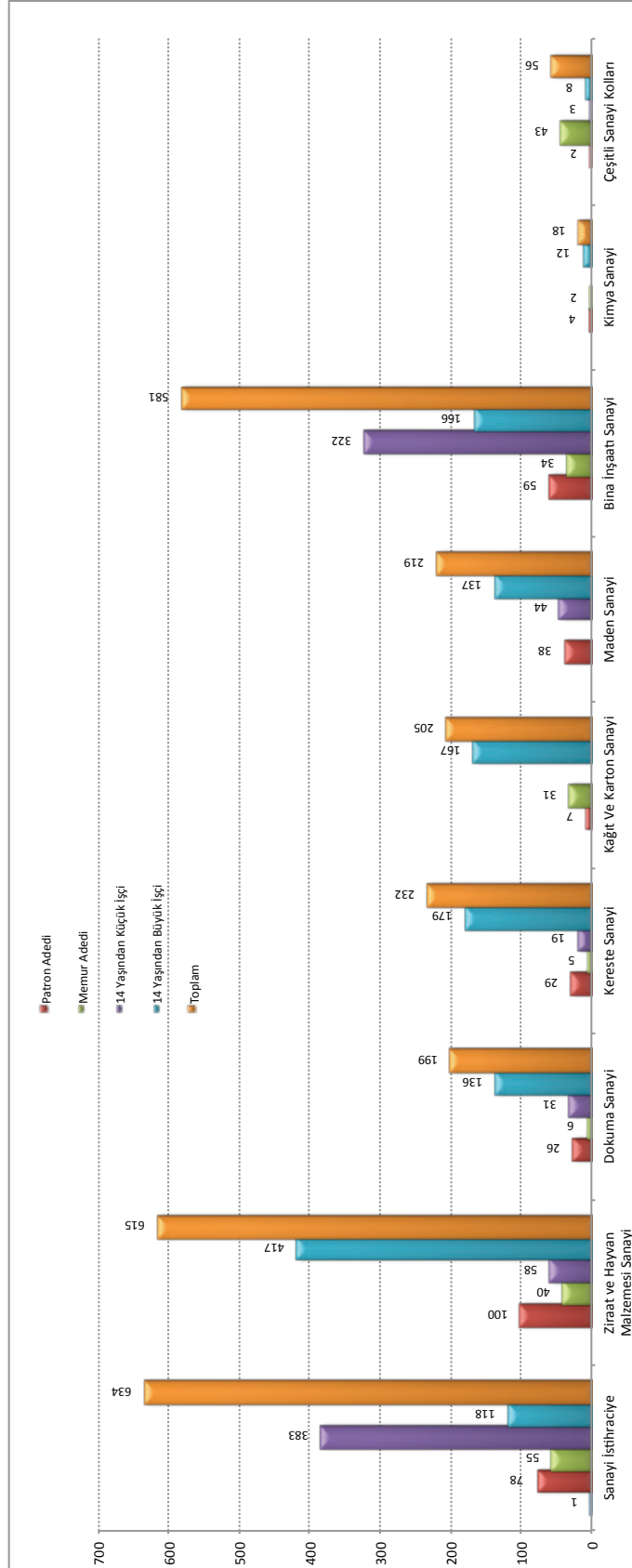
İtfaiye Meydanı

İşletmelerin faaliyet gösterdiği yerleşim birim ve mekânlarına bakıldığında Cumhuriyet öncesinde Ankara'daki üretim alanları tüm ilçelere yayılmış durumdayken, 1920'li yılların sonlarına doğru merkeze kayma eğilimi gösterdikleri anlaşılmaktadır. Ziraate dayalı üretim sanayisinin fazlalığı, Ankara'nın henüz geleneksel üretim biçimlerinden kurtulamadığı izlenimini uyandırmaktadır. Yine merkezde faaliyet gösteren işletmelerin büyük bir kısmının özellikle inşaat yapımı ve malzemelerine odaklanmış olmaları, başkentte yoğun bir imar faaliyetinin sürdürüldüğünü göstermektedir.

1927 Yılı Sanayi Sayımı'na göre, Ankara'da Bulunan Sanayi Kollarında Çalışan İşçi Sayıları:¹³⁴

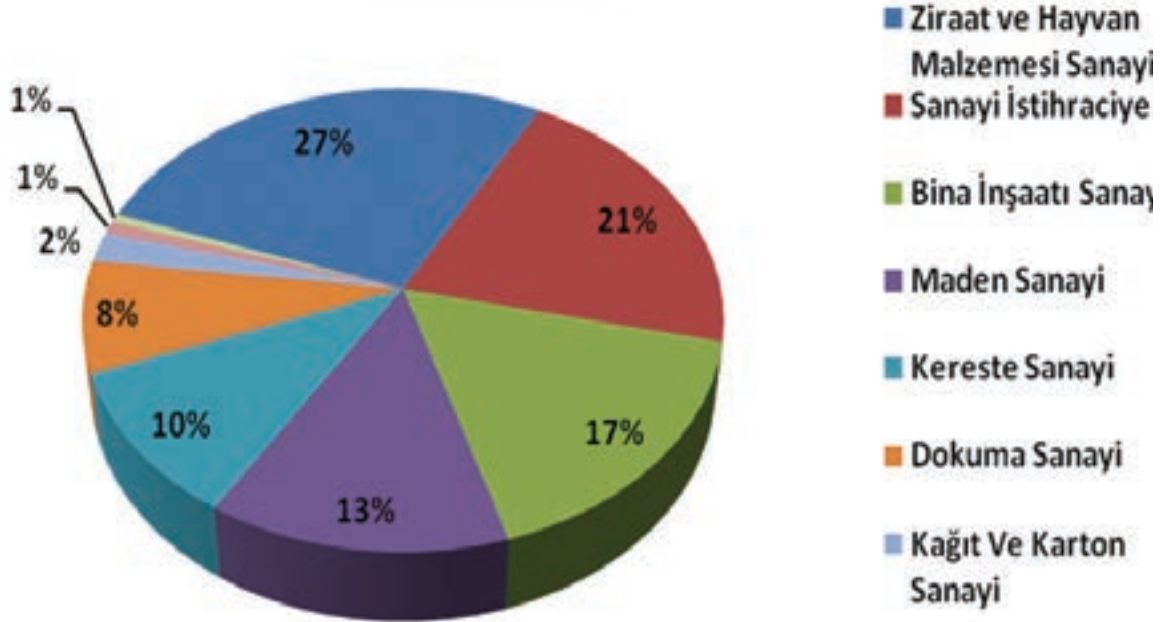

Grafikten anlaşılacağı üzere Ankara'da 1.277 işletmeden 528'i, kendi işletmelerinin sahibi olan, bir kişilik müessesedir. 10 ve daha fazla çalışanı olan büyük sanayi kuruluşu olabilecek nitelikteki müessese adedi -Türkiye genelinde bu sayı 2.086'dır- ise 74'tür. Sözü edilen bu işletmelerden % 23'ü inşaat, % 18'i istihraç sanayi, % 14'ü ziraat, hayvan ve av malzemeleri üretimiyle meşguldür.

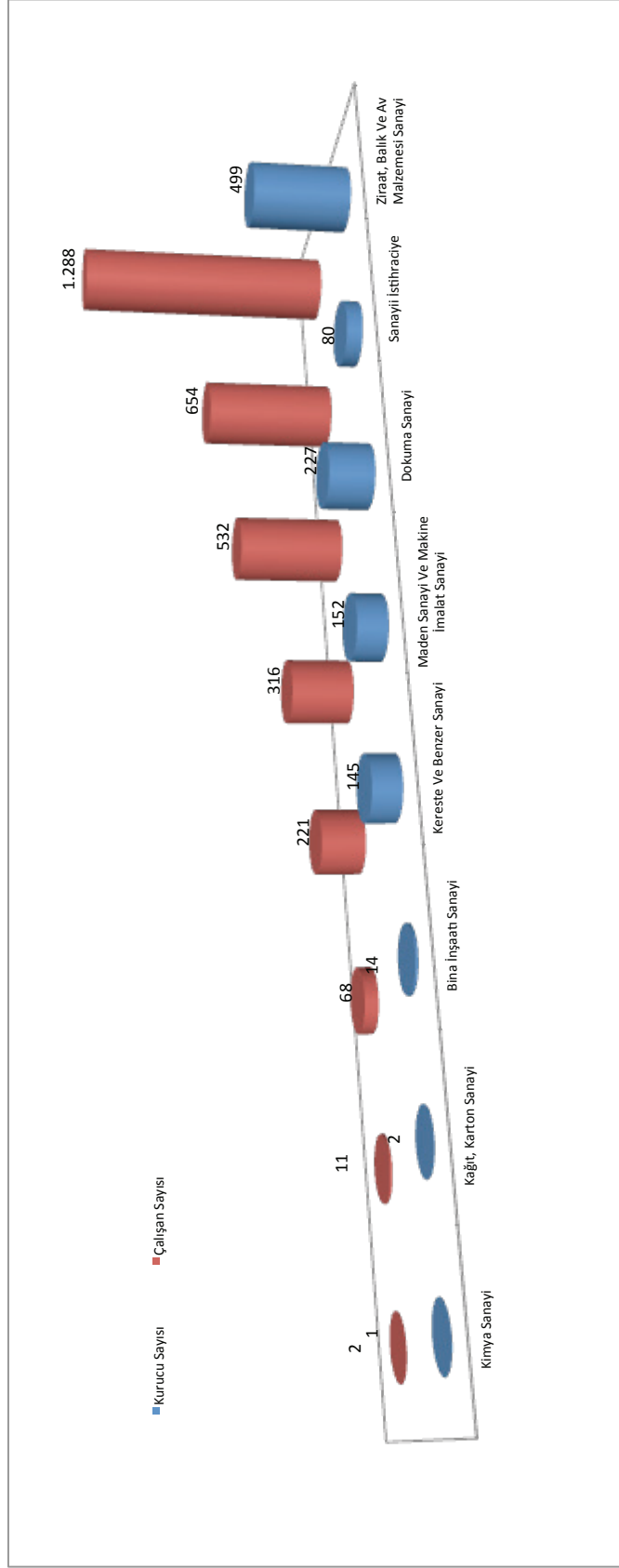
1927 Sayımına Göre sanayi kollarında bulunan patron, memur ve işçi sayısı ise şu şekildedir.¹³⁵

1927 Yılında Ankara'da, 4 ve Daha Fazla İşçi Çalıştıran Müesseseler

1927 Sanayi Sayımı'nda Ankara'da bulunan 4 ve daha fazla personeli bulunan müesseseler hakkında daha detaylı bir saptamaya yer verilmiştir. Buna göre Ankara'da bulunan sanayi kuruluşları arasında 4 ve daha fazla işçi çalıştıran müesseselerin sektörel dağılımları arasında Ziraat ve Hayvan Malzemesi Sanayi %27'lik oranla ilk sırada yer almaktadır.

1929 Yılı Ankara'daki İş Kolları ve Çalışan Sayıları:¹³⁶

Ankara genel nüfusunda sanayi ile meşgul 9,931, ticaret ile meşgul 6,956 kişi tespit edilmiştir. Nüfusun % 55.94'ünün meslek sahibi olmadığı Ankara'da sanayi ile meşgul olanların genel nüfusa oranı %2.46 olarak verilmiştir.

1920'li yıllar boyunca silah, inşaat ve gıda sanayisinin ön plana çıktığı Ankara'da, giyim, kâğıt/kereste ve çeşitli imalathânelerinin yanı sıra küçük tamirhâneler biçiminde faaliyet gösteren önemli bir kümelenme vardır. Fakat bu işletmeler, nispeten daha büyük ve işlevsel üretim merkezlerinin gölgesinde kalmıştır ve özellikle gıda, inşaat ve silah sanayi ön plana çıkmıştır. Hemen bu tarihlerde motorlu araçların çoğalmasıyla birlikte yeni bir işkolu olarak tamirhânelerin belirmeye başladığı görülür. 1929 yılında Çankırı Caddesi'nde İsmail Efendi'nin tamirhânesi ve Abdurrahman Efendi'nin tarım aletleri ve makine parçaları imalathânesi, Gazi Mustafa Kemal Caddesi'nde Anadolu Otomobil ve Otobüsleri TAŞ'ın tamir fabrikası bulunmaktadır.¹³⁷

1929 yılında yapılan bir saptamada Ankara'nın merkezinde faaliyette olan fabrikalar arasında, Mihalıcıklı Hasan Hüseyin Efendi, Un ve Doğrama Fabrikası (Kanlıköprü); Avram Sigal Efendi, Gazoz Fabrikası (Anafartalar); Ali Ulvi Efendi, Müskirat Fabrikası (Leblebiciler Fabrikası); Ali Fuat Efendi, Müskirat Fabrikası (Albayrak); Alaiyeli Mahmut Bey, Kereste, Doğrama ve Mobilya Fabrikası (Akköprü); Selahattin Bey, Mobilya Fabrikası, (Akköprü); Başlangıç Marangoz ve Doğrama Fabrikası (Akköprü) ve Ankara Çimentoları (Sekizinci Kilometre) firmalarının isimleri yer almaktadır.¹³⁸ 1929 yılına ait bir başka saptamada başkentteki sanayi kuruluşları şunlardır:¹³⁹

	Üretim Türü	Mevkii	Sahibi
1.	Un Fabrikası	Mamak	Abdülkerim ve Emin Beylerle Cemile Hanım
2.	Matbaa	Çankırı Caddesi	Siirt Mebusu Mahmut Bey
3.	Çini ve Mozaik Fabrikası	Akköprü Civarında	Selahattin Rifat ve Şürekası
4.	Un ve Doğrama Fabrikası	Kanlıköl Mevkii	Mihalıcıklı Hacı Hüseyin Ağa
5.	Konserve Fabrikası	Keçiören	Mazhar Bey
6.	Un Fabrikası	Mamak	İbrahim Ziya ve Adil Beyler
7.	Matbaa	Adliye Vekâleti	Yunus Nadi Bey
8.	Mühimmat Fabrikası	Yahşihan	Müdafaai Miliye Vekâleti
9.	Fişek Fabrikası		Müdafaai Miliye Vekâleti
10.	Silah Fabrikası		Müdafaai Miliye Vekâleti
11.	Marangoz Fabrikası		Müdafaai Miliye Vekâleti
12.	Kereste Doğrama Marangoz Fabrikası	Akköprü Civarı	Alaiyelizâde Mahmut Bey
13.	Un Fabrikası	Polatlı	Damatzâde Hakkı ve Çayırızâde Hilmi
14.	Tamir Fabrikası	Gazi Mustafa Kemal Caddesi	Anadolu Otomobil ve Otobüsleri Türk A.Ş.
15.	Çorap Fabrikası	Çıkırıkçılar Yokuşu	Hafızzâdeoğlu Şevket Efendi
16.	Zirai Aletler ve Makine Parçaları Fabrikası	Çankırı Caddesi	Abdurrahman Efendi
17.	Marangoz Fabrikası	Toygar Köprüsü	Selahattin Refik Bey
18.	Çorap Fabrikası	Ulucanlar Çarşısı	Zekai Efendi
19.	Çimento Fabrikası	Sekizinci Kilometre	Ankara Çimento Türk A.Ş..
20.	Doğrama Fabrikası	İstasyon Civarında	Mühendis Ali Haydar Bey
21.	İtriyat Fabrikası	Etimesgut Çiftliği	Mösyö Taksomi Kaymorader
22.	Kereste Doğrama Fabrikası	İstanbul Caddesi	Muhsinzâde Mehmet Emin Bey
23.	Tamirhâne Fabrikası	Çankırı Caddesi	İsmail Efendi
24.	Marangoz Fabrikası	Tabakhâne-Çakırlar Köprüsü	Osman Arif Bey
25.	Doğrama Fabrikası	Cebeci	Ahmet Tefik Bey ve Şürekâsı

Ankara Ticaret ve Sanayi Odası I

1923 yılında faaliyete geçen Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'nın Kurucu Başkanı, TBMM Birinci Dönem Ankara Milletvekili olan Şakir Kınacı'dır. Odanın ilk personeli bir baş kâtip ve veznedarla, sicil ve dosya memurlarından oluşmaktadır. Bu teşkilata ek olarak tüccar tarafından seçilen 12 kişilik bir oda meclisi ile 8 kişiden oluşan bir riyaset divanı bulunmaktadır. 1926 yılından önce Ankara Ticaret ve Sanayi Odası Ankara Belediyesi

Hanifzâde Ahmet Bey (İkinci Reis), Ziraat Bankası namına Abidin Bey (İkinci Reis Vekili ve Hesabat), Rifat Bey (Muamelat Müfettişi), Ankara Mebusu Kınacızâde Şakir Bey (Aza), İş Bankası namına Sivas Mebusu Rasim Bey (Aza), Ademzâde Ahmet Bey (Aza), Cumhuriyet İnşaat Şirketi namına Hüsamet-tin Bey (Aza), Raşit Bey (Başkâtip), Mehmet Fevzi Bey (Muamelat Memuru), Mehmet Bey (Veznedar) ve Sırrı Bey (Tahsildar) oluşturmaktadır.

1926 Yılı İlk Oda Meclisi Azaları

binası içinde faaliyetini sürdürmüştür. Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'na, 1926 yılında 350 tüccar, küçük esnaf ve sanatkâr olarak ise 800 kişi kayıtlıdır. 1929 yılında Ankara Ticaret ve Sanayi Odası yönetimini Serattarzâde Rasim Bey (Birinci Reis),

(Kaynak: Osman Veliettin, Ankara Rehberi, Ankara 1930, s. 49; Ankara Ticaret ve Sanayi Odası, Kader Matbaası, İstanbul 1933, s. 5; "Ankara Ticaret ve Sanayi Odası", İktisadi Yürüyüş, (Ticaret ve Sanayi Odaları Ticaret ve Zahir Borsaları Fevkalade Sayısı), Sa. 81-85, 18.6.1943, ss. 25-26.)

Ankara Mensucat Fabrikası (Yüniş)

200.000 TL sermaye ile kurulan, fakat parasızlık yüzünden metruk halde kalan mensucat fabrikası, 22 Ocak 1930 tarihinde Erzurumlu Nafiz Bey tarafından 150.000 TL'ye satın alınmıştır. Günde ortalama 125 metre kumaş dokunan fabrika 13 Mayıs 1930 tarihinde İş Bankası'na devredilmiştir.

Fabrikada çeşitli tamiratlar yapılmış ve bina genişletilmiştir. 22.6.1930 tarihinde 300.000 TL sermaye ile işleme alınan Ankara Mensucat Fabrikası (Yüniş), 1940 yılında Bursa'daki İpekiş'in bünyesine katılmış, fabrikaya ait tezgâhlar 1953 yılında Bursa'ya taşınmıştır.

(Kaynak: Cumhuriyet, 23.01.1930, 14.5.1930 ve 23.6.1930. Uygur Kocabaşoğlu vd. Türkiye İş Bankası Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2001, s. 296.)

2.2.2. Sanayileşmede Devlet Erki (1930'lu Yıllar)

1930-1931 yıllarında Ankara nüfusu, 107.581'dir. Ankara'nın ilçeleri hariç merkez nüfusu ise 74.553'tür. Ankara merkez nüfusunda, sanayi ile meşgul 108'i kadın 6.775 kişi saptanmıştır. Nüfusun % 45.61'inin meslek sahibi olmadığı Ankara'da, büyük oranda el işçiliği ile yapılan üretimi de kapsayan sanayi ile meşgul olanların genel nüfusa oranı %9.09 olarak tespit edilmiştir.¹⁴⁰

1930'lu yılların başlarında Ankara'da yerli üretim yapan müesseseler arasında özellikle giyim, gıda ve inşaat sanayisinin ön plana çıktığı görülür.

Bir saptamaya göre, 1930'lu yılların başında Ankara'da Çıkrıkçılar Yokuşu'nda Hafızâde Oğlu Şevket Efendi'nin ve Ulucanlar Çarşısı'nda Zekai Efendi'nin iki çorap imalathânesinin olduğu görülmektedir.¹⁴¹ Yine artan ihtiyacı karşılamak amacıyla İş Bankası, daha önce kurulmuş bir Dokuma Fabrikası'nı (Ankara Mensucat Fabrikası) 13.5.1930 tarihinde satın almıştır.

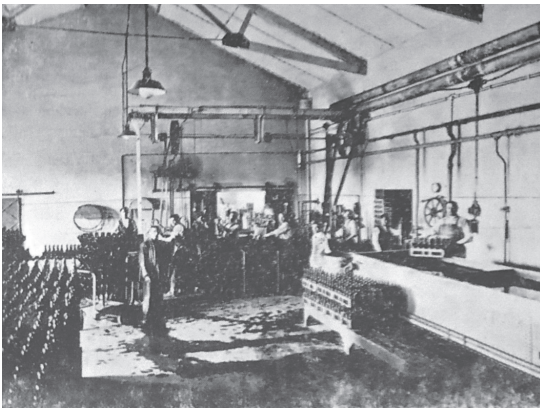
Gıda Sanayisinde; İstasyon civarında Hacı Hüseyin'in, Mamak'ta Abdülkerim, İbrahim Ziya ve Adil, Emin ve Cemil'in, Polatlı'da Çayırızâdeler'in, Bentderesi'nde Cemal ve Abdürrahim'in, Sincan köyünde Yağcızâde İsmail'in, Zir nahiyesinde Abdurrahman'in, Beypazarı'nda Mustafa ve şürekâsının, Çubuk'ta Hacı Mustafa Oğulları'nın, Ayaş'ta Mehmet Çelebi'nin un fabrikaları bulunmaktadır. Akköprü'de Türk Bira Fabrikası, İtfaiye Meydanı'nda Un ve Ekmek Şirketi, Hâkimiyeti Milliye civarında Kasımzâde Mehmet'e ait Tahin Fabrikası vardır. Maden Sanayisine ait Gazi Caddesi'nde Anadolu Otomobil TAŞ'a ait

Sebat, Kereste, Doğrama, Marangoz ve Mobilya Fabrikası Dahili Kısmı

bir tamirhâne, Çankırı Caddesi'nde Abdurrahman ve İsmail Beylere ait iki zirai aletler tamirhânesi, Kırıkkale'de Askeri Fabrikalar Müdürlüğü'ne ait Çelik ve Döküm Fabrikası, Yahşihan'da Milli Müdafaa Vekâleti'ne ait Fişekhâne Fabrikası, Ankara Merkez'de Milli Müdafaa Vekâleti'ne ait Silah Fabrikası mevcuttur.

Kimya Sanayisine ait Takomi Kamimora'nın Ahimesut Çiftliği'nde İt-riyat İmalathânesi, Elmadağ'da Barut ve Mevaddı İnfilakiye İnhisarı bulunmaktadır.

Türk Bira Fabrikası (Bomonti-Nektar) Türk Anonim Şirketi Bira İmla ve Takimhanesi

Orman ürünleri sanayisine ait Akköprü'de Alaiyeli Mahmut'un Kereste, Doğrama ve Marangoz Atölyesi, İstasyon'da Mühendis Ali Haydar'ın Doğrama Atölyesi, İstanbul Caddesi'nde Emniyet Şirketi'nin Kereste ve Doğrama Atölyesi, Cebeci'de A. Tevfik ve Şürekâsı'nın Doğrama Atölyesi, Tabakhâne'de Osman Akif'in Marangoz Atölyesi, Yabanâbât'ta (Kızılcahamam) Kazım ve Hüseyin'in Kereste Atölyesi, Koyunpazarı'nda Halit ve Kadir'in Marangoz Atölyesi, İtfaiye Meydanı'nda Mustafa'nın ve Afşarzâde Emin'in Marangoz Atölyesi, İstanbul Caddesi'nde İlya Keşof'un Marangoz Atölyesi ve Toygar Köprüsü civarında Selahattin Refik'in Marangoz Atölyesi vardır. Büyük oranda şehrin birçok bölgesine dağınık bir biçimde yerleşmiş olan kereste, doğrama ve marangoz atölyeleri, bölgenin ihtiyacı doğrultusunda gelişme göstermiştir.

Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Yenigün Matbaası, Türkocağı Matbaası, Köyhocası Matbaası, Başvekâlet Matbaası ve Harita Umum

Çini İmalı

Müdürlüğü Matbaası bulunan Ankara'da, Taş, Toprak ve Cam Sanayisine ait Akköprü'de Salahattin Rifat ve Mehmet'in Çini ve Mozaik İmalathânesi, Sekizinci Kilometre'de (Güvercinlik) Ankara Çimento Fabrikası, Elmadağ'da Hafız Galip'e ait Su Kireci İmalathânesi, Ilıcapınar'da Çilzâde Fahri'nin Kiremit ve Tuğla imalathânesi ve Akköprü'de Avni ve Hayri'nin Çini İmalathânesi vardır.¹⁴² Başkent'in imar faaliyetlerinin tamamının yerli olmasına özen gösterilmiş, çimento, tuğla, kireç, kereste, taş gibi malzemelerin neredeyse tamamı Ankara ve civarından elde edilmiştir.

Başkentteki şirketleşme oranı ise gittikçe artmıştır. Bu şirketlerden bazıları Ankara merkezli iken bazıları da şube olarak faaliyet göstermiştir. Kamu ortaklığı ile kurulan şir-

Otobüs TAŞ, Ankara Un ve Ekmek TAŞ, Ankara Malzeme-i İnşaiye TAŞ, Aksaray Azmi Milli TAŞ, Kozlu Kömür İşleri TAŞ, Memurin Kooperatif Şirketi, Şark Ecza Deposu A.Ş. (Şube), Türk Yapıcilık Limited Şirketi, Salahaddin Refik Bey Fabrikası Türk Limited Şirketi, Cumhuriyet İnşaat TAŞ, Milli İthâlât, İhracat Şirketi ve Bomonti Fabrikaları TAŞ (Şube) vardır.

Kolektif Şirketler arasında ise Kantariye Kolektif Şirketi, Şark Levazımı İnşaiye Kolektif Şirketi, Osman Ferruh ve Senai Kazmirci Kolektif Şirketi (Şube), Rehberi Ticaret Kolektif Şirketi (Şube), Saltı ve Frango Kolektif Şirketi (Şube), Yeni Sinema Kolektif Şirketi ve Koçzâde Vehbi Bey ve Şürekâsı Kolektif Şirketi bulunmaktadır.

Dönemin Birinci Sınıf Tüccarı, Çulhazâde Rifat Bey, Kınacızâde Şakir Bey, Koçzâde Vehbi Bey, Serattarzâde Rasim Bey, Hanifzâde Ahmet Bey, Çubukçuzâde Arif Bey, Mermercizâde Tahsin Bey, Çulhazâde Ahmet ve Mehmet Beyler, Yağcızâde İsmail Bey, Mühendis Şevki Niyazi Bey, Mühendis Ali Haydar Bey, İbrahim Bey'dir.¹⁴³

Bu tüccardan Çulhazâde Rifat Bey Atpazarı, Çubukçuzâde Arif Münecim Yokuşu'nda, Kınacızâde Şakir Atpazarı'nda, Serattarzâde Rasim Çengelhan'da, Yağcızâde İsmail Çıkrıkçılar Yokuşu'nda bulunmaktadır.¹⁴⁴

ketlerin dikkati çektiği Ankara'da 1930'lu yılların başlarında belli başlı anonim şirketler arasında, Barut ve Mevaddı İnfilakiye İnhisarı Türk Anonim Şirketi, Av ve Revolver Fişekleri İnhisarı Türk Anonim Şirketi, Ankara Çimento TAŞ, Ankara Palas TAŞ, Ankara Etlik Hava Gazı TAŞ, Anadolu Otomobil ve

1930'lu yılların başlarında nüfusunun %73'ü çiftçilikle meşgul olan Başkent Ankara'da, alet ve makineler toplamı 59.277, çeşitli ziraat makineleri 1.681, pulluk adedi 4.698, karasaban adedi ise 52.898'dir. Ankara Belediyesi'ne kayıtlı olmak üzere, kentte 230 otomobil, 108 kamyon, 59 otobüs ve 13 motosiklet var-

dır.¹⁴⁵

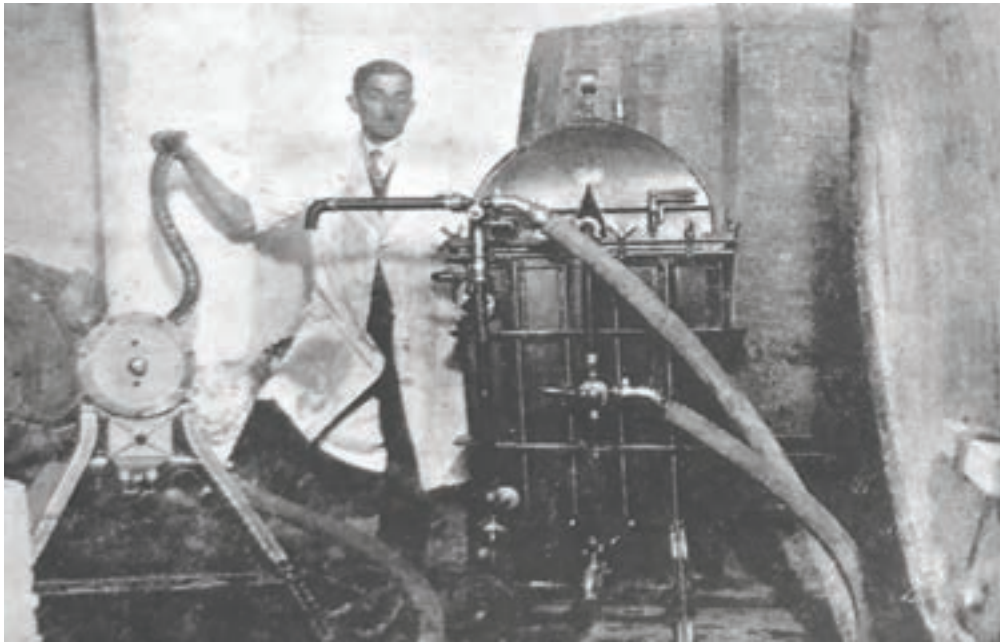
Ankara'da gıda üretiminde 1930'lu yıllarda öne çıkan çoğu özel sektör firmaları arasında Kavaklıdere Şarap İmalathânesi, Avram Sigal Gazoz Fabrikası, Belediye Un ve Ekmek Fabrikası, Bozüyük Müskirat Fabrikası, Cumhuriyet Un Fabrikası, Dayıbey Müskirat Fabrikası, İzzet Şerif Bey Gazoz Fabrikası, Saim Kadın Un Fabrikası, Sebat Un Fabrikası, Türk Şarap İmalathânesi, Bozüyük Gazoz Fabrikası ve Bomonti Bira Fabrikası'nın şubesi vardır.

Giyim ürünleri imalatında Mensucat Fabrikası, ağaç işleri sanayisinde Başlangıç Marangoz Fabrikası, Emniyet Şirketi Marangoz Fabrikası, Mobilya Marangoz Fabrikası, Suhulet Marangoz Fabrikası, Sebat Marangoz Fabrikası ve Turan Marangoz Fabrikası vardır. Şehirde bir Çini Fabrikası, bir Deri Fabrikası bir de Belediye Buz Fabrikası bulunmaktadır.¹⁴⁶

1933 yılında Ankara Ticaret Odası tarafından yapılan saptamada, Ankara'nın önde gelen sanayi kuruluşları arasında, Tiftik Cemiyeti Sof İmalathânesi, Ankara Mensucat Fabrikası, Selahaddin Refik, Cumhuriyet, Sühulet, Keçecizâde Mehmet ve Sebat Marangoz, Doğrama ve Mobilya Fabrikaları, Ankara Çini ve Mozaik İmalathâneleri, Ankara Çimentoları Türk Anonim Şirketi Fabrikaları, Ankara Elektrik ve Havagazı Türk Anonim Şirketi Fabrikaları zikredilmektedir.

Diğer kayda değer sanayi kuruluşları olarak Ankara Belediyesi'ne ait, Ankara Değirmencilik Şirketi ile Kalıpcızâde Cemal'in, Hacı Hüseyin Efendi'nin, Ziya Arif ve Kerim Beylerin un fabrikalarından bahsedilebilir.¹⁴⁷ Ankara gıda sanayisindeki üretim faaliyetlerine, 1933 yılında kurduğu Süthâne ile Ziraat Araştırma Enstitüsü de katılmıştır. 1934 yılında ise Ankara Orman Çiftliği içerisinde, bira fabrikası

kurulmuştur.

Kavaklıdere Türk Şarap Fabrikasında Bütün İşler Fenni ve Otomatik Cihazlarla Yapılır.

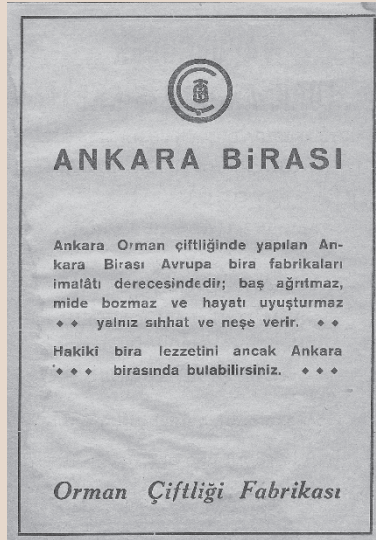
Ankara Bira Fabrikası

1930'lu yıllarda Atatürk Orman Çiftliği içinde Atatürk'ün direktifi ile bir bira fabrikası kurulmaya başlanmıştır. Fabrika, 1934 yılı Temmuz ayında tamamlanarak üretime

hazır hale getirilmiş; 1937 yılında çeşitli tadilatlarla genişletilmiştir. Atatürk'ün mal varlığını devlete bırakmasına dayanılarak, ölümünden sonra 1939 yılı Temmuz ayında Tekel idaresine devredilmiştir. 1943 yılında ise Tekel Bira Fabrikası içinde rakı, gazoz ve soda imal eden Şarap Fabrikası kurulmuştur. 1946 yılında yapılan bir saptamaya göre Ankara Bira Fabrikası yılda 3.000 ton kadar yazlık iki sıralı beyaz arpa işleyip, 5,5 milyon litre bira imal etmektedir.

(Kaynak,
"Ankara'da Yapılan Bira Fabrikası",
Cumhuriyet,
18.07.1934,
"Ankara'daki Bira Fabrikası Açılıyor", Cumhuriyet,
26.08.1934; İlhan Tekeli, a.g.e., s. 62. Hüseyin Orak, Türkiye Kılavuzu, Cilt 1, Ankara 1946, s. 169.)

Ankara Değirmencilik Şirketi Fabrikası

Ankara'da yürütülen imar faaliyetleri ve diğer devlet yatırımları belli ölçüde devam etmekle birlikte, 1934 yılında uygulanmasına başlanan Birinci Sanayi Planı'nda kurulması öngörülen 18 fabrikadan hiçbiri Ankara'da değildir. 1935 yılı Ankara Vilayeti Genel Nüfus Sayımı'nda şahısların mesleklerine göre tasnifleri yapılmıştır.¹⁴⁸

1927 yılı nüfus sayımında 74.000 olan Ankara şehir nüfusu, sözü edilen son sayımda 123.699'a ulaşmıştır.¹⁴⁹

1935 yılında Ankara nüfusunda mesleği sanayi ile ilgili olanların toplam sayısı 17.911 olarak saptanmıştır. Ankara’da meslek sahibi olan diğer çalışanlara göre, sanayi dalları ile meşgul olanların oranı %14.7’dir. Yapılan saptamaya göre Ankara’da sanayi ile meşgul 17.911 meslek sahibinin sektörlere göre dağılımı şu şekildedir:

1935 Yılında Ankara'daki Sanayi Kollarının Sektörel Dağılımı ve Çalışan Sayıları:

Sektörel Dağılım	Çalışan Sayısı
Bina İnşaat ve Tamirâtı	3.112
Marangozluk	1.546
Makine ve Tamir İşleri	820
Demircilik, Nalbantlık, Bıçakçılık	667
Elbise İmalatı	758
Kundura İmal ve Tamiri	603
Köprü, Yol ve Kanalizasyon İnşaatı	557
Ekmekçilik	427
Boyacılık ve Alçıdan Eşya İmalatı	404
Sihhi Tesisat, Kalorifer, Gaz, Su ve Elektrik Tesisatı	373
Kitap ve Gazete Basımı	224
Silah ve Muhimmat İmalatı	192
Reçel, Pasta Bisküvi, Çikolata, Şekerleme İmalatı	145
Saraçlık, Deri ve Kösele Eşya İmalatı	131
Döşemecilik	123
Bakırcılık, Kalaycılık	112
Çimento ve Beton Malzeme ve Eşya İmalatı	101
Tenekecilik	98
Pamuk, Yün ve İpek Sanayi	94
Saat ve Kuyumculuk	84
Elektrik Fabrikaları	71
Ziraat Aletleri İmalatı	64
Her Çeşit Taş Ocakları	40
Demir Çember Gibi Eşya İmalatı	39
Vagon, Otomobil, Bisiklet, Tayyare ve Gemi İmalatı	33
Çilingir, Demir Mobilya	33
Camcılık	33
Çini ve Porselen İmalatı	32
Kiremitçilik, Tuğlacılık ve Pişmiş Toprakdan Boru, Künk Gibi Malzeme İmalatı	23
Araba İmalatı ve Tamirâtı	22
Gaz Fabrikaları	11
Toplam	10.972

Tabloda görüldüğü üzere inşaat ve marangozluk ilk iki sırayı alırken, 1920’li yıllarından sonundan itibaren belirginleşmeye başlayan makine ve tamir işleri yaklaşık 20 yıl içinde kayda değer bir artış göstermiştir. İnşaat sanayisi ile ilgili 4.627 kişiden 3.112’si bina inşaatı ve tamirati ile meşguldür. Ankara’daki yoğun imar faaliyeti, Ankara nüfusunun meslek tercihini de büyük oranda etkilemiştir.

Bahsedilen dönemde inşaat sanayine dair her türlü dal ile meşgul olan meslek erbabı sayısı önemli ölçüde artmıştır. 1936 yılında Ankara şehir merkezinde 2.694 dükkân, 69 fabrika ve değirmen, 49 fırın vardır.¹⁵⁰

Öte yandan sözü edilen tarihlerde Ankara’da Ticaret Mektebi ve Sanatlar Mektebi faaliyettedir. Ankara Ticaret Mektebi, önceleri Hacı Bayram Mahallesi’nde kiralık bir binada hizmet verirken, Hariciye Vekâleti arkasında ayrı bir binaya taşınmıştır. İlk mektep mezunlarının kabul edildiği bu okuldan mezun olanlar çeşitli ticarethânelerde görev almaktadırlar. Sanatlar Mektebi ise Mustafa Necati Bey Caddesi’nde, Ziraat Bankası karşısında bağımsız bir binaya sahiptir. İlk mektep mezunlarının alındığı bu okulda, marangozluk, tesviyecilik, demircilik, yapıcılık, döşemecilik dersleri okutulmaktadır. Ayrıca bu okulda gündüz çalışanlara, “Akşam Sanat Kursları” verilmektedir.¹⁵¹

Hamidiye Sanat Okulu-Bankalar Caddesi

Ankara'da Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan Yararlanan İşletmeler:¹⁵²

	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	Toplam
Un Sanayi	7	6	5	6	7	8	6	8	7	6	66
Hamur İşleri Sanayi		1	1	1	2	2		1	4	4	16
Pirinç Sanayi					1	1		1	1		4
Alkol Sanayi	3	1	3	3	3	3	1	1	2	2	22
Deri Sanayi			1	1	1	1					4
Sütçülük, Peynircilik, Yağcılık Sanayi				1	1	1	1	1	1	1	7
Yün Sanayi	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	16
İpekli Mensucat Sanayi			1								1
Fanila ve Çorap Sanayi	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
Yün İpliği Sanayi							1	1			2
İpek İpliği Sanayi		1									1
Kereste Sanayi	1										1
Marangoz, Doğrama ve Mobilya	6	7	8	6	8	8	4	2	2	1	52
Matbaacılık Sanayi	3	2	2	2	3	4	4	4	7	6	37
Dökümhâne ve Tamirhâne	1	1					1	1			4
Ziraat Aletleri Sanayi	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
Alçı, Kireç, Sukireci ve Çimento	1	2	2	2	2	2	1	1	1		14
Porland Çimento Sanayi					1	1					2
Çini ve Mozaik Sanayi	2	2	1	1	1	1	1	1			10
Bina İnşaatı Sanayi						1	1	1			3
Oksijen Sanayi								1	1	1	3
Patlayıcı Madde Sanayi	1	1									2
Çeşitli Un, Doğrama, Marangoz ve Kereste Fabrikaları	2	1									3
Elektrik Pili, Kuştüğü, Asfalt, Nikel, Bakır, Gümüş Kaplama, Baston ve Şemsiye ve Emaye	1										1
Çeşitli Müesseseler Sanayi		1			1	1	2	1			6
Buz ve Soğuk Hava Deposu		1	2	1							4
Çeşitli Elektrik Sanayi					1	1	2	2			6
Mermer Sanayi			1								1
Maden Sanayi					1	1	1	1			4
Toplam	32	31	31	28	37	40	29	31	29	24	312

1930'lu Yıllarda Anafartalar Caddesi

Tablo incelendiğinde 1932 yılından 1941 yılında kadar geçen 9 yıllık süreçte Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan en çok yararlanan alanlar sırasıyla Un Sanayi, Marangoz, Doğrama ve Mobilya Sanayi ve Matbaa Sanayi'dir. En az teşvik alan firmalar ise, Elektrik, Maden ve Döküm Sanayisi gibi kalkınma için hayati önem taşıyan alanlarda faaliyet gösteren firmalardır. Kanundan yararlanan Ankaralı firma sayısının 312 olması, -devlet teşekküllerindeki artışa rağmen- anılan zaman aralığında özel sektörün de kayda değer bir teşvik gördüğü şeklinde yorumlanabilir.

Türkiye geneline göre Ankara'nın yıllar itibariyle bu kanundan yararlanma oranında dramatik bir artış ya da azalış olmadığı görülmektedir.¹⁵³

1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
%2,03	%2,22	%2,37	%1,46	%2,81	%3,05	%2,82	%2,89

Türkiye'de sanayi kuruluşlarının yarısından fazlası İstanbul (%31,61), İzmir (%13,26) ve Bursa (%7,63) şehirlerinde toplanmıştır. Ankara sanayisi, 1938 yılına gelindiğinde, Türkiye sanayi kuruluşları sıralamasında, İstanbul, İzmir, Bursa, Balıkesir'den sonra %2.81 ile beşinci sırada yer almaktadır.¹⁵⁴

İzleyen sayfada yer alan 43 imalathâne ve fabrikanın 7'sinin Anafartalar'da, 6'sının Atpazarı'nda, 5'inin Akköprü'de kümelendiği görülmektedir. Söz konusu kümelmenin yaşandığı 3 mekândan biri olan Akköprü'nün ilerleyen süreçte imalat sanayi için önemli bir mekân haline geldiği anlaşılmaktadır. Üretim merkezinden ziyade idare merkezi biçiminde gelişen Ankara'da 1930'lu yıllar boyunca üretim faaliyetlerinde bulunan tanınmış büyük-küçük işletmeler ve bu işletmelerin mekânsal bilgileri şöyledir:¹⁵⁵

1.	A.E.G. TAŞ Elektrik Fabrikası	Yenişehir
2.	Abdurrahman Tuğla Fabrikası	Hal Sokak
3.	Ahmet ve Mehmet Çulhaoğlu Tiftik İmalathânesi	Atpazarı
4.	Ali Rıza Kundura Fabrikası	Anafartalar
5.	Ali Rıza Yabanabat Tiftik İmalathânesi	Tahtakale
6.	Ali Ulvi Gazoz Fabrikası	Bankalar
7.	Anadolu Tuğla ve Kiremit Fabrikası	
8.	Ankara Buz Fabrikası	İtfaiye Meydanı
9.	Ankara Çimento Fabrikası	8 İnci Kilometre
10.	Ankara Elektrik ve Havagazı Fabrikası	Yenişehir
11.	Ankara Marangoz Fabrikası	Akköprü
12.	Ankara Mensucat Fabrikası	Sarıkişla
13.	13. Ankara Un Ekmek Fabrikası	İtfaiye Meydanı
14.	Arif Çubukçuoğlu Tiftik İmalathânesi	Müneccim Yokuşu
15.	Bozüyük Neşe Müskirat Fabrikası	Leblebici
16.	Cumhuriyet Un ve Marangoz Fabrikası	Kanlıgöl
17.	Dayı Müskirat Fabrikası	Albayrak
18.	Elmadağ Gazoz Fabrikası	Anafartalar
19.	Gazi Orman Çiftliği Bira Fabrikası	
20.	Hacı Hüseyin Mahdumu Yaşar Efendi	
21.	Haşim ve Kerim Un Fabrikası	Mamak
22.	İbrahim Hilmi Kundura Fabrikası	Anafartalar
23.	İzzet Bey Gazoz Fabrikası	Çocuk Sarayı
24.	Kartal Müskirat Fabrikası	Müdafaa-i Hukuk
25.	Kavaklıdere Şarap İmalathânesi	Kavaklıdere
26.	Keçecizâde Mehmet Bey Mobilya Fabrikası	Akköprü
27.	Kızılırmak Un Fabrikası	
28.	Kohen Hayim Ayrım Kundura Fabrikası	Anafartalar
29.	Mehmet Keçecioğlu Mobilya Fabrikası	Anafartalar
30.	Memurin Kooperatif Şirketi Buz Fabrikası	
31.	Mustafa Avni Eciroğlu Tiftik İmalathânesi	Atpazarı
32.	Rasim Settaroğlu Tiftik İmalathânesi	Atpazarı
33.	Rifat Çulhaoğlu Tiftik İmalathânesi	Atpazarı
34.	Saffettin Tuğla Fabrikası	Anafartalar
35.	Sebat Marangoz Fabrikası	Akköprü
36.	Selahattin Refik Mobilya Fabrikası	Akköprü
37.	Sigal Avram Gazoz Fabrikası	Anafartalar
38.	Suhulet Marangoz Fabrikası	Akköprü
39.	Şakir Kınacıoğlu Tiftik İmalathânesi	Atpazarı
40.	Türk Bira Fabrikası (Bomonti Nektar)	Yenişehir/Kanlıgöl
41.	Türkiye Tiftik Cemiyeti Sof İmalatı	Bentderesi
42.	Yahya Yahyaoğlu Tiftik İmalathânesi	Atpazarı
43.	Ziya Arif Un Fabrikası	Saimekadın

2.2.3.

Sanayileşmede Durağan Yıllar (1940'lı Yıllar)

Savaş yıllarında hükümetlerin izlediği iktisat politikalarını “Harp Ekonomisi” veya “Olağanüstü Hal Ekonomisi” olarak tanımlamak yanlış olmaz. Bu çerçevede, üretimi büyük oranda göğüsleyen genç nüfusun silah altına alınması nedeniyle, bütün Türkiye’de olduğu gibi, Ankara’da da savaş yılları boyunca her türlü üretim devamlı surette düşmüştür. Özellikle tarıma dayalı gıda üretiminde yaşanan sıkıntılar, Başkent’i derinden etkilemiş, haymana, Bâlâ, Nallihan, Ayaş ve Beypazarı’nda bulunan buğday ambarları, savaş öncesinde ihraç yapacak derecede iken, savaş yıllarında başkent’in ihtiyacını bile karşılayamaz duruma düşmüştür.¹⁵⁶ Beypazarı, Nallihan ve Kızılcahamam’da üretilen pirinçte de aynı durum söz konusu olmuştur. Savaş yılları hükümetleri tarafından uygulanan ve üretimi arttırmaktan ziyade tüketimi azaltma amacını güden, ekmeğe buğday dışında tahılların karıştırılması, karne ile bazı temel gıdaların dağıtılması gibi ekonomik tedbirler, Ankara halkının temel gereksinimlerini karşılamak için yeterli olmamıştır. Savaş yıllarında ticaret hayatı durağan bir seyre oturmuş, ithalât daralmış, Milli Korunma Kanunu’na dayanarak yapılan uygulamalar, ticaret ve üretim ile meşgul kesimin çeşitli sorunlarla karşılaşmasına neden olmuştur. Ürünlere narh konulması, malların piyasadan çekilmesine ve el altından yüksek fiyatlarla satılmasına yol açmıştır. İnşaat malzemelerinde % 500’e varan fiyat artışları, imar faaliyetlerini durma noktasına getirmiş; konut yapımının, nüfus artış hızının çok gerilerinde kalması, kira fiyatlarında ciddi artışlara neden olmuştur. Savaş yıllarında belirgin bir hâle gelen barınma sorununu gidermek için kimi kooperatifler kurul-

Ankara Ticaret ve Sanayi Odası II

1930 ve 1933 yılları arasında Ankara Ticaret ve Sanayi Odası’nın Başkanı, Emin Sazak’tır. 1931 yılında Ankara Ticaret ve Sanayi Odası’na kayıtlı tüccar sayısı 650, küçük esnaf ise 1.500’dür. 1933 yılında Ankara Ticaret ve Sanayi Odası’na kayıtlı tüccar sayısı 1.600, küçük esnaf ve sanatkâr sayısı ise 2.500’dür.

(Kaynak: Seyyah Kandemir, Ankara Vilayeti, Türk Maarif Cemiyeti Neşriyatı, Ankara 1932, s. 32; Ankara Ticaret ve Sanayi Odası, Kader Matbaası, İstanbul 1933, s. 8; Cumhuriyetle Yaşat Ankara Ticaret Odası’nın Tarihçesi, Ankara Ticaret Odası Yayını, Ankara 1999, s. 53.)

Ekmek işinde karne tatbik edilecek

Lüzum olduğu takdirde

İhtiyaç maddelerini aramak

bunlara elkoymak için

hükümete selâhiyet verildi

Milli Korunma kanunundaki değişgeler
ve eklentiler dün Mecliste kabul edildi

GİZLİ STOKLAR

muştur. Emlak Eytam Bankası Memurlar Yapı Kooperatifi, Emekli Sandığı Yapı Kooperatifi, Tasarrufevler Yapı Kooperatifi, Ucuzevler Yapı Kooperatifi, Yurt Yapı Kooperatifi, Ankara İş Bankası Memurları Yapı Kooperatifi, Aydınlikevler Yapı Kooperatifi, Şenevler Yapı Kooperatifi, Şenyuva Yapı Kooperatifi, Zümrütevler Yapı Kooperatifi, Karınca Yapı Kooperatifi gibi birlikler, ev sahibi olamayanları, uygun fiyatla ev sahibi yapmak amaçlı faaliyet göstermişlerdir.¹⁵⁷

Özellikle 1942-1943 yıllarında yaşanan enflasyonun, halkı derinden etkilediği anlaşılmaktadır. Bir yandan yaşanan yiyecek ve giyecek sıkıntısı, bir yandan da ısınma ve barınma gereksiniminin yeterince karşılanamaması, halk sağlığını tehdit eder hale gelmiştir. İnşaat faaliyetlerinin durması, sanayi girişimlerinin askıya alınması ve her türlü altyapı hizmetlerinin bekletilmesi başkenti bir anda, eski günlerini arar bir şehir haline getirmiştir.

Bir anlamda II. Dünya Savaşı yıllarında savaşa girilmemişse de, Türkiye'nin idare merkezi olarak başkent, savaş ortamının doğurduğu her türlü ekonomik sıkıntıyı yaşamıştır. Sözü edilen olumsuz şartlara rağmen özellikle gıda, giyim ve maden sanayi kollarında faaliyet gösteren işletmeler halkın gereksinimlerini karşılama noktasında özverili bir çaba içinde olmuşlardır.

Savaş yılları Ankara'sında yer alan fabrika ve imalathanelere bakıldığında üretimin büyük oranda, 1939 yılından önce faaliyette olan firmalar tarafından devam ettirildiği görülmektedir. Atatürk Orman Çiftliği üzerinde kurulan Ziraat Aletleri Fabrikası, Süt Fabrikası, Bira Fabrikası, Gazoz Fabrikası ve Çimento Fabrikası dikati çeken üretim tesisleridir.

Bununla birlikte Değirmencilik Şirketi Un Fabrikası, Elektrik ve Havagazı Fabrikası, Mensucat Fabrikaları ve silah sanayiine dayalı fabrikaların hepsi, 1939 yılından önce faaliyette olan ve savaş yıllarında da diğerlerine oranla daha büyük üretim tesisi sayılabilecek kuruluşlardır. Bu tesislerin yanı sıra el işçiliği biçiminde faaliyet gösteren atölye ve tamirhaneler de bulunmaktadır. Başkentin çeşitli bölgelerine dağılmış olan bu işletmeler, halkın ihtiyaçlarını karşılamak adına savaş yıllarında etkin olmuşlardır. 1941 yılında Ankara'da faaliyette bulunan bazı işletmeler ise şunlardır:¹⁵⁹

1941'de Ankara'da Faaliyette Olan Bazı İşletmeler

	İsmi	Mevkii
1.	Bozkurt Demir Atölyesi	Diyanet İşleri Dairesi Yanı
2.	Demir Atölyesi	Anafartalar Caddesi
3.	Demir Atölyesi	Doğanbey Mahallesi
4.	Demir İşleri Atölyesi	Soğukkuyu
5.	Demir Kaynak Atölyesi	Ulus Matbaası Karşısı
6.	Demir Oksijen Atölyesi	Soğukkuyu
7.	Elektrik Tesisat Parçaları Atölyesi	Müdafaaihukuk Caddesi
8.	Emniyet Marangoz Fabrikası	Akköprü
9.	Lastik Kaynak Atölyesi	Fevzi Paşa Mahallesi
10.	Marangoz Fabrikası	İçcebeci
11.	Marangoz Fabrikası	İçcebeci (Dirim Sokak)
12.	Otobüs Tamir Atölyesi	Otobüs Garajı
13.	Otomobil Boya Atölyesi	Fevzi Paşa Mahallesi
14.	Otomobil Tamirâthânesi	Soğukkuyu
15.	Sebat Marangoz Fabrikası	Akköprü
16.	Selahattin Marangoz Fabrikası	Akköprü
17.	Soğuk Demir Atölyesi	Soğukkuyu
18.	Soğukkuyu Demir Atölyesi	Fevzi Paşa Mahallesi
19.	Tayyare Tamirhânesi	Akköprü
20.	Tornacı Atölyesi	Tahtakale Caddesi
21.	Tornacı Aynası Fabrikası	Fevzi Paşa Mahallesi
22.	Ünal Marangoz Fabrikası	Bentderesi
23.	Vagon Atölyesi	İstasyon Dahili

1941 Yılında Ankara'daki Fabrika ve İmalathâneler:¹⁵⁸

	İsmi	Mevkii
1.	Altındağ Gazoz Fabrikası	Bozkurt Mahallesi
2.	Araba Fabrikası	İstasyon Arkası
3.	Bira Fabrikası	Orman Çiftliği
4.	Bozkurt Un Fabrikası	Aktaş Mahallesi
5.	Buz Fabrikası	Yenişehir Gökçen Sokağı
6.	Cam ve Şişe İmalathânesi	Yüksek Ziraat Enstitüsü
7.	Çaputçu Un Fabrikası	Kanlıgöl Mevkii
8.	Çiftlik Gazoz Fabrikası	Orman Çiftliği
9.	Çimento Fabrikası	Orman Çiftliği Sahası
10.	Çini Fabrikası	Akköprü
11.	Değirmencilik Şirketi Un Fabrikası	Maltepe Mevkii
12.	Elektrik ve Havagazı Fabrikaları	Kanlıgöl Mevkii
13.	Elmadağ Gazoz Fabrikası	Balıkpazarı Caddesi
14.	Fişenk Fabrikası	İstasyon Arkası
15.	Hayat Gazoz Fabrikası	Anafartalar Mahallesi
16.	İpek ve Yün Fabrikası	Atpazarı
17.	İpekiş Mensucat Fabrikası	Sarıkişla Arkası
18.	Kinin Kapları İmalathânesi	Sıhhiye Vekaleti Arkası
19.	Makarna Fabrikası	Maltepe
20.	Maske Fabrikası	Mamak Köyü
21.	Mermer Fabrikası	Akköprü
22.	Pres Fabrikası	Bentderesi
23.	Rakı Fabrikası	Demirfırka Mahallesi
24.	Silah Fabrikası	İstasyon Arkası
25.	Süt Fabrikası	Orman Çiftliği
26.	Şarap Fabrikası	Demirfırka Mahallesi
27.	Taşdelen Gazoz Fabrikası	Bozkurt Mahallesi
28.	Turan Un Fabrikası	Hapishâne Caddesi
29.	Uludağ Gazoz Fabrikası	Atpazarı
30.	Un Fabrikası	Mamak Köyü
31.	Yenihayat Gazoz Fabrikası	Mukaddem Mahallesi
32.	Yeşildağ Gazoz Fabrikası	Balıkpazarı Caddesi
33.	Ziraat Aletleri Fabrikası	Orman Çiftliği

1940'lı Yıllarda Ulus'tan İstasyon'a Bir Bakış

Yukarıdaki tamirhâne, imalathâne ve atölyeler arasında yer alan Tayyare Tamirhânesi dikkat çekicidir. Aslında küçük bir marangoz atölyesi olan bu tamirhâne, planör onarımı yapılmaktadır. Bu atölyenin yetersiz kalması sebebiyle 1941 yılında Genelkurmayın da isteği üzerine, 1935 yılında açılışı yapılan Etimesgut'taki Türk Kuşu Uçak Fabrikası geliştirilmeye başlanmıştır. Sadece ahşap uçak gövdesi üretebilen ve çeşitli onarım işleri yapılan bu fabrika, 1952 yılında Askeri Umum Müdürlüğü MKE'ye dönüşünce, bütün kısımlarıyla yeni kuruma devredilmiştir.¹⁶⁰

Bilindiği üzere, 11 Kasım 1942 tarihinde TBMM'de yasalaşarak yürürlüğe giren Fevkalade Kazançlar Vergisi (Varlık Vergisi) ile savaş yıllarında aşırı kazanç elde edenlerin bir kereye mahsus olmak üzere çeşitli meblağlarda vergi ödemesi karara bağlanmıştır. Kanuna göre Ankara Vilayeti'nde tahsil edilecek varlık vergisi toplamı, 522.000 lirası kazâlardan olmak üzere, toplam 16.653.800 liradır. Bankalar, iktisadi teşekküller ve şirketlerden 9.999.500; beyannâmeli mükelleflerden 1.306.000; irad sahibi mükelleflerden ve hizmet erbabından 208.000; köylerden 2.000; müteahhitlerden 697.500; bina ve arsalarından 1.308.500 ve çiftçilerden 40.800 lira tahsil edilecektir.

Ankara'ya Ait Vergi Mükelleflerinden Bazıları ve Ödeyecekleri Tutarlar:¹⁶¹

	İsmi	Tutarı(TL)
1.	Ziraat Bankası	1.524.000
2.	Sümerbank Yerli Mallar Pazarı	1.003.000
3.	Merkez Bankası	770.000
4.	Şark Kromları	506.500
5.	Sümerbank Dokuma İplik Fabrikaları	433.000
6.	Komisyoncu Fuad Baban	300.000
7.	Aron Arat ve Oğlu Danyal	300.000
8.	Emlâk ve Eytam Bankası	234.000
9.	İş Bankası	229.000
10.	Soryano Hananel (Rehber Ticarethânesi)	200.000
11.	Sümerbank Demir ve Çelik Fabrikaları	166.000
12.	Kömür Madenleri	143.500
13.	Üzüm Kurumu	135.500
14.	Kuartzhan Bakır Madenleri	100.000
15.	Vehbi Koç	79.500
16.	Vehbi Koç (Taahhüdlerden)	70.000
17.	Çingilli Halid	70.000
18.	İstanbul Emniyet Sandığı	65.000
19.	Yasef Ruso ve Oğulları	60.000
20.	Yasef Bonomo	50.000
21.	Bursa Pazarı Şakir Süter Biraderler	50.000

	İsmi	Tutarı(TL)
22.	İbrahim Fevzi	50.000
23.	Ankara Mensucat Fabrikası	40.000
24.	Henri Zara	40.000
25.	Vitali Eskenazi	25.000
26.	Levi Nesim	25.000
27.	Sinema İş Limited Şirketi	21.000
28.	Tuhafiyeci Hayım Motoay	20.000
29.	Nureddin Baki	20.000
30.	Ragıp Soysal	20.000
31.	Hananel ve Şeriki	15.000
32.	Yuntof Uğurluoğlu	15.000
33.	Moiz Albukrek	15.000
34.	Kurukahveci İbrahim Melek	15.000
35.	Bafael Nesim	10.000
36.	Fevzi Yaşar	10.000
37.	Haraççı Kardeşler	10.000
38.	Bayram Bahar	9.000
39.	Kitapçı İlyag Dilmen	9.000
40.	Yorgi Sabuncakis	5.000
41.	Karpiç Şehir Lokantası	2.000
Toplam		6.865.000

1941 Yılında Ankara’da Faaliyet Gösteren Anonim, Kollektif ve Limited Şirketler:¹⁶²

	İsmi	Mevkii
1.	A. E. G. Elektrik Türk Anonim Şirketi (TAŞ)	Atatürk Bulvarı
2.	Akdeniz Güven Ticaret Türk Limited Şirketi	Postahâne Caddesi
3.	Aksaray Azmi Milli TAŞ	Ziraat Bankası
4.	Anadolu Ajansı TAŞ	İstiklal Caddesi
5.	Ankara Fiat Acentesi Kollektif Şirketi	Akköprü Caddesi
6.	Ankara Memurlar Kooperatif Şirketi	Anafartalar Caddesi
7.	Ankara Mensucat Fabrikası TAŞ	Sarıklı Cıvarı
8.	Ankara Palas TAŞ	Meclis Caddesi
9.	Antalya Umumi Nakliyat TAŞ	Sanayi Caddesi
10.	Burla Biraderler Kollektif Şirketi Ankara Şubesi	Ulus Meydanı (Koçakhan)
11.	Elektrofen TAŞ	Ulus Meydanı
12.	Emlak Bank Yapı Limited Şirketi	Atatürk Bulvarı
13.	Engin Sanayi Malzemesi ve Tesisat Limited Şirketi	Kazım Özalp Caddesi
14.	Ergani Bakırı TAŞ	Etibank
15.	Haşet Kitapevi TAŞ	Bankalar Caddesi
16.	Keçiborlu Kükürtlü Şirketi	Sümerbank
17.	Koç Ticaret TAŞ	Ulus Meydanı
18.	Kozlu Kömür İşleri TAŞ	Yenişehir
19.	Kömür Madeni TAŞ	Etibank
20.	Maden Kömürü İşleri TAŞ	Atatürk Bulvarı
21.	Makine ve Endüstri İşleri TAŞ	Selânik Caddesi
22.	Nauman Makineleri Satışı Türk Limited Şirketi	Tüze Caddesi
23.	Otomobil Ticaret Türk AŞ Ankara Şubesi	Ulus Meydanı
24.	Reji Janeral De Şimendüfer Republic Anonim Şirketi Ankara Şubesi	İsmet İnönü Caddesi
25.	Singer Dikiş Makineleri Ankara Şubesi	Tüze Caddesi
26.	Tarifeler Bürosu	Çankaya Caddesi
27.	Ticaret TAŞ	Ulus Meydanı
28.	Toprak Mahsulleri Ofisi	Çankaya Caddesi
29.	Türk Endüstri TAŞ	Çankaya Caddesi
30.	Türk Filips Şirketi Ankara Şubesi	Bankalar Caddesi
31.	Türk Tecim Anonim Sosyetesı	İş Bankası
32.	Türkiye Şeker Fabrikaları TAŞ	Atatürk Bulvarı
33.	Umumi Mağazalar Türk AŞ	Ulus Meydanı
34.	Vebolit Limited Şirketi	Bankalar Caddesi
35.	Yataklı Vagon Şirketi Ankara Şubesi	Bankalar Caddesi

Ankaralı tüccarın, savaş yılları içerisinde yaşanan ekonomik sıkıntılara ek olarak getirilen varlık vergisinden rahatsızlık duymasına karşın, hisselerine karşılık gelen meblağın %90'ını ödediği anlaşılıyor.¹⁶³

1945 yılında yapılan bir saptamaya göre Ankara'da Adil Esmir ve Ahmet Sarp'a ait Akköprü'de Doğrama ve Marangoz Atölyesi, Akköprü'de Çini İmalathânesi, Anafartalar Caddesinde Elmadağ Gazoz Fabrikası, M. Celal Harmancı'ya ait Akköprü'de Mermer Fabrikası, Mahmut İpek'e ait Müneccim Yokuşu'nda İpek Fabrikası, Mehmet Alanya'ya ait Sebat Marangoz Fabrikası, Keçiören'de Doğrama ve Marangoz Atölyesi, Tahta Fabrikaları Türk AŞ'ye ait Belediye Civarı'nda Doğrama ve Marangoz Atölyesi, Bentderesi'nde Ünal Marangoz Fabrikası, Akköprü'de Yeni Turan Marangoz Fabrikası, Ziya Seversöz'e ait Akköprü'de Güven Marangoz Fabrikası ve Şemsi

Yenisehir-Zafer Anıtı

Demirkan'a ait Maltepe'de Yayla Makarna Fabrikası bulunmaktadır.¹⁶⁴

Savaş yıllarının Ankara'sına dair önemli sosyal, ekonomik, kültürel ve coğrafi bilgiyi veren bir saptamaya göre, Ankara il merkezinde Devlet Ziraat İşletmesi Kurumu'na ait Orman Çiftliği'nde bir şarap ve şıra imalathânesi ile Kavaklıdere Şarapları Limited Şirketi'ne ait Kavaklıdere Şarap Fabrikası, Kızılırmak, Mehmet Kefeli, Karanlıkdere ve Yüksek Ziraat Enstitüsü şarap imalathâneleri vardır. Değirmencilik Türk Anonim Şirketi'nin İstasyon'da bir un fabrikası ile Cumhuriyet Un Fabrikası, Hatipçayı civarında Bozkurt Un Fabrikası vardır. Kızılırmak üzerinde Yenidoğan, Köprüköy Un Fabrikası, bulunmaktadır. Maltepe civarında Şemsi Demirkan'a ait Yayla Makarna Fabrikası, her çeşit makarna imali yapmaktadır. Yine Maltepe'de Çanakçı Kardeşler'e ait bulgur ve çeltik fabrikası vardır. Ankara'nın süt, yağ ve peynir ihtiyacının büyük bir kısmını Orman çifliği sağlamaktadır.

AOÇ Yoğurt İmalathânesi

1940'lı Yıllarda Ankara'da Faaliyette Bulunan Şirketler:¹⁶⁵

	İsmi	Niteliği	Mevkii
1.	Anadolu Ajansı	Kamu Şirketi	İstiklal C.
2.	Ankara Akdeniz Ltd	Hususi Şirket	Posta C.
3.	Ankara Çimentoları Ltd Şti	Kamu Şirketi	8 İnci Kilometre
4.	Ankara Elektrik ve Havagazi İşletme Şti	Kamu Şirketi	İstasyon Cıvarı
5.	Birikit Ltd Şti (Hamdi Tamer/Raif Tamer)	Hususi Şirket	Atatürk Bulvarı
6.	Birlik İktisad Türk AŞ	Kamu Şirketi	İş Bankası Binasında
7.	Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu	Kamu Şirketi	Orman Çiftliği
8.	Engin Kollektif Şti	Hususi Şirket	Yenişehir
9.	Ergani Bakır Türk AŞ	Kamu Şirketi	Bankalar C.
10.	İnşaat Türk Ltd. Şti.	Hususi Şirket	Atatürk Bulvarı
11.	Kent Kollektif Şirketi	Hususi Şirket	Posta C.
12.	Kollektif Şti (Ahmet Eroltuğ/Refet Yetiş)	Hususi Şirket	Posta C.
13.	Siba Kollektif Şirketi	Hususi Şirket	Posta C.
14.	Sümerbank İplik ve Dokuma Fabrikaları Müessesesi	Kamu Şirketi	Sümerbank Binasında
15.	Türk Tecim Anonim Sosyetesı	Kamu Şirketi	İş Bankası Binasında
16.	Türkiye Kömür Satış ve Tevzi Müessesesi	Kamu Şirketi	Yenişehir
17.	Türkiye Şeker Fabrikaları Türk AŞ	Kamu Şirketi	Atatürk Bulvarı
18.	Türkiye Ziraat Donatım Kurumu	Kamu Şirketi	Keçiören C.
19.	Umumi Mağazalar Türk AŞ	Kamu Şirketi	Ulus Meydanı
20.	Watson Ltd Şti (Atif Cemal)	Hususi Şirket	Yenişehir

Orman Çiftliği'nde bulunan fenni bir mandırada, civar köylerden alınan sütler pastörize edilmektedir. Çiftlik mandırası yılda 200 ton kadar süt, 150 ton yoğurt, 15 ton kaşar, 20 ton kadar tereyağı üretmektedir.

Orman Çiftliği'nde her türlü döküm işleri yapan bir dökümhâne ile ziraat aletleri fabrikası bulunmaktadır. Bu fabrikada yapılan pulluk ve orak makineleriyle

diğer aletler ülkenin her tarafına gönderilmektedir. Şehre sekiz kilometre mesafede Ankara Çimentoları Türk Limited Şirketi'ne ait 20 bin ton kadar çimento üreten bir Curuf Çimento Fabrikası vardır. Bunlardan başka şehir merkezinde kauçuk, lastik, motor, otomobil ve her çeşit makine tamiri işleriyle uğraşan birçok atölye ve imalathâne bulunmaktadır.

Ankara Merkez ve Çevresinde Tespit Edilebilen Fabrikalar¹⁶⁶

	İsmi	İdaresi
1.	Ankara Elektrik ve Havagazı Fabrikası	Ankara Belediyesi
2.	Bira Fabrikası	Tekel
3.	Bozkurt Un Fabrikası	Ziya Gökerkek-Arif Gümüştekin
4.	Bulgur ve Çeltik Fabrikası	Buçel Türk AŞ
5.	Cumhuriyet Un Fabrikası	Recep Bakkalbaşı
6.	Çimento Fabrikası	Ankara Çimento Türk AŞ
7.	Devlet Ziraat İşletmeleri Fabrikası	Orman Çiftliği
8.	Emniyet Şirketi Marangoz Fabrikası	Tevfik Yapıcı
9.	Güven Kereste Fabrikası	Fahri Arsak
10.	İnan Marangoz Fabrikası	M. Ali Sütveren
11.	İpekiş Dokuma Fabrikası	Türkiye İş Bankası
12.	Kavaklıdere Şarap Fabrikası	TAŞ
13.	Kasım Dağlıoğlu Marangoz Fabrikası	Kasım Dağlıoğlu
14.	Meraklı Marangoz Atölyesi	Emin Atila ve Ahmet Elsev
15.	Osman Şaplakoğlu Marangoz Fabrikası	Osman Şaplakoğlu
16.	Sebat Marangoz Fabrikası	Mehmet Çetinkaya
17.	Saadettin Sirvoy Marangoz Fabrikası	Saadettin Sirvoy
18.	Sincanköy Çeltik Fabrikası	Faik Bulgurlu
19.	Ulus Marangoz Fabrikası	Asım Pekbiçer
20.	Yayla Makarna Fabrikası	Şemsi Demirkan

Savaş yıllarının ardından bütün Türkiye’de olduğu gibi Ankara’da da, eskisine oranla biraz daha canlı bir ekonomik hayat başlayacaktır. Fakat 1945-1947 yılları arasında yaşanan politik sorunlardan dolayı, genç nüfus silah altında tutulduğundan, savaş yılları ekonomik sıkıntılarının bir süre daha devam ettiği görülmektedir.

1947 yılından itibaren ise ithalâtın artmasına paralel olarak şirket kuruluşlarında kayda değer bir artış yaşanacak, kimi önemli firmaların temsilcilikleri ya da şubeleri Başkent’te açılmaya başlayacaktır.

1940'lı Yıllar Boyunca Ankara'da Faaliyet Gösteren İmalathâne ve Fabrikalar:¹⁶⁷

1.	A. E. G. Türk Anonim Elektrik Fabrikası	
2.	Abdurrahman Tuğla Fabrikası	Hal Sokak
3.	Aksaray Azmi Milli Türk AŞ Un Fabrikası	
4.	Ali Rıza Kundura Fabrikası	Anafartalar
5.	Ankara Buz Fabrikası	İtfaiye Meydanı
6.	Ankara Çimento Fabrikası	8 İnci Kilometre
7.	Ankara Değirmencilik Ltd Şirketi Un Fabrikası	
8.	Ankara Elektrik Fabrikası	Yenişehir
9.	Ankara Emniyet Şirketi Marangoz Fabrikası	Akköprü
10.	Ankara Havagazı Fabrikası	Yenişehir
11.	Ankara Mensucat Fabrikası	Sarıkişla
12.	Bursa Pazarı/Tereyağ İmalathânesi	Anafartalar Caddesi
13.	Cemal Matur Makarna Fabrikası	Akköprü
14.	Cenap Serçeşme Beyleroğlu Müskirat Fabrikası	Kavaklıdere
15.	Cenap And Müskirat Fabrikası	Kavaklıdere
16.	Cumhuriyet Un Fabrikası Kanlıgöl	
17.	Dayı Müskirat Fabrikası	Albayrak Sokak
18.	Elmadağ Gazoz Fabrikası	Anafartalar
19.	Enver Bakkal Un Fabrikası	İstasyon Cıvarı
20.	Fuat Arı Müskirat Fabrikası	Yeğenbey
21.	Gazi Orman Çiftliği Bira Fabrikası	
22.	Gazi Orman Çiftliği/Tereyağ Fabrikası	Anafartalar
23.	İbrahim Atlas Kundura Fabrikası	Anafartalar
24.	Haraççı Kardeşler Mobilya Fabrikası/Anafartalar	

25.	İbrahim Hilmi Kundura Fabrikası	Anafartalar
26.	İzzet Gazoz Fabrikası	Çocuk Sarayı
27.	Kartal Müskirat Fabrikası	Müdafaa-İ Hukuk Caddesi
28.	Kasım Dağlıoğlu Marangoz Fabrikası	İtfaiye Meydanı
29.	Ankara Çimento Fabrikası	İstasyon Cıvarı
30.	Mamak Un Fabrikası	
31.	Mehmet Çetin Kaya Sebat Marangoz Fabrikası Akköprü	Akköprü
32.	Mehmet İsmail Marangoz Fabrikası	Akköprü
33.	Mehmet Keçecioğlu Mobilya Fabrikası	Anafartalar
34.	Memurin Kooperatifi Buz Fabrikası	
35.	Mustafa Önsal Marangoz Fabrikası Cebeci	
36.	Ragıp Cemal Alemdağ/Tereyağ Fabrikası	
37.	Rasim Kundura Fabrikası	Anafartalar
38.	Rıza Arif Un Fabrikası	Saimekadın
39.	Rüstem ve Halil Beşel Şarap Fabrikası	
40.	Saadettin Tuğla Fabrikası	Anafartalar
41.	Salti Franko Mobilya Fabrikası	
42.	Tevfik Yapıcı ve İsmail Mumcu Marangoz Fabrikası	Akköprü
43.	Yeşildağ Gazoz Fabrikası	Anafartalar
44.	Yusuf İlğaz Müskirat Fabrikası	Anafartalar
45.	Yusuf Turan Marangoz Fabrikası	Akköprü
46.	Ziya Gökerkek Un Fabrikası	Aktaş Mahallesi

1940'lı Yıllarda Otomobil İthal Eden ve Oto Yedek Parçası Satan Firmalar:¹⁶⁸

1.	Abdullah Arsan ve Mustafa Çiftçi Koll	Çankırı Caddesi
2.	Abdullah Sonsoy	Fevzipaşa Mahallesi
3.	Ahmet Ereltu	Çankırı Caddesi
4.	Ahmet Hanipoğlu	Bankalar Caddesi
5.	Ali Ercan ve Jak Morhaim Koll	Yenişehir
6.	Ali Ercan ve Şeriki (Hudson)	Atatürk Bulvarı
7.	Ali Rıza Gebzeli	Bankalar Caddesi
8.	Arslan Veli Elbi	Çankırı Caddesi
9.	Edip Halil ve Şür	Bankalar Caddesi
10.	Enis Tezelli	Ulus
11.	Feyzi Abacı	Fevzi Paşa Mahallesi
12.	Feyzi Eser	Ulus
13.	Halil Kuraydın	Çankırı Caddesi
14.	Hayri Selahattin K. Şür. (Fiat Otomobil Acentası)	Akköprü
15.	M. N. Celalettin Özdemir	Yenişehir
16.	M. ve A. Hânef Kardeşler	
17.	Moiz Ben Forma	
18.	Nuri Oğlakçı	Sanayi Caddesi
19.	Osman Buğday	İtfaiye Meydanı
20.	Reşit Katipoğlu	Postahâne Caddesi
21.	Sefer Yıldız	Sanayi Caddesi
22.	Serkis Ceylan	Müdafaa-İ Hukuk Caddesi
23.	Şefik Çokuslu	Anafartalar
24.	Vehbi Koç	Ulus/Koçoğlu Han

Dünya Devi Bir Ankaralı: Vehbi Koç (1901-1996)

Keçiören civarındaki Çoraklık semtinde doğan ve kendisinin “Ana tarafından 600, baba tarafından 250 yıllık Ankaralı” olduğunu söyleyen Vehbi Koç, tüccar bir ailenin çocuğudur. Babası Koçzâde Mustafa Rahmi Efendi, buğday ticareti ve çeşitli taahhüt işleri ile meşguldür. Koçzâde Vehbi ilkokulu bitirdikten sonra, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin arkasındaki Taş Mektep İdadisi'ni 16 yaşında iken bırakmış ve ticaret hayatına başlamıştır.

120 lira sermaye ile açtığı bakkal dükkânında, yavaş yavaş satılan mal çeşitliliğini arttırmış; lastik, kösele, kundura levazımı, deri ve hırdavat ürünleri satarak kısa süre içerisinde sermayesini arttırmıştır. 16 yaşında başında olduğu bakkalın yanına hırdavat dükkânı açarak inşaat malzemeleri de satmaya başlayan Koç, Ankara'nın başkent olmasının ardından artan bina ihtiyacını sezerek kısa süre içerisinde taahhüt işleri yapmaya başlamıştır. Cumhuriyet'in Onuncu Yılı'na yetiştirilmek üzere planlanan Ankara Numune Hastanesi'nin yapım ihalesini almış; kimi sıkıntılara rağmen binayı istenen tarihte teslim etmiştir. Koç, anılarında konuyla ilgili şöyle demektedir:

“1933 yılı Cumhuriyet Bayramı'nda hastaneyi bitirdik. Açılışı yapıldı. Cumhuriyet'in 10. yıldönümüydü, Sovyetler'den Mareşal Varoşilov, davetliydi, geldi. Törende Refik Saydam çok memnun kaldığı için yanaklarımı, gözlerimi öptü. Bütün yorgunluğum o anda geçti. Bu iş, o güne kadar aldığım en büyük işti ve ortaya çıkan hastane binası da Ankara'nın en büyük ve en güzel binası olmuştu. Bu kadar büyük emek ve yorgunlukla tamamlanan bu işte, bu kadar eziyetten sonra, 20-30.000 lira arası bir para kazandık, ama büyük tecrübe sahibi olduk”

Müteahhitlik işlerine Elazığ-Van hattı inşaatı ile devam eden Koç, Ankara Devlet Demiryolları Hastanesi, Cebeci Çocuk ve Doğum Hastanesi ve Ankara Hastanesi işlerini tamamlamış; fakat kârlı görmediği müteahhitlik işlerini bırakarak ticaret ve otomobil sektörüne ağırlık vermiştir.

1925 yılında Sadberk Hanım ile evlenen Koç, 1926 yılında babasına ait Koçzâde Mustafa Rahmi firmasını kendisine devretmesi sonucu Koçzâde Ahmet Vehbi firmasını kurmuş, 1927 yılında da Ankara Ticaret Odası'nın İdare Heyeti Başkanlığı'na seçilmiştir. Aynı yıl, Karaoğlan caddesindeki Koçhan inşa edilmiştir. 1935 yılında “Vehbi Koç ve Ortakları Kollektif Şirketi”ni, 1938 yılında da 300.000 lira sermaye ile “Koç Ticaret Anonim Şirketi”ni kurmuştur.

1928 yılında imzaladığı anlaşma ile başlayan Ford acenteliği, ilk yıllarda çok zor şartlarda ilerlese de sektörde tanınmasını sağlamıştır. Bu anlaşma ile Ankara, Çankırı ve Polatlı satış bayiliğini üstlenmiş, otomotiv işlerinin genişlemesi sağlanmıştır.

“1939’dan 1946’ya kadar ise kuruluş olarak ahlakımız bozuldu” diyen Koç, 600.000 lira Varlık Vergisi ödemiştir. II. Dünya Savaşı yıllarında hükümetin kamyon kârını % 90 olarak kabul etmesi ile ciddi kazanç elde eden Koç, imalat sektörüne de adım atarak, 1947’de daha sonra ismi Ansan olacak Ankara Oksijen Fabrikası’nı kurmuştur.

1946 yılında Ankara Belediyesi’nin açtığı 10 trolleybüs ihalesini Tetico şirketi ile kazanan Vehbi Koç, rüşvet söylentileri ve Belediye Başkanı ile yakın ilişki dedikoduları nedeniyle, devlet işleri ile olan ilgisini tamamen kesmiş; bir müddet sonra da Tetico şirketini tasfiye etmiştir.

II. Dünya Savaşı’nı 1943 yılında Amerika ve Müttefikler’in kazanacağını belli olduğunu söyleyen Koç, ticaretin serbest hale geleceği ve bitkin haldeki Avrupa’nın Amerika ile ticari ilişkiler kuracağı öngörüsü ile Amerikan firmalarının acenteliklerini almış; savaş bittikten sonra da, 1946 yılında, Amerika seyahatine çıkmıştır. Temsil edilen firma yetkilileri ile görüşmeler yapmasının yanı sıra Koç, Türkiye’de bir ampül ve lastik fabrikası kurmak için kimi girişimlerde bulunmuş; 1948 yılında General Electric ortaklığı ile bir ampül fabrikası kurulmasını sağlamıştır. Böylece Türkiye’de ilk kez Amerikan sermayesi ortaklığı ile bir fabrika kurulmuştur. 1951 yılında da ilk yerli ampül üretilmiştir. 1949 yılında Amerikan Oliver firmasının acenteliğini yapan Koç, Marshall yardımı ile Oliver marka traktörleri Türkiye’ye getirmiştir.

1950’li, 1960’lı yıllar boyunca birçok yeni girişimin önderliğini yapan Vehbi Koç, Türk Demirdöküm, Arçelik, Aygaz, Divan Oteli, Türk Traktör, Tat Konserve Sanayi, Otosan, Otokoç, Anadol, Tofaş, Migros, Türkiye Şeker Fabrikaları, Şeker Sigorta, gibi Türkiye’nin önde gelen firma ve isimlerini yaratmış ya da ortaklıklarla gelişimini sağlamış; uluslararası bir isim haline gelmiştir. 1987 yılında Milletlerarası Ticaret Odası tarafından Yılın İş Adamı seçilen Koç, sosyo-kültürel faaliyetlere de özen göstermiş, çok sayıda müze, okul, hastane, öğrenci yurdu açmış, vakıflar kurmuştur.

(Kaynak: Vehbi Koç, Hayat Hikayem, İstanbul 1983 (muhtelif sayfalar); Engin İdil, “İlk ve Hep Büyüklerden Vehbi Koç ve Ailesi”, 75 Yılda Çarkları Döndürenler, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1999, ss. 123-137; Can Dündar, Özel Arşivinden Belgeler ve Anılarıyla Vehbi Koç, Doğan Kitap, 3. Baskı, İstanbul 2006, (muhtelif sayfalar); Can Kıracı, Anılarımla Patronum Vehbi Koç, 10. Baskı, Milliyet Yayınları, ss. 95-96, 129-130.)

1950'li Yıllarda Ankara

2.2.4. Sanayileşmede Özel Sektörün Belirmesi (1950-1963)

Ankara şehir nüfusu, 1940'ta 157.242, 1945 yılında 226.712 ve 1950 yılında ise 286.781'e yükselmiştir.¹⁶⁹ Her beş yılda yetmiş bin civarında artış gösteren nüfus, başta inşaat ve gıda sanayisi olmak üzere birçok alanda üretim artışlarını beraberinde getirmiştir.

1950'li yıllara kadar büyük oranda devlete dayalı olarak gelişim gösteren Ankara sanayisi, demiryolu güzergâhı üzerinde özellikle Maltepe çevresinde kümelenmiştir. Küçük özel sanayi girişimleri ise, Ulus merkezi ve çevresinde kalmıştır. Bu dönemde kentin geleneksel iki üretim alanı olan el dokuması ve dericilik tamamen ortadan kalkmıştır.

1950'li yıllarda önceleri Soğukkuyu atölyelerinde küçük atölyecilik biçiminde başlayan girişimler, sonraları Sanayi Çarşısı'na ve İstanbul Caddesi üzerine taşınmıştır. Demirciler ve Sobacılar Derneği, 350 üyesine işyeri sağlamak amacıyla 1950 yılında Esnaf Dükkânları Yapı Kooperatifi'ni kurmuştur. Ulus Roma Hamamı Harabeleri ile Kazım Karabekir Caddesi arasındaki alanda kurulan bu yapılar, bir sanayi kompleksini ortaya çıkarmıştır. 1953 yılında bu bölgeye Ankara Belediyesi tarafından Yeni Sanayi Çarşısı adı verilmiştir. Yeni Sanayi Çarşısı'nda yer edinemeyen girişimciler tarafından kurulan Demirbirlik Yapı Kooperatifi, İstanbul Caddesi'nin kuzeyindeki alana Büyük Sanayi Çarşısı'nı kurmaya başlamış, Emlak Bankası kredileriyle 1953 yılında başlayan inşaatlar, 1955 yılında tamamlanmıştır. Söz konusu komplekste ağırlıklı olarak torna, kaynak, demir işleri, kalorifer kazanı, madeni eşya, oto boya, inşaat makineleri, çelik konstrüksiyon, akü imalatı, lastik eşya, inşaat makineleri, oto yedek parça imalatı yapı-

lıyordu. İlk iki girişimde yer alamayanlar tarafından 1962 yılında faaliyete geçirilebilen Ata Sanayi Çarşısı ise Çubuk Çayı ile İskitler Caddesi arasında kalan arazide konumlanmıştı.¹⁷⁰

Bahsedilen bu sanayi çarşısı Akköprü-İskitler bölgesini atölye ve imalathâneler mekânına dönüştürmüştür. Benzer bir biçimde teşkilatlanan Keresteciler Kooperatifi, 1959 yılında İskitler Caddesi'nin devamı olan Samsun Yolu'nun kenarında Siteler'in çekirdeğini oluşturmuşlardı.

1950'li Yıllarda Sıhhiye

Ankara Ticaret ve Sanayi Odası III

1942 yılında Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı üye sayısı 1.800'dür. 1943 yılında İktisadi Yürüyüş Dergisi, Ticaret ve Sanayi Odaları Ticaret ve Zahire Borsaları Özel Sayısı çıkarmıştır. Bu kaynaktan öğrendiğimize göre, 1942 senesi sonuna kadar oda sicilinde 66 Fevkalade, 89 Birinci, 131 İkinci, 610 Üçüncü, 1751 Dördüncü, 863 Beşinci sınıf tacir olmak üzere oda sicil numarası 3510 rakamına yükselmiştir. 1937 senesine kadar çeşitli binalarda kiracı olarak faaliyetlerini yürüten Oda, Ankara Valisi Nevzat Tandoğan'ın ve Oda Reisi Vehbi Koç'un mesaisi sonucu 1938 yılında kendi binasında faaliyet göstermeye başlamıştır. 1943 yılı başında üye sayısını 3.750'ye çıkaran Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'nın İdare Heyeti şu şekildedir: Reis: Vehbi Koç; İdare Heyeti Azası: Nazmi Balkanoğlu; İdare Heyeti Azası: Mehmet Ali Tamay; İdare Heyeti Azası: Muzaffer Gürcan; Umumi Kâtip: Celal Akyürek. 1946 yılında Ankara Ticaret Odası (şahıs ve şirket olarak) 1644 üyeye sahiptir. Fevkalade üye 3 şahıs, 53 şirket; Birinci 36 şahıs, 33 şirket; İkinci 138 şahıs, 30 şirket; Üçüncü 604 şahıs, 39 şirket; Dördüncü 677 şahıs, 31 şirkettir. 1946 yılı yönetim kurulu ise şu şekildedir: Reis: Vehbi Koç; Umumi Kâtip: Alaeddin Ongun; Başkan Vekili: Üzeyir Avunduk; Üye: Nazmi Balkanoğlu; Üye: Nazif İnan; Üye: Muzaffer Gürcan; Üye: Behiç Tümer; Üye: Ali Reşat Çavuşoğlu

(Kaynak: Ticaret Yıllığı 1942-1943, s. 61; "Ankara Ticaret ve Sanayi Odası", İktisadi Yürüyüş,(Ticaret ve Sanayi Odaları Ticaret ve Zahire Borsaları Fevkalade sayısı), Sa. 81-85, 18.6.1943, ss. 25-26; Nizamettin Ali Sav, Sanayi İktisadi ve Türk Sanayi, Selüloz Basımevi, İzmit 1950, s. 145; Hüseyin Orak, Türkiye Kılavuzu, Cilt 1, Ankara 1946, ss. 232-233; Ankara Ticaret ve Sanayi Odası 1946 yıl sonu raporu)

Makine Kimya Endüstrisi Kurumu

Türkiye'deki tüm askeri üretim tesisleri 1925 yılında kurulan Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğü çatısı altında toplanmıştır. 1925 yılında kurulan Mühimmat Fabrikası, 1928 yılında kurulan Pirinç Döküm ve Haddehânesi, 1931 yılında kurulan Kayaş Kapsül ve Mermi Fabrikası, 1932 yılında kurulan Kırıkkale Çelik Döküm ve Haddehânesi, 1934'te kurulan Elmadağ Barut Fabrikası, 1935 yılında kurulan Tüfek Fabrikası, 1938 yılında kurulan Kırıkkale Dişli Fabrikası, Erzurum Silah Fabrikası, İzmir Silah Fabrikası ve 1939 yılında kurulan Kırıkkale Barut Fabrikası işletmelerini bünyesine alarak kamunun elindeki en büyük sanayi kompleksi olan Askeri Fabrikalar Umum Müdürlüğü, 1 Nisan 1950 tarihinde MKEK'ye dönüşmüştür. MKEK'ye ait 16 fabrikanın 7'si Kırıkkale'de, 5'i ise il merkezindeydi. MKEK'nin Kırıkkale'de kurulması, ilçenin bir sanayi merkezi haline gelmesine katkıda bulunmuştur. 1952 yılında THY'nın motor ve uçak fabrikaları da MKEK bünyesine alınmıştır. 1957 yılında kurum, Ortadoğu'nun en büyük fişek fabrikasını işletmeye açmıştır.

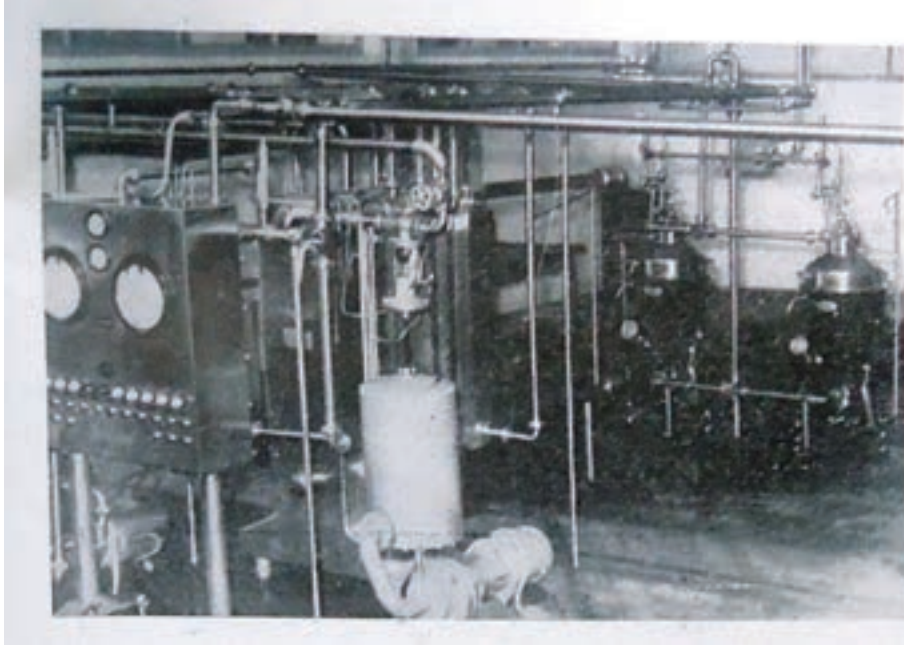
(Kaynak: "Ankara md.", Yurt Ansiklopedisi, Cilt 1, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1981, s. 610)

1950'lerde yukarıda kısaca özetlenen özel sektör atılımları dışında kamu sektörünün de kayda değer bazı girişimleri dikkati çeker. 1952 yılında nüfusu 100.000'den büyük kentlerde süt ve tereyağının pastörize edilmesi zorunluluğu getirilince, UNICEF'in de yardımıyla AOÇ'de 1957 yılında 12.000 ton/yıl kapasiteli bir süt fabrikası kurulmuştur.

Bu kanunun etkisi ile 1958 ve 1959 yıllarında benzer teknolojiyi benimseyerek Zaroğa Süt Mamülleri Fabrikası, Alemdağ Tereyağ Fabrikası, İncesu Süt Mamülleri Fabrikası gibi özel kesim fabrikalar kurulmuştur.

Kamu sanayi olarak 1956 yılında kurulan Yem Fabrikası, ilk fabrikasını 1958 yılında Eskişehir yolunun 8. km'sinde 14.000 ton üretim kapasitesi ile kurmuştur.¹⁷¹ Ankara gıda sanayisinin önemli kuruluşlarından olan Et ve Balık Kurumu 1952 yılında Akköprü'de faaliyete geçmiştir. Bir kolla demiryoluna bağlanan bu kombina, halkın et gereksinimini karşıla-

SÜT FABRİKASI

Ankara'da gıda sanayii tesislerinin en mükimlerinde biri de Gazi Osman Çiftliğinde kurulan pastörize süt, süt tozu, tereyağı ve dondurma fabrikasıdır. Dünya Çocuk Enjeksiyon Kurumu Teşkilatı ile işbirliği halinde kurulan bu tesis günde 30 ton pastörize süt işlemek kapasitesindedir ve kapasitesi içinde bir misli arttırılabilecektir. Kars ve İstanbul'da kurulan muharrer büyük pastörize süt fabrikalarına modellik edecektir. Yandaki resimde fabrikada süt pastörizasyon dairesinin son sistem tesisleri görülmektedir.

AOÇ Süt Fabrikası

mak amacıyla oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra 1953-1954 yıllarında EGO tarafından, Hipodrum'un karşısında, otobüs garajı bakım ve tamir atölyeleri kurulmuştur.

II. Dünya Savaşı sonrasında artan çimento ihtiyacı nedeniyle, Emlak Bankası, Sümerbank, Türkiye İş Bankası, Güven Si-

AOÇ'den alınan topraklar üzerine 1953 yılında yeni bir fabrika temeli atılmıştır. 1954 yılında İmar Komisyonu Raporu ile Ankara şehri dâhilinde bulunan fabrika, atölye, tezgâh ve tamirhanelerin isimleri tespit edilmiştir. Buna göre Ankara'da **8 adet** Un Değirmeni (Ankara Değirmencilik Ltd. Şirketi, Yıldırım Un Fabrikası Kom. Şirketi,

Et ve Balık Kurumu

gorta ve Ankara Belediyesi bir araya gelerek Ankara Çimento Sanayii AŞ'yi kurmuşlardır. 1926 yılında kurulan eski fabrikanın kireç üretiminde kullanılması planlanarak,

Yemak Ltd Şirketi, Cumhuriyet Un Fabrikası, Bozkurt Un Fabrikası, Boğaziçi Un Fabrikası, Köprüköy Un Fabrikası, Polatlı Un Fabrikası); **3 adet** Makarna ve Bulgur Fabrikası (Yayla Makarna Fabrikası, An-

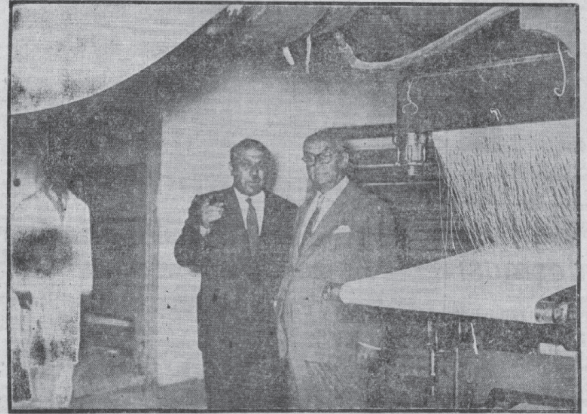

Ankara Çimento Fabrikası

kara Makarna Fabrikası, Maltepe Bulgur Fabrikası); **3 adet** Süt ve Tereyağı Fabrikası (Devlet Üretme Çiftlikleri, Ragıp Alemdağ Tereyağ Fabrikası, Enver İren ve Ortağ Pastörize Süt Fabrikası); **6 adet** Şarap ve Bira Fabrikası (Ankara Bira Fabrikası, Kavaklıdere Şarapları Fabrikası Ltd Şirketi, Hayyam Şarapları İmalathânesi, Niğde Bağları Şarapları İmalathânesi, Dikmen Şarapları İmalathânesi, Dimnit Şarapları İmalathânesi); **2 adet** Bisküvi İmalathânesi (Avni Çingilli, Mehmet San); **7 adet** Gazoz İmalathânesi (Münire Kutsal, Mustafa Ökmen, İrfan Hamamcı, Halil Beşev, Hüseyin Ünal, Mehmet Erbek, Mehmet Yavuz); **3 adet** Taş ve Toprak Sanayi Fabrikası (Ankara Çimento Fabrikası Ltd Şirketi, Müm-taz Yağcıoğlu ve Ortakları İlmüt Toprak Sanayii Koll Ş., Ahmet Hamdi, Hamdi Özoğul Her Nevi Taş Kırma Koll Ş.); **5 adet** Mozaik, Künk, Mermer İşler İmalathânesi (Saadettin Bulduk, Rüştü Bulduk, Hüsamettin Bozkurt, Süleyman Akalın, Mehmet Celal Hamamcı); **10 adet** Soğuk Demir Atölyesi (Hersek Kardeşler, Hüseyin Başaran, Nurettin Demirkol, Şaban Diri, Ahmet Örs, Mustafa Özdemir, Mehmet İlan, H. Nail Seden, Hüseyin Kemal Metinel, M. Emin Örs); **7 adet** Döküm Atölyesi (Ahmet Döker, Kazım Gürcan, İsmail Özipek, Salih Dökmeci, Celal Doruk, Arif Kumcu, Müştak Akgül); **20 adet** Kereste ve Doğrama Atöl-

yesi (İhsan Alanya, Mehmet Çetinkaya, Kasım Dağlıoğlu, Mehmet Yılmaz, Mehmet İnal, Mehmet Emin, Ali Yüksek, Ziya Birbilen, Ahmet Elsev, Hasan Berkalp, Süleyman Uyanık, Ömer Yıldız, Osman Birbilen, Tahsin Dolgun, Ziya Yalazı, Arslan Acar, Sabri Adalı, Ömer Aydın, Hakkı Başarır, Mustafa Çetinkaya); **12 adet** Oto Tarım Atölyesi (İbrahim Abacı, Şevket Bozkurt, Recep Akansel, Bekir Babaoğlu, İsmail Bayraktaroğlu, Zeki Bayraktaroğlu, Galip Beşer, Yusuf Açal, Kemal Dereste, İbrahim Erim, Ömer Erim, Mustafa Yürüten); **9 adet** Kaçuk ve Lastik İmalathânesi (Tarım Bakanlığı Kaçuk İstasyonu, İhsan Yalçın, Tahsin Fesatan, Nurettin Manyas, Hacı Nuri Köksal, Hikmet İlkray, Mustafa Arıca, Mahmut Yetim, Ali Erdem); Elektrik, Enerji, Makine ve Kimya Endüstrisi: Elektrik, Havagazı ve Otobüs İşletmesi Müessesesi; Makine ve

TÜRKİYE'NİN EN MODERN VE EN BÜYÜK UN, İRMİK VE MAKARNA FABRİKASI ANKARADA AÇILDI

TEKNİK İZAHAT: Sayın Rehburlurumuz Celâl Bayar, Ankara Makarna ve İrmik Fabrikasını ziyaretleri sırasında, Fabrika Sahibi Noh Ekişyan'ın başta olmaktadır.

BU MUAZZAM FABRİKA 5 MİLYON LİRAYA ÇIKTI

Türkiye'nin en modern ve en büyük makarna ve irmik fabrikası, bir gün önce, Sayın Rehburlurumuz Celâl Bayar'ın, uğurlu ültüyle açılış ve halkımıza hizmetine girmişti. Bu münasabette Fabrikada yapılan açılış merasiminde, Sayın Rehburlurumuz Celâl Bayar, Sayın B.M.M. Reisî Refik Koraltaş, Sayın Başvekilimiz Adnan Menderes Ekonomi ve Ticaret Vekilî Zeynep Mandallıoğlu, Millîyetkârlar, Tümen mensupları ve hababakik bir davetli kitleler hazır bulunsunlar. Sayın Rehburlurumuz Celâl Bayar «Hayırlı ve uğurlu olsun» temennileriyle kurdıkları tesniye ve Fabrikayı açmıştır.

Millîyetkârlar Ankara Makarna ve İrmik Fabrikaları sahibi Noh Ekişyan sayın davetlilerine Fabrikayı gezdirmiş ve sayın Rehburlurumuzun fakihane kâhramanlığına teşekkür etmiştir.

Bu arada Fabrika sahibi Noh Ekişyan'ın eşi Muhtarrem Ekişyan, Fabrika'nın teknik durumunu izah etmeden önce, Hükümetin ve nihayese Sayın Rehburlurumuz Celâl Bayar, B.M.M. Reisî Refik Koraltaş ve Sayın Rehburlurumuz Adnan Menderes'ün girmiş oldukları yalın aklıca ve müzaheretle bahsederek bu alkaya alenen teşekkür etmiştir. Muhtarrem Ekişyan sözlerine devamla,

«Eziz para kazananlık hususıyla bu fabrikayı barınmaz bulunuz. Eger memleketimize bu Fabrikayla bir hizmet yapılabilirse ne mutlu bizlere demiş ve fabrika hakkında teknik bazı faaliyetler vermektir.

Fabrikaya, bir milyon liraya mal olmuştur. Günlük kapasitesi

Kimya Endüstri Kurumu (Bu kuruma bağlı Maske, Fişek, Araba, Marangoz Fabrikaları) ve Koç Ticaret Türk AŞ'ye ait Oksijen Fabrikası vardır.¹⁷² Ankara Ticaret ve Sanayi Odası, Ankara'nın ticaret ve sanayisi ile meşgul olan şirketleri ve imalathâneleri tespit etmek amacıyla, 1940 ve 1950'li yıllara ait üç adet Adres Defteri yayınlamıştır.¹⁷³

Büyük oranda tüccar üyelerin hâkim olduğu Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'nın bu yayınlarında yer alan firmaların neredeyse tamamı ticaretle meşgul firma ve şahıslara ait bilgiler içermektedir. 1946 yılında yayınlanan Adres Kitabı'nda birçok esnaf koluna ilişkin ayrıntılı bilgiler mevcutken¹⁷⁴, imalathâne ve fabrikalara dair veriler yoktur. 1953 yılında yayınlanan Adres Defteri, yabancı ziyaretçilere yönelik hazırlanmıştır. Eserde oteller ve restoranlar gibi mekânsal bilgilerin yanı sıra Ankara'da ithalât ve ihracât yapan firmaların listesine

yer verilmiştir. 1957 yılında yayınlanan 448 sayfalık Adres Defteri ise, daha ayrıntılı ve kapsamlı bir çalışmanın ürünüdür.

Yine Ankara Ticaret ve Sanayi Odası, 23 Şubat 1959 tarihinde Haber Bülteni isimli bir dergi çıkarmaya başlamıştır. Aylık bir yayın olarak planlanan bu dergi, bazı sayılarda değişiklik gösterse de genelde 15-17 sayfa arasında hazırlanmıştır. İçerik olarak Türkiye'nin genel ticari ve sanayi gelişmelerine dair haberler vermekle birlikte, Ankara özelinde bilgiler de içermektedir. Kimi zaman madencilik, demir sanayi gibi daha özelliği alanlara dair uluslararası veya ulusal düzeyde uzman bir kişinin yazıları yer almaktadır.

İzleyen tablolar anılan her iki yayın temel alınarak hazırlanmış olup, 1960'lı yıllara devrolunan üretim ve ticari hareketliliği göstermesi açısından önemli veriler sunmaktadır.

1957 yılında Ankara Ticaret ve Sanayi Odasına Kayıtlı İmalat ile Meşgul Hükmi ve Hakiki Şahıslar -1-

	İsmi	Uğraşı	Mevkii	Niteliği
1.	Abidin Mortaş	Muhtelif Makine ve Demir İşleri İmalatı	Gülveren	Hakiki Şahıs
2.	Adapazarı Şeker Fabrikası Türk AŞ	Şeker Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
3.	Ahmet Karamancı	Fabrika İşletmeciliği, Demir, Çimento ve Bilmcümle İnşaat Malzemesi	Maltepe	Hakiki Şahıs
4.	Ak Un Un Fabrikası Limited Şirketi	Gıda Sanayi	İskitler	Hükmi Şahıs
5.	Aksaray Azmi Milli Türk AŞ	Un İmalı, Elektrik İşletmesi, Buzhâne	Bankalar Caddesi	Hükmi Şahıs
6.	Ali Hamdi Yılmaz	Un İmalı	Yenidoğan	Hakiki Şahıs
7.	Ali Zorcan	Bisküvi İmalı	Yeni Sanayi Çarşısı	Hakiki Şahıs
8.	Amasya Şeker Fabrikası AŞ	Şeker Sanayi		Hükmi Şahıs
9.	American Overseas Petroleum Ltd Şti (Türkiye Şubesi)	Petrol Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
10.	Ankara Çimento Sanayii Türk AŞ	Çimento Sanayi		Hükmi Şahıs
11.	Ankara Değirmencilik Limited Şirketi	Gıda Sanayi	İstasyon	Hükmi Şahıs
12.	Ankara Elektrik, Havagazı ve Otobüs İşletme Müessesesi	Elektrik, Havagazı Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
13.	Ankara Pazarı ve Ankara Makarna Fabrikası (Nuh ve Ahmet Eskiyapan, Kemal Yurtbilir)	Gıda Sanayi	Akköprü	Hükmi Şahıs
14.	Ankara Sanayi İşletmeleri Ltd Şti	Her Çeşit Sanayi Tesisleri Kurup İşletmek	Ulus (Koçhan)	Hükmi Şahıs
15.	Arba Koll Ş. Şükrü Bademli, Sair Ar	Madeni Eşya, Ziraat Aleti, Oto Yedek Parça, Matbaa, Tıp Aletleri İmalı	Çankırı Caddesi	Hükmi Şahıs
16.	Azdavay Kömürleri İşletmesi Türk AŞ		Sıhhiye	Hükmi Şahıs
17.	Azot Sanayii Türk AŞ	Nitrit Asit İmalı	Kavaklıdere	Hükmi Şahıs
18.	Bartın Seramik Sanayii Limited Ortaklığı	Seramik Sanayi	Posta Caddesi	Hükmi Şahıs
19.	Bekir İskender	Bisküvi İmalı	Yeni Sanayi Çarşısı	Hakiki Şahıs
20.	Bekir Konyalı	Bisküvi İmalı	İtfaiye Meydanı	Hükmi Şahıs
21.	Beko Meyva Sebze Konserveleri Türk AŞ	Gıda Sanayi	Ulus (Koçhan)	Hükmi Şahıs
22.	Boğaziçi Un Fabrikası Limited Şirketi	Gıda Sanayi	Kayaş	Hükmi Şahıs
23.	Bunsan Limited Şirketi			Hükmi Şahıs
24.	Cafer Ortaalan	Şarap İmalı	Keçiören	Hükmi Şahıs
25.	Çayırılı Maden Limited Şirketi	Maden Sanayi	Anafartalar Caddesi	Hükmi Şahıs
26.	Çelik Limited Şirketi	Maden Sanayi	Tandoğan	Hükmi Şahıs
27.	D. D. Feldman Oil And Gar 1 Nc Türkiye Şubesi	Petrol Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs

1957 yılında Ankara Ticaret ve Sanayi Odasına Kayıtlı İmalat ile Meşgul Hükmi ve Hakiki Şahıslar -2-

	İsmi	Uğraşı	Mevkii	Niteliği
28.	Derviş Akcan	Un İmalı	Kırıkkale	Hakiki Şahıs
29.	Enver Baykal ve Niyazi Baykal Cumhuriyet Un Fabrikası Koll Şti	Gıda Sanayi	İstasyon	Hükmi Şahıs
30.	Enver İren ve Ortağı Koll Ş.	Gıda Sanayi	Kayaş	Hükmi Şahıs
31.	Esso Standard Türkiye Şubesi	Petrol Sanayi	Kavaklıdere	Hükmi Şahıs
32.	Et ve Balık Kurumu Umum Müdürlüğü	Gıda Sanayi	Akköprü	Hükmi Şahıs
33.	Etibank		Bankalar Caddesi	Hükmi Şahıs
34.	Federal Türk Kamyonları AŞ	Oto Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
35.	Fuat Seyhun	Maden İşletmek	Kırıkkale	Hakiki Şahıs
36.	Gilliland Oil Corporation S. A. Türkiye Şubesi	Petrol Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
37.	Halil Beşev	Şarap İmalı	İtfaiye Meydanı	Hakiki Şahıs
38.	Husky Oil Company Türkiye Şubesi	Petrol Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
39.	İlhan Pamukoğlu	Bulgur İmalı	Maltepe	Hakiki Şahıs
40.	İlyas Cevahir	Vidala Vaketa, Kösele, Meşin İmalı	Gerede	Hakiki Şahıs
41.	İstanbul Tabii Gaz Limited Şirketi	Gaz ve Petrol Sanayi		Hükmi Şahıs
42.	Jüt İpliği, Çuval ve Kanaviçe Endüstrisi Türk AŞ	Giyim Sanayi		Hükmi Şahıs
43.	Kalaçlar Limited Şirketi	Kereste Sanayi	İstanbul Caddesi	Hükmi Şahıs
44.	Kale Gıda Sanayi T. Limited Şirketi	Gıda Sanayi	Maltepe	Hükmi Şahıs
45.	Karaman Kağıtçılık Fabrikası Ltd Şti	Kağıt Sanayi	Hükümet Caddesi	Hükmi Şahıs
46.	Kauçuk Sanayi Türk AŞ	Kauçuk Sanayi	Bankalar Caddesi	Hükmi Şahıs
47.	Kavaklıdere Şarapları Limited Şirketi	Gıda Sanayi	Kavaklıdere	Hükmi Şahıs
48.	Kayseri Şeker Fabrikası AŞ	Şeker Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
49.	Konya Şeker Fabrikası AŞ	Şeker Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
50.	Köprüköy Un Fabrikası Limited Ortaklığı	Gıda Sanayi	Maltepe	Hükmi Şahıs
51.	Küre Pinitleri Türk AŞ	Maden Sanayi		Hükmi Şahıs
52.	Kütayha Şeker Fabrikası AŞ	Şeker Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
53.	Maden Arama Etüd Limited Şirketi	Maden Sanayi	Ulus	Hükmi Şahıs
54.	Madeni İnşaat İşleri Türk AŞ	Maden Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
55.	Mahdud Mesuliyetli Türkiye Kömür ve Satış ve Tevzi Müessesesi	Maden Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
56.	Mahir Kutay	Toprak Sanayi, Tuğla ve Kiremit İmalı	Kırıkkale	Hakiki Şahıs
57.	Makine ve Kimya Endüstri Kurumu		Tandoğan	Hükmi Şahıs
58.	Makine Yedek Parçaları Türk AŞ		Yenişehir	Hükmi Şahıs
59.	Marmara Petroleum Corporation Türkiye Şubesi	Petrol Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
60.	Mazhar Tokman	Bakır Levha İmalı	Akköprü	Hakiki Şahıs
61.	Mehmet Kapan	Süt ve Yoğurt İmalı	Türküzü	Hakiki Şahıs
62.	Melas Limited Şirketi	Demir Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs

1957 yılında Ankara Ticaret ve Sanayi Odasına Kayıtlı İmalat ile Meşgul Hükmi ve Hakiki Şahıslar -3-

	İsmi	Uğraşı	Mevkii	Niteliği
63.	Minneapolis Moline Türk Traktör ve Ziraat Makinaları AŞ	Oto Sanayi	Orman Çiftliği	Hükmi Şahıs
64.	Mobil Exploration Mediterranean Lnc Türkiye Şubesi		Yenişehir	Hükmi Şahıs
65.	Mustafa Yıldırım	Sabun İmali	Küçükesat	Hakiki Şahıs
66.	Mümtaz Yazıcıoğlu ve Ortakları İlmüt Toprak Sanayii Koll	Toprak Sanayi	İstanbul Caddesi	Hükmi Şahıs
67.	N. V. De Battaafsehe Petroleum Maatschaptij Türkiye Şubesi	Petrol Sanayi	Kavaklıdere	Hükmi Şahıs
68.	Orhan Dörter	Maden İşletmek	Anafartalar Caddesi	Hakiki Şahıs
69.	Ömer Arı	Madencilik, Fırıncılık, Kerestecilik	Kırıkkale	Hakiki Şahıs
70.	Örnek Umumi Ticaret ve Sanayi TAŞ		Bentderesi	Hükmi Şahıs
71.	Özdemir Atman	Un İmali	Akköprü	Hakiki Şahıs
72.	Polar Maden ve Sanayi Türk Anonim Ort.	Petrol Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
73.	Polatlı Un Fabrikaları Türk AŞ	Gıda Sanayi	Maltepe	Hükmi Şahıs
74.	Ragıp Alemdağ	Tereyağı İmali	Yeni Hal	Hakiki Şahıs
75.	Rasih ve İhsan Limited Şirketi	Maden Sanayi	Anafartalar Caddesi	Hükmi Şahıs
76.	Selahattin Benli	Un İmali	Maltepe	Hakiki Şahıs
77.	Seykap Limited Şirketi	Maden Sanayi	Anafartalar Caddesi	Hükmi Şahıs
78.	Stratejik Mineral Limited Şirketi	Maden Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
79.	Suni Tahta Fabrikaları Türk AŞ	Tahta Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
80.	Sümerbank		Ulus	Hükmi Şahıs
81.	Şemsi Demirkan	Makarna, Prinçunu İmali	Maltepe	Hakiki Şahıs
82.	Tide Water Oil Company Türkiye Şubesi	Petrol Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
83.	TÜMAŞ Türk Madencilik	Maden Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
84.	Türkiye Çimento Sanayii Türk AŞ	Çimento Sanayi	Kavaklıdere	Hükmi Şahıs
85.	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı	Petrol Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
86.	Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ	Şeker Sanayi	Yenişehir	Hükmi Şahıs
87.	Türkiye Zirai Donatım Kurumu			Hükmi Şahıs
88.	Universal Çelik Limited Şirketi	Maden Sanayi	Keçiören	Hükmi Şahıs
89.	Yemak Limited Şirketi	Gıda Sanayi	Maltepe	Hükmi Şahıs
90.	Yeni Çeltek Linyit İşletme AŞ		Yenişehir	Hükmi Şahıs
91.	Yıldırım Un Fabrikası Komandit Şirketi Şevki Tanık ve Ortakları	Gıda Sanayi	Şükriye Mahallesi	Hükmi Şahıs

Eyüp Sabri Tuncer

Eyüp Sabri Tuncer, 1920'li yıllarda Bursa'nın İnegöl ilçesinde küçük esnaf olarak hayata atılmıştır. İstiklal Savaşı döneminde askerliğini tamamlayan Eyüp Sabri, babadan kalma evini satarak Ankara'ya yerleşmiş; 1923 yılında Anafartalar Caddesi Adliye karşısında Albay Nuri Conker'e ait bina-daki dükkânı kiralayarak tuhafiyeye ve itriyat satışına başlamıştır.

Mağazada yerli ürünler bulundurma-ya özel önem veren Eyüp Sabri, kendisini Türkiye'de ve yurt dışında bir marka haline getirecek olan kolonya imal ve satışına ise 1933 yılından itibaren başlamıştır. Bu alanda kısa sürede önemli bir başarı kazandığı, 1934 yılında Türkiye'ye gelen İran Şahı'nın adamlarını göndererek o dönem ürün çeşitlerinden olan Şebboy kokusunu aldırmasından anlaşılmaktadır. Yine mağazadaki ürünlerin fiyatlarını o yıllarda katalog haline getirmesi ve katalogla mağazaya gelecek herkese "ücretsiz zarif bir şişe losyon verebileceği" ibaresiyle bir promosyon düzenlemesi, uğraşı alanının daha çok kolonyaya yönlendirdiğini göstermektedir. Ankara ve çevresinde tanınmaya başlayan Eyüp Sabri Tuncer, II. Dünya Savaşı'nda birçok sektörde olduğu gibi kolonya imali için gerekli-alkol başta olmak üzere- hammaddelerin

teminindeki güçlükler ve satışlardaki düşüş nedeniyle kısmi bir gerileme yaşamıştır. Esansların hazır yapınlarını 1930'lara kadar İstanbul'dan, 1960'lı yılların ortalarına kadar da Avrupa'dan temin eden Eyüp Sabri, bu tarihten sonra hammadde imaline de yönelerek önemli başarılar kazanmış; yerli, kaliteli ve ucuz üretim firmayı sektörde kalıcı hale getirmiştir.

Kıbrıs, Kanada, İsviçre, Fransa ve Almanya'ya yapılan ihracât, bu Ankara firmasını dünya çapında bir marka haline getirmiştir. Eyüp Sabri Tuncer'in vefatından sonra işleri 1923 doğumlu Sabahattin Tuncer devralmış ve Cumhuriyet'le yaşıt şirketi bugünlere taşımayı başarmıştır. Lalahan yolundaki fabrika ile İstanbul'da da üretimini sürdüren Eyüp Sabri Tuncer markasını üçüncü nesli temsil eden Engin Tuncer yaşatmaktadır.

LOSİYONLARIMIZ

	Ünvan
Zümrüvi Traş kolonyası	120
1 x x x x	150
1 x x kolonyalar	300
Elmas losyonlar	400
Limon 80 derece	300
x 90 x	400
	500
Essanslar 2 teli mal	7,5
x 1 x	15

Losyonlarımızın esasını tecrübe etmek için hangi erkân dan arzu ederseniz kupon kızasında yüzük mevcut kokulu olan birisini kupon üzerine lütfen yazınız. Size kupon mukabil zarif bir şişe losyon verilecektir. Mübaysanat mevzu bahis değildir. Size vereceğimiz işbu afak nimetini mağazamızda ilk muamele adedileceğinden teşrifinizi saygı ile arz ederiz.

MEVCUT LOSİYONLARIMIZ	
Vanilya	Çoban
Hamamcı	Özgeçen
Papir	Münevver
Şişe	Almanya
Parfüm	Almanya
Rezevank	Zamank
Şebboy	Şerhane
Leylek	Şerhane
Limon	Dükkân
Paşa	Özgeçen
Engin Çengel	Özgeçen

.23.

(Bu metin, Sayın Sabahattin Tuncer ile yapılan görüşme ve kendisinin yazmış olduğu kısa firma tarihçesi temel alınarak oluşturulmuştur.)

Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'na Kayıtlı Bulunan ve Sanayici ve İmalatçı Vesikası Alan Firmalar:¹⁷⁵

1	Köprükoy Un Fabrikası Limited Ortaklığı
2	Mahir Kutay
3	Mazhar Tokman
4	Mehmet İlan
5	Mehmet Kuzan
6	Mehmet Yeğen
7	Minnepolis Moline
8	Mustafa Arica
9	Naci Gürsoy
10	Nuh Eskiyaan
11	Nurettin Manyas
12	Nusret Manyas
13	Osman Kesinkaya
14	Ömer Siviş
15	Ekrem Özdebir
16	Özdemir Atman
17	Özdemir Yazar
18	Polatlı Un Fabrikası AŞ
19	Ragıp Alemdağ
20	Recep Bardakçı
21	Refet Çayköylü
22	Rüştü Bulduk
23	Son Havadis
24	Süleyman Akalın
25	Süsveren Kardeşler Limited Şirketi
26	Şaban Diri
27	Şemsi Demirkan
28	Şerif Turankök
29	Tahir Bukan
30	Tahsin Fesatan
31	Tevfik Sırrı Gür
32	Turgut Serdaroğlu
33	Yemak Limited Ortaklığı
34	Yıldırım Un Fabrikası
35	Abdulkadir Tüfekçioğlu

36	Abdurrahman Çiftçi
37	Abidin Mortaş
38	Ahmet Bardakçı
39	Ahmet Karamancı
40	Akmanlar Kollektif Şirketi
41	Alaettin Işın
42	Ali Erdem
43	Ali Hamdi Yılmaz
44	Ali Rıza Başkan
45	Ankara Değirmencilik Limited Ortaklığı
46	Ansan Ankara Sanayi İşletmeleri
47	Bartın Seramik Sanayi
48	Boğaziçi Un Fabrikaları Ltd Şti
49	Bozkurt Un Fabrikası
50	Celalettin Rodoslu
51	Cemil Özgür
52	Cezmi Selcan
53	Derviş Akcan
54	Elektro Metal
55	Enver Baykal ve Niyazi Baylak Kollektif Şirketi
56	Enver Evcan
57	Enver İren ve Ortağı Kollektif Şirketi
58	Erkunt Kollektif Şirketi
59	Federal Kamyonları Türk AŞ
60	Güneş Matbaacılık Türk Anonim Ortaklığı
61	Hâkimiyet Gazetesi
62	Hakkı Çom
63	Hersek Kardeşler
64	İlmut Toprak Sanayi
65	İlyas Cevahir
66	İstiklal Matbaacılık ve Gazetecilik Kollektif Şirketi
67	Kavaklıdere Şarapları Limited Şirketi
68	Kervan Lastikleri Kollektif Şirketi
69	Keseman Kâğıtçılık Limited Şirketi

Yukarıdaki veriler 1950’li yıllarda büyük oranda özel kuruluşların katılımıyla artış gösteren Ankara’daki üretim sanayisinin bütününe yansıtılmaktan uzaktır. Şehrin Ulus, Sanayi Caddesi, Çankırı Caddesi, Anafartalar Caddesi, Posta Caddesi, Denizciler Caddesi gibi küçük üretim tesislerinin bulunduğu alanların bütünü hakkında detaylı bir resmi sayım yapılmamıştır.

Öte yandan 1950’li yıllarda Ankara imalathânelerinin tamamına yakınına ulaşmak babında, imalathâne, atölye ve fabrika biçiminde üretim yapan küçük ve büyük işletmelerin iletişim adreslerinin yer aldığı PTT tarafından yayınlanan Ankara Telefon Rehberleri, önemli bir dokümanter kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu rehberlerde, bir çok firma ya da şahsın uğraşı ve işletmesinin mekânı hakkında verilere ulaşılmıştır. Bu küçük tesisler, hem dönemin imalat yükünü üstlenmesi bakımından hem de 1950’li yıllarla birlikte özel sektörün imalat sanayisinde yükselişe geçtiği süreçte, daha sonrasının önemli büyük tesisleri haline dönüşecek kimi işletmeleri barındırmaktadır.

Bu küçük işletmelerin bulunduğu mekânlar ise hangi sanayi kolunun başkentin hangi bölgesinde kümелendiğini göstermesi bakımından önemlidir. Sözü edilen rehberlere göre 1950’li yıllarda üretim faaliyetlerinde bulunan Ankara’daki atölyeler şunlardır:

1950'li Yıllarda Ankara'daki Atölyeler -1-¹⁷⁶

Atölye İsmi/Sahibi	Uğraş	Mevkii
1 A. Mehmet Özbakır	Bakırcı	Koyun Pazarı
2 Abdalbaki Dal	Demir Atölyesi	İncesu
3 Abdulkadir Şener	Ayakkabı Atölyesi	Soğukkuyu
4 Abdurrahman Bakır	Demir Atölyesi	Doğanbey Mahallesi
5 Acar Marangoz	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
6 Adil Esenler	Demiriş Demir Atölyesi	Anafartalar Caddesi
7 Ağa Mehmet Özbakır	Bakırcı	Koyun Pazarı
8 Ahmet Aykunteri	Cadır Atölyesi	Opera Meydanı
9 Ahmet Döker	Döküm Atölyesi	Çankırı Caddesi
10 Ahmet Dürüst	Demir Atölyesi	Tabakhâne Caddesi
11 Ahmet Ergun	Torna-Tesviye	Abidinpaşa Köşkü Cıvarı
12 Ahmet Işık	Demir Atölyesi	Turgut Reis Mahallesi
13 Ahmet Koçak	Demir Atölyesi	Cebeci
14 Ahmet Küçük ve Fehmi Gedik	Kereste Atölyesi	Akköprü
15 Ahmet Sarp	Doğrama Atölyesi	Yenituran
16 Ahmet Şenocak	Ozalit Atölyesi	Işıklar Caddesi
17 Ahmet Üstündağ/Yapı Demir İş Atölyesi		Sanayi Çarşısı
18 Akseki Marangoz	Doğrama Atölyesi	Kanarya Sokak
19 Ali Albayrak	Tornacı	Soğukkuyu
20 Ali Erdem	Ayakkabı Atölyesi	Yeni Sanayi
21 Ali İnanan	Bakır İmalathânesi	Bentderesi
22 Ali Karaaslan	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
23 Ali Rıza Poyraz	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
24 Anca Lastik Ayakkabı	Ayakkabı Atölyesi	Yeni Sanayi
25 Ankara Bakır Fabrikası		Akköprü
26 Ar Teknik İşleri Atölyesi	Tornacı	Büyük Sanayi
27 Arı Marangoz	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
28 Arıca Lastik Ayakkabı Atölyesi	Ayakkabı Atölyesi	Denizciler
29 Arif Dinçol	Demir Atölyesi	Denizciler
30 Arif Kumcu	Döküm ve Torna	Soğukkuyu
31 Ark Nikelaj	Nikelaj Atölyesi	Yeni Sanayi
32 Arslan Lastik Ayakkabı	Ayakkabı Atölyesi	Saraçlar Çarşısı
33 Atak Madine Eşya	Madeni Eşya Atölyesi	Yeni Sanayi
34 Ateş Demir Atölyesi	Demir Atölyesi	İstasyon
35 Aytekin Demir	Buzdolabı Tamir	Yeni Çarşı
36 Azimiş	Demir Atölyesi	Tenekeçiler Sokak
37 Bahri Kavas/Temiziş Atölyesi		Gazi Lisesi Karşısı
38 Behçet Yıkılmazoğlu	Tornacı	Yelkovan Sokak
39 Bekir Karul	Nikelaj	Anafartalar Caddesi
40 Binar	Demir Atölyesi	Tenekeçiler Sokak
41 Cafer Özüak	Torna ve Kaynak	Çankırı Caddesi
42 Cavit Polat	Demir Atölyesi	Yeni Sanayi
43 Celal Doruk/Akın Dökümevi	Döküm	Bentderesi
44 Cemal Güzeloğlu	Bakırcı	Koyun Pazarı
45 Cemal Özdilek	Bakırcı	Hükümet Caddesi
46 Cemal Tümer	Tornacı	Çelik Caddesi

1950'li Yıllarda Ankara'daki Atölyeler -2-

Atölye İsmi/Sahibi	Uğraş	Mevkii
47 Cevat Çağrı	Demir Atölyesi	İstasyon Silo Arkası
48 Cevat Dündar	Demir Atölyesi	Misaki Milli Mahallesi
49 Cumhuriyet Marangoz	Doğrama Atölyesi	Bentderesi
50 Çelik Mobilya Eşya Atölyesi		Yeni Sanayi
51 Çınar Marangoz	Doğrama Atölyesi	Soğukkuyu
52 Dangaz Dağınık	Doğrama Atölyesi	Cebeci
53 Dekor	Demir Atölyesi	Pala Sokak
54 Dernek Marangoz	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
55 Doğan Klişe	Klişe Atölyesi	Konya Sokak
56 Doğru Marangoz	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
57 Doğruyol Doğrama	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
58 Durali Çimen	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
59 Ekrem Yazar	Torna Tesviye	Soğukkuyu
60 Elektro Metal Şirketi	Demir Atölyesi	İstanbul Caddesi
61 Emek	Demir Atölyesi	Ragıp Tüzün
62 Emek Marangoz	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
63 Emek Marangoz	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
64 Emniyet Marangoz	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
65 Endüstri Makine	Demir Atölyesi	Sanayi Çarşısı
66 Enis Tezelli	Ayakkabı Atölyesi	Büyük Sanayi
67 Enver Evecen/Teknik İşler,	Nikelaj ve Gümüş Kaplama	Ulus Meydanı
68 Erdem Örs	Demir Atölyesi	Soğukkuyu
69 Erkunt Döküm ve Model Atölyesi		İstanbul Caddesi
70 Esat Kızıltan ve Faik Oyman	Madeni Eşya Atölyesi	Işıklar Caddesi
71 Eşref Atalay/Emek Demir Atölyesi		Denizciler
72 Eyüp Yılmaz	Buzdolabı Tamir	Sanayi Caddesi
73 Fabrik Mimas	Madeni Eşya Atölyesi	Yeni Sanayi
74 Fahrettin Bilgiç	Tornacı	Yeni Sanayi
75 Ferruh Taysever	Demir Atölyesi	Yeni Sanayi
76 Fuat İlgin	Demir Atölyesi	Çankırıkapı
77 Galip Kuşçuoğlu	Doğrama Atölyesi	Taşçılar Sokak
78 Garanti Doğrama	Doğrama Atölyesi	Akköprü
79 Garanti İş Atölyesi	Tornacı	Sanayi Çarşısı
80 Garanti Kaynak ve Demir İşleri Atölyesi		Yeni Sanayi
81 Gayret Marangoz	Doğrama Atölyesi	Soğukkuyu
82 Güneş İnşaat	Demir Atölyesi	Sanayi Caddesi
83 Gürsu Doğrama	Doğrama Atölyesi	Cebeci
84 Güven Atölyesi	Sondaj Malzemesi	Yeni Sanayi
85 Hacı Tuna	Bakırcı	Koyun Pazarı
86 Hakkı Çom	Ayakkabı Atölyesi	Ardıç Sokak
87 Hakkı Kebeci	Doğrama Atölyesi	Hamamönü
88 Halil Özüpek/Temiz İş Demir ve Pres İşleri		Soğukkuyu
89 Halim Tepe	Bakırcı	Hamamönü
90 Halit Hasdemir	Doğrama Atölyesi	Akköprü
91 Halit Onurlu	Tornacı	Çankırı Caddesi
92 Hamdi Akdemir	Demir Atölyesi	Soğukkuyu
93 Hamdi Karaduman	Demir Atölyesi	İstanbul Caddesi
94 Hamdi Kolsal	Demir Atölyesi	Büyük Sanayi
95 Hamdi Oyal	Klişe Atölyesi	Etlük

1950'li Yıllarda Ankara'daki Atölyeler -3-

Atölye İsmi/Sahibi	Uğraş	Mevkii	
96	Hamdi Sardeş	Demir Atölyesi	Çankırı Caddesi
97	Hamza Mercan	Demir Atölyesi	Büyük Sanayi
98	Hasan Bektaş	Kereste Atölyesi	Akköprü
99	Hasan Koloğlu	Klişe Atölyesi	Anafartalar Caddesi
100	Hasan Koşar	Demir Atölyesi	Soğukkuyu
101	Hasan Tuncer	Demir Atölyesi	Sanayi Caddesi
102	Haydar Altuğ	Demir Atölyesi	Opera Meydanı
103	Hızar Atölyesi		İstanbul Caddesi
104	Hikmet Dağdelen	Demir Atölyesi	İstanbul Caddesi
105	Hilmi Poyraz	Döküm Atölyesi	Bentderesi
106	Hocakardeşler	Demir Atölyesi	Sanayi Çarşısı
107	Hüsamettin Özgüllü	Demir Atölyesi	Mermerçeşme Caddesi
108	Hüseyin Başaran	Demir Atölyesi	Kapalı Cezaevi Karşısı
109	Hüseyin Kadıoğlu	Ayakkabı Atölyesi	Soğukkuyu
110	Hüseyin Kara	Doğrama Atölyesi	Işıklar Caddesi
111	Hüseyin Kemal Metinel	Demir Atölyesi	Tabakhâne
112	Hüseyin Kınay	Demir Atölyesi	Posta Caddesi
113	Hüseyin Kibar	Demir Atölyesi	Sanayi Caddesi
114	Hüseyin Semercioğlu	Demir Atölyesi	Opera Meydanı
115	Hüseyin Tanal	Ayakkabı Atölyesi	Çankırı Caddesi
116	Hüseyin Tanal	Klişe Atölyesi	Neşe Sokak
117	Hüseyin Temiz	Demir Atölyesi	Tenekeçiler Caddesi
118	Hüsnü Nail Seden	Harp Malzemesi	Bentderesi
119	İbrahim Erkan	Tornacı	Yeni Sanayi
120	İbrahim Semiz	Bakırcı	Koyun Pazarı
121	İhsan Aybakar	Dikiş Makineleri Tamiri	Çankırıkapı
122	İhsan Okan	Yün ve Örgü Evi	Maltepe
123	İhsan Şahin	Demir Atölyesi	Yeğenbey
124	İlhan Dayıoğlu	Demir Atölyesi	Yenimahalle
125	İnan Mobilya ve Doğrama	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
126	İnce İşler	Doğrama Atölyesi	G. Mustafa Kemal Bulvarı
127	İrfan Aydınlı	Tornacı	Yeni Sanayi
128	İsmail Akhan	Demir Atölyesi	Yeğenbey
129	İsmail Özüpek	Dökümcü	Soğukkuyu
130	İyigün Atölyesi	Demir Atölyesi	Büyük Sanayi
131	Karadeniz Doğrama Atölyesi	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
132	Karakan Kardeşler	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
133	Kartal Lastik Ayakkabı	Ayakkabı Atölyesi	Açık Sokak
134	Kazım Gülcan	Döküm Atölyesi	Çankırı Caddesi
135	Kazım Tuna	Bakırcı	Çıkırıçlılar
136	Kemal Danışman ve Ramazan Kahraman	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
137	Kervan Lastikleri Koll		Soğukkuyu
138	Konuralp Lastik Atölyesi	Ayakkabı Atölyesi	Çankırıkapı
139	Kuriyoti Ligor ve Racukopulos Yani	Demir Atölyesi	İstasyon Cıvarı
140	Kurt Lastik Atölyesi	Ayakkabı Atölyesi	Soğukkuyu
141	M. Ali Erdem	Ozalit Atölyesi	Işıklar Caddesi
142	M. Ali Kibaroğlu	Demir Atölyesi	İstanbul Caddesi
143	M. Emin Yıldırım ve Zeki İyigün	Teknik Maden İşleri	Çankırı Caddesi
144	Mahmut Akkaya	Madeni Eşya Atölyesi	Güversin Sokak

1950'li Yıllarda Ankara'daki Atölyeler -4-

Atölye İsmi/Sahibi	Uğraş	Mevkii	
145	Mehmet Akıncı	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
146	Mehmet Emin Örs	Demir Atölyesi	Altan Sokak
147	Mehmet Eroğlu-Ziya Mühürdar	Demir Atölyesi	Sanayi Caddesi
148	Mehmet İllalan	Madeni Eşya Atölyesi	Yeni Sanayi
149	Mehmet Kuru	Tornac	Demir Caddesi
150	Mehmet Kuzan ve Orhan Akbulut	Ayakkabı Atölyesi	Soğukkuyu
151	Mehmet Orçun	Fenni Cihazlar Tamiri	İncesu
152	Mehmet Pelüt/Bursa Bıçak Pazarı		Saraçlar Çarşısı
153	Mehmet Seylantepe	Demir Atölyesi	İstanbul Caddesi
154	Mehmet Sonkaldı/Konya Kaynakevi		
155	Mehmet Yeğen	Ayakkabı Atölyesi	Yeni Sanayi
156	Memduh Orbey	Buzdolabı Tamir	Adliye Sokak
157	Meraklı Marangoz	Doğrama Atölyesi	Samanpazarı
158	Muhittin Cangar	Tornacı	Yeni Sanayi
159	Muhsin Gösterişli	Demir Atölyesi	Denizciler
160	Murat Sıcak ve Soğuk Demir Atölyesi		Posta Caddesi
161	Musa Kazım Dizazar	Buzdolabı Tamir	Bahçelievler
162	Musa Sırakaya	Demir Atölyesi	Yenidoğan Mahallesi
163	Mustaf Gökyıldız	Kereste Atölyesi	Akköprü
164	Mustafa Arslan/Çankırı Kaynak Atölyesi		Yeni Sanayi
165	Mustafa Başalp	Demir Atölyesi	Akköprü
166	Mustafa Demiraslan/Sebat Demirhânesi		Sanayi Caddesi
167	Mustafa Gökyıldız	Doğrama Atölyesi	Akköprü
168	Mustafa Kayahan	Doğrama Atölyesi	Çankırı Caddesi
169	Mustafa Kubuş	Demir Atölyesi	Opera Meydanı
170	Mustafa Özdemir	Demir Atölyesi	İstanbul Caddesi
171	Mustafa Şengül	Bakırcı-Döküm Atölyesi	Oprera Meydanı
172	Mustafa Uzdemir	Çelik Kasa Atölyesi	Soğukkuyu
173	Mustafa Yenigün ve Hüseyin İlman	Yenigün Atölyesi	
174	Mümin İnanç	Tornacı	Fevzipaşa Mahallesi
175	Nazmi Engin	Döküm Atölyesi	Yeni Sanayi
176	Necati Kalkan	Demir Atölyesi	Yenimahalle
177	Necdet Meran	Demir Atölyesi	Taşköprü
178	Necmettin Gökşin	Bakırcı	Koyun Pazarı
179	Nihat Altunyay	Demir Atölyesi	Sanayi Çarşısı
180	Nikelaj Atölyesi		Konya Sokak
181	Niyazi Ünlü	Doğrama Atölyesi	Yenituran
182	Numune Demir İşleri	Demir Atölyesi	Necatibey
183	Nurettin Demirkol/Uz Atölyesi		Fevzipaşa Mahallesi
184	Nurettin Manyas	Ayakkabı Atölyesi	İstanbul Caddesi
185	Nurettin Mergen	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
186	Nuri Kuş	Tamirevi	Kızılay
187	Nusret Manyas ve Arif Altunalmaz	Ayakkabı Atölyesi	Yeni Sanayi
188	Oprık Torna		Soğukkuyu
189	Orhan Semuh İçcil	Tornacı	Yeni Sanayi
190	Osman Düşüngel	Bakır ve Taahhüt İşleri	Koyun Pazarı
191	Osman Elinç/Yıldız Motor Atölyesi		Yeni Sanayi
192	Osman Evrengöl	Nikelaj Atölyesi	Konya Sokak
193	Osman Süpürgeci	Anahtar Atölyesi	Meşrutiyet Caddesi

1950'li Yıllarda Ankara'daki Atölyeler -5-

Atölye İsmi/Sahibi	Uğraş	Mevkii
194 Osman Uluurgun	Ayakkabı Atölyesi	Turgut Reis Mahallesi
195 Osman Volkan	Teknik Demir İşleri Atölyesi	Çankırı Caddesi
196 Öz Marangoz	Doğrama Atölyesi	Soğukkuyu
197 Özen İnşaat	Demir Atölyesi	Rüzgârlı Sokak
198 Özen Marangoz	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
199 Özeniş İnşaat	Demir Atölyesi	İstanbul Caddesi
200 Özkaynak	Demir Atölyesi	İncesu
201 Özler Marangoz	Doğrama Atölyesi	Akköprü
202 Rafet Çetinkaya	Ayakkabı Atölyesi	Plevne Sokak
203 Rahmi İnceler	Bakır Yapımevi	Opera Meydanı
204 Ramazan Çevik	Demir Atölyesi	Kurtuluş
205 Ramazan Demirsev	Tornacı	Çankırı Caddesi
206 Ramazan Pamir	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
207 Rasim Tacer/İstanbul Tamirevi		Hükümet Caddesi
208 Recep Aslantürk	Tornacı	Soğukkuyu
209 Remzi Karabulut	Demir Atölyesi	Opera Meydanı
210 Rıfki Kazıklioğlu	Demir Atölyesi	Dumlupınar Sokak
211 Rıza Özyılmaz	Anahtar Atölyesi	Tenekeçiler Sokak
212 Rıza Özyılmaz ve Ortağı Rıza Özgüllü	Demir Atölyesi	Tenekeçiler Sokak
213 Rifat Güreli	Bakırcı	Ulucanlar
214 Sadık Erat	Bakır İmalathânesi	At Pazarı
215 Sadık Özmen/Başarı Marangoz	Doğrama Atölyesi	Tabakhâne
216 Sadullah Nurdağ	Demir Atölyesi	Hamamönü
217 Saim Köklü	Madeni Eşya Atölyesi	Soğukkuyu
218 Sait Ertan ve Şevket Pınar	Madeni Eşya Atölyesi	Zafer Sokak
219 Salih Şentürk	Demir Atölyesi	Sanayi Caddesi
220 Satur İş	Demir Atölyesi	İstanbul Caddesi
221 Savaş	Demir Atölyesi	Yeni Sanayi
222 Sazan Torna		Bezen Sokak
223 Sebat	Demir Atölyesi	Taşköprü
224 Sebat Marangoz	Doğrama Atölyesi	Işıklar Caddesi
225 Selahattin Yaliner	Torna ve Kaynak	Soğukkuyu
226 Selamet Marangoz	Doğrama Atölyesi	Demirlibahçe
227 Serkis Citciyan	Doğrama Atölyesi	Etizafer Sokak
228 Seyit Ar/Ar Teknik İşler Atölyesi		Çankırıkapı
229 Sırrı Akın	Demir Atölyesi	Taşkın Sokak
230 Standart Kazan Atölyesi		Sanayi Çarşısı
231 Stil Marangoz	Doğrama Atölyesi	Cebeci
232 Süleyman Bilbal	Tornacı	Soğukkuyu
233 Süleyman Cecelioğlu	Demir Atölyesi	Soğukkuyu
234 Süleyman Dondurmacı	Bakırcı	Koyun Pazarı
235 Şadi Tandoğan	Ayakkabı Atölyesi	Soğukkuyu
236 Şafak Doğrama	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
237 Şahin	Demir Atölyesi	Yenimahalle
238 Şakir Afacan	Çelik Kasa Atölyesi	Soğukkuyu
239 Şakir Canpınar ve Ortağı	Demir Atölyesi	Hamamönü
240 Şen Soğuk	Demir Atölyesi	
241 Şerif Turankök	Ayakkabı Atölyesi	Büyük Sanayi
242 Şevki Dede	Tornacı	Soğukkuyu

1950'li Yıllarda Ankara'daki Atölyeler -6-

Atölye İsmi/Sahibi	Uğraş	Mevkii
243 Tahsin Fesatan	Ayakkabı Atölyesi	Büyük Sanayi
244 Taniş	Demir Atölyesi	Bahçelievler
245 Teknik Madeni İşler		Taşköprü
246 Temiz Marangoz	Doğrama Atölyesi	Doğrama Atölyesi
247 Tefvik Sırni Gür	Beton İmalathânesi	İstanbul Caddesi
248 Tefvik Tornacı	Tornacı	Soğukkuyu
249 Top Press	Demir Atölyesi	Eskişehir Sokak
250 Toros İpekçi	Buzdolabı Tamir	Posta Caddesi
251 Tuna Kereste Biçki Atölyesi		Atlıspor Karşısı
252 Tuna Marangoz	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
253 Turgut Osman	Doğrama Atölyesi	Yenimahalle
254 Tümer Marangoz	Doğrama Atölyesi	Öncebeci
255 Uğuriş	Demir Atölyesi	Yenimahalle
256 Ulus Marangoz	Doğrama Atölyesi	Akköprü
257 Uysal Marangoz	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
258 Üçkol Marangoz	Doğrama Atölyesi	Akköprü
259 Ünal	Demir Atölyesi	Samur Sokak
260 Ünlü Teknik Tamir	Buzdolabı Tamir	Sakarya Caddesi
261 Veliyettin Örtensoy	Tornacı	Maltepe
262 Yahya Meşincigiller	Doğrama Atölyesi	Opera Meydanı
263 Yavuz Garanti	Ayakkabı Atölyesi	Plevne Sokak
264 Yeni	Demir Atölyesi	Uluçınar Sokak
265 Yeni Çoruh	Doğrama Atölyesi	Akköprü
266 Yeniçağa Gürel Kardeşler	Karoseri Atölyesi	Çıkrıkçılar
267 Yıldırım Torna		Yelken Sokak
268 Yıldız Dökümhânesi		Yeni Sanayi
269 Yıldız Klişe	Klişe Atölyesi	Yenimahalle
270 Yıldız Marangoz	Doğrama Atölyesi	Akköprü/İstanbul Caddesi
271 Yılmaz Kauçuk Ayakkabı	Ayakkabı Atölyesi	Yeni Sanayi Çarşısı
272 Yüksel Marangoz	Doğrama Atölyesi	Demirlibahçe
273 Zafer Marangoz	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
274 Zeki Şerbetçi	Doğrama Atölyesi	Rüzgârlı Sokak
275 Ziya Severöz	Doğrama Atölyesi	İstanbul Caddesi
276 Ziya ve İbrahim Birbilen Kardeşler	Doğrama Atölyesi	Soğukkuyu

Kavaklıdere Şarapları

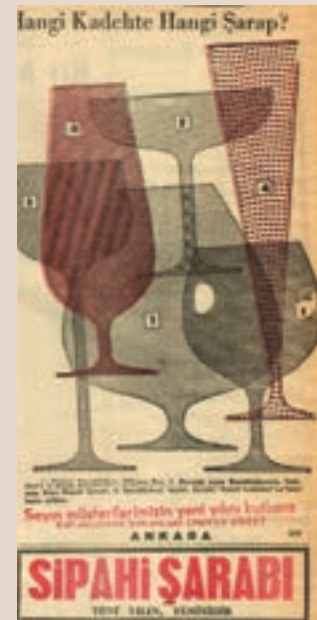

Ankara'nın en köklü işletmelerinden olan Kavaklıdere Şarapları, 1929 yılında Sevda ve Mehmet Cenap çifti tarafından kurulmuştur. Kavaklıdere bölgesinin şarapçılık ve imar açısından gelecek vaat ettiği düşünülerek çifti şarap fabrikasını kurmayı

planladıkları bağ ve civardaki diğer arazileri satın alarak başlamışlardır. 1929 yılında Ziraat Bankası inşaatında kalfa olarak çalışırken inşaat halindeki binanın bodrumunda kendi gereksinimini gidermek üzere, köyünde gördüğü yöntemlerle şarap imal eden Macar Balaj Usta ile tanışmalarıyla teknik ve sistemli üretime geçmişlerdir.

İlk yılda 50 bin litre kapasite ile üretim yapmayı hedefleyen firma, 28 bin litre üretimle yetinmek zorunda kaldığı gibi, yılı 1500 lira zararla kapatmıştır. Zararla kapanan bir yıldan sonra Sevda ve Cenap And çifti, Avrupa'dan getirtilen teçhizat ve uzmanlarla şarap kalitesini arttırmışlar; yeni alınan bağ ve arazilerle Kavaklıdere aile şirketini geliştirmişlerdir. Kuruluşundan 10 yıl sonra şirket 100 dönümlük numune Amerikan bağı içinde modern tesislerde yıllık 600.000 litre üretim yapan ve 120.000 Türk Lira sermayesi olan büyük bir işletme haline gelmiştir. Türkiye'nin her kentinde acente bayi ağını da kurmuş olan Kavaklıdere Şarapları, aynı tarihlerde İstanbul'da genel bir acentelik ile -üçü Ankara'da diğerleri Bursa, Eskişehir ve Zonguldak'ta olmak üzere- 6 şube halinde faaliyet gösteriyordu.¹⁷⁷ Şirketin bu başarılı grafiğini 1950'li yılların sonlarında kadar devam ettirerek, ürün yelpaze-

sini genişlettiği görülür. Şirket ortaklarından Sevda And'ın 1958 yılında bir trafik kazası ile vefat etmesi ve ardından kardeşi İnsan Tunalı'nın da beklenmedik ölümü, Kavaklıdere Şarapları şirketinde zor günlerin yaşanmasına neden olmuştur. 1963 yılında Avrupa Degüsyon Fuarlarında 1962-63 Lubliyan ve Budapeşte'de altın ve gümüş madalya aldığı dikkate alınırsa, şirketin yeniden başarı grafiğini yakaladığı anlaşılmaktadır.¹⁷⁸ 70'lerin sonundan itibaren Cenap And'ın şarap üretimine olan ilgisinin azalması, varisler arasında yaşanan sorunlar, üretimi durma noktasına getirmişse de Cenap And'ın ikinci eşi Cevza And'ın 1982 yılından itibaren yönetimini üstlenmesi, şirketin yeniden toparlanmasını sağlamıştır. Kavaklıdere bağ ve tesislerinin şehir içinde kalması, arsa değerinin artması, fabrikanın başka bir kente taşınmasını gündeme getirmişse de, şirket varislerinden Cevza And'ın, Kavaklıdere Şarapları Şirketi'nin Ankara ile bütünleştiği görüşü ağır basmıştır. Akyurt'ta 50 hektar arazi satın alınarak, 1987 yılı bağbozumunda, 40 bin hektolitre kapasite ile yeni fabrika faaliyete geçmiştir. 1988 yılında Cevza And'ın vefatı üzerine Kavaklıdere Şarapları'nın Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı kardeşi Mehmet Başman yürütmüştür. En başından beri bir aile şirketi olarak varlığını sürdürmüş olan Yönetim Kurulu'nda hâlen, Kavaklıdere Şarapları'nın kurucusu olan Sevda ve Cenap çiftinin varisleri bulunmaktadır.¹⁷⁹

1950'li Yılların Mobilya Atölyeleri ile Döşemecileri¹⁸⁰ -1-

	İsmi/Sahibi	Uğraş	Mevkii
1	A. P. Kalikinos	Mobilyacı	İstanbul Caddesi
2	Abant	Mobilyacı	Telsizler
3	Abdulkadir Erinmez	Döşemeci	Posta Caddesi
4	Abdullah Vural	Döşemeci	Sakarya Caddesi
5	Abdurrahman Eren	Döşemeci	Çıkırıçılar
6	Acar Mobilya Atölyesi	Yeğenbey	
7	Ahmet Niyazi Engürü/Döşeme Mobilya Yapımevi	Mobilyacı	Işıklar Caddesi
8	Ali İhsan Şark	Mobilyacı	Yeni Sanayi
9	Aliman Tansev	Mobilyacı	Suluhan Sokak
10	Altınçekiç	Döşemeci	Işıklar Caddesi
11	Altındağ	Mobilyacı	Yeni Mahalle
12	Ar Mobilya Atölyesi	İstanbul Caddesi	
13	Arif Hikmet Gürdil	Mobilyacı	Yenimahalle
14	As Atölyesi	Mobilyacı	Yıldırım Bayezid Meydanı
15	Atlas Döşeme Atölyesi	Opera Meydanı	
16	Aydın Atölyesi	Mobilyacı	İstanbul Caddesi
17	Ayhan Atölyesi	Mobilyacı	Mebusevleri
18	Bahçelievler Mobilya Atölyesi	Yedinci Caddesi	
19	Bedri Barbaros/Emek Mobilya Evi	Bentderesi	
20	Behçet Süsveren ve Cevat Kardeşler	Mobilyacı	Necatibey Caddesi
21	Bezen Atölyesi	Mobilyacı	Turgut Reis Mahallesi
22	Buluş Atölyesi	Mobilyacı	Sakarya Caddesi
23	Burhâneddin Kansuk	Döşemeci	Öztürk Mahallesi
24	Cafer Tayyar Kor	Mobilyacı	Anafartalar Caddesi
25	Celal Taner	Hatay Sokak	
26	Celal Tunçar	Mobilyacı	Çıkırıçılar
27	Cemal Atılğan	Döşemeci	Dibek Sokak
28	Cemal Talu	Mobilyacı	Yeni Mahalle
29	Centilmen Atölyesi	Mobilyacı	Akköprü
30	Cevat Kiy	Mobilyacı	Sakarya Caddesi
31	Ceviz İş Atölyesi	Mobilyacı	Anafartalar Caddesi
32	Çınar Atölyesi	Mobilyacı	Maltepe
33	Çiçek Mobilya Atölyesi	Denizciler Caddesi	
34	Dekor Mefruşat	Mobilyacı	Işıklar Caddesi
35	Desen Atölyesi	Mobilyacı	G. Mustafa Kemal Bulvarı
36	Dilek Atölyesi	Mobilyacı	Necatibey Caddesi
37	Doğan Atölyesi	Mobilyacı	Yeni Mahalle
38	Doğu Atölyesi	Mobilyacı	İstanbul Caddesi
39	Döşemecilik Limited Ortaklığı	Anafartalar Caddesi	
40	Ege Amerikan Perdeleri İmalathânesi	Posta Caddesi	

1950'li Yılların Mobilya Atölyeleri ile Döşemecileri -2-

	İsmi/Sahibi	Uğraş	Mevkii
41	Emniyet Atölyesi	Mobilyacı	Demirlibahçe
42	Ender Atölyesi	Mobilyacı	Yeni Mahalle
43	Enver Başardı/Başardı Döşeme Tamirhânesi	Döşemeci	Anafartalar Caddesi
44	Eriş Atölyesi	Mobilyacı	Yeni Sanayi
45	Fadıllı Beker	Mobilyacı	Yıldırım Bayezid Meydanı
46	Fazlı Centilmen/Centilmen Mobilya Atölyesi		Akköprü
47	Ferhat Erdönmez	Döşemeci	Güvercin Sokak
48	Ferit Ergün	Döşemeci	Akköprü/Rüzgarlı
49	Fevzi ve Nazım Hamamcı/Feyzan Mefruşat	Mobilyacı	Anafartalar Caddesi
50	Fevzi ve Nazım Hamamcı/Feyzan Mefruşat Kollektif Ortaklığı	Döşemeci	Anafartalar Caddesi
51	Fuat Denктаş	Döşemeci	Hamamönü
52	Galip Kuşçuoğlu	Mobilyacı	Taşçılar Sokak
53	Güliş Mobilya Atölyesi		Anafartalar Caddesi
54	Gültekin Kovancı ve Ahmet Özbay	Mobilyacı	Anafartalar Caddesi
55	Güven Mobilya ve Mefruşat		Anafartalar Caddesi
56	Güzel İzmir Atölyesi	Mobilyacı	Hatay Sokak
57	Hamit Ercan	Mobilyacı	İstanbul Caddesi
58	Haracı Kardeşler Mobilya		Anafartalar Caddesi
59	Hasan Acun	Döşemeci	Selanik Caddesi
60	Hasan Basrı Uzel	Mobilyacı	Tabakhâne
61	Hasan Berkalp/Özen Mobilya Evi		Anafartalar Caddesi
62	Hatay Oyma ve Mobilya Atölyesi	Mobilyacı	Anafartalar Caddesi
63	Hayım Sason	Mobilyacı	Denizciler Caddesi
64	Hüner Mobilya Atölyesi	Mobilyacı	Işıklar Caddesi
65	Hüseyin Genç	Döşemeci	Işıklar Caddesi
66	Hüseyin Gür/Emniyet Mobilya Atölyesi		Talatpaşa Bulvarı
67	Hüseyin Levi/Modern Döşeme Atölyesi	Döşemeci	Çıkrıkçılar
68	Hüseyin Öztürk	Mobilyacı	Şükrüye Mahallesi
69	Hüseyin Şenharputlu	Mobilyacı	Uçar Sokak
70	İbrahim Koşar/Güzeliş Döşeme Evi	Döşemeci	Çıkrıkçılar
71	İdeal Mobilya Atölyesi	Mobilyacı	Yenituran Mahallesi
72	İstanbul Döşemecisi	Döşemeci	Öksüzler Sokak
73	İstanbul Mobilya Atölyesi	Mobilyacı	Güvercin Sokak
74	İtimat Mobilya Atölyesi	Mobilyacı	Kırgız Mahallesi
75	Kamil Ateş	Mobilyacı	İstanbul Caddesi
76	Kemal Çimen	Döşemeci	Maltepe
77	Kemal Karaman	Döşemeci	Güvercin Sokak
78	Kemal Yeşildağ	Mobilyacı	G. Mustafa Kemal Bulvarı
79	Kemal Yurdakul/Temiziş Döşeme Yapımevi	Döşemeci	Anafartalar Caddesi
80	Kenan Özyaman	Mobilyacı	Işıklar Caddesi

1950'li Yılların Mobilya Atölyeleri ile Döşemecileri -3-

	İsmi/Sahibi	Uğraş	Mevkii
81.	Kerim Yoğurcan	Mobilyacı	İstanbul Caddesi
82.	Kevorki Çor	Döşemeci	İstiklal Mahallesi
83.	Kirkor Erberber	Mobilyacı	Yapıncak Sokak
84.	Konurkaya Marangoz Atölyesi	Mobilyacı	Eskişehir Sokak
85.	Körpe Mobilya Atölyesi	Mobilyacı	İstanbul Caddesi
86.	Köşk Mobilya Atölyesi	Mobilyacı	
87.	Mahmut Kuş/Uysal Mobilya Atölyesi		Akköprü
88.	Mehmet Akgöz	Mobilyacı	Altıntaş Mahallesi
89.	Mehmet Ali Güryalım	Mobilyacı	Anafartalar Caddesi
90.	Mehmet Ali Sütveren/İnan Mobilya ve Doğrama Fabrikası		İstanbul Caddesi
91.	Mehmet Çağlayan/Çağlayan Döşeme Evi	Döşemeci	Anafartalar Caddesi
92.	Mehmet Sayımlı	Mobilyacı	Işıklar Caddesi
93.	Modern Mefruşat Türk AŞ.		Cihan Sokak
94.	Modern Mefruşat Türk Ltd Şkt	Mobilyacı	Anafartalar Caddesi
95.	Muin Ekşi	Mobilyacı	Akköprü
96.	Murat Mobilya Atölyesi	Mobilyacı	Ulucanlar
97.	Musa Ergil/Üçel Mobilya Atölyesi		G. Mustafa Kemal Bulvarı
98.	Mustafa Arafat/Hatay Oyma ve Mobilya		Anafartalar Caddesi
99.	Mustafa Baydede	Mobilyacı	İstanbul Caddesi
100.	Mustafa Budak	Döşemeci	Işıklar Caddesi
101.	Mustafa Köse	Döşemeci	G. Mustafa Kemal Bulvarı
102.	Mustafa Mindevanlı	Mobilyacı	Necatibey Caddesi
103.	Mustafa Özmen	Mobilyacı	Çıkrıkçılar
104.	Mustafa Soy	Döşemeci	Şair Mahallesi
105.	Mustafa Soytopçu	Mobilyacı	Anafartalar Caddesi
106.	Mustafa Tüzemen/Murat Mobilya Doğrama		
107.	Mümtaz Gümüş/Gümüş Pancur Atölyesi		Fevzi Çakmak
108.	Naci Şengül	Mobilyacı	Yenimahalle
109.	Nazmi Yüceer	Döşemeci	Denizciler Caddesi
110.	Necati Okluer	Döşemeci	Denizciler Caddesi
111.	Nihat Saraçoğlu	Döşemeci	Anafartalar Caddesi
112.	Nuri Akyamaç/Yamaç Döşeme Evi	Döşemeci	Talatpaşa Bulvarı
113.	Nuri Atılğan	Döşemeci	Işıklar Caddesi
114.	Nuriş Mobilya Atölyesi		Konya Sokak
115.	Orhan Çeltik	Mobilyacı	Anafartalar Caddesi
116.	Osman Kutlu	Döşemeci	Işıklar Caddesi
117.	Osman Şaplakoğlu	Mobilyacı	İstanbul Caddesi
118.	Pakel Marangoz Atölyesi	Mobilyacı	Bezen Sokak
119.	Rekor Mobilya Atölyesi	Mobilyacı	İstanbul Caddesi
120.	Remzi Çoker	Mobilyacı	Işıklar Caddesi

1950'li Yılların Mobilya Atölyeleri ile Döşemecileri -4-

	İsmi/Sahibi	Uğraş	Mevkii
121.	Reşat Pelit	Mobilyacı	İstanbul Caddesi
122.	Sadi Tandoğan	Mobilyacı	Bentderesi
123.	Said Erdoğan	Mobilyacı	Balıkpazarı
124.	Sait Sallı	Döşemeci	Misakı Milli Mahallesi
125.	Salih Özyazgan/Doğruyol Doğrama Mobilya Fabrikası		İstanbul Caddesi
126.	Sami Kuruç	Mobilyacı	Akköprü
127.	Sebat Marangoz Atölyesi	Mobilyacı	Işıklar Caddesi
128.	Selahattin İyigün	Mobilyacı	Çıkırıkçılar
129.	Sokrat Kadifeli	Mobilyacı	Hükümet Caddesi
130.	Sokrat Manuso	Mobilyacı	Hanımeli Sokak
131.	Stil Mobilya	Mobilyacı	Dumlupınar Sokak
132.	Suat Tutyal	Döşemeci	Misakı Milli Mahallesi
133.	Süsveren Kardeşler	Mobilyacı	Maltepe
134.	Şaban Özdemir	Mobilyacı	İstanbul Caddesi
135.	Tahsin Keçecioğlu	Mobilyacı	Hekimler Sokak
136.	Tan Marangoz	Mobilyacı	Mebusevleri
137.	Teknikş Mobilya Atölyesi	Mobilyacı	Yenimahalle
138.	Tosun İzzet Ülkümen	Mobilyacı	İmren Sokak
139.	Vahit İlkakın	Döşemeci	Sakarya Mahallesi
140.	Vedat Sarbanoğlu/Sağlam Modern Mobilya Atölyesi		Zafer Meydanı
141.	Yasemin Atölyesi	Mobilyacı	İstiklal Mahallesi
142.	Yeni Dekor Atölyesi	Mobilyacı	Yenimahalle
143.	Yeni Moda Atölyesi	Mobilyacı	Yenimahalle
144.	Yusuf Özkan	Mobilyacı	İstanbul Caddesi
145.	Yüksek Mobilya Atölyesi	Mobilyacı	Dörtüyal
146.	Zaman Atölyesi	Mobilyacı	Akköprü
147.	Zarafet Atölyesi	Mobilyacı	Turgut Reis Mahallesi

Yayla İrmik ve Makarna Fabrikası

Maltepe bölgesi, Cumhuriyet dönemi Ankara'sının önemli sanayi yerleşkelerindedir. Ankara Havagazı Fabrikası, Soğuk Hava Deposu, Değirmencilik Şirketi Un Fabrikası, Bulgur ve Çeltik Fabrikası bu sanayi kompleksinin önemli işletmelerindedir.

Bölgede faaliyete geçen fabrikalardan birisi de, Şemsi Demirkan ve Şeriki tarafından 1938 yılında kurulan Yayla İrmik ve Makarna Fabrikası'dır. 2.500 metrekarelik bir alana kurulan fabrikanın, özellikle II. Dünya Savaşı ve sonrasındaki süreçte ülkenin makarna ihtiyacının karşılanmasına dönük özel bir

misyon üstlendiği anlaşılmaktadır. 1941 yılında şirket tarafından gazetelere verilen reklamda yer alan "Londra, Paris, Brüksel, Selanik uluslararası sergilerinden mükâfat ve altın madalya almıştır" bilgisi ile hemen devamında kullanıldığı "Türkiye'nin en büyük Avrupa'nın en modern makarna fabrikası" ifadeleri, fabrikanın ulusal değil; kuruluşundan kısa bir süre sonra uluslararası boyutta bir işletme haline geldiğini göstermektedir. Fabrikanın 1950'li yıllarda da benzer başarı grafiğini sürdürdüğü, 1953 tarihinde gazetelere verdiği reklamlarda kullanıldığı "Beynelmilel Şöhret" ibaresinden anlaşılmaktadır. Aynı tarihlerde İstanbul'da bir şube de açan fabrikanın 1966

yılında el değiştirdiği görülmektedir. Aynı isimle Mermutlu Ailesi tarafından işletime alınan makarna fabrikası, 2 kez revize edilerek 1974 yılında günlük 40 ton üretim kapasitesine ulaşmıştır. 1997 yılında, teknoloji yenileme ve kapasite artırma ihtiyacı nedeniyle, ASO I. Organize Sanayi Bölgesi'ndeki yeni tesislerine taşınmıştır. 1998 yılında faaliyete geçen tesislerdeki irmik fabrikası, günlük 200 ton buğday kırma kapasitesi ile üretim yapmaktadır. Yine 1966 yılında Mermutlu ailesi tarafından satın alınan Yayla Un fabrikası, Murat Un markası ile üretime başlamıştır. Zaman içinde gelişen pazar yapısı ve artan pazar payı sonucunda yapılan modernizasyon ve kapasite artırımı yatırımlarıyla büyümüş ve 1997 yılında ASO I. Organize Sanayi Bölgesi'ndeki yeni tesislerinde günde 600 ton buğday kırma kapasitesine ulaşmıştır. Toplam 24.000 metrekare açık ve 6.000 metrekare kapalı alanda üretime devam eden un fabrikası, bilgisayar destekli son teknoloji makine ve ekipmanlarla iki ünite halinde faaliyetini sürdürmektedir.¹⁸¹

1950'li Yılların Fabrikaları¹⁸² -1-

İsmi/Sahibi	Mevkii
1. Abdurrahman Tatlıcı/Tahin İmalathânesi	Mamak
2. Adapazarı Şeker Fabrikası Türk A.Ş.	Çankaya Caddesi (Merkezi Ankara)
3. Adem Sargutan/Sabun İmalathânesi	Keçiören
4. Adnan Anafarta/Gazoz Fabrikası	M. Ragıp Tüzün Caddesi
5. Ahmet Erkman/Arslan Kiremit ve Tuğla Fabrikası	Posta Caddesi
6. Ahmet Yıldırım/Kavaklıdere Sirke İmalathânesi	Fevzi Paşa Mahallesi
7. Akdeniz Güven Ltd Şirketi/Oksijen Fabrikası	Maltepe
8. Akmanlar Koll Şirketi/ Şarap İmalathânesi	Etlık
9. Ali Görgülü/Erciyeş Gazoz Fabrikası	Opera Meydanı
10. Ali İslam/Altındağ Gazoz Fabrikası	Bozkurt Mahallesi
11. Alpay Sabun İmalathânesi	G. Mustafa Kemal Bulvarı
12. Ankara Bakır Fabrikası	Akköprü
13. Ankara Çimento Limited Şirketi	
14. Ankara Değirmenler Birliği/Un Fabrikası	Posta Caddesi
15. Azret Bekki/ Gazoz Fabrikası	Kevgirli Sokak
16. Başkent Sabunları	At Pazarı
17. Başkent Ticaret ve Sanayi AŞ/Un Fabrikası	İskitler
18. Bekir İskender/Bisküvi Fabrikası	Yeni Sanayi
19. Bira Fabrikası	
20. Boğaziçi Un Fabrikası	Yenihal/Kayaş
21. Bomonti Buz Fabrikası	
22. Bozkurt Un Fabrikası	Bentderesi
23. Buçel Bulgur Fabrikası	G. Mustafa Kemal Bulvarı
24. Celaleddin Rodoslu/Hayyam Şarabı Fabrikası	Cebeci Asri Mezarlık Caddesi
25. Cemil Ercan/Gazoz Fabrikası	Yıldırım Beyazıt Meydanı
26. Cevat Ökmen/Hünkar Gazoz Fabrikası	Özbeyley Mahallesi
27. Çağlayan Gazoz Fabrikası	Yenidoğan
28. Çankaya Gazoz Fabrikası	Süleymanbey Mahallesi
29. Dimnit Şarapevi	Balkiraz Bağları
30. Enver Baykal/Cumhuriyet Un Fabrikası	
31. Enver İren ve Ortağı/Pastörize Süt Fabrikası	Kayaş
32. Erciyes Bakır Fabrikası	Turgut Reis Mahallesi
33. Esentepe Şarapları	Etlık
34. Eskimo Buz Fabrikası	
35. Gelincik Bisküvi İmalathânesi	Taşkın Sokak
36. Güven Gazoz Fabrikası	Bozkurt Mahallesi
37. Güzel Ankara Gazoz İmalathânesi/Müslim Kutsal	İnkılâp Mahallesi
38. Halil ve Rüstem Beşevkardeşler/Dikmen Şarap Deposu	Gazipaşa Mahallesi
39. Harmak Makine Ltd Şirketi	İskitler
40. Hasan Çilingir/Ağaç Makinesi Fabrikası	Büyük Sanayi

1950'li Yılların Fabrikaları -2-

	İsmi/Sahibi	Mevkii
41.	Hüsamettin Bozkurt/Mermer İmalathânesi	Akköprü
42.	Hüseyin Ünal/Marmara Gazoz Fabrikası	Hamamönü
43.	Hüsnü Nail Seden/Harp Malzemesi Fabrikası	Bentderesi
44.	İpekış Türk AŞ	
45.	İrfan Hamamcı/Suna Gazoz Fabrikası	Denizciler Caddesi
46.	Karakuş Lastik Fabrikası	Soğukkuyu
47.	Kavaklıdere Şarapları	Tunalı Hilmi Caddesi
48.	Kayaş Pastörize Süt Fabrikası	Kayaş
49.	Kibar Sabun ve Yağ Fabrikası	Işıklar Caddesi
50.	Koç Ticaret Türk AŞ/Ankara Oksijen Fabrikası	
51.	Köprüköy Un Fabrikası	Tahtakale
52.	Lüks Gazoz Fabrikası	Kevgırlı Sokak
53.	Mahmut İpekurt/İbrışim Fabrikası	Turgut Reis Mahallesi
54.	Mahmut İpekurt/İpek İbrışim Kordene Merseze Bobinler Fabrikası	Ada Sokak
55.	Mehmet Bayer/ Gazoz Fabrikası	Mebusevleri
56.	Mehmet Çakırdoğan/Tuz Fabrikası	Tabakhâne
57.	Mehmet Erbek/Şendoğan Gazoz İmalathânesi	Turgut Reis Mahallesi
58.	Mehmet Subaşıoğlu ve Hasan Fatura/Bursa Gazoz Fabrikası	İstanbul Caddesi
59.	Mehmet ve Avni Cingıllı/Ömür Bisküvi Fabrikası	Opera Meydanı
60.	Mehmet Yeğen/Kimyevi Temizleme ve Boya Fabrikası	
61.	Mevlüt Yavuz/ Gazoz Fabrikası	Cebeci Sineması Altı
62.	Minneapolis Moline Türk Traktör ve Ziraat Makineleri Fabrikası	Gazi Orman Çiftliği
63.	Mozayik Fabrikası/Mehmet Halil Hamamcı	Akköprü
64.	Muharrem Akman/Boza İmalathânesi	Sanayi Caddesi/Anafartalar Caddesi
65.	Muharrem Aytekin/Gazoz Fabrikası	Taşkın Sokak
66.	Mustafa Ökmen/Hayat Gazoz Fabrikası	Anafartalar Caddesi
67.	Neşe Gazoz Fabrikası	Yenimahalle
68.	Nuh Eskiyan ve Ortakları/Ankara Makarna Fabrikası	Rüzgârlı Sokak
69.	Orman Çiftliği Pastörize Süt, Yağ, Yoğurt Fabrikası	
70.	Ortalan Şarap İmalathânesi	Keçiören
71.	Osman Aşlamacı/Tahin İmalathânesi	Bentderesi
72.	Osman Düşünel/Bakır ve Madeni Eşya	Koyunpazarı
73.	Özdemir Atman/Atman Un Fabrikası	İskitler
74.	Pastörize Tereyağ Fabrikası	İstanbul Caddesi
75.	Pehlivan Şarapevi	Hatıpcayı
76.	Pınar Gazoz Fabrikası	Ragıp Tüzün Caddesi
77.	Polatlı Un Fabrikası	Maltepe
78.	Ragıp Alemdağ/Alemdağ Yağ Fabrikası	İstanbul C
79.	Rifat Kıymaz/ Gazoz Fabrikası	Taşkın Sokak
80.	Sabri Başar/Çankaya Gazoz Fabrikası	G. Mustafa Kemal Bulvarı

1950'li Yılların Fabrikaları -3-

İsmi/Sahibi	Mevkii
81. Sadimen Altıntop/Etimesgut Un Değirmeni	
82. Sanayici/İsmail Şevki Nişli	Kavaklıdere
83. Selahattin Benli/Un Fabrikası	G. Mustafa Kemal Bulvarı
84. Süleyman Akalın Mermertaş Fabrikası	Akköprü
85. Süt Fabrikası	
86. Şark Sabun ve Soda İmalathânesi	Etlük
87. Şark Ticaret Ankara Mümessilliği Bisküvi ve Çikolata	Opera Meydanı
88. Şehir Gazoz Fabrikası	Opera Meydanı
89. Şeker Fabrikası Türk AŞ	
90. Şemsi Demirkan/Yayla İrmik ve Makarna Fabrikası	Maltepe
91. Türkiye Çimento Sanayi Türk AŞ	
92. Üçler Bisküvi Fabrikası	Yeni Sanayi
93. Ünilever-İş Türk Limited Şirketi Yağ Fabrikası	Rüzgârlı Sokak
94. Veysi Cansu/Şarap İmalathânesi	Etlük
95. Vitaminal Gazoz Fabrikası	Opera Meydanı
96. Vitona Gazoz Fabrikası	Dumlupınar Sokak
97. Yakup Akman/Niğde Bağları Şarap Deposu	Yenice Mahallesi
98. Yemak Ltd Ort. Un Fabrikası	Maltepe
99. Yıldırım Un Fabrikası	Şükrüye Mahallesi
100. Yıldırım Un Fabrikası Komandit Şirketi	Şükrüye Mahallesi
101. Yılmaz Kauçuk Ayakkabı Fabrikası	Yeni Sanayi
102. Zeki Aral/Papaskarası Şarapları	Abidinpaşa
103. Ziya Arif Gümüştekin/Bozkurt Un Fabrikası	Bentderesi

Ankara'daki büyük sanayi işletmelerinin kuruluş yıllarına göre dağılımına bakıldığında 1950'li yıllarla birlikte önemli bir artışın kaydedildiği görülmektedir.¹⁸⁷

Sektörler	1940'tan Önce	1940-1944	1945-1949	1950-1954	1955-1959	1960-1963	Kuruluş Tarihi Bilinmeyen
Gıda-İçki	12	3	4	12	26	18	16
Orman Ürünleri	1	-	-	2	4	3	1
Kâğıt-Matbaa	1	1	3	4	4	5	2
Kauçuk	-	-	1	1	4	2	-
Metal Dışı Maden	1	-	2	1	3	1	-
Madeni Eşya	6	-	-	2	6	4	2
Makine İmali	-	1	-	4	-	-	-
Taşıt Araçları	-	1	-	2	2	1	1
Diğer	3	-	1	4	-	1	-
Toplam	24	6	11	32	51	35	24

Minneapolis-Moline Türk Traktör Fabrikası

Fabrika, 1954 yılında, T. C. Ziraat Bankası, Makine Kimya Enstitüsü, Türkiye Ziraat Donatım Kurumu (TZDK), Tarış ve Çukuro

1955 yılında 815 adet UTSD Model MM Türk Traktörü üreten fabrika, 1956 yılından itibaren yaşanan döviz sıkıntısı nedeniyle zor günler yaşamışsa da, mali kriz dış siparişlere yönelinerek atlatılmaya çalışılmıştır. 1957-1960 yılları arasında üretim yok denecek

M Ü J D E !..

MINNEAPOLİS - MOLINE TÜRK

BiÇER-DÖĞERLERİ SATIŞA ARZEDİLDİ

Daha süratli Harmanlama-Daha temiz taneler - Hidrolik tertibat
Direksiyonda kuştüyü hafifliği - 14 aylık he.ezon bıçak
FEVKALADE MÜSAİT FIAT

BiÇER DÖĞER ALMADAN BU MAKİNEYİ MUTLAKA GÖRÜNUZ

MINNEAPOLİS - MOLINE TÜRK TRAKTÖR ve ZİRAAT MAKİNELERİ
A. Ş. P. K. 24 ANKARA Telefon 32199 - 32200

birlik, Mithat Dülge, Fikret Çeltikçi, Adnan Çiftçi, Vecdi Diker ve Minneapolis-Moline Co. (William F. Foss) ortaklığı ile -sermayesi 20 milyon Türk Lirasıdır- kurulmuştur.

Minneapolis-Moline Co. kurulacak fabrikaya yerli ve yabancı personel sağlayarak fabrikayı işletmeyi kabul etmiştir. 25 Haziran 1954 tarihinde Bakanlar Kurulu'nda kabul edilmiş 74 maddelik şirket mukavelenâmesi, 29 Temmuz 1954 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. 4 Mart

1955 tarihinde açılışı yapılarak Türkiye'de ilk kez traktör montajına başlayan fabrika, 6 Nisan 1955 tarihinde ilk üretimini yapmış ve traktörleri Türkiye Ziraat Donatım Kurumu'na teslim etmiştir. TZDK 138 şube ve ajansı ile MM Türk Traktör'ün Türkiye genel distribütörüdür. Ziraat Bankası, traktör alacak müşterilere kredi vermiş; TZDK, satış sonrası yedek parça ve bakım hizmetleri sağlamıştır.

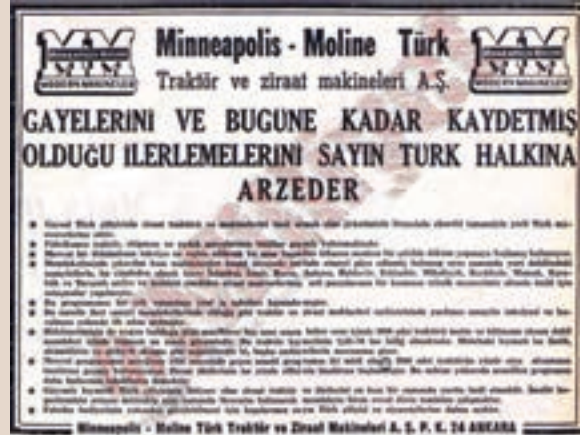
kadar azdır. 1960'lı yılların başlarına kadar fabrika, zararla üretimini sürdürmüştür.

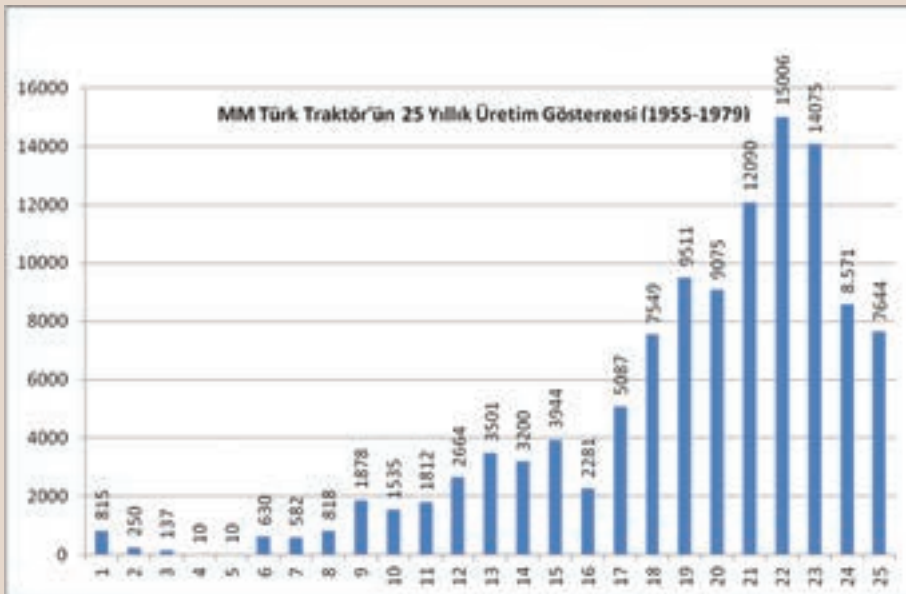
27 Mayıs 1960 tarihinden itibaren, ilk üretim yılı oldukça ümit verici olmasına karşın, devamlı surette zarar eden Türk Traktör'de, önemli bir bulguya rastlanmayan yolsuzluk araştırmaları yapılmıştır. 1960 yılına kadar üretilmiş olan ve elde bekleyen traktörlerin bir an evvel satışının yapılması, belli bir tempo ile üretimin hızlandırılması kararı alınmıştır. TZDK ile yapılmış olan acentelik anlaşması feshedilmiş; çok sayıda özel acentelerle anlaşılmıştır. Yine aynı yıl, fabrikanın müşterek müdürü olan Minneapolis-Moline temsilcisi A. P. Lamere'nin istifası ile fabri-

ka yönetiminde hiç yabancı personel kalmamıştır. Yeniden inşa sürecinin yaşandığı 1960'lı yıllarla birlikte üretimde ciddi bir artış yaşanmış; fabrika uzun yıllar sonra ilk kez kâra geçmeye başlamıştır. 1962 yılının ikinci yarısı, Minneapolis Moline Co. halihazırda üretilmekte olan 445 Model traktörün asli parçalarını sağlayamayacağını bildirmesi üzerine Fiat firması ile anlaşma yapılarak Fiat'ın Türkiye temsilcisi olan Vehbi Koç ile işbirliği sağlanmıştır. Yılın ikinci yarısından itibaren Fiat marka 411 R Modeli traktörlerin üretimine başlanmış ve yılsonuna kadar 180 tanesinin montajı tamamlanmıştır. 1963 yılının sonunda fabrika içerisinde bir de dökümhâne faaliyete başlamıştır. 1967 yılın-

da ise Fiat ve Egemak, Türk Traktör'ün yeni ortakları olmuşlardır. Fabrika, traktör üretiminin yanı sıra özellikle karayollarının ve ziraat kurumlarının kullanımına sunulmak üzere, diskaro, pulluk, biçerdöver, yol silindiri, keçi ayağı, hidrolik kaldırma tertibatı, kasnak ve kuyruk mili, motopomp gibi yan malzemeler de üretmiştir. Özellikle dökümhânesinin kurulduğu 1963 yılından itibaren bu yan malzeme üretimleri artmış ve çeşitlenmiştir. 1960 yılından itibaren yönetimin tamamı Türk personelden oluşan fabrika süreçlerinde kapasitesini arttırarak, kuruluşunun ilk 25 yılı içerisinde yıllık üretimini, 15.000 traktöre kadar yükseltmiştir.¹⁸³

Fırınlara¹⁸⁴ -1-

İsmi/Sahibi	Mevkii
1. Adil Çınar/Fırıncı	Taşkın Sokak
2. Ahmet Işık/Fırın	Yenidoğan Mahallesi
3. Ali Cebeci/Kurtuluş Ekmek Fabrika Fırını	Cebeci Uğurlu Sokak
4. Ali Ertürk ve Mustafa Şişman/Kanaat Fırını	Koyunpazarı
5. Ankara Değirmencilik Ltd Şirket Fırını	
6. Ankara Ekmek Kombinası	Maltepe
7. Arif Besler/Fenni Fırın	Opera Meydanı
8. Askeri Fırın	
9. Atatürk Orman Çiftliği Fırını/Şükrü İnal	
10. Ayyıldız Ekmek Fabrikası	Ulucanlar
11. Başaran Ekmek Fabrikası	Talatpaşa Bulvarı
12. Demetgül Fırını	Yenimahalle
13. Derviş Gürçan/Yenişehir Halk Fırını	Cumhuriyet Mahallesi
14. Esen Ekmek Fabrikası	Yenimahalle
15. Göztepe Fırını	Ulucanlar
16. Gülden Ekmek Fabrikası	Kumrular
17. Hakkı Yılmaz/Birlik Ekmek Fabrikası	Dörtöyöl
18. Halil Akcengiz ve Numan Liman/Hemşin Fırını	Şan Sokak
19. Halil Akcengiz/Keçiören Fırını	Keçiören
20. Halil Şahin/Karadeniz Fırını	Kayaş Caddesi
21. Hamamönü Fırını	Talatpaşa Bulvarı
22. Hamdi Gönen/Ankara Fırını	Öztürk Mahallesi
23. Hasan Akman/Yeşil Çifte Fırını	Hamamönü
24. Hasan Tez/Toros Francala Fırını	Toros Sokak
25. Hemşin Francala Fabrikası	İnkilâp Sokak
26. Hıfzı Fırıncı /Hamamönü Fırını	Hamamönü
27. Hüdaverdi Fırını	Atıfbey Mahallesi
28. Hüseyin Demircioğlu/Cumhuriyet Ekmek Fabrikası	Cebeci
29. Hüsnü Yılmaz/Demirlibahçe Fabrika Fırını	Demirlibahçe
30. İbrahim Kandemir/Güzel Hemşin Ekmek Fabrikası	Yıldırım Bayezid Meydanı
31. İbrahim Nathur/Fırıncı	Yenidoğan
32. İmren Ekmek Fabrikası	Cebeci
33. İskitler Fırını	Sel Sokak
34. İsmail Bahçelioğlu/Fırıncı	Seyranbağları
35. İsmail Erdoğan/Fırıncı	Denizciler Caddesi
36. İstanbul Francala Fırını	Yenice Sokak
37. İstanbul Pasta Fırını	İstanbul Caddesi
38. Karadeniz Pasta Fırını	Daracık Sokak
39. Keramet Fırını	Etlük
40. Köprübaşı Ekmek Fabrikası	Tabakhâne

Fırınlr -2-

	İsmi/Sahibi	Mevkii
41.	Kurtuluş Fırını	Saimekadın
42.	Mansur Çınar/Ekmek Fabrikası	Kumrular Sokak
43.	Mehmet Esner/Kismet Ekmek Bayii	Kurtuluş Mahallesi
44.	Mehmet Gezgin/Yılmaz Fırını	Ulucanlar
45.	Mehmet Tosun/Sebat Fırını	Sakarya Mahallesi
46.	Mustafa Çocuk/İstikamet Fırını	Anafartalar Caddesi
47.	Mustafa Koloğlu/Fabrika Fırını	Sanayi Caddesi
48.	Mustafa Toprak/Ekmekçi	Ulucanlar
49.	Nazmi Davet/Rize Francala Fabrikası	Ziya Gökalp Caddesi
50.	Numune Pasta ve Çörek Fırını	İstiklal Mahallesi
51.	Nuri Ciritöğlü/Zafer Fırını	Çankırıkapı
52.	Nuri Ertürk/Anıttepe Ekmek Fabrikası	Anıttepe
53.	Özen Fırını	Turgut Reis Mahallesi
54.	Rifat Kesimal/Kollektif Fırını	Saimekadın
55.	Rize Simitçi Fırını	Hardoğan
56.	Sadettin Tavşanlı/Ekmek Fabrikası	Sanayi Caddesi
57.	Sakarya Fırını	Sakarya Mahallesi
58.	Salih Saka/Fırıncı	Sakarya Mahallesi
59.	Süleyman Başöğren/Simitçi Fırını	Ulucanlar
60.	Şevket Özel/Cebeci Halk Fırını	Talatpaşa Bulvarı
61.	Tarsus Emreler Fırını	Demir Caddesi
62.	Ulucak Fırını	Atıfbey Mahallesi
63.	Ulucanlar Fırını	Ulucanlar
64.	Ünver Ekmek Fırını	İçcebeci
65.	Yeni Ankara Ekmek Fabrikası	Çeşme Sokak
66.	Yeni Ekmek Fabrikası	Yıldırım Bayezit Meydanı
67.	Yenideğirmen Ekmek Fabrikası	Maltepe
68.	Yenidoğan Ekmek Fabrikası	Rüstemağa Sokak
69.	Yusuf Çolak/Pasta Fırını	Koyunpazarı
70.	Ziya Okumuş/İstanbul Fırını	İstanbul Caddesi

Nuh'un Ankara Makarnası

1956 yılında modern bir fabrika olarak faaliyete geçen Ankara Makarna'nın kuruluş öyküsü, 1940'lı yıllarda Nuh-Ahmet Eskiya-pan kardeşler ve Kemal Yurtbilir ortaklığında Ulus Hal'de gıda ürünleri satılan market tipi bir dükkânla başlar. Diğer gıda ürünlerinin yanı sıra özellikle günlük 6 ton civarında gerçekleştirilen makarna satışı, işyeri sahiplerine bu konuda atılım yapma cesareti verir ve 1950 yılında Rüzgârlı Sokak'ta ilk makarna imalathânesi kurulur. 6 ton'la başlayan üretim, çok geçmeden taleplere cevap verememeye başlayınca, alternatif üretim yeri arayışına girilir ve 1955 yılında İskitler'de alınan arsa üzerine zamanın teknolojisine uygun modern bir fabrika kurulması kararı alınır.

5 milyon Türk lirasına mal edilerek, Temmuz 1956'da günlük 20 ton kapasite ile üretime başlayan fabrikanın açılışı, aralarında dönemin Cumhurbaşkanı, Başbakanı, Ticaret Bakanı, Maliye Bakanı ve üst düzey bürokratların bulunduğu seçkin bir topluluk tarafından yapılır. "Ankara Makarna" markası ile yapılan üretim, 1961 yılında hayatını kaybeden Nuh Eskiya-pan'ın anısını yaşatmak amacıyla "Nuh'un Ankara Makarnası"na dönüşür. 1963 yılında üretim günlük 25 tona, 1965 yılında ise 30 tona çıkarılırken, ürün çeşitliliği de artırılarak, değişik kalıp ve şekillerde üretime devam edilir.

Hızlı kentleşme ve sanayi sahası uygulaması sürecinde ASO Sincan I. Organize Sanayi Bölgesi'nde 46.000 metrekare alana kurulan fabrikada, bugün ayda 16.000 ton makarnalık irmik ve 15.600 ton makarna üretimi yapılmaktadır. Nuh'un Ankara Makarnası tarafından üretilen markalar birçok ülkeye ihraç edilmekte ve dünyanın tanınmış markaları arasında yer almaktadır. Klasik, Vitaminli, Sebze, Kepekli ve Veronelli markalarıyla üretimini sürdüren firma, makarna kültürünü Türkiye'ye taşıyan sektörünün iddialı ve profesyonel kuruluşlarından biri olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

(Metnin oluşturulmasındaki katkılarından dolayı Sayın Feridun Haboğlu ve Sayın Nergiz Gülburun'a teşekkür ederiz.)

1950'li Yılların Otomobil Acente, Yedek Parça ve Tamircileri¹⁸⁵ -1-

	İsmi/Sahibi	Mevkii
1.	A Mekki Gener/Austin Acentası	Hükümet Caddesi
2.	Abdullah Arslan ve Mustafa Çitçi Kollektif Şirketi	Çankırı Caddesi
3.	Abdullah İşmen/Oto Yedek Parça	Çankırı Caddesi
4.	Abdullah Sonsoy/Oto Tamirevi	Yeni Sanayi
5.	Abidin Erkılıç/Oto Elektrik	İtfaiye Meydanı
6.	Adaş Koll/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
7.	Adil Kutlu/Oto Tamircisi	Turgut Reis Mahallesi
8.	Agah Tosun/Oto Yedek Parça	Sanayi Caddesi
9.	Ahmet Bilgin/Oto Tamirhânesi	Sanayi Caddesi
10.	Ahmet Kızılkaya/Oto Tamirhânesi	Sanayi Caddesi
11.	Ahmet Mekki Gener	Anafartalar Caddesi
12.	Ahmet Mısırlı/Motor Tamir İşleri	Opera Meydanı
13.	Ahmet Öztekin/Lastik Kaynakçısı	Yeni Sanayi
14.	Ahmet Yurdakul/Oto Ak	Soğukkuyu
15.	Akın Kollektif Şirketi	Posta Caddesi
16.	AKS Otomobil ve Yedek Parça	Çankırı Caddesi
17.	Akto Ltd/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
18.	Ali Aligil/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
19.	Ali Ercan ve Şeriki/Hudson Oto Acentalığı	
20.	Ali Okyay/Oto Levazımatı	Çankırı Caddesi
21.	Ali Rıza Baharoğlu/Oto Yedek Parça	Necatibey
22.	Ali Şahinli/Oto Yedek Parça	Rüzgarlı Sokak
23.	Ali Zağpusat/Torna Tesviye ve Oto Yedek Parça	Çankırı Caddesi
24.	Alppar/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
25.	Ankara Ticaret ve Mümessillik Türk AŞ	G. Mustafa Kemal Bulvarı
26.	Apo Tamir Evi	Yeni Sanayi
27.	Arif Özer/Tamir Atölyesi	Soğukkuyu
28.	Austin Otomobil ve Kamyon Acentası	Çankırı Caddesi
29.	Aziz Kadri Seçkin/Aks Otomobil ve Yedek Parça	Çankırı Caddesi
30.	Bahattin Oğlakçı ve Oğlu/Yeni Koll Şirketi	Çankırı Caddesi
31.	Balıkçı Kardeşler Koll Şirketi/Oto Yedek Parça	Anafartalar Caddesi
32.	Be Fan Kollektif Şirketi	G. Mustafa Kemal Bulvarı
33.	Befan Koll Şirketi/Oto Acentası	G. Mustafa Kemal Bulvarı
34.	Bekir Babaoğlu/Oto Tamir Evi	Opera Meydanı
35.	Beyoğlu/Oto Tamirhânesi	Yeni Sanayi
36.	Birlik Oto Tamirhânesi	Opera Meydanı
37.	Burhan Eser/ Oto Tamircisi	Soğukkuyu
38.	Cahit Tümöz/Oto Çamurlukçusu ve Boyacısı	Yeni Sanayi
39.	Cemal Öke/Zaman Oto Tamircisi	İstanbul Caddesi
40.	Cevdet İşçimen/Ak-İş Motosiklet Tamirhânesi	Bozkurt Mahallesi

1950'li Yılların Otomobil Acente, Yedek Parça ve Tamircileri -2-

İsmi/Sahibi	Mevkii
41. Chrysler-Plymouth Otomobilleri Türkiye Mümessilliği	Atatürk Bulvarı
42. Citroen Otomobilleri Acentası	G. Mustafa Kemal Bulvarı
43. Çiftkurt Ticaret ve Sanayi Türk AŞ	İstanbul Caddesi
44. Dizelci Kardeşler/Oto Tamirhânesi	Yeni Sanayi
45. Dodge Otomobil ve Kamyon Bayii	Ulus
46. Doğan Lastik /Tamir Atölyesi	Opera Meydanı
47. Doğanlar Koll Şirketi	Çankırı Caddesi
48. E. Hulusi Yıldırım/Oto Tamirhânesi	Büyük Sanayi
49. Emin Ünsal/Oto Malzeme	Opera Meydanı
50. Ercan Bektaş-Kazım Melek ve Ortakları	Talatpaşa Bulvarı
51. Ercüment Yürüten	Yeni Sanayi
52. Eser Garajı/Oto Tamirhânesi	Soğukkuyu
53. Eşsiz/Oto Tamirhânesi	Yeni Sanayi
54. Federal Kamyonları Türkiye Umumi Mümessilliği	Atatürk Bulvarı
55. Fevzi Eser/Kanaat Otomobil Tamirhânesi	Pansiyon Caddesi
56. Ford Garajı/Oto Tamirhânesi	Soğukkuyu
57. Ford Otomobil ve Kamyonları Bayiliği	Ulus
58. Fuad Durusoy/ Oto Işık Akümülatör	Çankırı Caddesi
59. Fuba Türk Ltd Şirketi	Yeni Sanayi
60. Galip Babadağlı/Oto Tamirhânesi	Büyük Sanayi
61. Galip Beşer/Taksimetre Tamir Atölyesi	Çankırı Caddesi
62. Goodyear Otomobilleri Tatko Türk AŞ	İzmir Caddesi
63. Güven Oto Tamircisi	Yeni Sanayi
64. Halil Kiraydın/Tamir Atölyesi	Yeni Sanayi
65. Halil Tuncel/Oto Yedek Parça	Yıldırım Bayezit Meydanı
66. Hamdi Demirel/Oto Tamirhânesi	Sanayi Caddesi
67. Hanif Kardeşler Şavrole ve Zündapp Acentası	Posta Caddesi
68. Hanifi Kaman Komandit Şirketi"	Opera Meydanı
69. Hasan Genç/Oto Yedek Parça	Soğukkuyu
70. Hayati Kalafatoğlu/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
71. Hayri Eker/Oto Teknik Elektrik Atölyesi	Sanayi Caddesi
72. Hidayet Önal/Otobobin Oto Yedek Parçası	Çankırı Caddesi
73. Hikmet Süelözgen/Örnek Otomobil Tamir Atölyesi	Çankırı Caddesi
74. Hilmi Akyıl	Yeni Sanayi
75. Hilmi Başhekim/Oto Tamirhânesi	Opera Meydanı
76. Hisar Oto Elektrik Evi	Çankırı Caddesi
77. Horen Gülkadınoğlu/Oto Tamir Atölyesi	Opera Meydanı
78. Hudson Oto Acentası	Atatürk Bulvarı
79. Hulusi Aktar/İstanbul Oto Tamirevi	Fevzi Paşa Mahallesi
80. Hulusi Manga/Tamir Atölyesi	Sanayi Caddesi

1950'li Yılların Otomobil Acente, Yedek Parça ve Tamircileri -3-

	İsmi/Sahibi	Mevkii
81.	Hüseyin Baydar/Tamir Atölyesi	Soğukkuyu
82.	Hüseyin Odabaşoğlu/Oto Yedek Parça	Rüzgârlı Sokak
83.	Hüsnü Uğurlu/Otomobil Tamirhânesi	Yeni Sanayi
84.	İbrahim Abacı/Oto Döşemesi	Soğukkuyu
85.	İbrahim Akkoç/Oto Boyacısı	Soğukkuyu
86.	İbrahim Barışta/Oto Acentası	Çankırı Caddesi
87.	İbrahim Çalışkan/Tamir Atölyesi	Sanayi Caddesi
88.	İbrahim Erim/Oto Motor Tamirevi	Yeni Esnaflar Çarşısı
89.	İbrahim İyiaksu/Oto Tamirhânesi	Yeni Sanayi
90.	İbrahim Ustabay/Karoseri Atölyesi	Soğukkuyu
91.	İhsan Koçdor/Oto Tamirhânesi"	Çankırı Caddesi
92.	İlhami Gökçen/Oto Yedek Parça	Çankırı Caddesi
93.	İsmail Arsan/Otomobil Malzemesi	Çankırı Caddesi
94.	İsmail Bayraktaroğlu/Oto Tamirhânesi	Fevzi Paşa Mahallesi
95.	İsmail İşleker/Oto Malzeme Evi	Soğukkuyu
96.	İstanbul Oto Tamir Evi	Fevzi Paşa Mahallesi
97.	İşzen Oto Makas Atölyesi	
98.	İştâş-Ankara Mümessillik	G. Mustafa Kemal Bulvarı
99.	"İzzet Güvenç/Temizş Oto Tamircisi	Yeni Sanayi
100.	Kadife Boya Türk Ltd Şirketi	Yeni Sanayi
101.	Kamil Çelimli/Oto Tamirhânesi	İstanbul Caddesi
102.	Kardeşler Makine Ticaret Koll Şirketi	Opera Meydanı
103.	Karyer Ltd Şirketi	Yeni Sanayi
104.	Kemal Destek/Oto Tamircisi	Çankırı Caddesi
105.	Kemal Ersan/Moris Otomobilleri Acentası	Yeni Sanayi
106.	Kemal Şahmay/Şen Oto Lastik Kaynak Atölyesi	Soğukkuyu
107.	Kervan Ltd/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
108.	Kırayser-Plymouth Otomobil ve Levazımı Acentalığı	Atatürk Bulvarı
109.	Kırami Alemdaroğlu/Oto Malzemesi	Anafartalar Caddesi
110.	Koçoğlu ve Ortakları	Posta Caddesi
111.	Kontio to Türk Ltd Şirketi	Posta Caddesi
112.	Latif Görür/Oto Tamirevi	Sanayi Caddesi
113.	M. A. Çarhoğlu	Yıldırım Bayezit Meydanı
114.	M. ve A. Hanif Kardeşler/Şevrole Otomobil Acentası	Yeni Hal
115.	Makine Elektrik Evi Ltd Şirketi	Sanayi Caddesi
116.	Mehmet Bayraktaroğlu/Oto Tamirhânesi	Fevzi Paşa Mahallesi
117.	Mehmet Böke/Tamir Atölyesi	Sanayi Caddesi
118.	Mehmet Hanoğlu/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
119.	Mehmet Hatipoğlu/Oto Tamirhânesi	Polatlı
120.	Mehmet İsvan/Oto Acentası	G. Mustafa Kemal Bulvarı

1950'li Yılların Otomobil Acente, Yedek Parça ve Tamircileri -4-

	İsmi/Sahibi	Mevkii
121.	Mehmet Önal/Otomobil Tamirhânesi	Sanayi Caddesi
122.	Mehmet Sayın/Oto Tamirhânesi	B. Sanayi
123.	Mehmet Sürer ve Ortağı/Oto Yedek Parça	Çankırı Caddesi
124.	Mehmet Tunçer/Oto Yedek Parça	Temiz Sokak
125.	Mehmet Yalkın/Oto Tamircisi	Sanayi Caddesi
126.	Melih Üstel/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
127.	Memduh Demirkaya/Otomobil Acentası	Mebusevi
128.	Mengerler Ticaret Türk AŞ	Posta Caddesi
129.	Mersedes Tamirhânesi	Yenimahalle
130.	Morris Otomobilleri Acentalığı	Yeni Sanayi
131.	Muammer Uzman ve Selahattin Erginer/Oto Türk	Soğukkuyu
132.	Murat Baytar/Oto Boyahânesi	Yeni Sanayi
133.	Mustafa Durmuş/ Oto Boyahâne	Yeni Sanayi
134.	Mustafa Durmuş/Garanti Oto Boyahânesi	Yeni Sanayi
135.	Mustafa Durmuş/Oto Boyacısı	Yeni Sanayi
136.	Mustafa Tınmaz/Metanet Motosiklet Tamirhânesi	Çankırı Caddesi
137.	Mustafa Yürüten/İstanbul Otokaroseri Atölyesi	Yeni Sanayi
138.	Muzaffer Çalış/Oto Yedek Parça	Plevne Sokak
139.	Müfit Elbir/Otomobil Malzemesi	Yeni Sanayi
140.	Nadir Çınaralp/Oto Acentası	Yeni Sanayi
141.	Nafi Onat/Oto Elektrik	Opera Meydanı
142.	Namık Renkmen/Oto Boyacısı	Mebusevi
143.	Nazif Akşehirli/Oto Yedek Parça	G. Mustafa Kemal Bulvarı
144.	Nazmi Çelikel/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
145.	Necati Tereyağoğlu/Oto Boyacısı	Denizciler Caddesi
146.	Necati Topçu	Anafartalar Caddesi
147.	Necdet Kiter/Oto ve İnşaat Elektrikçisi	Çankırı Caddesi
148.	Necmettin Erdikmen/Oto Elektrik	Karayolu İstasyonu
149.	Necmettin Uraz/Nur Müessesesi	Sanayi Caddesi
150.	Nevzat Merih/Merih Oto Malzemesi	Çankırı Caddesi
151.	Nigos Onkun/Oto Elektrik	Rüzgarlı Sokak
152.	Nihat Ünal/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
153.	Niyazi Canlı/Oto Parçacısı ve İmalathânesi	Çankırı Caddesi
154.	Niyazi Esenkale/Oto Boyacısı	Yeni Sanayi
155.	Niyazi Göçen	İstanbul Caddesi
156.	Osman Düvenci/Oto Acentası	Yeni Sanayi
157.	Osman Şen/Oto Hurda Parçası	Ulus
158.	Oto Akmer /Oto Elektrik Tamirhânesi	Büyük Sanayi
159.	Oto Bobin/Oto Yedek Parça	Soğukkuyu
160.	Oto Çelik/Oto Yedek Parça	Çankırı Caddesi

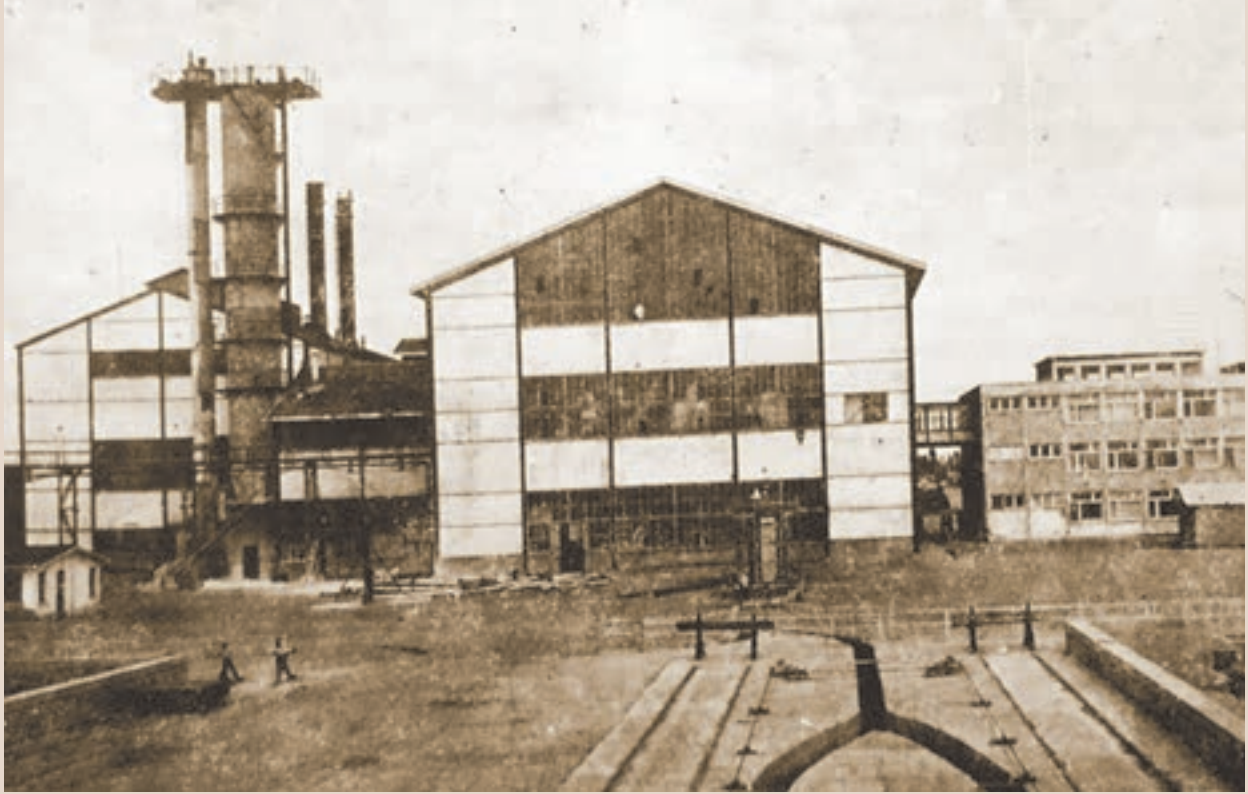
1950'li Yılların Otomobil Acente, Yedek Parça ve Tamircileri -5-

	İsmi/Sahibi	Mevkii
161.	Oto Er/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
162.	Oto Fuar	Fen Fakültesi Karşısı
163.	Oto Genç/Oto Yedek Parça	Çankırı Caddesi
164.	Oto Hilal/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
165.	Oto Motor Limited Ortaklığı	Çankırı Caddesi
166.	Oto Özkaynak/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
167.	Oto Sertkan/Oto Yedek Parça	Sanayi Caddesi
168.	Oto Spor/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
169.	Oto Şan	İstanbul Caddesi
170.	Oto Şen	Çankırı Caddesi
171.	Oto Teknik Elektrik Atölyesi	Sanayi Caddesi
172.	Oto Ulus Mümessilliği	Çankırı Caddesi
173.	Oto Yıldırım	Etlük
174.	Oto Ziraat Koll/Oto Yedek Parça	Çankırı Caddesi
175.	Otoçelik Otomobil Yedek Parçaları	Çankırı Caddesi
176.	Otofen/Oto Tamirhânesi	Yeni Sanayi
177.	Otomak/Oto Yedek Parça	Çankırı Caddesi
178.	Otoman/Oto Yedek Parça	Talatpaşa Bulvarı
179.	Otonam Otomobil Levazımatı	Mebusevi
180.	Otopar/Oto Yedek Parça	Rüzgârlı Sokak
181.	Oto-Spor Ticarethânesi	Rüzgârlı Sokak
182.	Ottaş Otomobil Ticaret Türk AŞ	Çankırı Caddesi
183.	Ömer Erim/Güven Oto Tamircisi	Yeni Sanayi
184.	Örnek Otomobil/Tamir Atölyesi	Çankırı Caddesi
185.	Pakış Sargın Kardeşler	İstanbul Caddesi
186.	Ragıp Özkaynak ve Ziya Sarıöz	Yeni Sanayi
187.	Rasim Tacer/İstanbul Tamirevi	Hükümet Caddesi
188.	Raşit Aşcıoğlu ve Hasan Şen/Oto Hurdacısı	Çankırı Caddesi
189.	Recep Akansel/Oto Elektrik Tamirhânesi	Soğukkuyu
190.	Recep Akçakese/Oto Tamirhânesi	Yeni Sanayi
191.	Recep Güllü/Oto Yedek Parçası	Hanimeli Sokak
192.	Reşat Pelit/Örnek Oto Boyahânesi	Turgut Reis Mahallesi
193.	Rıfat Atıcı/Oto Acentası	Yeni Sanayi
194.	Rıfat Çalış/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
195.	Sait Tuncer/Oto Yedek Parça	Opera Meydanı
196.	Sakarya /Oto Elektrik Tamirhânesi	Neşe Sokak
197.	Salih Okyay	Çankırı Caddesi
198.	Sami Gündüz/Oto Gündüz	Opera Meydanı
199.	Sami Koçbeker/Oto Yedek Parça	Opera Meydanı
200.	Sedat Emre/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi

1950'li Yılların Otomobil Acente, Yedek Parça ve Tamircileri -6-

	İsmi/Sahibi	Mevkii
201.	Selahattin Uzkan/Tamir Atölyesi	Soğukkuyu
202.	Serkis Ceylan ve Kardeşi/Oto Acentası	Yeni Sanayi
203.	Skf Bilyeli Rulmanları	Çankırı Caddesi
204.	Smith/Oto Tamirhânesi	Yıldırım Bayezıt Meydanı
205.	Suat Cav/Oto Tamirhânesi	Yeni Sanayi
206.	Süleyman Akdoğan/Oto Yedek Parça	Erguvan Sokak
207.	Süleyman Beştaş/Oto Yedek Parça	Ulus
208.	Süleyman Bostan/Oto Parçacısı	Rüzgârlı Sokak
209.	Şavrole Otomobil Acentası	Posta Caddesi
210.	Şen Oto Lastik Kaynak Atölyesi	Soğukkuyu
211.	Şeref Yıpranmaz/Oto Elektrik Tamirhânesi	Yeni Sanayi
212.	Şevket Soyarar	Yeni Sanayi
213.	Şevki Önal/Oto Boyacısı	Soğukkuyu
214.	Şuayip Saylam/Oto Yedek Parça	Opera Meydanı
215.	Şükrü Can/Tamir Atölyesi	Rüzgârlı Sokak
216.	Talat Tuncalp	G. Mustafa Kemal Bulvarı
217.	Talip Engin/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
218.	Tatko Otomobil Lastik ve Makine Ticareti Türk AŞ	Ulus/İzmir Caddesi
219.	Tektaş Teknik Vasıtalar Ticaret Türk AŞ	Çankırı Caddesi
220.	Temizel Boya Atölyesi	Soğukkuyu
221.	Temiziş Oto Tamircisi	Yeni Sanayi
222.	Türkpar Federasyonu/Oto Yedek Parça	Atatürk Bulvarı
223.	Ucuzluk/Oto Elektrik Tamirhânesi	Bozkurt Mahallesi
224.	Uğrak Oto Malzemesi	Plevne Sokak
225.	Uruş/Oto Tamirhânesi	Yeni Sanayi
226.	Vedat Pınar/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
227.	Volkswagen Otomobil Acentası	Sanayi Caddesi
228.	Yahya Kuzukıran/Tamir Atölyesi	Soğukkuyu
229.	Yıldırım Koll Şirketi	Bentderesi
230.	Yıldız Motor Atölyesi	Yeni Sanayi
231.	Zeki Aracı/Otomobil ve Kamyon Levazımı	Yeni Sanayi
232.	Zeki Bayraktaroğlu/Oto Tamirhânesi	Fevzi Paşa Mahallesi
233.	Zerel Ticaret Türk Ltd Şirketi	Çankırı Caddesi
234.	Zeynel Balaban/Oto Ekeltirik	Talatpaşa Bulvarı
235.	Zeynel Çitçi/Oto Levazımatı	Mamak Caddesi
236.	Ziya Caner/Otomobil Yedek Parçaları	Çankırı Caddesi
237.	Ziya Sariöz/Oto Yedek Parça	Yeni Sanayi
238.	Zühtü Şenyuva/Oto Yedek Parça	İstanbul Caddesi
239.	Zündapp/Hanif Kardeşler	Posta Caddesi

Ankara Şeker Fabrikası

Kamu teşekküllerinden olan Ankara Şeker Fabrikası'nın temel atma töreni, Celal Bayar ve Adnan Menderes'in katılımıyla 22 Mayıs 1958 tarihinde gerçekleştirilir. Etimesgut'ta köylülere istisna edilen arazi üzerinde kurulacak fabrika için gerekli olan pancarın Kızılcahamam, Polatlı, Çerikli ve Konya'dan getirilmesi öngörülmüştür.

Yeterli bütçesi olmasına karşın, aradan geçen üç yıla rağmen bitirilemediği gerekçeyle Cemal Gürsel tarafından inşaatı bir süre durdurulmuştur. 30 Kasım 1961 tarihinde inşaatın tamamlanması kararı alınmış ve 19 Ekim 1962 tarihinde 1.200 ton/gün kapasite ile işletmeye açılmıştır.¹⁸⁶

Ankara Ticaret ve Sanayi Odası IV

1940'lı yıllar boyunca Vehbi Koç'un etkinliğinde faaliyetlerini sürdüren Oda, 17 meslek grubuna ayrılmış üyelerine bir umumi kâtip, muamelat müdürü, istihbarat ve istatistik şefi, sicil şefi, raportör, piyasa memur ve muavini, tahakkuk, tahsil, evrak ve dosya memurları, muhasebeci, veznedar, kâtip, iki daktilo, bir müvezzi, biri geçici olmak üzere iki avukat ve üç hademeden oluşan toplam 15 personelle hizmet veriyordu. 1946 yılında Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'nın 1644 olan üye sayısı 1947'de 1719, 1948'de 1803, 1949'da ise 1828'e çıkmıştı.

Oda, Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları'nı düzenleyen ve 18.01.1943 tarihinde yürürlüğe giren 4355 sayılı kanun ve nizamnâmelerin kendine yüklemiş olduğu görevler ve rutin muamelat dışında, savaş boyunca hükümetin mali ve iktisadi politikalarına tüccar lehinde müdahalelerde bulunmaya çalışmıştı. Söz konusu müdahalelerin özellikle iki alanda belirginleştiği görülür ki bunlardan ilki, 26.01.1940 tarihinde kabul edilen 3780 sayılı Milli Korunma Kanunu'nun "hakkaniyetsiz ve sebepsiz şekilde fiyat yükselten tüccar ve esnafın cezalandırılması" hükmünü ihlal ettikleri gerekçesiyle haklarında cezai işlem yapılan esnaf ve tüccarın sorunlarıyla ilgiliydi. İzmir ve İstanbul Ticaret ve Sanayi Odalarıyla işbirliği halinde yürütülen faaliyetler sonucunda, gerek kanundaki muğlâk ifadelerin açıklığa kavuşturulması, gerek ürün ve ticari faaliyetlerdeki kâr oranlarının belirlenmesi konusunda hükümet nezdinde girişimlerde bulunmuş ve olumlu neticeler alınmıştı.

Oda'nın sistemli bir çaba sarf ettiği ikinci husus ise, ülke ekonomik politikalarında söz sahibi olmak ve savaş koşullarının ticari hayata olumsuz etkilerini azaltmak noktasındaydı. 1944 yılı sonlarında hükümete sunulan raporu -İstanbul, İzmir Ticaret ve Sanayi Odaları Delegeleri ortak imzasıyla- bu çabaların bir parçası olarak değerlendirmek mümkündür. Savaş süreci ve sonrasına ilişkin oldukça ayrıntılı hazırlanan raporda, enflasyon, ithalât, ihracât ve diğer ekonomik meselelerle ilgili hükümet politikalarına eleştirel bir yaklaşım sergilenerek; çeşitli önerilerde bulunuluyordu.

1	Banka ve Sigorta
2	Bilumum Müteahhitler
3	Komisyoncular
4	İnşaat Malzemecileri
5	Hırdavat ve Madeni Eşya
6	Manifaturacılar
7	Ayakkabı ve Deri Eşya
8	Yiyecek Maddeleri
9	Otelciler
10	Makine ve Yedek Aksesuar
11	Petrol ve Mahrukat
12	Lokanta ve Eğlence Yerleri
13	Sebze ve Meyveciler
14	Hububat ve Bakliyat
15	Hayvan Mahsulleri
16	Matbaa ve Kırtasiye
17	Tuhafiyeciler
18	Eczacılar
19	Saatçi ve Fotoğrafçı
20	Halı ve Mefruşat
21	Nakliyeciler
22	Tüccar Terziler
23	Büyük Endüstri
24	Gıda Sanayi

1950'li yıllara gelindiğinde Ankara Ticaret ve Sanayi Odası savaş sonrası iki kutuplu dünyada Türkiye'nin Anglo-Sakson ülkelerle daha yakın temaslar kurması ve ekonomi politikalarını da bu çerçevede yeniden dizayn etme çabalarına paralel faaliyetler sürdürecekti. Öncülüğünü Vehbi Koç'un yaptığı bu girişimlerin devamı olarak Oda'ya İngilizce bilen bir eleman temin edilmekle işe başlanacak; Kıta Avrupası ve Amerika'da yapılan çalışma konferansları ve sergiler gibi uluslararası faaliyetler yakından takip edilmeye çalışılacaktı.

Neredeyse 20 yıldan beri sürdürdüğü -1935 ve 1937 yılı hariç- İdare Heyeti Başkanlığı'nı bırakan Vehbi Koç, yerini 1954-58 yılları arasında Necmi Erdi'ye, o da yerini 1958-1960 yıllarında Sebahattin Şerifoğlu'na devredecekti. 1950'lerde Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'nda 24 meslek grubu faaliyet gösteriyordu.

Bu gruplar içinde ağır sanayi ve hafif sanayi grubu olarak nitelenebilecek iki grup bulunuyordu ki ilkini, "Büyük Endüstri Grubu", ikincisini de "Gıda Sanayi Grubu" oluşturuyordu¹⁸⁸. 1950'de 1492 şahıs, 209 şirket; 1951'de 1864 şahıs, 244 şirket; 1952'de 2237 şahıs, 303 şirket; 1953'te 2704 şahıs, 378 şirket; 1954 yılında ise 3325 şahıs, 530 şirket olmak üzere toplam 3855 üye vardı.

Ticaret ve Sanayi Odası yılsonu raporlarından alınan bu verilerde dikkat çeken en önemli hususiyet, 23. Grup olan Endüstri Grubu ile 24. Grupta yer alan Gıda Sanayi Grubu'na sadece 1954 yılı verilerinde rastlanıyor olmasıydı. 1954 yılında Endüstri Grubu 1 şahıs, 22 şirket; Gıda Gurubu ise 10 şahıs ve 12 şirket halinde temsil ediliyordu.

Zabıt ve Anılarda Ankara Sanayi Odası'nın Kuruluşu

1960'lara gelindiğinde Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'nın 40'a yakın meslek grubuna dağılmış, 4,000 civarında üyesi bulunuyordu. Bu üyelerden yaklaşık 1/4'ü sanayici ve imalatçılardan oluşuyor ve 12 grupta temsil ediliyorlardı. Oda'da sayısal olarak bir tacir etkinliği ve üstünlüğü söz konusu olsa da, 1950'lerden itibaren beliren yüksek tahsil yapmış, yabancı dil bilen ve hitabet yeteneğine sahip sanayici üyeler oda organlarındaki faaliyetleriyle sözü edilen tacir üstünlüğünü genellikle dengeleme ve bazen de minimize etme yönünde kayda değer performans sergiliyorlardı. Sanayicilerin bu performansı, özellikle 1960 İhtilâli ile avantaja dönüştürdükleri söylenebilir. İhtilâl'den bir gün önce yani 26 Mayıs 1960 tarihinde yapılan Oda Meclisi toplantısında yaşanan müşavir tartışması, odadaki etkinlik mücadelesindeki kırılma konusunda genel bir fikir vermesi açısından tipik bir örnek olabilir. Mümin Erkunt'un "özellikle ithalât ve kapasite konularında uzman bir mühendisin daimi şekilde müşavir olarak istihdam edilmesi" yönündeki talepleri tartışmaya neden olmuş; tüccardan Ahmet Ateş "Oda'nın gerektiği durumlarda müşavir uygulamasına başvurduğunu, ancak daimi bir kadroyla bir müşavir tayin etmenin maliyetli ve akıllıca olmayacağı" yönündeki görüşüne karşılık; sanayi kesimi adına söz alan Ahmet Karamancı, "... Oda'nın gelirlerinin neredeyse yarısının sanayicilerce karşılandığını, sanayicilerin birçok müşkülleri olduğunu ve sanayi komitesinin bir müşavire ihtiyacı olduğunu" ifade ederek müşavir konusunda ısrarını sürdürmüştü, ancak yapılan oylamada böyle bir kadronun daimi surette istihdam edilmesi teklifi mecliste reddedilmişti.

Gerek öncesindeki başka tartışmalarda, gerek kısaca özetlenen yukarıdaki tartışmada sanayiciler, Oda'nın kendi problemlerine

duyarsız kaldığını ve Oda işleyişinde dikkate alınmadıklarını yönünde şikâyetle bulunmaktaydılar.

Oda'nın işleyişine yakından bakıldığında sanayicilerin bu serzenişlerinin belli ölçüde haklılık payı taşıdığı söylenebilirdi. Zira Oda iç işleyişinde sanayicileri doğrudan ilgilendiren iki birim bulunmaktaydı ve bunlardan ilki, 5 personelle (Müdür, sanayi servis şefi, 2 sanayi memuru ve bir daktilo) hizmet veren Sanayi Müdürlüğü/Sanayi Servisi idi. Sözü edilen servis, "Odaya kaydolan sanayicilerin kapasitelerini, gruplarını tayin ve tespit etmek, bunların dosyalarını tanzim ve muhafaza etmek, istatistiklerini tutmak, sanayi istişare komisyonunun zabıt, karar ve defterlerini tutmak ve muhafaza etmek, sanayi ve sanayicilerle ilgili etütleri yapmak, bilgileri derlemek ve yayımlanması için ilgili müdürlüğe tevdi etmekle" görevliydi.

İkinci birim ise, Sanayi İstişare Komisyonu'ydu ve daha çok sanayici üyelerin fazla mesaisiyle faaliyet gösteren bir yapıya sahipti. Komisyon "sanayicilerin, imalatçıların mesleki etütlerini yapmak, resmi daireler ve teşekküllerden sanayi ile ilgili sorulan hususlarda sanayicilerin görüşlerini tespit etmek, sanayicilerin müşterek menfaatlerini ilgilendiren mevzuları etüt ve tetkikler yapmak İdare Heyetine teklifte bulunmak ve İdare Heyetine teknik ve istişari mahiyette mütalaalar vermek üzere çeşitli sanayi branşlarından ihtisas sahibi sanayici ve imalatçılardan bir yıl için seçilen 5-7 kişiden" oluşuyordu. Sanayicilerin duyarsızlık ve yeterli temsil edilmeme konusundaki şikâyet ve taleplerinin ihtilâlden sonra Ankara valiliği tarafından kurulan ve ağırlığını sanayicilerin oluşturduğu Muvakkat Komite'nin kurulması sürecine kadar belli ölçüde devam ettiği görülür. Muvakkat Komite, grupları yeniden düzenleyerek, 12'si sanayici ve imalatçılardan oluşmak üzere, grup sayısını 40'a çıkarmış ve sicil çalışması da yaparak, üyeleri soyadı esasına göre tasnifleyerek, bir de fihrist düzenlemişti. Hemen aynı tarihlerde Polatlı, Kırıkkale ve Beypazarı tüccar ve sanayicilerinin

de katılımıyla Oda'nın faaliyet alanı ve üye sayısında önemli bir artış meydana gelmişti. Muvakkat Komite, yerini 25.08.1960 tarihinde yine sanayicilerin etkin olduğu yeni Yönetim Kurulu'na bırakmıştı. Başkanlığa Nuri Ciritöğlü gelirken, Yönetim Kurulu Necati Tereyağoğlu, Naim Çapçı, Mehmet Yeşil, Kemal Erdemgil, Abdurrahman Çiftçi, Sabahattin Alptekin, Feyyaz Köksal, Celâl İmre, Orhan Işık ve Ahmet Karamancı'dan oluşmuştu. Oda Meclisi Başkanlığı'nı ise daha sonra Sanayi Odası Meclis Başkanı olacak olan Rasih Selcanoğlu yürütecekti. Oda'nın bu tarihten sonraki mesaisinin önemli bir kısmını, ülkenin içinden geçtiği olağanüstü süreç sonrasında beliren sosyo-ekonomik sorunlar ve özel teşebbüsün etkinlik sahasını genişletmek konusunda harcadığı görülür.

Oda, ihtilâl sonrası hazırlanan yeni anayasa tasarısında mensuplarını yakından ilgilendiren maddelerle ilgili bir çalışma yaptırarak, görüşlerini "Anayasa Tasarısı Hakkında Görüş ve Teklifler" başlığı ile bir broşür haline getirmiş ve Kurucu Meclis üyelerine sunmuştu. Serbest teşebbüsün ülkenin iktisadi ve sosyal yapısındaki rolüne vurgu yapılan broşürde "... Kamu yararı gerekçesiyle tahdit edilen ticaret, sanayi, çalışma hürriyeti ve en mutlak hak olan mülkiyet anlayışının gayet müphem bir kelime ile sınırlandırılmasına itiraz ederek, özel teşebbüsün milli menfaatler maksadıyla devletleştirilmesine, çalışanların korunması yanında, üretimin en temel unsuru olan işverenlerin düşünülmemesine, çok çalışılmaya mecbur olunan bu süreçte hafta tatili ve resmi tatiller dışında üç hafta gibi bir dinlenme hakkının korunması, çalışanlara sendika kurma ve grev hakkının tanınmasına karşın, işveren haklarının dikkate alınmaması; yer altı ve yerüstü zenginliklerin hepsinin devlet tarafından tamamıyla işlenerek ekonomiye kazandırılmayacağı" ifade edilerek, bu konularda yeniden düzenleme yapılması isteniyordu. Sözü edilen talepler, ülkedeki birçok oda ve Odalar Birliği tarafından da benimsenmiş ve süreç içinde taleplerini olumlayan neticeler de alınmıştı.

Oda sadece anayasa tasarısı konusunda değil, İcra İflas Kanunu, Toptancı Hal Kanunu, Amme Alacaklarının Takip ve Tahsiline Dair Kanun, Toplu Sözleşme, Sendikalar Kanunu tasarıları, İş Kanunu ve Vergi Usûl Kanunu gibi o dönem yapılan hukuki müktesebatla ilgili düzenlemelerin tamamına kendi mensuplarının penceresinden bakan görüş ve öneriler sunmuştu. Her ne kadar dikkate alınmamış olsa da, Oda'nın dikkat çekici bir diğer önerisi de, 16.09.1960 tarihli resmi gazetede yayımlanan kararnâme ile yürürlükten kaldırılan Milli Korunma Kanunu'nun yerine ikame edilecek Ticari Ahlak Yasası'ydı.

İhtilal'den sonra Oda bünyesinden oluşturulan Özel Teşebbüs Geliştirme Komisyonu'nu da bu dönem sosyo-ekonomik gelişmeleriyle yakından ilgili görmek mümkündür. Sanayicilerin teklif ve ısrarlarıyla 1961 yılı sonlarında fiiliyata geçen Komisyon, devletçi anlayış ve özellikle sol akımların güçlenmesine karşı mücadele edecek ve özel girişimin güçlendirilmesi konusunda faaliyet yürütecekti.

Ayrılmayla sonuçlanacak olan tüccar-sanayici çekişmesinin 1962 yılından itibaren zabıtlara daha bariz bir biçimde yansımaya başladığı görülür. Söz konusu çekişmenin iki temel nedeni olduğu anlaşılıyor. İlki, sanayicilerin kendi odalarını kurma konusundaki faaliyetlerinin -tüccar tarafından da iyi bilinen - bu tarihte hız kazanmış olması, ikincisi de ihtilâlden sonra tüccarların kısmen etkisiz hale getirilmelerinin kırgınlığı ile Oda'da tüccar etkinliğini yeniden tesis etme konusundaki çabalarıydı. Artık meclis gündemine getirilen neredeyse tüm hususlarda bu ayrışmanın izlerini görme imkânı bulunuyordu ve ilk ciddi tartışma, 29 Mayıs 1962 tarihinde sanayicilerin mesaisine ihtiyaç duydukları müşavir Turhan Çakus'a ödenen ücret konusunda yaşanmıştı. Tüccar grubu, “müşavire yapılan ödemeyi yüksek ve her ay yapılan ödemeyi de bütçe tekniğine aykırı” bularak muhalefet ediyor; sanayiciler ise söz konusu “uzmanın işlerine çok yardımcı olduğunu” ifade ederek, ücretin aynı şekilde ödenmesini ve müşavirin istih-

damının sürdürülmesini istiyorlardı. Başkan Rasih Selcanoğlu'nun sanayiciler lehinde yaptığı müdahaleler sonucunda durum oya sunulmuş ve uygulamanın eskisi gibi devam etmesi yönünde karar alınmışsa da, sonraki aylarda başka konulardaki tartışmalar kutuplaşmayı daha derinleştirmiş görünmektedir. Resmileşme sürecine girmiş olan ayrılma faaliyetlerinin gölgesinde başlayan 1963 yılı, yukarıda kısaca özetlenen benzer tartışmalarla başlamıştı. 20 Şubat 1963 tarihinde sanayi sahâlâriyle ilgili yapılan müzakere sırasında ayrılma ilk defa zabıtlara da yansıyor; hareketli konuşmaların yapılmasına neden olmuştu. Sanayi sahaları konusunda İmar Bakanlığı'nca Oda'dan istenen 60-70 bin liranın tüccar grubu tarafından ödenmek istenmemesi, Oda'daki duygusal kopuşun son halkasını oluşturduğu anlaşılıyor.

Tüccardan Şeref Çelebi: “Son zamanlarda bazı sohbetlerde muttali olduğumuza göre, sanayici arkadaşlarımız Ticaret Odası'yla irtibatlarını keserek Sanayi Odası kurmak üzere ayrılacaklarmış. Bu hususta İzzet Bey [Umumi Kâtip İzzet Duru] bir açıklamada bulunursa belki kararımıza müessir olur” şeklindeki konuşması üzerine; Saim Köklü: “Muhterem arkadaşlar, görüyorum ki menfaatimizle ilgili konularda biraz acı konuşacağım kusura bakmayın, ileride sanayinin alacağı durumu düşünmeden ve bilmeden konuşuyoruz. Anket cetvelleri yapıldı. Siz bu parayı verseniz de vermeseniz de bu sanayi bölgesi kurulacak. Sanayiciler bu parayı vereceklerdir. Bunun şerefinden siz mahrum olacaksınız. Evet, bir Sanayi Odası kurulacak ve bunun sebebi sizler olacaksınız. Çok teşekkür ediyoruz ki, Oda Meclisi'nin bu tutumu, tatbikatta Sanayi Odası'nın ayrılmasını ve sanayicilerin davasıyla daha yakından ilgilenilmesini sağlamıştır. Tüccar olarak ileride kurulacak olan sanayi sahasının bizlere ne gibi faydalar sağlayacağını hesap etmek lazımdır. Kızılay'a 50 bin, Kıbrıs seyahatine 20 bin, Meksiko seyahatine 30 bin lira ayrılırken, bu işe de karınca kararınca hizmet etmek lazımdır... ne biz sanayiciler tek başımıza, ne

de siz tüccarlar tek başınıza muvaffak olmaya imkan yok. İktisadi bir kaide.” Saim Köklü’nün serzeniş içeren bu konuşmasından sonra sözü edilen paranın verilmesi, 19’a karşı 21 oyla kabul edilmesine karşın, sonraki meclis toplantılarında her iki grup üyelerinin kendi saflarını daha da sıklaştırarak, ayrılma sonrasında yaşanabilecek olası sorunlara odaklandıkları görülmektedir.

Sanayicilerin de katılımıyla son oda meclisi toplantısı 16.11.1963 tarihinde yapılmıştı. Ancak öncesinde, odanın ne zaman resmi olarak kurulduğuna dair bir dizi tartışma yaşanmıştı. Kimi üyeler “Sanayi Odası’nın 4 Kasım’da toplandığını” söyleyerek bu tarihin alınması gerektiğini, kimisi “6 Kasım’da organlarını oluşturduklarına göre” bu tarihin geçerli olması gerektiğini, kimisi “Sanayi Odası’ndan Ticaret Odasına gelen yazıda 11 Kasım’dan itibaren faaliyete geçtik” dediğini ve kimisi de “12 Kasım’da dosyalar istendiğine göre bu tarihin baz alınması gerektiğini” ifade etmişlerdi. Ankara Sanayi Odası’nın kuruluş tarihinde mutabık kalamayan Oda üyeleri, bu konuda Umumi Kâtip İzzet Duru’nun görüşlerine başvurmak zorunda kalmışlardı. İzzet Duru: “12.11.1963 tarihinde dosyalar istendi. Sanayi Odası’nı kurduk, faaliyete geçtik dediler. Hâlbuki daha önce vekâletten gelen yazıda 1.1.1964 tarihinde kurulacaktır dediği için, biz kendilerine bu yazı muvacehesinde, durum nedir dedik. Bize dosyaları verin. Vekâletle temas halindeyiz, kuruluşumuzu öne alacağız, dediler. Bunun üzerine bir protokolle dosyaları teslim ettik. Yine çalışmalar devam etti. 14.11.1963 tarihinde İdare Heyeti toplandı. Bu toplantıda sanayici arkadaşlar dediler ki, “vekâletten yazı gelecek, ondan sonra biz resmen oraya geçeceğiz. Binaenaleyh biz toplantıda [İdare Heyeti’nde] bulunacağız”. Bu ihtilaf meclise kadar geldi. Ticaret Vekâleti’nden beni çağırdılar. Telefona gittim. Dediler ki, kuruluşlarını öne aldık, ancak 18.11.1963 tarihinden itibaren izin verdik. Binaenaleyh, dosyaları isterlerse veriniz, verilmişler varsa orada kalsın.” Bu açıklamadan sonra kuruluş tarihinin 18.11.1963 olduğu

konusunda fikir birliğine varılmış, ardından söz alan Saim Köklü: “Biz sanayici olarak odamızı teşekkül ettirdik. Organlarımızı kurduk. Faaliyete geçtik. Yalnız biz odamızı kurmakla sizin içinizden derbeder bir şekilde ayrılmayı uygun görmedik. Bundan sonra devamlı olarak beraber mesai yapacağımız arkadaşlarımızı, bugün için hepimiz birer tüccar olan, fakat yarın birer sanayici olması muhtemel arkadaşlarımızı bir kere daha huzurunuzda hürmetle selamlamayı uygun mütalaa ettiğimiz için şu toplantıya katıldık” şeklindeki yapıcı konuşmasından sonra, alkış ve gürültüler arasında sanayiciler meclisten ayrılmışlardı.

Aslında yukarıda kısaca özetlenen ayrılma sürecinin zabıtlara yansımayan farklı yönleri vardı ki, Ahmet Bozkurt yıllar sonra o günlere ilişkin şunları söyleyecekti: “...yönetime falan seçmiyorlar bizi, ekseriyet onlarda. Ama sanayi de Ankara’da yavaş yavaş çoğalmaya başladı, çoğalmaya başlayınca dedik ki bir ayrı oda kurulsun, çünkü İzmir ayrılmıştı, İstanbul ayrılmıştı. Çok yerde sanayi ticaret odası beraberdi ama sanayi çoğaldıkça ayrı bir şey kurmak icap etti. Şimdi tüccarlar sanayicinin derdinden anlamıyor, onlar alıp satıyorlar, o gayet kolay. Ama sanayicinin bir sürü derdi var, evvela imalatı düşünenecek, evvela satışı düşünenecek, ondan sonra bir sürü işçiyi düşünenecek, sanayicilerin bir sürü derdi var, ama tüccarın yok, tüccar alır, kârını koyar satar. O bakımdan, sanayicinin durumunu bilmiyorlardı, yani Ticaret Sanayi Odası beraberken onlar alıp satmayı biliyorlardı yalnız, o bakımdan ayrılalım biz sanayici olarak, kendi işimizi kendimiz görelim dedik... Ayrılma düşüncemiz vardı...tabii [Oda Meclisinden] çıkması lazım ayrılma kararının fakat müsaade etmiyorlardı odanın malvarlığı bölünecek diye...”¹⁸⁹ Ankara Sanayi Odası’nın kurulmasında etkin rol oynayan kişilerden biri olan Orhan Koloğlu şunları ifade edecekti: “...ikinci sınıf vatandaş gibi olmuştuk; Ticaret [ve Sanayi] Odasında pek öyle her talebimiz karşılanmıyordu, sanayici olarak bir himaye görmüyorduk, odanın esas vasfı Ticaret Odasıydı... Bir gün [Orhan Işık

telefon etti, Orhancığım gelir misin dedi, bir şey var dedi. Gittim, kapıyı vurdum, [içeride] Orhan Işık beyle Mümin [Erkunt] Bey gizli bir şeyler konuşuyorlardı... Ankara'da Ticaret Odasından ayrılalım, müstakil bir sanayi odası kuralım diye düşünüyoruz, sen bize katılır mısın dedi. Benim için şereftir dedim... Öyleyse dedi, birinci kendini yazmış, ikinci Mümin Bey, üç numaralı kurucu olarak beni yazdı..."¹⁹⁰ Yine Ankara Sanayi Odası ilk Oda Meclisi Başkanı olan Rasih Selcanoğlu ise yıllar sonra o günlere dair şunları hatırlayacaktı: "Ankara Sanayi Sektörünün müstakil bir hüviyete bağlanma ihtiyaçları birkaç sene evvel hissedilmişti... 1957 senesinde... Cenap And Beyin evinde yapılmış olan toplantıda karar haline gelmiş, fiiliyata geçirilmiş, resmi müsaadenin istihali için bir hukukçu dahi tavzif edilmişti. Ne yazık ki, zaman idarecilerinin bu ihtiyacı takdir edemeyişi, ticaret erbabımızın [bu] ayrılışı Odayı parçalayıcı bir teşebbüs telakki etmeleri muamelenin yürütülmesine maniler haline gelmiş, müteakip siyasi hadiselerin doğması ile inkıtaa uğramıştı..."¹⁹¹

Ankara Sanayi Odası'nın kurulma sürecinde müteşebbis heyette yer alan ve İlk Yönetim Kurulu üyesi ve başkan vekili olan Mümin Erkunt ise verdiği bir mülakatta o günlere dair şu ayrıntılı bilgileri paylaşmıştı: "Sanayicilerin, Ticaret ve Sanayi Odası'nda sesleri hiç çıkmıyordu. Zaten yoktu. Çok azdı veyahut onların problemlerine eğilme imkânları yoktu. O zamanki küçük tüccarların sanayi ile ilgili bilgileri yok. Düşündük taşındık, Türkiye'de o ana kadar iki tane sanayi odası vardı. Biri İstanbul'da kurulmuş olan İstanbul Sanayi Odası, diğeri de İzmir'de kurulmuş olan Ege Bölgesi Sanayi Odası. Bu ikisinin faaliyetleri daha etkindi. Biz neden üçüncü sanayi odası olmayalım, neden üçüncü sanayi odasını yaratmayalım diye kendi aramızda düşündük. Kimdi bunlar; başta Orhan Işık ve ben [Mümin Erkunt]. Bunun kurulması için ne yapmamız lazım diye kanunu inceledik. Kanunda deniyordu ki: "Bir müteşebbis heyet kurulacak, bu 4 kişiden oluşacak ve bu müteşebbis heyet,

mevcut sanayicilerin anketini yapacak, onlara, böyle bir oda kurulup kurulmamasını soracak, onlar "evet" diyorlarsa sanayi odası kurulabilir.

Bunun için, bir müteşebbis heyet kurmamız gerekiyordu... İlk müteşebbis heyeti oluşturduk: Orhan Işık, Cenap And, adını hatırlayamadığım bir sanayici ve ben. İlk çalışmalarımız sürerken Cenap And eşini bir trafik kazasında kaybetti [1958], kendisinin de sağlık durumu çok iyi değildi, zaman zaman Avrupa'da, zaman zaman Rusya'da ameliyat oluyordu. Çalışmalara ara verdik.¹⁹² Ankara Ticaret ve Sanayi Odası organlarına 1960 yılında askeri müdahaleyi müteakip işten el çektirildi ve yeni meslek komiteleri, oda meclisi ve yönetim kurulu yeniden oluşturuldu. Orhan Işık, Celal İmre, Halil Kaya, Özdemir Yayar, ben ve birkaç sanayici de meclis üyesi olduk. Ancak yurtdışında ve yurtiçinde mühendislik tahsil etmiş kişiler yönetim kuruluna giremedi. Zira yüksek tahsil görmüş kişiler büyük çoğunluk tarafından işadamı olarak kabul edilmiyordu. Çoğunluğun gözünde üyeler "bizden" ve "bizden olmayanlar" olarak iki kategoriye ayrılıyordu. Yönetim kurulu üyeleri de daha ziyade birbirini yıllardan beri tanıyan küçük ve orta büyüklükteki tüccarlardan oluşuyor, yüksek tahsil görenler de "bizden olmayanlar" grubuna dâhil ediliyordu. 1950'den sonra da kalkınmanın özel sektör eli ile gerçekleşmesi gerektiği hükümet programlarına alınmıştır. Ancak böyle bir dönüşümde hükümetlere ve yetkililere fikri destek verecek iş âleminin temsilcileri sanayileşmiş ülkeleri yakından tanıyan, gerekli araştırmaları yapabilen, yol gösterebilecek kişiler Ankara Ticaret ve Sanayi Odasında çok azınlıkta idi... Türkiye'de sanayi kuruluşlarının mühim problemleri vardı.

Bu problemler ancak sanayicilerin bilgileri ve araştırmaları sonucu oluşturduğu yapıcı tekliflerin yetkili mercilerce hayata geçirilebilmesiyle halledilebilirdi... Tüccarlar sanayicinin derdinden anlamadıkları için sanayici lehine karar almak zor oluyordu, ekseriyet onlardaydı. Biz bunun böyle devam edemeyeceğini ve ayrılmamız lâzım geldiği kanaatine

vardık ve teşebbüse geçtik. Yönetim Kurulu ve Meclisten karar çıkartmanın zor olduğunu bildiğimiz için, tüccar arkadaşlarla konuşarak onları ikna etmeye çalıştık. Ekseriyeti malların bölüneceğini düşünerek ikna olmuyorlardı.

Ben o zaman yönetim kurulu azasıydım. Evvela yönetim kurulundaki arkadaşları, hiçbir mal ve para istemeyeceğimizi söyleyerek ikna ettik ve mecliste de kabul ettirdik ve odayı ayırma [Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'nın Sanayi ve Ticaret Odaları olarak ikiye ayrılması] kararı aldık... Yüksek öğrenim görmüş, lisan bilen, dünyadaki sanayileşme gelişmelerini takip edebilecek küçük bir grup Ankara Sanayi Odasını kurmak için gerekli teşebbüsü yapmak üzere yola çıktık. 1963 yılı başlarında ikinci müteşebbis heyeti [Sanayi Odası Kurma Müteşebbis Heyeti] oluşturduk.

Bu heyet Dr. Orhan Işık, Mümin Erkunt, [iş adamı] Ahmet Karamancı ve [kimya mühendisi] Özdemir Yarar'dan oluştu. Ben Posta Caddesi Mermerci Han'daki Erkunt Sanayi A.Ş.'nin 3 odalı bürosunun bir odasını bu işe tahsis ettim. Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'nın Sanayi Şubesinde memur olan Talat Bey de istifa edip bize katıldı ve sanayicilerin nabzını yoklamaya başladık. Odaya sanayici olarak kayıtlı bütün arkadaşlarımız tam destek verdi.¹⁹³ Ticaret ve Sanayi Odası'nda Sanayi Şubesi vardı ve başında da Muhittin Bey vardı, onun yanında da Talat Bey vardı. Talat Beye, biz "Sen orayı bırak, bize gel" dedik. Sonunda bizim Erkunt olarak Posta Caddesinde 3 odalı bir büromuz vardı... O odanın birini bu kişinin çalışması için ayırdım. Talat Beyi oraya oturttuk, tabii, oturmadı, devamlı olarak sanayicilerle temasa başladı.

Böylece ilk adımları atmış oluyoruz... Muhittin Bey'i [de] aldık, Muhittin Bey ile Talat Bey bizim işlerimizi yürütmeye başladılar. İkisi de konuyu ve kanunları gayet iyi biliyorlardı. Gereken müracaatları ve diğer işleri yapıyorlardı... Belli bir hazırlık yaptıktan sonra Ankara Valiliği'ne müracaatımızı yaptık. Sayın Vali, hem bizi hem de Ticaret ve Sanayi Odasının yetkililerini davet etti... Sanayiciler nezdinde

ankete başladık ve bütün arkadaşlarımızı ikna ettik. Ankara'da sanayi çok az, ama bunların büyük bölümü küçük ve orta ölçekli işletmelerdi.

O büyük dediğim de iki tane devlet kuruluşuydu. Sanayiciler anketimize gayet olumlu yaklaştılar. Kendilerine anlattık. Bunun getireceği faydaları söyledik. Hepsi gayet olumlu oldular. Bu arada masraflarımızı nasıl karşılıyorduk; zaten fevkalade küçük masraf yapıyorduk. Ama onu karşılamak için de küçük sanayici arkadaşlarımızdan küçük destekler aldık. Ankara Ticaret Odası, başta Oda Başkanı ve diğerleri, bize hiçbir yakınlık göstermedi. Ama İstanbul Sanayi Odası belli bir katkıda bulundu.

Bu da bizim için fevkalade mühimdi. İstanbul Sanayi Odası'nın maddi desteği yanında, Ege Bölgesi Sanayi Odası'nın Genel Sekreteri Muhittin Bey vardı. Muhittin Bey de bize bir hayli yol gösterdi; bu işleri nasıl halledeceğiz, yol nedir; bundan çok faydalandık.¹⁹⁴

3. BÖLÜM

ANKARA SANAYİ ODASI

3.BÖLÜM: ANKARA SANAYİ ODASI

3.1. Ankara Sanayi Odası'nın İlk Yılları

Yukarıda resmi tutanak ve döneme tanıklık yapan kişilerin anılarından aktarılan kuruluş sürecinin fikri gerekçesini, Ticaret Odası'nda yeterli temsil edilmeme, sanayi sektöründeki sorunların ticaret sektöründekinden oldukça farklı olması ve bu sorunların hükümete ve ilgili mercilere intikal ettirilip takip edilmesi isteği oluşturuyordu. Ankara Sanayi Odası'nın kuruluşunun hukuki dayanağı ise, -özel sektöre öncelik veren iktisat politikalarıyla aynı tarihlere rastlayan- 5590 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu'ydu. Ticaret ve sanayi odalarının daha özerk bir yapıya kavuşturulmasını sağlayan 8 Mart 1950 tarihli kanunun 3.maddesinde "Ticaret ve Sanayi Odaları"ndan ayrı olarak "Sanayi Odaları"nın kurulabileceği hükmüne bağlanmaktaydı. Bu hükümden Aralık 1951'de İzmir, Mayıs 1952'de de İstanbul sanayicileri yararlanmışlardı.

1950'li yılların ortalarından itibaren Ankaralı sanayiciler de müstakil bir oda kurmak konusunda harekete geçerek; Dr. Orhan Işık, Mümin Erkunt, Orhan Koloğlu, Necati Tereyağoğlu, Özdemir Yarar, Ahmet Karamancı gibi isimlerin uzun ve yoğun çalışmaları sonucunda 8 Kasım 1963 tarihinde 11 grupta 259 sanayici üye ile ve 30.000 TL'lik bütçe ile Ankara Sana-

yi Odası'nı faaliyete geçirmeyi başarmışlardı. Aynı tarihte yapılan ilk Oda Meclisi toplantısında gizli oylama ile Oda Meclisi Başkanlığı'na Rasih Selcanoğlu¹⁹⁵, Başkan Vekilliğine Celal İmre, Divan Kâtipliği'ne İsmail Bengi ve Haluk Türkmen seçilirken, İdare Heyeti (Yönetim Kurulu) üyeliklerine ise Dr. Orhan Işık (Yönetim Kurulu Başkanı), Mümin Erkunt (Yönetim Kurulu Başkan Vekili), Ahmet Karamancı (Yönetim Kurulu Başkan Vekili), Hami Kartay, Orhan Koloğlu¹⁹⁶, Halil Kaya ve Özdemir Yarar seçilmişti. Ankara Sanayi Odası'nın yönetim organları her ne kadar 8 Kasım 1963 tarihi itibarıyla teşekkül ettirilmişse de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Oda'nın kuruluşunu 18 Kasım 1963 tarihini esas olarak tescil edecekti.

Milliyet, 6 Kasım 1963

Ankara Sanayi Odası'nın ilk Oda Meclisi Üyeleri, Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'nın faal üyelerinden olan Ahmet Karamancı, İhsan Özkaşıkçı, Sami Koruç, Hasan Ulaş, Hami Kartay, İsmail Bengi, Abdülkadir Tüfekçioğlu, Burhan Aktürk, Mümin Erkunt, Şeref Sürmen, Mehmet İlan, Saim Köklü, Orhan Işık, Ahmet Bozkurt, Celal İmre, Haluk Türkmen, Halil Kaya, Necati Tereyağoğlu, Orhan Koloğ-

lu, Rasih Selcanoğlu, Cenap And ve Özdemir Yazar'dan oluşuyordu.

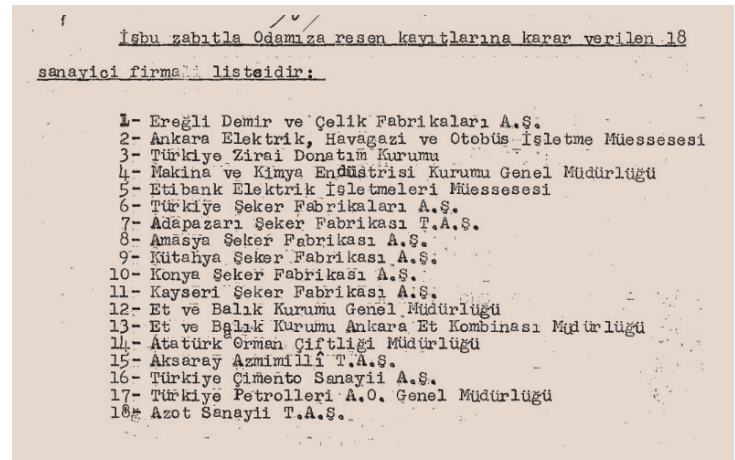
Odanın ilk personel kadrosu ise, bir Umumi Kâtip (Genel Sekreter), bir Umumi Kâtip Muavini (Genel Sekreter Yardımcısı), bir Tahsis ve Tevzi Müdürü, bir Muamelat Müdürü, bir Muhasebeci, bir Daktilo ve bir Müstahdemden oluşuyordu. Oda'nın ilk Genel Sekreterliğini aynı zamanda ünlü bir şair olan Munis Faik Ozansoy üstlenmişti.¹⁹⁷

İlk Yönetim Kurulunu bekleyen çok önemli ve zorlu bir gündem mevcuttu. Odanın kendi imkânları ile ayakta durmasının sağlanması, Ankara'da bir sanayi bölgesi kurulması, sanayinin ve sanayicilerin meselelerinin etkin bir şekilde dile getirilmesi başlıca meselelerdi. Kuruluş aşamasında ve ilk zamanlarında Oda'nın gelir imkânları çok sınırlı idi. Ankara Ticaret Odası'ndan ayrılma sürecinde, sanayici vasfına haiz üyelerin bir kısmının henüz sanayi odasına kayıt yaptırmaması, Ticaret Odası'nın kendisine yatırılan sanayici üyelere ait aidatları Sanayi Odası'na iletmemesi gibi sebepler gelirlerin kısıtlı kalmasına yol açmıştı.

Ankara Sanayi Odası kurucuları başlangıçta aralarında topladıkları meblağlarla masrafları karşılamaya çalışmışlar, ilk ofisi kurucu üyelere biri tahsis etmiş, ayrıca toplantılarda huzur hakkı alınmaması gibi tasarruf tedbirleri kararlaştırılmıştı.¹⁹⁸ 8 Kasım 1963 tarihli ilk Yönetim Kurulu toplantısında, yeni kurulmuş olan odanın gelir kaynakları faaliyete geçinceye kadar geri ödemek üzere İstanbul Sanayi Odası'ndan maddi yardım istenmesi kararlaştırılmıştır. Yardım talebine olumlu yanıt gelmiş ve 18 Kasım-31 Aralık 1963 dönemine ait bütçede İstanbul Sanayi Odası'ndan "borç veya yardım" olarak alınan 30.000 TL yer almıştır. Yapılması gereken işlerin yoğunluğu nedeniyle 29 Kasım 1963 tarihli Yönetim Kurulu toplantısında, Yönetim Kurulunun her hafta Pazartesi günleri 16:00'da ve Perşembe günleri 17:30'da olmak üzere haftada iki kez toplanması kararlaştırılmıştır.

Ankara Sanayi Odası'nın gerçekleştirdiği ilk faaliyetlerden biri Odaya kayıtları yapılmış ya da yapılacak sanayicilerin 5590 sayılı kanun uyarınca derecelerinin ve buna göre de yıllık aidatlarının belirlenmesi olmuştur. Buna göre odaya ilk kez kayıt olanlardan yıllık aidat tutarları kadar kaydiye ücreti alınması ve hâlen Ankara ve Kırıkkale Odalarında kayıtlı bulunan sanayicilerden 31 Mart 1964 tarihine kadar ASO'ya nakillerini yaptıranlardan ayrıca kaydiye ücreti alınmaması kararlaştırılmıştır.

Ayrıca Oda tarafından 5590 sayılı kanunun 24. maddesindeki hizmetler karşılığında verilecek belgeler (fatura tasdikleri, ticari ve sinai eşya numunesi, imza tasdikleri, yedivahit belgeleri, bilirkişi ve eksper raporları, kayıt ve sicil suretleri, hüviyet varakası, ithalâtçı vesikaları, vukuf belgesi, mümessillik, distribütörlük belgeleri ve sair belgeler) için alınacak harçlar da belirlenmiştir. Sanayici oldukları anlaşılan bazı firmaların dosyalarının Ankara Sanayi Odası tarafından başvurulara rağmen Ankara Ticaret Odası tarafından devredilmesi üzerine bu durumdaki firmalar Ankara Sanayi Odası tarafından odaya re'sen kaydedilmiştir.

24 Şubat 1964, Yönetim Kurulu Tutanağından

Ankara Sanayi Odası'nın İlk Üyeleri

İsmi/Sahibi
1. Anadolu Değirmencilik A.Ş
2. Ankara Değirmencilik A.Ş
3. Başkent Ticaret Ve Sanayi A.Ş
4. Boğaziçi Un Fabrikası Ltd.Şti
5. Özkaşıkçı Bulkon Gıda Sanayii A.Ş
6. Bur - Paz Gıda Sanayi A.Ş
7. Gafuroğulları Şekercilik Koll.Şti-Ismail Kunak Ve Ortağı
8. Gölbaşı Un Fabrikası Koll.Şti-Ergün Önal Ve Ortakları
9. Kale Gıda Sanayii Ltd.Şti
10. Nuh Ticaret Ve Sanayi A.Ş
11. Polatlı-Öz Un Fabrikası Ticaret Ve Sanayii Ltd.Şti
12. Polatlı İnşaat Ve Turizm A.Ş
13. Süt - İş Koll.Ş - Adnan Aker Ve Ortakları
14. Şardan Şekerleme Koll.Şti-İbrahim Şardan Ve Müşerref Şardan
15. Yayla İrmik Ve Makarna Fabrikaları A.Ş
16. Yem Sanayii T.A.Ş
17. Yemak Sanayii Ve Ticaret Ltd.Şti
18. Yıldırım Un Fabrikası Kom.Şti.-Şevki Tanık Ve Ortakları
19. Abdurrahman Tatlıcı
20. Ali Hamdi Yılmaz
21. Ali Rıza Ekinci-Arzuadağ Un Fabrikası
22. Bekir Konyalı - Kale Pres Döküm Sanayii
23. Derviş Akcan - Akcan Un Fabrikası
24. Erol Arı Kırıkkale Garnizon Ekmek Fabrikası
25. İsmail Erdayı
26. Mehmet Kapan-Pastörize Süt Fabrikası
27. Ahmet Ragıp Alemdağ-Alemdağ Tereyağ Fabrikası
28. Kalaçlar Sanayii Ltd.Şti
29. Sunker Keten Sanayii Sun'ı Kereste Ve Mobilya Fabrikaları Ltd.Şti
30. Ali İhsan Şark-Şark Mobilya Atölyesi
31. Ali Rıza Doğruöz-Ar Mobilya Atölyesi
32. Bedri Barbaros-Barbaros Ağaç İşleri
33. Behçet Süsveren
34. Burhanettin Eryener-Budak Ağaç İşleri
35. Hasan Ulaş-Uğur Mobilya
36. İhsan Yücel
37. Kemal Büyüktetik-Verdi Ticaret
38. Mehmet Ünsal-Dayanık Doğrama Fabrikası
39. Reşat Pelit
40. Saım Alkan
41. Sami Kuruç-Halk Marangoz Evi
42. Selahattin Karagülle-Gülle Doğrama Ve Mobilya Atölyesi

İsmi/Sahibi
43. Süleyman Özer
44. Ziya Yalazı-Ulus Mobilya Doğrama Fabrikası
45. Ankara Basım Ve Ciltevi Matbaacılık Ve Ambalaj Sanayii Yalçın Ve Haluk Alpas Koll.Şti
46. Doğu Matbaacılık Ve Ticaret Ltd.Şti
47. San Matbaacılık Ve Kağıtçılık Koll.Şti-Mesure Eşber, Mehmet Ataseven, Salih Yaşar.
48. Güneş Matbaacılık T.A.Ş
49. Gim Güzel İstanbul Matbaası-Gevher Serdaroğlu Ve Ortakları Kol.Şti
50. İstiklal Matbaacılık Ve Gazetecilik, Yalçın Uraz Ve Hakkı Bigaç Koll.Şti
51. Mars Ticaret Ve Sanayi A.Ş
52. Resimli Posta Neşriyat Ve Matbaacılık Ltd.Şti
53. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası A.Ş-Banknot Matbaası Şubesi
54. T.C Ziraat Bankası Matbaası
55. Türkiye Matbaacılık Ve Gazetecilik Anonim Ortaklığı
56. Yeni Desen Ticaret Ltd.Şti
57. Yeni Hareket Matbaacılık Ve Gazetecilik Ltd.Şti
58. Zafer Gazetecilik Ve Matbaacılık A.Ş
59. Ahmet Çadircı
60. Ali Alkan-Alkan Matbaası
61. Ali Rıza Baskan (Güzel Sanatlar Matbaası)
62. Doğan Torunoğlu-Özdoğan Klişe Atölyesi
63. Fahri Arı (Akın Matbaası)
64. Hasan Koloğlu
65. Haşmet Şeref Egeman-Egeman Klişe
66. Hayri Koçdağ
67. İbrahim Hami Kartay-Ayyıldız Matbaası
68. Kazım Temizelli-Ar Matbaası Ve Ar Hurufat Sanayii
69. İbrahim Saim Toroman-Saim Toroman Matbaası
70. İsmail Bengi-Bengi Matbaası
71. Mustafa Yaşlı-Şahin Matbaası
72. Müfit Sümer
73. Naci Gürsoy-Gürsoy Basımevi, Matbaacılık, Basım, Cilt, Mücellitlik Ve Komisyonculuk
74. Necdet Evliyagil-Ajans Türk Matbaası
75. Nuri Karadayı
76. Orhan Doyran-Güven Matbaası.
77. Özden Toker-Rüzgarlı Matbaası
78. Sabahat Cihangir-Sanat Basım Ve Ciltevi
79. Kervan Lastikleri, Fethi Pars, Şemi Karacehennem Koll.Şti
80. Manyas Lastik Fabrikası Ltd.Şti
81. Özkaucuk Sanayii Ltd.Şti

İsmi/Sahibi	
82.	Abdülkadir Şener - Kuşlu Şener Lastikleri
83.	Ahmet Öztekin
84.	Ali Erdem - Boğa Lastik Fabrikası
85.	Arif Devecioğlu - Develi Ve Devran
86.	Burhan Aktürk-Baltacı Lastikleri
87.	İbrahim Keskin Kayaer - Zafer Lastik İmalathanesi.
88.	İbrahim Yerli - Buka
89.	Mehmet Yeğen
90.	Osman Keskin kaya - Savaş Tabanca Lastik Ayakkabı İmalathanesi
91.	Salim Karlıova
92.	Şerif Turankök-Atlar Lastik Ve Plastik Ayakkabı Sanayi.
93.	Turgut Evren
94.	Yunus Şener
95.	Demalit Sıcak Demir Çekme Ltd.Şti
96.	Döksan Döküm Sanayii Ltd.Şti
97.	Döküm Sanayii Koll.Şti - Yük. Müh. Enver Eke Ve Hilmi Poyraz.
98.	Erkunt Sanayi A.Ş
99.	Kaya Döküm Ve Makina Ltd.Şti
100.	Abdullah Ünalı-Ünalı Döküm Atölyesi
101.	Ahmet Yavuz-Kanaat Dökümevi.
102.	Arif Ek-Selanik Dökümhanesi.
103.	Mustafa Halidon Gündeş-Gündeş Döküm Sanayi İşletmesi.
104.	Melahat Yazar - Yazar Demir Çelik, Saç Tenekce Ticarethanesi.
105.	Nihat Altınay-(Altınay Demir Hadde İşleri (Eski Ünvan) Çiftel Demir Ticaret Ve Hadde İşleri (Yeni Ünvan)
106.	Osman Erkeköl-Arı Dökümevi
107.	Şükrü Sumucak-Teknik Döküm Atölyesi.
108.	Ömer Nebioğlu-Akar Döküm Atölyesi
109.	Şerf Sürmen
110.	Demir Çelik Döküm Koll.Şti - Turgut Ağar Ve Dürrü Arabat.
111.	Yenal Vasıflı Çelik Ve Tarım Aletleri Sanayi A.Ş
112.	Abdullah Yaylagül
113.	Ali İhsan Şenefe-Dekor Ar Demir Atölyesi
114.	Ali Tandırcıoğlu
115.	Enver Enön
116.	Enver Evcan-Metal Dekar.
117.	Hakkı Ongankul
118.	Haydar Altuğ-Altuğ Madeni Eşya Atölyesi
119.	Hulusi Akhan-Akhan Madeni İşler.
120.	Hüseyin Yılmaz-Metal İş.
121.	Kemal Atakay-Atak Madeni Eşya Fabrikası
122.	Mehmet İlan
123.	Mehmet Şeyranlı

İsmi/Sahibi	
124.	Nabi Dalbudak
125.	Osman Nuri Karaman
126.	Saim Köklü-Köklü Sanayii
127.	Şaban Dirı
128.	Tekin Kaya Yalçın
129.	Toros İpekçi-Toros Buzdolapları
130.	Vedat Tuğrul Aral
131.	Hayrettin Şen
132.	Ankara Makina Sanayi Ltd.Şti
133.	Elektro-Motor Hikmet Fikret Dağdelen Kardeşler Koll.Şti
134.	Selnikel Isıtma Ve Klima Cihazları Sanayii A.Ş
135.	Işık Makina İmalat Ve Pazarlama A.Ş
136.	Nace Makina Sanayi A.Ş
137.	Safer Ayaşlı Ve Ortakları (Yeni Alman Teknik Ziraat Aletleri Yatza Koll.Şti.)
138.	Ünalı Taşlama Ve Torna Ltd.Şti
139.	Abidin Türkseven-Site Makina Sanayii
140.	Ahmet Algan
141.	Ahmet Bozkurt-Makina Elektrik
142.	Ahmet Işık
143.	Ali Nazmi Gürel
144.	Ali Osman Akbudak
145.	Behçet Yıkılmazoğlu
146.	Celal Arslan-Arslan Torna Atölyesi
147.	Cevat Dünder
148.	Ekrem Özdebir-Nuriş Ticaret Ve Sanayii Müessesesi
149.	Hüseyin Yurdakul
150.	İbrahim Camcı-Ziraat Aletleri Tamir Atelyesi
151.	İbrahim Örs
152.	İlhami Başaran-Gina Çamaşırhanesi, Mutfak Ve Elbise Temizleme Makinaları İmalathanesi
153.	İsmet Tereyağoğlu
154.	Lütfi Kutsal-Teknik Ziraat Aletleri İmalatı
155.	Necip Özkan
156.	Ömer Taşal-Normiş
157.	Sami Bilgin-Elektro Metal
158.	Selahattin Uzkan
159.	Süleyman Bilbal
160.	Çelikon Çelik Konstrüksiyon Ltd.Şti
161.	Harmak Makina Sanayi Ve Ticaret A.Ş
162.	Hersek Kardeşler Koll.Şti.-Mehmet Hersek, Ahmet Hersek
163.	Mitaş Enerji Ve Madeni İnşaat İşleri Türk A.Ş
164.	Önenler Kol.Şti.-Fahrettin Önen Ve Ortakları
165.	Ahmet Üstündağ
166.	Seyit Ali Macun
167.	Bülent Alper-Bsa Kalorifer Kazanları İmalathanesi
168.	Celal Sabutay-Ege Atölyesi
169.	Cevat Çağrı

İsmi/Sahibi	
170.	Hüseyin Kemal Metinel
171.	Halil Özüpek
172.	Hamdi Kolsal
173.	Hamza Mercan
174.	Hanefi Çalışkan
175.	Hüseyin Başaran
176.	Hüseyin Kadioğlu
177.	Hüseyin Pişkin-Met-Ar
178.	Hüseyin Temiz
179.	İhsan Kapusuzoğlu
180.	Kamil Örüç-Örüç Tezyini Demir Atölyesi
181.	Kemal Doğan-Demir Doğan Elektrik
182.	Ligor Kuryoti
183.	Mehmet Ali Kibaroğlu-Ceylan Tel Ve Çivi Fabrikası
184.	Mahmut Arıkan-Makina Demir Atölyesi
185.	Mehmet Cavit Polat
186.	Mehmet Emin Yıldırım
187.	Mehmet Kanlıca
188.	Mehmet Seyrantepe-Seyran Demir Atölyesi
189.	Mustafa Kubuş-Teshin Cihazları İmalat Atölyesi
190.	Nurettin Demirkol
191.	Ömer Avni Sürücü-Uğur İş Demir Atölyesi
192.	Rüstem Yılmaz, Dem-Ar
193.	Suphi Saçılanateş
194.	Şakir Canpınar
195.	Ziya Mühürdar-Standart Kazan Atölyesi
196.	Ziya Ögütçü-Muratsal Filitreli Sondaj Boru Sanayii
197.	Türk Traktör Ve Ziraat Makinaları A.Ş
198.	Motonam Umumi Tamir İşleri Ltd.Şti
199.	Trakya Makina Koll.Şti.-Zeki İnmeler, Taliha İnmeler
200.	Ahmet Suphi Yılmaz-Yuksel Oto Boya Atölyesi
201.	Ali Albayrak
202.	Halit Onurlu
203.	Hamdi Sağlamer-Rekor Makine Sanayii, Ziraat Makineleri Fab.
204.	Hasan Kaleli-Erkale
205.	Hikmet Tereyağoğlu-Tereyağoğlu Oto Boya Kaporta Atölyesi
206.	Hilmi Akyl
207.	Hüseyin Eroğlu
208.	İsmail Erkek
209.	Kemal Destek-Destek Motor Tamir Atölyesi
210.	Mehmet Kuru-Doğru Söz Atölyesi
211.	Mustafa Çetinkaya
212.	Mustafa Erduran-Erduran Oto Boya Atölyesi
213.	Necati Sonsoy
214.	Necati Tereyağoğlu-Uygun Boya Atölyesi
215.	Sedat Özaksakal-Özbil Motor Yenileme Ve Ziraat Aletleri Atelyesi

İsmi/Sahibi	
216.	Ankara Çimento Sanayii T.A.Ş
217.	Arslan Seramik Koll.Şti-İbrahim Arslan Gerçik Ve Necla Gerçik
218.	Başyurt Koll.Şti.- Ahmet Muhittin Yurdakul Ve Ortağı
219.	Bartın Seramik Sanayii Ltd.Şti
220.	Çayırılı Maden Ltd.Şti
221.	Kesikköprü Madencilik Ltd.Şti
222.	Zühre Toprak Ve Demir Sanayi Ve Ticaret A.Ş
223.	İlmut Toprak Sanayii Ltd.Şti
224.	Rasih Ve İhsan Maden Ltd.Şti
225.	Yeni Çeltek Kömür Ve Madencilik A.Ş
226.	Ahmet Bardakçı
227.	Ali Osman Daloğlu
228.	Cemal Ercis
229.	Hasan Ataç
230.	Hasan Balbudak
231.	Hasan Ünlen-Ünlen Mermer Atölyesi
232.	Halil İpek
233.	Kadri Bebe
234.	Kadri Sönmez
235.	Mahir Kutay-Zuhal Kiremit Ve Tuğla Fabrikası
236.	Mehmet Kemal Dedeman
237.	Muharrem Daloğlu-Daloğlu Alçı Fabrikası
238.	Mustafa Düzen
239.	Muzaffer Altan
240.	Naci Özlen
241.	Orhan Koloğlu-Koloğlu Demir Atölyesi
242.	Ömer Öztoklu-Beyaz Mermer Atölyesi
243.	Recep Bardakçı Çift Horoz Gölbashi Kiremit Fabrikası
244.	Süleyman Akalın
245.	Ansan Ticaret Ve Sanayi A.Ş
246.	Cazımsal Koll.Şti.
247.	Elektrometallürji Sanayii A.Ş
248.	Ahmet Demirhan Ve Ortakları Hasandede Şarapçılık Koll.Şti.
249.	Kavaklıdere Şarapları A.Ş
250.	Özboya Sanayii Koll.Şti-Sıtkı Özbudak, Kemal Özbudak.
251.	Akmanlar Gıda Sanayi Ve Ticaret A.Ş
252.	Ahmet Ekmekçi
253.	Ahmet Karamancı
254.	Cafer Ortalan
255.	Celalettin Rodoslu
256.	Mehmet Şekip Kristal-Kristalin Ayna Ve Cam Sanayii
257.	Özdemir Yarar-Atom Boya Ve Kimya Evi, Atom Boya ve Kimya Müessesesi
258.	Teodor Topçiv-Yıldırım Akümülatör
259.	Zeki Aral-Aral Şarap Fabrikaları

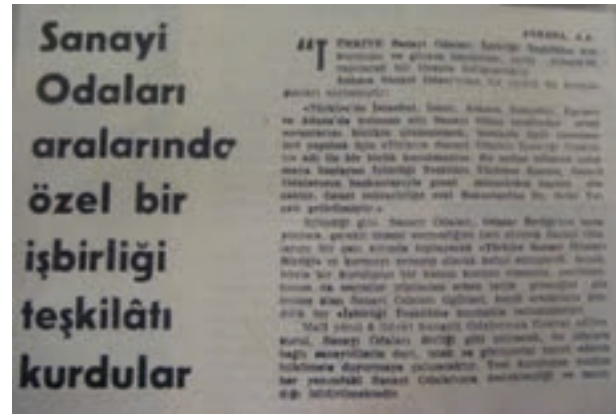
Kaynak: ASO Sicil Kayıtları

Ankara Sanayi Odası'nın kuruluş safhasında Gıda Sanayii, Ağaç Sanayii, Matbaa Sanayii, Lastik Sanayii, Esas Metal Sanayii, Madeni Eşya Sanayii, Makine ve Alât Sanayii, Demir İşleri Sanayii, Taşıt Araçları Sanayii, Taş-Toprak ve Maden İstihraç Sanayii, Kimya, İçki ve Diğer Sanayii olmak üzere 11 meslek grubu bulunmaktaydı. 1969'da bazı isim ve içerik değişiklikleri ve yeni eklenenlerle birlikte meslek gruplarının sayısı 16'ya yükseldi.¹⁹⁹

Ankara Sanayi Odası'nın kurulması o sırada mevcut olan diğer sanayi odaları tarafından memnuniyet ve heyecanla karşılanmış; ayrıca Anadolu'daki sanayiciler nezdinde de geniş yankı bulmuştu. İzleyen yıllarda Adana (1966), Kayseri (1966), Eskişehir (1968) ve Konya'da (1974) Sanayi Odaları kuruldu. Ankara Sanayi Odası bu odaların kuruluş ve yönetim yapılanmalarına yakın destek verdi. Ayrıca Ankara Sanayi Odası'nın kuruluşu esnasında mevcut olan diğer iki sanayi odası [İzmir ve İstanbul] ile işbirliğine gidildi. Sanayi Odalarının hem kamuoyu nezdindeki gücünün hem de Türkiye Odalar Birliği yapısındaki temsil yeteneğinin artırılmasına yönelik olarak Sanayi Odaları İşbirliği Teşkilatı oluşturuldu. Tüm Sanayi Odalarının yönetim kurulu başkanlarının temsiliyle oluşan, başkanlığı Sakıp Sabancı, yardımcılığı ASO Yönetim Kurulu üyesi Hami Kartay tarafından yürütülen ve her ay ASO'da toplanan bu birliğin sekreteryaya çalışmaları da yine ASO tarafından yerine getirildi. Odalar arasında işbirliğini geliştirmek üzere ortak toplantılar yapılması ve bu hususu düzenleyici bazı hükümler kararlaştırıldı.

"Sanayi odalarının müşterek toplantılarını düzenleyici hükümler: Madde 1: Halen Türkiye'de kurulu İstanbul, Ege Bölgesi, Ankara Sanayi Odaları aralarındaki işbirliğini artırmak, sanayinin ihtiyaçları, çözüm bekleyen problemlerin halli, planlı kalkınmada sanayiye düşen vazifeler, sanayinin memleket ekonomisine daha yararlı hale getirilmesi çareleri üzerinde konuşmak, müşterek görüşlerini belirtmek, vardıkları neticeleri ilgili ve yetkili merci-

lerde değerlendirmek ve izlemek maksatlarıyla müşterek toplantılar tertiplemeyi uygun bulmuşlardır. Madde 2: Sanayi Odaları Yönetim Kurulları 1. maddedeki maksatları gerçekleştirmek üzere her altı ayda bir müşterek toplanırlar. Her toplantı sıra ile bir odanın çalışma merkezinde yapılır... Madde 5: Odalar, hükümetle ve ilgili mercilerle bağlantı kurmak ve Odaların Hükümet merkezindeki önemli konularını izlemek üzere Ankara Odasında müşterek bir büro kurarlar. Ankara Odasına bağlı olarak vazife görececek bu Büronun giderlerini her üç oda bütçeleriyle mütenasip olarak karşılarlar."²⁰⁰

Milliyet, 16 Mayıs 1969

Mümin Erkunt:

"Ankara Sanayi Odası kurulduktan sonra... Adana ve Eskişehir Sanayi Odaları kuruldu. Böylece Türkiye'de [İstanbul ve İzmir'dekilerle birlikte] 5 tane sanayi odası oldu. Biz, bu 5 sanayi odasıyla, kanunun bize böyle bir imkân vermemesine rağmen, Türkiye Sanayi Odaları Birliğini kurduk. Bunun resmi hüviyeti yoktu, ama fevkalade aktif oldu. Devamlı toplanıyorduk ve o büyük sanayicilerin arzuları veyahut da yapmaları gereken Türkiye'deki etkinliği artırabilmek, yatırımlarını artırabilmek, dünyadaki emsallerinde neler yapıldığını tetkik edip, bunu devlete intikal ettirmek bizim görevimizdi."²⁰¹

Sanayi Odaları arasında ortak toplantılar yapılması hususu derhal hayata geçirildi ve ilk toplantı 14-15 Mayıs 1964'te Ankara Sanayi Odası'nda gerçekleştirildi. İzmir, İstanbul ve Ankara Sanayi Odaları sanayicilerin teşkilatlanmaları ve sorunları hakkında ortak şekilde çalışmaya ve bir Sanayi Odaları ve Birliği Kuruluş Kanun Tasarısı hazırlamaya başladı. 18-19 Nisan 1968'de Adana'da yapılan Sanayi Odaları Yönetim Kurulları XIII. Müşterek toplantısında Türkiye Odalar Birliği bünyesinde bir Sanayi Meclisi oluşturulması hususunda görüş birliğine varıldı ve 13 Mayıs 1968'de Ankara'da Türkiye Odalar Birliği merkezinde Sanayi Meclisi ilk toplantısını yaptı. Ancak Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu 5590 Sayılı Kanunla uyuşmadığı gerekçesi ile Sanayi Meclisi Yönetmeliği'ni onaylamamış ve Meclis çalışma imkânı bulamamıştır. Böylece Sanayi Odalarının müşterek toplantılarının tekrar başlaması kararlaştırılmıştır.²⁰² Sanayi Odaları İşbirliği Teşkilatı 1979'a kadar sanayi odaları arası bir inisiyatif olarak devam etti.

Sanayi Odalarının Müşterek Toplantılarını Düzenleyici Hükümler, Aso Meclisi Tutanağı 28 Şubat 1964.

Mehmet Yazar:

“Sanayi Odaları Birliği... bizim de içine dahil olduğumuz bir kuruluştur... sekreterliğini biz aldık üstümüze Ankara olarak ve toplantıları biz organize ediyorduk Ankara’da. Ağırılık noktası Ankara’ya kaydı, çünkü iktidar burada, temas edecek yerler burada. Toplantıları bazen İstanbul’da yapıyorduk, bazen Ankara’da... Sanayi Odaları Birliği Odalar Birliği’nin sanayici gözüyle o güne kadar gündemde olamayışından doğmuştu, çünkü Odalar Birliğinde daha çok ticari görüş ve Anadolu ticaret hayatının görüşü hakimdi. Sanayiciler de bundan şikâyetçiydi, işte ben Odalar Birliği Başkanı olunca, o gönüllü kuruluş, Sakıp [Sabancı] Beyin Başkanı olduğu kuruluş feshetti kendini, orada bitti. Çünkü artık resmi olan, resmi bir kuruluş değildi, Odalar Birliği resmi bir kuruluş ve başında da bir sanayici vardı.”²⁰³

Toplumda özel sanayiye olan bakışın değiştirilmesi hususu özellikle Ankara Sanayi Odası Başkanı Orhan Işık’ın ifadesiyle dönemin önemli bir meselesi idi. Işık, “memlekette hâlen özel teşebbüs aleyhinde kuvvetli bir cereyanın mevcut bulunduğunu ve bu cereyanla mücadele edilmesi gerektiğini, ancak özel teşebbüs olarak bu mücadelenin ne şekilde yapılacağını layık vechile bilinmediğinden bizzat basın içinden biri tarafından bunun çok daha iyi başarılacağını ve bu konuda yardımcı dokunmak üzere bir Basın Müşaviri tutulması gerektiğini” ifade etmişti.²⁰⁴ Hem fiiliyatta hem de fikriyatta özel teşebbüsün ve Türkiye’de sanayinin geliştirilmesi konusunda olduğu kadar özel teşebbüs/sanayiciyi topluma daha iyi ifade edebilmek için zorlu ve önemli bir mücadele verilmesi gerekiyordu.²⁰⁵

Ahmet Bozkurt:

“... 1960'dan sonra, ihtilalden sonra biraz daha özel teşebbüse ehemmiyet vermeye başladılar ama yine devlette atıl bir memuriyet zihniyeti var... Sanayi Odası toplantılarımızda hep bu devlet konusu konuşulurdu... ama devletçilik ataleti zor atıldı, yani kolay değil. Türkiye'de bu alışkanlık var... Her şey devletten çıksın, devlet karar versin. Bu zihniyeti atmak çok zor oldu ve yavaş yavaş atıldı, ondan sonra sanayimiz başladı gelişmeye... ihalelerde Avrupa şartını koyarlardı Avrupa [malı] olsun diye... Halbuki gayet güzel yerlisi de yapılıyordu aynı kalitede fakat kabul ettirmek zor oluyordu, ama bu yavaş yavaş atıldı tabii. Sanayi Odasının çalışması da tabii buna çok tesir etti; bu toplantılarda hepsi ikaz edildi, devletten gelen oluyordu, Sanayi Vekili geliyordu, Odalar Birliği geliyordu falan. Bu zihniyet yavaş yavaş [değişti], ama zor oldu...”²⁰⁶

Mehmet Yazar:

“Türkiye'de 60'lı yıllardaki tartışmanın özünde, Türkiye'nin bir tarım ülkesi olarak gelişmesi, eğer sanayi yapacaksa tarıma dayalı sadece sanayi ile yürümesi gibi tezler vardı. 60 İhtilali'nden sonra Türkiye'de sol görüşler biraz daha etkili olmaya başladı... solda değişik görüşler tabii topluma yansıyor, bizim iş hayatına da yansıyor, ama iş hayatına yansması olumsuzdu... Türkiye'nin kalkınması liberal sistemle olmaz, mutlaka sosyalist bir düzen olması lazım, dolayısıyla özel sektör eliyle Türkiye kalkınmaz. Çünkü özel sektör dediğin, özel sektör, güzel sektör, böyle adlarımız vardı, vurgun, soygun düzenin temsilcileri, burjuvazi, bu grup sadece kendi menfaati için çalıştığından sömürürler bunlar, ülkeyi mahvederler, ettiler zaten; sanki o zaman Türkiye'de bir özel sektör varmış gibi. Dolayısıyla, devlet eliyle, otoriter bir sistemle kalkınılacak tezi, sol görüşün hemen hemen tamamının ortaya koyduğu ana tezdi. Şimdi biz ona karşı hem kendi

varlığımızı, hem inandığımız sistemi savunmak durumundayız değil mi? Fakat doğruyu söylemek gerekirse, o gün için sol görüşler teorik bilgi bazında daha donanımlıydı, biz kendi savunduğumuz sistemin teorik bilgileriyle yeterli donanımda değildik. Biz iş yapmayı öğrenmişiz, işte fabrika kuracağız, şunu da yapacağız, biz bunlarla uğraşyoruz. Ama şimdi Sanayi Odasına geçtiğin zaman, orada bir kuruluş ve bir temsil durumu ortaya çıktığı için, sen bu görüşlere karşı görüş üreteceksin ve mücadele edeceksin. Şimdi bu mücadelede biz önce fikri olarak kendimizi hazırlamak durumundaydık. Teorik de olsa devamıza inanıyoruz, tamam, ama bir de onun anlatımı ve toplumdaki bu çatışmada dengelerin kurulması lazım... Biz, Ankara öncülük yaptık. Ankara Sanayi Odasının tarihinde bu altın sayfadır. Yani, o günkü Türkiye'de sanayileşmeyle Türkiye'nin kalkınması gerektiğini ve sanayileşmenin özel sektör eliyle yapılması gerektiğini, KİT kuruluşlarının toplumun üzerinde büyük yükü olduğunu, bu KİT'lerin ıslahının mümkün olmadığını, çünkü KİT'lerin büyük çoğunluğunun siyasi maksatlarla dejenere edildiğini, yönetimlerinin dejenere edildiğini ve kârlılık amacından uzak kaldığı için devamlı zarar ettiğini, gizli bir işsizliğin de yeri olduğunu, özel sektör görüşünü bu şekilde [ifade ederek] mücadeleye başladık. Bu mücadelede bu fikri gelişimimizi sağlamak için, gönüllü olarak rahmetli Hami Kartay başta olmak üzere Orhan Işık, Mümin [Erkunt] Bey, Alaeddin [Ceceli] Bey, Muharrem [Eskiyapan] Bey rahmetli, ben, Özdemir Yazar, Turhan Onur, biz gönüllü bir şirket kurduk, adı Sosyal ve Ekonomik Yayınlar şirketi, cebimizden paralar vererek, Odadan filan bir kuruş harcamadık. Bu şirkette bizim görüşümüzün teorisini bilimsel olarak ele alan kitaplar yayınlamaya başladık. Bunların önemli bir kısmı tercüme kitaptı, yani baktığınız zaman maalesef Türkçe kitabın çok az olduğunu gördük. Tercüme yapılmak üzere bir bilim kurulu kurduk, değerli profesör arkadaşlardan, eski siyasilerden lisan bilenleri ve bu

işleri bilenlere o bilim kurulunda görev verdik, onlar kitap seçtiler. Batıdan birçok kitap tercüme ettirdik ve biz bunları bol miktarda evvela en ücra köşedeki odaya kadar dağıttık, çünkü onlar da orada aynı sorunlarla karşı karşıyalar... Ve onlar çok etkili oldu. O yayınlar da, rahmetli Hami Beyin matbaası vardı, kendisi matbaacıydı, onun matbaasında basıldı.”²⁰⁷

Hami Kartay:

“Odamızda özverili çalışmaları sürdürmekte idik. Ekonomik ve sosyal konularda daha etkili olmak amacıyla, oda meclisi üyelerimizin kişisel katkıları ile Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş’yi kurduk. Şirketin Genel Müdürlüğü görevi de bana verildi. Telif ve tercüme, çok kaliteli 37 kitap bastık. Bu girişimimiz üniversite çevrelerinde büyük ilgi gördü ve destek buldu.”²⁰⁸

Mehmet Yazar:

“1978’de Sanayi Odasından ayrı aynı zamanda Odalar Birliği Başkanı olmuşum, dolayısıyla başka bir sorumluluk var üstümde, Odalar Birliği. O zamana kadar Odalar Birliği ve sanayi odalarının Türkiye’deki siyasi alanda veya yönetim alanında diyelim mücadeleye rağmen, bize siyaset yasaktı, siyaset yapamayız, ama ülkenin yönetimi konusunda etkinliğimiz çok azdı... İşte Odalar Birliği’ndeki Başkanlığın iki tane önemli misyonu vardı, tabii Sanayi Odası Başkanlığı da buna dâhil. Biri; Türkiye’de artık sanayileşmenin dışında bir kalkınma modeli olamaz; Türkiye sanayileşerek kalkınacak fikrini, bilincini hem topluma, hem siyasi partilere, hem idarecilere, yönetime hâkim kılmak; birinci misyonu buydu. İkinci misyonu da, bizim sesimizi dinleyeceksiniz artık, yani Odalar Birliği sesi dinlenecek bir yerdir... sanayicilerin özellikle sanayinin yönetimi, uygulaması üzerinde etkili olması... Ve o misyonda başarılı olduğunu gururla söylüyorum. Yani, bugün artık kimse sanayileşmeyi tartışmıyor, aksine

sanayileşmenin daha ileri nasıl gideceğini tartışıyor. Bugün hiç kimse Odalar Birliği’nin, Sanayi Odası’nın lafına kulak tıkayamaz, tıkayamıyor; öyle değil mi? Hangi kesimden olursa olsun saygınlıkları var. Bakanlar geliyor, bakanlar gidiyor, başkanlar geliyor; öyle değil mi? O işte o dönemin yarattığı önemli bir değişimdir. Yani, arkadaşların da sayesinde çalışarak da o dönemi biz Türk sanayicisi açısından, Ankara sanayicisi açısından çok başarıyla geçirdiğimiz kanaatindeyim.”²⁰⁹

Ankara Sanayi Odası kuruluşundan itibaren hem Ankara’nın hem de Türkiye’nin sanayi ve ekonomi meseleleri ile her zaman yakından ilgilenmiş, çeşitli konularda sanayici ve işveren kesimlerin görüşlerini, önerilerini, beklentilerini ilgili mercilere iletmiştir. ASO’nun kuruluş döneminde yeni faaliyete geçmekte olan DPT ile ilişkiler yoğunlaştırılmış, bu amaçla 1965 gibi erken bir tarihte DPT Özel İhtisas Komisyonu çalışmalarına iştirak edilmiştir. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında özel sektör öncelikli kalkınma ilkesinin ve sanayileşmenin teşviki ilkesinin benimsenmesinde ASO etkin olmuştur. 1970’li ve 1980’li yıllarda giderek genişleyen şekilde Oda bünyesinde çeşitli çalışma grupları oluşturularak sanayinin ve genel ekonominin başlıca meselelerine yönelik çalışmalar ve öneriler geliştirildiği görülmektedir. ASO Yönetim Kurulu bünyesinde oluşturulan çalışma grupları arasında Sanayi Bölgesi Çalışma Grubu, İktisat, Maliye ve Ortak Pazar (AET) Çalışma Grubu, Mesleki Eğitim Çalışma Grubu, Kamu Münasebetleri Çalışma Grubu, Enerji Tasarrufu Komitesi, Üniversite-Sanayi İlişkileri Komitesi, Parlamento-Sanayi İlişkileri Komitesi, Üyelerin İmar ve Küşat Ruhsatları Komitesi ve Dış Ticaret Çalışma Grubu sayılabilir.

ASO düzenlediği toplantılarla, yaptığı yayınlar, hazırladığı rapor ve dosyalarla başkentte olmanın avantajını kullanarak hükümetler ve kamu yetkilileri ile yaptığı bire bir görüşmelerle sanayinin önemi ve

sanayileşmenin hızlanması, sağlıklı gelişmesi için alınması gereken önlemleri ilgililere önermeyi daha sonraki dönemlerde sürdürmüştür. Geçmişten günümüze değerlendirildiğinde Ankara Sanayi Odası, odayı ilgilendiren her türlü mevzuat düzenlemeleri, çeşitli İş Kanunu tasarıları, Katma Değer Vergisi Kanunu ve tebliğleri, Kıdem Tazminatı Fonu tasarısı, İthalât ve İhracâtla ilgili bütün kanun, kararname ve tebliğler, Gıda Maddeleri Tüzüğü, Tüketicinin Korunması Hakkındaki kanun tasarısı, Serbest Muhasebecilik, Serbest Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik kanun tasarısı, Patent Kanunu tasarısı, Bağ-Kur Kanun tasarısı, Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu ve daha pek çok düzenlemede görüş ve önerilerini ifade etmiştir. Oda Meclislerine davet edilen/katılan ya da makamlarında ziyaret edilen başbakanlar, bakanlar, valiler, belediye başkanları ve diğer ilgili bürokratlar aracılığı ile sanayiye ve sanayiciye ilişkin meseleleri ilk elden iletme/görüşme imkânı her zaman kullanılmıştır ve halen kullanılmaktadır. Elektrik Enerjisinde Ulusal Politika, Kamunun Yeniden Yapılanması, Kamu Harcama Reformu, Özelleştirme, Halka Açılma, yüksek enflasyonun firmaların bünyelerine yaptığı tahribatın önlenmesine matuf mali düzenlemeler, Kamu Taşınmazlarının Ekonomiye Kazandırılması, Toplam Kalite Yönetimi ve Türk Vergi İdaresi'nin yeniden yapılandırılması gibi konularda araştırma raporları hazırlanmıştır. Bütçeye ek kaynak sağlamak amacıyla odaca geliştirilen öneriler kapsamında; kamudaki araçların satılması devlete ait lojmanların elden çıkarılması veya maliyetlerinin düşürülmesi, bedelli askerlik gibi teklifler yetkililerce derhal kabul edilerek uygulamaya konulmuştur.

Sanayileşme için kaliteli enerjinin önemi, enerjinin tasarruflu kullanımı ve enerji yatırımları konusu ASO'nun daima gündeminde tuttuğu başlıca konu olmuştur. Bu amaçla yapılan çalışmalar ilgililere ve yetkililere ulaştırılmış, raporlar, kitaplar ve broşürler yayınlanmış, Dünya Enerji Konferansı Türkiye Milli Komitesi'ne kurucu üye

olunmuştur. Üretimde kalite ve standardın önemi, kalite kontrolü, verimlilik, sanayinin alt yapı ihtiyacı için planlı ve imarlı alanların hazırlanması gibi ana konuları ülke gündemine taşıyan ve ısrarla üzerine giden ilk kuruluş Ankara Sanayi Odası olmuştur.²¹⁰

Türkiye'nin ithal ikameci bir modelle kalkınmayı tercih ettiği 1963-1980 döneminde sanayicilerin karşılaştığı en önemli meselelerden biri, üretimlerini sürdürebilmek için ihtiyaç duydukları hammadde, ara malı gibi ürünleri yurt dışından getirebilmek ve getirebilecekleri miktar için de ancak hükümetin tahsis ettiği döviz miktarına bağımlı olmalarıydı. İstense de daha fazla döviz tahsisi elde etmek mümkün olamıyordu. Her yıl Ocak ayı içinde Ticaret Bakanlığı tarafından ilan edilen kotalar dâhilinde döviz tahsisleri yapılmıyordu.

Ahmet Bozkurt:

"...döviz tahsisi vardı; döviz yok, sanayicilerin ihtiyacı var, dışarıdan gelecek ama döviz yok. Döviz taksimine ben giderdim, Odalar Birliği işte muayyen biraz döviz alırdı, onu aramızda taksim ederdik..., 50 dolar, 100 dolar için birbirimizle çekişirdik orada, herkeste ihtiyaç var çünkü. Mesela adamın zımpara taşı yok, zımpara taşı yerli yapılmıyor ki, ithal edeceksin yahut da un fabrikalarına elek yerli yapılmıyor, onu ithal etmek lazım, döviz lazım. O bakımdan birbirimizle çok çekişirdik 50 dolar, 100 dolar için; öyle zamanlar atlattık."²¹¹

ATO ile İhtilaf

İlk yılların önemli bir konusu Ankara Ticaret ve Sanayi Odası iken Ankara Ticaret Odası ve Ankara Sanayi Odası olarak ikiye ayrılan eski odanın malvarlığının nasıl paylaşılacağı meselesi idi. Kuruluşu sırasında henüz üye kaydetmediği ve aidat toplayamadığı için maddi sıkıntı içinde olan Ankara Sanayi Odası, Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'nın sanayicilerin ve tüccarların aidatından oluşan ve harcanmayıp biriken mal varlığının bir kısmının kendisine verilmesi için girişimde bulundu. Eylül ve Ekim 1964 tarihlerinde iki oda arasındaki görüşmelerden sonuç alınmayınca, zaman aşımına uğramaması için Ankara Ticaret Odası aleyhine dava açılarak, mesele mahkemeye intikal ettirildi. Bu sırada uzlaşma konusunda görüşmeler de devam etmiş, Ticaret Bakanlığı'nın, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin aracılığı söz konusu olmuş, Eylül 1965'te Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı iki oda arasında arabuluculuk yapabileceğini ifade etmiş, Ocak 1966'da Sanayi Bakanının başkanlığında iki odanın Yönetim Kurulu Başkanları bir toplantı yapmıştı. Ancak bu girişim ve öneriler sonuçsuz kalmış, Ankara Sanayi Odası hukuki girişimlerinden de sonuç alamamıştır. Aralık 1974'te ASO ile ATO arasındaki Mamelek Davası Yargıtay Hukuk Daireleri Genel Kurulu'nda reddedilmiştir. “[Mümin Erkunt] Ankara Ticaret Odasından yıllarca sanayicilerin ödediği aidatlardan tasarruf edilen kadar bir ödemenin Sanayi Odasına ödenmesini istedik, bu isteğimiz reddedildi. Mahkemeye başvurduk; talebimiz kabul edildi ancak Ticaret Odası temyize gitti ve isteğimizi red ettirdi... bir hukuk mücadelesi verdik ama muvaffak olmadık.”²¹²

Mehmet Yazar:

“...döviz büyük bir problem. Türkiye'nin zaten kronik hastalığı olan dış açık ve döviz ihtiyacı o gün de önemli bir konu. Dolayısıyla, öyle istediğin gibi döviz bulup istediğin gibi mal ithal etmek mümkün olmadığı için, kota sistemi vardı hatırlayacaksınız ve bu kota sisteminde her sene Ocak'ta bu kota sistemi ilan edilir aklımda yanlış kalmadıysa yahut Aralık'ta, orada işte kalem kalem bütün kalemler yazılıdır ithal edilebilecek kalemler ve karşısında da o kalemler için ayrılabilmiş döviz miktarı yazılıdır. Buna rağmen, sen bu kalemlerden birine müracaat edersen, sana müracaatının 10'da 1'i, 5'te 1'i, yani ihtiyacın kadar yine döviz verilmez, başka müracaatçılar da vardır ve bu döviz de hemen verilmez, yok yani, sıkıntılı. İhracâtı çok az olan bir ülkenin tabii ki döviz ihtiyacı da çok dar, sıkıntılı...”²¹³

3.2.

Ankara Sanayi Odası'nın Mekânları

Kuruluş aşamasında Müteşebbis Heyet üyelerinden Mümin Erkunt tarafından tahsis edilen bir odada faaliyetlerini sürdüren sanayiciler²¹⁴, resmi kuruluştan sonra çalışmalarına Şehit Teğmen Kalmaz Caddesindeki bir işhanında üyelerden Ahmet Karamancı'nın tahsis ettiği küçük bir dairede²¹⁵, iki adet şef tipi çelik masa, bir adet çelik kombine kütüphâne, bir adet çelik telefon etajeri ve bir adet çelik daktilo masasından oluşan ilk büro malzemesi ile başlamışlardır.²¹⁶ Sözü edilen küçük daire, giderek artan personel ve iş hacmini karşılayamaz hale geldiğinden acil bir ihtiyaç haline gelen bina konusunda 13 Aralık 1963 tarihinde Yönetim Kurulu olağanüstü olarak toplanarak; Sıhhiye-Atatürk Bulvarı'nda 53 numaralı Terzioğlu Hanının 6 oda 1 salondan oluşan 4. Katının 3.000 TL aylık kira bedeli karşılığında kiralanmasına karar vermiştir.

ASO'nun Şehit Teğmen Kalmaz Caddesi'ndeki İlk Ofisinin Günümüzdeki Hali

Ankara Sanayi Odası, mensuplarının kendisinden beklentilerinin farkında olarak ve büyük bir azimle faaliyetlerine başlamıştı. Faaliyetlerini layıkıyla gerçekleştirebilmek için kendine ait ve uygun bir binaya daha kuruluşundan itibaren şiddetle ihtiyaç duymaktaydı ve bu konu başlangıçtan itibaren Oda gündemindeydi.

"1963 yılı sonlarında kurulan Odamız, 1964 yılını birinci derecede kuruluş ve iç teşkilatlanma gayretleri içinde geçirmiş, 1965 yılı içerisinde ise ilk teşkilatlanmasını tamamlamış olarak daha verimli olmak imkânını bulmuştu. Bu iki yıllık faaliyet devresinde sanayimizle ilgili meseleleri incelemek, duyurmak, çözümlemelerine yardımcı olmak ve bu maksatla diğer meslek teşekkülleri ile teşriki mesaide bulunmak bakımlarından önemli ilerlemeler sağlanmış ise de varmak istediğimiz hedeflerin çok gerisinde bulunduğumuzu kabul etmeliğimiz gerekir. 5590 sayılı Kanunun verdiği görevlerin yapılması yanında, Türkiyemizin kalkınmasında en önemli unsur olduğuna inandığımız "Memleket sanayinin meselelerini tesbit ederek çözümlenmesine yardımcı olmak" şeklinde özetleyebileceğimiz ana hedefimize daha hızlı yaklaşabilmemiz için ön hazırlıkları yapacak memur ve müşavir kadromuzun takviyesi, üyelerimizin bilgi ve tecrübe teatisine imkân verecek toplantılar tertibi, meselelerimizin umumi efkâr ve ilgili devlet müesseselerine daha iyi duyurulması için imkânlar sağlanması, yapılması zaruri bulunan işler arasında bulunmaktadır. Bütün bunların şimdiye kadarkinden daha iyi yapılması şüphesiz ki imkânların artırılması ile mümkündür. Hâlen faaliyetimizi sınırlayan en önemli husus, Odamızın artacak memur ve müşavir kadrosuna çalışma yeri teşkil edecek, üyelerimizle müşterek toplantılara imkân verecek bir binadan mahrum bulunmağımız keyfiyettir. Bu itibarla... Odamıza bir bina teminine büyük bir önem verilecektir. Bu maksatla bütçede azami tasarruf yapılacağı gibi, gerektiği takdirde üyelerimizin yardımına başvurmak ve borç para almak yollarına da gidilecektir."²¹⁷ Böylece Terzioğlu İş Hanı'ndaki yerin yetersiz gelmeye başlaması sonucu Odaya yeni bir mekân arayışı başladı.

Terzioğlu İşhanı'nın Günümüzdeki Hali

Hami Kartay: *"Terzioğlu'nun işhanındaki kiralık yer, oda çalışmalarına yetersiz geliyordu. Oda Meclisi ve Yönetim Kurulu'nun girişimleri ile İzmir Caddesinde Necip Bey Apartmanında bir kat satın aldık. Dekore edip taşındık."*²¹⁸

Mümin Erkunt: *"Birkaç sene sonra tasarruflarımızla İzmir Caddesinde bir apartman katını, daha sonra bir katını daha aldık ve Ankara Sanayi Odası'nın kendi malı oldu... gereken tadilatı yaptırdık ve içini tefriş ettirdik, böylece güzel bir büromuz ve toplantı salonumuz oldu."*²¹⁹

Milliyet, 29 Ocak 1968

Ocak 1968 tarihinde taşınılan İzmir Caddesi'ndeki binanın da zamanla yetersiz kalabileceği düşüncesiyle ihtiyaca gelecekte de cevap verecek bir hizmet binasına kavuşmak için bir arsa alınması kararlaştırıldı ve Ocak 1969'da İstanbul Caddesi üzerinde Akköprü civarında 104 numaralı

9486 ada 31 parsel ve 884 m² arsa satın alındı. Ancak 1974'te bu arsaya bina yaptırılması düşüncesinden vazgeçilerek hazır bina satın alınması yoluna gidildi ve 22 Ekim 1974'te Atatürk Bulvarı ile Kennedy Caddesi köşesindeki 2515 ada ve 67 parseldeki bina (Atatürk Bulvarı 193 numara) satın alındı. Binada ihtiyaca göre bazı değişiklikler yapılabilmesi için Ocak 1975'te Ankara Belediyesi'nden gerekli restorasyon ruhsatı sağlandı. 28 Temmuz 1975'te ise Oda mülkiyetindeki İzmir Caddesi No:22 Kat 2'de yer alan toplam dört daire ile İstanbul Caddesi üzerindeki 884 m²'lik arsasının satılmasına karar verildi. Böylece İzmir Caddesi'nden sonra ASO'nun yeni mekânı, restorasyonunu tamamlanmasının ardından 1977'de taşınılan, hâlen de mevcut hizmet binasının bulunduğu, Atatürk Bulvarı 193 numaralı bina oldu. O sırada ASO'nun kullanımında olan 4. ve 5. katlar dışındaki katlar, gelir getirmesi ve hali hazırdaki bina borcunun ödenmesinde kullanılabilmesi bakımından kiraya verildi.

Hami Kartay:

*"[Daha sonra] İzmir caddesindeki oda binamız [da] yetersiz gelmeye başladı. Yeni bir bina arayışına giriştik. Bugün içinde bulunduğumuz oda binasında DPT çalışıyordu. Bina çok harap olduğu için boşaltılmıştı. Bu binayı almaya karar verdik. Ancak maddi imkânlarımız yeterli değildi. İzmir Caddesindeki binayı satmaya ve kalanı için de kredi almaya yöneldik. Şekerbank Genel Müdürü Ömer Bey'e arkadaşlarla gittik. 10 milyon TL kredi istedik. Memleket sever bir kişi olan Genel Müdür, o gün bize istediğimiz kredinin verilmesi için talimat verdi. Kredi alımında finansal kefalet konusunda, Muharrem Eskiyan'ın ve Alaeddin Ceceli'nin katkıları oldu. Binayı 11.5 milyon liraya satın aldık. Dekorasyon işini, Mimar Nejat Ersin'e verdik. Yeni binaya geçtik."*²²⁰

Mümin Erkunt:

“İzmir Caddesi’ndeki o oda dar gelmeye başladı. O zaman, başta Sayın Muharrem Eskiyanan ve Alaeddin Ceceli müştereken müthiş bir mücadele verdiler ve işte bu bloğu onlar aldılar. Tabii, o zaman böyle bir bina değildi... duvarlar yıkıldı, yeni bir sistem kuruldu, yeni bir iyileştirme yapıldı ve iyi bir yere geldik. Bunu alırken bir miktar nakit ödendi. Bir miktarı da Şekerbank’tan kredi alınarak yürütüldü. Güvendiler, verdiler bu krediyi.”²²¹

ANKARA SANAYİ ODASI YÖNETİM KURULU KARAR ZATDI			
TARİH	GÜN	SAYI	SAAT
14.10.1974	Pazartesi	(5 8)	9.00 - 10.30

Odamızın bina ihtiyacının karşılanması hususunda vaki olan yazılı teklifler ile şifahi istihbar edilen müracaatlar üzerinde gerekli müzakere yapıldı.

a) Teklifler arasında bulunan ve mal sahipleri adına gerekli tahallütü hâiz bulunan Avukat Yavuz Kadıoğlu'nun imzası ile Odamıza gönderilen 14.10.1974 tarihli yazıda, 8.500.000.-TL. sı peşin, bakiye 1.500.000.-TL. sı 30 Mart 1975 tarihinde, 2.000.000.-TL. sı 14 Ekim 1975 tarihinde ödemek üzere imarın 2515 Adâ 67 parselindeki binanın cm'ân 12.000.000.-TL. bedelle satın alınmasına,

b) (a) maddesinde belirtilen binanın alınması için Şekerbank Merkez Müdürlüğünde açılan 10.000.000.-TL. lik kredinin kullanılmasına ve bu kapsamla, Şekerbank Merkez Müdürlüğü'nde 500.000.-TL. lik bir hesap açılmasına ve İş Bankası'nda bulunan Odamız hesabından buraya 500.000.-TL. sı aktarılmasına; ayrıca, satın alma işlemlerinin Kurulumuz Başkanlık Divanınca yürütülmesine,

Mehmet Yazar:

“Önemli sorun maddi sorundu. Şimdi biz orada kirada oturuyorduk. İşte üyelerden aidatlarımızı çok kıt kanaat geçindiriyorduk ki benim Odalar Birliği döneminde birçok seyahatleri cebimizden biz harcıyorduk, almıyorduk. Çünkü Odaya gözümüz gibi bakıyorduk, onun parasını denk getiriyorduk ve tasarruf da ediyorduk. O tasarruflarımıza güvenerek... [Atatürk Bulvarı'ndaki] o binayı satın almaya karar verdik... Bazı arkadaşlar hesaplar yapıyorlar, siz diyorlar odayı batıracaksınız. Biz dedikleri; ben, Muharrem Eskiyanan ve Alaeddin Ceceli, o ikisi Başkanvekili. Yönetim Kurulunda karar aldık, kredi aldık, taksitlere bağladık. Bizler kefil olduk bankalara... şahsi kefalet bunlar, belgelerde hepsi var. Ve biz taksitle orayı satın aldık.

Sıkıştık mı? Sıkıştık tabii, ceplerimizden ödediğimiz zamanlar oldu; borç verdik, sonra aldık, kredi aldık. Bir iş adamı zihniyeti işte bu.”²²²

Kadir Bayraktar:

“Zamanın Oda yöneticilerinin gayretleri ve Muharrem Eskiyanan ve Alaeddin Ceceli'nin şahsi kefaletleriyle alınan kredi ile Atatürk Bulvarı'nda satın alınan ve kullanım amacına uygun bir onarımdan sonra bu günkü durumunu kazanan binaya taşınarak [ASO] kurumlaşmasını güçlendirmiştir. ASO, yeni binasının kendisine sunduğu yeni fiziki ve mali imkânlarla çok daha farklı ve kapsamlı hizmetler başlatmıştır.”²²³

ASO'nun Atatürk Bulvarı 193 Numaradaki Eski Binası

Muharrem Eskiyanan:

“Şu anda odanın bulunduğu bina bizim zamanımızda kazanılmıştır. Ben Odaya girdiğim tarihte Oda İzmir Caddesindeki bir iş hanının iki katındaydı ve buralar yetmiyordu; bir konferans salonu, yönetim kurulu odası yoktu mesela. O tarihlerdeki büyüklerimiz de daha tutucu bir yönde, “Sanayi Odasının parası yoktur, şimdilik idare edelim, ileride yeni bir yer düşünürüz” diyorlardı. O sırada Odadan arkadaşım Alaeddin Ceceli'yle beraber şimdiki binanın satılacağını öğrendik. Meclis toplantısında “iki dairemizi satıp biraz da borçlanarak binayı alalım. İki katını Sanayi Odası

yapalım, kalan daireleri de kiraya verelim” dedik. Paramız yok, olmaz dediler. Bu defa biz Ceceli’yle beraber Şekerbank Genel Müdürü’ne gidip şahsen kefil olarak kredi sağladık. Yine Meclis’e geldik, “biz parayı aldık, daireleri satacağız” dedik. Tabii velvele koştular... “Sanayi Odası borç para alır mı? Bu faizi nasıl ödeyecek? Bu çocuk bu Odayı batıracak” dediler. Neticede akliselim galip geldi ve yetkiyi aldık, daireleri satıp binayı aldık. Sonra betonarmesi dışında tamamen yıkıp bir kat daha çıktık, Oda için ayrılan kısmın dışındakini şirketlere beşer yıllık peşin parayla kiraladık. Bu sayede hem binayı bitirdik hem borcu kapattık... Oda böylece bina sahibi oldu, hâlâ da oradan gelir kazanıyor...”

ASO yeni binasında işlevlerini daha rahat bir şekilde yerine getirmeye başladı. İhtiyaçlara cevap verebilmesi maksadıyla binaya bazı eklemeler de yapılmıştı. Ancak 17 Ağustos 1999 depreminden sonra yaptırılan analizlerde binanın yeni deprem yönetmeliğine göre uygun nitelikte olmadığı anlaşılınca yenilenmesine karar verildi.

Ankara Sanayi Odası 30 yılı yakın bir süre hizmetlerini sürdürdüğü Atatürk Bulvarı 193 numaradaki kendine ait binasını, yeni deprem yönetmeliğine uymadığı için yıkma kararı aldı. Bu konuda diğer kamu binalarının da durumlarını gözden geçirmesinde yarar görüyoruz. ASO Yönetim Kurulu’nun bu örnek karar, ASO Meclisi tarafından da oybirliğiyle kabul edilerek çalışmalara başlanıldı. ASO binasının yıkım çalışmaları başlarken, hizmetler de 4 ocak 2007 tarihinde itibaren geçici olarak Çetin Emeç Bulvarı 4. Cadde 71. Sokak Numara 11 Öveçler adresinde verilmeye başlandı.

Yeni hizmet binasıyla ilgili süreçte çalışan ASO Yönetim Kurulu’nun talebiyle 7 Şubat 2007 tarihinde de ASO Meclisi olağanüstü toplantı. Toplantıda Meclis Üyelerine bilgi veren ASO Başkanı Zafer Çağlayan, şunları söyledi:

“Mevcut binamızın 6 şiddetindeki bir depreme dayanmayacağı ve özellikle bazı katlardaki kolonların son derece yeterli olduğu raporlarla bize ifade edildi. Eski başkanlarımız bilecekler, özellikle şunları altını çizerek belirtiyorum: Allah nasip olsun bu binayı Ankara Sanayi Odası’na kazandırdık. Biz bugün onların yapmış olduğu eserin üzerine yeni bir eser koymaya çalışıyoruz. Den biliyorum ki bideden öncekiler, şahsi teminatlarını, çelilerini, kafalarını vermişlerdir. Bu vesileyle hepimiz hepimize adına minnetle teşekkür etmeliyiz.”

mak istiyorum. Böylelikle bir risk varken sonuçta şüphelerin de vakkat olduğu karar ve yetki doğrultusunda binamızın yıkılması. Binamızın yıkım çalışmaları da sonuç almak üzere.” dedi.

Yıkılan alana ASO’ya ve Ankara’lı sanayicilere yakışır bir prestij binası yapacaklarını da belirtti. Çağlayan, “Öncelikle akıllı bir bina planlıyoruz. Bu binayı planlarken bizim temel amacımız; Ankara Sanayi Odası’na uygun, yanısı değil, bundan sonraki gelecek 20-30 yılda meydana gelebilecek ihtiyaçları karşılayarak bir hizmet binasıdır. Bu bina ASO’ya, Ankara’ya ve Ankara’lılara yaraysın ve Ankara halkı ile paylaşacağına kurmaya açık bir bina olacaktır. Tüm bunları da göz önünde bulundurarak çalışmalarımıza sürdürüyoruz” diye konuştu.

Zafer Çağlayan:

“Ankara Sanayi Odası’nın binasını yapmak benim en büyük idealimdi. Bunu bilhassa yapmasam çatlardım... Ankara Sanayi Odası’nın bizden sonraki neslinin, bizden sonraki sanayicilerin rahat iyi bir ortamda bir binaya kavuşması ve otomatik bir gelire kavuşması bir kere arkadaşlarımızca Yönetim Kurulu’nda konuştuğumuz bir hadiseydi, bize nasip oldu. Eski 5-6 katlı binamızın nasıl yapıldığını çok yakinen... biliyorduk. Kendi şahsi çeklerini vererek o binayı yapmışlardı, Allah hepsinden razı olsun. Bizim de elimizde böyle bir imkan vardı ve dev bir bina yaparken Ankara’nın ve Türkiye’nin sembolü olan bir bina olsun istedik ve burada hem Ankara Sanayi Odası en modern şekilde üyelerine hizmet versin ve hakikaten bir prestij binası olsun ama diğer taraftan da Ankara Sanayi Odası’na ömür boyu önemli gelir getirecek bir yapıya dönüşsün istedik. ...binayı ben başlattım, bitirmek benden sonraki kardeşlerime nasip oldu... Çok optimal şartlarda çok fedakarlıklarla, çok ucuz şartlarla yapıldığını, ucuza mal edildiğini de gerek benim olduğum dönemde, gerek benden sonraki dönemde çok net biliyoruz...Sayın Başbakanımız da sağ olsun gerek Oda’nın temel atmasına katıldı ki, Sayın Başbakanımızın temel atma gibi bir etkinliğe katılmadığını biliyorsunuz. Ama Ankara Sanayi Odası için sağ olsun ben o tarihte daha siyasete tam girmemişken öyle bir yaklaşımı olmuştu, destek vermişti bize. Açılışı da Sayın Başbakanımıza yine nasip oldu. Temel atarken ben ASO Başkanıydım, açılışını yaparken Sanayi ve Ticaret Bakanıydım, böyle iki mutluluğu bir arada yaşadım.”²²⁴

Nurettin Özdebir:

“Zafer Beyin Başkanlığı döneminde bir gün Cumhurbaşkanımızı aile şirketleriyle ilgili toplantıda Odamızda, eski binamızda ağırladık, çok fazla kalabalık vardı. Bir kere de Sayın Başbakanı ağırladık, adeta bütün Bakanlar Kurulu Odamızdaydı Meslek Komiteleri Ortak Toplantısı, o gün de çok kalabalıktı. Ve Zafer Beyle daha sonra konuştuk, Yönetim olarak konuştuk, yani Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin bütün bakanları neredeyse burada, diğer toplantıda Cumhurbaşkanı burada, yüzlerce insan var, Allah korusun, işte Marmara Bölgesinde yaşanan depremler Ankara’da olursa, böyle bir şansızlıkla karşılaşsak bu bizim için son derece büyük bir vebal, binamızı bir kontrol edelim dedik. Çünkü Ankara Sanayi Odası binasını o zaman kendi şahsi kefaletleriyle Ankara Sanayi Odasına kazandıran başkanlarımız, yönetim kurulları daha sonra bu binaya birtakım ilaveler de yapmışlardı. Bu ilaveler özellikle yeni deprem yönetmeliğine göre ne kadar düzgündü, ne kadar sağlamdı, bunu bir analiz ettirelim dedik. Bu analizi yaptırdığımız zaman, binamızın çok da fazla güvenilecek bir bina olmadığı ortaya çıktı. Onun üzerine, Zafer Beyi orada gerçekten takdir ediyorum, bu binayı yıkıp yerine yenisini yapalım kararı verdi. Bütçe imkânlarımız da müsait değildi, kredi aldık, banka kredisıyla buraya başladık. Bu parayı nasıl ödeyeceğimizi gerçekten kara kara düşündük. Sivil toplum örgütlerinde özellikle böyle riskli kararlar alabilmek son derece zor. Ben şahsen Zafer Beyin yerinde olsaydım o kararı alamayacağımı zannediyorum, o riski alamayacağımı zannediyorum, ama o aldı. Kredi de aldık, projelerine çalıştık, tüm yönetim olarak defalarca önümüze getirilen projeleri değerlendirdik, şurası böyle olsun, işte ofis katları böyle olsun, meclis böyle olsun, otoparkı şöyle olsun diye uzun uzun tartıştık ve projemizi hazırladık. Temelini attı, Sayın Başbakanla birlikte temelini attı, işi başlattı, finansmanını ilk o buldu

ve temelini attıktan sonra da siyasete başladı, binayı bitirmek de ondan sonra yönetimdeki arkadaşlarımla bize nasip oldu. Ankara’ya sembol bir bina kazandırdık; finansmanını da bulduk, binamızı da yaptık. Ankaralı sanayiciler en iyisine layıktır.”²²⁵

ASO Yönetimi, Meclis Üyeleri ve Personeli Bina Yıkımından Önce (üstte) ve Binanın Yıkımı (altta)

ASO, Atatürk Bulvarı No:193’teki binasının yıkılıp yeniden yapılması sürecinde yaklaşık bir buçuk yıl kadar geçici olarak Öveçler semtinde (4. Cadde 71. sokak No:11) bir binada hizmetlerini sürdürmüştü.

ASO Binası

ASO'nun yeni binasının temel atma töreni 11 Temmuz 2007 tarihinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Devlet Bakanı Ali Babacan, Sanayi ve Ticaret Bakanı Ali Coşkun, milletvekilleri ve bürokratların katılımıyla gerçekleştirildi.

Zafer Çağlayan:

Ankara'da bir deprem riskiyle karşı karşıyayız. Mutlak suretle bütün kişi ve kuruluşların, özellikle sosyal ünitelerin yani okul, hastane vs. gibi binaların yeniden denetlenmesi, gözden geçirilmesi gerekiyor. Şimdi yeni deprem yönetmeliğine göre de Ankara'da yapılan projeler, statik hesaplar 8 şiddetindeki bir depreme göre yapılırken biz yeni hizmet binamızın dayanıklılığını daha şiddetli bir depreme göre hesapladık.

Ankara Sanayi Odası'nın yeni hizmet binası, 16 Temmuz 2008 tarihinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımıyla görkemli bir törenle hizmete açıldı. Açılış törenine Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın yanısıra, Sanayi ve Ticaret Bakanı Zafer Çağlayan, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Hayati Yazıcı, Devlet Bakanları Mehmet Şimşek, Kürşad Tüzmen, İçişleri Bakanı Beşir Atalay, Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül, Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay, Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım, Tarım ve Köyişleri Bakanı Mehmet Mehdi Eker, Ankara Valisi Kemal Önal, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek, DSP Genel Başkanı Zeki Sezer, YÖK Başkanı Yusuf Ziya Özcan, Merkez Bankası Başkanı Durmuş Yılmaz, BDDK Başkanı Tefik Bilgin, TESK Başkanı Bende vi Palandöken, Ankara Ticaret Borsası Başkanı Faik Yavuz, OSB Yönetim Kurulu Başkanı Orhan Aydın, Hak-İş Başkanı Salim Uslu ve çok sayıda davetli katıldı.

2008 Temmuz - ASO Binası Açılış Töreni

ASO'nun yeni ve çağdaş hizmet binası kurumun hizmetlerine ve imajına uygun nitelikte olup konumu, fiziksel özellikleri ve teknolojik yapısı ile elverişli çalışma koşulları sağlamaktadır.

16 Temmuz 2008 -
Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Sanayi ve
Ticaret Bakanı
Zafer Çağlayan Yeni Hizmet Binasının Açılışından
Sonra Sanayicilere Hitap Ederken

(Soldan sağa) ASO Meclis Başkanı Tarık
Artukmaç, Sanayi ve Ticaret Bakanı Zafer
Çağlayan, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, ASO
Yönetim Kurulu Başkanı Nurettin Özdebir Yeni
Hizmet Binası Açılışında

ASO Binası - Gece Görünüş

3.3.

1960'lardan Günümüze Ankara'da Sanayinin Gelişimi

Cumhuriyet dönemi Ankara'sında özellikle kamu sanayi tesisleri bakımından bir yoğunluk olduğu görülebilmektedir. 1960 sonrasında hem mevcut kamu sanayi tesislerinin büyümesi hem de yenilerinin kurulması söz konusu olmuş, kalkınma planları döneminde ithal ikameci sanayileşme özel sanayide de yansımaları bulmuş, ayrıca 1950'lerden itibaren yapı kooperatifleri küçük sanayi alanında da ortaya çıkmaya başlamıştır.

1950 öncesi dönemde ülkede karayolları ağı fazla gelişmediği için Ankara'da sanayi daha çok mevcut demiryolları çevresinde konumlanmıştı. Sanayileşme konusunda gelişme kaydeden ilk semt Maltepe olmuş, Çankırı Caddesi çevresinde ise inşaat, tamir, döküm imalathaneleri yer almıştı.

Ankara'da daha önce Askeri Fabrikalar Genel Müdürlüğü elindeki sanayi tesisleri 1950 yılında kurulan Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu'na devredilmiş ve faaliyetlerini artık özel kesimin makine gereksinimlerini karşılayacak şekilde sürdürmeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında artan kentleşme olgusu inşaat faaliyetlerini ve çimento talebini artırmış, 1953'te Ankara Çimento Sanayii A.Ş.'ye ait fabrika genişletilirken 1967'de Elmadağ'da temeli atılan Baştaş Çimento Fabrikası 1970'te üretime geçmiştir. 1962'de Etimesgut'taki Şeker Fabrikası işletmeye açılmıştır. Fabrikanın atölyeleri daha sonra geliştirilerek, bir makine fabrikası haline getirilmiş ve burada sinai buhar kazanları, petrol çıkarmada kullanılan pompalar, su tribünleri ve şeker fabrikası makineleri yapılmaya başlanmıştır. 1973'te Güvercinlik'teki havagazi fabrikası üretime geçmiştir. Bu dönemde kurulan ya da genişleyen kamu kesimi sa-

nayi tesisleri için yer Atatürk Orman Çiftliği arazisinden sağlanmıştır.

1952 yılında Ankara İstanbul Caddesi üzerinde Et ve Balık Kurumu, 1954 yılında Gazi Çiftliğinde traktör fabrikası kurulmuştur. 1957 yılında UNICEF'in katkısıyla Atatürk Orman Çiftliği'nde süt fabrikası, 1958'de yem fabrikası, özel teşebbüs tarafından tereyağı fabrikası, 1958'de şeker fabrikaları, daha sonra ise elektrik-havagazi üretimi, top fabrikası kurularak hizmete geçmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak Ankara'da özel teşebbüse ait küçük sanayi siteleri kurulmuştur. Bu dönemde, Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'na üye olan sanayiciler İstanbul Yolu, Esenboğa Havalimanı yolu ve Konya yolu civarını yatırım yeri olarak tercih etmeye başlamışlardır.

1960'lı yıllarda Ankara'da sanayinin gelişme göstereceği alanlar, kamu sektörünün hangi alanlara yatırım yapacağına, yabancı sermayenin ülkeye giriş hızına, 1963 yılından itibaren uygulanmaya başlanılan kalkınma planlarındaki yatırım tercihlerine ve stratejilerine bağlı olarak belirlenmiştir. 1960'lı yılların başından itibaren ilgili bakanlıklar tarafından küçük sanayicilere kredi verilmeye başlanmıştır.

Milliyet 17 Nisan 1962

Odalar Birliği Sanayi Bakanlığına Muhtıra verdi

Odalar Birliği tarafından «Sanayi işletmelerinin tam kapasite ile çalıştırılmaları ve yatırımları destekleyen formalitelerin kaldırılması» konusundaki hazırlanan muhtıra Sanayi Bakanlığına verilmiştir.

Muhtıradaki bazı esas noktalar aşağıda belirtilmektedir:

- Özel işletmelere orta vadede ve düşük faizli işletme kredisi temin edecek bir bankanın kurulması gereklidir. Bu amaçla ilgili takdirde bir kaç bankanın bu krediyi verebilecek şekilde organize edilmesi düşünülmüştür.
- İktisadi devlet teşekküllerinden sağlanan hammadde ve yarı mamullerin yerli sanayi ihraç fiyatlarından verilmesi ve dahili ihtiyaç karşılandıktan sonra ihracına münazele edilmesi gerekir.
- Kalite kontrolü yapacak bir teşkilattan ibaret kurulması, madde standartları ve norm nizamnamelerinin bir an önce ele alınıp çıkarılması yolunda çalışmalara hemen başlanmalıdır.

Milliyet 4 Haziran 1962

1962 yılında Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından Sanayi Bakanlığına işletmelerin tam kapasite ile çalışmalarını sağlamak ve yatırımların önündeki engellerin kaldırılması hususlarında bir dizi öneri bulunan paket sunulmuştur. Öneriler arasında sanayi işletmelerine orta vadeli düşük faizli kredi sağlayacak bir bankanın kurulması, bunun yapılamaması durumunda birkaç bankanın bu işlevi yapabilecek biçimde organize edilmesi, iktisadi devlet teşekküllerinden sağlanan hammadde ve yarı mamullerin yerli sanayiye ihraç fiyatlarından verilmesi ve ülke içi ihtiyaç karşılandıktan sonra ihracına izin verilmesi, kalite kontrolü yapabilecek bir kurumun oluşturulması ve madde standartları ve norm nizamnamelerinin bir an önce ele alınıp çıkarılması yolunda çalışmalara hemen başlanması bulunuyordu. Bu talepler ve öneriler doğrultusunda sanayicilere orta vadeli işletme kredisi verecek bir kurum oluşturulması yönünde çalışmalar başlatıldı. Sermayeleri ve ihtiyatları yüz milyon TL'yi aşan bankalar birleştirilerek bu kurum oluşturulması kararlaştırıldı.

1964 yılında İstanbul'da ihracatın gelişmesine katkıda bulunmak, her tür dış işler ve uluslararası bankacılık hizmetleri vermek, sanayicilere işletme kredileri vermek ve aynı zamanda da mevduat kabul etmek üzere Türkiye İş Bankası ve Bank of America işbirliği ile Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş. kurularak Türk sanayici ve iş adamlarına destek olması ve Türkiye'de sanayi ve ticaret sektörünün gelişmesine olumlu katkıda bulunması sağlandı.

Sanayicilere kredi açacak kurum teşkil ediliyor

ANKARA, ÖZEL.

Sanayici özel teşebbüse, orta vadede işletme kredisi verecek yeni bir kurum teşkil edilecektir.

Sermaye ve ihtiyatları yüz milyonu geçen bankalar birleşerek bu kurumu teşkil edeceklerdir. Bu sermayeye ek olarak karşılık paralardan da özel sektöre ayrılan paraların bir kısmı bu hizmete tahsis edilecek ve sanayicilere 3 ilâ 5 yıl vadede düşük faizle kredi verilecektir.

Maliye Bakanlığı, tasarısını Başbakanlığa verecek, bu arada bankaların kredi durumları ile ihtiyaçları konusundaki görüşlerini varına kadar tesbit edecektir.

Milliyet 30 Temmuz 1962

Üzülme Türkiye'nin ihraç ihraç geliştirmek, ayrıca her nevi harici işler ve müddetlerin bankacılık hizmetini görmek, sanayicilere işletme kredisi vermek gayetleri ile ve mevduat kabul etmek üzere

TÜRKİYE İŞ BANKASI A. Ş.
ve
BANK OF AMERICA
tesahhata birliktedir

AMERİKÂN-TÜRK
DİŞ TİCARET BANKASI A. Ş. nin

bugünden itibaren
faaliyetine başladığını
sayın halkımıza bildiririz.

Adres: Cumhuriyet Cad. 207. Hacılar

Milliyet 5 Mayıs 1964

Sanayi Bakanı faiz hadleri fazla, dedi

Hüsnü Erten, bu yılın ikinci yarısında sanayicilerin finansmanını çok sıkı tutacağını belirtti ve özel Yatırım Bankası kurulacağını, dedi.

Sanayi Bakanlığı'nın, özel yatırımların finansmanını sıkı tutacağını, bu yılın ikinci yarısında sanayicilerin finansmanını çok sıkı tutacağını, dedi.

Sanayicilere verilen kredilerin faizi yüzde 9'a inecek

ANKARA, NİLÜFER YALÇIN bildiriyor

Sanayi yatırımlarına hız vermek ve özel sektöre kalkınma planında öngörülen sanayi alanlarına yönelmeye teşvik etmek amacıyla, belirli sanayi dallarında çalışanlara verilecek işletme kredisi faiz haddinin %9'a, reeskont haddinin de %5,5'e indirilmesine karar verilmiştir.

Milliyet 24 Temmuz 1964; 21 Ağustos 1964

Bu dönemde ayrıca sanayi yatırımlarına hız vermek, özel sektörü kalkınma planlarında öngörülen sanayi alanlarına yöneltmek ve ekonomik durgunluk sorununu çözmek için belirli sanayi dallarında çalışanlara verilecek işletme kredisi faiz oranları indirilmiştir.

Özel sanayi yönünden değerlendirildiğinde Ankara'da küçük sanayinin önemli bir gelişme gösterdiği görülmektedir. Türkiye'de küçük sanayi sitelerinin bilinçli bir şekilde geliştirilip yaygınlaştırılması ve Sanayi Bakanlığı bütçesinden aktarılan fonlarla kredilendirilmesi 1964 sonrasında gerçekleşmiştir. Ankara'da ise 1950'lerde başlayan bir süreçte Yeni Sanayi Çarşısı, Büyük Sanayi Çarşısı, Ata Sanayi Çarşısı, Demir Sanayi Çarşısı ve Siteler Sanayi Sitesi olarak yapı kooperatifi usulüyle merkez ve merkeze yakın alanlarda kurulmuştur. Bu oluşumlar Ankara'daki ticaret ve küçük sanayi erbabinin örgütlenme gücünün bir göstergesi niteliğindedir. 1950'lerin başından beri ülkedeki "arasta, han ve çarşı" geleneklerinin bir uzantısı şeklinde yerel dinamiklerle kendiliğinden oluşan "Küçük Sanayi Çarşıları" 1960'ların ikinci yarısından itibaren dış kaynaklı krediler ve hükümetlerin ithal ikameci kalkınma modeliyle küçük üretim üzerinde durmaya başlamasıyla birlikte desteklenmişlerdir.²²⁶ Küçük Sanayi Çarşıları esasen gelişmekte olan ülkelerdeki geleneksel imalatın bir yeniden örgütlenme modeli idi. Bu çarşılar

ya da siteler genel olarak, görece eski teknolojilere bağımlı, atölye ve zanaat türü üretime dönük, iç ve ikincil pazarları kullanan ve küçük işletmeleri içerse de imalat sanayindeki belirli bir hareketlenmeye işaret etmekteydi.

Daha büyük ölçekli sanayi ise 1954'te Minneapolis Moline Türk Traktör Fabrikası ve 1955'te Mitaş Madeni İnşaat İşleri ile başlayan şekilde şehir

merkezinden uzak sayılabilecek Güvercinlik yoluna yerleşmeye başlamıştır. Giderek gelişmekte olan Ankara sanayi için bir mekân oluşturulması düşüncesi 1950'lerde oluşmaya ve 1960'ların başında fiiliyata dökmeye başladı. Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'na üye olan sanayiciler bir Organize Sanayi Bölgesi kurmak için girişimde bulunarak 1962'de İmar ve İskân Bakanlığı'na başvurdu ve Nazım Plan'da Atatürk Orman Çiftliği sınırları içinde sanayi bölgesi olarak gösterilmiş olan alanın kendilerine tahsisi için aracılık etmesi talebinde bulundu. Atatürk Orman Çiftliği Müdürünün karşı çıkması üzerine bu planlama kararını gözden geçirmek üzere İstanbul Teknik Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyelerinden bir komisyon kuruldu. Komisyonun Atatürk Orman Çiftliği arazisinin sanayi bölgesi olarak ayrılmasını uygun bulmaması üzerine girişim İstanbul karayolu üzerinde 6. kilometrede bulunan Macunköy'e kaydırıldı.²²⁷

Ankara'da bir sanayi bölgesi kurulması konusu Cumhuriyet'in erken dönemlerinden, 1920'lerin sonlarından itibaren gündemde olmasına rağmen bir türlü hayata geçirilememişti. Girişimin bu kez de gecikmeye uğraması sanayicilerin ticaret kesiminden ayrılarak ayrı bir kurum çatısı altında temsil edilmeleri sürecini hızlandırdı ve Ankara Sanayi Odası'nın kurulması sürecinde rol oynadı. Bu ayrılma esasen Ankara'da artık yeterli olgunluğa erişmeye başlamış bir sanayi kesiminin varlığına işaret etmekteydi.

Yeni kurulan Ankara Sanayi Odası, Odalar Birliği'ne Macunköy'de kurulmak üzere bir Organize Sanayi Bölgesi Planı hazırlattı. 1968'de tamamlanan plana göre yatırımın %10'u sanayiciler, %90'ı Sanayi Bakanlığı fonundan sağlanan kredi ile tamamlanacaktı. Ancak uygun arazi sağlanamaması üzerine bu girişim gerçekleşmedi.

Necdet Baytaş:

"...çocukluk yıllarımda dahi ben sanayiyile ilgilenmiş bir insanım... Ankara sanayisi Ulucanlar Caddesinde dövme demirle, sıcak demircilikle kurulmuştur 1938 senelerinde, o zaman ben 6 yaşındaydım, çocuktum, merak eder gider bakardım. Ulucanlar Caddesi, doğrudan doğruya Ankara'nın ilçelerine, köylerine hizmet veren bir çarşıydı; lehimcilik, ondan sonra sıcak demircilik, soğuk demircilik yaparlardı. Sonra biraz daha gelişme olunca şimdiki bulunan Rüzgârlı Sokakta Soğukkuyu diye bir sanayi çarşısı kuruldu. O zaman Ankara'nın elektrik ihtiyacı Havagazı Fabrikasından temin ediliyordu ve o zaman tornalar dahi tek motorla çalışan atölyeler vardı; transmisyon, kayışlı torna ile çalışıyordu. Ufak ufak atölyeler vardı. İlk orada da fabrika olarak makarna fabrikası kuruldu Rüzgârlı Sokak'ta, şimdi de bulunan. Orada da Ankara'nın köylerinin işte traktörlerinin, biçerdöverlerinin, pulluklarının tamirleriyle uğraşılıyordu, otomobil tamirleri yapılıyordu o bölümlerde. Yavaş yavaş... tornalar girmeye başladı, elektrik gücü artmaya başladı ve o kısımda imalat sanayi doğdu. Hangi imalat sanayi doğdu? Mesela diyelim mermer kesme makineleri, mermer perdah makineleri, Ankara şehri büyüyünce kalorifer ihtiyacı doğdu, kalorifer kazanları imalatı, onların ızgara dökümleri; Soğukkuyu'da da bu gibi imalatlar başladı. Sonra bunun akabinde 1950'lerde tahmin ediyorum Yeni Sanayi Çarşısı yapıldı. Artık o barakalara sığmadı insanlar, dernekte birleştiler Çankırı Caddesinin altındaki, Roma Hamamının altındaki Yeni Sanayi

Çarşısını kurdular. O Yeni Sanayi Çarşısı biraz daha rahatlık getirdi, orada traktör tamirati, işte kaynak makineleri imalatı, ilk defa GÜRİŞ Firması orada kaynak makine imalatı yaptı, çünkü ben onun daha okulda öğrenciyken dökümlerini döküyordum... bakır alaşım dökümleri başladı 1950'lerden sonra. 1960'dan sonra da Atasanayi, Demir Sanayi, o grup kuruldu ve biraz daha Ankara'nın sanayisi genişlemiş oldu. Derken Ankara Sanayi Odası işte ondan sonra büyük bir faaliyet gösterdi, bu kısımların da, artık oradaki küçük ölçekli sanayicilerin de büyük ölçekli veya orta ölçekli sanayi olma ihtiyacını hissedince Sanayi Odası bir yer arayışı içerisine girdi ve Ankara'ya o zaman en yakın yer 6. kilometrede Macun Çiftliğinde büyük bir yer aldı, oraya avam bir proje çizdi ve parselasyonlar çizdi, ondan sonra üye kaydetti. Ben de üyeydim orada... Ama nazım plan bürosu oranın sanayi bölgesi olmayacağını ilan etti ve Osmaniye Köyünü uygun buldu ve buraya [Sincan] geldik...

...Ankara sanayinin şöyle bir baktığımız zaman torna yoktu, yedek parça yoktu 1950'lerden sonra yedek parça yoktu. İşleyeceksiniz, torna makinesi yoktu. Ama herkes kendi çabasıyla torna yapmaya başladı, yedek parça yapmaya başladı. Ondandan sonra mermer kesme makineleri yapmaya başladı zaman içerisinde. O yokluktan dolayı da makine sanayi doğdu. Ondandan sonra imalat sanayi doğdu bizde. İşte kaynak makineleri, mermer kesme makineleri, ondan sonra otomobil yedek parçaları, kampana, gömlek, traktör parçaları. Sonra Ankara'da Türk Traktör Fabrikası kuruldu. Esas yan sanayinin, Türkiye'de yan sanayinin başlangıcı Ankara Türk Traktör Fabrikasıdır."

(ASO Yönetim Kurulu eski üyelerinden, Ankara Maden Dökümcüler Derneği kurucusu ve ilk başkanı Necdet Baytaş ile 27 Eylül 2012 tarihinde yapılan görüşme.)

Madeni İnşaat İşleri Türk Anonim Şirketi (MİTAŞ)

Ankara'nın önemli sanayi kuruluşlarından olan Mitaş, elektrik nakil hattı direklerinin imalatı, ağır kazancılık işleri, taşıma sistemleri, maden ocakları ile şeker ve çimento fabrikaları malzemelerinin üretim ve kurulumunu yapmak üzere 1955 yılında Güvercinlik'te faaliyete geçmiştir. MKE, Türkiye İş Bankası, Etibank, Sümerbank, Türk Tecim A.Ş.'nin büyük hissedarı olduğu işletmenin küçük düzeylerdeki hakiki şahıs hissedarları ise Niyazi Arun, Pau Milon, Celal İmre, Macit Selam ve Zeki Turgay'dır. 60 civarındaki işçiyle özellikle elektrik nakil direkleri, trafo, vagon, baraka, asit tankı, civa tesisi, sac, boru ve el aletleri yapımı konusunda mesai harcayan işletmenin ilk yıllarda zarar ettiği anlaşılıyor. İlk kârını 1960 yılında açıklayan şirket, 1962 yılından itibaren 100 işçiye varan çalışanıyla galvanizleme işine başlamış ve bu konuda hayli başarı göstermiştir. 1965 yılından itibaren enerji nakil hattı montajına da başlayan şirket, 1970 yılına gelindiğinde 80 büro, 180 atölye, 35 galvaniz, 160 şantiye ve 450 çalışanıyla ülkenin önemli sanayi kuruluşlarından biri olmayı başarmıştır. Hâlen çağın getirdiği iletişim ve teknolojik gerekliliklere ayak uydurarak MİTAŞ Enerji ve Maden İşleri, Mitaş Galvaniz, Mitaş Tasarım, Mitaş Poligon, Mitaş Cıvata, Mitaş Çelik Yapılar, Mitaş Sac İşleme Merkezi ve MTS Mitaş Telekom Sistem isimli anonim şirketleriyle kendi alanında uluslararası bir kuruluş olarak yoluna devam etmektedir.

Kaynak: Tayfun Tasar, "Mitaş Enerji", Mitaş Bülten, Ocak 2010, s.5; Tayfun Tasar, "55'lik Delikanlı", Mitaş Bülten, Şubat 2010, ss.4-5. Şirketin kısa tarihçesinin yazımında kullanılan bilgi ve görseller için MİTAŞ Enerji ve Maden İşleri Türk A.Ş. Genel Müdür Yardımcısı Tanju Tekelioğlu'na teşekkür ederiz.

Anılan girişim gerçekleşmese de İstanbul yolu mevkii elektrik enerjisi imkânı ve Ankara Çayı dolayısıyla su olanaklarından ötürü büyük ölçekli ya da çok arazi kullanma gereksinimi olan sanayicilerin tercih ettikleri bir bölge idi. İstanbul Yolu 10. km'de Nace Makine Sanayii (1955), 9. km'de Erkunt Sanayii (1961), 12. km'de Doksan Döküm Sanayii (1962), 16. km'de Layne Bowler Dik Türbin Pompaları Sanayii (1965) ve Muratsal Filtreli Sondaj Boruları Sanayii (1968), 7. km'de Şensa Çelik Çekme Sanayii (1968), 18. km'de Fe-Ga Öngerilmeli Beton Sanayii (1968) ve Sarayköy'deki Ankara Asit Karbonik Fabrikası bu bölgedeki sanayi yerleşimlerinden idi.²²⁸ İstanbul Yolu dışında özel sanayi kuruluşlarının yayılışı ise çok sınırlı olup Konya Yolu üzerinde Gölbaşı Un Fabrikası (1962) ve Remzi Balçı Briket İmalathânesi (1968) az sayıdaki bu tür örneklerdendi. Ankara'nın kuzeyinde ise Kerestecilerin örgütlenmesiyle başlayan ve 1969'da Mobilyacıların katılımıyla genişleyen Siteler bulunuyordu.

1968-1969'da Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu'nun yaptığı işyeri sayımına göre Ankara'da büyüklü küçüklü toplam 5307 imalathâne ve buralarda çalışan 35.361 kişi mevcuttu. Sayımda belirlenen imalat işkolları arasında terzi, ayakkabı imalatçısı, gıda, içki, dokuma, kundura, giyim, kereste, mobilya ve döşeme, kağıt ve matbaacılık, deri ve kürk, kauçuk, kimyevi maddeler, petrol ve kömür mamülleri, metalden gayri madenlerden eşya imali, metal ana sanayii, madeni eşya, makine imal ve tamiri elektrikli makine ve aletler, taşıt araçları yapım ve tamiri bulunmaktaydı. 5307 imalathânenin % 32'si Ulus'ta, % 15,5'i Siteler'de, %11'i Kızılay'da, % 9'u Akköprü-Varlık Mahallesi'nde, % 4,5'i Cebeci'de % 4,3'ü Samanpazarı - Eski Ankara'da, % 3,5'i İncesu - Seyran Bağları'nda, % 3,4'ü Küçükesat - Kavaklıdere'de, % 3,4'ü Yenimahalle-Demetevler'de, %2,7'si Maltepe'de, az bir kesimi de Kayaş'ta ve AOÇ Gazi Mahallesi'nde bulunuyordu. 1960'lı yıllarda kentin eski merkezi iş alanı olan Ulus hâkimiyetini korurken Kızılay

bölgesi önemli bir üretim alanı olarak belirmeye başlamıştı. Ulus merkezi etrafında genellikle 2 km'lik bir yarıçap içinde yapı kooperatifleri yoluyla kurulan sanayi çarşıları özellikle merkezde yer almak isteyen küçük üreticiler için bir çekim merkezi olmuş, İstanbul Yolu mevkii sanayi yerleşimi bakımından önemli bir merkez haline gelmişti.²²⁹ Geleneksel imalat ve bakım - onarımaya yönelik işyerleri, tüketici ile olan bağlantısı nedeniyle Ulus ve İskitler semtinde yoğunlaşmıştı.

1970'ler ile 1980'lerin ilk yarısında sanayinin Ankara ili ekonomisindeki görece önemi artmasına rağmen Ankara sanayisinin Türkiye sanayisi içindeki görece önemi azalmış görünmektedir. 1965'te imalat sanayi katma değerinin % 6,18'i Ankara ilinde yaratılırken bu oran 1975'te % 5'e, 1985'te % 3,78'e düşmüştür. Devlet sanayinin önemi devam etmekle birlikte 1972'den itibaren orta vadeli sanayi kredisinin verilmeye başlanması büyük ölçekli özel sanayinin gelişimine de olumlu katkıda bulunmuştur. Ankara sanayindeki yoğunlaşmanın metal eşya, makine-teçhizat ve ulaşım araçları imalatı gibi tüketici ile sıkı ilişki gerektiren alanlarda olmayışı sanayinin kent çevresindeki ana yollar boyunca yayılmasını kolaylaştırmıştır.

Ankara'da bu dönemde Macunköy'de 1980'de faaliyete geçen Aselsan, TUSAŞ Uçak Fabrikası, Kırıkkale yakınında Orta Anadolu Petrol Rafinerisi, yine Macunköy'de 1981'de üretime geçen Ankara Belediyesi'nin ekmek fabrikası kamu yatırımları olarak dikkat çekerken, özel sektör genellikle küçük sanayi siteleri içinde gelişmeye devam etti. Bu dönemde yapılan sitelerin özelliği öncekilere göre daha büyük ölçekli olması ve kent merkezinden biraz daha uzağa (10-15 km'lik bir yarıçapa) yayılmalıydı.²³⁰ Büyük ölçekli bir sanayi tesisi olarak MAN A.Ş. 1985 yılında Esenboğa yolunda kamyon ve motor fabrikalarını kurdu.

Önceki dönemde kurulan Demir Sanayi ve Siteler gibi ilk nesil sanayi çarşıları gelişimini sürdürürken, Siteler yakı-

nında 1978’de Mermerciler Sitesi kuruldu. Siteler’de Orsan Mobilya, Tepe Mobilya, Özsan Mobilya, Domsan Mobilya, Yonta Mobilya gibi büyük kapasiteli ve hem ulusal hem de uluslararası pazar için üretim yapan fabrikalar görülmeye başlandı. 1967 yılında kurulan Sınırlı Sorumlu Ankara Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi tarafından Macunköy’de (kısaca OSTİM diye bilinen) Orta Doğu Sanayi ve Ticaret Merkezi’nin inşaatına başlandı. 1972’de kurulan S.S. Ankara Otomobil Sanatkârları Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi İstanbul karayoluna yakın Güvercinlik mevkiinde 1985 yılında bir site tamamlandı ancak şehir merkezine uzaklığı nedeniyle yerleşim görmedi. 1976 yılında kurulan bir başka kooperatif yoluyla gerçekleştirilen Hurdacılar Sitesi de İvedik civarında 1985’te faaliyete geçti.

Nurettin Özdebir:

“Ankara’nın sanayisi deyince 1950’lerin sonları, 60’ların başları... bugün Ulus’ta Kazıkıçi Bostanları dediğimiz yerde derme çatma dükkanlardan, işte orada Yeni Sanayi Çarşısı dediğimiz YİBA Çarşısı’nın arkasındaki mekândan ibaret bir alandı. Daha sonra Büyük Sanayi, Ata Sanayi, Demir Sanayi gibi yerler kuruldu ki bugün artık onlar da fonksiyonlarını kaybettiler. Çünkü o mekânlar artık Ankara’daki sınıai faaliyetlerini, ihtiyaçlarını karşılayabilmekten uzak, küçük lokasyonlardı. Buralarda çok değerli ustalarımız vardı. Bunların aslında birçoğu belki bugün hatırlanmıyor. O devirde kimsenin cesaret edemeyeceği çok önemli olan tezgâhlara sahip olmuşlar, belki bütün varlıklarını ona yatırmak suretiyle Ankara’da üretim yapmaya başlamışlardı, bunların hepsini hatırlamamız lazım. Fakat burada asıl bize yol gösteren, yani Ankara sanayisini o Kazıkıçi Bostanlarından kurtaran vizyonu oluşturan birkaç tane kilit isim var. Onları mutlaka anmamız lazım. Örneğin Profesör Orhan Işık. O zaman Işık Makine’nin sahibiydi. Vizyonuyla Ankaralı sanayicilere, Ankara Sanayi Odası’na, Meclisine yol

göstermiş ve Ankara Sanayi Odası’nın kuruluşunda da çok emeği geçmiş bir insandır. Mümin Erkunt, mesela. Enerji verimliliği şu anda gündemimizin önemli konularından bir tanesi. Ben hatırlıyorum 1980’li, 90’lı yıllarda her konuşmasında enerji verimliliğini, enerji fiyatlarıyla ilgili hususları, enerjinin neden önemli olduğunu her Meclis konuşmasında dile getirirdi. İşçilik, işçiliğin verimliliği gibi konuları ben ilk defa ondan duydum. O da Ankara sanayisinin duayenlerinden birisi. İşletmeleri hâlâ bugün çalışıyor ve Türkiye’nin ilk 500’ü içerisinde işletmeler olarak hayatiyetlerini devam ettiriyorlar... Alaeddin Ceceli. Yani o da Ankara sanayisine çok emek vermiş insanlardan birisidir. Odamızda yönetim kurulu başkanlığı da yapmıştır. Ve Odamızın kuruluşunda da ciddi emekleri olan bir insan. Necati Tereyağoğlu, bütün bunlar Ankara sanayisine ve Ankara Sanayi Odası’nın kuruluşuna ciddi emek vermiş, hizmet etmiş saygıyla andığımız insanlar. Necati Tereyağoğlu aynı zamanda bir teknik öğretmen, bir sürü öğrencisi var. Ankara’da bugün sanayide çalışan, iş yeri sahibi olan, işletmesi olan birçok kişinin de hocası aynı zamanda. Yalnız Sanayi Odası’nın kuruluşuna değil, Ankara’ya bizzat girişimcilerin yetiştirilmesinde, sanatkârların yetiştirilmesinde de rol almış bir insan.”

Önceki dönemden farklı olarak Ankara’da yeni küçük sanayi sitesi kurma girişimlerinin diğer yoğunlaşma bölgesi İstanbul Yolu oldu. 1980’de Erciyes Küçük Sanayi Sitesi inşasına başlanırken Batıkent yakınlarında 1983’te Başkent, 1971’de Gersan Küçük Sanayi Sitesi girişimleri başladı. Ayaş yolu üzerinde ise Dökümcüler Küçük Sanayi Sitesi girişimi de yine 1971’de başladı. Esenboğa Yolu üzerinde demirciler sitesi ve Samsun Yolu kuzeyinde Aydıncöy’de marangozluk ve ahşap işleri sitesi de Ankara’da diğer mevkilerdeki sanayi yerleşimlerine örnek olarak bu dönemde kurulmaya başlandı. Yeni oluşumlarla Ankara sanayi merkezden 20-25 km’lik bir yarıçapa yayılmış oldu. Ayrıca Elmadağ, Keskin,

Kırıkkale, Polatlı, Kızılcahamam, Beypazarı, Şereflikoçhisar gibi metropol etki alanı içinde kalan yerleşimlerde de özel sanayi yerleşimleri görülmeye başlandı.

1980'lerin sonlarına doğru Ankara'da metal eşya ve makine-teçhizat imali ile orman ürünleri ve mobilya sanayi temel iki alan olarak belirginleşirken, sanayinin mekânsal yayılımı da üç noktada belirginleşmişti: i) İskitler mevki (Ata, Demirciler ve Büyük Çarşı kompleksi), ii) Siteler mevki (mobilya, mermer, nakliyatçılar kompleksi), iii) Macunköy mevki (Ostim ve bölgedeki diğer sanayiler).²³¹

1950 sonrasında özel sektörün gelişimi ile Türkiye'de daha önce üretilmeyen pek çok mamül üretilir hale geldi. Bu mamüller arasında transformatörler, elektrik motorları, doğru akım motor ve jeneratörleri, alçak gerilim kesici ve kontaktörleri, elektrik sayaçları, endüstri tipi elektrik fırınları, çelik alüminyum iletkenler, otomatik telefon santralleri, multipleks cihazları, radyo vericileri, televizyon alıcıları, bazı tip elektronik devre elemanları, yüksek basınçlı buhar kazanları, dizel motorları, içten yanmalı motor parçaları, sanayi fırınları, takım tezgâhları, kompresörler, komple soğutma tesisleri ve klima cihazları, dokuma ve iplik makinaları, asansörler, su sayaçları, emprime ve telli camlar, pencere camı, cam yünü, fibrocama, cam boru, cam çubuk, krom manyezit, ateş tuğlası, elektroporselen, hermetik soğutucu üniteler, PVC, polietilen, polivinil asetat ve plastikleştiriciler, soda, boraks, borik asit, boyar maddeler, sentetik elyaf ve iplik, boş film, triple süper fosfat gübresi, diamonyum fosfat gübresi, kraft kağıdı ve kraft liner, taşıt lastikleri, V kayışları, tarım ilaçları aktif maddeleri, tetrasiklin, dizel lokomotif, yolcu vagonları, otomobil, otobüs, ferro krom, yassı hadde mamülleri ve kaliteli çelik bulunmaktaydı.²³²

Ankara'da 1970'lerden günümüze imalat sanayi firmalarının kentin merkezinden uzaklaşma eğiliminin arttığı, yer değiştiren firmaların genellikle planlı küçük sanayi ve organize sanayi alanlarının yer aldığı kent

merkezi çevresinde yerleşmeyi tercih ettiği görülmektedir. Kentle organik bağı yüksek küçük firmalar küçük sanayi sitelerinde bir araya gelirken orta ve büyük ölçekli sanayi firmaları ise şehirlerarası ana ulaşım yolları üzerinde ucuz arsa temin edebildikleri yerlere yerleşmekte ya da organize sanayi bölgelerinin oluşturulmasına çalışarak kent dışına çıkma eğilimi taşımaktadır. Bu anlamda Kazan, OSTİM, İvedik Organize sanayileri ile Sincan Organize sanayi bölgelerinin yer aldığı Batı koridoru kentin en yoğun sanayi bölgesidir. Kuzey koridoru Esenboğa Yolu-Akyurt aksını ve Siteler küçük sanayi bölgesini kapsarken Güneybatı koridorunda Temelli'de oluşturulan sanayi odağı ve çevresinde daha önceden planlanmış organize sanayi bölgeleri önemli bir sanayi potansiyeli oluşturmaktadır. Doğu koridorunda kentin istihdam ve kapasite bakımından görece en az gelişmiş bölgesi olan Elmadağ ve Mamak bölgeleri bulunurken Güney koridoru ise Gölbaşı Özel Çevre Koruma Bölgesi etkisi ve sınırlayıcılığında daha çok teknoloji yoğun firmaların yer seçtiği bir bölgedir.²³³

Ankara'yı komşu şehirlere bağlayan ana arterler üzerinde daha büyük çaplı entegre sanayi işletmelerinin kurulması sanayinin Ankara'da daha hızlı gelişimini tetiklemiş ve çimento, alçı, hazır beton, traktör, tarım aleti ve makinaları, kamyon-otobüs, boya, çelik-pik-sfaro döküm ürünleri, çelik boru, tuğla-kiremit ve orman ürünleri, mobilya, konfeksiyon eşyası, madeni eşya, dokuma, kazan, ısıtma ve klima cihazları, elektrik panoları, elektrik-su ve doğalgaz sayaçları üreten sanayi kuruluşları görülmüştür. Kentin bugünkü sanayi coğrafyasını biçimlendiren 1990 tarihli Ankara Nazım İmar Planı olmuştur. 2023 Planında ise kent çanağı içindeki sanayilerin dondurulduğu ve kirletici nitelikteki sanayilerin çanağın dışına çıkarılmasının ve yeni sanayi gelişmelerinin merkez dışındaki alanlarda özendirilmesinin öngörüldüğü görülmektedir.²³⁴

3.4.

Organize Sanayi Bölgeleri

Sanayi devrimi ile üretim tekniklerinde meydana gelen değişimler bazı yerleşim merkezlerinde sınai işletmelerin sayısının hızla artmasına yol açtı. Kendiliğinden kümelenen, plansız ve düzensiz şekilde gelişmeye başlayan irili ufaklı işletmeler hem sınai üretim için ek alt yapı gereksinimlerine ihtiyaç duymuş hem de üretim sürecinde ortaya çıkan atıklar nedeniyle şehir hayatı içinde arzu edilmez duruma gelmişlerdi. Şehirlerde birçok alt yapı hizmetlerinden mahrum ve ekonomik olmayan şekillerde çalışan sanayi tesislerinin zamanla, ucuz arazi imkânlarından faydalanarak şehirlerden uzaklaşmaları, plansız ve her türlü organizasyona uzak şekilde yeniden konuşlanmaları da tesisler ve sanayi üretimi yapanlar bakımından meseleyi çözememişti. Sanayiciler tesis yerinin seçiminde giderek daha modern saiklerle hareket etmeye ve ulaşım, depolama ve nakliye kolaylıkları bulunan mevkiileri tercih etmeye başlamıştı. Böylece, çeşitli tesislerin belirli bir arazi parçası üzerinde kurulmasıyla kendiliğinden meydana gelen “sanayi bölgeleri” yerine yüksek standartlarla işletilebilecek şekilde planlanan, yerleşme bölgeleri yakınında fakat dışında, çevre tarafından da arzu edilir bir duruma getirilmiş, yüksek verimlilikle çalışan bir sınai topluluk yaratabilmek için planlı bir şekilde tasarlanan “organize sanayi bölgeleri” fikri gelişmeye başlamıştır. Çalışanların yeteneklerini ve verimliliklerini geliştirmek, yüksek ticaret hacmi yaratmak ve işletmeler arası işbirliğini kolaylaştırmak gibi etkileri olan sanayi bölgeleri taşıma maliyetleri konusunda avantajlar ve destek hizmet ve kapasitelere ulaşım kolaylığı sağlayarak yeni fikirlerin, tecrübelerin ve bilgi değişiminin yayılması için uygun ortam oluşturmaktadır. Organize Sanayi bölgeleri daha

çok, tüm gelişmiş ülkelerce sanayinin belkemiğini oluşturduğu kabul edilen küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ) için düşünülmektedir.

Sanayi bölgelerinin ilk örnekleri İngiltere’de ve A.B.D.’de 19. yüzyıl sonlarında ve 20. yüzyıl başlarında görüldü. Türkiye’de ise bu kavram 1960’larda başlayan ve sanayinin ekonomide “lokomotif” sektör olduğunu vurgulayarak uzun vadeli büyüme hedefleri oluşturulmaya çalışılan planlı kalkınma döneminde ve Birleşmiş Milletler’in alt kuruluşu olan UNIDO (United Nations Industrial Development Organization - Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı) sayesinde tanındı. 1961 yılında Sanayi Bakanlığı tarafından yaptırılan etüdler sonucu hazırlanan bir rapor ile Bursa’da bir pilot organize sanayi bölgesi kurulması teklif edildi ve 1962 yılında Dünya Bankası’ndan kredi alınarak başlanılan inşaat 1966’da tamamlanarak Bursa’da yaklaşık 3 milyon metrekarelik alanda Türkiye’nin ilk organize sanayi bölgesi gerçekleştirildi. İkinci uygulama ise 1972 yılında işletmeye açılan Manisa Organize Sanayi Bölgesi oldu. Daha sonra Eskişehir, Konya, Gaziantep, Çerkezköy, İnegöl ve Kayseri organize bölgeleri devreye alındı. 1962-1995 arasında 8.432 hektar büyüklüğünde 35 sanayi bölgesi hizmete girdi.

Uygulamalarda, önce uygun bir arazi parçası alınmakta, sonra düzenli sanayi parsellerine bölünmekte, her parselin sınırına kadar yol, su, elektrik, kanalizasyon, drenaj ve telefon hattı gibi alt yapı imkânları getirilmekte, sosyal tesisler ve ortak hizmet binaları, sağlık merkezi kurulmakta, bölge yönetiminin emrinde bulunur olacak olan çeşitli makine ve teçhizatla bölgedeki tesislerin istifadesine sunulmaktaydı. 1980 öncesinde Organize Sanayi Bölgeleri Yüksek Planlama Kurulu (YPK) ve Bakanlar Kurulu kararlarıyla kurulurken, 31 Ocak 1982’de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Fonlar Yönetmeliği yürürlüğe girmiş, organize sanayi bölgeleri kurulması Kalkınma Planlarındaki ve Yıllık Programlardaki hedefler doğrultusunda gerçekleştirilmiş

tir. Daha sonraki düzenlemelerle bölgeler devlet gözetiminde ama kendi organlarıncaya yönetim imkânına kavuşmuş, Organize Sanayi Bölgelerine (OSB) tüzel kişilik tanınmış (15 Nisan 2000 tarih ve 4562 sayılı OSB Kanunu), son olarak da 2002 tarihinde Organize Sanayi Bölgelerinin kendi aralarında yardımlaşmalarını ve ortak sorunlarını çözüme kavuşturmalarını sağlamak amacıyla Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu (OSBÜK) hayata geçirilmiştir.²³⁵ 2012 itibarıyla Türkiye’de 271 Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır.²³⁶

Organize Sanayi Bölgelerinin başlıca faydaları şu şekilde sıralanabilmektedir:²³⁷

- Özel sektör yatırımlarının belirli yörelere yönlendirilmesi,
- İşletmelerin mekânsal anlamda desteklenerek teşvik edilmesi için finansal ve fiziksel teşviklerin verilmesi,
- Sanayi işletmelerinin birbirleriyle işbirliği ve uyum içinde üretim yapmalarını sağlaması,
- Fabrikaların/tesislerin önceden planlanmış bir arazi üzerine yerleştirilmeleri,
- İşletmelerin ulaştırma, elektrik, su, kanalizasyon ve sosyal tesisler gibi ortak alt yapı hizmetlerinden birlikte yararlanmalarının sağlanması,
- Birbirini tamamlayıcı ve birbirinin yan ürününü teşvik eden sanayicilerin bir program içinde üretim yapmaları; üretimde verimlilik ve kârlılık sağlanması,
- Sanayinin az gelişmiş bölgelerde yaygınlaştırılması,
- Tarım alanlarının sanayide kullanılmasının önüne geçilmesi, alt yapı gereksinimlerine uygun olarak planlanması.
- Sağlıklı, ucuz, güvenilir bir alt yapı ve ortak tesisler gibi ortak hizmet kuruluşlarının oluşturulması,
- Ortak arıtma tesisleriyle çevre kirliliğinin önlenmesi,

- Bölgelerin kendi organlarıncaya yönetilmesi,
- Kentlerin sağlıklı ve planlı gelişmelerinin sağlanması.

Türkiye’de günümüze kadar olan tecrübe, organize sanayi bölgelerinin işletmelerin piyasaya giriş engellerinin kaldırılması konusunda önemli bir imkân oluşturduğunu göstermektedir. Organize Sanayi Bölgeleri, arsa sorununa etkin bir çözüm getirmekte ve ruhsat ve izinler, alt yapı hizmetleri gibi kamusal hizmetleri sunmakta oldukları için sanayi sektöründeki giriş engellerini büyük ölçüde çözebilmektedir. Sanayi çağının bugün gelinen noktasında AR-GE faaliyetlerine verilen önemle birlikte teknoloji üretimi ve yenilikçilik ön plana çıkmıştır. Global düzeyde rekabet gücüne sahip olunabilmesi ve ülke düzeyinde hızlı ve sürekli bir iktisadi büyüme sağlanabilmesi için anılan unsurlar son derece önem taşımaktadır. Türkiye’de bugün gelinen noktada Organize Sanayi Bölgeleri yanında, Küçük Sanayi Siteleri, Endüstri Bölgeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Serbest Bölgeler, Teknoloji Geliştirme Merkezleri ve İş Geliştirme Merkezleri planlı sanayi bölgelerini oluşturmaktadır.²³⁸

3.4.1.

Ankara Sanayi Odası I. Organize Sanayi Bölgesi

Ankara'nın bir sanayi bölgesine sahip olması hususu cumhuriyetin ilk yıllarından beri gündemde olmasına rağmen uzun süre çözülemeyen bir mesele olarak kalmıştır. Ankara Sanayi Odası'nın kuruluşundan önce başlayan şekilde Ankaralı sanayiciler ayrı bir sanayi bölgesine olan ihtiyacı dile getirmişlerse de meselenin çözümü yolunda ancak Oda'nın kuruluşundan sonra aktif bir şekilde hareket edilmesi mümkün olmuştur.

Necati Tereyağoğlu:

"1954 senesinde Ankara Ticaret Odası Oda Meclisi Üyesi ve Divan Kâtibiydim. O zaman Oda Meclisinde Ankara'da bir Organize Sanayi Bölgesi kurulması hakkında bir teklif getirdim. O gün gündeme alındı ve Odada kıyamet koştuk. Böyle bir bölgenin kurulması sanayiciye, ticaret erbabına külfet olurmuş. Ben Divandan indim, kürsüden aynen şöyle hitap ettim; siz hizmetin yanında değil misiniz, sanayinin olmadığı yerde ticaret de olmayacağına göre müşterek mütalaa etmemiz lazım. Şayet aksi bir karar alırsanız Ankara Ticaret Odasına bir kara yazı olarak geçecektir dedim. Sonra benim bu teklifim kabul edildi, Ankara'da bir Organize Sanayi Bölgesi kuruldu. Fakat o zaman biz sanayiciler yan yana gelemediğimiz için bu tahakkuku meydana getiremedik. 1957 senesinde rahmetli Orhan Işık, Sayın Mümin Erkunt, Özdemir [Yarar] Beyle yan yana geldik, fikriyatı oluşturduk..."²³⁹

Sanayi Bölgesi meselesi Şehir Meclisinde müzakere edildi

2,5 saat devam eden görüşmelerde İmar Komisyonunun hazırladığı proje yeniden ekseriyetle kabul olundu.

Şehir Meclisi Sanayi Bölgesi hakkında 2,5 saat süreyle müzakere edildi. İmar Komisyonu'nun hazırladığı proje yeniden ekseriyetle kabul olundu. Şehir Meclisi Sanayi Bölgesi hakkında 2,5 saat süreyle görüşmeler yapıldı. İmar Komisyonu'nun hazırladığı proje yeniden ekseriyetle kabul olundu.

Milliyet, 7 Temmuz 1955

Ankara'da bir sanayi bölgesi oluşturulması ASO'nun kuruluş döneminin en önemli meselelerindendi. Ankara Sanayi Odası'nı kuran Müteşebbis Heyette yer alan Özdemir Yarar o günkü sıkıntıları şu şekilde ifade etmiştir:

"Sanayi yeri ve sahaları bakımından bugün Türkiye'de durum maalesef ancak 'feci' kelimesiyle vasıflandırılabilir. Ekonomik, askeri ve sosyal zaruretlerin gerekli kıldığı ve sanayi faaliyetleri için lüzumlu olan sanayi yerini temin etmek bugün ciddi bir problem halini almıştır.

Bir sınıai yatırım yapmak isteyen müteşebbis ilk hareket noktası olarak bir arazi satın almak istediği zaman bunda önce mahalli idarelerin bilhassa imar teşkilatının engelleriyle karşılaşmaktadır. Mesela Ankara'da imar, şehrin mesken sahasıdır diye belediye hudutları içerisinde sanayiye müsaade etmemektedir, belediye hudutları dışında ise bu arazinin mücavir saha yani ilerde belediye hudutlarına alınması muhtemel bir saha olması sebebiyle inşaat müsaadesi alınamamaktadır. Daha uzaklar yani köy arazisi ise Köy Kanununun 20 dönüm arazi içerisinde ancak 200 metrekare inşaat müsaade etmesi sebebiyle sınıai tesislerin kuruluşunu zorlaştırmaktadır. Gene Ankara'da bu engellere rağmen sanayi için ayrılmış ve asgari ihtiyaçları temin edilmiş uygun bir sanayi sahası yoktur. Gerçi şehir imar planında nazari olarak böyle bir yer yıllarca evvel tefrik edilmiştir. Fakat bu

arazi bir taraftan Gazi Orman Çiftliğine ait olduğu için satılamamakta, dere yatağı olduğu, elektriği, suyu ve yolu olmadığı için de satılabilsede dahi gidilecek halde değildir. Üstelik şehirden hayli uzaktadır. Organize sanayi bölgelerini ele alırken bunu her şehir veya kasabada sanayinin ihtiyaç duyduğu arazi parçasından yani sanayi yerinden tefrik etmek lazımdır... Sanayi yeri konusu önemine binaen 7-8 defa Bakanlar Kuruluna getirilmiştir. 7 yıldan beri devam eden bu uyarılar hemen daima müsbet karşılanmış, bunun önemini kabul etmeyen bir kabineye rastlanmamıştır. Fakat konu buna rağmen hemen hemen hiç ilerlememiştir.”²⁴⁰

Konunun önemine binaen 5 Aralık 1963 tarihli 7. Yönetim Kurulu toplantısında Ankara’da kurulması düşünülen sanayi sahası konusunda girişimlerde bulunmak üzere ASO bünyesinde “Sanayi Sahası Komisyonu” adıyla Yönetim Kurulu üyelerinden Orhan Koloğlu, Özdemir Yarar ve Mümin Erkunt’tan müteşekkil bir komisyon kurulmasına karar verilmiştir.

ANKARA SANAYİ BÖLGESİ SEÇİLDİ

ANKARA, A. A.

Ankara sanayi bölgesinin tesbiti ile ilgili çalışmalar sona ermiştir. İmar ve İskân Bakanlığı, Belediye ve Ankara Ticaret ve Sanayi Odasının temsilcilerinden kurulu altı kişilik komisyon, sanayi bölgesi olarak İstanbul yolu üzerinde bulunan Macun Çiftliği ve havalisini seçmiştir. 16 bin dönümlük bir sahayı kapsayan bu bölgenin ilk planda, 2 bin dönümlük kısmı üzerinde tesisler kurulacak. Sanayi bölgesinin masrafları hükümet tarafından karşılanacaktır.

Milliyet, 31 Temmuz 1962

Orhan Koloğlu:

“Komisyon o görevi bana verdi Ankara sanayi bölgesinin kurulması için yer ayrılması, tahsisi için. Ben aldım kendime göre bir program yaptım, sanayi bölgeleriyle ilgili Amerika’dan, İngiltere’den, Fransa’dan, Almanya’dan kitaplar getirttik ve ben elimdeki programa göre Ankara’da tespit ettiğim yerleri, müstakbel sanayi bölgesi olacak yerleri gezmeye başladım... En önce Hasanoğlan’a gittim... Sonra, Ankara’nın dört cihetine bakıyorum, Gölbaşı’na doğru, Konya Yolu’na baktık, çok uzak, aşağı yukarı 20-30 kilometre gitmek lazım, o da olmuyor. Benim okuduğum, benim öğrendiğim kayıtlara göre, bilgiye göre, merkezden 8-10 kilometre daha uzakta olan sanayiciler başarılı olamıyor.. Kuzeyde Esenboğa yolunda baktık, o yolu pek şey etmediler, vermediler bize. En son Ankara’nın batısı, onu da bizim atölyenin arkasında geniş bir saha var, Macunköy.. Baktılar, gelişmeye müsait değil dediler buna. O zaman Sincan’a gittim, fakat Sincan epeyce uzak, Ankara’ya biliyorsunuz 20 kilometreden fazladır. Genişliği dolayısıyla, sonra oradan alınan yardım ve arsanın ucuzluğu dolayısıyla Sincan’a karar verildi ve sanayi bölgesi Sincan’da kuruldu.”²⁴¹

Macun Köyü'nde ayrılan arazide etüd ve sondaj işlerine başlansa da arazi üzerinde Sanayi ve Tarım Bakanlıkları arasındaki ihtilaf dolayısıyla girişim sonuçsuz kaldı. Daha sonra, 1968'de sanayi sahası için kredi ile arsa alınması Ankara Sanayi Odası'nın gündeminde olmakla birlikte İstanbul karayolu üzerinde seçilmiş olan bölgenin (ilan edilmiş olması nedeniyle) arazi fiyatları yükselince diğer örneklerde rahatça işletilen "satış vadi" müessesesi Ankara'da işletilemedi ve arazi Ankara Sanayi Odası'nca iktisap edilemedi.²⁴² İzleyen yıllarda Ankara Sanayi Odası yetkililerince Başbakanlık, ilgili Bakanlıklar, Ankara Belediyesi, Ankara Bölge Planlama Müdürlüğü, Ankara İmar Müdürlüğü nezdinde sürdürülen girişimler neticesinde Oda, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın 27 Şubat 1978 tarihli onayı ile tek başına "müteşebbis teşekkül" kabul edilerek Ankara'daki ilk Organize Sanayi Bölgesi'ni kurma çalışmalarına başlamıştır. Aynı yıl tamamlanan yer tespit çalışmaları sonrasında 24 Ekim 1981'de temel atılmış, 27 Haziran 1989'da altyapı ve sosyal tesisler inşaatı tamamlanarak bölge arsaları fabrika inşaatına açılmıştır. Sincan'da yer alan bölgenin açılışı 5 Ağustos 1990'da yapılmıştır.

4562 sayılı kanuna göre organize sanayi bölgesi; sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevre sorunlarını önlemek, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, imalat sanayi türlerinin belirli bir plan dâhilinde yerleştirmeleri ve geliştirmeleri amacıyla sınırları tasdikli arazi parçalarının gerekli altyapı hizmetleriyle ve ihtiyaca göre tayin edilecek sosyal tesisler ve teknoparklar ile donatılıp planlı bir şekilde ve belirli sistemler dâhilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan bu kanun hükümlerine göre işletilen mal ve hizmet üretim bölgeleri olarak tanımlanmaktadır.

Başkent Ankara'nın tüketim merkezi olmaktan kurtularak ülke ekonomisine artı değerler katan bir sinai merkezine dönüştürülmesi için birçok çalışma yapılmış ise de, bu çalışmaların en büyük ve en önem-

Ankara Organize Sanayi Bölgesi'nin (ASO I. OSB) Kuruluş Süreci Hakkında Kısa Kronoloji²⁴³

Aralık 1968: Ankara Organize Sanayi Bölgesi Planı'nın İmar ve iskân Bakanlığı ile Belediye İmar Müdürlüğü tarafından onaylanması

Haziran 1970: Ankara Sanayi Bölgesi hakkında Ankara Belediye Başkanı, Maliye Bakanı, Sanayi Bakanı, ilgili bakanlıklar yetkilileri, Ankara Bölge Planlama Müdürü ve Ankara İmar Müdürü ile ASO tarafından yapılan görüşmeler

Ocak 1971: Ankara Organize Sanayi Bölgesinin son durumu hakkında Başbakan, TBMM Bütçe ve Plan Komisyon Üyeleri ve Ankara Belediye Başkanı ile yapılan görüşmeler

Mart 1971: ASO Yönetim Kurulu'nun, Ankara Organize Sanayi Bölgesinin gerçekleştirilebilmesi için, gerektiğinde Ankara Belediyesi ile müşterek müteşebbis teşekkül kurmaya Oda Meclisi tarafından yetkili kılınması

Temmuz 1972: Ankara Organize Sanayi Bölgesinden arsa talebinde bulunanlara para yatırımları çağrısında bulunulması

Ekim 1973: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın (Devlet Bakanlığı yazısına istinaden) ASO'ya intikal ettirdiği "kurulacak Sanayi Bölgesinin Ankara'nın hava kirliliğini artıracak cihetle başka bir aranmasını isteyen" yazısı. Yazı üzerine Ankara Belediyesindeki arsa ihale işlemleri ASO tarafından askıya alınmış, Belediyeye verilecek geçici teminat bedelleri için mahkemeden tedbir kararı alınmış, daha sonra dava açılmıştır.

1974: Ankara Organize Sanayi Bölgesinin şehre yakınlığı dolayısıyla konunun Çevre

Sorunları Koordinasyon Kurulu'na intikal etmesi; Ankara Belediyesi ile işbirliği yapılması kararı alınması; Organize Sanayi Bölgesinin 61900 sayılı plana göre gerçekleştirme olanağının mahal ve fiyat yönünden en geç üç ay içinde kesinlik kazanması hususunda Yüksek Mühendis Mimar Emin Canpolat ve Ankara Belediyesi ile bir ön anlaşma yapılması.

28 Temmuz 1976: Sincan-Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi'nin gerçekleştirilmesi için yapılacak işlemlerle ilgili olarak ASO Yönetim Kurulu'na yetki verilmesi.

Temmuz 1976: İmar ve İskân Bakanlığı Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu Başkanlığı tarafından hazırlanan 1/5000 ölçekli Ankara Sanayi Bölgesi Genel Vaziyet Planı

17 Mart 1977: Ankara Organize Sanayi Bölgesi'nin gerçekleştirilmesi konusunda Başbakan Yardımcısı, İmar ve İskân Bakanı ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlarına ASO tarafından birer çağrı yazısı gönderilmesi.

Haziran 1977: Sincan-Osmaniye OSB ile ilgili olarak ASO tarafından yapılması gerekli teknik düzeydeki çalışmalarla ilgili olarak Yüksek Mimar Mühendis Emin Canpolat'ın ASO'da çalışmalara başlaması

1978: AOSB'nin 1/1000 ölçekli genel yerleşme planının İmar ve İskân Bakanlığınca tasdik edilmesi

27 Şubat 1978: Sanayi ve Ticaret Bakanlığının ASO'nı Ankara Sincan Organize Sanayi Bölgesi'ni gerçekleştirme konusunda tek başına "müteşebbis teşekkül" kabul eden onayı ve buna istinaden Oda Meclisince oluşturulan Müteşebbis Teşekkülün, oluşturulacak Bölge Yönetim Kurulu'nda ASO'nı temsil etme yetkisinin olduğu kararı

li olanı Ankara Sanayi Odası I. Organize Sanayi Bölgesi 'nin kurulması ve faaliyete geçmesi olmuştur. Şehrin değişik yerlerinde, yeterli altyapıdan yoksun, dağınık bir şekilde bulunan ve gelişmeler sonucu buldukları alanlara sığmayan tesislerin ortaya çıkardıkları tablo karşısında Ankara'ya bir Organize Sanayi Bölgesinin gerekli olduğuna karar veren Ankara Sanayi Odası bu konuda ilk çalışmaları başlatan kurum olmuştur.

Mehmet Yazar:

"En önemli maceralardan biri de, organize sanayi bölgesi macerası. Şimdi bu İstanbul Yolu üzerinde Macunköy civarı aşağı yukarı mutabakata varıldı-varılıyor, ben geldiğimde o konuşuluyor 1974'te, yani Macunköy'de bu iş yapılacak. Bürokrasi, bürokraside siyaset devamlı değiştiği için o parti gidiyor yenileri geliyor, öbürü gidiyor başkaları geliyor, her gelene anlatıyorsun ediyorsun, Macunköy hikayemiz yattı. ...ondan sonra Çiftlik arazisinden bir yer. Gerçi o belki yanlıştı da yani Çiftlik arazisine girmek sanayi filan, bir bakıma da olmadığı iyi oldu, ondan da vazgeçildi. İşte en son benim Başkanlık dönemimde, Orhan Alp Sanayi Bakanıydı, bize çok büyük destek verdi. Ve bugünkü işte bildiğiniz sanayi bölgesinin ilk anlaşması, adımı, yeri tespiti o tarihte yapıldı... [Yer meselesi dışında] para sorunu yine orada da büyük sorun oldu. Arkadaşlarımızın yine önemli çabaları oldu Allah için. Orada, sağ olsun, Muharrem [Eskiyapan] Bey, Alaeddin [Ceceli] Bey, diğer arkadaşlar, tabii biz devamlı görüşüyorduk da gece-gündüz, yeri geldi cepten verdiler, kolay olmadı. Oraya da gene altyapının yapılması, efendim parsellerin şekillenmesi filan, hepsi derin sorunlardır, belki onun için ayrı bir program yaparsanız sanayi bölgesinin tarihi geçmiş diye gençlere. Ama aşıldı, çok şükür hepsini başardığımızı gururla söyleyebilirim."

Ankara Sanayi Odası I. Organize Sanayi Bölgesi 1990 yılında üretime başlayan ve bugün 320 sanayi parseline sahip, toplam 1000 hektar alan içerisinde kurulmuş ülkenin önde gelen Organize Sanayi Bölgelerinden biridir. Bölgenin idari yapısı I.OSB Bölge Müdürlüğünde toplanmış ve altyapı çalışmaları, tüm hizmetleri kendi personeli ve ekipmanları ile hizmet vermektedir. Şu an 245 fabrikanın hizmet verdiği Bölgede çok yakında 320 fabrika hizmette olacaktır. Bölgede parsel büyüklükleri 3.000m² ile 100.000m² arasında değişmektedir.

ASO I. Organize Sanayi Bölgesi Türkiye'nin en iyi yönetilen ve en kurumsal organize sanayi bölgelerinden birisi durumundadır. Toplam 30.000 kişiye istihdam sağlayan Bölge yıllık 1.8 milyar ABD Doları ihracât hacmine sahip olup, ülke ekonomisine 6 milyar ABD Doları'na yakın bir katkı sağlamaktadır. ASO I. OSB'nin ülkemizde yer alan Organize Sanayi Bölgeleri içerisinde ilk üçe girmiş olması da Bölgenin önemini göstermektedir. Bölgenin Müteşebbis Heyetini Ankara Sanayi Odası Meclisi oluşturmaktadır. Bölgenin yönetimi Müteşebbis Heyet içindeki Bölge sanayicilerinden oluşan 5 kişilik Yönetim Kurulu ve bu kurula bağlı profesyonel kadrolar tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu personel gerekli araç ve gereçlerle teçhiz edilerek Bölgenin tüm altyapı tesislerinin yapımını ve bakım-onarım hizmetleri ile işletmesini sağlamaktadır.

Modern sanayi ortamının en doğru örneklerinden biri olan Ankara Sanayi Odası I. Organize Sanayi Bölgesi, ülke ekonomisine ciddi bir katkı sunmanın yanı sıra ulaşım, altyapı, haberleşme, enerji dağıtım ve bakım hizmeti gibi alanlarda sanayicilere sağladığı kolaylıklar, ucuz enerji, ucuz su gibi ekonomik çözümlerle ülkemizin en önemli ve çağdaş organize sanayi bölgelerinden biridir. 2012 yılında T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından düzenlenen yarışmada En Temiz ve En Çevreci Organize Sanayi Bölgesi seçilen Bölge, organize sanayi bölgeleri içerisinde 1999 yılında ISO Kalite Yönetim Sistemi Belgesi, 2005 yılında da OHSAS 18001 İş Sağlığı ve Güvenliği Belgesi ile 2007 yılında Enerji

28 Şubat 1978: Ankara Sincan-Osmaniye OSB Müteşebbis Teşekkülü olan Ankara Sanayi Odası'nın imzaladığı Taahhütnâme (Bu belge ile ASO, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na ve T. Halk Bankası A.Ş.'ne, AOSB'nin gerçekleştirilmesi amacıyla Organize Sanayi Bölgeleri Mevzuatı hükümlerince açılacak kredinin Bölgenin projesinde belirlenen inkişaf programı ve Organize Sanayi Bölgeleri Talimatnâmesi esasları dahilinde kullanılmasını taahhüt etmiştir)

26 Nisan 1978: Sincan OSB'deki arsaların müteşebbis teşekkül olan ASO'ya devri ve bedelinin sekiz yıllık bir vade ile ödenmesi hususunda ASO ile Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü arasında bir protokol imzalanması

Eylül 1978: Sincan-Osmaniye OSB Müdürü olarak konu hakkında tecrübeli bir İnşaat Yüksek Mühendisi (Ökten Ediz) ile sözleşme imzalanarak göreve başlatılması

Mart 1979: Ankara OSB alt ve üst yapı proje şartnâmesinin hazırlanarak Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının onayına sunulması

Nisan 1979: ASO Yönetim Kurulu'nda Ankara OSB Yönetmeliği taslağının görüşülmeye başlanması

8 Mayıs 1979: Ankara OSB alt ve üst yapı projelerinin müteahhit firmaya ihalesi

27 Eylül 1979: Ankara OSB'ndeki arsaların, müteşebbis teşekkül olan ASO'na satılacağı net m² değerinin belirlendiği Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü Komisyon toplantısı

29 Ocak 1980: Ankara OSB çalışmalarının aksamadan sürdürülebilmesi için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı emrindeki fonun akışındaki aksaklıklara karşı tedbir olarak, kendilerine bölgeden arsa tahsisi öngörülmüş bulunan firmaların katkıları ile

Ankara Sanayi Odası OSB Kredi Destek Fonu kurulmasının kararlaştırılması; Organize Sanayi Bölgesi Sosyal Tesisler kesin projelerinin Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca onaylanması

Mayıs 1980: Ankara-Sincan OSB İç Yönetmeliği uyarınca yürütücü kuruluş teşkil olunması ve üyeliklerine Yönetim Kurulunca Oda üyelerinden altı kişinin seçilmesi (Ankara OSB Yürütücü Kurulu yedi üyeden müteşkil olup 14 Mayıs günü ilk toplantısını yapmıştır)

Ağustos 1980 - Mayıs 1981: Ankara OSB'deki parsellerin tapularının Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'nden alınarak ASO mülkiyetine geçirilmesi işlemleri

8 Mayıs 1981: Ankara OSB'ne ait parsellerin tamamının tapularının ASO mülkiyetine geçmesi

27 Temmuz 1981: Ankara-Sincan OSB'nin altyapı ve sosyal tesisler inşaat işleri ihalesinin ASO'nda yapılması

20 Ağustos 1981: ASO ile müteahhit firma arasında Ankara OSB İnşaat İşleri Taahhüt Sözleşmesinin imzalanması (Bölgenin altyapı ve sosyal tesisler inşaatının ilk ihalesi. Müteahhitin istenen çalışma temposuna erişemeyeceği anlaşılarak bu ihale daha sonra feshedilmiştir.)

14 Eylül 1981: Ankara OSB'nde inşaat işlerine başlanması

24 Ekim 1981: Ankara-Sincan OSB'nin altyapı ve sosyal tesisler inşaatı temel atma töreni

Piyasası Düzenleme Kurumu'ndan (EPDK) OSB Dağıtım Lisansı alan ilk organize sanayi bölgesi olma özelliğini taşımaktadır.

Bölgede faaliyet gösteren üyelerin her türlü ihtiyaçlarına cevap verilebilmesi amacıyla; altyapı tesisleri, elektrik, içme suyu, pis su, yağmur suyu, doğalgaz, haberleşme şebekelerinin yanı sıra tesislerin ortak istifadesine sunulan bankalar, 60 ve 80 tonluk tam elektronik kantarları, kafeterya, dispanser, cami, posta hizmetleri, eğitim merkezleri, konferans salonları, çevre

24 Ekim 1981 - ASO I. OSB Temel Atma Töreni
Başbakan Yardımcısı Turgut Özal, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Şahap Kocatopçu ve ASO Başkanı Mehmet Yazar'ın Katılımlarıyla Yapıldı.

laboratuvarı, spor tesisleri gibi alanlar da yer almaktadır. Ayrıca heliport ve helikopter bakım-servis alanı mevcuttur.

Bölgenin mevcut altyapısı son teknolojiler ve en modern malzemeler kullanılarak revize edilmiştir. Her sanayi parseline doğalgaz ulaştırılmış olup, enerji hatlarının tamamı yer altından geçmektedir. Fiber optik kablolarla fabrikalar ile SCADA Merkezi bağlantısı yapılmış, uzaktan ölçümleme sistemi yapabilme imkanı yaratılmıştır. Yine bu fiber optik hatlarından haberleşme ağı da tesis edilerek bütün firmalar geniş bant, yüksek hızla internete bağlanma imkânına kavuşturulmuştur.

ASO I. Organize Sanayi Bölgesi karma bir organize sanayi bölgesidir. Bölgede mobilya, döküm, gıda, elektrik, elektronik, makine üretimi, alüminyum, tekstil, zirai aletler, savunma sanayi, kimya, metal işleri, madeni eşya vb. alanlarda üretim yapılmaktadır.

Bölgenin önemli bir özelliği, bölge sanayicilerinin yanı sıra Ankara ve tüm Türkiye geneline hizmet veren akredite ASO-KOSGEB Çevre Laboratuvarına sahip olmasıdır. Ülkemizdeki en büyük çevre laboratuvarı olan tesis yıllık 10.000 parametre kapasitede ölçüm yapabilmekte ve 200 parametrede akredite bir laboratuvar niteliğindedir. ASO-KOSGEB Çevre Laboratuvarı, sadece I.OSB'de yer alan sanayi kuruluşlarına değil, ülke genelinde ve yurt dışında bir çok bölge ve sanayi kuruluşuna hizmet verecek nitelikte ve profesyonelliktedir. İş Sağlığı ve Güvenliği Merkezi (İSGÜM) ile Bölge Müdürlüğü arasında yürütülen "Metal Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Sorunlarının Araştırılması Projesi" ve Avrupa Birliği ile birlikte yürütülen "Eko-Endüstriyel Parklar Çevre Destek Sistemi(EPHESUS)" çerçevesinde işletmelerin çevresel gereksinimlerinin geliştirilmesi, kümelenmesi, atık yönetimi, kaynak kullanımı ve enerji verimliliklerini geliştirme konularında faaliyetler yapılmaktadır. Laboratuvarında gıda sanayine yönelik analizlere de başlanmıştır.

15 Ağustos 1983: Bölge inşaatının yeterli hızda ilerlememesi üzerine Ankara OSB Müteşebbis Teşekkül Yürütücü Kurulu'nun ve bilahare ASO Yönetim Kurulu'nun kararı ile Ankara OSB inşaatını yürütmekte olan müteahhit firmanın sözleşmesinin feshi

29 Kasım 1983: Ankara Sincan OSB altyapı ve sosyal tesisler inşaatının ikinci kez ihaleye verilmesi

Şubat - Mart 1984: DDY Genel Müdürlüğü'nün AOSB içinden bir demiryolu hattı geçirmeyi planlaması ve bu nedenle bölge içindeki parsellerin bir kısmını istimlak kararı almasına karşılık ASO tarafından hattın sanayi bölgesi dışına alınması girişimi ve yürütmenin durdurulması davası açılması

4 Temmuz 1984: Yeni ihale sonrasında Ankara OSB'nde inşaat faaliyetlerine yeniden başlanması

26 Ekim 1984: AOSB inşaatı konusunda eski müteahhit ile olan uyuşmazlığın sonuca bağlanması üzerine bölgenin tüm işlerinin yeni müteahhide tevdi edilmesi

Temmuz - Ağustos 1988: ASO bünyesinde Ankara OSB oluşumuna katkıda bulunmak üzere 5590 sayılı kanundaki yetkiden hareketle bir Kredi Destek Müessesesi (Fon) kurulması ve talimatnâmesinin hazırlanması

27 Haziran 1989: Ankara OSB'nde altyapı ve sosyal tesisler inşaatı tamamlanarak bölge arsalarının fabrika inşaatına açılması

5 Ağustos 1990: Sincan'da yer alan Ankara OSB'nin bölgenin açılışı. Açılış dolayısıyla Ankara Sanayi ürünlerinin tanıtımı amacıyla bir sergi gerçekleştirilmiş ve 58 firma katılmıştır.

24 Eylül 1990: Ankara OSB'nde iki sokağa Orhan Işık ve Mümin Erkunt'un isimlerinin verilmesi hakkında Oda Meclisi kararı

Ayrıca yine ülkemizde tek olan ve ozon tabakasını incelten maddelere ilişkin Uluslararası Montreal Protokolü kapsamında atmosfere ve ozon tabakasına zararlı olan halon gazlarının toplanıp ıslah edilmesini sağlayan “Halon Bankası” da bölgede hizmet vermektedir. Türkiye çapında mevcut halon gazlarının kayıt altına alınmasını, Halon gazı alternatiflerine ait eğitimlerin ve teknik desteğin verilmesini, Halon gazlarının toplanması, depolanması işlenmesi testlerinin yapılması ve ihtiyaç sahibi kurum ve kuruluşlara satılmasını sağlamaktadır.

Türkiye’de birçok ilklere imza atan ASO I.OSB ülkede yine bir ilk olan “METES- Mesleki Test ve Sertifikalandırma Merkezi”nin kurulması için faaliyete geçmiş, Avrupa Birliği

25 Mayıs 2007 - Çevre ve Orman Bakanı Osman Pepe ile ASO YK Başkanı Zafer Çağlayan Halon Bankası Açılış Töreninde

ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilen merkezin kuruluş çalışmalarına başlamıştır. METES projesinde çeşitli mesleklerde (Otomasyon Sistemleri Programcısı, CNC Programcısı, Elektrik Pano Montörü, Yüksek Gerilim Teçhizatı Test Elemanı, Yüksek Gerilim Teçhizatı Kablo Aksesuarları Montörü) Ulusal Meslek Standartları ve Ulusal Yeterlilikler hazırlanmakta olup; bunlardan Otomasyon Sistemleri Programcısı ile Elektrik Pano Montörü için VOC-TEST Merkezi kurulacaktır. Akredite edilecek bu Merkezde, seçilen meslekler için bilgi ve beceri sınavları yapılarak, AB ülkelerinde de geçerli olabilecek sertifikalar verilecektir. Ayrıca Ankara

Kalkınma Ajansı’na “ASO I. OSB Bilişim ve Haberleşme Platformunun Oluşturulması”; “ASO I. OSB Altyapı Hizmetlerinin Daha Verimli Hale Getirilmesine Yönelik Çözüm Odaklı Hizmet Verimliliği Arttırma-Yalın Hizmet Sistemi Danışmanlığı” ile “ASO I. OSB Lojistik Köy Fizibilite Raporlarının Hazırlanması” projeleri teklifleri sunulmuştur.

Bölgede faaliyet gösteren önemli bir eğitim merkezi de Otomasyon Teknolojileri Eğitim ve Uygulama Merkezidir. Hidrolik ve Pnömatik sistemler hakkında Bölge kuruluşlarının personeline hizmet veren merkez gerektiğinde şehir dışındaki kuruluşlara da hizmet verebilecek kapasite ve donanımdadır.

Okan Üniversitesi ve ASO I.OSB işbirliği ile yürütülen bir diğer önemli eğitim projesi ise “Mesai Sonrası Yüksek Lisans” adıyla yürütülmektedir. Bu kapsamda Bölgede faaliyet gösteren firma çalışanlarının yüksek lisans eğitimlerini programları dahilinde almaları sağlanarak işletmelere ve çalışanlarına katkı verilmektedir. Mesleki eğitime büyük önem veren ASO, I.OSB’nde 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren Ankara Sanayi Odası Anadolu Teknik Lisesi (ASO Teknik Koleji)’ni faaliyete geçirmiş bulunmaktadır. Yine 2012’de bölgede Hacettepe Meslek Yüksekokulu eğitime başlamıştır.

Tes-İntes Eğitim Tesisleri bölgede inşaat sektörü çalışanlarının eğitimlerini sağlayan önemli bir merkezdir. Yurt içinden ve dışından eğitim için gelen konuklarını misafirhânesinde ağırlayan tesis her konuda sektöre hizmet vermektedir.

Kurulduğu günden bugüne idari yapısı, altyapı ve üst yapı hizmetleri, çevre düzenlemesi ve çalışmaları ile hep göz önünde olan ASO I.OSB, Türkiye’ye örnek olan bir model olmanın yanı sıra dünyaya da örnek olmuş ve dikkat çekmiştir. Son yıllarda yurt dışından gelen ticari ve resmi heyetlerin önemli bir uğrak noktası durumundadır. Yurt dışından gelen heyetlere I.OSB’nin genel ve idari yapısı hakkında bilgiler verilmekte, bölge genel olarak gezdirilmekte ve ilgili sektörlerde üretim

yapan firmaların fabrikaları gösterilmektedir. Ayrıca, üyeler ile ziyaretçi heyetler bir araya getirilerek ticari ilişkiler kurmaları sağlanmaktadır. Gelen yabancı heyetler ASO I. OSB benzeri bir bölgenin kendi ülkelerinde de kurulabilmesi için ASO I. OSB yönetiminden işbirliği talep etmektedir. Yerli ve yabancı devlet başkanlarının da ağırlandığı ASO I. OSB, Türkiye'nin sanayi alanında "Vitrin"i olmaya devam etmektedir. Her yıl yaklaşık 50 ülkenin Cumhurbaşkanı ve Başbakanları, üst düzey resmi yetkilileri Bölgede gururla ve üstün bir misafirperverlikle ağırlanmakta ve bilgilendirilmektedir. Son yıllarda özellikle çeşitli Afrika ülkelerinin (Nijerya, Gana, Benin, Kamerun) Cumhurbaşkanı bölgeyi ziyaret etmiştir. Bu ülkelerin OSB taleplerinin yanı sıra hâlen Kazakistan, Türkmenistan ve İran da kendi ülkelerinde benzer OSB'ler kurulmasını talep etmektedir. Ayrıca Petersburg'da, ASO ve Leningrad Ticaret ve Sanayi Odası işbirliği ile bir OSB kuruluş aşamasında bulunmaktadır.

ASO I. OSB'de üretim yapan önemli kuruluşlardan bazıları, 2010 yılı ihracât ve kapasite kriterlerinde Türkiye'nin ilk 500 firması arasında yer alan Hidromek, Nuh'un Ankara Makarnası, Gen Power, Şahinler Metal ve Yiğit Akü olarak sıralanabilir. Ayrıca Arçelik, Termikel, Serdar Plastik, Karel, Seğmen Gıda ve Bülbüloğlu Vinç gibi kuruluşlar da alanlarında söz sahibi güçlü firmalar olarak öne çıkmaktadır.

"Lojistik Köy" projesi ile demiryolu taşımacılığına yönelik çalışmalar başlamış, 480.000 m² alana sahip proje kapsamında 52.000m² alan betonlanmış ve 7 hatlı demiryolu güzergâhı bitirilmiştir. 2012 yılında ASO I. OSB Lojistik Köyü'nden ilk ihracât Mersin'e gerçekleştirilmiştir. Bu proje ile Bölge sanayicilerinin yanı sıra Ankara ve civarındaki sanayiciler de lojistik konusunda daha ucuz ve daha hızlı bir çözüme kavuşmuş durumdadır.

Bölge sanayicilerinin önemli bir sorunu kendilerine yarı mamul hazırlayan tedarikçilerine olan uzaklıklarıdır. Bu durum üretimi ve üretim maliyetlerini olumsuz etkilediğinden bölge içinde 7.288m² kapalı

alana sahip 5 ayrı "Çok Amaçlı Atölye" hazırlanmaktadır. Söz konusu yerler tedarikçi işletmelerin mamullerini üyelere daha hızlı ve daha kontrollü biçimde üretmelerini ve her iki tarafın zamandan ve maliyetlerden kazanmalarını sağlayacaktır.

I. OSB tarafından Bölge üyelerine ve misafirlere daha çağdaş ve modern bir hizmet binası kazandırmak amacıyla yapılan "Bölge Müdürlüğü ve ASORA Ticaret Merkezi" Binası toplam 43.000m² kapalı alana sahiptir. "Bölge Müdürlüğü ve ASORA Ticaret Merkezi" Binası Türkiye genelinde yer alan OSB'ler içinde bir ilk olup bölgeye hizmet veren tüm bankaların şubeleri, çeşitli sektörlerde hizmet veren ofisler, gıda ve endüstriyel market alanları, tedarikçiler, lüks konforu ile hizmet veren oteli, eczanesi, cafe-pastane ve restoranları, teknik altyapısı yüksek konferans salonları ile tüm bölgeye ve çevreye hizmet vermektedir. Yine üyelerin ibadetlerini yerine getirmeleri için Bölge tarafından yaptırılan caminin iç kısım ve bahçe düzenlemeleri ve restorasyon çalışmaları Bölge tarafından yaptırılmaktadır.²⁴⁴

METES

ASO tarafından yürütülmekte ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilmekte olan bir proje METES'tir. Mesleki Test ve Sertifikalandırma Merkezinin Kurulması Projesi, Metal sektöründe, Makine ve teçhizat hariç fabrikasyon metal ürünleri imalatını kapsayan ve Voc-Test Merkezleri Hibe Programı altında yürütülen Ankara Sanayi Odası'nın bir projesidir. Proje, 22 Mart 2011 tarihinde başlamış olup 24 ay sürelidir. Proje 5 kişilik bir ekip tarafından Ankara Sanayi Odası I. Organize Sanayi Bölgesi, Ticaret Merkezi, Ayaş Yolu 25. Km. 06935 Ankara adresinde yürütülmektedir. Proje kapsamında, aşağıdaki 3 meslekte, Ulusal Meslek Standardı (UMS) ve Ulusal Yeterlilikler (UY) hazırlanmaktadır.

- 1) Metal Levha İşlemeci Seviye 3,4
- 2) Metal Kesimci Seviye 3,4
- 3) Metal Levha İşleme Tezgâh Operatörü Seviye 3,4

Proje sonunda aşağıdaki 5 meslekte, Ankara Sanayi Odası I. Organize Sanayi Bölgesinde Türk Akreditasyon Kurumu (TURKAK) ve Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) tarafından akredite edilmiş bir "Mesleki Test ve Sertifikalandırma Merkezi" kurulması amaçlanmaktadır.

- 1) Çelik Kaynakçı Seviye 3
- 2) Metal Levha İşlemeci Seviye 3,4
- 3) Metal Kesimci Seviye 3,4
- 4) Metal Levha İşleme Tezgâh Operatörü Seviye 3,4
- 5) Metal Doğramacı Seviye 4

Projenin Genel Hedefleri, fabrikasyon metal ürünleri imalatı alt sektöründe seçilen meslekler için, Ulusal Meslek Standartları(UMS) ile Ulusal Yeterliliklerin (UY) geliştirilmesini, akredite edilmiş bir Mesleki Test ve Sertifikalandırma

Merkezinin kurulmasını ve işletilmesini sağlayarak ve ülkemizde sanayi sektörünün ihtiyaçlarına uygun işgücünün yetiştirilmesine ve kalitesinin artırılmasına katkıda bulunarak, Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi(AYÇ) ile uyumu desteklemektedir. Projenin özel hedefleri ise, fabrikasyon metal ürünleri imalatı sektöründe yer alan mesleklere ait UMS'ları ve UY'leri geliştirmek; proje sahibi ve ortaklarında ulusal meslek standardı ve ulusal yeterlilikleri hazırlama ve güncelleme kapasitesi oluşturarak sürekliliğini sağlamak; metal ürünleri imalat sektörüyle ilgili mesleklerde ulusal ve uluslararası yeterliliklere göre akredite edilmiş ve yetkilendirilmiş bir mesleki test ve sertifikalandırma merkezi kurmak ve sürekliliğini sağlamak; iş piyasası ve mesleki eğitim kurumları arasında ulusal ve uluslararası boyutta işbirliklerinin geliştirilmesini desteklemek; mesleki ve teknik eğitim ve öğretimin UMS, UY esas alınarak düzenlenmesini desteklemek ve eğitim alanlarının Avrupa Yeterlilikler Çerçevesine (AYÇ) uygun olarak sertifikalandırılması konusunda kamuoyu oluşturmak olarak sıralanmaktadır.²⁴⁵

Ulusal Meslek Standartları ve ASO

2006 yılında Mesleki Yeterlilik Kurumu'nun oluşturulmasıyla birlikte Türkiye'de meslek standartlarının oluşturulma süreci başlamıştır. ASO da 7 Temmuz 2010 tarihinde Mesleki Yeterlilik Kurumu ile bir protokol imzalayarak "ağaç işleri" alanında alt seviyeleri ile birlikte 25 adet meslek standardını belirlemiştir.

ASO

I. OSB

3.4.2.

Ankara Sanayi Odası II. ve III. Organize Sanayi Bölgesi

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Katıldığı ASO II. OSB Temel Atma Töreni, 2 Şubat 2005

Ankara-Eskişehir Karayolu üzerinde Temelli Beldesine bağlı Alcı-Türkobası mahalleleri arasında 15.000.000 m² lik araziye sahip olan bölge için girişim 1998'de ASO tarafından başlatılmıştır. Oda Meclisi kararı ile üye taleplerinin toplanması ve arazi alımı ile kuruluş çalışmaları başlayan Ankara Sanayi Odası II. ve III. Organize Sanayi Bölgesi 2 Ekim 2000 tarihinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile imzalanan Kuruluş Protokolü ile hükmi şahsiyetini kazanmıştır. Alt yapı inşaatları 16 Temmuz 2004 tarihinde imzalanan sözleşme ile ihale edilmiş, içmesuyu şebekesi, su depoları, terfi merkezleri, yağmursuyu ve atıksu şebekeleri, doğalgaz şebekesi, RMS A ve RMS B basınç düşürücü istasyonlar, elektrik ve telekom altyapıları, yol kazı, temel ve sathi kaplamaları tamamlanmıştır. 29.12.2005'te tesviye kazıları için gerekli ihale şartnâmesi ve sözleşmeler netleştirilmiş, inşaat sürecinde kayalık arazi üzerinde 12,5 milyon m³ parsel kazısı yapılmış olup yaklaşık 4.000 ton patlayıcı kullanılmıştır. Mevcut imar planına göre bölge 10.000 ila 160.000 m² arasında değişen büyüklüklerde 328 imar

parseline ayrılmıştır. Bölgenin kurucu ortağı olan Ankara Sanayi Odası'nın kurum kimliğine uygun ve sanayicinin ihtiyaçlarına en uygun standartlara sahip Türkiye'de örnek gösterilecek bir organize sanayi bölgesi olması hedeflenmiştir.

Bu hedef çerçevesinde arıtma tesisi ve 1.000.000 m² ye yaklaşan yeşil alanı ile çevreye, kaliteli ve kesintisiz elektrik teminine göre projelendirilen elektrik şebekesi ile sanayiciye, eğitim ve sağlık tesisleri ile topluma, sosyal tesis dokusu ile bölgede çalışacak iş gücüne saygılı bir organize sanayi bölgesi hayata geçirilmektedir. Bölgede fabrika inşaatlarına başlanmış olup 14 fabrika üretime geçmiş ve 9 fabrika bitme aşamasına gelmiştir.²⁴⁶ Ankara-Eskişehir Karayolu'nun 42. kilometresinde Temelli bölgesinde, karayoluna 4 kilometre mesafede yer alan Bölge, Ankara Sanayi Havzası olarak adlandırılan toplam 35 milyon metrekarelik bir bölge içinde yer almaktadır. Havzada ASO II. ve III. OSB dışında Başkent OSB, Anadolu OSB, Ankara Dökümcüler İhtisas OSB ve ASO Teknopark yer almaktadır.

ASO II. ve III. OSB'nde Parsellerin Büyüklükleri ve Sayıları²⁴⁷

10,000 m ²	202 adet
20,000 m ²	63 "
30,000 m ²	23 "
40,000 m ²	15 "
50,000 m ²	14 "
60,000 m ²	1 "
70,000 m ²	2 "
80,000 m ²	3 "
90,000 m ²	1 "
120,000 m ²	2 "
160,000 m ²	1 "
200,000 m ²	1 "
178,020 m ²	Ağaçlandırma Alanı
115,182 m ²	İdari alan
464,899 m ²	Park alanı
392,104 m ²	Sağlık koruma bandı
11,578 m ²	Spor tesis alanı
94,920 m ²	Teknik altyapı alanı
21,952 m ²	Teknik Öğretim Alanı
12,958 m ²	Akaryakıt dağıtım alanı
4,008,129 m ²	Sanayi Parselleri

Nurettin Özdebir:

"Organize sanayi bölgeleri, özellikle Türkiye'deki model dünyaya örnek olabilecek bir model. Zaten gelen heyetler de çarpıcı bir şekilde bu organize sanayi bölgelerinden etkileniyorlar. Dünyanın çeşitli yerlerinde adına sanayi bölgesi denen, teknopark denen uygulamalar var. Ama bu uygulamalar sadece sanayi için yatırım yeri üretmekle kalmışlar. Burada ise bir ortak yapı, bir ortak yönetim, bir ortak tedarik, ortak altyapının işletilmesi ve son yapılan değişikliklerle OSB sınırları içine girdikten sonra artık neredeyse kamuyla ilgili bütün işlerinizi organize sanayi bölgesinde sizin seçtiğiniz insanlar tarafından yönetilen bir organize sanayi bölgesi yapısı içerisinde çözdüğümüz çok güzel bir uygulama var... Organize sanayi bölgeleri tecrübesi Ankara Sanayi Odası'nın gerçekten küçümsenmeyecek, herkes tarafından takdir edilen bir tecrübesidir ve şu anda Ankara Sanayi Odası'nın organize sanayi

bölgesi kurmak ve yönetmekle ilgili ciddi bir know-how birikimi vardır... Ankara'nın sanayisini hem dünyaya, hem Türkiye'ye tanıtıyoruz.

ASO II. ve III. Organize Sanayi Bölgesi

Yurt içinde de, yurt dışında da ciddi bir itibarımız var. Çeşitli ülkelerden geliyorlar, organize sanayi bölgelerimizi görüp biz de bir organize sanayi bölgesi nasıl yaparız, sizin bu tecrübelerinizden nasıl istifade edebiliriz diye cumhurbaşkanları, devlet başkanları geliyor. Bu sene [2012] yanlış hatırlamıyorsam 50'nin üzerinde, 57 veya 58 olması lazım, yabancı heyet ağırlamışız Odamızda ve Organize Sanayi Bölgelerimizde...

ASO I. OSB'nin sanayicilere getirdiği avantajlar ve sunduğu hizmetler kısa sürede dikkat çekmiş ve küçük sanayi kooperatifi şeklinde kurulmuş Ostim, Sityak (Başkent OSB) ve İvedik'in OSB unvan ve yetkisini alması ile Ankara'daki OSB'lerin sayısı artmaya başlamıştır."

3.4.3.

OSTİM Organize Sanayi Bölgesi

Ostim Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi olarak şehir dışında üç milyon metrekarelik bir alanda 1967'de başlayan girişim 1975 yılında inşaat aşamasına gelmiş, 1980'li yıllarda yapılaşmasını önemli ölçüde tamamlamış ve pay sahipleri atölyelerine taşınmıştır. 1990'larda bölgenin yol, su, kanalizasyon, yağmur suyu, elektrik ve çevre düzenlemesi gibi altyapı sorunlarının yanı sıra küçük sanayicinin rekabet gücünü belirleyen tüm üst yapı unsurları çalışma programına alınmıştır. OSTİM, Türkiye'nin diğer sanayi bölgelerinden farklı olarak tamamen ortaklarının gayretleri ve birikimi ile kurulmuştur. OSTİM 1997'de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca "Organize Sanayi Bölgesi" olarak tescil edilmiştir.

Bugün OSTİM, 17 ana sektörde 139 işkolu, 5 bin işletmesi ve 50 bin çalışanıyla bir sanayi kenti niteliğindedir. Türkiye'nin en büyük, dünyanın ise sayılı küçük ve orta ölçekli sanayi üretim alanlarından biri olan Ostim'de, Ambalaj - Kâğıt - Baskı ve Kırtasiye, Çeşitli Ticari Faaliyetler, Elektrik ve Elektronik, Gıda ve Endüstriyel Mutfak, Hizmetler, İş Makinaları, Kent Mobilyaları ve Peyzaj, Kimyasallar - Boya - Temizlik ve Güvenlik, Makine ve Makine Ekipmanları, Metal ve Metal İşleme, Otomotiv, Plastik ve Kauçuk, Sağlık, Teknik Malzeme Tezgâh ve Ekipman, Teknoloji ve Bilişim, Tekstil ve Deri sektörlerinde üretim yapılmaktadır. OSTİM Organize Sanayi Bölgesi, kamunun sanayi sektörlerine ve KOBİ'lere yönelik destekleyici birçok projesinde 'pilot uygulama' alanı olarak tercih edilirken, gelişmekte olan ülkelere de bölgesel kalkınma modeli olarak önerilmektedir.²⁴⁸ Günümüzde OSTİM artık fiziki kapasitesinin sınırlarına ulaşmış olup bölge için yeni bir yer arayışı gündemdedir. OSTİM,

İvedik OSB ile birlikte, Ankara'daki sanayi için adeta bir "kuluçka merkezi" işlevi görmüştür ve görmektedir.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin en büyük özelliklerinden olan "üretimde esnekliği" geniş makine parkının avantajlarıyla birleştiren OSTİM'de on binlerce farklı ürün üretilmekte, OSTİM sahip olduğu zengin üretim yeteneği ile çevresindeki diğer sanayicilerin üretim süreçlerini de desteklemektedir. OSTİM üyelerinin rekabetçi yapılarını güçlendirerek destek birimlerinin avantajını da sunmaktadır. Bu bölgesel avantajlar işletmelerin üretim, tanıtım, ihracât, teknolojik yenilik, bilgi ve bilişim ile kurumsallaşma, finansman gibi alanlardaki niteliklerini yükseltmektedir. Düşük maliyet ve kaliteli hizmetle desteklenen KOBİ'lerden dünyanın tüm ülkelerine ihracât gerçekleştirilmektedir. 2006 yılında OSTİM Organize Sanayi Bölgesi ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi işbirliğiyle faaliyete geçen OSTİM Teknokent, Ar-Ge'ye dayalı üretim yapan veya yapmak isteyen firmalara çağdaş altyapı ve üst yapı olanaklarıyla ürün geliştirme, yeni teknolojileri yakından takip edebilme ve desteklerden yararlanma gibi imkânlar sağlamaktadır.

OSTİM'de Savunma ve Havacılık, İş ve İnşaat Makineleri, Medikal Sanayi, Yenilenebilir Enerji ve Çevre, Raylı Sistemler, Kaçuk Teknolojileri olmak üzere altı sektörel küme bulunmaktadır.

1) OSSA (OSTİM Savunma ve Havacılık Kümelenmesi):

OSTİM Organize Sanayi Bölgesi yönetiminin bölgedeki ana sektörler için yaptırıldığı rekabet analizi sonucunda, yüksek rekabet gücü ile ön plana çıkan, savunma ve havacılık sektörlerinde mal ya da hizmet üreten KOBİ'lerin bir araya gelerek oluşturdukları ortak hareket sayesinde 1 Temmuz 2008 tarihinde kurulmuştur. Küme üyesi KOBİ'lerin cirosunun önemli bir bölümü savunma sanayinden gelen gelirlerden oluşmakta ya da KOBİ'ler Aselsan, Havelsan,TAI, TEI, Roketsan, FNSS, Boeing, Sikorsky vb. ana sanayi firmalarının onaylı alt tedarikçisi olarak kümede yerlerini almaktadırlar. Ostim Savunma ve Havacılık Kümelenmesi'nin hedefleri:

- Ordunun ihtiyaçlarının karşılanmasında yerli üretimin payını artırmak,
- Savunma sanayi KOBİ'lerini ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet edebilir hale getirmek,
- Artan işbirlikleri ve gelişen yetenekler ile tercih edilen alt tedarikçiler haline gelmek,
- Nihai ürünlerle uluslararası pazarlara açılmak,
- Sektörel ihtisaslaşma ile bölgesel rekabet avantajı oluşturmak,
- Akademik çalışmalarla ve üniversitelerle çalışarak KOBİ'lere teknoloji transferi yapmak,
- Yetenekleri gelişen alt tedarikçilerle yabancı rakiplere karşı rekabet avantajı oluşturmaktır.

Savunma Sanayi Müsteşarlığı, Ekonomi Bakanlığı, Ankara Sanayi Odası, SASAD, OSTİM, KOSGEB, TTTGV, TÜBİTAK, ODEM, Metutech ve THK Üniversitesi gibi destekleyici kuruluşları ile her geçen gün

daha da güçlenen OSSA, Savunma Sanayinin yerleştirilmesine yönelik çalışmaları desteklemek ve Türk Savunma Sanayinin uluslararası pazardaki rekabet gücünü arttırmak adına üyesi olan 108 nitelikli KOBİ ve 2600' den fazla personel kapasitesi ile faaliyetlerine devam etmektedir.²⁴⁹

2) İŞİM (İş ve İnşaat Makineleri Kümesi):

17 Mart 2007'de Çankaya Üniversitesi ile OSTİM Organize Sanayi Bölgesi arasında imzalanan bir protokol çerçevesinde sektörel bazda kümelenme ve nanoteknolojinin sektörel bazda kurulan kümelere kazandırılması çalışmalarında işbirliği yapılması hedeflenerek başlayan kümelenmede hâlen 87 üye firmanın yer aldığı İş ve İnşaat Makineleri Kümesi (İŞİM); Hafif İnşaat Makineleri, İş Makineleri ve Yedek Parçaları, Beton Santralleri, Kırma-Element Tesisleri, Asfalt Plantleri, Araç Üstü Ekipmanları, Aktarıcı-Konveyör Sistemleri gibi alt sektörler bulunmaktadır.

OSTİM Organize Sanayi Bölgesi her türlü iş ve inşaat makineleri imalatı ve satışında Türkiye'nin merkezi konumundadır. OSTİM ve çevresinde yerleşik 120 adet iş ve inşaat makinesi üreticisi bulunmaktadır. Firmalar makine üretimlerinin yaklaşık %80'lik kısmını Ankara'da yapmaktadırlar. Ayrıca, bu firmaların yarısından fazlası ihracatçı konumundadır. İşletmeler arasında yoğun bir rekabet bulunmaktadır.²⁵⁰

3) OSTİM Medikal Sanayi Kümelenmesi:

Ostim'de faaliyet gösteren sektörlerin uluslararası rekabetçilik düzeyinin araştırılması başlığıyla 2007 yılında tamamlanan "Ostim Rekabetçilik Analizi"nin en önemli sonuçlarından biri, ülke açısından stratejik öneme sahip medikal cihaz pazarının OSTİM'de kuruluşundan bu yana gelişmiş olan medikal sanayisi için bir rekabet fırsatı içermesiydi. Medikal pazarına ve sanayisine genel olarak bakıldığında sektörün;

- Yurt içi ve yurt dışında sürekli büyüyen bir pazara sahip olması,
- Katma değeri yüksek, yenilikçi üretime açık olması,
- Ülkede hâlen % 85 dışa bağımlı olmakla birlikte millileştirme ihtiyacının zorunlu olduğu stratejik ve bu nedenle milli politikalarla desteklenen bir sektör olması, pazarın büyüklüğü ve cazibesi hakkında oldukça önemli fikirler vermiştir.

Bu fırsat ve fikirden yola çıkılarak, yerel dinamiklere bakıldığında şu rekabetçi özellikler somut olarak görülmektedir.

- Ankara ve özellikle Ostim, medikal sektöründe önemli sayıda firma ve üretim hacmine sahiptir.
- Ostim’de sektörü destekleyecek üretim çeşitliliği ve işkolları mevcuttur.
- Ankara, sağlık sektörü alıcıları açısından önemli bir merkezdir.
- Ostim, karar verme mekanizmalarına yakındır.
- Ankara, sektörün yenilikçiliğini destekleme gücüne sahip önemli üniversitelere sahiptir.
- Sağlık sektöründe güçlü bir merkez olmak Ankara’nın yerel kalkınması içinde önemli bir rekabet fırsatıdır.
- Medikal sanayi ile yapısal anlamda büyük benzerlikler gösteren ve birçok yenilikçi ürünün geliştirilmesinde etkin rolü olan Savunma sanayi de Ostim’de mevcut olup, medikal sanayini destekleyici niteliktedir.
- Ankara, büyük boyutlarda sağlık harcamaları yapan özellikle Ortadoğu, Arap ve Afrika ülkeleri bağlantıları açısından önemli bir merkezdir.

Bu araştırma sonucunda somutlaşan rekabet avantajları doğrultusunda Medikal Sektörü Ostim’in kaynaklarını yönelttiği hedef sektörlerden biri olarak seçilmiş ve sektörün kalkındırılmasında kümelenme modeli esas alınmıştır. Kümede hâlen 57 üye firmada 1150 çalışan mevcuttur.²⁵¹

4) OSTİM Yenilenebilir Enerji ve Çevre Teknolojileri Kümelenmesi:

Ostim Yenilenebilir Enerji ve Çevre Teknolojileri Kümelenmesi, rekabet analizi sonucunda belirlenen destekleyici sektörlerle gelecek dönemde Ostim’in rekabet edebilirliğini arttıracak dört kümeden birisi olarak 2008 yılından itibaren faaliyetlerine başlamış, 2011 Aralık ayından itibaren tüzel kişilik dernek olmuştur. Ostim Yenilenebilir Enerji ve Çevre Teknolojileri Kümelenmesi 53 üye firma, işbirliğinde bulunan 11 üniversite, 9 kamu kurumu ve 10 sivil toplum kuruluşu ile faaliyetlerine devam etmektedir.²⁵²

Küme olarak odaklanılan alanlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Güneş enerjisi uygulamalarının yerleştirilmesi
- Rüzgâr türbini tasarımı/üretimi
- Hes kurulumu/rehabilitasyonu
- Enerji Verimliliği uygulamaları
- Santral Rehabilitasyonu
- Enerji Temalı Tematik Teknokent entegrasyonu EKOPARK kurulumu
- Yeşil bina uygulamalarının artırılması, uygulamaların üreticilere örnek olması
- Uluslararasılaştırma çalışmaları kapsamında, fuar katılımları, AB Proje partnerlikleri vs.

5) ARUS (Anadolu Raylı Ulaşım Sistemleri Kümesi):

Hedefi küme üyesi firmalar tarafından tasarımımdan üretimine kadar her şeyi ile yerli raylı ulaşım sistemlerini üretebilmek ve oluşturulan yerli markayı kalıcı bir dünya markası haline getirmektir.²⁵³

6) Kauçuk Teknolojileri Kümesi:

Kauçuk Teknolojileri Kümelenmesi Ankara'da Ostim Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren ve kauçuk sektöründeki değer zincirinde yer alan firmalar ile üniversiteler, odalar, kamu kurumları, ilgili sivil toplum örgütleri gibi destekleyici kurumları belli bir amaç doğrultusunda bir araya getiren bir oluşumdur. Amacı, "Ankara kauçuk sektörünün rekabetçi değer zincirini ve yenilikçi potansiyelini ortaya koyarak taraflar arasında iletişim, iş ve güç birliğini artırmak, ortaklaşa rekabetle yerli üretimin katma değerini ve sektördeki pazar payını yükselterek bölgesel ve ulusal kalkınmaya katkıda bulunmak" olarak belirlenmiştir. Çankaya Üniversitesi'nin akademik danışmanlığında OSTİM Organize Sanayi Bölgesi'nin desteği ile 2011 yılında küme kurma çalışmaları başlamış, sektör temsilcileri ile ortak yürütülen çalışmalar sonucunda 10 Ocak 2013 yılında 24 firma ve destekleyici kurumların Niyet Beyanı ve Kuruluş Protokolü'nü imzalamaları ile Ostim Kauçuk Teknolojileri Kümelenmesi kurulmuştur.²⁵⁴

ASO II. OSB'de 10 Fabrikanın Toplu Temel Atma Töreni Dönemin Sanayi ve Ticaret Bakanı Zafer Çağlayan, ASO Başkanı Nurettin Özdebir - 19 Temmuz 2008

3.4.4.

İvedik Organize Sanayi Bölgesi

Ankara İvedik Organize Sanayi Bölgesi 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgesi Kanunu çerçevesinde 15 Ocak 2001 tarihinde tüzel kişiliğine kavuşmuştur. 1987 yılında Ankara'nın yeni sanayi bölgesi olarak tespit edilen İvedik'te, 38 kooperatifin oluşturduğu sinerji ile devletten veya herhangi bir finans kuruluşundan kredi almadan, kendi öz kaynakları ve Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin katkıları ile bölgenin alt-üst yapı çalışmaları tamamlanmıştır. 15 Ocak 2001 tarihinde tüzel kişiliğine kavuşan bölgenin resmi açılışı 26 Haziran 2003'te gerçekleştirilmiştir.

İvedik OSB, 488 hektar üzerinde 420 imar adası ve 7 bin 174 parselden oluşmaktadır. 2011 itibarıyla bölgede 7 bin civarında işletme faaliyet göstermektedir. Elektrik Elektronik, Hidrolik Ekipman ve Makine Sektörü, Medikal Sektörü, Otomotiv Sektörü, Plastik ve Poliüretan Sektörü bölgedeki temel üretim alanlarıdır. İvedik OSB'de 230 dönüm arazi üzerinde 120 bin metrekare inşaatlı Ankara'nın en büyük, Türkiye'nin ikinci en büyük Teknoloji Geliştirme Bölgesi olması planlanan ve uygulamalı Ar-Ge ve Ür-Ge'nin yer alacağı bir Teknokent kurulması çalışmaları devam etmektedir. Bu amaçla 18 Haziran 2013'te İvedik OSB ile Turgut Özal Üniversitesi yönetimleri arasında bir protokol imzalanmıştır.²⁵⁵

**ASO I. OSB'nde Kurulan Lojistik Merkezi'nden Gerçekleştirilen İlk İhracât Trenini Uğurlama Töreninde Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan ve ASO Başkanı Nurettin Özdebir
5 Eylül 2012**

**Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün ASO I. OSB'ni Ziyareti
7 Mayıs 2010**

**Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in ASO I. OSB'ni Ziyareti
23 Ekim 2009**

**Kamerun Cumhurbaşkanı Paul Biya'nın ASO I. OSB'ni Ziyareti
26 Mart 2013**

**Benin Cumhurbaşkanı Boni Yayi'nin ASO I. OSB'ni Ziyareti
13 Mart 2013**

**Gana Cumhurbaşkanı John Dramani Mahama'nın ASO I.
OSB'ni Ziyareti
21 Ocak 2013**

**Nijerya Cumhurbaşkanı Goodluck Jonathan ASO I.
OSB'ni Ziyareti
2 Şubat 2011**

Ankara'da Diğer Sanayi Bölgeleri

Başkent (SİTİYAK) OSB

Çalışmalarına SİTİYAK (Sanayici ve İş adamları Toplu İşyeri Yapı Kooperatifi) olarak 1990 tarihinde başlayan Başkent OSB, Eskişehir Yolu 40.km Temelli-Malıköy'de, Türkiye'de bir ilki gerçekleştirerek devletten hiçbir destek almadan katılımcılarının imkânları ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın izni ile 8 Mayıs 2001 tarihinde kurulmuş olup, ilk üretim 2005 yılında gerçekleşmiştir.

Başkent OSB, bölge sanayicilerinden oluşan yönetim kurulu tarafından yenilikçi, demokratik, akla ve bilime önem veren anlayış ile yönetilmektedir. Bu yönetim anlayışından dolayı bölge yurtdışından gelen heyetlerin de (Hollanda, Türkmenistan, Kazakistan, Oman Sultanlığı, Rusya vb.) önemli bir uğrak noktası haline gelmiştir. Bölge, Türkiye'deki OSB uygulamaları hakkında bilgi almak üzere gelen ziyaretçi heyetlere örnek oluşturmaktadır. Yabancı yatırımcıların bölgeye ilgisi de yoğunudur. Üretimi tamamen yurtdışında olan tesislerin Türkiye tesisleri bölgede faaliyet göstermektedir.

İki etapta oluşan Başkent OSB 1.014 hektar alanıyla Türkiye'nin büyük OSB'leri arasında yer almaktadır. I. etapta ve II. etapta toplam 704 sanayi parseli bulunmakta olup, sanayi parsellerinin büyüklüğü 1.800 m² ile 83.708 m² arasında değişmektedir. Bölgede orta ve büyük ölçekli proje, inşaat ve üretim aşamasında olmak üzere Haziran 2013 itibariyle 182 fabrika bulunmaktadır. Bölgede mevcut yatırımların %67'si metal sektöründe olup, %9'u maden, %8'i kimya, %4'ü gıda, %3'ü matbaa ve %9'u diğer sektörlerdir.

Başkent OSB'nin en büyük hedefi sadece ülkemizde değil, uluslararası alanda da model olabilecek "Geleceğin Sanayi Kenti"ni kurmaktır. Bu hedef doğrultusunda Başkent OSB, klasik sanayi üretimi yerine uluslararası rekabete olanak sağlayacak teknolojik üretime de önem vermektedir. Teknolojik üretimini gerçekleştirmek amacıyla 2005 yılında ODTÜ ile yapılan Protokol ile Üniversite-Sanayi iş birliğinin temellerini atan Başkent Organize Sanayi Bölgesi, Gazi Üniversitesi ile yaptığı protokol ile de bölgede Teknoloji Transfer Ofisini faaliyete geçirmiştir.

Bölgede mevcut işgücünün mesleki gelişim ve belgelendirme ihtiyaçlarının karşılanması, çalışanların kişisel ve yönetsel gelişimlerine katkıda bulunacak eğitimlerin verilmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı Erkunt Mesleki Eğitim Merkezi ile işbirliği yapılarak Başkent OSB Mesleki Eğitim Merkezi açılmıştır. Ayrıca 2014-2015 öğretim yılında eğitime başlayacak olan 1200 öğrenci kapasiteli, bölgede faaliyet gösteren sektörlerin gereksinimlerini karşılayacak bölümlerin açılmasına öncelik verilecek Gazi Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu'nun inşaatı devam etmektedir.²⁵⁶

Ankara Polatlı OSB

Bölgedeki ağırlıklı sektörler Tarım Makinaları İmalatı, İnşaat Malzemeleri İmalatı, Demir ve Çelik Sanayi ve Gıda'dır. 2.670.000,00 m² sanayi alanına sahip bölgede hâlen üretimde bulunan 13 firma mevcuttur.²⁵⁷

Ankara Dökümcüler İhtisas OSB

Ankara Dökümcüler Odası tarafından başlatılan çalışmalar sonucunda 2009 yılında kurulmuştur. Kurulması planlanan Türkiye'nin ilk Dökümcüler İhtisas Organize Sanayi Bölgesinde yer alacak 250 dökümhâne, yılda 500.000 ton döküm ve 1 milyar dolarlık katma değer üretilmesi ve 10.000 kişiye istihdam

sağlanması beklenmektedir. 245 hektarlık alana sahip bölgedeki ağırlıklı sektörler Döküm, Model Kalıplama ve Plastik Kalıp Döküm'dür.²⁵⁸

Ankara Anadolu OSB

1997 yılında kuruluş çalışmalarına başlanan Anadolu OSB 2002 yılında kurulmuştur. Anadolu Organize Sanayi Bölgesi, küçük ölçekli işletmelerin orta ve büyük işletmelere dönüşme sürecinde kuluçka merkezi olma misyonuyla OSTİM'de faaliyet gösteren küçük işletmelerin üretim kapasitelerini arttırma ve yatırım alanlarını büyütme taleplerine cevap verebilmek amacıyla OSİAD OSB olarak kuruldu.

Ostım Sanayici ve İşadamları Derneği'nin 1997 yılında yapılan genel kurul toplantısında sanayi kooperatifi kurulması yönünde karar alındı. Amaç, OSTİM'de artık işliklerine sığmayan, ustaçırarak ilişkilerini aşip üretim süreçlerinde mühendisliği devreye sokan dolayısıyla dünyaya açılan, uluslararası piyasalarda rekabette bir adım öne geçmek isteyen işletmeleri daha uygun mekânlara kavuşturmak, ortaklarına 1000 m²'lik işyerleri kazandırmaktı. OSİAD OSB, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'ndan Ankara-Temelli-Malıköy mevkiinde 2500 hektarlık sanayi alanının tam ortasında 640 hektarlık alanın 300 hektarlık bölümünde OSB kurma yetkisini aldı. Bu alan bugün Anadolu OSB'nin ana alanıdır. Bugün tüzel kişiliği onaylanmış ve 410 hektarda yetkilendirilmiş olan Anadolu Organize Sanayi Bölgesi'nde orta ölçekli yaklaşık 300 işletmenin yer alması ve 15 bin kişiyi istihdam etmesi planlanmaktadır. OSİAD OSB adı 30 Aralık 2002 tarihinde tescil edilmiş, 16 Şubat 2004 tarihinde ise daha geniş sanayici kitlesine ulaşmak amacıyla OSİAD OSB olan adı Anadolu OSB olarak değiştirilmiştir. Bölge küçük sanayi sitesi modelinden organize sanayi bölgesine uzanan bir geçiş göstermiştir. 17 Eylül 2011'de bölgenin bi-

rinci etabında 98 sanayiciye 188 parsel törenle dağıtılmıştır.

Anadolu OSB ile Türkiye'de bir sanayi bölgesi, üretime geçmeden önce üniversite-sanayi işbirliğini gerçekleştirmiş bulunmaktadır. Anadolu OSB ve Atılım Üniversitesi arasında yürütülen çalışmalar somutlaştırılarak 24 Mart 2011'de bir işbirliği protokolü imzalanmıştır.²⁵⁹

Ankara Çubuk Hayvancılık İhtisas OSB

Hayvancılık alanında ihtisas OSB'si olan bölge 255 hektar alanda toplam 109 sanayi parseline sahiptir. Toplam sanayi alanı büyüklüğü ise 1.191.178,00 m² dir.²⁶⁰

Ankara Polatlı Ticaret Odası OSB

Polatlı Ticaret Odası Organize Sanayi Bölgesi Polatlı ilçesine 9 km mesafede 4.243.699 m² alan üzerine kurulmuş olup alt yapı çalışmalarına hızla devam edilmektedir. Bölge, çarpık sanayileşme ve çevre sorunlarından uzak, sanayide kentleşme mantığıyla, kaynakları rasyonel kullanıp, bilgi ve bilişim teknolojilerinin sunduğu tüm imkânlar çerçevesinde üretim yapmak isteyen yatırımcılar için yeni bir fırsat alanı niteliğindedir.²⁶¹

3.5.

Türkiye’de Ekonomi, Sanayi ve Ankara Sanayi Odası

Ankara Sanayi Odası, kuruluşundan bu yana Türkiye ekonomisindeki gelişmeleri çok yakından izleyerek sanayinin ve sanayicinin, genel olarak özel sektörün gereksinimleri hakkında hükümetlere ve kamuoyuna öneriler/görüşler sunmaktadır. Bütün sanayici mensuplarının sesi olarak Ankara Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanlarının dile getirdiği görüşler, öneriler, eleştiriler dönemler itibarıyla ele alındığında esasen Türk ekonomisinin ve Türk sanayisinin temel meselelerini ve gelişim çizgisini de yansıtmaktadır. Elli yıllık bir süreçte Türkiye’de özel sektör ve sanayi üretimi, üretim için gerekli imkânların ve fiziki alt yapı koşullarının kısıtlı olduğu, kimi zaman hammadde, enerji ve döviz darboğazlarının yaşandığı, hatta devletin ve kamuoyunun özel girişim konusundaki algılarının ve iktisat politikalarının özel sektörün potansiyelini ortaya çıkarmasını teşvik etmediği ve iktisadi olarak kapalı bir ortamdan günümüzde dünya ekonomisinde belirli alanlarda kendine rekabetçi bir yer edinmiş, araştırma ve geliştirme faaliyetlerine önem veren, yenilikçilik ve yeni pazarlar arayışında olan bir konuma gelmiştir.

Bu süreçte Ankara Sanayi Odası da yine belirli üretim alanlarında dünya ölçeğinde rekabetçi olabilmiş ve alanında dünyanın önde gelen sayılı üreticileri arasında yer alan üyelere sahip, sanayi bölgeleri konusunda ciddi bir bilgi birikimine ulaşmış ve bu birikimi ihraç eder hale gelmiş, mesleki eğitimin ve beşeri sermayenin uzun vadeli iktisadi büyüme üzerindeki etkilerinin farkında olan ve buna yönelik politikalar izleyen, kurucularının oluşturduğu genel ilkeleri ve atmosferi bozmadan günümüze kadar taşımış bir kurum olarak belirlemektedir; sanayide rekabetçi bir şehrin ve

Türk sanayinin çok önemli bir temsilcisidir. Kurucuları olan Ankara’nın ilk kuşak sanayi temsilcilerinin belirlediği genel esaslar çerçevesinde hayatına başlayan Ankara Sanayi Odası, kişisel ve siyasi çıkarlara alet olmadığı, siyasetin yapılmadığı ve partiler üstü bir konumda kalabildiği için hem Türkiye’deki meslek odaları arasında hem de kamuoyunda ciddi bir itibara sahip bir kurum haline gelmiştir. Temsil ettiği dinamik sanayi kesiminin sözcüsü olarak ASO’nun, Türkiye’de özel sektörün ve sanayinin gelişimi konusundaki katkıları ve etkileri yadsınamaz.

3.5.1.

1960’lı ve 1970’li Yıllarda Ekonomi ve ASO

1950’ler Türkiye ekonomisinde özel sektörün teşvik edilmeye çalışıldığı yıllardı. Devletin ekonomideki yerini daraltan ve özel sektöre öncelik tanıyan bazı tedbirlerle özel girişime düşük faizli, projeye bağlı döviz kredisi vermek amaçlandı; devlete ait bazı fabrikalar satıldı; 1951 yılında Ankara’da toplanan Sanayi Kongresi’nde, bir sanayi bakanlığı kurulması ve özel sektör sanayicilerinin oluşturacağı sanayi odalarının oluşturulması gerektiği yönünde kararlar alındı. Ayrıca ülkede sermaye oluşumunun hızlanmasına ve iktisadi büyümenin sağlanmasına katkı sağlamak amacıyla 1954’te özel yabancı sermayenin teşviki için 6224 sayılı Özel Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çıkarıldı. Ancak bir yandan da çimento, şeker, gübre gibi sektörlerde devlet eliyle önemli yatırımlar yapılması söz konusuydu. İthalâtın kontrolsüz bir şekilde artmaya başlaması ve 1950’lerin ikinci yarısından itibaren daha da ivme kazanması nedeniyle ödemeler bilançosu açıkları artmış, TL aşırı değer kaybına uğramış ve sanayileşme hızı yavaşlamıştı.

1958 yılında uygulamaya konulan sıkı para ve maliye politikaları enflasyonist girdişi engelleyememiş, ülkenin içine girdiği siyasi bunalım, Cumhuriyet döneminin ilk askeri müdahalesi ile son bulmuştu. Yeni dönemde sosyal devlet anlayışı benimsererek iktisadi kalkınmanın planlar çerçevesinde gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu nedenle 1960 yılında hazırlanan ve 1961 yılında uygulamaya konulan yeni Türkiye Cumhuriyeti Anayasasınının 41. maddesi ile devlete kalkınma planları hazırlama görevi verilmiştir. Ayrıca, Anayasa'nın 129'uncu maddesinde de planları yapacak Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) görev ve faaliyetlerinin özel bir kanunla düzenleneceği belirtilmiştir. DPT 1962 yılında bir yıllık bir kalkınma planı hazırlamış, uygulamada başarılı olduğu için beşer yıllık kalkınma planları hazırlanarak uygulanması yönünde karar alınmıştır.

Milliyet, 12 Temmuz 1964

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963-1967, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983 yıllarını kapsayacak şekilde uygulamaya konmuştur.

Planlama ile hedeflenen, ithal ikameci bir sanayileşme stratejisi izlemek ve sonuçta Türkiye'nin tüketim, ara ve (en azından bazı) yatırım mallarında kendi sanayine sahip olmasını sağlayabilmektir. Ancak ticaret ve hizmetler gibi sektörler dışındaki gelişmeler sınırlı kaldı; sanayileşme hedeflenirken dünya pazarlarıyla rekabet edebilecek kalitede üretim mantığı esas alınmamıştı. Yerli katkıları daha fazla olan üretim anlayışının desteklenmemesi ve ihracata dönük güçlü sektörlerin oluşturulmaması uzun vadede sıkıntılı sonuçlar doğurdu. İthal ikameci sanayileşme ithalâta bağımlılığı artırmış ve giderek artan bir döviz ihtiyacı yaratmış olmakla birlikte belirli bir sanayi yapısının oluşmasını da sağladı. Ancak bu, dışa bağımlı ve teknolojik bakımdan bir "montaj sanayi" niteliğinde oldu. Bir yandan ihracat kapasitesinin sınırlı ve tarım ürünlerine dayanıyor olması ve bir yandan artan sanayi girdisi ihtiyacı 1970'lerin sonlarında bir döviz darboğazına yol açtı.

Dünya petrol krizi ve Kıbrıs Barış Harekâtı nedeniyle uygulanan ekonomik ambargo gibi dış unsurlar da başta enflasyonu artırarak ekonomide yansımaları buldu.

Milliyet, 5 Şubat 1972

Yönetim Kurulu Başkanı Dr. Orhan Işık Odada Bir Seçimi İzlerken

Ankara Sanayi Odası, Türkiye'nin planlar aracılığıyla ve ithal ikameci bir modelle sanayileşmeyi seçtiği bu dönemde kuruldu. 1963-1973 arasında Orhan Işık ve 1973-1978 arasında Hami Kartay Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini yürüttü. Planlı dönemin son iki yılında ise Mehmet Yazar Yönetim Kurulu Başkanlığı görevindeydi. ASO için başlıca meseleler öncelikle odanın kendi imkânları ile ayakta durmasının sağlanması, Ankara'da bir sanayi bölgesinin kurulması ve sanayinin ve sanayicilerin meselelerinin etkin bir şekilde dile getirileceği bir platform oluşturulabilmesi idi. O dönemde sayıları artmaya başlayan sanayi odaları arasında işbirliği sağlanması amacıyla Sanayi Odaları İşbirliği Teşkilatı kurulmuş, ASO bu teşkilatın sekreteryalığını üstlenmişti. ASO, Yönetim Kurulu Başkanı Orhan Işık'ın liderliğinde, ülkenin sanayicileri arasında bir görüş birliği ve dayanışma sağlayarak sanayicinin çıkarlarını savunan, özelde ise başkent Ankara'da sanayinin geliştirilmesi için gerekli çalışmaların yapılmasını sağlayan resmi bir temsilcilik konumundaydı. Bu dönemde sanayicilerin üretim sürecinde karşılaştıkları önemli sorunlar mevcuttu. Üretimlerini sürdürebilmek için ihtiyaç duydukları hammadde, ara malı gibi ürünler yurt dışından ancak hükümetin

tahsis ettiği döviz miktarı kadar getirilebiliyordu, yani üreticiye tahsis edilen döviz ve dolayısıyla ithal edebileceği girdi miktarı sınırlı idi. 1970'lerde bu soruna önce elektrik, daha sonra da petrol şokuyla birlikte petrol olmak üzere enerji konusundaki sıkıntılar da eklendi. Ayrıca özel sektör aleyhindeki görüşlerin mevcudiyeti ve tüketicinin yerli malının "kalitesiz" olduğu şeklindeki düşünceleri de sanayi kesiminin önünde aşılması gereken engeller olarak duruyordu.

Odanın 10. Kuruluş Yıldönümü

Mehmet Yazar:

“Gündemimizde ne konular vardı; elektrik problemi, elektrik fiyatları, kesintileri. Artık slogan yapıyorlardı; en pahalı enerji olmayan enerjidir diye. Hakikaten de öyle, yok, yetmiyor[du]... Sendikal problemler [de vardı]. Şimdi sendikacılık da bir aşama geçirdi Türkiye’de. O tarihte sendikacılık ideolojik bir olay gibi ele alındı. Bir tarafta sendikacılar sol ideoloji, bir tarafta işverenler sağ ideoloji, haydi ideolojik çatışma. Ve iş yerlerinde grevler, direnmeler... O sendika gidiyor o geliyor, o gidiyor o geliyor, her gün bir problem, işçiler iş bırakıyor, ideolojik yaklaşıyor çünkü yani normal sendikal olay olsa sorun değil. O vesileyle isim vermeyeyim bazı sendikalar, bugün hepsi normal de aşağı yukarı, tam ideolojik, yani vur, yaşatma şeklindeydi... 1976, 77, 78 malzeme almak ve bulmak çok zordu, döviz olmadığı için fabrikada bir tane paletin veya bir tezgâhın parçası kırıldı değil mi, bunu getiremiyorsun, o orada kalıyor, üretim duruyordu... Demek istediğim bu sorunlar vardı, yokluklar vardı. Hammadde yokluğu, döviz yokluğu, hepsi dövizle bağlı. Elektrik kesintileri ve elektrik yokluğu, işçi sorunları, bir de siyasi çalkantılar da vardı tabii malumunuz söylememize gerek yok. Ama aştık çok şükür.”

ASO Yönetim Kurulu Başkanı Hami Kartay ve Dr. Orhan Işık 15. Yıl Töreninde

Bu dönemde ASO Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyeliğinin gerçekleştirilmesini istiyor ve bu hususta sanayi sektörü bakımından alınması gereken tedbirleri ifade ediyordu. Hızla gelişmekte olan başkentte bir sanayi bölgesinin kurulması da bir an önce gerçekleştirilmek isteniyordu. Özellikle bürokratik sorunlar nedeniyle sanayi bölgesinin yeri dahi 1970’lerin ortalarına kadar netleşmemiş, bölgenin faaliyete geçirilmesi ancak 1990 yılını bulmuştur.

ASO için önemli bir konu da giderek artan ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve üyelerine daha iyi hizmet verebilmek amacıyla kendine uygun yeterli büyüklükte bir mekâna sahip olma arayışı idi. 1976’da taşınılan Atatürk Bulvarı’ndaki bina uzun süre ihtiyaca cevap veren bir mekân oldu. 1960’lı ve 1970’li yıllarda ASO sanayinin meselelerinin gündeme getirilmesinde önemli bir kurum haline gelmiş ve özellikle kalite ve standardın önemi, kalite kontrolü, verimlilik, sanayinin alt yapı ihtiyacı için planlı ve imarlı alanların hazırlanması gibi ana konuları ülke gündemine taşımıştır. Ülkenin ekonomik sorunlarına dikkat çekmek amacıyla *Ekonomi Seminerleri* düzenlenmeye başlamış, kamuoyunda oldukça ilgi gören bu seminer geleneksel hale gelerek 1990 yılına kadar sürdürülmüştür.

Alparslan Türkeş Odayı Ziyareti Sırasında ASO Yönetim Kurulu Başkanı Hami Kartay İle Birlikte

Ekonomi Seminerleri

ASO, 1978'de başlayan ve her yıl tekrarlanarak 12 yıl boyunca büyük ilgi ile takip edilen "Ekonomi Seminerleri" düzenledi. Her yıl ülke gündeminden önemli bir konu seçilerek, bu konu vesilesiyle bir yıllık ekonomik gelişmeler; cumhurbaşkanları ve başbakanların onurlandırdığı, ilgili bakan, bilim adamı, akademisyen, yüksek bürokrat, sanayici, işçi ve işveren örgüt temsilcilerinin katılımı ile müzakere edildiği, varılan mutabakat ile alınması gereken tedbir ve kararların sonuç rapor olarak ilgili mercilere ulaştırıldığı, daha sonra da sonuç rapor dâhil tüm tartışmaların kitap halinde yayınlanarak kamuoyuna sunulduğu çalışmalarla.

Para ve maliye politikaları, istikrar politikaları, dışa açılma, sanayide kaynak sorunu, büyüme ve istihdam, piyasa ekonomisine geçiş, piyasa ekonomisinin enstrümanları, enflasyon, nedenleri ve ekonomiye zararları, rekabet politikaları, para politikaları, güçlü ve bağımsız merkez bankası, kambiyo mevzuatı, borçlanma politikaları, kur politikaları, bankaların yeniden yapılanmaları gibi pek çok konunun en üst ve bilimsel düzeyde tartışıldığı, konusunda ilk olan ve 12 yıl sürdürülen bu örnek ASO çalışması, ülkenin

sanayileşme ve kalkınma yolunda yapılması gereken reform niteliğindeki yasalar dâhil tüm çalışmalar konusunda ülkemizde önemli bir anlayış değişikliği yapabilmiş ve daha sonra diğer odalarca benzeri çalışmalar tekrarlanmış, çok özel akademik bir hizmet olmuştur.

1979'dan 1980'e Türk ekonomisi tartışılıyor

- Ankara Sanayi Odası'nca düzenlenen seminer 7-8 mart tarihlerinde yapılacak

Ankara/ANKA

Ankara Sanayi Odası tarafından düzenlenen "1979'dan 1980'e Türk Ekonomisi" konulu seminer, 7-8 mart günleri de Dedeman Oteli'nde yapılacaktır.

Seminerde tartışılacak konular dört grupta toplanmıştır:

- ★ Enflasyon sorunu, para ve maliye politikaları,
- ★ Türkiye'nin dış ekonomik ilişkileri,
- ★ Türkiye'de istihdam sorunu ve işçi-işveren ilişkileri,
- ★ Türk sanayiinin temel sorunları.

ASO Ekonomi Semineri 2-3. III.1979

Ankara Sanayi Odası, görüşlerini bir raporla açıkladı

Raporda kredi, hammadde, son ekonomik kararlar, Fiyat Kontrol Komitesi, kıdem tazminatı konularının düzeltilmesi isteniyor

ANKARA, ÖZEL

Ankara Sanayi Odası "Sanayimizin bazı âcil sorunları" başlığıyla yayınladığı bir broşürde bu sorunları 6 bölüm halinde toplamış ve bunlarla ilgili aksaklıkların düzeltilmesi için önerilerde bulunmuştur.

Bunlar sırasıyla "Kredi," "Hammadde," "Son ekonomik kararlar," "Fiyat

Kontrol Komitesi," "Kıdem tazminatı" ve "Özel sektörün bünye içi teşkilatlanması" sorunlarıdır.

Ankara Sanayi Odasının bu konulardaki görüş ve önerileri özetle şöyledir:

a - %5 mevduat karlıklarının bankalara geri dönüşü sağlanarak, kredi potansiyeli genişletilmelidir.

Devamı Sa. 11

Milliyet, 17 Nisan 1974

3.5.2.

**1980'li Yıllarda
Ekonomi ve ASO**

Türkiye'de ekonomik sıkıntılar 1977'den itibaren daha da artarak 1980'de doruk noktasına ulaştı. Üretim ve dolayısıyla Türkiye ekonomisi durma noktasındaydı. Yüksek enflasyon, kredi kanallarının kapanması ve dış borç krizi, döviz ve enerji darboğazları gibi olgular uygulanmakta olan iç pazara dönük ithal ikameci sanayileşme modelinde değişikliğe gidilmesi gerektiği düşüncelerini pekiştirdi. 24 Ocak 1980'de açıklanan iktisadi kararlar, özünde bir istikrar programı olmasına rağmen bütüncül ve yapısal bir ekonomik dönüşümün sağlanması için gerekli alt yapıyı hazırladı. Programın etkin olarak uygulandığı 1980-1988 aralığında dışa açık ve rekabete hazır yerli sanayiler oluşturmak ve mevcut sanayileri tam kapasitede çalıştırmak için gereken reformların hemen hemen tamamı hayata geçirildi. 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra askeri vesayet altında uygulanan politikalarla, önce sendikaların faaliyetleri ve grev hakları yasaklanarak ücret ve maaş artışları denetim altına alındı; tarımda uygulanan taban fiyatları ve destekleme alımlarının alanı daraltıldı. Kısa vadede piyasadaki kıtlık ve karaborsa ortadan kaldırılmaya çalışılırken uluslararası piyasalardan sağlanan kredilerle acil dış finansman sorunları aşılmaya çalışıldı.

ASO 1980'li yıllara Mehmet Yazar'ın Yönetim Kurulu Başkanlığı'nda girmişti. Kuruluş dönemini tamamlamış ve Türk sanayi kesiminin önemli bir temsilcisi haline gelmiş olan kurumun etkinliği, Yönetim Kurulu Başkanı olan Yazar'ın 1979'da Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanlığı'na da seçilmesiyle daha da artmıştı. Yazar, ASO'nun çıkardığı tek TOBB başkanıdır.

Mehmet Yazar (1978-1985):

"Çok şükür... Odalar Birliği o dönem ihtilale rağmen sözü dinlenen bir boyuta gelmiştir... Şimdi ihtilal oldu, birçok şeyler kapatıldı biliyorsunuz, bir tek Odalar Birliği ayakta kaldı. Ama burada ilk defa açıklayayım; bana ihtilalden sonra bakanlık teklif edildi, ben Odalar Birliği Başkanım... Ben reddettim. Red sebebim şudur: Biz dedim şimdi başka bir misyon yapıyoruz. Bu misyonda Odalar Birliği'ne de daha yeni Başkan olmuşum, yani bir sene olmuş. Burada çok işimiz var, yani hem sanayileşme misyonu açısından var, hem Odalar Birliği'nin toplumda ve yönetimde sözü dinlenir bir yere getirilmesi lazım. Şimdi böyle bir noktada burayı yarım bırakmam doğru olmaz; bir bunu ileri sürdüm. İkincisi de; bir de dedim, siz şimdi tabii askeri bir idare, ihtilal yapmışsınız, şimdi ben size ne diyeyim? Yani, tabii ihtilali tasvip etmedik, açık, ama ihtilal oldu... İhtilal gelince neyin ne olacağını bilemezsin ki.

**ASO Yönetim Kurulu
Başkanlığı'na yeniden
Yazar seçildi**

ANKARA, AA
Ankara Sanayi Odası'nın altıncı devre, üçüncü dönem seçimleri önceki gün yapılmış, Meclis Başkanlığı'na Orhan Işık, Yönetim Kurulu Başkanlığı'na Mehmet Yazar yeniden seçilmişlerdir.

Ankara Sanayi Odası Başkan Yardımcılığı'na Necati Tereyağoğlu, divan kâtipliklerine Ahmet Suphi Yılmaz ve Mevlüt Mutlu getirilmişlerdir.

Yeni Yönetim Kurulu ise şu isimlerden oluşmuştur:

Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Yazar, başkanvekilleri Muharrem Eskiyan, Alaeddin Çeçeli, üyeler, Turhan Onur, Ömer Alp, Fikret Köksal, Hüseyin Pişkin, Cemil Özgür ve Uğur Baymar.

Nitekim bizim birçok kuruluşlar, sendikalar, hepsi kapatıldı, dernekler kapatıldı. Ve ben ikinci olarak dedim ki, bir de, bak şimdi askerler ihtilal yaptı, patronlarla askerler el ele verdi gibi bir görüntüye de girmeyeyim. Ben şimdi Odalar Birliği'nin

Başkanıyım ya, vurgun, soygun düzeninin başıyım ya, o gün için adımız öyle, onun için beni

bağışlayın. Onlar da anlayış gösterdiler... Ama şunu yaptılar şimdi Allah için: Odalar Birliği'ne dokunmadılar. Bakın, hemen hemen bir tek Odalar Birliği kaldı ve odalar kaldı tabii dolayısıyla. Ve biz o dönemde ekonominin gelişmesinde, sanayinin gelişmesinde Turgut Beyin de büyük katısıyla, Turgut Bey Başbakan Yardımcısı olduğu için, bu işleri de bildiği için önemli adımlar attık...Türkiye çapında o günkü ortamda başka da konuşan kimse yok, her taraf susturulmuş 80'den sonra, biz kamuoyunda çok etkili olunca, arkadaşlarımızın her gittiği kapı açılıyordu, askerler nezdinde de... Ve evet, ihtilalin öbür yüzünü katiyen konuşmam, tasvip de etmem, içini de tam bilmiyorum, siyasi olarak işte bir sürü hadiseler olmuş, çoğunu bilmiyoruz biz. Ama bu taraftan bizim misyonla ilgili olarak, Turgut Bey de Başbakan Yardımcısı olduğu için, ekonomiyi bildiği için, ekonomik konularda önemli bir altyapı hazırlanmıştır. Bunu tabii ihtilalin kendisine bağlamak doğru değil. Şöyle bir teselli var: Yani o dönemde ihtilal bizim Odalar Birliği'ni de kapatabilirdi, Turgut Bey gibi bir adamı Başkan Yardımcısı almayabilirdi; değil mi? İhtilal bu, ne diyeceksin? Hiç olmazsa teselli olarak söylüyorum."

1983'e kadar uygulanan politikalar ekonomide henüz istenen değişikliği yakalamayı ve ekonominin rahatlamasını sağlamamıştı. Mehmet Yazar bunu "Enflasyonu belli bir seviyeye çekmede ve döviz darboğazını aşmada uygulanan sıkı para - kredi ve denk bütçe politikalarının rolü büyük olmuştur. Enflasyonu daha da aşağı çekmek için bu politikaların uygulamada kalması zorunlu ise de yeterli değildir. Çünkü bugün de var olan enflasyon tehdidinin esas kaynağı talep enflasyonundan çok maliyet enflasyonudur. Maliyet enflasyonu baskısını azaltmak ise; ücret sistemimizi kalifiye işçi lehine değiştirebilmemize, Türk sanayinde pahalı ve kalitesiz girdi üreten KİT sorununun çözümüne, alt yapı ve enerji yetersizliğimizin giderilmesine, eğitim sis-

temimizin Türk tarımı ve sanayinin değişen ihtiyaçlarına göre vasıflı eleman yetiştirebilmesine, devlet bütçesindeki cari masrafların ve transfer harcamalarının azaltılmasına bağlıdır" sözleriyle ifade ediyordu.²⁶²

1983 sonrasında ekonomideki durgunluğu aşmak ve daha yüksek büyüme sağlayabilmek için genişlemeci para ve maliye politikaları izlendi. Ancak para arzı kontrol altında tutulamayınca kamu kesimi borçlanma gereği yükseldi. Kamu kesiminin küçültülmesi hedeflendiyse de kamu

Ocak 1983 - ASO Meclis Toplantısı

harcamalarında tasarruf sağlanamadı ve KİT'lerin özelleştirilememesi nedeniyle kamu açıkları bütçe üzerinde yük oluşturmayı sürdürdü. Gerçekleştirilen dış ticaret ve kambiyo reformları sonrasında ekonominin serbestleştirilmesiyle birlikte ihracâtın öncülük ettiği bir iktisadi büyüme süreci yaşandı.

Türkiye'de ekonomik yapısal değişikliğin mimarı hemen hemen bütün kesimlerce Turgut Özal olarak görülmektedir. Başbakanlık Müsteşarı olarak hazırladığı 24 Ocak 1980 kararlarından sonra, 1983'te Başbakan olan Özal, öncelikle "serbest piyasa" kavramını telaffuz etti ve fiyatların serbestçe oluşacağı, mal ve hizmet dolaşımının devlet müdahalesinden uzak tutulacağı, devletin asgari ölçüde karışacağı bir ekonomiye geçileceğini açıkladı. Türk sanayini korumak amacıyla o güne kadar sürdürülen ithalât yasakları kaldırıldı. Sanayinin rekabetle terbiye edilerek daha kaliteli mal üretmesinin sağlanması, sana-

yinin avantajlı olmadığı alanlardan çekilerek uluslararası bakımdan avantajlı olduğu alanlara yönelmesinin sağlanması, sanayi mallarının daha kaliteli üretiminin sağlanarak ihracâtın artırılması hedefleniyordu. Ayrıca “Türk Parasını Koruma Kanunu” değiştirilerek döviz bulundurmamak suç olmaktan çıkarıldı, yurt dışına çıkışlar serbest bırakıldı, bankalarda döviz satışına imkân sağlandı. Banka faizleri serbest bırakıldı. Bankacılık sistemi değiştirildi. Zorunlu kesilen fonlar sayesinde tasarruflar artırıldı ve otoyollar, köprüler, barajlar, enerji santralleri, telekomünikasyon gibi alt yapı yatırımları gerçekleştirildi. Böylece sanayi için önemli bir gelişme altyapısı hazırlandı. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nın kurulması, fiyat kontrollerinin kaldırılması, grev hakkının kullanılmasında yeni düzenlemeler yapılarak üretime sık sık ara verilmesinin önlenmesi, yabancı bankaların ülkeye gelişine izin verilmesi gibi adımlar ekonominin serbestleşmesi ve üretim rekabeti bakımından önemliydi. Küçük sanayici için Özal “Bu kuruluşlar emeğin ve sermayenin iç içe geçtiği yerlerdir. Bunlar geleceğin büyük sanayici adaylarıdır” diyerek onlara Halk Bankası’ndan verilmekte olan düşük faizli kredilerin diğer bankalarca da verilebilmesi için çaba sarfetti. Altyapısını devletin kurduğu Organize Sanayi Bölgeleri ve sanayi siteleri ile hem daha düzenli sanayileşmeyi hem de küçük sanayicilerin sermayelerini birleştirmelerini teşvik etti.

27 Ocak 1988 - ASO Yönetim Kurulu’nun Devlet Bakanı Mehmet Yazar’ı Ziyareti

Mehmet Yazar’ın siyasete atılması nedeniyle istifa ettiği ASO Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini 1985 yılı içinde yaklaşık 7 aylık bir süre Muharrem Eskiyyapan sürdürmüş, 1980’li yılların ikinci yarısı Mümin Erkunt’un (1985-1989) yönetim kurulu başkanlığı altında devam etmiştir.

ASO Yönetim Kurulu’nun 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ı Ziyareti 1990

Muharrem Eskiyanan:

[Genç işadamlarına öğütler]: “Klasik cevaplar olacak ama tabii çalışkanlık ve dürüstlük çok önemli. Ama bunlara sahip olduğunuz halde risk alamazsanız, armudun sapı var, üzümün çöpü var, faize versem daha mı iyi olur, acaba ileride hükümet bir karar alır da batır mıyım gibi düşünürseniz hiç bir şey yapamazsınız. Tabii risk almak derken maceraya atılmayı da kastetmiyorum. Her şeyi olduğu gibi riski de hesaplı alacaksınız.” (ASOMEDYA)

Yapılan iktisadi politika değişiklikleri ve reformların daha etkili şekilde işleyebilmesi için ülkede, Mümin Erkunt'un ifadesiyle, bir “zihniyet değişikliği” gerekiyordu. Erkunt o dönemdeki başlıca ekonomik sorunları aşağıdaki gibi özetlemişti:

“Türkiye’de sanayinin darboğazları:

i) Yüksek faizler nedeniyle mevcut işletmeler darboğaz giderme, rasyonelleştirme ve yenileme yatırımları yapma dışında yeni yatırım yapamamaktadır;

ii) Elektrik enerjisi ve döviz darboğazı vardır. Bunları orta vadeli politikalar ile gidermek mümkündür;

iii) Sanayideki üçüncü darboğaz, en zor olan, en uzun vadede çözümlenmesi mümkün olan, köklü bir zihniyet değişikliği ve mevcut düşünce ve davranış alışkanlıklarından kurtulma problemidir.

Cumhuriyetin kuruluşuna kadar Türkiye tam bir tarım ülkesidir ve Avrupa'nın 19. asrın başından beri yaşadığı sanayi devrimini yaşamamıştır. İnanışları, davranışları, kararları tam rasyonel değildir. Üstün güçlere ve kadere inanır. Sanayi toplumunda ise insanlar önce kendi bilgisine, tecrübesine, dinamizmine güvenir, tabiata hâkim olmaya çalışır ve başarılı da olur. İnsanların 1-2 nesilde tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişinin mümkün olmadığı görülmektedir. Türkiye hâlen bu geçiş dönemini yaşamaktadır ve geçiş prosesi tamamlanmamıştır. İnsanlarımızın çoğu

rasyonel düşünme ve davranma, sistemli ve devamlı çalışma alışkanlığını henüz elde edebilmiş değildir ve böyle bir çalışmayı, taşınması zor bir yük gibi görmeye devam etmektedir. Bunun en tipik örneği, çalışanlarımızın 25 çalışma yılını doldurup emekli olmalarıdır. Bu düzeni bir zamanlar hesaptan kitaptan uzak politikacılarımız kanun haline getirmişler ve bugün de sendikacılarımız cansiperane bu kanunun değişmemesi için kavga veriyorlar. Böyle bir çalışma düzenini hiç bir sanayi ülkesi göze alamamıştır. Başka bir zayıf noktamız, bir destek olmadığı takdirde seçilen hedefe ulaşmanın mümkün olmayacağına milletimizin çoğunun hâlâ inanmasıdır. İltimas arama, bulma insanların günlük uğraşlarının bir parçası olmuştur. Güçlü ticari-sınai kuruluşlarımız ve onların temsilcileri bile hâlâ devlet desteği ve yardımı peşindedir. Böyle bir ortamda ileri bir sanayi ülkesi olmak mümkün değildir. Zira gerçek ve ileri sanayi kendi gücü ile yaratma, geliştirme, rekabet etme ve öne geçme çabasının bulunduğu yerde vardır. Bu dinamizm ise fertlerin kendilerine tam güvenmesi, bilgilerine sürekli bilgi katmaları, tecrübelerini durmadan artırmaları, hiç bir gayretten ve fedakârlıktan kaçınmamaları ile mümkündür. Ancak toplumumuzun çoğu bilhassa 15-20 yıldır çalışma hayatında ve mesleğinde üstün bir gayret göstermeye gerek duymamış, politika kadrolardan ve sendikacılarımızdan da destek alarak düşük bir bilgi seviyesi, yetersiz beceri ve düşük bir produktivite ile hayatlarını en iyi şekilde idame ettirme çabasında olmuşlardır.

1988 - ASO Üyeleri GAP Çalışmalarını Yerinde İncelerken

Eğer sanayileşme bizi bağımsızlığa ve refaha götüren en kısa ve geçerli yol ise bu zihniyet mutlaka değişmelidir... Hâlen sanayide kıt olan vasıflı eleman yine yanlış mevzuatın etkisi ile en faydalı olacağı dönemde işinden kopmaktadır. Bu yanlış mevzuat erken emeklilik ve kıdem tazminatıdır. Dünyanın istisnasız bütün sanayileşmiş ülkelerinde emeklilik yaşı 60 yaşın üzerindedir. Bu Türkiye’de kadınlar için 38, erkekler için 43’tür... En verimli yaşta işinden ayrılmalar, sanayiye tecrübeli, becerili, yetişmiş elemanlarından mahrum etmekte ve üretim kalitesinin idamesi bile problem olmaktadır.²⁶³

Türkiye’nin dışa daha açık politikalar izlemesiyle birlikte rekabet, yenilikçilik, verimlilik gibi konular ASO’nun gündeminde daha sık vurgulanmaya başladı. Sanayicilerin üretim sürecinde bu tip iktisadi kavramlara uzun zamandır aşina olmaları onların 1980’lerdeki ekonomik değişim politikalarını kolayca benimsemelerinde kuşkusuz etkili idi; şimdi toplumun diğer kesimlerine de bu kavramların önemini anlatmak ve bunları mümkün olduğunca hayata geçirmek gerekiyordu. Ülkenin bir sanayi ekonomisine dönüşmesi için hem ekonomide verimsizlik yaratan unsurların giderilmesi hem de bir zihniyet değişikliğinin sağlanması hususlarında ASO gündem yaratmaya çalıştı.

Milliyet, 24 Aralık 1986

Mümin Erkunt:

Piyasa mekanizmalarına işlerlik kazandırmak şüphesiz sabır isteyen, zaman isteyen ve en önemlisi zihniyet değişikliği isteyen zor bir iştir. Türk toplumu rekabet ekonomisinin gerektirdiği şartlara uyum sağlamada zorluk çekmektedir. Bu zorluklara rağmen Türkiye için piyasa sistemine dayalı ekonomik modelin tek yol olduğuna inanıyoruz. Biz 24 Ocak 1980 politikalarının dayandığı ana fikri destekliyoruz, ancak bu politikaların diğer politikalarla da desteklenmesinin gerekliliğine inanıyoruz.²⁶⁴

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Osmanlı İmparatorluğu’ndan bir kaç küçük işletme hariç sınıai varlık ve teknik kadro devralmamıştır. I. Dünya ve İstiklal Harbinden dolayı iktisadi bakımdan daha da zayıflayan iktisadi bünyemizi canlandırmak için Türkiye 1930’lu yıllarda imkânlarına oranla büyük bir sanayileşme çabası sarf etmeye başlar. Şeker fabrikaları, iplik ve dokuma fabrikaları, ilk kâğıt ve demir çelik tesisleri kurulur. Alt yapı olarak demiryolu şebekesi tevsi edilir ve demiryolu makine parkının idamesi için yeni bakım-tamir fabrikaları kurulur. İkinci Dünya Harbi ile sanayileşme hareketi durur. Zira sanayiye ayrılacak ne kaynak vardır ne de gerekli teçhizatın ithaline imkân. İkinci Dünya Harbi’nin sona ermesi ile Türkiye bir kalkınma hamlesini tekrar başlatır. Sanayinin maddi alt yapısını oluşturan elektrik santralleri, elektrik şebekeleri ve elektrik iletim hatları, karayolu ve liman inşaatlarına hız verilir. Yüksek mühendis, mühendis ve teknik okullar ile sayıları süratle artırılan sanat okulları da sanayinin kaliteli iş gücünü yetiştirme gayreti içindedir. 1955-58 senelerinde bir durgun dönem yaşanır. Bu durgunluk kaynak yetersizliğinden, plan yokluğundan, önceliklerin rasyonel olarak tespit edilememesinden, siyasi otoritenin ve sanayi yöneten kişilerin iktisadın ve sanayinin gerçeklerini tam bilmemesinden kaynaklanır. Yalnız heyecan ve arzunun yeterli olmadığı görülür. 60’lı ve 70’li yıllarda sınıai tesisler daha planlı, programlı, uygulanan teknoloji daha ileri, uygulayıcılar daha bilgili ve tecrübeli, sanayi ürünleri

daha göz doldurucudur. Ancak Türkiye sosyal bakımdan değişmekte, sanayiye yeni yönelen bir toplumun kaçınılmaz sancıları belirgin hale gelmektedir. Büyük şehirlere, gelişmeye başlayan sanayi için köyden, küçük kentlerden akın başlar. Gecekondu çığ gibi büyür. Demokrasiye geçiş ortamında talep ve arzuların sınırı yoktur. Herkes daha iyiyi, daha çoğu talep eder. Siyasi partiler ve sendikalar yarış halindedir. Her şeyi vadeder, verilebileceğin çok üstünde verebilmek için yarış ederler. Termodinamiğin kanunları işler, verdiği kadar fazla almak mümkün olmadığından bu çark bir defa daha durur. 1977-1980 krizli dönem başlar, kavga büyür, iç harbin eşiğine gelinir. 1980 başında yönetimi eline alan siyasi iktidar iktisadın gereklerini yerine getirmeye çalışır. İktisadi hayat ve neticede sınai üretim bir ölçüde nefes alır. 12 Eylül 1980 müdahalesi sonunda Türkiye yeni bir ortama girmiştir. Kavga ve vaad durmuştur. Özetlersek, Türkiye 1930'lu yıllarda tüketim malları üretmekle sanayileşmeye başlamış, 1950-1960 döneminde alt yapı çalışmaları hızlanmış, karayolları, elektrik santralleri ve limanların planlanması ve inşaatı sürmüştür. 1960-1980 döneminde alt yapıya devam edilmiş, tüketim mallarının çeşitleri artarken ara malları ve dayanıklı tüketim malları üretimi de belli bir düzeye çıkmıştır. Bu dönemde sınai tesisler, devletin teşviklerinden ve düşük faizli kredilerinden de yararlanarak daha büyük üniteler haline getirilmiş veya yeniden büyük üniteler olarak kurulmuştur. Büyük sınai kuruluşlar teknik yönden yabancı destek bulmuşlar, ya lisans veya know-how ile üretim yapmışlar veya yabancı ortakların iştirakini sağlamışlardır. Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen Türkiye henüz gerçek bir sanayi memleketi olamamıştır. Nitekim bir kaç istisnası ile Türkiye yatırım malı üreten, yeni teknoloji yaratabilen bir ülke değildir..."

(5 Nisan 1985, 1984'ten 1985'e Türkiye Ekonomisi Semineri. "Sanayimizdeki Gelişmeler ve Darboğazlar" Tebliği)

ASO bir yandan sanayinin ve sanayicilerin meselelerini ve bu konulardaki öne-

rilerini dile getirmeye devam ederken bir yandan da Ankara'da sanayi bölgesi kurulması yönündeki girişimlerini sürdürdü. 24 Ekim 1981'de Ankara-Sincan OSB'nin altyapı ve sosyal tesisler inşaatının temel atma töreni gerçekleştirildi. Araya giren bazı sıkıntılar ertesinde 4 Temmuz 1984'ten itibaren inşaat çalışmalarına yeniden başlandı. Haziran 1989'da Ankara OSB'nde altyapı ve sosyal tesisler inşaatı tamamlanarak bölge arsalarının fabrika inşaatına açıldı ve nihayet 5 Ağustos 1990'da, 1989-1991 arası ASO Yönetim Kurulu Başkanlığı yapmış bulunan Alaeddin Ceceli döneminde, Sincan'da bugün ASO I. OSB olarak bilinen Ankara'nın ilk sanayi bölgesinin açılışı gerçekleştirildi.

1990'lara girilirken ASO'nun en önemli gündemi I. OSB'nin tamamlanmasının ardından hemen ihtiyaç duyulan yeni sanayi bölgeleri meselesi idi; içindeki sanayileşme potansiyelini ortaya çıkaran Ankara'da tek bir OSB'nin yeterli olmayacağı anlaşılmıştı: "[Sözer Özel] biz Ankara'nın sanayileşmesinin önünü açtık... bugün 2. ve 3. Organize Sanayi Bölgesinin yerini de... gerek işte demir yolunun yakın olmasından, Polatlı'yla olan ilişkisinden, yani o bölgeyi ilk 25 binlik harita üzerine sanayi bölgesi olarak işaretlemesini yine bizim dönemimizde yaptık. Ben başkan vekiliydim, Alaattin [Ceceli] Bey de başkanı bu haritaya işlediğimiz dönemde... gerek 1. Organize Sanayi Bölgesi'nin aktive olması ve burada yatırımların başlaması, üretimin çoğalması, artı ikincisinin devreye girmesi tamamen bizim çalışmalarımızla oldu.²⁶⁵

Yine Alaeddin Ceceli döneminde, ileride ASO'nun mevcut binasının yapılması esnasında önemli bir kaynak sağlayacak olan, bazı yatırım kararları verildi. "[Sözer Özel] ASO Binası'nın finansman kaynağını da biz sağladık, şöyle: Gene Alaeddin Bey'in dönemiymi, yeni bir yer arama içerisine girildi binayı nereye yapabiliriz diye. Ve bu İstanbul Yolu'nda, şu andaki Carrefour'un karşısında bir köşe yer var, orada Maliyenin bir arsası vardı... Ben o dönemde gene başkan vekiliydim. Gittik Maliyeye, dedik

biz burayı satın almak istiyoruz... ihaleye çıkıldı. Genel Sekreterimiz rahmetli Kadir Bayraktar'a yetki verdik, gitti ihaleye girdi. İhaleyi kazandık, [ancak büyük uğraşlar ve büyük badirelerden sonra] neticede arsa bizim oldu. Sonradan gelen yönetim kurulumuz onun yanındaki arsayı aldı biliyorsunuz. Ve onun satılmasıyla ki çok iyi bir dönemde satıldı. Yani o krize girmeden önce arsa olarak satıldı ve onun parasıyla da büyük bir kısmı burası [yeni ASO binası] yapıldı. Yani Ankara Sanayi Odası'nın en büyük geliri bu oldu. Çünkü bu binaya başladığımızda biliyorsunuz bankadan borç alıp başladık buraya, öyle bir paramız yoktu. Yani o satılmasaydı buralar yine borçla, kirayla ödenmeye çalışacaktı".²⁶⁶

3.5.3. 1990'lı Yıllarda Ekonomi ve ASO

Özellikle 1980'lerin ikinci yarısından itibaren enflasyonun yüksek oranlarda adeta kemikleşmesi tek başına çok önemli bir ekonomik olumsuzluktu. Ekonomiyi serbestleştirici tedbirler ile bir iktisadi büyüme süreci yakalandıysa da kamu açıkları ve kamu kesimi borçlanma gereksiniminin artması, özelleştirmeler konusundaki reformların yapılamaması, vergi gelirlerinin iç borçları bile karşılayamaması, yüksek enflasyon oranlarının yatırımcının şevkini kırması ve sermaye sahiplerini üretmek yerine faiz ve rant gelirlerinden yararlanmaya sevk etmesi, kısa vadeli spekülasyon yabancı sermaye hareketleri gibi unsurlar sonuçta Türk ekonomisini 1994 krizine sürükledi. Türkiye ulusal mali piyasalarında yeterince derinlik ve olgunlaşma sağlayamadan uluslararası spekülasyon sermayenin çıkar alanına çekilmiş, buna bağlı olarak da reel ekonomik faaliyetlerde dalgalanmalar yaşamaya başlamıştı. Kriz sonrası tedbirler ile 1985'ten beri IMF'siz ilerleyen ekonomi yeniden IMF ile anlaşmak durumunda kaldı. 1990'lı yıllar sanayi kesiminin, özellikle

KOBİ'lerin üretimlerini sürdürmekte çok zorlandıkları yıllar oldu. İç ve dış şokları fazlasıyla hissedilen Türkiye'de 1998'deki Asya krizinin etkileri de hissedildi. Siyasette koalisyon hükümetlerinin hâkim olması ülkede ekonomik istikrarın oluşmasını zorlaştırıyordu.

1990'lara Alaeddin Ceceli'nin Yönetim Kurulu Başkanlığı ile giren ASO'nda üniversite-sanayi işbirliğini geliştirmek üzere kurulmuş bulunan Ortadoğu Teknopark A.Ş.'ye %5'lik bir hisse ile ortak olunması kararlaştırılmış ve ASO teknoloji geliştirme konusunda üzerine düşen katkıyı sağlamaya yönelmişti. 1992-1995 arasında ASO Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı Sözer Özel yürüttü. İhracata dayalı büyüme modeli ile dünya ile daha yakın iktisadi ilişkiler kuran Türkiye'de 1990'lı yılların başında KİT'lerin finansman sorunları, bütçe açıkları, yüksek enflasyon ve faiz hadleri, spekülasyon sermaye hareketleri ve önemli boyutlara ulaşan kayıt dışı ekonomi dikkat çeken ekonomik özelliklerdendi. Bu ortamda Sözer Özel'in ASO adına dile getirdiği iktisadi görüş ve öneriler arasında, bütçe açıklarının giderilmesi; kolay yoldan kazanç imkânı sağlayarak sanayiye engel olan yüksek faizin ortadan kaldırılması; Türkiye'de özel sektörün dinamizmini yaratan küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik tedbirler sistemi geliştirilmesi; rekabetin korunması için sanayideki tekelleşme oranlarını düşürücü düzenlemeler yapılması; özelleştirmenin hızla gerçekleştirilmesi, gerekirse kapatma ve tasfiyeye gidilmesi; tarımdaki destekleme politikasının gözden geçirilmesi; kamu kuruluşlarının taşınmazlarının halka satışı ve vergi reformu gibi yollarla kamu açıklarının azaltılması; kayıtdışı ekonomi ile mücadele edilmesi; devletin hizmet etkinliğinin artırılması için kamu personel rejiminde reform yapılması; teknoloji yenileme konusunda bürokrasinin azaltılması yer alıyordu.

Dış ticarete fazla varlık gösteremeyen ve sıkıntılı bir iktisadi ortamda kredi kullanmaktan çekinen KOBİ'lerin Türkiye ekonomisinde azalmakta olan ağırlığına dikkat çekilerek bu yönde alınabilecek tedbirler

özellikle dile getirilmişti. Yüksek faizlerin kişileri üretici olmak yerine rantiyeye olmaya teşvik etmesi uzun vadeli etkileri bakımından olumsuz bir gelişme idi. Ülkenin gelecekteki üretim kapasitesi bakımından bu durumun düzeltilmesi ve kısa vadeli değil uzun vadeli sermaye girişlerinin sağlanması gereği yanısıra ihracâtı artırıcı tedbirler alınması ve ithalât rejiminin düzenlenmesi gerekliliği de bu dönemde vurgulanan noktalardandı.

ASO Ocak 1994'te ekonomide bir istikrar programı hazırlanması gereğini ifade etmiş, bundan kısa bir süre sonra patlak veren iktisadi krize karşı hükümetçe 5 Nisan 1994 kararları olarak bilinen istikrar tedbirleri açıklanmıştır. 1990'lı yıllarda KİT'lerin durumu konusundaki tartışmalar ekonomi gündeminin önemli bir kısmını oluşturmaktaydı. ASO bu konuda, Türkiye'nin erken sanayileşme döneminde KİT'lerin özel sektörün gelişmesinde katkısının büyük olduğunu, ancak bir süreden beri bu kuruluşların içinde bulunduğu durumun sadece kendilerine değil, özel sektöre de dinamizm kazanmasının engellerek zarar verdiğini ifade etmiş, KİT'lerin ürettiği hammaddeyi dünya fiyatlarının çok üzerinde alan sanayicinin, maliyetlerini düşürememe ve dolayısıyla rekabet edemeyerek ürettiğini ihraç edememe durumuna geldiğini bildirmiştir.

Eylül 1994'te kalkınmanın yolu olarak "ekonomik kalkınma ajansları" önerisini gündeme getiren ASO kalkınma ajanslarının işlevlerini yerine getirebilmeleri için özel yetkilerle donatılmalarının ve kamu kuruluşu oldukları halde hareketlerinde özel sektör gibi davranabilmelerinin sağlanması gereğini ifade etmiştir. Bölgesel kalkınma ajansları önerisi ilerleyen dönemlerde hükümetçe hayata geçirilen bir uygulama olarak ortaya çıkmıştır.

25

**Mart 1996 - ASO Yönetiminin
Başbakan Mesut Yılmaz'ı Ziyareti**

**17 Kasım 1996 - Cumhurbaşkanı Süleyman
Demirel ASO I. OSB'de Yer Alan Mümin
Fakulté Eğitim Merkezinin Açılışını Yaparken**

2 Aralık 1999 - ASO Yönetim Kurulu'nun 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'i Ziyareti

OSB için ilk defa bütçe yapılması²⁶⁷ ve Ankara Sanayi Odası'nın yayın organı olan ASOMEDYA'nın yayımlanmaya başlaması bu döneme rastlamaktadır. ASOMEDYA yayına başladığı günden itibaren sanayi ve ekonomi konularında gündem yaratan bir dergi olmuştur. Ocak 1993'te kendini yenileyerek yeni bir içerik ve yeni bir anlayışla yayınlanmaya başlayan ASOMEDYA yalnızca ASO üyelerinin değil basın da yakından izlediği bir dergi haline gelmiş, dergide yayınlanan araştırma-inceleme-değerlendirme-haberlerde birçok konu Türkiye'de ilk defa tartışılıp söylenmiş ve belgelenmiştir. ASOMEDYA'nın başarısındaki en önemli neden derginin kurum yayıncılığına farklı bakışı olmuştur. ASO Yönetimi, Yayın Konseyi ve dergiyi hazırlayanlar hiç bir zaman dar grup taleplerinin ve çıkarlarının aktarıldığı, sonunda o grubun dışında kimseyi pek ilgilendirmeyen konularla dolu, kuru, basmakalıp, okunması güç bir kurum dergisi düşünmemiş, Türkiye'ye ve dünyaya geniş bir pencereden bakan, burada olup bitenleri aktaran, tartışan, inceleyip araştıran, yorumlayan, referans kaynağı olacak bir yayın organını hedeflemişlerdi.

1995'te ASO Yönetim Kurulu Başkanlığı'na Zaffer Çağlayan (1995-2007) seçildi. ASO'nun en genç başkanı ünvanını alan ve elli yıllık kurum tarihinde en uzun süre başkanlık yapan kişi olan Çağlayan döneminin gündeminde, 1994 krizi sonrasında güç duruma düşen KOBİ'lerin sorunlarına çözümler getirilmesi, yeni sanayi bölgesi çalışmalarının sürdürülmesi, AR-GE harcamalarının önemine dikkat çekilmesi gibi konular bulunuyordu. AR-GE harcamaları ve sonuçları bakımından Türkiye fakir bir ülke görünümündeydi. 1960-1991 yılları arasında tescil olunan toplam milli patent sayısı sadece 1.195 idi.

Sözer Özel:

"Yönetim Kurulu Başkanlığım dönemimde ASOMEDYA'yı çıkardık. Bugün ASOMEDYA'nın ne olduğunu siz takdir edin. Hakikaten okunan, ciddi takip edilen bir yayın haline geldi."

Türkiye bilgi ve teknoloji üretir ve ihraç eder hale gelmedikçe uluslararası rekabette yer alamayacağından Türkiye'nin özgün koşullarına uygun bir bilim ve teknoloji politikası saptaması, AR-GE harcamaları içinde sanayi kuruluşlarının payını artırmak gerekiyordu. Bu amaçla ASO, üniversite-sanayi işbirliğini sağlayabilmek, ülke sanayinin uluslararası pazarlarda rekabet edebilirliğini yükseltmek amacıyla teknolojik bilgi üretmeyi, üründe ve üretim yöntemlerinde yenilik geliştirmeyi sağlamak ve küçük ve orta ölçekli işletmelerin yeni ve ileri teknolojilere uyumunu kolaylaştırmak için ASO 1'inci ve 2'inci Organize Sanayi Bölgeleri ve TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi (TOBB ETÜ) ile birlikte Temelli'de ASO Teknopark'ın kurulması çalışmalarını başlattı.

Zafer Çağlayan döneminde ASO mesleki eğitim konusunda reform yapılması ve özel sektörün de eğitime katkı sağlaması gereği; popülist politikalardan kaçınılması; sosyal güvenlik reformu yapılması; KOBİ'lerin dış pazarlara yöneltilmesi ve KOBİ'lere uygun koşullarla fon sağlanması; ucuz ve güvenilir enerji sağlanması; yatırım yapılabilmesi için enflasyonun ve faizlerin düşürülmesi; ülkede idari, adli, mali reformlar yapılması ve siyasi ve ekonomik istikrarın sağlanması gibi hususlar sık sık dile getirilmiştir. Sanayi sektörünün nitelikli eleman ihtiyacının karşılanabilmesi için buna uygun bir milli politika oluşturma gereği vurgulanmış, ASOMEDYA'nın Nisan 1997 sayısı bu konudaki önerilere ayrılmıştır. Türkiye'de eğitime önem verilmesinin beşeri sermaye stoğuna katkıda bulunmak suretiyle ülkenin uzun vadedeki rekabet gücünü artırması bakımından son derece önemli olduğu sık sık vurgulanmıştır. Yine bu dönemde Avrupa Birliği ile gerçekleştirilen Gümrük Birliği dolayısıyla ASO bünyesinde bir Gümrük Birliği Danışma Ofisi kurulmuş, ASO üyesi firmaların adı, adresi, faaliyet konuları ve firma ile ilgili bilgilerin yer aldığı ASO 96 (1996 Ankara Sanayi Rehberi) rehberi yayımlanmıştır. 1997'de KOBİ'lerle ilgili çalışmalarından dolayı ASO, Dünya Gazetesi tarafından "En Başarılı Kuruluş" seçilmiştir. Ayrıca ASO'nun 1998 yılı faaliyetlerinden dolayı en yüksek gelir vergisi, kurumlar vergisi, ihracât, ürün geliştirme, çevre, kalite sistem belgesi alan üyelerini ödüllendirdiği geleneksel ödül töreni 21 Aralık 1999 tarihinde Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in himayesinde ve ev sahipliğinde yapılmıştır. Böylece Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanlığı döneminde ilk kez bir odanın ödül töreni Çankaya Köşkünde gerçekleştirilmiştir.

ASO Gündem Toplantıları

3.5.4. 2000'li Yıllarda Ekonomi ve ASO

1990'lı yıllardaki koalisyon hükümetlerinin ekonomik istikrar koşullarını sağlayamadığı Türkiye ekonomisinde, 2000'li yıllara girerken makro dengeler istikrarsızlığa sürüklenmiş, temiz siyaset arayışı hızlanmış, enflasyonu düşürmek ve sürdürülemez boyutlara ulaşmış olan kamu borçlarını kontrol altına almak amacıyla IMF ile bir istikrar programı üzerinde anlaşılmıştı. Politik istikrarsızlık, makro ekonomik dengelessizlikler ve kırılgan bir banka/finans sektörü ekseninde patlak veren Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri istikrar programını sona erdirdi. Krizin ekonomik faturası ağır oldu; 15 bine yakın KOBİ kapandı, bir milyona yakın kişi işsiz kaldı. Bankacılık sektöründe işsiz kalanların sayısı da 18 bin kişi civarındaydı. Kriz sonrasında yine IMF ile Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı uygulamaya kondu.

16 Şubat 2000 - TBMM Başkanı Yıldırım Akbulut'un ASO'nı Ziyareti

2002 yılından itibaren tek parti hükümeti ile birlikte istikrarlı bir ekonomik ortam sağlanarak kriz sonrası olumsuzluklar giderilmeye ve iktisadi büyümeyi sağlayıcı tedbirler alınmaya başlandı. Bunun sonucunda doğrudan yabancı yatırımların

özendirilmesi, özelleştirmelere ağırlık verilmesi, enflasyonun düşürülmesi, ihracâtın ve vergi gelirlerinin artırılması, dolarizasyonun kırılması, Türk lirasına itibar kazandırılması ve güçlü TL yaratılması, dış borç stoğunun azaltılması ve IMF'ye olan bağımlılığın sona ermesi 2000'li yıllarda Türk ekonomisinde yaşanan başlıca gelişmeler olarak özetlenebilir. 2000'li yıllara Zafer Çağlayan'ın Yönetim Kurulu Başkanlığı'nda giren ASO ekonomiye ve sanayiye ilişkin konularda görüş ve önerilerini kamuoyu ile paylaşmaya devam etti. Çağlayan bu esnada, 1996-1998 döneminden sonra, 2002-2007 döneminde de TOBB başkan yardımcılığı görevini sürdürdü.

"Ankara Sanayi Odası'nı bir sanayi platformuna, bir ekonomi platformuna getirip hatırlıyorum, mesela enerjiyle ilgili konularda Türkiye'de en etkili, en iyi raporu biz Ankara Sanayi Odası olarak yaptık. Hatta İstanbul Sanayi Odası'nı da çalışmanın içine kattık. Ve hatırlıyorum 2000-2001 yılıydı zannedersem, o tarihte Türkiye'nin enerji stratejisi olmadığını ve bir enerji stratejisine, politikasına ihtiyaç duyduğunu, mevcut gidişatın iyi olmadığını, doğal gaz bağımlılığı yaratıldığını o tarihlerde çıktık açık açık söyledik. Yine bu kamu arazilerinin milli ekonomiye kazandırılması konusunu, bölgesel asgari ücreti gündeme getirdik. Yani sürekli proje üreten bir Oda oldu Ankara Sanayi Odası. Naçizane bedelli askerlik teklifimiz o tarihte dönemin hükümeti ve Genelkurmay tarafından irdelendi ve kabul edildi. Devlet bir kaynağa sahip oldu... Oda'yı bir düşünce kuruluşuna çevirdik ve bu konuda son derece önemli çalışmalar yaptık. Yine hatırlıyorum 2001 Türkiye krizinden sonra ciddi bir ekonomik çöküntü yaşadık, Allah Türkiye'mize o günleri göstermesin, hakikaten çok büyük sıkıntılardı. Batan arkadaşlarımız, iflas edenler, hayatına kıyanlar, işini kaybeden binlerce insan, itibarını kaybeden bir devlet yapısı vardı... bu krizi sanayici çıkarmadı, krizin müsebbibi o günkü siyasî istikra

21 Haziran 2000 - ASO Yönetiminin 10. Cumhurbaşkanı A.Necdet Sezer'i Ziyareti

rın olmayışı, ekonomik istikrarın olmayışı ve o günkü üçlü koalisyon hükümetinin başarısız yönetimiydi bunu hep söyledik... İstanbul yaklaşımı çalışması başladı. İstanbul yaklaşımında biz bir Anadolu Odası olarak itiraz ettik. İstanbul'a yaklaşmayın Anadolu'ya yaklaşın, Anadolu'da da bir sürü insanı ser sefil ettiniz dedik ve yine o dönemde yapmış olduğumuz önerilerle, daha sonraki dönemde de Anadolu yaklaşımı da geldi. Hiç olmazsa KOBİ'lerin de yeniden yapılanması imkânı ortaya çıktı. Ankara Sanayi Odası bunları sürekli yapan ve bunu artık bir yerde görevi olan bir oda haline geldi. Ve birçok şey artık talep olarak bize gelmeye başladı. Birçok konuda bazı siyasiler, hükümetler, bakanlar, şöyle bir konu üzerinde bir çalışın bakalım nedir, ne oluyor diye böyle siparişler geldi. Ve bu konu üzerine biz önemli çalışmalar yaptık. Ancak bunları yaparken hiçbir zaman için siyasi olmadık, hiçbir zaman için bir siyasi amaca hizmet etmedik. Ve bunları yaparken tamamıyla Türk ekonomisi, Türk sanayisini ve halkı ilgilendiren konularda her zaman için fikir üretmeye çalıştık. Şükürler olsun ürettiğimiz fikirler de hep saygınlıkla karşılandı ve bunların birçoğu hayata geçirildi, birçoğu zaten kanunlaştırıldı veya bir sistem olarak benimsendi."²⁶⁸

Zafer Çağlayan:

“Ankara Sanayi Odası bu dönemde Türkiye’nin birçok meselesine parmak bastı, sözü dinlenen bir Oda oldu ve o zaman gündeme getirmiş olduğumuz birçok konunun yapılmasını veya kanunlaşmasını sağladı. Ankara Sanayi Odası, kendi üyelerini şahsi menfaatinden öte tüm Türkiye’yi ilgilendiren konularda ve bilhassa KOBİ kavramının gelişmesi, girişim sermayesinin o tarihlerde anlaşılması anlamında Türkiye’nin en fazla KOBİ’sinin temsil edildiği bir Oda olarak üye sayısı itibarıyla de Türkiye’de KOBİ’lerin bir yerde meselelerin tek başına yüklenen, götüren bir Oda oldu.”

Bu dönemde DİE(TUİK)-ASO işbirliği ile Ankara İli İmalat Sanayi Envanteri çalışması yapıldı ve 2000 yılı itibarıyla Ankara’daki imalat sanayinin profili ortaya kondu. Buna göre Ankara’daki sanayi işletmelerinin çoğunluğu OSTİM, Sincan, Kızılay, İstanbul Yolu ve İskitler bölgelerinde toplanmış durumda idi. Bu yerleşim yeri çeşitliliğinin altyapı, çevre, ekonomik dışsallık, etkinlik gibi hususlar gözetilerek azaltılması gerekliliği vurgulanarak, Sincan OSB hâlen dolu durumda olduğundan ikinci bir OSB yapılması gereği dile getirildi. Bu esnada bugün ASO II. ve III. OSB olarak bilinen bölgenin hazırlıkları devam etmekteydi ve II. OSB yatırım programına alınmıştı. Envanter çalışması ile ayrıca Türkiye’nin ilk ve ikinci 500 büyük firması içinde yer alan ASO üyelerinin ekonomik performansları da değerlendirildi. Ayrıca mesleki eğitim konusunda verilen öneme binaen Ağustos 2006’da Milli Eğitim bakanlığı ile ASO 1. OSB Müdürlüğü arasında Okul Sanayi İşbirliği Eğitim Programları Projesi (OSEP) hayata geçirildi.

Zafer Çağlayan’ın siyasete atılması nedeniyle istifa ettiği ASO Yönetim Kurulu Başkanlığı görevine Temmuz 2007’de

Nurettin Özdebir seçildi. Hâlen bu görevi sürdürmekte olan Nurettin Özdebir’in ASO adına dile getirdiği görüş ve öneriler arasında, 2008 krizi sonrasında esnek enflasyon hedeflemesine geçilmesi, Türk lirasının fazla değer kazanmasının önlenmesi, geri ödenmesinde güçlük çekilen kredilerin düzenli bir biçimde yeniden yapılandırılması için “Anadolu Yaklaşımı” gibi bir “Türkiye Yaklaşımı” modeli geliştirilmesi, krizin sosyal maliyetini düşürmek ve işgücü kalitesini yükseltmek amacıyla kriz döneminde işsiz kalanlar için KİMEP (Kriz İşsizlerine Meslek Edindirme Projesi) projesi, bölgeler arası gelir dengesizliklerini azaltmak ve istihdamı artırmak için bölgesel asgari ücret uygulanması ve kısa çalışma uygulaması bulunmaktadır. ASO, işsizlikle mücadele için yeni yöntemler geliştirilmesi ve bunun için de işgücü piyasasına esneklik getirecek, çalışma yasalarına esneklik kazandıracak esnek çalışma modelleri türü tedbirler alınması gerektiği kanaatinde-dir. İşçi haklarına yeni güvenceler getirilmesi, istihdamı artırmak için öncelikle işe almanın ve işten çıkarmanın maliyetlerinin azaltılması, Kıdem Tazminatı uygulamasında bir reform yapılması görüşündedir ve bu konuda “Avusturya Modeli”ni önermiştir. İstihdam artışı için nitelikli işgücü açığı giderilmelidir. Bu amaçla mesleki eğitim konusuna daha fazla önem vermeye başlayan ASO’nun bu konudaki en aktif ve etkili politikası ASO Teknik Koleji’nin hayata geçirilmesi olmuştur. Sanayinin ve ekonominin daha etkin bir şekilde işleyebilmesi için belediyeler, üniversiteler, hastahânelere başta olmak üzere tüm kamu kuruluşlarının özel sektöre olan borçlarının bir an önce ödenmesi; dahilinde işleme rejiminde yerli firmalar aleyhine olan hüküm ve uygulamalarının kaldırılması; istihdam vergilerinin düşürülmesi ve belli bir süre taksitlendirilmesi; kamu ihalelerinde, özellikle Belediye alımlarında yerli makine ve teçhizatlar öncelik verilmesi, kamu altyapı yatırımlarındaki KDV oranının azaltılması ve ödeneklerin açılmasının öne çekilmesi; OSB’ler dışında sanayileşmeye izin veril-

memesi gibi hususlar sık sık dile getirilmiştir ve getirilmektedir. Para Politikası Kurulu ve BDDK başta olmak üzere tüm kurullarda ve kamu bankalarının yönetim kurullarında reel sektör temsilcilerinin yer alması önerisinde bulunan ASO, Merkez Bankası'nın Ankara'dan İstanbul'a taşınmasına karşı olduğunu da beyan etmiştir.

ASO'nun çeşitli vesilelerle dile getirmiş bulunduğu ve özellikle iktisadi krizin etkilerine karşı geliştirdiği önerilerinden; i) işletmelerin kamuya olan borçlarının yeniden yapılandırılması talebi dikkate alınarak "Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun Tasarısı" Kasım 2010'da açıklanmış; ii) Merkez Bankası 2009 yılında "esnek enflasyon hedeflemesi"ne geçmiş; iii) bankaların kredi hacimlerini genişletmek için munzam karşılıkları indirilmiş; iv) Kıdem Tazminatı reformu ve bölgesel asgari ücret uygulaması hükümetçe gündeme alınmış; v) ÖTV ve KDV indirimleri sağlanmış ve vi) Devlet Malzeme Ofisi'nin Türkiye'de üretilen malları satın almasının vurgulanması üzerine üç adet Başbakanlık Genelgesi çıkarılarak % 15'e kadar fiyat farkı olsa dahi kamu alımlarında yerli malı tercih edilmesi hususu hayata geçirilmiştir. Ayrıca Ankara Metro Araçları ihalesinde % 51 yerli katkı payı şartı gerçekleştirilmiştir. Krizin olumsuz etkilerine karşı ASO'nun gerçekleştirdiği bazı etkinlikler ise Türkiye Halk Bankası ile yapılan protokol ile üyelerine uygun kredi imkânı sağlanması, aidat ve hizmet ücretlerinin artırılmaması ve bazılarında indirimine gidilmesi ve kriz işsizlerine eğitim programı düzenlenmesi (KİMEP) olmuştur. Ayrıca bu dönemde nitelikli mesleki işgücü yetiştirilmesine katkı sağlamak amacıyla ASO Teknik Koleji 18 Eylül 2012'de eğitime başlamış, Organize Sanayi Bölgeleri'nde kurulacak özel meslek liselerine, bölümüne göre öğrenci başına bir devlet katkısı sağlanması sistemi de yine ASO'nun çabalarıyla gerçekleştirilmiştir.

Hem Zafer Çağlayan hem de Nurettin Özdebir'in başkanlıkları döneminde ASO, Avrupa Birliği üyesi ülkelerle bir Gümrük Birliği mevcudiyetine rağmen işadamlarının vize konusunda haksız rekabete maruz kaldığı görüşüyle, işadamlarına yurt dışı seyahatlerinde vize kolaylığı sağlanması konusundaki girişimlerini sürdürmektedir.

30 Temmuz 2007 - Zafer Çağlayan ASO Yönetim Kurulu Başkanlığı Görevini Nurettin Özdebir'e Devretti

ASO, Ankara'yı dünya çapında tanıtmak için Expo'yu Ankara'da düzenlemeyi hedeflemekte, Ankara'nın tanınırlığını artırmak ve böylece daha fazla yabancı sermaye ve turist çekmesini sağlayacak bir fuar alanının şehre kazandırılması çabaları da sürmektedir. Bu dönemin gelişmeleri arasında ayrıca Haziran 2008'de ASO Meslek Komitesi sayısının 31'e ve 2013'te 32'ye çıkarılması, Temmuz 2008'de ASO'nun yeni hizmet binasının hizmete açılması, Temmuz 2009'da Okul Sanayi Eğitim Programı (OSEP) Projesinin ilk mezunlarını vermesi ve Haziran 2012'de ASO I. OSB'nin Türkiye'nin en temiz organize sanayi bölgesi seçilmesi sayılabilir. Binasındaki fuayelerden birini Sanat Galerisi olarak tahsis eden ASO resim, heykel ve hat konulu çok sayıda sergiye ev sahipliği yaparak sanata olan desteğini de sürdürmektedir.

ASO ayrıca Ankara’da bir Savunma ve Havacılık Organize Sanayi Bölgesi kurulması konusundaki çalışmalarına devam etmekte ve UMEM Projesi’nin Ankara Koordinatörlüğünü de yürütmektedir. Uzmanlaşmış Meslek Edindirme Merkezleri (UMEM) Beceri’10 Projesi bir beceri kazandırma ve iş edindirme seferberliği olup, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi (TOBB-ETÜ) arasında imzalanan protokol kapsamında ilk etapta 19 ilde başlatılmış olup hâlen 81 ilde uygulanmaktadır.

Nurettin Özdebir:

“Ankara Sanayi Odası Başkanlığı çok ayrıcalıklı bir konum. Ankara sanayisi ve Ankara sanayisinin gelişmesi için yapabileceğiniz, yapmanız gereken o kadar çok iş var ki, ama bununla sınırlı değil, Anadolu’nun gözü de sizin üzerinizde, Ankara’da olmanın, devlete yakın olmanın, devletin kurumlarına yakın olmanın yüklemiş olduğu ayrı bir vebal var. Mesela, İstanbul’da insanlar kendi ticaretlerini, kendi kazançlarını konuşuyorlar ama Ankara, Başkent olmanın getirdiği bir ayrı sorumluluk olsa gerek, Türkiye’nin meselelerini konuşmak durumunda kalıyor. Ankara sanayisinin sorunları aslında Türkiye’nin de sorunları. Yani Ankara Sanayi Odası Başkanı olarak yalnız Ankaralı sanayicilerin sorunlarını çözmüyorsunuz, çözmüş olduğunuz her sorun aslında Türkiye’deki sanayicilerin bir sorunu. O anlamda yüklemiş olduğu çok ağır bir vebal var.... Lütfen bizi hem üyelerimiz, hem diğer sanayiciler bilgilendirsinler, daha fazla bize bilgi aktarsınlar ki biz de doğru şeyleri yapmaya çalışalım, doğru şeyleri söylemeye çalışalım.

ASO LOGOSU

Ankara Sanayi Odası’nın logosu ilk olarak 1960’lı yılların ortasında Oda Genel Sekreteri Necati Mustanoğlu tarafından hazırlanmıştır. “Bugün kullanmakta olduğumuz ASO amblemini, o tarihte [Temmuz 1966-Nisan 1968] genel sekreterimiz olan Necati Mustanoğlu çizmişti.” (ASO eski başkanlarından Hami Kartay, ASOMEDYA Kasım 2003, 40. yıl sayısı.)

Ankara sanayinin yüksek teknoloji ürünler yapmaya başlamasıyla “bacasız” sanayiye geçişi simgelemek, bacanın sanayi hakkında yarattığı olumsuz algıyı gidermek ve Ankaralı sanayicilerin çevreye olan duyarlılığını yansıtmak üzere ASO logosundaki duman simgesi 2008 yılında kaldırılmıştır.

Mesleki Eğitimde Son Nokta: ASO Teknik Koleji

ASO kuruluşundan itibaren, sanayicilik mesleğinin içinden gelen yöneticileri ve üyeleriyle birlikte sanayide kalifiye elemanın ve dolayısıyla mesleki eğitimin önemini bilen ve buna yönelik olarak eğitime katkıda bulunmayı hedefleyen bir kuruluş olmuştur. Sadece 1969 yılında mesleki eğitimle ilgili sekiz kitap yayımlayan ASO, mesleki eğitim ve çıraklık-kalfalık-ustalık kanun tasarıları gibi çalışma hayatı ile ilgili mevzuat düzenlemelerine ilişkin olarak ilgili bakanlıklar ve kuruluşlar nezdinde girişimlerde bulunup konuya ilişkin görüşlerini dile getirmiştir. Meslek okullarında uygulanmakta olan teorik ağırlıklı mesleki eğitim sisteminin endüstriyel alanın ihtiyaçları ile uyuşmadığı noktasından hareketle 1974'te ASO Yönetim Kurulu içinden üç üyeden oluşan bir "Mesleki Eğitim Çalışma Grubu" kurulmuş; üniversiteler, meslek okulları ve Milli Eğitim Bakanlığı ilgilileriyle temaslarda bulunularak temel eğitim kursları düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Bu amaçla ilk olarak 1974'te Milli Eğitim Bakanlığı'ndan sağlanan öğretmenler ve sınai işyerlerinden sağlanan ustalar ile Milli Eğitim Bakanlığı ile ASO tarafından ortaklaşa 2,5 aylık bir Tornacılık Temel Eğitim Kursu düzenlenmiştir. Sonraki yıllarda özellikle mesleki eğitim konusundaki tecrübe ve birikimlerinden yararlanmak amacıyla Almanya hükümeti ve bazı Alman sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılmıştır. Örneğin 8 Kasım 1984'te Ankara'da tornacılık, frezecilik, tesviyecilik ve kaynakçılık konusunda Oda üyesi firmaların işçilerine mesleki eğitim kursu açılması konusunda Türk-Alman Ekonomik İşbirliği Koordinasyon Kurumu²⁶⁹ ile ASO

arasında bir ön anlaşma imzalanmış, 11 Kasım 1985'te yine Türk-Alman Ekonomik İşbirliği Koordinasyon Kurumu ile ASO tarafından Ostim Sanayi Sitesinde Çıraklık Eğitim Merkezi açılmış ve 40 çırak ile eğitime başlamıştır. 5 Haziran 1986 tarihli Mesleki Eğitim Kanunu'nun 6 maddesi ile kanun kapsamındaki mesleki ve teknik eğitim okul ve kurumları ile işletmelerde yapılacak mesleki eğitimin planlanması, geliştirilmesi, değerlendirilmesi konularında karar almak ve valiliğe görüş ve tavsiyelerde bulunmak üzere illerde il mesleki eğitim kurulu kurulması öngörülmüş, ASO yine aynı maddede uyarınca Ankara ili için ilgili kurulun üyesi olmuştur. 10 Nisan 1988 tarih ve 19781 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan ve Türk ve Alman hükümetleri arasında varılan "İkili Meslek Eğitiminin Teşviki" antlaşması gereği Türkiye'de İkili Mesleki Eğitim programı başlamış ve program Türkiye'de ilk olarak Türk-Alman Mesleki Eğitim Merkezi (TAMEM) adı altında Ankara Dikmen Endüstri Meslek Lisesi'nde başlamıştır. 1988-1989 eğitim öğretim yılında 64 öğrencinin kabulü yapılarak Endüstri Meslek Lisesinde Metal İşleri ve Tesviye, Türk-Alman Mesleki Eğitim Merkezinde ise Elektroteknik ve Motor bölümü ile eğitime başlanmıştır. 2006 yılından itibaren ise Milli Eğitim Bakanlığı ile imzalanan protokol çerçevesinde Okul-Sanayi Eğitim Programları (OSEP) başlatılmıştır. Yine 2006 yılında ASO bünyesindeki eğitim faaliyetlerine kurumsal bir yapı kazandırılarak ASO Eğitim Atölyesi kurulmuştur. ASO bünyesindeki bütün eğitim faaliyetleri ASO Eğitim Atölyesi tarafından gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

Kalifiye teknisyen, işçi ve bunların eğitimi konusu Türk sanayiinde eksikliği her an hissedilen konulardır. Rekabetin keskinleştiği ve çok çeşitli anlamlar kazandığı günümüzde daha ileri teknolojiler çalışanların teknik düzeyde daha ileri

ASO ve MESLEKİ EĞİTİM

ASO Anadolu Teknik Lisesi'nin Geçici Binasında Eğitime Başlama Töreni. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nihat Ergün, ASO Başkanı Nurettin Özdebir 2012

Okul Sanayi İşbirliği Eğitim Programları (OSEP) İlk Eğitim Yılı Açılışı 2006

ASO TEKNİK KOLEJİ BİNASI

**Dönemin ASO Başkanı Zafer
Çağlayan OSEP Öğrencileriyle
2007**

**Dönemin Devlet Bakanı Zafer
Çağlayan ve ASO Başkanı
Nurettin Özdebir OSEP İlk
Mezunlarının Diploma Töreninde
3 Temmuz 2009**

bir eğitim görmelerini gerektirmektedir. İleri teknolojilerin uygulayıcısı olan teknik elemanların sağlanması ve eğitilmesi meselesi çok önemli bir konu olarak önemini sürdürmektedir. İşbaşında eğitim ve kalifiye eleman yetiştirecek okulların daha da geliştirilmesi ve bütün sanayi kollarını kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması gerekmektedir. Üyelerinin tecrübelerinden de yararlanan şekilde Ankara Sanayi Odası, bir ülkenin gelecekteki iktisadi büyüme potansiyelini büyük ölçüde etkileyecek olan beşeri sermaye yaratılması hususunun hayati önemde olduğunun bilincindedir ve günümüzde bu noktayı hayata geçirmiş durumdadır.

ASO I.OSB içinde 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren Ankara Sanayi Odası Anadolu Teknik Lisesi (ASO Teknik Koleji) faaliyete geçmiş bulunmaktadır. ASO ve Organize Sanayi Bölgeleri 50 yıllık birikim ile eğitim konusuna eğilmekte, mesleki ve teknik bakımdan yetişmiş, donanımlı, özgüveni tam, hedefleri yüksek, dünyadaki değişimi yakalayabilen vizyon sahibi bir nesil yetiştirmeyi hedeflemektedir. ASO Teknik Koleji'nin sanayi kuruluşları için insan kaynağını karşılaması ve Türkiye'deki "yeni nesil teknik eğitime" model oluşturması, mezunlarıyla birlikte Türkiye'de sanayi üretiminde zihniyet değişikliğine katkısı olması beklenmektedir. Teknik anlamda donanımlı personel yetiştirmenin yanısıra bu personelin sanayiden gelme, sanayici olma ve sanayinin sorunlarını bilme imkânına da sahip olması okulu ve misyonunu öne çıkaran bir unsurdur.

Okulun eğitim programı üç bölüme ayrılmıştır:

1) Endüstriyel Otomasyon Teknolojileri Alanı (Mekatronik Dalı):

Mekatronik ve endüstriyel kontrol dallarının yeterliliklerini kazandırmaya yönelik eğitim-öğretim alanıdır. Mekatronik Dalında endüstride otomatik üretim yapan makinelerin bakımı, onarımı, programlanması ve temel olarak imalatını yapmaya yönelik eğitim ve öğretim verilmektedir.

2) Makine Teknolojisi Alanı (Bilgisayarlı Makine İmalatı Dalı):

Makine Teknolojisi alanı altında yer alan bilgisayarlı makine imalatı, endüstriyel kalıp, bilgisayar destekli makine ressamlığı, makine bakım onarım, mermer işleme, bilgisayar destekli endüstriyel modelleme dallarının yeterliliklerini kazandırmaya yönelik eğitim- öğretim alanıdır. Bilgisayarlı makine imalatçısının sahip olduğu, klasik ve bilgisayar kontrollü üretim tezgâhlarında makine imalatı işlemlerini yapma yeterliliklerini kazandırmaya yönelik eğitim ve öğretim verilmektedir.

3) Motorlu Araçlar Teknolojisi Alanı (İş Makineleri Dalı):

Motorlu Araçlar Teknolojisi alanı altında yer alan; otomotiv elektromekanik, otomotiv gövde, otomotiv boya, iş makineleri dallarının yeterliliklerini kazandırmaya yönelik eğitim ve öğretim alanıdır. İş makineleri bakım ve onarımının sahip olması gereken yeterlilikleri kazandırmaya yönelik eğitim ve öğretim verilmektedir. Türkiye'deki mesleki eğitime yeni bir boyut getirmesi beklenen okul kontenjanı tamamı burslu 72 kişidir. Eğitim süresi 4 yıl olan okulu bitiren öğrencilere iş garantisi sunulmaktadır.²⁷⁰

3.5.5.

Günümüzde Ankara Sanayi Odası

Ülkenin kalkınabilmesi için önce sanayileşmesi gerektiği inancı ve dengeli bir gelişme için sanayinin hak ettiği yeri alabilmesi amacıyla kurulan Ankara Sanayi Odası (ASO), kurulduğu günden itibaren Ankara Sanayisinin verimli şekilde çalışabilmesi ve gelişmesi yolunda çok önemli fonksiyonlar üstlenmiştir. Üyelerinin büyük bölümü Limited Şirket ve Anonim Şirket statüsünde örgütlenmiş olan Ankara Sanayi Odası bünyesinde 32 meslek grubu bulunmaktadır. Ankara Sanayi Odası'na üye olan 5000'i aşkın firmada, yaklaşık 400.000 kişi istihdam edilmektedir.

Ankara Sanayi Odası 18-05-2004 tarih ve (1950 tarih ve 5590 sayılı kanunun yerini alan) 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu uyarınca oluşturulmuş bir hukuki statüye sahiptir. Buna göre diğer meslek kuruluşları gibi kamusal görev ifa etmektedir. Ankara Sanayi Odasının parlamentosu Oda Meclisidir. Meclis, her dört yılda bir, meslek grubundan seçilen ve 5 veya 7 kişiden oluşan meslek komitelerinden seçilen ikişer ya da üçer üyeden oluşur. 77 kişilik Oda Meclisi bir başkan, iki başkan vekili ve bir kâtip üye tarafından yönetilir. Oda Meclisi her ay olağan toplantısını yapar ve gündemdeki konuları müzakere eder. Odanın yönetimi 11 kişilik yönetim kurulu tarafından yürütülür. Yönetim Kurulu Başkanı yürütmenin başı sıfatıyla hem Odanın yönetiminden, hem de dışarıya karşı Odayı temsilden sorumlu ve yetkilidir.

Yönetimde görev alanlar Oda Meclisinden, Oda Meclisinde görev alanlar da meslek komitelerinden seçimle işbaşına gelmektedir. Böylelikle yönetsel mekanizmada aşağıdan yukarıya doğru seçim esasına dayanan demokratik bir yapı mevcuttur. 5174 sayılı yasa gereği Oda üyelerine ve ilgili kişi ve kuruluşlara verilecek bürok-

ratik hizmetleri ise Genel Sekreterlik yürütmektedir.

Ankara Sanayi Odası, bünyesindeki Belge Hizmetleri Müdürlüğü vasıtasıyla üyelerine, 5174 Sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Kanunu ve Muameleat Yönetmeliği'nde belirtilen belge ve hizmetleri sağlamaktadır. Söz konusu belge ve hizmetler şunlardır:

- Kapasite Raporu
- Fatura Tasdiki
- Makine Parkı Tesbiti
- Cari Değer Tesbiti
- Gümrük Ekspertizi
- Gümrük Ekspertizi (Arıza Süre Tesbiti)
- Mücbir Sebep Belgeleri (Makine Arızası, Tabii Afet)
- Vinç Periyodik Bakımı
- Kompresör Periyodik Bakımı
- Topraklama Periyodik Bakım Raporu
- Kapasite Suret Tasdiki
- Faaliyet İstigal Belgesi
- Su İhtiyaç Belgesi
- İmalat Yeterlilik Belgesi
- Yerli Malı Belgesi
- Dahilde İşleme İzin Belgesi Kapatılması ile İlgili Ekspertiz Raporu
- Yerel Muhteva Oranları ile İlgili Ekspertiz Raporu
- İş Makinaları Tescil Belgesi
- Fiili Sarfiyat Belgesi
- Patent Kullanım Belgesi
- Fire Oranları Belgesi
- İhracat Evrakları (ATR, EUR.1, Menşe Şahadetnâmesi, Form A vb) Satış ve Onayı
- Yatırım Teşvik Belgesi düzenlenmesi, süre uzatımı, tamamlama vizesi ve ekspertizi, makine ve teçhizat listesi değişikliği, makine ve teçhizat devri, satışı, ihracı, ünvan değişikliği, yatırımın nakli ve yatırım yeri değişikliği, yatırım teşvik belgesinin iptali, yatırım teşvik belgesi kapsamında finansal kiralama işlemleri, teşvik belgesi kapsamında ihracat taahhüdünün kapatılması işlemleri

- Hariçte İşleme Ekspertiz Raporu ve Mahrece İade Ekspertiz Raporu
- Temsilcilik ve Acentalık Sözleşmeleri Onayı
- Ata Karnesi Onayı
- Ticari ve Sınai Nitelikte Sair Belge (Serbest Satış Sözleşmesi, İsraille Ticari İlişkisi bulunmadığına dair belge) düzenlenmesi veya onayı
- Takograf Kartı düzenlenmesi
- Türk Malı Belgesi Satışı ve Onayı
- Ankara Sanayi Odası ayrıca bünyesindeki Sicil Müdürlüğü vasıtasıyla da üyelerine aşağıdaki belgeleri sağlamaktadır:
- İştigal Belgesi
- Ortaklık Belgesi
- İhale Durum Belgesi
- Sicil Kayıt Sureti
- Sanayici Belgesi
- Vize Belgesi
- Bağ-Kur Belgelerinin Tasdiki
- Ustalık ve Kalfalık Belgelerinin Tasdiki
- Oda Meclisi Kimlik Kartı
- Komite Kimlik Kartı
- Sanayici Kimlik Kartı
- Oda Üyelik Belgesi

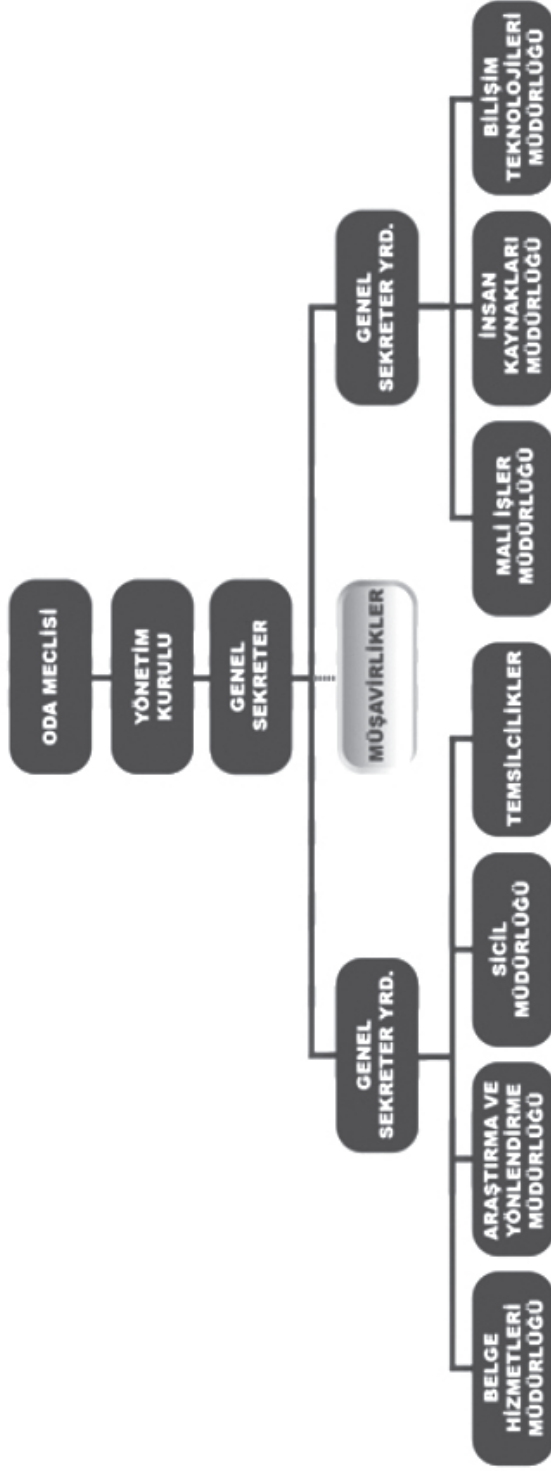
Ankara Sanayi Odası yasa ile kendisine verilen görevlerin yanı sıra, Hükümetin sanayiye yakından ilgilendiren konularda hazırladığı kanun, tüzük, yönetmeliklerde aktif şekilde yer alarak ülke ekonomisi için en doğru kararların alınmasında etkin rol oynamakta, ayrıca üyelerine yönelik yeni pazar ve iş imkânları oluşması için çaba göstermektedir. Bunun için çeşitli fuar ve sergiler düzenlemek ve iştirak etmek, yabancı heyetler için teknik, ticari, finansal işbirliği sağlamak amacıyla ikili görüşmeler organize etmek faaliyetleri arasındadır. Ayrıca altyapısı hazırlanmış Organize Sanayi Bölgeleri kurar ve işletir. Ankara Sanayi Odası'nın kuruluşunu gerçekleştirdiği ASO 1. Organize Sanayi Bölgesi ile ASO 2. ve 3. Organize Sanayi Bölgesi halihazırda hizmet vermektedir.

Kanunla kurulmuş bir meslek kuruluşu olan Ankara Sanayi Odası, benzerleri gibi, öncelikli olarak üyelerinin menfaatlerine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Üye sanayicilerin tek başlarına üstesinden gelemeyeceği çeşitli problemler için bir arada çözümler aranması olgusu, yurt dışında ve Türkiye'de bu tür odaların teşkil edilmesinde itici güç olmuştur. Ankara Sanayi Odası, kurulduğu günden bu yana, bu anlamda çok önemli fonksiyonlar üstlenmiş, Ankaralı sanayicilere çeşitli hizmetler sunmuştur. Böylece Ankara Sanayi Odası hem Ankara'da hem de dolayısıyla Türkiye'de sanayinin gelişmesine önemli katkıları olan bir kuruluş olarak değerlendirilmelidir. Ankara Sanayi Odası'nın günümüzdeki temel hedefi, Ankara sanayinin yurt içi ve yurt dışı pazarlarda rekabet gücünü artırmaya yönelik çalışmalar yapmaktır.

ANKARA SANAYİ ODASI İDARİ ORGANİZASYON YAPISI

ANKARA SANAYİ ODASI ORGANİZASYON ŞEMASI

ASO Eğitim Vakfı (ASOV)

2012 yılında çalışmaları başlayan Vakıf, ASO, ASO 1. OSB, ASO 2. ve 3. OSB ve bir grup hayırsever işadami tarafından kurulmuştur. Vakfın kuruluş sözleşmesi 20 Şubat 2013 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Vakıf senedine göre Vakfın amacı;

Vakfın eğitim hizmetlerinden yararlananları, Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı Türk milletinin, milli, ahlaki, insani ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek, beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı, hüner sahibi ve verimli kişiler olarak yetiştirmek, ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi beceri davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle, hayata hazırlamak ve onların kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak, her kademede ve özellikle teknik ve mesleki eğitim veren orta ve yüksek öğretim kurumları kurmak ve buralarda eğitim ve öğretim yaptırarak genç nesillerin;

- Çağdaş teknolojiye hâkim, bilgi ve teknoloji üretebilen,

- Uluslararası düzeyde rekabete hazır,
- Doğaya karşı sağduyulu kişiler olarak yetiştirilmesidir.

Vakıf, anılan kuruluş amacını gerçekleştirmek için eğitim, öğretim, halkla ilişkiler ve destekleme faaliyetlerinde bulunabilecektir. 2012-2013 eğitim öğretim yılında faaliyete geçen ASO Teknik Koleji’nin kendi eğitim binasının inşaatına 2012 yılında ASOV tarafından başlanmış ve bina 2013 -2014 eğitim öğretim yılına yetiştirilmiştir.

Ankara Girişimci Evi ve Atölyesi: Hasan Altun Konağı

ASO Hamamönü’ndeki tarihi doku içinde yer alan eski bir Ankara konağını Altındağ Belediyesi’nden satın alarak “Ankara Girişimci Evi ve Atölyesi” haline getirmiştir. Açılışı 1 Nisan 2013’te gerçekleştirilen konağa, mekânın ASO’na kazandırılma çalışmalarını yürüten ASO müteveffa eski Yönetim Kurulu üyelerinden Hasan Altun’un adı verilmesi uygun görülmüştür. Çalışmalarını ASO koordinatörlüğünde yürüten TOBB Ankara Kadın Girişimciler Kurulu, Galeri Engürü projesinin çalışmalarını bu konakta sürdürmüşlerdir.

Ankara Sanayi Odası'nın Temsil Edildiği ve Görev Aldığı Kurum ve Kuruluşlar

TOBB Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK) Çalışma Grupları
Uygunluk Değerlendirme Derneği / UDDER
Türk Akreditasyon Kurumu (TÜRKAK) Danışma Kurulu Üyesi
Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi Üyesi
ODTÜ Teknokent Yürütme Kurulu
ODTÜ Teknopark Geliştirme Mühendislik İnş. Taah. ve Tic. A.Ş.
ODTÜ TEKMER Değerlendirme ve Karar Kurulu Üyesi
KOBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş.
TOBB Personel Emekli Sandığı Vakfı
TOBB Genel Kurulu Sanayi Odalara Konseyi Asıl Üyesi
Milletlerarası Ticaret Odası Temsilcisi (ICC)
ASO TEKNOPARK A.Ş.
Gümrük ve Turizm İşletmeleri A.Ş.
Etik Komisyonu
İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu
Ankara Dökümcüler İhtisas OSB
Ankara Valiliği Hakem Heyeti
TOBB Ankara İl Kadın Girişimciler Kurulu İcra Komitesi Üyeliği
Kalite Derneği
Ankara Kalkınma Ajansı Kalkınma Kurulu
OSB Denetim Kurulu
İŞKUR Denetim Kurulu Üyeliği
Ankara Valiliği Özel Güvenlik Komisyonu
Adalet Bakanlığı Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Koruma Kurulu

3.6.

Ankara'nın İktisadi Önemi ve Ankara Sanayisi

Anadolu'nun merkezi konumunda bulunan Ankara, 25.437 km² yüzölçümüne ve 4.771.716 kişilik nüfusa sahiptir. Karasal iklimin hakim olduğu bölgede yaygın bitki örtüsü bozkırdır. Ankara iline bağlı 25 ilçenin 16'sı Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde, 9'u ise dışında yer almaktadır. Üniversitelerin, teknoparkların, sanayi bölgelerinin, güçlü sektör kümelerinin, üst düzey bürokrasinin, uluslararası kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının yoğunlaştığı başkent Ankara, sahip olduğu büyük ekonomik, sosyal, beşeri ve entelektüel sermayesiyle öne çıkmaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın gerçekleştirdiği illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında Ankara 1996'da ve 2003'te ikinci sırada yer almaktadır.²⁷¹ DPT'nin 2003 araştırmasına göre Ankara (2000 yılı itibarıyla) imalat sanayi gelişmişlik sıralamasında altıncı, sağlık sektörü gelişmişlik sıralamasında birinci ve eğitim sektörü gelişmişlik sıralamasında yine birinci sırada yer almaktadır.

Kalkınma Bakanlığı'nca hazırlanan 2011 yılı Sosyal ve Ekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE) çalışmasına göre de Ankara genel sıralamada İstanbul'un ardından ikinci sırada bulunmaktadır. SEGE-2003 çalışmasında 10 alt kategoride 58 adet değişken kullanılırken, SEGE-2011 çalışmasında ise; demografi, eğitim, sağlık, istihdam, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, mali kapasite, erişilebilirlik ile yaşam kalitesi olmak üzere 8 alt kategoride, çoğunluğu 2009-2010 yıllarına ait 61 değişken kullanılmıştır. İlin ülke içindeki ekonomik ağırlığı ve potansiyeli, sosyal gelişmişlik seviyesi, ortalama bireysel refah düzeyi ile ilişkili olan ve son dönem ekonomik ve sosyal gelişmelere göre güncellenmiş demografi, eğitim, sağlık, istihdam, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, mali kapasite, erişilebilirlik ve yaşam kalitesine ilişkin değişkenler dikkate alındığında Ankara, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik olarak en gelişmiş ikinci ili durumundadır.

Ankara'da Nüfus (1960 - 2009)²⁷²

Yıl	Ankara İl Nüfusu (milyon kişi)	Türkiye Nüfusu (milyon kişi)	Ankara İli Oranı (%)
1960	1,3	27,8	4,76
1970	2	35,6	5,73
1980	2,9	44,7	6,38
1990	3,2	56,5	5,73
2000	4	67,8	5,91
2009	4,7	72,6	6,41

Ankara	2005	2010	Değişim
İllerin Gelişmişlik Sıralaması	2	2	⇒
Genel Ekonomi Sıralaması	2	2	⇒
Kişi başı Ekonomi Sıralaması	2	2	⇒
İşgücü Sıralaması	2	2	⇒
Sosyal Gelişmişlik Sıralaması	1	1	⇒
Finansal Gelişmişlik Sıralaması	-	2	-
Ekonomi	2005*	2010	Değişim (%)
Nüfus	4.466.756	4.771.716	6,8
İşsizlik Oranı (%)	11,8	12,1	-
ISO 1000'deki Şirket Sayısı	45	52	-
Vergi Gelirleri (TL milyon)	15.772	33.358	111,5
Türkiye'nin Vergi Gelirlerindeki Payı (%)	13,5	13,5	-
İhracat (\$ milyon)	2.645	5.620	112,4
Türkiye'nin İhracatındaki Payı (%)	3,6	4,9	-
İthalat (\$ milyon)	4.723	9.051	91,6
Türkiye'nin İthalatındaki Payı (%)	4,6	5,5	-
Bankacılık Sektörü	2007	2011	Değişim (%)
Mevduat (TL milyon)	55.871	110.124	97,1
Nakdi Krediler (TL milyon)	28.836	78.288	171,5
Bankaların Şube Sayısı	813	1.033	27,1
TGA/Krediler (%)	3,6	2,9	-

*) Nüfus verileri 2007 yılına aittir.

2010 tarihli bir akademik çalışmaya²⁷³ ve 2012 tarihli bir başka araştırmaya²⁷⁴ göre de Ankara toplam gelişmişlik sıralamasında İstanbul'un ardından ikinci sırada yer almaktadır. 2012 araştırmasına göre Ankara sosyal gelişmişlik bakımından birinci; ekonomik gelişmişlik, işgücü gelişmişlik ve finansal gelişmişlik endeksleri bakımından ikinci sıradadır. Ankara özellikle uzman doktor, öğretim üyesi ve bin kişiye düşen otomobil sayısı gibi kriterlerde ön plandadır. 2010 yılı itibarıyla ISO-1000'de yer alan şirketlerin 51'i Ankara'da faaliyet göstermektedir. Ankara, 2010 yılında gerçekleştirdiği 5,6 milyar dolarlık ihracat ile Türkiye'nin en fazla ihracat yapan 5. ilidir.²⁷⁵

3.6.1.

Ankara ve Rekabetçilik

Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi (EDAM) ve Deloitte Türkiye tarafından hazırlanan 2009 tarihli "Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi" araştırmasına göre Ankara rekabetçilikte, insan sermayesinde ve yaratıcı sermayede birinci sırada yer almaktadır. 2009-2010 döneminde Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu (URAK) tarafından yapılan "İller Arası Rekabetçilik Endeksi" çalışmasına göre Ankara iller arası rekabetçilik sıralamasında ikinci sırada; "beşeri sermaye ve yaşam kalitesi" bakımından ise birinci sıradadır. Ayrıca CNBC-e Business Dergisi tarafından yapılan "Türkiye'nin Yaşanabilir İlleri Araştırması" sonuçlarına göre Ankara 2008, 2009, 2010 ve 2011'de "Türkiye'nin En Yaşanabilir Kenti" unvanını almıştır.²⁷⁶

EDAM-Deloitte araştırmasına göre en rekabetçi iller sıralamasında Ankara birinci sıradadır. Ayrıca Ankara, kişi başına yaratılan katma değer sıralamasında 81 il arasında birinci sırada yer almaktadır. Ankara, rekabetçilik endeksini oluşturan alt endeksler arasında insani sermaye, yaratıcı sermaye ve sosyal sermaye endekslerinde ilk sırada yer almıştır. Üniversite ve öğretim üyesi sayısının yüksekliği, patent ve benzeri başvurular gibi faktörler Ankara'yı özellikle yaratıcı sermaye endeksinde birinci sıraya yerleştirmektedir. Aynı çalışmada ekonomik etkinlik ve canlılık indeksine göre Ankara dokuzuncu, emek piyasaları indeksine göre ikinci sıradadır. İnsani sermaye endeksi ve ortalama bitirilen okul yılı arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Bu durum, Ankara'nın insan sermayesi bakımından oldukça avantajlı bir konumda olduğunu göstermektedir. Yaratıcı sermaye endeksinde Ankara'nın açık fark ile birinci sırada yer alması, insani sermaye endeksi ve ortalama bitirilen okul yılı ile doğrudan ilişkili bir durumdur. Ankara'da Türkiye'nin alanlarında en iyi fakültelerini bulunduran üniversiteler yer almaktadır. İnsan sermayesinin ve yaratıcı sermayenin oluşumunda ve gelişiminde üniversitelerin katkısı oldukça yüksektir. Sosyal sermaye endeksinde Ankara'yı birinci sıraya taşıyan değişkenler arasında yüz bin kişi başına düşen doktor sayısı, sinema sayısı, bin kişi başına gazete tirajı, kız okullaşma oranı, bin kişi başına sivil toplum örgütü, kişi başı konut elektrik tüketimi, net göç oranı ve okuma yazma oranları bulunmakta ve bunlar ilin sanayi ve teknoloji alanında gelişmişliği üzerinde pozitif etki yapmaktadır. Fiziki altyapı endeksi sıralamasında ise Ankara dördüncüdür. Fiziki altyapıyı etkileyen faktörler km² başına asfalt yol uzunluğu, km²'ye düşen demiryolu uzunluğu, kişi başına havayolu yükü, kişi başına havayolu yolcu sayısı, 1000 kişi başına otomobil, 1000 kişi başına ticari araç sayısı, 1000 kişi başına ADSL, sanayi elektrikliğin toplam tüketime oranı, kirli su arıtma yeterliliği ve katı atık arıtma yeterliliğidir. Bütün bu araştırmaların yansıttığı genel sonuç, Ankara'nın rekabetçilikte ve sanayi sektöründe oldukça önemli fırsatlara ve gelişme potansiyeline sahip olduğudur.

Türkiye'de toplam nüfusuna oranla en çok yükseköğretim nüfusu barındıran il Ankara'dır. Bölgenin toplam nüfusunun yaklaşık %15'i yüksek okul ve üzeri eğitim seviyesine sahiptir. Türkiye'nin önde gelen 14 üniversitesi ile Ankara ülkenin en fazla yüksek öğrenim kurumuna sahip olan ikinci ilidir. Ankara ayrıca Türkiye'de bilimsel yayına en çok katkı sağlayan il olup toplam 61.458 akademik yayınlı Türkiye'deki akademik yayınlara katkı payı %34,3'tür.

Sağlık altyapısı bakımından da güçlü bir durumda olan Ankara'da 46 kamu ve 25 özel olmak üzere toplam 71 hastane bulunmaktadır. Türkiye'de uluslararası akreditasyona sahip toplam 42 sağlık kuruluşunun yaklaşık %20'lik kısmı Ankara'da bulunmaktadır. Sağlık teknolojileri sektöründe Türkiye'deki firmaların %38,3'üne ev sahipliği yapan Ankara bu alanda Türkiye'nin ikinci ili konumundadır.²⁷⁷

Ankara coğrafi olarak ülkenin merkezinde olması nedeniyle bir kavşak konumunda olup, yüksek hızlı tren, yurtiçi ve yurtdışı uçuşlar ve karayolları bağlantılarıyla ulaşım ağlarının kesişim noktasındadır. Tamamlanan (Eskişehir, Konya) ve tamamlanacak olan (İstanbul, İzmir, Bursa, Sivas, İzmit, Samsun, Kars) yüksek hızlı tren (YHT) projeleri ile birlikte Ankara'nın pek çok merkezle olan bağlantıları oldukça kısalmış olacaktır. Bu durum hem ilgili illerin birbirleri arasında hem de Ankara'nın oldukça geniş bir bölge ile sosyo-ekonomik bütünleşmesinin artması anlamına gelecektir. Ankara'nın ulaşım ve turizm altyapısının önemli unsurlarından olan Esenboğa Havalimanı 2009 yılında Avrupa Uluslararası Havalimanları Konseyi (ACI Europe) tarafından verilen en iyi havalimanı ödülünü almıştır. 2010 yılında 43 dış hat ve 30 iç hat noktasına doğrudan uçuş gerçekleştirilmiştir.

Ankara'nın sahip olduğu tarım alanlarının büyük bir kısmında hububat tarımı yapılmaktadır. Ankara, Konya'dan sonra Türkiye'nin ikinci hububat üreticisi olup Polatlı, Haymana ve Bala en fazla hububat üretimine sahip ilçeleridir. Ayrıca kuru soğan, marul ve kavun üretiminde Türkiye birincisi, havuç, vişne ve yeşil mercimek üretiminde ise Türkiye ikincisidir.²⁷⁸

3.6.2.

Ankara Sanayisi

Dünya ekonomisinde son yıllarda gözlemlenen bir olgu ekonomide yerleşme eğilimlerinin artması ve kentsel ekonomilerin ortaya çıkmasıdır. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde iletişim, ulaşım ve teknolojide yaşanan gelişmeler yerleşim teorisinin hammadde ve pazara yakınlık gibi geleneksel değişkenlerinin önemini azaltırken, dünyanın herhangi bir yöresinde üretilen bir ürünün, herhangi bir bölgesinde satılabilmesi mümkün hale gelmiştir. Ticaret ve üretim faaliyetlerinin küreselleşmesi, yerleşme dinamiklerini hızlandırmış, kentsel ekonomilerin küresel ekonomide birer aktör olarak yer almasını sağlamıştır. Kitlesel üretime dayalı geleneksel sanayi bölgelerinde ve buralarda yer alan kentlerde bir gerileme süreci yaşanmaya; uluslararası hizmet ekonomisinin büyümesiyle bankacılık, finans gibi faaliyetlerin yoğunlaştığı Küresel Kentler ortaya çıkmaya; esnek üretim teknolojileri ve firmalar arası yatay bağlantılar yoluyla yeni/yerel sanayi odakları belirmeye başlamıştır. Önemi artan yerel ekonomilerin küresel rekabet içinde geliştirdiği strateji ve politikalar, yerel gelişme sürecinde önemli bir değişken olarak yer almaktadır. Bu kapsamda, yerel düzeyde fiziki, sosyal ve kurumsal alt yapısı gelişmiş yöreler ve iller, Türkiye’de küresel rekabetin getirdiği fırsatlardan daha fazla pay alabilmektedirler. Küresel rekabet süreci yerel uzmanlaşma sürecini de hızlandırmaktadır. Yerel girişimcilik, yerel kaynaklar, bilgi ve beceriler stoğu ve diğer yerel potansiyellere de bağlı olarak belirli sektörlerde uzmanlaşma becerisi gösterebilen yöreler, dünya ekonomisi içinde karşılaştırmalı bir üstünlük ve beraberinde rekabet avantajı elde edebilmektedirler.²⁷⁹ Günümüzdeki küresel kent kavramına ilişkin çalışmalara ve sınıflandırmalara göre Ankara, dünya kenti olmayan ancak dünya kentlerine

bağımlı olmayacak düzeyde hizmetlere sahip olan kendine yeterli kent kategorisindedir.

Ekonomik coğrafya ve bölgesel gelişme dinamiklerinde meydana gelen değişimlerde 1970’lerdeki iktisadi kriz dönemi bir dönüm noktası niteliğindedir. Yaşanan krizlere karşı, batılı ülkeler yeni iktisat politikaları ile karşılık vermiş ve beraberinde gelen uygulamalar, ekonomik faaliyetlerin mekândaki dağılımını da etkilemiştir. 1970’li yıllarda dünyada yaşanan gelişmeler, 1980’li yıllarda Türkiye’ye de yansımış ve ithal ikamesine dayalı iktisat politikaları yerine, dışa açık-ihracâta dayalı bir büyüme modeli benimsenmiştir. Yeni büyüme modeli sonrasında Türkiye’de sanayinin, yoğunlaşmış bulunduğu İstanbul, İzmir, Adana ve Ankara gibi geleneksel bölge merkezlerinden çevre illere yayılması ve sanayi geliştikçe merkez illerde hizmet sektörünün yükselmesi olgusu görülmektedir.

Merkez ve çevre bölgelerde sanayinin yoğunlaştığı sanayi bölgeleri ortaya çıkmaya başlamış, sanayi bölgelerini besleyen unsur ise KOBİ’ler (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler) olmuştur. KOBİ’lerin önemi dünya çapındaki rekabetle birlikte artmıştır. Uluslararası rekabet baskısı büyük ölçeğe ve kitlesel üretime dayalı bir üretim modülünden, esnek ve küçük ölçekli üretim modüllerine geçişi hızlandırmıştır. Rekabet; hiyerarşik yapılarıyla ölçek ekonomileri mantığı üzerine kurulu büyük işletmeleri, anlık talep değişimleri ve dalgalanmaları karşısında zorlarken, esnek üretim süreçleri ve teknolojileri temelinde yapılanmış ve ortak bir mekânda kümelenmiş KOBİ’ler, avantajlı konuma gelmiştir. Bu tür bir sanayi örgütlenme modeline esnek uzmanlaşma denilmekte ve yerel kalkınma literatüründe önemle üzerinde durulmaktadır.²⁸⁰

Nurettin Özdebir:

“21. yüzyıl aslında rekabetin, şehirlerin öne çıkmasıyla belirginleşeceği, şekil alacağı, aslında şehirlerin birbirleriyle olan rekabetinin o ülkelerin rekabet gücünü şekillendireceği bir yüzyıl. Bu anlamda Ankara kendisine çeşitli roller üstlenmek durumunda.”

Ankara güçlü ekonomik yapısıyla yaklaşık 1 milyon 342 bin kişiye istihdam sağlamaktadır. Kamu kurumları ağırlıklı yapısıyla hizmet sektörünün yoğun olduğu bir kent olmakla birlikte, KOBİ yoğun bir sanayi yapısına da sahiptir. Ankara’da hâlen faal 5 ve kuruluş süreci devam eden 7 olmak üzere toplam 12 organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Savunma sanayi, iş ve inşaat makineleri, medikal cihazlar gibi öne çıkan başarılı kümelenme örnekleri bölgeye istihdam ve kaynak sağlamaktadır.

Ankara’daki organize sanayi bölgelerini gösteren tabloya bakıldığında bölgelerin kuruluş yıllarının Ankara’daki sanayinin son dönemlerdeki hızlı gelişimini de yansıttığı görülecektir. Ankara’da Sanayi Odası’nın kuruluşundan sonra belirgin bir ivme kazanan ve 1980’li yıllardan itibaren iç ve dış koşulların etkisi ile daha da hızlanan sanayileşme 2013 itibarıyla Ankara’nın toplam 12 sanayi bölgesine sahip olmasını beraberinde getirmiştir. Ankara son yıllardaki büyük sanayi hamlesi ile memur, ticaret, tarım kenti kimliğinden sıyrılarak bir sanayi kenti kimliğine bürünmektedir. 2011 yılı itibarıyla Ankara’da bulunan OSB’lerde yer seçimi ve planlama aşamaları tamamlanmış 13.844 sanayi parseli üzerinde 10.945 tesis üretimde ve 175.000’den fazla kişiyi istihdam eder durumdadır. Savunma sanayi, iş ve inşaat makineleri, medikal cihazlar gibi sektörlerde kümelenmelerin görüldüğü OSB’lerin, özellikle yeni olanların, şehir merkezinden uzak ancak şehre ve ana yollara ulaşımı kolay olan merkezlerle inşa edildiği görülmektedir.

Ankara’da Organize Sanayi Bölgeleri²⁸¹

OSB Adı	İlçe	Kuruluş Yılı	Alanı		Faal İşyeri
			(ha)	Sayı	
Ankara Sanayi Odası I. OSB	Sincan	1977	954	323	238
Ankara Polatlı OSB	Polatlı	1996	267	88	17
Ostim (Ankara IV.) OSB	Yenimahalle	1997	476	4659	3753
Ankara Sanayi Odası II. ve III. (Türkobası-Alagöz) OSB	Sincan	2000	620	328	
Ankara - İvedik OSB	Yenimahalle	2001	488	7183	6905
Başkent (Sitiyak) OSB	Sincan	2001	1014	745	32
Ankara Anadolu OSB	Sincan	2002	410	383	
Şereflikoçhisar OSB	Şereflikoçhisar	2006	141	11	
Ankara Polatlı Ticaret Odası	Polatlı	2008			
Ankara Dökümcüler İhtisas OSB	Sincan	2009	245		
Ankara Çubuk Hayvancılık İhtisas OSB	Yenimahalle	2006	255	124	
Uzay ve Havacılık İhtisas OSB	Kazan	2012*			

*: Kuruluş çalışmaları 2012 yılında başlamış olup hâlen devam etmektedir.

Ankara'daki sanayi üretimin büyük kısmı Sincan, Akyurt, Çubuk ve il merkezine yakın olan İvedik ile Ortadoğu Sanayi ve Ticaret Merkezi (OSTİM) Organize Sanayi bölgelerinde gerçekleşmektedir. OSTİM, Türkiye'nin en büyük küçük ve orta boy sanayi üretim alanı iken ASO I. OSB, Sincan'ı Ankara'nın en büyük ilçesi haline getirmiştir. Ankara savunma sanayinin merkezi konumundadır. Genelkurmay Başkanlığı, Kuvvet Komutanlıkları, Milli Savunma Bakanlığı, Savunma Sanayi Müsteşarlığı gibi kurumların ve KOSGEB, Makina İmalatçıları Birliği, Türk Loydu ve OSTİM Savunma ve Havacılık Kümelenmesi (OSSA) gibi savunma sanayi için büyük önem arz eden destekleyici kurumların Ankara'da konumlanması Ankara'yı savunma sanayinin mekânsal üssü haline getirmiştir. Özellikle elektrik, elektronik ve bilişim gibi bilgi ve sermaye yoğun ve büyük firmaların çoğu Ankara'dadır. 1972'de TÜBİTAK Savunma Sanayii Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü (SAGE), 1984'te Türk-Amerikan işbirliği ile Türk Havacılık ve Uzay Sanayi A.Ş. (TAI-TUSAŞ) kurulmuştur. Ayrıca ASELSAN (1975), Aremsan Elektrik Makina Sanayii ve Ticaret Ltd. Şti (1976), Müsan Makina Üretim San. Ve Tic. A.Ş. (1976), Barış Elektrik Endüstrisi A.Ş. (1979), HAVELSAN (1982), FMC-Nurol Savunma Sanayi A.Ş. (FNSS) (1987), MİKES Elektronik Sistemleri A.Ş. (1987), Roketsan A.Ş. (1988), Marconi Komünikasyon A.Ş. (SELEX) (1989), Gate Elektronik San. Ve Tic. A.Ş. (1989), Nurol Makine Sanayii A.Ş. (1992), Milsoft Yazılım Teknolojileri A.Ş. (1998), Aydın Yazılım ve Elektronik San. A.Ş. gibi kuruluşlar da Ankara'da bulunmaktadır.

Savunma Sanayi Müsteşarlığı'nın belirlediği Türkiye'nin önde gelen 25 savunma sanayi kuruluşundan 16'sı, ilk 10'da yer alan firmaların ise 8'i Ankara'da bulunmaktadır. Büyüklük sıralamasına göre bu sekiz firma ASELSAN, TAI, MKEK, FNSS, HAVELSAN, STM, ROKETSAN ve Nurol Makine'dir. İlk 25 listesine giren diğer firmalar ise MİKES, Aydın Yazılım, MİLSOFT, ATEL, HTR, SDT, Koç Bilgi ve Barış Elektrik'tir. ASELSAN,

dünyanın en büyük 100 savunma sanayi şirketi listesine giren tek Türk savunma sanayi şirkettir. 2009 yılı verilerine göre Ankara firmaları Savunma Sanayi Müsteşarlığı tarafından belirlenen 40 firmaya ait toplam savunma ürünleri ihracatının %71'ini, sivil havacılık ürünleri ihracatının ise %57'sini gerçekleştirmiştir. Toplam AR-GE harcamalarının da %71'i Ankara'da bulunan firmalarca yapılmıştır. Ankara'daki savunma sanayi firmaları kara araçları, havacılık ve uzay, elektrik, elektronik, silah, mühimmat, roket ve füze, bilişim, giyimkuşam, Ar-Ge ve mühendislik, malzeme, kalıp ve parça üretimi alanlarında faaliyet göstermektedir. 2010 yılından itibaren Türk Silahlı Kuvvetleri Lojistik Sergisinin, Türk Silahlı Kuvvetler Lojistik Komutanlığı ile Ankara Sanayi Odası'nın birlikte ve iki yılda bir Ankara'da düzenlenmesi kararlaştırılmıştır.

Sağlık teknolojileri sektöründe Türkiye'deki firmaların %38,3'ünü barındıran Ankara bu alanda Türkiye'de ikinci sıradadır. Medikal cihaz üretiminin çeşitliliği ve sektörü destekleyecek işkollarının varlığı şehri medikal sektörünün merkezlerinden biri haline getirmiştir. Ankara, Türkiye sağlık sektörü gelişmişlik sıralamasında birinci sıradadır. Türkiye'de sağlık teknolojileri alanında teknoparklarda faaliyet gösteren 104 firmanın %41'i Ankara'daki teknoparklarda yer almaktadır. OSTİM Medikal Sanayi Kümelenmesi ile Ankara Sanayi Odası, KOSGEB, Fatih Üniversitesi, ODTÜ ve ODTÜ Teknokent, Başkent Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi arasında işbirliği Ankara'daki üniversiteler ile medikal sanayi arasındaki yakın ilişkinin sonucudur.

İş ve inşaat makineleri sektörü de Ankara sanayinde önemlidir. Makine üreticisi firmaların yanı sıra Ankara'da faaliyet gösteren firmaların büyük çoğunluğu büyük iş makinesi üreticilerine yedek parça üretimi yapmaktadır. İş makineleri tanımına inşaat amacıyla kullanılan vinçler, dozer, greyder ve ekskavatörler, küreyiciler, yükleyiciler, kazıcı yükleyiciler, ağır iş makineleri ve aksesuar parçaları girmektedir. İnşaat makine-

leri ise hidrolik havalı deliciler, dozer, greyder ve ekskavatörler ve kazıcı yükleyiciler gibi hafriyat makinelerini, kamyon, skreyper, taşıma alanında kullanılan yükleyiciler ve vinçleri kapsamaktadır. İş ve inşaat makinelerini kullanan büyük kamu kurumlarının merkezleri Ankara'da bulunmakta ve yedek parçaları Ankara'dan diğer illere gönderilmektedir. İlgili sektörde Ankara ülke ihtiyacının %80'ini karşılar durumdadır. İş ve inşaat makineleri imalatında, madencilik ve taşocaklığı sanayi dâhil olmak üzere, Ankara'da 350 firma bulunmaktadır. Bu firmalar OSTİM, Sincan ve İvedik OSB'lerinde yer almaktadır.

Ankara'da sürdürülmekte olan bazı üretim faaliyetleri konuları itibarıyla Türkiye'de tek olma özelliğine sahiptir. Rulman ile seri halde dişli üretimi, trafik araçlarında kullanılan Hız Tesbit Radar Cihazı, ilaç hammaddesi olarak kullanılan morfin ile dializ makinası üretimleri sadece Ankara'da gerçekleştirilmektedir.

Nurettin Özdebir:

“Üretim yapmak gerçekten meşakkatli bir iş, gönül verme işi. Ama bir değer yaratmak, bir katma değer yaratmak, bir üretim yapmak, sıfırdan bir şeyi alıp değer haline getirmek ayrıca çok zevkli bir şey. Yoksa bu zevk olmasaydı, bu tatmin olmasaydı herhalde insanlar bu kadar meşakkatli işleri yapmazlardı.”

Ankara'da gerçekleştirilen sanayi üretimi içinde OECD tanımlı ileri teknoloji sektörlerinin bazıları (medikal aletler, elektronik, hava taşıtları, savaş araçları, silah ve mühimmat) yer almaktadır. Türkiye'nin ileri teknoloji üretimi iller bazında değerlendirildiğinde, İstanbul %35'lik pay ile ilk sırada ve Ankara %13'lük pay ile ikinci sırada bulunmaktadır. 1995-2011 dönemi dikkate alındığında ileri teknoloji patent/faydalı model başvurularında İstanbul'un ardından Ankara ikinci sıradadır. İleri teknoloji alanında yapılan patent/faydalı model başvurularında öne çıkan diğer iller Manisa ve Kocaeli'dir. Bu dört ildeki ileri teknoloji üretiminin 2010 yılı uluslararası ton fiyatı esas alındığında, Ankara 23.500 dolarlık satış fiyatı ile en kıymetli üretim yapan il ünvanını almaktadır. Ankara'yı 20.000 dolarlık uluslararası satış fiyatı ile Manisa, 14.000 dolar ile İstanbul ve 10.000 dolar ile Kocaeli takip etmektedir.²⁸²

İzleyen tablolarda yer alan 2011 ve 2012 yılları itibarıyla Türkiye'nin ilk ve ikinci 500 büyük firması sıralamalarında yer alan ASO üyesi firmalar, Ankara sanayinin günümüzdeki bileşimini ve önemini yansıtmaktadır.

Türkiye'nin En Büyük 500 Firması Arasında Yer Alan ASO Üyeleri (2011)²⁸³

	Sıra No	Sıra No	Üretimden
	2011	2010	Satışlar (TL)
1	4	2	EÜAŞ Elektrik Üretim A.Ş. Genel Müdürlüğü
2	16	18	Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu
3	21	17	Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.
4	26	30	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
5	35	41	Türk Traktör ve Ziraat Makineleri A.Ş.
6	38	43	Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü
7	42	45	Aselsan Elektronik San. ve Tic. A.Ş.
8	47	55	TUSAŞ-Türk Havacılık ve Uzay Sanayii A.Ş.
9	77	116	Koza Altın İşletmeleri A.Ş.
10	82	106	Tüprağ Metal Madencilik San. ve Tic. A.Ş.
11	85	84	Noksel Çelik Boru Sanayi A.Ş.
12	86	90	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu Genel Müdürlüğü
13	101	142	MAN Türkiye A.Ş.
14	163	140	Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü
15	200	261	HİDROMEK Hidrolik ve Mekanik Makina İmalat San. ve Tic. A.Ş.
16	204	148	Park Termik Elektrik San. ve Tic. A.Ş.
17	219	269	Eti Soda Üretim Pazarlama Nakliyat ve Elektrik Üretim San. ve Tic. A.Ş.
18	239	235	Cimpor Yibitaş Çimento San. ve Tic. A.Ş.
19	252	214	Oyak Beton San. ve Tic. A.Ş.
20	270	-	Mitaş Enerji ve Madeni İnşaat İşleri T.A.Ş.
21	272	316	Havelsan Hava Elektronik San. ve Tic. A.Ş.
22	295	236	ROKETSAN Roket San. ve Tic. A.Ş.
23	297	265	Demir Export A.Ş.
24	313	-	Erkunt Traktör Sanayii A.Ş.
25	314	336	Ortadoğu Rulman San. ve Tic. A.Ş.
26	362	98	Park Teknik Elektrik Madencilik Turizm San. ve Tic. A.Ş.
27	382	474	Şahinler Metal San. ve Tic. A.Ş.
28	392	487	Şa-Ra Enerji İnşaat Tic. ve San. A.Ş.
29	398	360	Nuh'un Ankara Makarnası San. ve Tic. A.Ş.
30	417	456	Yayla Agro Gıda Sanayi ve Nakliyat A.Ş.
31	436	-	Erkunt Sanayi A.Ş.
32	448	495	Yiğit Akü Malzemeleri Nakliyat Turizm İnşaat San. ve Tic. A.Ş.
33	458	347	FNSS Savunma Sistemleri A.Ş.
34	465	-	Yakupoğlu Tekstil ve Deri San. Tic. A.Ş.
			TOPLAM
			28.861.996.166

Not: Renkli yazılmış firmalar ASO üyesi kamu kuruluşlarını göstermektedir. 2011 yılında 7 Kamu ve 27 Özel olmak üzere toplam 34 firma sıralamada yer almaktadır.

Türkiye'nin En Büyük 500 Firması Arasında Yer Alan ASO Üyeleri (2012)²⁸⁴

TÜRKİYE'NİN EN BÜYÜK İLK 500 FİRMASI ARASINDA YER ALAN ASO ÜYELERİ (2012 YILI)				
	Sıra No 2011	Sıra No 2011	Kuruluşlar	Üretimden Satışlar (TL)
1	5	4	EÜAŞ Elektrik Üretim A.Ş. Genel Müdürlüğü	6.939.885.287
2	15	16	Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu	2.886.203.748
3	16	21	Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.	2.682.799.694
4	25	26	Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı	2.174.138.647
5	32	35	Türk Traktör ve Ziraat Makineleri A.Ş.	1.781.623.268
6	41	38	Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü	1.487.462.707
7	46	42	Aselsan Elektronik San. ve Tic. A.Ş.	1.369.000.241
8	67	82	Tüprag Metal Madencilik San. ve Tic. A.Ş.	1.085.155.678
9	72	77	Koza Altın İşletmeleri A.Ş.	1.041.141.929
10	83	47	TUSAŞ-Türk Havacılık ve Uzay Sanayii A.Ş.	833.745.217
11	103	86	Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu (M.K.E.K.) Genel Müdürlüğü	720.468.350
12	114	85	Noksel Çelik Boru Sanayi A.Ş.	630.771.402
13	123	200	HİDROMEK Hidrolik ve Mekanik Makina İmalat San. ve Tic. A.Ş.	570.217.398
14	143	163	Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü	518.223.146
15	149	101	Man Türkiye A.Ş.	505.717.339
16	193	295	ROKETSAN Roket San. ve Tic. A.Ş.	413.932.047
17	201	219	Eti Soda Üretim Pazarlama Nakliyat ve Elektrik Üretim San. ve Tic. A.Ş.	402.785.357
18	223	272	HAVELSAN Hava Elektronik San. ve Tic. A.Ş.	372.614.302
19	234	204	Park Termik Elektrik San. ve Tic. A.Ş.	356.504.296
20	246	239	Cimpor Yıbitaş Çimento San. ve Tic. A.Ş.	341.416.534
21	263	270	Mitaş Enerji ve Madeni İnşaat İşleri T.A.Ş.	310.866.956
22	267	252	Oyak Beton San. ve Tic. A.Ş.	306.183.967
23	298	458	FNSS Savunma Sistemleri A.Ş.	278.218.197
24	329	314	Ortadoğu Rulman San. ve Tic. A.Ş.	248.048.121
25	333	392	Şa-Ra Enerji İnşaat Tic. ve San. A.Ş.	244.869.670
26	337	-	Genpower Jeneratör San. ve Tic. A.Ş.	242.498.336
27	359	398	Nuh'un Ankara Makarnası San. ve Tic. A.Ş.	229.190.983
28	377	-	Emek Boru Makina San. ve Tic. A.Ş.	218.860.497
29	393	313	Erkunt Traktör Sanayii A.Ş.	213.243.706
30	412	382	Şahinler Metal San. ve Tic. A.Ş.	200.728.951
31	428	448	Yiğit Akü Malzemeleri Nakliyat Turizm İnşaat San. ve Tic. A.Ş.	194.931.050
32	469	417	Yayla Agro Gıda Sanayi ve Nakliyat A.Ş.	180.133.900
33	476	297	Demir Export A.Ş.	178.070.546
34	307	-	-	-
				30.159.651.467

Not: Renkli yazılmış firmalar ASO üyesi kamu kuruluşlarını göstermektedir. 7 kamu ve 27 özel olmak üzere toplam 34 firma sıralamada yer almaktadır.

Türkiye'nin En Büyük İkinci 500 Firması Arasında Yer Alan ASO Üyeleri (2011)²⁸⁵

	Sıra No	Sıra No	Kuruluşlar	Üretimden Satışlar (TL)
	2010	2009		
1	21	-	Genpower Jeneratör San. ve Tic. A.Ş.	152.921.705
2	63	-	Meteksan Matbaacılık ve Teknik San. Tic. A.Ş.	141.643.697
3	64	25	BAŞTAŞ Başkent Çimento San. ve Tic. A.Ş.	141.110.958
4	70	-	Kozlu Gıda İmalat San. Tic. ve Taşımacılık A.Ş.	139.468.441
5	73	51	ASAŞ Ambalaj Baskı San. ve Tic. A.Ş.	138.138.175
6	81	116	Nitromak DNX Kimya Sanayii A.Ş.	136.390.945
7	93	53	Emek Boru Makina San. ve Tic. A.Ş.	134.798.857
8	96	-	Birlik Pazarlama San. ve Tic. A.Ş.	134.106.085
9	102	72	İşbir Sünger Sanayi A.Ş.	131.894.112
10	106	244	Çelikler Taahhüt İnşaat ve Sanayi A.Ş.	131.568.949
11	112	-	Prekons İnşaat Sanayi A.Ş.	130.351.719
12	183	62	Ankara Un Sanayii A.Ş.	115.657.889
13	189	-	Çamsan Poyraz Ağaç Ürünleri Turizm İnşaat Tarım Enerji San.ve Tic. A.Ş.	114.444.137
14	292	310	Akdaş Döküm San. ve Tic. A.Ş.	97.307.486
15	354	463	İba Kimya San. ve Tic. A.Ş.	89.355.235
16	385	83	Baştaş Hazır Beton San. ve Tic. A.Ş.	86.014.263
17	392	-	Dorçe Prefabrik Yapı ve İnşaat San. ve Tic. A.Ş.	85.643.189
18	396	-	Ulusoy Elektrik İmalat Taahhüt Ticaret A.Ş.	85.230.254
19	428	394	Çepaş Galvaniz Demir Çelik Madencilik İnşaat Nakliyat Tic. Ve San. A.Ş	81.652.195
20	437	408	Samur Halıları San. ve Tic. A.Ş.	80.729.495
21	440	339	Sultan Et ve Gıda Ürt. Tic. ve Paz. Ltd. Şti.	80.647.577
22	455	445	EMS Mobil Sistemler ve Hastane Malzemeleri İnş. San. ve Tic. A.Ş.	77.930.729
			TOPLAM	2.507.006.092

Not: Sıralamada 22 özel firma yer almaktadır.

Türkiye'nin En Büyük İkinci 500 Firması Arasında Yer Alan ASO Üyeleri (2012)²⁸⁶

TÜRKİYE'NİN EN BÜYÜK İKİNCİ 500 FİRMASI ARASINDA YER ALAN ASO ÜYELERİ (2012 YILI)				
	İkinci 500		Kuruluşlar	Üretimden Satışlar (Net) (TL)
	Sıra No			
	2012	2011		
1	14	64	BAŞTAŞ Başkent Çimento San. ve Tic. A.Ş.	162.914.002
2	15	70	Kozlu Gıda İmalat San. Tic. ve Taşımacılık A.Ş.	162.248.528
3	24	102	İşbir Sünger Sanayi A.Ş.	160.154.214
4	69	73	ASAŞ Ambalaj Baskı San. ve Tic. A.Ş.	147.234.333
5	70	-	Erkunt Sanayi A.Ş.	145.581.656
6	110	112	Prekons İnşaat Sanayi A.Ş.	136.767.604
7	125	63	Meteksan Matbaacılık ve Teknik San. Tic. A.Ş.	133.118.706
8	129	396	Ulusoy Elektrik İmalat Taahhüt ve Ticaret A.Ş.	132.634.925
9	143	81	Nitromak DNX Kimya Sanayii A.Ş.	129.579.115
10	146	392	Dorçe Prefabrik Yapı ve İnşaat San. Tic. A.Ş.	128.741.055
11	155	189	Çamsan Poyraz Ağaç Ürünleri Turizm İnşaat Tarım Enerji San. ve Tic. A.Ş.	127.153.958
12	186	-	Termikel Madeni Eşya San. İhr. ve İth. Tic. A.Ş.	122.735.930
13	220	183	Ankara Un Sanayii A.Ş.	116.627.286
14	258	-	Elektromed Elektronik Sanayi ve Sağlık Hizmetleri A.Ş.	110.516.790
15	277	385	Baştaş Hazır Beton San. ve Tic. A.Ş.	108.309.962
16	298	292	Akdaş Döküm San. ve Tic. A.Ş.	104.687.651
17	313	-	Mikropor Makina San. ve Tic. A.Ş.	102.643.458
18	343	354	İba Kimya San. ve Tic. A.Ş.	96.949.381
19	387	106	Çelikler Taahhüt İnşaat ve Sanayi A.Ş.	91.487.501
20	402	437	Samur Halıları San. ve Tic. A.Ş.	90.190.265
21	411	428	Çepaş Galvaniz Demir Çelik Madencilik İnş. Nak. Tic. ve San. A.Ş.	88.395.690
22	444	-	Ankara Ofis Yem Gıda ve Makina San. Tic. A.Ş.	83.975.105

Ankara Sanayi Odası'nda hâlen mevcut olan 32 Meslek Grubuna göre faaliyet göstermekte olan firma sayıları Ankara'da imalat sanayinin bugünkü görünümünü de yansıtmaktadır. Meslek Gruplarının ASO'nun kuruluşundan günümüze kadar olan gelişimi ise Ankara sanayisinin zaman içindeki gelişiminin bir göstergesi olarak düşünülebilir. (bkz. Ekler)

Ankara Sanayi Odası Meslek Gruplarına Göre Firma Sayıları (2013)²⁸⁷

	MESLEK GRUBU ADI	FİRMA SAYISI
1	MADENCİLİK SANAYİ	72
2	MEDİKAL SANAYİ	110
3	MUHTELİF GIDA SANAYİ	308
4	UN VE UNLU MAMÜLLER SANAYİ	104
5	İPLİK, ÖRME VE DOKUMA SANAYİ	83
6	KONFEKSİYON VE DERİ SANAYİ	194
7	ORMAN ÜRÜNLERİ SANAYİ	80
8	KÂĞIT ÜRÜNLERİ VE BASKI İŞLERİ SANAYİ	213
9	PETROL VE KİMYA SANAYİ	269
10	KAUÇUK VE KAUÇUK ÜRÜNLERİ SANAYİ	52
11	PLASTİK VE PLASTİK ÜRÜNLERİ SANAYİ	209
12	CAM VE CAM ÜRÜNLERİ SANAYİ	73
13	YAPI ELEMANLARI İMALAT SANAYİ	173
14	HADDE VE BORU SANAYİ	105
15	DÖKÜM SANAYİ	159
16	DEMİR VE METAL İŞLERİ SANAYİ	405
17	ALÜMİNYUM DOĞRAMA İMALAT SANAYİ	147
18	FABRİKASYON METAL ÜRÜNLERİ SANAYİ	87
19	MADENİ EŞYA SANAYİ	57
20	ELEKTRONİK SANAYİ	128
21	ELEKTRİK SANAYİ	211
22	EV VE OFİS ALETLERİ DAYANIKLI TÜKETİM MALLARI SANAYİ	75
23	ISITMA VE İKLİMLENDİRME CİHAZLARI SANAYİ	83
24	GENEL AMAÇLI MAKİNA VE YEDEK PARÇA SANAYİ	257
25	MOTORLU KARA TAŞITLARI, TARIM ALETLERİ VE YEDEK PARÇA SANAYİ	306
26	SANAYİ VE İNŞAAT MAKİNALARI İMALAT SANAYİ	249
27	ASANSÖR SANAYİ	71
28	MOBİLYA SANAYİ	251
29	DİĞER İMALATLAR VE BİLGİSAYAR YAZILIMLARI SANAYİ	104
30	İNŞAAT VE TESİSAT MÜTEAHHİTLERİ	445
31	ALT YAPI MÜTEAHHİTLERİ	171
32	TAŞOCAKÇILIĞI SANAYİ	72
	TOPLAM	5323

**Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Ankara Sanayi Odası 49. Yıl Başarı Ödülleri Töreninde
27 Aralık 2012**

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Ankara Sanayi Odası 43. Yıl Başarı Ödülleri Töreninde - 19 Ocak 2006

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Ankara Sanayi Odası 40. Yıl Başarı Ödülleri Töreni Sonrasında ASO Şeref Üyelerine Plaket Verdi - 30 Ekim 2003

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Ankara Sanayi Odası 46. Yıl Başarı Ödülleri Töreni ile ASO I. OSB'nde Yer Alan 26 Fabrikanın Açılış Töreninde - 9 Haziran 2009

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Ankara Sanayi Odası 2005 Yılı Başarı Ödülleri Töreninde - 6 Temmuz 2006

Nurettin Özdebir:

“Ankara’nın rekabetçilik endeksine baktığımız zaman Ankara’daki hemen hemen bütün sanayi üretimlerinin rekabetçilik endeksindeki sıralaması 1’in üzerinde. 1, rekabet edebilir demek. Burada 1’den başlayıp 30’a kadar yükselen sektörlerimiz var. Makine imalatı konusunda Ankara en rekabetçi illerimizden bir tanesi. Savunma sanayini tartışmaya gerek yok, Ankara artık savunma sanayinin merkezi. Ve bu böyle de devam edecek. Bununla beraber sivil havacılık alanı, yani savunma sanayinin yanında havacılığın sivil alanında da çok ciddi üretimler yapılmaya başlandı Ankara’da. Şu anda belki yerli uçağımızı yapmıyoruz, ama dünyanın uçak üreten bir sürü işletmesine, bir sürü fabrikasına, firmasına yedek parçalar üretiyoruz, önemli parçalar üretiyoruz. Artık bunları sadece parça değil, sistem olarak üretiyoruz. Gövdesini üretiyoruz, kanadını üretiyoruz, iniş takımını üretiyoruz... Bunları bir arada düşündüğümüz zaman Ankara sanayisi makine imalatında, savunma sanayinde, havacılık ve uzay sektöründe... iyi yolda gidiyor. Burada Ankara sanayisi olarak ciddi bir rekabet üstünlüğümüz var, bu üstünlüğümüzü daha da geliştireceğiz... Elektronik sanayi, yalnız savunma sanayinin bir kolu olarak elektronik sanayi değil ki biliyorsunuz telsizler, radarlar, çeşitli sistemler üreten firmalarımız var. Bunların içerisinde ASELSAN sektöründe dünyada ilk 100 içerisinde yer alan bir kuruluş... Elektronik üretimi dediğimiz zaman bunun içerisinde artık evlerde kullandığımız en ufak alete kadar gömülü yazılımlar var. Yazılım sektörü bunu destekleyen en önemli sektörlerden bir tanesi. Ankara’daki teknoparklar özellikle bu alanda son derece önemli işler yapıyorlar... Şimdi yeni bir rol üstlenmeye çalışıyoruz raylı taşıt sistemleriyle ilgili ve bu sektörü de Ankara’ya kazandırmaya çalışıyoruz.

Şu anda iki tane fabrika kurulmak üzere... Bu pazarlar önümüzdeki dönemde gelişecek sektörler. Özellikle orta gerilim malzemelerinin üretimi konusunda da Ankara diğer illerimize fark atmış durumda. Çok ciddi üretimler var ve bunların pek çoğu da kendi mühendislerimizin tasarımı, kendimizin geliştirdiği ve bütün dünyaya satmış olduğumuz ürünler var... Ankara motorlu taşıtlarda, özellikle traktörde, 3 tane traktör fabrikasıyla Türkiye’nin traktörünü üreten ve bunu ihraç eden bir sanayi şehri aynı zamanda. Bunların yan sanayileriyle beraber binlerce insanın istihdam edildiği bir alan başlı başına zirai aletler ve traktör... İş ve iş makineleri ve bunların yedek parçaları üretimi Ankara’daki önemli sektörlerden ve Ankara’nın artık mührünü vurduğu alanlardan bir tanesi... Müteahhitlik sektöründe dünyanın ilk 225 müteahhitlik firması arasında 16 tane Ankaralı firma yer aldı, bunlar da bizim üyelerimiz...”

Türkiye’nin 2010 yılında gerçekleştirdiği yaklaşık 114 milyar dolarlık ihracatın %5’i ve toplam 185 milyar dolarlık ithalatın %10’u Ankara tarafından gerçekleştirilmiştir. En çok ithalat madencilik ve imalat sektörlerinde yapılmıştır. 2009 yılında Ankara 120,2 milyon dolar uluslararası doğrudan yatırım çekmiştir. 2010 yılı sonu itibarıyla Ankara’da yaklaşık 100 ülkeden 1.696 yabancı sermayeli şirket faaliyet göstermektedir.

İlk 1000 İhracâtçı Firmanın İllere Göre Dağılımı²⁸⁸

İL	2007	2008	2009	2010	2011
İSTANBUL	535	503	492	483	475
İZMİR	63	65	67	66	66
BURSA	57	55	52	55	48
GAZİANTEP	33	48	49	53	63
ANKARA	42	48	52	47	45
KOCAELİ	41	47	41	44	62
DENİZLİ	29	28	22	27	23
HATAY	17	16	23	19	17
ADANA	15	15	15	17	17
MANİSA	16	18	20	20	14
DİĞER	156	159	165	169	170

Ankara İli İhracât ve İthalât Değerleri²⁸⁹

Yıl	Ankara İli		İhracatçı		Ankara İli		İthalatçı		İhracatın İthalatı	
	İhracat (bin \$)	Oranı (%)	Firma Sayısı	İthalat (bin \$)	Oranı (%)	Firma Sayısı	Karşılama Oranı (%)			
2005	2.645.499	3,60	2.587	4.722.939	4,04	4.799	56,01			
2006	3.596.924	4,20	2.720	5.478.995	3,92	5.042	65,64			
2007	4.240.969	3,95	2.947	6.819.203	4,00	5.476	62,19			
2008	5.361.209	4,06	3.220	7.869.443	3,89	5.501	68,12			
2009	4.911.248	4,81	3.340	7.303.001	5,18	5.411	67,24			
2010	5.621.013	4,93	3.403	9.050.989	4,87	5.808	62,10			
2011	6.597.118	4,89	3.694	11.917.402	4,94	6.499	55,35			
2012	7.138.029	4,68	3.846	10.489.215	4,42	6.242	68,05			

Nurettin Özdebir:

“Başkent olmak Ankara’ya çok fazla bir marka değeri katmıyor... Başkent olma Ankara’nın birtakım özelliklerini ve kabiliyetlerini zaman zaman maskeliyor, onun önüne geçiyor. Yani Ankara denildiği zaman ilk önce işte Parlamento, Anıtkabir, Başbakanlık, Bakanlıklar bunlar akla geliyor. Halbuki Ankara’nın bunların dışında da değerleri var, bu özelliklerin maalesef farkına varamıyoruz. Ben mümkün olduğu kadar, gücümün yettiği kadar Ankara’nın bu özelliklerini öne çıkartmaya çalışıyorum. Ankara bir sağlık şehri, çok kaliteli hastanelerinin bulunduğu bir şehir, çok kaliteli üniversitelerin bulunduğu bir şehir, bir öğrenci şehri aynı zamanda Ankara. Ama bütün bunların yanında bir sanayi şehri, çok ciddi anlamda üretimi olan bir şehir. Altı tane teknoparkı var ve çok güzel çalışan teknoparklar bunlar. Ankara Sanayi Odası olarak da bunların pek çoğunun kurucu ortakları arasındayız. Bu teknoparklarda çok güzel şeyler üretiliyor. [Ancak] Bunlar kamuoyuyla çok fazla paylaşamıyor. Ve Ankara sanayisi özellikle Savunma Sanayinin Ankara’da olmasıyla beraber daha farklı bir iş tutma şekli[ne], daha farklı bir anlayış[a] geçti. Süreç yönetimi olarak çok şey öğrendik; buradaki büyük firmaların, ana yüklenici firmaların, çok uluslu şirketlerin ve bu şirketlerde yetişmiş elemanların Ankara piyasasında sirkülasyonu Ankara çok şeyler kazandı. Kabını bu anlamda ciddi bir şekilde kırarak yeni firmalar ortaya çıkarttı. Bu anlamda bir örnek olarak, Türkiye’nin ihracattaki ton başına ortalama fiyatı 1.600 dolardır. Bir ölçü olması açısından Ankara’nın ton başına ihracatının ortalama fiyatı 23.500 dolar. Türkiye ortalamasının ne kadar üzerinde olduğunu, Ankara’nın ne kadar teknolojik ürünler ürettiğinin ve ihraç ettiğinin en güzel göstergesi, en objektif kriterlerle gösterilecek sembolü. Bu anlamda Ankara ciddi bir sanayi şehri oldu ve yoluna devam ediyor.”

2010 yılı itibarıyla Ankara, iller arasında ihracat bakımından beşinci ve ithalat bakımından üçüncü sırada yer almıştır. Yine 2010’da Ankara’da toplam 3.420 firma ihracat yaparken ithalatçı firma sayısı 5.792 olmuştur. Ankara’da ihracatın ithalatı karşılama oranı Türkiye ortalaması olan %61,42’nin altındadır. Türkiye’nin 2010 yılında gerçekleştirdiği 171 milyar TL’lik ihracatın yaklaşık 8,5 milyar TL’lik kısmı Ankara’dan yapılmıştır. Bu pay içinde en önemli sektör imalat sanayine aittir. Aynı dönemdeki toplam 279 milyar TL’lik ithalatın yaklaşık 29 milyar TL’lik kısmı da Ankara’dan yapılmıştır. Ankara’nın 2010 yılında en çok ithalat yapan sektörleri madencilik ve imalattır.²⁹⁰

2010 yılı itibarıyla orta ve ileri teknoloji ürün ihracatında Ankara Türkiye genelinde dördüncü sırada bulunmaktadır. İhracata konu olan malların üretiminde çeşitlilik bakımından ise üçüncü sıradadır.²⁹¹ Ankara ili ihracatında son yıllarda Çin, ABD, Irak, Almanya gibi ülkelerin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. 2012 itibarıyla ise Ankara’nın ihracatında ilk üç sırayı alan ülkeler Çin, ABD ve Irak’tır.

Ankara İli İhracâtında İlk On Ülke (2008-2010)²⁹²

	2008		2009		2010
Ülke	Değer (Milyon \$)	Ülke	Değer (Milyon \$)	Ülke	Değer (Milyon \$)
Almanya	343	Çin	333	Çin	440
Çin	319	Irak	319	ABD	322
ABD	305	Libya	293	Libya	316
Irak	260	ABD	262	Irak	311
Rusya	255	Almanya	255	Almanya	251
Azerbaycan	235	Azerbaycan	200	Azerbaycan	237
İtalya	223	İtalya	169	İtalya	185
İspanya	220	Yunanistan	163	Türkmenistan	167
Libya	204	Cezayir	162	Suriye	155
Cezayir	173	İspanya	135	Rusya	136

Ankara İli İhracâtında İlk On Ülke (2011-2012)²⁹³

	2011		2012
Ülke	Değer (Milyon \$)	Ülke	Değer (Milyon \$)
Irak	477	Çin	541
Çin	348	ABD	489
ABD	329	Irak	481
Almanya	306	Almanya	263
Rusya	221	İtalya	254
Türkmenistan	194	Birleşik Krallık	234
Yunanistan	193	Yunanistan	219
Azerbaycan	180	Azerbaycan	215
İtalya	158	Suudi Arabistan	195
Birleşik Krallık	137	Türkmenistan	189

3.6.3.

Ankara'da Teknoparklar

Ankara AR-GE, yenilikçilik ve bilişim alanlarında güçlü bir altyapıya sahiptir. Teknoloji üretimi ve diğer sektörlere yayılımı amacıyla kurulmuş olan Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve TOBB Üniversitesi Teknoparkları olmak üzere Ankara'da 6 adet teknopark bulunmaktadır. Türkiye'deki toplam 39 teknoparkın 6'sını barındıran Ankara bu alanda birinci sıradadır. Teknoparkların en eskisi ve şirket sayısı bakımından en büyüğü 2001 yılında kurulan ve 258 işyeri bulunan ODTÜ Teknokent, alan bakımından en büyüğü ise 2000 dönümden fazla araziyle Hacettepe Teknokent'tir. Türkiye'de teknoparklarda istihdam edilen AR-GE personelinin yarısından fazlası Ankara'daki teknokentlerdedir. Ayrıca Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı kriterlerine uyan 64 özel AR-GE merkezinden 14 tanesi Ankara'da olup Ankara bu alanda Türkiye'de ikinci sırada yer almaktadır. Teknokentler ya da teknoloji geliştirme bölgeleri, üniversite-sanayi işbirliğini gerçekleştirme konusunda önemli rol oynamaktadır.

Ankara'daki teknoparklarda yazılım, bilişim, savunma, elektronik ve telekomünikasyon alanlarında faaliyet gösteren şirket sayısı fazladır. Ayrıca tıp, medikal, biyomedikal, ileri malzeme, biyoteknoloji ve enerji sektörleri de öne çıkmaktadır. ODTÜ Teknokent özellikle savunma sanayi alanındaki firmalarıyla sadece Türkiye'de değil dünya çapında bilinirliğe sahiptir ve Ankara Savunma ve Havacılık Kümelenmesi ile ortak birçok faaliyet yürütmektedir. Hacettepe Teknokent ise sağlık teknolojileri üzerine uzmanlaşmış firmalarla ortak faaliyetler yürütmektedir. Teknoparklardan yapılan toplam 301 patent başvurusunun 39'u Ankara'daki teknoparklar tarafından yapılmıştır. Türkiye'deki teknoparklarda faaliyet gösteren yabancı ortaklı şirketlerin

yarısından fazlası Ankara'daki teknoparklardadır. Ankara, teknoparklarıyla sadece Türkiye'de değil uluslararası alanda da rekabet halindedir ve geleceğin teknolojisinin üretilmesinde önemli katkılar sağlamaktadır. Ankara'nın bilişim ve teknoloji potansiyelini ortaya koymak ve daha ileri adımlar atılmasına katkıda bulunmak üzere teknokentler arasında işbirliği yapılmasına dair bir protokol 6 Nisan 2012 tarihinde imzalanmıştır.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2011 yılı verileriyle gerçekleştirilen Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TGB) Performans Endeksi'ne göre, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) TGB 57,39 puanla birinci sırada yer almıştır. Endeks 2011 yılında faaliyete geçen 32 teknoloji geliştirme bölgesini kapsamaktadır. Türkiye'de 2002'de sadece 2 tane teknoloji geliştirme bölgesi mevcut iken 2013'te 34'ü faal olmak üzere 49 teknoloji geliştirme bölgesi kurulmuş durumdadır. Bu bölgelerden yapılan ihracât miktarı 1 milyar dolara yaklaşmıştır.

Ankara'daki Teknoloji Geliştirme Bölgeleri²⁹⁴

Bölge Adı	Kuruluş Yılı	Toplam Alan (ha)	AR-GE Firma	ARGE Personeli
ODTÜ Teknokent TGB	2001	122	258	3224
Ankara TGB (Bilkent)	2002	37	175	1885
Hacettepe Üniversitesi TGB	2003	212	202	587
Ankara Üniversitesi TGB	2006	12	15	81
Gazi Teknopark TGB	2007	6	72	205
ASO Teknopark TGB*	2008	124		

Ankara'daki üniversiteler, teknokentler aracılığıyla olduğu kadar, TÜBİTAK'ın akademik Ar-Ge desteklerinden de yararlanmak suretiyle Ankara ve Türkiye sanayisine katkıda bulunmaktadır. TÜBİTAK'tan alınan akademik Ar-Ge desteklerinden en çok yararlanan üniversiteler sıralamasında 2009 itibarıyla ilk altı sıra içinde ODTÜ, Ankara, Bilkent ve Hacettepe olmak üzere dört Ankara Üniversitesi bulunmaktadır.²⁹⁵

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TGB) Performans Endeksi (2011)²⁹⁶

Sıra	TGB	Puan	Sıra	TGB	Puan
1	ODTÜ	57,39	17	Pamukkale	35,20
2	İTÜ	54,56	18	Fırat	34,48
3	Batı Akdeniz	53,03	19	Gaziantep	34,15
4	Gazi	48,87	20	Sakarya	33,25
5	Cyberpark	48,75	21	Eskişehir	33,24
6	Ulutek	48,06	22	Mersin	31,62
7	Selçuk	44,65	23	İstanbul Üni.	29,65
8	Erciyes	40,90	24	Çukurova	29,04
9	GOSB	40,57	25	Cumhuriyet	27,22
10	TÜBİTAK MAM	40,45	26	Erzurum	26,66
11	Yıldız Teknik	39,62	27	Trakya	25,00
12	Boğaziçi	38,61	28	Göller	25,00
13	Hacettepe	37,14	29	Kocaeli	21,98
14	Trabzon	36,42	30	Düzce	17,93
15	İzmir	36,07	31	Bolu	10,60
16	Ankara	35,33	32	Dicle	3,25

Yenilikçiliğin en önemli göstergelerinden biri patentler ve faydalı modellerdir. Patent ve faydalı model başvurularında ve tescil sayılarında Ankara son yıllarda genellikle İstanbul'un ardından ikinci sırada yer almaktadır.

Patent Başvuruları ve Patent Tescil Sayıları²⁹⁷

Yıl	İl	Başvuru Sayısı	Yıl	İl	Tescil Sayısı
2012	İstanbul	1939	2012	İstanbul	490
	Ankara	569		Bursa	112
	Bursa	288		Ankara	96
2011	İstanbul	1582	2011	İstanbul	417
	Bursa	530		Ankara	78
	Ankara	417		Bursa	74
2010	İstanbul	1370	2010	İstanbul	314
	Ankara	328		Ankara	71
	Manisa	246		Bursa	38
2009	İstanbul	1119	2009	İstanbul	251
	Ankara	318		Ankara	52
	İzmir	179		Bursa	23
2008	İstanbul	1057	2008	İstanbul	187
	Ankara	269		Ankara	33
	İzmir	122		İzmir	25

Faydalı Model Başvuruları ve Faydalı Model Tescil Sayıları²⁹⁸

Yıl	İl	Başvuru Sayısı	Yıl	İl	Tescil Sayısı
2012	İstanbul	1517	2012	İstanbul	1010
	Ankara	402		Ankara	203
	İzmir	317		Bursa	183
2011	İstanbul	1421	2011	İstanbul	914
	Ankara	319		Ankara	177
	İzmir	235		İzmir	147
2010	İstanbul	1384	2010	İstanbul	835
	Ankara	263		Ankara	159
	İzmir	238		İzmir	158
2009	İstanbul	1257	2009	İstanbul	967
	Ankara	265		Ankara	176
	Bursa	221		İzmir	157
2008	İstanbul	1278	2008	İstanbul	886
	Ankara	259		İzmir	156
	Bursa	216		Bursa	147

Ankara Sanayi Odası Yönetim Kurulu'nun Anıtkabir'i Ziyareti - 20 Mayıs 2013

Dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in ASO'nı Ziyareti - Mart 2006

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ASO Genişletilmiş Meclis Toplantısında 21 Ocak 2010

Ankara Sanayi Odası Yönetim Kurulu'nun Anıtkabir'i Ziyareti - 15 Mart 2005

**Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın
ASO I. OSB'ni Ziyareti - 22 Temmuz 2004**

**Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın
ASO'nu Ziyareti - 27 Aralık 2004**

3.7. ASO ve Gelecek: Başkent'in Sanayisinden Sanayinin Başkentine

Ankara Sanayi Odası Türkiye’de sanayicinin, ekonomik hayatta var olma ve kendini gösterme sürecinin bir yansımasıdır. Kuruluşu ve günümüze kadar gelen faaliyetleri, sanayicilerin özel olarak sanayinin genel olarak Türkiye ekonomisinin meselelerine çözüm ve iktisadi politikalarına katkıda bulunabilme istekleri ve çabaları olarak değerlendirilebilir. Ankara Sanayi Odası kurulduğu günden beri üye sanayicilerin tek başlarına üstesinden gelemeyeceği çeşitli problemler için çözüm arayan ve üreten bir kurum olmuş ve Ankaralı sanayicilere çeşitli hizmetler sunmuştur.

Özellikle 1980’li yıllardan itibaren genel olarak daha etkin hale gelmiş görünen ASO’nun en önemli özelliklerinden biri, “Odaya siyasetin girmemesi, her zaman siyasetin dışında kalmış olması” olarak ifade edilmiştir. Bu önemli husus Oda’nın “söz dinlenir” bir kuruluş olmasını da beraberinde getirmiştir. Kurum olarak her zaman siyasetin dışında ve üstünde durmayı ilke edinen ASO’nun tarihinde iki tane bakan çıkmış olması da esasında sözü dinlenir bir kuruluş olmasının bir sonucudur.

Necati Tereyağoğlu:

“...[Odamıza] siyaset hiç girmedir, yani siyaset olmadır. Çünkü siyaseti daha evvel ben Ticaret Odasında kayıtlı, gelirdi mesela Parti bunu böyle istiyor böyle yapacaksınız. Ona defalarca dedik ki, bu parti değil, burası oda, esnaf ve sanatkarın, ticaret erbabının odası burası, yapamazsın... konuşulacak yer parti ocakları, gidin orada konuşun.”²⁹⁹

“[1950’lerde partiler arası görüş ayrılığı] Odada her toplantıda tartışma yaratıyordu. Bu görüş ayrılığı beni çok üzmekteydi. Bir gün bir konuşma yaptım. Benim Meslek grubum buraya kavga dinlemeye

göndermedi, burada böyle küçük işler peşinde koşmayın Parti Ocaklarında mücadelenizi yapın sizleri burada Küçük Sanayi, Orta Sanayi, Büyük Sanayi siteleri kurup bodrum katlardan ve sundurmalarından kurtaralım. Böylece sanayiciler daha çok imalat yapacaklar memlekete büyük hizmet vereceklerdir. Siz ticaret erbabı da daha çok satacaksınız dedim... Rahmetlik Sayın Vehbi Koç müsaade ederseniz ben bu arkadaşımı ayakta selamlayıp alkışlayacağım dedi. Türkiye eğer bir yere gelecekse bu duyguya hepimiz sahip olmalıyız diyerek beni tekrar alkışladı.”³⁰⁰

Mehmet Yazar:

“Bizim şöyle bir prensibimiz vardır, bu prensibi şu anda da Sanayi Odası götürmeye çalışıyor: bu kuruluşların, özellikle meslek kuruluşları ve sanayi odalarını söylüyorum ve ticaret odalarını, etkin olabilmesi için toplumda, en önemli sır, hükümetlerin emrinde olmayacak. Hükümetin karşısında da olmayacak. Ya? Tarafsız olacak, doğru olanı söyleyecek. Şimdi eğer sen sanayici olarak, bir sanayi odası başkanı veya ticaret odası başkanı veya Odalar Birliği başkanı olarak eğer siyasi kanaatini, siyasi kanaatin ne olursa olsun, görüşlerine yansıtmaya başlarsan o kuruluşun etkinliği zayıflar... senin söyleyeceklerin siyaset üstü olmalı ve doğru olmalı; en önemlisi de bu... Onun için, bugünkü arkadaşlara da bu vesileyle bunu söyleyeyim; mümkün olduğu kadar siyasetin üstünde kalmayı sürdürsünler, iktidar partilerinin sanki çok yanındaymış görüntüsü zayıflatır. Karşı olmakta da bir şey yok, ne karşı olacaksın, ne yanında; üstünde olacaksın, herkesle eşit mesafede olacaksın... ekonomik konular[da] hiç kimsenin yaklaşmadığı boyutu söyleyeceksin ki, bravo, doğru söylüyor desinler ve saygı duysunlar... Allah rahmet eylesin, Orhan Işık, [bir beyanat verileceği zaman] aman öyle bir şey söyleyelim ki hiçbir siyasi koku olmasın ama doğru olsun, acı da olsa doğru olsun [derdi]. Bu anlayış bugün de devam ediyor.”³⁰¹

Sözer Özel:

“Türkiye’nin ekonomik politikalarıyla ilgili bizim Ankara Sanayi Odası’nın çok yakın takibi vardı. Çok fazla konuşmazdı Ankara Sanayi Odası. Ama... konuştuğu zaman da çok ciddiye alınırdı... Sanayi odamızın hâlen ciddi bir ağırlığı var...”³⁰²

Zafer Çağlayan:

“...En ağırımaya giden 1995’in sonuna doğru Oda Başkanı olmuştum, İstanbul’da bir toplantıya gittiğimde işte birileriyle tanışırken ben Zafer Çağlayan, Ankara Sanayi Odası Başkanım dediğimde karşımdaki arkadaş anlayamadım dedi. Zafer Çağlayan dedim, Ankara Sanayi Odası Başkanı. Zafer Çağlayan’ı anladım dedi, ama öbürünü anlayamadım. Neden anlayamadınız dedim. Ankara’da sanayi mi var ki siz Sanayi Odası Başkanı oluyorsunuz dediğinde çok ağırımaya gitmişti. Ama yıllar sonra Allah’a şükürler olsun Ankara Sanayi Odası var mı yok mu herkes öğrendi. Bunu sadece Türkiye değil her taraf öğrendi... [Ekonomik meselelerle ilgili] Birçok konuda bazı siyasiler, hükümetler, bakanlar, şöyle bir konu üzerinde bir çalışın bakalım nedir, ne oluyor diye böyle siparişler geldi. Ve bu konu üzerine biz önemli çalışmalar yaptık. Ancak bunları yaparken hiçbir zaman için siyasi olmadık, hiçbir zaman için bir siyasi amaca hizmet etmedik. Ve bunları yaparken tamamıyla Türk ekonomisi, Türk sanayisini ve halkı ilgilendiren konularda her zaman için fikir üretmeye çalıştık. Şükürler olsun ürettiğimiz fikirler de hep saygınlıkla karşılandı ve bunların birçoğu hayata geçirildi, birçoğu zaten kanunlaştırıldı veya bir sistem olarak benimsendi.”³⁰³

Nurettin Özdebir:

“Ankara Sanayi Odası iki tane bakan çıkarttı; bir tanesi Mehmet Yazar, bir tanesi Zafer Çağlayan. Bu her odaya nasip olacak bir şey değil. Bu parlayan yıldızların da hem Ankara Sanayi Odası’na yön vermekte, hem de ülke ekonomisine yön vermekte çok ciddi katkıları oldu. Onlardan almış olduğumuz şevkle ve güvenle Ankaralı sanayiciler de daha iyi çalıştılar. Bir bakan çıkartmış Oda olarak, daha özgüvenimiz artmış olarak yolumuza devam ettik.”³⁰⁴

Tarık Artukmaç:

“Odamızın temelini atan, ilk tuğlasını koyan kurucularımızdan ve bugüne kadar görev yapan başkanlarımızdan ve büyüklerimizden sadece yapılan hizmetler, kurulan Organize Bölgeler bugüne kalmamıştır. Bunlar kadar belki bunlardan da değerli Odamıza has örf ve gelenekler usul ve esaslar kalmıştır. Esasen Odamızı benzerlerinden ayıran bugünkü saygınlık ve ağırlığını kazandıran da bu moral değerlerdir. Ankara Sanayi Odası her zaman ülke ekonomisinin çıkarlarını ön planda tutarak, kişisel ya da belli bir grubun çıkarını hiç düşünmeden doğruları söylemiş ve savunmuştur.”³⁰⁵

Alaeddin Ceceli:

“Kurduğu düzen ile odamızın bu günlere gelmesini ve sonsuza kadar devam etmesini sağlayan Merhum Orhan Işık’ı kendime rehber edindim. Mümin Erkunt, Hami Kartay ve Mehmet Yazar başkanları bize öğrettiği dürüstlük ve kadirbilirlik içinde görevimi en iyi yapmaya çalıştım. Bu dört başkan bize dürüst çalışmayı, ASO’da arkadaşlarımızla samimi olmayı, iki yüzlü olmamayı, kimseyi arkadan vurmamayı öğreterek en önemli rehberler oldular.”³⁰⁶

Zafer Çağlayan:

“ASO’nun kuruluşundan bugüne yaşadığı tüm zorluklar, bir anlamda Türkiye’nin sanayileşme sürecinde yaşanan sancılarla büyük benzerlikler taşımaktadır. Ankara’nın kamuoyundaki yaygın ifadesiyle bir memur ve üniversite şehri olmaktan çıkarak Türkiye’nin sayılı sanayi merkezlerinden biri haline gelmesinde ASO önemli rol oynarken, Ankara’nın sanayileşmesi de ASO’yu ülkemizin önde gelen sivil toplum örgütlerinden biri haline getirmiştir. Türkiye’nin başkentinde olmanın getirdiği sorumluluklara uygun bir çalışma temposu içinde olan ASO, bir yandan ülkemizin genel ekonomik sorunları üzerinde fikir ve çözüm üretirken, diğer yandan mikro düzeyde sanayileşmenin önündeki engellerin kaldırılması için de yoğun çabalarını sürdürmektedir.”

Mehmet Yazar:

“Ankara Sanayi Odasının en büyük özelliği, burada merkezde olduğu için siyasi iktidarla devamlı yakın ve temasta olduğu için ve birçok olay da buradan yürüdüğü için, diğer sanayi odalarına göre ayrı bir misyonu vardır, ayrı bir fonksiyonu vardır, ayrı bir görevi vardır; yani onu hiç unutmuyacağız. Nasıl ki sanayileşme fikrinin Ankara Sanayi Odasından yeşeren bir faaliyetle [güçlendiğini] arz ettim, bundan sonrasında da Ankara Sanayi Odası Türkiye’nin sanayileşme stratejisinde ve sanayinin gelişmesinde, fikir üretmede, üyelerinin menfaati ama onun üstünde Türkiye menfaati açısından fikir üretmede ve fikrini kabul ettirmede tarihi misyonu vardır ve bu misyon hep devam edecektir. Bugün de arkadaşlarımızın bu bilinçte olduğuna inanıyorum. Bu hiçbir iktidarla ilgili değildir bakın. İktidara yakın olmak, uzak olmak... İktidar iktidardır kim gelirse gelsin. Hepsiyle tabii ki ilişkileri olacak ama kendi görüşünü, kendi ve sanayi toplumunun doğru olan görüşünü söyleyecek, ufuk açacak... Siyasilerin de şuna açık olması lazım: Bu tip seslere açık olması lazım; kulağını kaparsan

o da olmaz...Onun için, Ankara Sanayi Odasının misyonu diğer sanayi odalarının çok üstünde ve farklıdır.”³⁰⁷

Kuruluştan beri devam eden çizgisi ve anlamıyla Odanın misyonu, günümüzde aşağıdaki şekilde yeniden ifade edilmiştir: Gelişmiş altyapısı, nitelikli ve deneyimli personeli ile hizmet veren, kanunla kurulmuş bir meslek kuruluşu olan Ankara Sanayi Odası, ülkenin, bölgesinin ve üyelerinin menfaatleri doğrultusunda politikalar üretilmesine ve uygulanmasına katkıda bulunur; Ankara sanayisinin ulusal ve uluslararası alanda rekabet gücünü artırmak amacıyla çalışmalar yapar.³⁰⁸

Ankara Sanayi Odası, bugüne kadar olan faaliyetleriyle Ankara’nın sanayi konusunda cazip bir çekim alanı olması konusunda çalışmaktadır. Ancak günümüzün şartlarında geçmişte yapılanlarla yetinmek imkânsız olup, günün şartlarına uygun yeni yaklaşımlar geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle, bugüne kadar yeterince değerlendirilememiş birer kaynak olan Ankara’da bulunan üniversiteler ve kamu kuruluşlarının Ankara sanayisinin gelişimine daha büyük ölçüde katkı sağlaması konusunda ASO inisiyatif üstlenmeye kararlıdır. Öte yandan, günümüzde algının, dolayısıyla markalaşmanın önemi de çok iyi anlaşılmış durumdadır. Ankara Sanayi Odası üyelerinin çağdaş yönetim ve pazarlama anlayışlarına uyum sağlamalarına ve yeni sektörlerle ve yeni pazarlara açılmalarına yardımcı olmayı sürdürmekte, günün gerektirdiği destekleri vermeye devam etmektedir.

Ankara Sanayi Odası bir yandan da Ankara'nın bir sanayi şehri olarak markalaşması gerektiğinin farkındadır. Bu anlamda inisiyatif üstlenmesi gereken kurum yine Ankara Sanayi Odasıdır. Ankara Sanayi Odasının vizyonu Ankara'nın bir sanayi kenti olmasında ve böyle bilinmesinde potansiyel girişimciler, üniversiteler ve kamu kurumları başta olmak üzere ihtiyaç duyulan her kesimle işbirliği içinde, bütün bu kesimleri bu hedef için seferber eden kuruluş olmaktadır. Günümüzdeki iş ortamı ve rekabetçilik olgusu her an yeni şartlara uyum sağlamaya hazır olmayı gerektirmektedir. Dolayısıyla Ankara Sanayi Odası olabildiği ölçüde esnek bir organizasyona dönüşmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, ekip çalışmasına verdiği önemi korumak ve geliştirmek kadar günümüze dek olduğu gibi bundan sonra da hesap verebilirliği ön planda tutmak kararlılığındadır.

ASO Başkanı Nurettin Özdebir Ulusal Kalite Hareketi İyi Niyet Bildirgesi'ni İmzaladı - 2011

ASO Kalite Yolculuğu

ASO, 1996 yılında TS EN ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi belgesini almış, 2002 yılında İngiltere Odalar Birliği nezdinde TOBB Oda/Borsa akreditasyon sistemine dahil olmuştur ve ilk grup akredite olan odalardan biridir. 2008 yılında ISO 9001:2008 Kalite Yönetim Sistemi güncellenmiştir. ASO Mükemmellik Modeli kapsamında, stratejik planlama ve süreç yönetimi sistemlerini daha etkili hale getirmeye çalışmaktadır. ISO9001:2008 kapsamında tariflenen süreçler Mükemmellik Modeli eğitimi sonrasında ele alınarak süreç yapısı güncellenmiş, süreç prosedürü, akışları oluşturulmuş, strateji-süreç ilişkisi kurgulanmıştır. 2010 yılında oluşturulan stratejik plan, Mart 2011' de EFQM Mükemmellik Modeli çerçevesinde başlanan UKH Ulusal Kalite Hareketi yolculuğu sürecinde gözden geçirilmiş ve modeli karşılayacak şekilde düzenlenerek izlenebilir, geliştirilebilir ve gözden geçirilebilir hale getirilmiştir. Stratejik plan hâlen izlenmekte, gözden geçirilmekte, güncellenmekte ve mükemmellik yolculuğuna yön vermektedir. Oda, 2011 yılı sonu itibariyle, mükemmellik yolculuğunun 1. basamağı olan "Mükemmellikte Kararlılık" belgesini, çalışmaların 2.yılında ise "Mükemmellikte Yetkinlik" belgesini almaya hak kazanarak mükemmellik yolculuğundaki başarılarını taçlandırmıştır. Hâlen Kalite Ödülü nihai hedefini gerçekleştirme yolunda mükemmellikte yetkinlik seviyesini geliştirme çalışmalarını sürdürmektedir.

Ankara Sanayi Odası'nın Stratejik Amaçları

- ASO'nun üye sayısını artırmak, üyelerin birbirileri ile ve Odayla olan iletişimlerini güçlendirmek.
- Odayı örgütsel bakımdan iyileştirmek.
- Üye işletmelerin geleceğin ekonomisine/yeni eğilimlere uyum sağlamasını sağlamak.
- Mevcut kuruluşların yeni şartlara uyum sağlamasını sağlamak.
- Üniversitelerle ve kamu kuruluşlarıyla işbirliğinin geliştirilmesini sağlamak.
- Ankara'yı sanayi şehri olarak markalamak

10 MAYIS 2013 TARİHİNDE OLUŞAN ASO MECLİS BAŞKANLIK DİVANI

10 MAYIS 2013 TARİHİNDE OLUŞAN ASO YÖNETİM KURULU

EKLER

ASO'da Seçimler

1950 yılında çıkarılan 5590 sayılı kanun ile Oda Meclisi seçimleri üç yılda bir yapılmakta, ancak Meclis her yıl Yönetim Kurulu seçimlerini yenilemekteydi. 1981 yılında 5590 sayılı kanunda yapılan düzenleme ile Oda Meclisi seçimlerinin dört yılda bir yapılması öngörüldü. Bu düzenleme ile her yıl yapılan Yönetim Kurulu seçimleri de iki yılda bir yapılır hale geldi. 2004 yılında ise 5590 sayılı kanun lağvedilerek yerine 5174 sayılı TOBB Kanunu kabul edildi. Eski kanunda önce meslek komitesi üyeleri tek listede belirlenmekte, ardından komiteler kendi içinde yaptığı seçimle meclis üyelerini belirlemekteydi. Yeni kanuna göre ise ilgili meslek gruplarındaki delegeler meclis üyelerini ve meslek komitesi üyelerini aynı listede tek seçimle belirlemeye başlamıştır. Ayrıca eski kanunda Yönetim Kurulu Başkanı iki yıl için ve Yönetim Kurulu içinden seçilirken yeni yasayla Yönetim Kurulu Başkanı ve Yönetim Kurulu Üyeleri aynı listede ayrı olarak belirtmek suretiyle tek seçimle ve dört yıllığına seçilir hale gelmiştir. 5174 sayılı kanun 2005 yılından itibaren TOBB çatısı altındaki bütün odalarda uygulanmaktadır.

5174 sayılı TOBB Kanununa göre kurulmuş odalarda ve dolayısıyla ASO'da üç temel organ bulunmaktadır: Meslek Komiteleri, Oda Meclisi ve Yönetim Kurulu. Bu organların oluşumu birkaç aşamalı, demokratik ve katılımcı bir süreci ifade etmektedir. Seçimler hâlen dört yılda bir Ekim-Kasım aylarında ve ilçe seçim kurulu marifetiyle yargı gözetiminde gerçekleştirilmektedir.

ASO üyeleri üretim alanlarıyla ilgili nace kodlarına göre bir meslek grubu içinde yer alırlar. ASO'da hâlen 32 meslek grubu bulunmaktadır. Odaya olan yükümlülüklerini yerine getirmiş faal üyeler, dört yılda bir olmak üzere, 32 ayrı san-

dıkta kendi komite ve meclis üyelerini, yedekleriyle birlikte aynı listede belirlerler. ASO Meslek Komiteleri hâlen 5 veya 7 kişiden oluşmaktadır. 5 kişilik meslek komitelerinde 2, 7 kişilik komitelerde ise 3 kişi meclis üyesi olarak belirlenmektedir. 2013 yılında yapılan seçimlerde 32 grupta 77'si meclis üyesi olmak üzere 186 komite üyesi seçilmiştir. Seçilen meclis üyeleri yaptıkları ilk toplantıda önce meclis başkanı ve iki yardımcısı ile katip üyeyi belirlemekte, daha sonra yargı gözetiminde, Yönetim Kurulu Başkanı ile 10 Yönetim Kurulu üyesini, TOBB delegelerini ve disiplin kurulu üyelerini yedekleriyle birlikte belirlemektedir. Yönetim kurulu ise yaptığı ilk toplantıda 2 başkan yardımcısı ile sayman üyeyi belirlemektedir.

Meslek Komiteleri ve Oda Meclisi her ay en az bir kez toplanmak zorundadır. Yönetim kurulu ise en az haftada bir kez toplanmak zorundadır. Odada profesyonel kadronun başındaki kişi Genel Sekreterdir. ASO hizmetlerini genel sekreter yardımcıları ve şube müdürleri kanalıyla yürütmektedir.

ASO Yönetim Kurulları, Yönetim Kurulu Başkanları ve Oda Meclisi Başkanları

8 Kasım 1963

Oda Meclisi Başkanı: Rasih Selcanoğlu
Yönetim Kurulu Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu: Mümin Erkunt, Ahmet Karamancı, Orhan Işık, Hami Kartay, Orhan Koloğlu, Halil Kaya, Özdemir Yazar.

30 Kasım 1964

Oda Meclisi Başkanı: Rasih Selcanoğlu
Yönetim Kurulu Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu: Orhan Işık, Ahmet Karamancı, Ahmet Bozkurt, Hami Kartay, Halil Kaya, Mümin Erkunt, Vedat İlanan.

29 Kasım 1965

Oda Meclisi Başkanı: Rasih Selcanoğlu
Yönetim Kurulu Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu: Orhan Işık, Ahmet Karamancı, Hami Kartay, Halil Kaya, Ahmet Bozkurt, Saim Köklü, Mümin Erkunt.

28 Kasım 1966

Oda Meclisi Başkanı: Rasih Selcanoğlu
Yönetim Kurulu Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu: Orhan Işık, Hami Kartay, Saim Köklü, Mümin Erkunt, Özdemir Yazar, Ahmet Karamancı, Halil Kaya.

23 Kasım 1967

Oda Meclisi Başkanı: Rasih Selcanoğlu
Yönetim Kurulu Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu: Orhan Işık, Özdemir Yazar, Halil Kaya, Saim Köklü, Mümin Erkunt, Hami Kartay, Ahmet Karamancı.

28 Kasım 1968

Oda Meclisi Başkanı: Rasih Selcanoğlu
Yönetim Kurulu Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu: Orhan Işık, Mümin Erkunt, Halil Kaya, Saim Köklü, Özdemir Yazar, Hami Kartay, Ahmet Karamancı.

20 Kasım 1969

Oda Meclisi Başkanı: Necati Tereyağoğlu
Yönetim Kurulu Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu: Orhan Işık, Mümin Erkunt, Halil Kaya, Özdemir Yazar, Haydar Sicimoğlu, Saim Köklü, Hami Kartay, Ahmet Bozkurt, Ahmet Karamancı.

25 Kasım 1970

Oda Meclisi Başkanı: Özdemir Yazar
Yönetim Kurulu Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu: Orhan Işık, Hami Kartay, Mümin Erkunt, Haydar Sicimoğlu, Halil Kaya, Gökmen İğdemir, Mümtaz Yağcıoğlu, Kazım Akman, Ahmet Karamancı.

17 Kasım 1971

Oda Meclisi Başkanı: Muharrem Eskiyaşan
Yönetim Kurulu Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu: Orhan Işık, Halil Kaya, Hami Kartay, Mümin Erkunt, Ahmet Bozkurt, Ahmet Karamancı, Haydar Sicimoğlu, Ömer Alp, Kazım Akman.

15 Kasım 1972

Oda Meclisi Başkanı: Muharrem Eskiyaşan
Yönetim Kurulu Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu: Orhan Işık, Hami Kartay, Halil Kaya, Kemal Noyan, Saim Köklü, Ahmet Bozkurt, M.Saim Bilge, Alaeddin Ceceli, Ömer Alp.

20 Kasım 1973

Oda Meclisi Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu Başkanı: Hami Kartay
Yönetim Kurulu: Muharrem Eskiyaşan, Halil Kaya, Hami Kartay, Saim Köklü, M.Saim Bilge, Üner Güner, Ahmet Bozkurt, Ömer Alp, Alaeddin Ceceli.

28 Kasım 1974

Oda Meclisi Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu Başkanı: Hami Kartay
Yönetim Kurulu: Hami Kartay, Muharrem Eskiyaşan, Halil Kaya, M.Saim Bilge, Ömer Alp, Saim Köklü, Alaeddin Ceceli, Ahmet Bozkurt, Üner Güner.

10 Kasım 1975

Oda Meclisi Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu Başkanı: Hami Kartay
Yönetim Kurulu: Muharrem Eskiyanan, Halil Kaya, Hami Kartay, Ömer Alp, Ahmet Bozkurt, A.Ayhan Aktan, Kazım Akman, Alaeddin Ceceli, Mehmet Yazar.

25 Kasım 1976

Oda Meclisi Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu Başkanı: Hami Kartay
Yönetim Kurulu: Hami Kartay, Muharrem Eskiyanan, Mehmet Yazar, Fikret Köksal, Ömer Alp, Alaeddin Ceceli, Ahmet Ayhan Aktan, Mehmet Kuzugüdenlioğlu, Ahmet Bozkurt.

28 Kasım 1977

Oda Meclisi Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu Başkanı: Hami Kartay
Yönetim Kurulu: Muharrem Eskiyanan, Hami Kartay, Mehmet Yazar, Fikret Köksal, Ömer Alp, Ahmet Bozkurt, Alaeddin Ceceli, Saim Köklü, Gökmen İğdemir.

28 Kasım 1978

Oda Meclisi Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu Başkanı: Mehmet Yazar
Yönetim Kurulu: Muharrem Eskiyanan, Mehmet Yazar, Fikret Köksal, Ömer Alp, Hüseyin Pişkin, Turhan Onur, Alaeddin Ceceli, Yılmaz Şahinler, Sıtkı Özbudak.

28 Kasım 1979

Oda Meclisi Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu Başkanı: Mehmet Yazar
Yönetim Kurulu: Mehmet Yazar, Muharrem Eskiyanan, Turhan Onur, Ömer Alp, Fikret Köksal, Cemil Özgür, Hüseyin Pişkin, Uğur Baymar, Alaeddin Ceceli.

28 Kasım 1980

Oda Meclisi Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu Başkanı: Mehmet Yazar
Yönetim Kurulu: Mehmet Yazar, Muharrem Eskiyanan, Ömer Alp, Turhan Onur, Fikret Köksal, Alaeddin Ceceli, Cemil Özgür, Hüseyin Pişkin, Uğur Baymar.

16 Kasım 1981

Oda Meclisi Başkanı: Orhan Işık
Yönetim Kurulu Başkanı: Mehmet Yazar
Yönetim Kurulu: Muharrem Eskiyanan, Mehmet Yazar, Fikret Köksal, Turhan Onur, Hüseyin Pişkin, A.Ayhan Aktan, Necdet Baytaş, Erdoğan Yıldız, Alaeddin Ceceli.

30 Ocak 1984

Oda Meclisi Başkanı: Mümin Erkunt
Yönetim Kurulu Başkanı: Mehmet Yazar
Yönetim Kurulu: Hüseyin Pişkin, Fikret Köksal, Muharrem Eskiyanan, Mehmet Yazar, Erdoğan Yıldız, A.Ayhan Aktan, İdris Yamantürk, Eyüp Çakır, Erol Tontu.

3 Nisan 1985: ASO Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Yazar'ın siyasete atılması nedeniyle istifa ettiği ASO Yönetim Kurulu Başkanlığı'na, kalan süreyi tamamlamak üzere, Yönetim Kurulu tarafından Başkan Vekili Muharrem Eskiyanan seçilmiştir.

27 Kasım 1985

Oda Meclisi Başkanı: Ömer Alp
Yönetim Kurulu Başkanı: Mümin Erkunt
Yönetim Kurulu: İdris Yamantürk, Mümin Erkunt, Erol Tontu, Hüseyin Pişkin, Abdurrahman Nantu, Eyüp Çakır, Sadrettin Kürklü, Bülent İlalan, Vedat Nazik.

5 Aralık 1987

Oda Meclisi Başkanı: İdris Yamantürk
Yönetim Kurulu Başkanı: Mümin Erkunt
Yönetim Kurulu: Mümin Erkunt, Erol Tontu, Azmi Biçkes, Hüseyin Arabul, Eyüp Çakır, Kadir Sever, M.Sözer Özel, Erol Kuşgöz, Sadrettin Kürklü.

27 Kasım 1989

Oda Meclisi Başkanı: Kadir Sever
Yönetim Kurulu Başkanı: Alaeddin Ceceli
Yönetim Kurulu: M.Namık Kodaman, Bora Aynagöz, Alaeddin Ceceli, Eyüp Çakır, Nuri Tüfekçioğlu, Selçuk Irgit, Ö.Faruk Yavuz, M.Sözer Özel, M.Zafer Çağlayan.

8 Nisan 1992

Oda Meclisi Başkanı: Erol Tontu
Yönetim Kurulu Başkanı: M.Sözer Özel
Yönetim Kurulu: Zafer Çağlayan, Eyüp Çakır, M.Sözer Özel, Fikret Eskiyan, Ö.Faruk Yavuz, Nuri Tüfekçioğlu, Eyüp Doğanlar, İsmail Kavuncu, Nihat Özdemir, Cemil Çakmaklı, Tarık Artukmaç.

29 Kasım 1993

Oda Meclisi Başkanı: Nihat Özdemir
Yönetim Kurulu Başkanı: M.Sözer Özel
Yönetim Kurulu: Fikret Eskiyan, Eyüp Doğanlar, M.Sözer Özel, M. Zafer Çağlayan, Nuri Tüfekçioğlu, Tarık Artukmaç, Bora Aynagöz, Erhan Peker, Ahmet Kaya, Canip Karasu, Niyaz Akdaş.

20 Kasım 1995

Oda Meclisi Başkanı: Tarık Artukmaç
Yönetim Kurulu Başkanı: M.Zafer Çağlayan
Yönetim Kurulu: Eyüp Doğanlar, Erhan Peker, Teoman Akış, Hakkı Yıldırım, M.Zafer Çağlayan, Nuri Tüfekçioğlu, Niyazi Akdaş, Fikret Eskiyan, Namık Kodaman, Ziya Karalar, Ahmet Kaya.

24 Kasım 1999

Oda Meclisi Başkanı: Tarık Artukmaç
Yönetim Kurulu Başkanı: M.Zafer Çağlayan
Yönetim Kurulu: M.Zafer Çağlayan, Erhan Peker, Niyazi Akdaş, Bora Aynagöz, Teoman Akış, Nuri Tüfekçioğlu, Ahmet Kaya, Ziya Karalar, Ayhan Bozkurt, Kadir Kapusuzoğlu, Şerafettin Ceceli.

28 Kasım 2001

Oda Meclisi Başkanı: Tarık Artukmaç
Yönetim Kurulu Başkanı: M.Zafer Çağlayan
Yönetim Kurulu: M.Zafer Çağlayan, Bora Aynagöz, Erhan Peker (Bşk.Yrd.), Nuri Tüfekçioğlu, Ziya Karalar, Kadir Kapusuzoğlu, Teoman Akış, Niyazi Akdaş (Bşk.Yrd.), Ayhan Bozkurt, Şerafettin Ceceli, Ahmet Kaya.

6 Mart 2005

Oda Meclisi Başkanı: Tarık Artukmaç
Yönetim Kurulu Başkanı: M.Zafer Çağlayan
Yönetim Kurulu: Teoman Akış (Bşk.Yrd.), M.Nurettin Özdebir (Bşk.Yrd), Ahmet Kaya, Önder Bülbüloğlu, Canip Karakuş, Şerafettin Ceceli, Celal Koloğlu, Mehmet Doğanlar, Hasan Altun, Seyit Ardiç.

26 Temmuz 2007: ASO Yönetim Kurulu Başkanı Zafer Çağlayan'ın milletvekili seçilerek 25 Temmuz 2007'de görevinden istifa etmesinin ardından Yönetim Kurulu olağanüstü toplanarak yasa gereği kendi içinden Yönetim Kurulu Başkanlığı'na, kalan süreyi tamamlamak üzere, Başkan Yardımcısı M.Nurettin Özdebir'i seçmiştir. Başkan Yardımcılıklarına Önder Bülbüloğlu ve Ahmet Kaya getirilmiştir.

29 Ocak 2009

Oda Meclisi Başkanı: Tarık Artukmaç
Yönetim Kurulu Başkanı: M.Nurettin Özdebir
Yönetim Kurulu: Önder Bülbüloğlu (Bşk. Yrd.), Celal Koloğlu (Bşk.Yrd.), Seyit Ardiç, Mehmet Doğanlar, Şenol Çağlayan, Yılmaz Kayaaslan, Fahrettin Kürklü, Bülent Bayram, Şerafettin Ceceli, Mehmet Zahid Poyraz.

10 Mayıs 2013

Oda Meclisi Başkanı: Şerafettin Ceceli
Yönetim Kurulu Başkanı: M.Nurettin Özdebir
Yönetim Kurulu: Celal Koloğlu (Bşk. Yrd.), Mehmet Doğanlar (Bşk.Yrd.), Seyit Ardiç, Yılmaz Kayaaslan, Fahrettin Kürklü, Bülent Bayram, Aytaç Muhittin Dinçer, Seyit Koca, Mevlüt Açıkgoz, Musa Ertunç.

ASO Oda Meclisi Başkanları

Rasih Selcanoğlu
(1963-1969)

Necati Tereyağoğlu
(1969-1970)

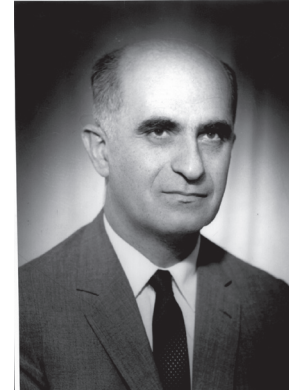
Özdemir Yarar
(1970-1971)

Mümtaz Yağcıoğlu
(1971-1971)

Muharrem Eskiyan
(1971-1973)

Dr. Orhan Işık
(1973-1982)

Mümin Erkunt
(1982-1985)

Ömer Alp
(1985-1987)

İdris Yamantürk
(1987-1989)

ASO Oda Meclisi Başkanları

Kadir Sever
(1989-1991)

Abdurrahman Nantu
(1991-1992)

Erol Tontu
(1992-1993)

Nihat Özdemir
(1993-1995)

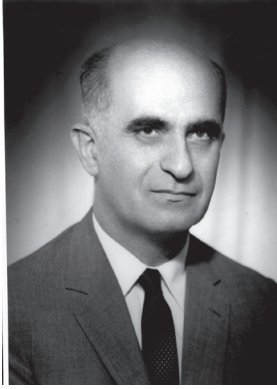
Tarık Artukmaç
(1995-2013)

Şerafettin Ceceli
(2013-)

ASO Yönetim Kurulu Başkanları

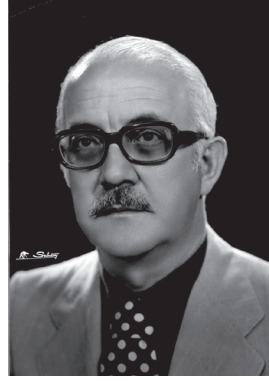
Prof.Dr. Orhan IŞIK (1920-1982)

Konya'da doğan Orhan Işık, ilk ve orta öğreniminin ardından İstanbul Teknik Üniversitesi'ne girdi. 1938 yılında üniversiteye öğretim kadrosu yetiştirilmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Almanya'ya gönderilerek Dresden Yüksek Mühendis Okulundan Makine Yüksek

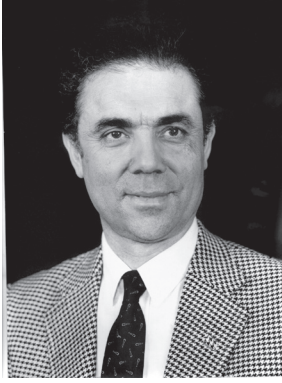
Mühendisi olarak mezun oldu. Doktorasını da aynı okulda tamamladıktan sonra Türkiye'ye dönen Işık, İstanbul Yüksek Mühendis Okulu'nda, İller Bankası'nda ve bir müteahhitlik firmasında çalıştıktan sonra 1956'da Işık Makine Sanayii'nin nüvesi sayılan bir dükkân açtı. Bu sırada Ankara Ticaret ve Sanayi Odası'nda sırasıyla Sanayi Komitesi, Oda Meclisi ve İdare Heyeti üyeliklerinde bulundu. 1960'ta Işık Kollektif Şirketi'ni ve 1964'te Işık Makina Sanayi A.Ş.'ni kuran ve Ankara Sanayi Odası'nın kuruluşunda dört müteşebbisten biri olarak çalışan Işık, 1963-1973 arasında Ankara Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanlığı ve 1973-1982 arasında da Oda Meclisi Başkanlığı görevlerini yürüttü. Türk Eğitim Vakfı, Türk Hava Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı, Türkiye Bilimsel Araştırma Kurumu kurucu üyelikleri, Türkiye Odalar Birliği Yönetim Kurulu Üyeliği, Sakarya Üniversitesi öğretim üyeliği gibi görevlerde bulunan, Almanca ve İngilizce bilen Işık'a İstanbul Teknik Üniversitesi Senatosu tarafından Profesör ünvanı verilmiştir.

Hami KARTAY (1925-2003)

İstanbul'da doğan Hami Kartay 1942 yılında İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdi ve İstanbul Hukuk Fakültesi'ne girdi. Ancak bitirmedi. 1949 yılında İktisadi Yürüyüş Matbaası müdürlüğü ve İktisadi Uyanış Gazetesi yazarlığı yaptı. 1950'de Ankara Radyosu'nda, 1952'de Basın yayın Genel Müdürlüğü İç ve Dış Basın Şubesinde,

1955'de başbakanlık Basın Bürosunda görev aldı. 1955 sonunda Ankara'da Ayyıldız Matbaası'nı kurdu, ortağı ve yöneticisi oldu. 1973-1978 arasında Ankara Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanlığı yaptı. Başkanlık görevinden sonra matbaacılığı bırakarak bir müddet kâğıt ticareti yapan Kartay Demir ve Çelik Üreticileri Derneği koordinatörü oldu ve uzun müddet sürdürdü.

Mehmet YAZAR (1936-)

1936 yılında Kayseri’de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Kayseri’de tamamladı. 1960 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi’nden Makine Yüksek Mühendisi olarak mezun oldu. Askerlik hizmetinin ardından Makine Kimya Endüstrisi

Kurumu’na girerek 1965 yılına kadar İmalat Müdürü olarak çalıştı. Aynı yıl memuriyetten ayrılarak serbest çalışmaya başladı. 1968’de Siteler’de pompa imaline başladı, 1978’de Yazar Pompa Sanayii’ni kurdu.

1974’te Ankara Sanayi Odası üyesi olan Yazar 1976’da Oda Meclisi ve Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi. 1978 yılında Ankara Sanayi Odası Başkanlığı’na, 1979 yılında ise Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanlığı’na seçildi. 1985 yılında TOBB Başkanlığından istifa ederek politikaya atıldı. 1986’da Hür Demokrat Parti’yi kurdu ve genel başkanlığına seçildi, aynı yıl içinde parti kendini feshederek Anavatan Partisi’ne katıldı. 1987’de XVIII. Dönem Kayseri Milletvekili seçilen Yazar 46. ve 47. Hükümetlerde Devlet Bakanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı yaptı. Mehmet Yazar, 1990 yılında, kızını trafik kazasında kaybetmesinin ardından hem siyaseti hem de iş hayatını noktaladı. Kızının anısına Sema Yazar Gençlik Vakfı’nı kurarak kendini eğitim ve sağlık konusuna adadı. Sema Yazar Vakfı her yıl başarılı üniversiteli öğrencilere eğitim bursu vermekte, Mehmet Yazar hâlen bu vakfın Kurucu Onursal Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Muharrem ESKİYAPAN (1935-2009)

1935’te Ankara’da doğdu, ilk ve orta öğrenimini Ankara’da tamamladı. Babası ve amcası Ankara’da bakkallık yapmakta iken 1951’de Nuh’un Ankara Makarnası adıyla ünlene makarna fabrikasını kurdular. Muharrem Eskiyan Nuh Çimento, Nuh Beton, Nuh Gıda Satış

ve Pazarlama, Nuh Yapı Ürünleri, Çimpaş, Çim-Nak, ACT Avusturya Cemant Teknoloji GmbH. şirketlerini kurdu. 1974’te TÜSİAD üyesi olan Eskiyan 1971-1973 arasında Ankara Sanayi Odası Oda Meclisi Başkanlığı ve 1985 yılında da Ankara Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanlığı yaptı. 1994’te Nuh Grubu’ndaki bütün görevlerinden ayrıldı. Kocaeli Spor Kulübü Başkanlığı yaptı, Türk-Amerikan Business Education Cultural Derneği’ni kurdu. 2002’de Cumhuriyet Halk Partisi’nden 22. dönem Kayseri Milletvekili seçilerek siyasete atıldı, daha sonra Adalet ve Kalkınma Partisi’ne katıldı.

Mümin ERKUNT (1923 -2013)

1923'te Konya'da doğdu. İlk ve ortaokulu Konya'da, liseyi İstanbul Kabataş Erkek Lisesi'nde okudu. Devlet Demiryollarının Avrupa'da yüksek mühendis tahsili yaptırmak üzere açtığı sınavı kazanarak 1942'de Almanya'ya gitti. Dresden Yüksek Mühendis Okulu Elektrik Mühendisliği

bölümüne kaydoldu, savaş koşullarından dolayı İsviçre'ye geçerek 1949'da Zürih Yüksek Mühendis Okulu'ndan Elektrik Yüksek Mühendisi olarak mezun oldu. Yurda dönüşte T.C.D.D., Hava Meydanları İnşaat Müdürlüğü, Toprak Mahsulleri Ofisi ve Et Balık Kurumu'nda kısa süreler çalıştıktan sonra 1955'te Erkunt Kollektif Şirketi Y.Mühendis Mümin Erkunt ve Ortakları adlı şirketi kurdu.

Ankara Sanayi Odası'nın kuruluşunu gerçekleştiren müteşebbis heyette yer alan Erkunt, 1963-1969 arasında Oda Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı ve sonrasında Oda Meclisi üyesi olarak görev yaptı. 1982-1985 arasında Ankara Sanayi Odası Oda Meclisi Başkanlığı ve 1985-1989 arasında Ankara Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanlığı yaptı. Oda Başkanlığı döneminde Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu üyeliğinde de bulundu.

Alaeddin CECELİ (1930-)

1930 Yılında Çankırı'nın Atkaracalar nahiyesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Ankara'da tamamladıktan sonra 1954'te somya imalatı ile iş hayatına başladı. 1975'te şirketleşerek Ceceli Demir Sanayi ve Ticaret A.Ş. adını alan ve zaman içinde Ceceli

Grubu haline gelen işinde temelde demir çelik ürünlerinin ticaretini ve demir çeliğe dayalı sınai faaliyetlerini sürdürmektedir. 1989-1991 arasında Ankara Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanlığı yaptı.

Sözer ÖZEL (1948-)

1948 Kıbrıs Lefkoşe'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kıbrıs'ta ve Ankara'da tamamladıktan sonra ODTÜ Mimarlık bölümünden mezun oldu. Bir müddet İngiltere'de çalıştıktan sonra yurda dönerek 1972'de Bilfer Madencilik'te çalışmaya başladı. 1975'te

Ankara Sanayi Odası Oda Meclisi üyesi ve 1985'te Ankara Sanayi Odası Yönetim Kurulu üyesi oldu. 1991-1995 arasında Ankara Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanlığı yaptı. Hâlen Ankara Sanayi Odası Madencilik Sanayii Meslek Komitesi Meclis üyesidir.

Zafer ÇAĞLAYAN (1957-)

1957'de Muş'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Muş, İzmit ve Ankara'da tamamladı. Gazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Makine Mühendisliği bölümünden 1980 yılında mezun olarak aynı yıl iş hayatına başladı ve sanayiciliğe adım attı. 1987 yılında Ankara Sana-

yi Odası'nda alüminyum meslek komitesinin kurulmasını sağlayarak komiteye girdi ve Ankara Alüminyum Sanayiciler Derneği'nin kurucu Başkanı oldu. Aynı yıl Ankara Sanayi Odası seçimlerinde, en genç sanayici olarak Oda Meclisi Üyeliği'ne seçildi. 1989'da ASO Yönetim Kurulu Üyesi olan Çağlayan, Kasım 1995 tarihinde yapılan seçimlerde en genç başkan olarak Ankara Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanlığı'na seçildi. Odanın en uzun süre görev yapan başkanı olarak 12 yıl bu görevi sürdürdü. 1996-1998, 2002-2005 ve 2005-2007 arasında Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkan Yardımcısı olarak da görev yaptı.

2007 seçimlerinde, Adalet ve Kalkınma Partisi Ankara 2. Bölgeden Milletvekili seçildi. 29 Ağustos 2007-01 Mayıs 2009 tarihleri arasında 60. Hükümette Sanayi ve Ticaret Bakanı olarak görev aldı. 01 Mayıs 2009 - 6 Temmuz 2011 tarihleri arasında Dış Ticaretten Sorumlu Devlet Bakanlığı görevini üstlenen Çağlayan, 12 Haziran 2011 tarihinde Mersin'den Adalet ve Kalkınma Partisi milletvekili seçildi. Zafer Çağlayan, 6 Temmuz 2011 tarihinde kurulan Ekonomi Bakanlığının ilk ekonomi bakanı olarak 61. Hükümette görev aldı. Evli ve iki çocuk babası olan Çağlayan İngilizce bilmektedir.

Nurettin ÖZDEBİR (1953-)

1953 yılında Yozgat'da doğdu. İlk orta ve lise eğitimini Ankara'da tamamlayan Özdebir, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi İşletme Bölümü'nden 1974 yılında mezun oldu. 1964 yılından beri Ankara Sanayi Odası üyesi olan ve babası Ekrem Özdebir tarafından kurulan Nuriş Elektrik ve Kaynak Makinaları San.Tic. AŞ'de 1974 yılında çalışma yaşamına başladı. Özdebir, hâlen Şirketin Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini yürütmektedir.

1992 yılında Elektrik Sanayi Meslek Komitesi'nden Oda Meclisi Üyeliği görevine seçilen Özdebir, 2005 yılında Ankara Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı oldu. 26 Temmuz 2007 tarihinde ise Ankara Sanayi Odası'nın 9. Başkanı oldu.

29 Ocak 2009 tarihinde yapılan 14. dönem seçimlerinde Yönetim Kurulu Başkanlığı'na yeniden seçildi. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin 3 Mayıs 2009 tarihinde yapılan Genel Kurul sonrasında TOBB Sanayi Konseyi Başkanlığına seçilen Özdebir ayrıca 2011-2013 arasında iki yıl süreyle Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu'nun Yönetim Kurulu Başkanlığını da yürütmüştür. 10 Mayıs 2013'te yapılan seçim sonucunda ASO Yönetim Kurulu Başkanlığı'na yeniden seçildi. Evli ve bir çocuk babası olan Nurettin Özdebir, İngilizce ve Almanca bilmektedir.

ASO Genel Sekreterleri

Munis Faik Ozansoy (Haziran 1964 - Aralık 1965)

Necati Mustanoğlu (Temmuz 1966 - Nisan 1968)

Dr. Emin Atalay (Mayıs 1968 - Mayıs 1975)

Muhittin Şahin (Haziran 1975 - Mayıs 1976)

Seyhan Eryalaz (v.) (Mayıs 1976 - Mart 1978)

Turgut Yurdemi (Mayıs 1978 - Ekim 1984)

Kadir Bayraktar (Ekim 1984 - Ağustos 2002)

Değer Berkol (Eylül 2002 - Nisan 2004)

Ayhan Özer (Eylül 2004 - Ocak 2008)

Ahmet Münir Yaşar (Mayıs 2008 - Mayıs 2009)

Vedat Kahyalar (Kasım 2009 - Ocak 2011)

Doç.Dr. Yavuz Cabbar (Ekim 2011 -)

ASO Meslek Grupları

ASO Meslek Grupları (1964 ve 1969)

	1964		1969
1	Gıda Sanayii	1	Muhtelif Gıda Sanayii
2	Ağaç Sanayii	2	Ağaç Sanayii
3	Matbaa Sanayii	3	Matbaa Sanayii
4	Lastik Sanayii	4	Lastik Sanayii
5	Esas Metal Sanayii	5	Esas Metal Sanayii
6	Madeni Eşya Sanayii	6	Madeni Eşya Sanayii
7	Makine ve Alât Sanayii	7	Ziraat Aletleri ve Yedek Parça İmalatı
8	Demir İşleri Sanayii	8	Demir İşleri Sanayii
9	Taşıt Araçları Sanayii	9	Taşıt Araçları Sanayii
10	Taş-Toprak ve Maden İstihraç Sanayii	10	Taş-Toprak ve Maden İstihraç Sanayii
11	Kimya, İçki ve Diğer Sanayii	11	Triko-Konfeksiyon ve Diğer Sanayii
		12	Un ve Unlu Maddeler Sanayii
		13	Kimya ve İçki Sanayii
		14	İnşaat ve Tesisat Müteahhitleri
		15	Makine-Cihaz ve Alât Sanayii
		16	Isıtma-Klima ve Elektrik Cihazları Sanayii

ASO Meslek Grupları (1972 ve 1975)

1972		1975	
1	Muhtelif Gıda Sanayii	1	Muhtelif Gıda Sanayii
2	Ağaç Sanayii	2	Ağaç Sanayii
3	Matbaa Sanayii	3	Matbaa Sanayii
4	Lastik Sanayii	4	Lastik Sanayii
5	Esas Metal Sanayii	5	Dolum Sanayii
6	Madeni Eşya Sanayii	6	Madeni Eşya Sanayii
7	Ziraat Aletleri ve Yedek Parça İmalatı	7	Ziraat Aletleri ve Yedek Parça İmalatı
8	Demir İşleri Sanayii	8	Demir İşleri Sanayii
9	Taşıt Araçları Sanayii	9	Taşıt Araçları Sanayii
10	Taş ve Toprak Sanayii	10	Taş ve Toprak Sanayii
11	Giyim Sanayii	11	Giyim Sanayii
12	Un ve Unlu Maddeler Sanayii	12	Un ve Unlu Maddeler Sanayii
13	Kimya Sanayii	13	Kimya Sanayii
14	İnşaat ve Tesisat Mütahhitleri	14	İnşaat ve Tesisat Mütahhitleri
15	Makine-Cihaz ve Alât Sanayii	15	Makine-Cihaz ve Alât Sanayii
16	Isıtma-Klima ve Elektrik Cihazları Sanayii	16	Isıtma ve Klima Cihazları Sanayii
17	Maden, Kömür ve Kireç Ocakları İstihraç ve istihsal Sanayii	17	Maden, Kömür ve Kireç Ocakları İstihraç ve istihsal Sanayii
18	İçki ve Diğer İmalat Sanayii	18	İçki ve Diğer İmalat Sanayii
		19	İzabe ve Hadde Sanayii
		20	Elektrik ve Elektronik Sanayii

ASO Meslek Grupları (1987 ve 1992)

	1987
1.	Muhtelif Gıda Sanayii
2.	Ağaç Sanayii
3.	Matbaa Sanayii
4.	Kauçuk ve Lastik Sanayii
5.	Döküm Sanayii
6.	Madeni Eşya Sanayii
7.	Ziraat Aletleri ve Yedek Parça İmalatı
8.	Demir İşleri Sanayii
9.	Taşıt Araçları Sanayii
10.	Taş ve Toprak Sanayii
11.	Tekstil ve Giyim Sanayii
12.	Un, Unlu Maddeler ve Yem Sanayii
13.	Kimya Sanayii
14.	İnşaat ve Tesisat Mütahhitleri
15.	Makina ve Alât Sanayii
16.	Isıtma ve Klima Cihazları Sanayii
17.	Madencilik Sanayii
18.	Diğer İmalat Sanayii
19.	İzabe ve Hadde Sanayii
20.	Elektrik Sanayii
21.	Plastik Sanayii
22.	Alüminyum Sanayii
23.	Elektronik Sanayii

	1992
1.	Muhtelif Gıda Sanayii
2.	Ağaç İşleri Sanayii
3.	Matbaa Sanayii
4.	Kauçuk ve Lastik Sanayii
5.	Döküm Sanayii
6.	Madeni Eşya Sanayii
7.	Ziraat Aletleri ve Yedek Parça Sanayii
8.	Demir İşleri Sanayii
9.	Taşıt Araçları Sanayii
10.	Taş ve Toprak Sanayii
11.	Tekstil ve Giyim Sanayii
12.	Un, Unlu Maddeler ve Yem Sanayii
13.	Petrol ve Kimya Sanayii
14.	İnşaat ve Tesisat Mütahhitleri
15.	Makina ve Alât Sanayii
16.	Isıtma ve Klima Cihazları Sanayii
17.	Madencilik Sanayii
18.	Diğer İmalat Sanayii
19.	İzabe ve Hadde Sanayii
20.	Elektrik Sanayii
21.	Elektronik Sanayii
22.	Plastik Sanayii
23.	Alüminyum Sanayii
24.	Asansör ve Akümülatör Sanayii
25.	Alt Yapı (Yol, Baraj, Liman ve Kanalizasyon) Yapım ve Onarım İşleri Mütahhitlik ve Müşavirlik
26.	Elektrikli ev Aletleri ve Dayanıklı Tüketim Malları Sanayii

ASO Meslek Grupları (2009 ve 2013)

	2009		2013
1.	Madencilik Sanayi	1.	Madencilik Sanayi
2.	Taşocakçılığı Sanayi	2.	Medikal Sanayi
3.	Muhtelif Gıda Sanayi	3.	Muhtelif Gıda Sanayi
4.	Un Ve Unlu Mamüller Sanayi	4.	Un Ve Unlu Mamüller Sanayi
5.	İplik Ve Dokuma Sanayi	5.	İplik, Örme Ve Dokuma Sanayi
6.	Konfeksiyon Ve Deri Sanayi	6.	Konfeksiyon Ve Deri Sanayi
7.	Orman Ürünleri Sanayi	7.	Orman Ürünleri Sanayi
8.	Kâğıt Ürünleri Ve Baskı İşleri Sanayi	8.	Kâğıt Ürünleri Ve Baskı İşleri Sanayi
9.	Petrol Ve Kimya Sanayi	9.	Petrol Ve Kimya Sanayi
10.	Kauçuk Ve Kauçuk Ürünleri Sanayi	10.	Kauçuk Ve Kauçuk Ürünleri Sanayi
11.	Plastik Ve Plastik Ürünleri Sanayi	11.	Plastik Ve Plastik Ürünleri Sanayi
12.	Cam Ve Cam Ürünleri Sanayi	12.	Cam Ve Cam Ürünleri Sanayi
13.	Yapı Elemanları Sanayi	13.	Yapı Elemanları İmalat Sanayi
14.	Hadde Ve Boru Sanayi	14.	Hadde Ve Boru Sanayi
15.	Döküm Sanayi	15.	Döküm Sanayi
16.	Demir Ve Metal Sanayi	16.	Demir Ve Metal İşleri Sanayi
17.	Alüminyum Doğrama İmalat Sanayi	17.	Alüminyum Doğrama İmalat Sanayi
18.	Fabrikasyon Metal Ürünleri Sanayi	18.	Fabrikasyon Metal Ürünleri Sanayi
19.	Madeni Eşya Sanayi	19.	Madeni Eşya Sanayi
20.	Elektronik Sanayi	20.	Elektronik Sanayi
21.	Elektrik Sanayi	21.	Elektrik Sanayi
22.	Ev ve Ofis Aletleri Dayanıklı Tüketim Malları S.	22.	Ev ve Ofis Aletleri ile Dayanıklı Tüketim Malları
23.	Isıtma ve İklimlendirme Cihazları Sanayi	23.	Isıtma ve İklimlendirme Cihazları Sanayi
24.	Genel Amaçlı Makina Sanayi Motorlu Kara Taşıtları Sanayi	24.	Genel Amaçlı Makina ve Yedek Parça Sanayi
25.	Motorlu Kara Taşıtları Sanayi	25.	Motorlu Kara Taşıtları, Tarım Aletleri ve Yedek Parça Sanayi
26.	Sanayi ve İnşaat Makinaları Sanayi	26.	Sanayi Ve İnşaat Makinaları İmalat Sanayi
27.	Asansör Sanayi	27.	Asansör Sanayi
28.	Mobilya Sanayi	28.	Mobilya Sanayi
29.	Diğer İmalatlar ve Bilgisayar Yazılımları Sanayi	29.	Diğer İmalatlar ve Bilgisayar Yazılımları Sanayi
30.	İnşaat ve Tesisat Mütahhitleri	30.	İnşaat ve Tesisat Mütahhitleri
31.	Alt Yapı Mütahhitleri	31.	Alt Yapı Mütahhitleri
		32.	Taşocakçılığı Sanayi

Ankara Sanayi Odası Kronolojisi (1963-2013)

8 Kasım 1963: Ankara Sanayi Odası'nın Kuruluşu; İlk Yönetim Kurulu Toplantısının ve ilk Oda Meclisi Toplantısının yapılması. Toplantıda Dr. Orhan Işık Yönetim Kurulu Başkanlığına, Rasih Selcanoğlu Oda Meclisi Başkanlığı'na seçilmiştir.

18 Kasım 1963: Ankara Sanayi Odası'nın faaliyete geçmesinin Ticaret Bakanlığı'na uygun bulunması

9 Aralık 1963: Ankara Ticaret Odası Yönetim Kurulu'nun ASO'na nezaket ziyaretinde bulunması; ayrıca Ankara İşveren Sendikaları Birliği mensuplarının ziyareti

30 Ocak 1964: ASO Muhasebe İşleri Murakabe Yönetmeliği'nin kabulü
10 Nisan 1964: ASO'nda yapılan Sanayi Odaları Müşterek Küçük Komite Toplantısı

14-15 Mayıs 1964: ASO'nda Sanayi Odaları Koordinasyon Toplantısı'nın yapılması

4 Haziran 1964: ASO'nun ilk Genel Sekreterliği'ne (Umumi Kâtiplik) Munis Faik Ozansoy'un getirilmesi
30 Kasım 1964: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Orhan Işık, Oda Meclisi Başkanlığına Rasih Selcanoğlu seçilmiştir).

1964: ASO'nun üye sayısı 298
Temmuz 1965: İnşaat ve Tesisat Mütahhitlerinin meslek grubu olarak ASO'na kaydı

29 Kasım 1965: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Orhan Işık, Oda Meclisi Başkanlığına Rasih Selcanoğlu seçilmiştir).

1965: ASO'nun üye sayısı 378
Eylül 1966: Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan Ankara Sanayi Odası Personel Yönetmeliği'nin kabulü

Eylül 1966: Oda bünyesinde bulunan 11 Meslek Grubunun, üye ve faaliyet sahâlarının genişlemesinden dolayı 17'ye çıkarılması

28 Kasım 1966: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Orhan Işık, Oda Meclisi Başkanlığına Rasih Selcanoğlu seçilmiştir).

Aralık 1966: ASO'nun 26 Kasım 1965 tarihinde İstanbul Sanayi ve İstanbul Ticaret Odası tarafından müştereken kurulmuş bulunan İktisadi Kalkınma Tesisine iştiraki

1966: ASO'nun üye sayısı 420
Ocak 1967: Oda ihtiyacı için bir gayrimenkul (kat) satın alınması (daha sonra İzmir Caddesi'ndeki aynı binadan başka daireler de satın alınarak mekân ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır).

Ağustos 1967: ASO tarafından hazırlatılan "Türkiye'nin Endüstrileşme Sorunu" adlı eser

23 Kasım 1967: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Orhan Işık, Oda Meclisi Başkanlığına Rasih Selcanoğlu seçilmiştir).

1967: ASO'nun üye sayısı 469
10-12 Ocak 1968: Ankara'da yapılan 4. Sanayi Kongresi'ne iştirak

29 Ocak 1968: ASO'nun dört daireden oluşan İzmir Caddesi'ndeki yeni ofisinin tadilat ve tefrişinin tamamlanarak bu binada hizmet vermeye başlaması

Kasım 1968: Yeni kurulmuş bulunan Eskişehir Sanayi Odası'nın talebi üzerine Muamelât, Sicil ve Muhasebe Servislerini kurmak üzere ASO'ndan iki personelin beş gün süreyle Eskişehir'e gönderilmesi

28 Kasım 1968: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Orhan Işık, Oda Meclisi Başkanlığına Rasih Selcanoğlu seçilmiştir).

Aralık 1968: Ankara (Organize) Sanayi Bölgesi Planı'nın İmar ve iskân Bakanlığı ile Belediye İmar Müdürlüğü tarafından onaylanması

Kasım-Aralık 1968: İhtiyaca gelecekte de cevap verecek bir hizmet binasına kavuşmak için bir arsa alınmasının (İstanbul Caddesi 104 numaralı 9486 ada 31 parsel ve 884 m²) kararlaştırılması

1968: ASO'nun üye sayısı 556

Ocak 1969: ASO adına İstanbul Caddesi üzerinde (Akköprü civarında) 650.000 TL bedelle 884 m²'lik arsa satın alınması

20 Kasım 1969: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Orhan Işık, Oda Meclisi Başkanlığına Necati Tereyağoğlu seçilmiştir).

1969: ASO tarafından mesleki eğitimle ilgili sekiz kitap yayımlanması

1969: ASO'nun üye sayısı 636

25 Kasım 1970: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Orhan Işık, Oda Meclisi Başkanlığına Özdemir Yarar seçilmiştir).

1970: ASO'nun üye sayısı 701

Ocak 1971: İstanbul yolunda kurulmakta ve faaliyette bulunan işletmelere telefon temini konusunda ilgililerle temasta bulunulması

25 Şubat 1971: Oda Meclisi Başkanlık Divanı'nın istifası ve yapılan seçimde Oda Meclisi Başkanlığı'na Mümtaz Yağcıoğlu'nun seçilmesi

Mart 1971: ASO Yönetim Kurulu'nun, Ankara Organize Sanayi Bölgesinin gerçekleştirilebilmesi için, gerektiğinde Ankara Belediyesi ile müşterek müteşebbis teşekkül kurmaya Oda Meclisi tarafından yetkili kılınması

17 Kasım 1971: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Orhan Işık, Oda Meclisi Başkanlığına Muharrem Eskiyan seçilmiştir).

1971: ASO'nun üye sayısı 742

Şubat 1972: Ankara Organize Sanayi Sahası ile ilgili olarak bir ön anket düzenlenmesi

Mart 1972: Ankara Sanayini tanıtmak maksadıyla ve Odanın 10. Yılı münasebetiyle ASO tarafından bir film hazırlanması (Film yıl içinde televizyonda ve yaz aylarında Gençlik Parkı'nda gösterilmiştir). ZZ

Nisan 1972: Ankara Organize Sanayi Sahası'ndan arsa talebinde bulunanların taleplerini kesin şekilde tespit amacıyla taahhütnâme şeklinde bir anket düzenlenmesi

Temmuz 1972: Ankara Organize Sanayi Bölgesinden arsa talebinde bulunanlara para yatırımları çağrısında bulunulması

26 Eylül 1972: ASO'nda Meslek Grubu sayısının 18'e yükseltilmesi kararı

15 Kasım 1972: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Orhan Işık, Oda Meclisi Başkanlığına Muharrem Eskiyan seçilmiştir).

1972: ASO'nun üye sayısı 804

Ekim 1973: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın (Devlet Bakanlığı yazısına istinaden) ASO'na intikal ettirdiği ve "kurulacak olan Sanayi Bölgesinin Ankara'nın hava kirliliğini artıracak cihetle başka bir aranmasını isteyen" yazısı. Yazı üzerine Ankara Belediyesindeki arsa ihale işlemleri ASO tarafından askıya alınmış, Belediyeye verilecek geçici teminat bedelleri için mahkemeden tedbir kararı alınmış, daha sonra dava açılmıştır.

20 Kasım 1973: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Hami Kartay, Oda Meclisi Başkanlığına Orhan Işık seçilmiştir).

Aralık 1973: ASO'nun 10. yıldönümü münasebetiyle vergi, ihracât ve istihdam konularında başarılı sanayicilerle Odanın kuruluşunda hizmeti geçen üyelere ve personele birer şilt ve takdirnâme verilmesi.

1973: ASO'nun üye sayısı 893

Haziran 1974: ASO tarafından hazırlanan, ASO ve ATO'na kayıtlı sanayicilerin yaptıkları işleri alfabetik sıraya ve iş türlerine göre tasnif eden "Ankara Sanayi Rehberi 74"ün yayımlanması (ASO tarafından yayımlanan ilk rehberdir).

22 Ekim 1974: Oda ihtiyaçları için bir bina (Atatürk Bulvarı 193 numara) satın alınması

25 Ekim 1974: ASO Organlar İç Yönetmeliği'nin kabulü

28 Kasım 1974: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Hami Kartay, Oda Meclisi Başkanlığına Orhan Işık seçilmiştir).

1974: ASO'nun üye sayısı 1065

Ocak 1975: Yeni oda binası ile ilgili olarak Ankara Belediyesi'nden gerekli restorasyon ruhsatının alınması

11 Temmuz 1975: Milli Eğitim Bakanlığı ile ASO tarafından ortaklaşa düzenlenen "Temel Tornacılık Kursu"nun diploma töreni

28 Temmuz 1975: ASO bünyesindeki meslek grubu sayısının 20'ye yükselmesi

28 Temmuz 1975: ASO'nun İzmir Caddesi No:22 Kat 2 de yer alan 4 dairesinin ve İstanbul Caddesi üzerindeki 884 m²lik arsasının satılması kararı

10 Kasım 1975: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Hami Kartay, Oda Meclisi Başkanlığına Orhan Işık seçilmiştir).

Şubat 1976: ASO'nun restorasyonu ve tadilatı tamamlanan yeni binasına taşınması

Temmuz 1976: İmar ve İskân Bakanlığı Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu Başkanlığı tarafından hazırlanan 1/5000 ölçekli Ankara Sanayi Bölgesi Genel Vaziyet Planı

28 Temmuz 1976: Sincan-Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi'nin gerçekleştirilmesi için yapılacak işlemlerle ilgili olarak ASO Yönetim Kurulu'na yetki

verilmesi

25 Kasım 1976: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Hami Kartay, Oda Meclisi Başkanlığına Orhan Işık seçilmiştir).

1976: ASO'nun üye sayısı 1014

17 Mart 1977: Ankara Organize Sanayi Bölgesi'nin gerçekleştirilmesi konusunda Başbakan Yardımcısı, İmar ve İskân Bakanı ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlarına birer yazı gönderilmesi

28 Haziran 1977: Ankara Altındağ İlçesi Battalgazi Mahallesi'nde ASO İlkokulu yaptırılması kararı

Haziran 1977: Sincan-Osmaniye OSB ile ilgili olarak ASO tarafından yapılması gerekli teknik düzeydeki çalışmalarla ilgili olarak Yüksek Mimar Mühendis Emin Canpolat'ın ASO'nda çalışmalara başlaması

28 Kasım 1977: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Hami Kartay, Oda Meclisi Başkanlığına Orhan Işık seçilmiştir).

27 Şubat 1978: Organize Sanayi Bölgeleri Mevzuatı hükümlerince kurulacak Ankara Sincan-Osmaniye OSB konusunda ASO'nı müstakil müteşebbis olarak yetkili kılan Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı yazısı ve buna istinaden Oda Meclisince oluşturulan Müteşebbis Teşekkülün, oluşturulacak Bölge Yönetim Kurulu'nda ASO'nı temsil etme yetkisinin olduğu kararı

Nisan 1978: Sincan OSB'deki arsaların ASO'na satışı hakkında Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'nde protokol imzalanması

Mayıs 1978: Yönetim Kurulu Başkanı Hami Kartay'ın kendi isteği ile görevden ayrılması ve yerine Mehmet Yazar'ın seçilmesi

Eylül 1978: Sincan-Osmaniye OSB Müdürü olarak İnşaat Yüksek Mühendisi Ökten Ediz ile bir yıllık sözleşme imzalanması

28 Kasım 1978: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Mehmet Yazar, Oda Meclisi Başkanlığına Orhan Işık seçilmiştir).

25 Aralık 1978: ASO'nun 15. kuruluş yıldönümü münasebetiyle başarılı ihracâtçı ve vergi mükellefi üyelere plaket ve takdîrname verilmesi töreni

1978: ASO'nun üye sayısı 1183

2-3 Mart 1979: ASO tarafından düzenlenen "1978'den 1979'a Ekonomik Durum" konulu seminer (Kamuoyunda ilgi gören bu seminer geleneksel hale gelmiş ve 1990 yılına kadar sürdürülmüştür).

Mart 1979: AOSB alt ve üst yapı proje şartnâmesinin hazırlanarak Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının onayına sunulması

Mart 1979: ASO Oda Meclisi üyeleri hakkında bilgiler içeren Oda Meclisi Albümünün yayınlanması

Nisan 1979: ASO Yönetim Kurulu'nda AOSB Yönetmeliği taslağının görüşülmeye başlanması

8 Mayıs 1979: AOSB alt ve üst yapı projelerinin müteahhit firmaya ihalesi

Ağustos 1979: Ulaştırma Bakanlığına yapılan müracaat sonucunda ASO'na bir adet teleks cihazı tahsis edilmesi

28 Kasım 1979: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Mehmet Yazar, Oda Meclisi Başkanlığına Orhan Işık seçilmiştir).

29 Ocak 1980: Organize Sanayi Bölgesi Sosyal Tesisler kesin projelerinin Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca onaylanması

29 Ocak 1980: AOSB çalışmalarının aksamadan sürdürülebilmesi için, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı emrindeki fonun akışındaki aksaklıklara karşı tedbir olarak, kendilerine bölgeden arsa tahsisi öngörülmüş bulunan firmaların katkıları ile Ankara Sanayi Odası OSB Kredi Destek Fonu kurulmasının kararlaştırılması

7-8 Mart 1980: ASO tarafından düzenlenen "1979'dan 1980'e Genel Ekonomik Durum"

konulu seminer

Mayıs 1980: Ankara-Sincan OSB İç Yönetmeliği uyarınca yürütücü kuruluş teşkil olunması ve üyeliklerine Yönetim Kurulunca Oda üyelerinden altı kişinin seçilmesi (AOSB Yürütücü Kurulu yedi üyeden müteşekkil olup 14 Mayıs günü ilk toplantısını yapmıştır)

Haziran 1980: ASO hizmet binasına 5 harici ve 25 dâhili hatlı yeni telefon santralinin takılması

Ağustos 1980: AOSB'ndeki parsellerin tapularının Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'nden alınarak ASO mülkiyetine geçirilmesi işlemlerinin devamı

28 Kasım 1980: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Mehmet Yazar, Oda Meclisi Başkanlığına Orhan Işık seçilmiştir).

Aralık 1980: AOSB'deki parsellerin tapularının Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü'nden alınarak ASO mülkiyetine geçirilmesi işlemlerinin devamı

1980: ASO'nun üye sayısı 1270

6-7 Mart 1981: ASO tarafından düzenlenen "1980'den 1981'e Türkiye Ekonomisi" konulu seminer

8 Mayıs 1981: AOSB'ne ait parsellerin tamamının tapularının ASO mülkiyetine geçmesi

30 Haziran 1981: 1980 yılında en çok ihracât yapan ve en çok kazanç vergisi ödeyen üyelere ASO'da törenle plaket ve takdîrname verilmesi

27 Temmuz 1981: Ankara-Sincan OSB'nin altyapı ve sosyal tesisler inşaat işleri ihalesinin ASO'nda yapılması

10 Ağustos 1981: "Türkiye Sanayi Rehberi"ni hazırlamak üzere Türkiye Odalar Birliği'nde yapılan toplantıya iştirak

20 Ağustos 1981: ASO ile müteahhit firma arasında AOSB İnşaat İşleri Taahhüt Sözleşmesinin imzalanması

14 Eylül 1981: AOSB'nde inşaat işlerine başlanması

24 Ekim 1981: Ankara-Sincan OSB'nin altyapı ve sosyal tesisler inşaatı temel atma töreni

16 Kasım 1981: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Mehmet Yazar, Oda Meclisi Başkanlığına Orhan Işık seçilmiştir).

1981: ASO'nun üye sayısı 1427

26-27 Mart 1982: ASO tarafından düzenlenen "1981'den 1982'ye Türkiye Ekonomisi" konulu seminer

30 Ekim 1982: ASO Meclis Başkanı Dr. Orhan Işık'ın vefatı

29 Kasım 1982: ASO Oda Meclisi Başkanlığı'na Mümin Erkunt'un seçilmesi
1982: ASO'nun üye sayısı 1548

4-5 Mart 1983: ASO tarafından düzenlenen "1982'den 1983'e Türkiye Ekonomisi" konulu seminer

15 Ağustos 1983: AOSB Müteşebbis Teşekkül Yürütücü Kuruluşu'nun ve bilahare ASO Yönetim Kurulu'nun kararı ile AOSB inşaatını yürütmekte olan müteahhit firmanın sözleşmesinin feshi

29 Kasım 1983: Ankara Sincan OSB altyapı ve sosyal tesisler inşaatının ikinci kez ihaleye verilmesi

5-12 Aralık 1983: ASO'nun 20. Yılı münasebetiyle odada düzenlenen ve toplam 120 üyenin mamüllerinin sergilendiği sanayi sergisi

12 Aralık 1983: ASO'nun 20. Yılı ve kuruluşu ve faaliyeti 50 yılı geçen sanayiciler ödül töreni

1983: ASO'nun üye sayısı 1497

1984: Son yıllarda Arap ülkelerine olan ihracatın ve sunulan müteahhitlik hizmetlerinin artması sebebiyle firma ve kuruluşların Arapça bilen elemana olan ihtiyaçları sebebiyle ASO'da Arapça kursu açılması

18 Ocak 1984: ASO organlarındaki görev süresi 20 yılı aşan oda meclisi üyelerinin bundan itibaren Oda Meclisinin Şeref Üyeleri olarak oda meclisi toplantılarına katılmalarının teamül haline getirilmesi kararı

30 Ocak 1984: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Mehmet Yazar, Oda Meclisi Başkanlığına Mümin Erkunt seçilmiştir).

30 Ocak 1984: Resmi tatil ve bayram günlerine tesadüf etmediği ve fevkalade bir durum zuhur eylemediği takdirde Oda Meclisi toplantılarının her ayın son haftasının Çarşamba günleri saat 17:00'de yapılması kararı

Şubat-Mart 1984: Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü'nün AOSB içinden bir demiryolu hattı geçirmeyi planlaması ve bu nedenle bölge içindeki parsellerin bir kısmını istimlak kararı almasına karşılık ASO tarafından hattın sanayi bölgesi dışına alınması girişimi ve yürütmenin durdurulması davası açması

13-14 Nisan 1984: ASO tarafından düzenlenen "1983'ten 1984'e Türkiye Ekonomisi" konulu seminer

4 Temmuz 1984: Yeni ihale sonrasında AOSB'nde inşaat faaliyetlerine yeniden başlanması

8 Kasım 1984: Ankara'da tornacılık, frezecilik, tesviyecilik ve kaynakçılık konusunda Oda üyesi firmaların işçilerine mesleki eğitim kursu açılması konusunda Alman Ekonomik İşbirliği Koordinasyon Kurumu ile ASO arasında imzalanan Ön Anlaşma

1984: ASO'nun üye sayısı 1513

1985: ASO tarafından aylık olarak dergi çıkarılmaya başlanması

Nisan 1985: Siyasete atılan ASO Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Yazar'ın Yönetim Kurulu Başkanlığı ve Oda Meclisi

Üyeliği görevinden istifası ve Muharrem Eskiyanan'ın Yönetim Kurulu Başkanlığı'na seçilmesi

5-6 Nisan 1985: ASO'nun geleneksel hale gelen "1984'ten 1985'e Türkiye Ekonomisi" konulu semineri

24 Nisan 1985: ASO'nda Oda Meclisi Başkanı ve Yönetim Kurulu Başkanı olarak görev yapmış yöneticilerin Oda Meclisi toplantılarına fahri üye olarak davet edilmelerinin kararlaştırılması

11 Kasım 1985: Türk-Alman Ekonomik İşbirliği Koordinasyon Kurumu ile ASO tarafından Ostim Sanayi Sitesinde Çıracılık Eğitim Merkezi açılması ve 40 çırak ile eğitime başlanması

11-20 Kasım 1985: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile ASO'nun ortaklaşa düzenlediği Türkiye Makine İmalat Sanayii Sergisi

21 Kasım 1985: 1984 yılı faaliyetleri neticesinde yüksek düzeyde vergi ödeyen ve ihracât yapan üyelere altın, gümüş ve bronz madalya verilmesi töreni

27 Kasım 1985: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Mümin Erkunt, Oda Meclisi Başkanlığına Ömer Alp seçilmiştir).

1985: ASO'nun üye sayısı 1547

14-15 Mart 1986: ASO'nun düzenlediği "1985'ten 1986'ya Türkiye Ekonomisi" konulu seminer

Mart 1986: ASO'nun aylık olan dergisinin iki aylık olarak yayımlanmaya başlaması

Nisan 1986: Üyelere acil olarak duyurulması gereken haber ve bilgiler için Haber Bülteni yayımlanmaya başlaması

Kasım 1986: 1985 yılında yüksek vergi ödeyen ve önemli ihracât yapan üyeler için ödül töreni yapılması

30 Aralık 1986: ASO'na "bilgisayar teşkilatı" kurulması talebi ve düşünceleri

1986: ASO'nun üye sayısı 1607

25 Mart 1987: ASO bünyesindeki Meslek Grubu sayısının 23'e yükseltilmesi kararı

12 Kasım 1987: İhracat ve vergi konusunda başarılı sanayici üyelerin ödüllendirilmesi töreni

5 Aralık 1987: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Mümin Erkunt, Oda Meclisi Başkanlığına İdris Yamantürk seçilmiştir).

1987: ASO'nun üye sayısı 1686

29 Ağustos 1988: Muhafazasına lüzum kalmayan arşiv malzemesinin imhasına dair karar (19 Şubat 1988 tarihinde Ticaret Sicili Gazetesinden yayımlanan yönetmelik gereğince)

22 Kasım 1988: 1987 yılında yüksek ihracât yapan, yüksek gelir ve kurumlar vergisi ödeyen, yüksek istihdam gerçekleştiren üyelerle, ASO'nun 25. yıldönümü münasebetiyle oda kuruluşunda bulunan, oda meclisi ve yönetim kurulu başkanlığı yapan, 15 yılı aşkın meclis üyeliği ve oda hizmeti yapanlara törenle madalya verilmesi

1988: ASO'nun üye sayısı 1822

27 Kasım 1989: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına Alaeddin Ceceli, Oda Meclisi Başkanlığına Kadir Sever seçilmiştir).

1989: ASO'nun üye sayısı 1965

5 Ağustos 1990: Sincan Organize Sanayi Bölgesi'nin açılışı için düzenlenen ve Ankara Sanayi ürünlerinin tanıtımı amacıyla gerçekleştirilen ve 58 firmanın katıldığı sergi

24 Eylül 1990: AOSB'nde iki sokağa Orhan Işık ve Mümin Erkunt'un isimlerinin verilmesi hakkında Oda Meclisi kararı

1990: ASO'nun üye sayısı 2046

28 Ocak 1991: Üniversite-Sanayi işbirliğini geliştirmek üzere kurulmuş bulunan Ortadoğu Teknopark A.Ş.'ye %5'lik bir hisse ile ortak olunması hakkında Oda Meclisi kararı

29 Nisan 1991: ASO Oda Meclisi Başkanlığı'na Abdurrahman Nantu'nun seçilmesi

1991: ASO'nun üye sayısı 2153

8 Nisan 1992: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına M.Sözer Özel, Oda Meclisi Başkanlığına Erol Tontu seçilmiştir)

Ocak 1993: ASO'nun yayın organı olarak yeni bir içerik ve anlayışla ASOMEDYA dergisinin yayımlanmaya başlaması

29 Kasım 1993: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına M.Sözer Özel, Oda Meclisi Başkanlığına Nihat Özdemir seçilmiştir).

Aralık 1993: ASO bünyesinde bir Arsa ve Yatırım Fonu oluşturulması

Aralık 1993: ASO 1992 yılı başarılı ihracatçı üyeleriyle yüksek düzeyde kurumlar ve gelir vergisi ödeyen üyelere başarı ödüllерinin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in de katıldığı törenle dağıtılması

28 Nisan 1995: Türkiye'de ekonomik sorunların geniş ve katılımlı bir biçimde tartışılabilmesi amacıyla "ASO Gündemi" adıyla başlatılan "beyin fırtınası" toplantılarının ilki.

30 Haziran 1995: Türk-Alman Mesleki Eğitim Merkezi'nden mezun olan öğrencilere Kalfalık Belgeleri'nin ASO'nda düzenlenen törenle verilmesi

11-12 Temmuz 1995: Gaziantep'te yapılan Sanayi Kongresi'ne iştirak

Ekim 1995: AOSB'nde Erkunt Mesleki Eğitim Merkezi'nin eğitime başlaması

26 Ekim 1995: ASO Üye sayısınının 26 Meslek Grubu'nda toplam 2621'e ulaşması

20 Kasım 1995: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına M.Zafer Çağlayan, Oda Meclisi Başkanlığına Tarık Artukmaç seçilmiştir).

1 Aralık 1995: TMMOB tarafından düzenlenen 1995 Sanayi Kongresi'ne iştirak

1996: Oda hizmetlerinde bilgisayar kullanımına geçilmesi.

Kasım 1996: AOSB logosunun değiştirilmesi

17 Kasım 1996: AOSB'nde Erkunt Mesleki Eğitim Merkezi'nin açılış töreni

Kasım 1996: ASO 1995 yılı başarılı ihracatçı üyeleriyle yüksek düzeyde kurumlar ve gelir vergisi ödeyen üyelere başarı ödüllерinin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in de katıldığı törenle dağıtılması

1997: Odanın bilgisayar sisteminin geliştirilmesi ve internet alt yapısı oluşturulması.

1997: ASO'nun KOBİ'lerle ilgili çalışmalarından dolayı Dünya Gazetesi tarafından "En Başarılı Kuruluş" seçilmesi.

Şubat 1997: ASO Vakfı'nın (ASOVAK) kuruluşu

12 Nisan 1997: II. Organize Sanayi Bölgesi yeri olarak düşünülen alanın etüd çalışmalarına iştirak

Aralık 1997: ASO 1996 yılı başarılı ihracatçı üyeleriyle yüksek düzeyde kurumlar ve gelir vergisi ödeyen üyelere başarı ödüllерinin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in de katıldığı törenle dağıtılması

19 Kasım 1998: ASO'nun üye sayısı 2960

24 Kasım 1999: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına M.Zafer Çağlayan, Oda Meclisi Başkanlığına Tarık Artukmaç seçilmiştir).

21 Aralık 1999: 1998 yılı başarılı ihracatçı üyeleriyle yüksek düzeyde kurumlar ve gelir vergisi ödeyen üyelere başarı plaketi

verilmesi töreninin ilk defa Çankaya Köşkü'nde Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in himayesinde ve ev sahipliğinde gerçekleştirilmesi

28 Kasım 2001: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına M.Zafer Çağlayan, Oda Meclisi Başkanlığına Tarık Artukmaç seçilmiştir).

24 Ekim 2002: Ankara 1. OSB'nin de aralarında bulunduğu dokuz OSB temsilcisinin bir araya gelerek OSB Üst Kuruluşu Kurucular Kurulu'nu oluşturması

Aralık 2002: ASO'nun üye sayısı 2940

28 Mart 2013: ASO'nda düzenlenen ve Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in de katıldığı Aile Şirketlerinde Değişim ve Süreklilik Zirvesi

1 Ekim 2003: Savunma Sanayi Müsteşarlığı (SSM) tarafından "Ülkemiz savunma sanayiine uzun yıllardır verdiği hizmetlerden dolayı" Ankara Sanayi Odası'na teşekkür plaketi verilmesi.

30 Ekim 2003: ASO'nun 40. kuruluş yıldönümü nedeniyle Odanın kurucuları, ilk Oda Meclisi üyeleri, Yönetim ve Oda Meclisi eski başkanlarına şükran plaketi ve başarılı ihracatçı üyelerle yüksek düzeyde kurumlar ve gelir vergisi ödeyen üyelere başarı plaketi verilmesi töreni

30 Ekim 2003: ASO'nun 40. kuruluş yıldönümü nedeniyle düzenlenen "ASO'nun ve Ankara Sanayiinin Dünü, Bugünü ve Geleceği" konulu panel

Aralık 2003: ASO'nun üye sayısı 2981

Aralık 2004: ASO'nun üye sayısı 2911

16 Ocak 2005: 2003 yılı başarılı ihracatçı üyeleriyle yüksek düzeyde kurumlar ve gelir vergisi ödeyen üyelere başarı plaketi verilmesi töreni

6 Mart 2005: ASO seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına M.Zafer Çağlayan, Oda Meclisi Başkanlığına Tarık Artukmaç

seçilmiştir).

19 Ocak 2006: 2004 yılı başarılı ihracatçı üyeleriyle yüksek düzeyde kurumlar ve gelir vergisi ödeyen üyelere başarı plaketi verilmesi töreni

Mart 2006: Finansman sorunu yaşayan KOBİ'lere destek olmak ve işsizlikle mücadeleye katkı sağlamak amacıyla 2001'de geliştirilen "Anadolu Yaklaşımı" önerisinin rapor haline getirilmesi

6 Temmuz 2006: 2005 yılı başarılı ihracatçı üyeleriyle yüksek düzeyde kurumlar ve gelir vergisi ödeyen üyelere başarı plaketi verilmesi töreni

2 Ağustos 2006: Milli Eğitim bakanlığı ile ASO 1. OSB Müdürlüğü arasında imzalanan Okul Sanayi İşbirliği Eğitim Programları Projesi (OSEP) protokolü

15 Eylül 2006: OSEP projesi kapsamında 77 öğrencinin mesleki eğitime başlaması

Aralık 2006: ASO'nun üye sayısı 3415

Şubat 2007: ASO'nun deprem yönetmeliğine uygun olmayan binasını tahliye ederek geçici olarak Öveçler'de bir binaya taşınması (mevcut binanın yıkılarak yenilenmesi çalışmalarına başlanmıştır)

25-26 Temmuz 2007: Siyasete atılan ASO Yönetim Kurulu Başkanı M.Zafer Çağlayan'ın Yönetim Kurulu Başkanlığı ve Oda Meclisi Üyeliği görevinden istifası ve M.Nurettin Özdebir'in ASO Yönetim Kurulu Başkanlığı'na seçilmesi

11 Haziran 2008: ASO Meslek Komitesi sayısının 31'e çıkarılması kararı

16 Temmuz 2008: ASO'nun yeni hizmet binasının törenle hizmete açılması

5 Kasım 2008: ASO Gündem toplantılarının düzenlenmeye başlaması

22 Ocak-29 Ocak 2009: ASO Seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına M.Nurettin Özdebir, Oda Meclisi Başkanlığına Tarık

Artukmaç seçilmiştir).ASO tarihinde ilk defa oda meclisinde kadın üyeler görev yapmaya başlamıştır. Muhtelif Gıda Sanayi Komitesinden Nursel Baymaz; Orman Ürünleri Sanayi Komitesinden Zeynep Kürklü; Yapı Elemanları İmalat Sanayi Komitesinden Nurten Nalan Alkan.

9 Haziran 2009: ASO 46. yıl ödül töreni (2008 yılı başarılı ihracâtçı üyeleriyle yüksek düzeyde kurumlar ve gelir vergisi ödeyen üyelere başarı plaketi verilmesi töreni)

9 Haziran 2009: ASO I. OSB'nde 26 fabrikanın açılış töreninin Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın da katılımı ile gerçekleştirilmesi

3 Temmuz 2009: Milli Eğitim bakanlığı ile ASO I. OSB'nin ortak girişimi ile hayata geçirilen Okul Sanayi Eğitim Programı (OSEP) Projesinin ilk mezunlarını vermesi

23 Ekim 2009: Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in ASO I. OSB'ni ziyareti

21 Ocak 2010: Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün ASO Genişletilmiş Meclis Toplantısı'na katılması

Mayıs 2010: ASO Oda İç Yönergesi'nin Oda Meclisi tarafından kabulü.

7 Mayıs 2010: Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün ASO I. OSB'ni ziyareti

13 Mayıs 2010: Ankara'da Leningrad Ticaret ve Sanayi Odası ile ASO arasında işbirliği protokolü imzalanması

30 Eylül 2010: Ankara'da II. TSK Malzeme Sergisi'nin açılışı

1-5 Ekim 2010: Ankara'da ASO I. OSB'nde düzenlenen 1. Sanayi Fuarı (ANSAF)

24 Aralık 2010: Kazakistan Başbakanı Karim Massimov'un ASO I. OSB'ni ziyareti

2 Şubat 2011: Nijerya Cumhurbaşkanı Goodluck Jonathan'ın ASO I. OSB'ni ziyareti

Temmuz 2011: ASO Personel İç Yönergesi'nin Oda Meclisi tarafından kabulü.

19 Aralık 2011: ASO 48. yıl ödül töreni (2011 yılı başarılı ihracâtçı üyeleriyle yüksek düzeyde kurumlar ve gelir vergisi ödeyen üyelere başarı plaketi verilmesi töreni)

5 Haziran 2012: ASO I. OSB'nin Türkiye'nin en temiz OSB'si seçilmesi

17 Eylül 2012: ASO tarafından ASO I.OSB'nde kurulan ASO Teknik Koleji'nin eğitime başlaması

20-24 Kasım 2012: Ankara'da düzenlenen 2. Sanayi Fuarı (ANSAF)

27 Aralık 2012: ASO 49. yıl başarı ödül töreni (2012 yılı başarılı ihracâtçı üyeleriyle yüksek düzeyde kurumlar ve gelir vergisi ödeyen üyelere Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın da katılımı ile başarı plaketi verilmesi töreni)

Aralık 2012: ASO Üye sayısının 31 Meslek Grubu'nda toplam 5206'ya ulaşması

21 Ocak 2013: Gana Cumhurbaşkanı John Dramani Mahama'nın ASO I. OSB'ni ziyareti

13 Mart 2013: Benin Cumhurbaşkanı Boni Yayi'nin ASO I. OSB'ni ziyareti

26 Mart 2013: Kamerun Cumhurbaşkanı Paul Biya'nın ASO I. OSB'ni ziyareti

2 Nisan 2013: ASO'nun Hamamönü'nde hayata geçirdiği "Hasan Altun Konağı Ankara Girişimci Evi ve Atölyesi"nin törenle açılması

3-10 Mayıs 2013: ASO Seçimleri (Yönetim Kurulu Başkanlığına M.Nurettin Özdebir, Oda Meclisi Başkanlığına Şerafettin Ceceli seçilmiştir. Daha önce 1995-2013 arasında bu görevi yürüten Tarık Artukmaç ASO tarihinde en uzun süre Meclis Başkanlığı yapan kişi olmuştur).

KAYNAKÇA (1. ve 2. BÖLÜM)

Ankara Ticaret ve Sanayi Odası (ATSO) Oda Meclisi Zaptı (1940-1965)

ATSO İdare Heyeti Kararları (1960-1964)

ATSO Dahili Talimatnâmesi

ATSO Faaliyet Raporu (1960-1964)

Ankara Vilayeti Salnâmeleri

Def'a 1- Hicri 1288

Def'a 2- Hicri 1289

Def'a 3- Hicri 1290

Def'a 4- Hicri 1291

Def'a 5- Hicri 1293

Def'a 7- Hicri 1295

Def'a 10- Hicri 1299

Def'a 11- Hicri 1300

Def'a 11(Mükerrer)- Hicri 1307

Def'a 12- Hicri 1311

Def'a 13- Hicri 1318

Def'a 14- Hicri 1320

Def'a 15- Hicri 1325

Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, Genel Nüfus Sayımı, Ankara Vilayeti, Devlet Basımevi, İstanbul 1936.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı 1950.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1927 Senesi Sanayi Tahriri Neticeleri, İstanbul Cumhuriyet Matbaası, Ankara 1928.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı 1929, 2. Cilt, Cumhuriyet Matbaası, Ankara 1939.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı 1930-1931.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı 1935-1936.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri 1932-1939, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin Faaliyeti, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1941.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1936-1941 Yılları Faaliyeti, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul 1945.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1932 Senesi Faaliyeti, Devlet Matbaası, Ankara 1933.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1932 ve 1933 Seneleri Faaliyeti, Devlet Matbaası, İstanbul 1934.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1932-1934 Seneleri Faaliyeti, Köyhocas Basımevi, Ankara 1936.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1932-1935 Seneleri Faaliyeti, Mehmed İhsan Matbaası, Ankara 1937.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1932-1936 Seneleri Faaliyeti, Mehmed İhsan Matbaası, Ankara 1938.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1932-1937 Seneleri Faaliyeti, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1939.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Türkiye Milli Geliri 1948-1958, Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara 1959.

Başvekâlet Merkez İstatistik Müdüriyet-i Umumiyesi, 1927 Senesi Sanayi Tahriri Neticeleri, İstanbul Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1928.

Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye İktisat Kongresi (22-27 Kasım 1948), Ankara 1997.

Ticaret ve Ziraat Nezareti, 1329, 1331 Seneleri Sanayi İstatistikleri, Matbaa-i Amire, İstanbul 1917.

Türk Ticaret Yıllığı 1939-1940.

Türk Ticaret Yıllığı 1941.

Türk Ticaret Yıllığı 1942-1943.

Türk Ticaret Yıllığı 1948.

Türk Ticaret Yıllığı 1950.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi 1926-1927.

Türkiye Cumhuriyeti, Şark Ticaret Yıllığı, Ankara 1931.

Türkiye Cumhuriyeti, Şark Ticaret Yıllığı, Ankara 1932.

Türkiye Cumhuriyeti, Şark Ticaret Yıllığı, Ankara 1933.

Türkiye Cumhuriyeti, Şark Ticaret Yıllığı, Ankara 1934.

Türkiye Cumhuriyeti, Şark Ticaret Yıllığı, Ankara 1938.

Gazeteler ve Dergiler

Ankara Vilayet Gazetesi
Akşam Gazetesi
Ankara Ticaret Odası Haber Bülteni
Cumhuriyet Gazetesi
Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi
İktisat Vekâleti Mecmuası
Kanunlar Dergisi
Milliyet Gazetesi
Resmi Gazete
Ulus Gazetesi

Makaleler ve Kitaplar

“Ankara md.”, *Yurt Ansiklopedisi*, Cilt 1, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1981, ss. 510-728.

1830 Sayımında Ankara, Yay. Haz. Prof. Dr. Musa Çadırcı, Yrd. Doç. Dr. A. Latif Armağan, Yrd. Doç. Dr. Sedat Bingöl, Arş. Grv. Bekir Koç, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ankara 2000.

75 Yılda Çarklardan Chip'lere, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1999.

Afet İnan, *Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı*, Ankara 1972.

Afet İnan, *İzmir İktisat Kongresi, Türk Tarih Kurumu Yayınları*, Ankara 1982.

Afif Erzen, *İlkçağda Ankara*, Ankara 2010.

Ahmet Hamdi Başar'ın Hatıraları, Cilt 1, Yay. Haz. Murat Koraltürk, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007.

Alptekin Müderrisoğlu, *Kurtuluş Savaşı'nın Mali Kaynakları*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 1990.

Alptekin Müderrisoğlu, *Kurtuluş Savaşında Ankara*, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, Ankara 1993.

Ankara Emniyet Müdürlüğü, *Ankara Şehri Polis Rehberi*, Sümer Matbaası, Ankara 1941.

Ankara Şehri Yeni İmar Planına Ait İmar Komisyonu Raporu, Doğuş Ltd O. Matbaası, Ankara 1954.

Ankara Telefon Rehberi, 3. Baskı, Yenigün Matbaası, Ankara 1927.

Ankara Ticaret Odası Haber Bülteni, Yıl 1963, Sayı 28.

Ankara Ticaret ve Sanayi Odası, Address Book, Doğuş Ltd O. Matbaası, Ankara 1953.

Ankara Ticaret ve Sanayi Odası, Adres Kitabı, Ankara 1957.

Ankara Ticaret ve Sanayi Odası, Kader Matbaası, İstanbul 1933.

Ankara Ticaret ve Sanayi Odası, Ticaret ve Sanayi Odasına Kayıtlı Tüccarlara Ait Adres Kitabı 1946, Çankaya Matbaası, Ankara 1946.

Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannâmeleri, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2006.

Ayşegül Hüseyinlioğlu, "Genel Asayişsizliğin Ankara'daki Yansımaları", *Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 2012.

Basın Yayın ve Turizm Bakanlığı, *Büyük Ankaraya Doğru*, Doğu Limited Şirketi Matbaası, Ankara 1957.

Bekir Koç, "Osmanlı Devleti'nde Islahhâne ve Sanayi Mekteplerinin Kuruluş Sürecine Dair Bazı Gözlemler", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2 (Haziran 2010).

Bekir Koç, "Ankara Vilayeti Salnâmelerine Göre XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Ankara", *Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, 1. Cilt, Ankara 2012.

Birsen Edanur Yıldırım, Ankara Sancağının Tarihi Coğrafya Bakımından Yerleşme ve Nüfusu (1871-1907), *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006.

Can Dünder, *Özel Arşivinden Belgeler ve Anılarıyla Vehbi Koç*, Doğan Kitap, 3. Baskı, İstanbul 2006.

Can Kırac, *Anılarımla Patronum Vehbi Koç*, 10. Baskı, Milliyet Yayınları, Tarihsiz.

Celal Yerman, Samet Ağaoğlu, *Türkiye İktisadi Teşkilatında Ticaret ve Sanayi Odaları Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları*, Titaş Basımevi, Ankara 1943.

Cumhuriyetin 50 Yılında Ankara, 1973 İl Yıllığı.

Cumhuriyetle Yaşıt Ankara Ticaret Odası'nın Tarihçesi, Ankara Ticaret Odası Yayını, Ankara 1999.

Çağlar Keyder, *Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye (1923-1929)*, Yurt Yayınları, Ankara 1982.

Donald Quataert, *Anadolu'da Osmanlı Reformu ve Tarım 1876-1908*, Çev.N.Ö Gündoğan-A.Z.Gündoğan, İstanbul 2008.

E. Bosch, *Zur Geschishte der Stadt Ankara im Altertum*, Ankara 1967, nr.100.

Emine Erdoğan Özünlü, "Ankara Sancağı'nın İdari Yapısı Üzerine", *Tarihte Ankara*

Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, Ankara 2012.

Engin İdil, “İlk ve Hep Büyüklerden Vehbi Koç ve Ailesi”, *75 Yılda Çarkları Döndürenler*, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1999.

Erol Üyepazarcı, *TSKB'nin Öyküsü*, İstanbul 2005.

François Georgeon, “Keçi Kılından Kalpağa: Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Yüzyılında Ankara'nın Gelişimi”, Dumont, P.-Georgeon, F. (Eds), *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, İstanbul 1999.

Gönül Güneş, İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Ankara'da Gündelik Yaşam, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004.

Gündüz Ökçün, *1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye*, Ankara 1997.

Gürel Tüzün, “1950-1960 Döneminde Sanayileşme”, *Makine Mühendisleri Odası Sanayi Kongresi*, 1976.

Hakkı Nezih Erksoy, “Odaların Tarihi”, *İktisadi Yürüyüş*, (Ticaret ve Sanayi Odaları Ticaret ve Zahire Borsaları Fevkalade Sayısı), Sa. 81-85, 18.6.1943.

Haldun Derin, *Türkiye'de Devletçilik*, Çituri Biraderler Basımevi, İstanbul 1940.

Hidayet Erkan, M. Naci Erkan, *Türkiye Sanayi-Ticaret Adres Kitabı*, İdeal Yayın Yurdu, İstanbul 1944-1945.

Hülya Boyana, “Antik Dönemlerde Ankara Tanrıları ve Kültleri”, *Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, Ankara 2012.

Hülya Taş, *17. Yüzyılda Ankara*, Ankara 2006.

Hüseyin Avni, *Türkiye'de Sanayi İnkışafı*, İstanbul 1937.

Hüseyin Orak, *Türkiye Kılavuzu*, Cilt 1, Ankara 1946.

Işın Yalçınkaya, “Ankara'nın İlk Sakinleri: Paleolitik (Yontmataş Çağı)”, *Taş Devrinden Cumhuriyet'e Ankara*, Ankara 2009.

İktisat Vekaleti Mecmuası, sayı 12, Sanayii Nefise Matbaası, İstanbul 1929.

İlber Ortaylı, “19.Yüzyıl Ankara'sına Demiryolunun Gelişi, Hinterlandının ve Hinterlan'daki Üretim Eylemlerinin Değişimi,” *Tarih İçinde Ankara 2000*.

İlhan Erdem-Mustafa Uyar, “Ankara: Selçuklu'dan, Osmanlı'ya”, *Taş Devrinden Cumhuriyet'e Ankara*, Ankara 2009.

İlhan Tekeli, "Ankara'da Tarih İçinde Sanayinin Gelişimi ve Mekansal Farklılaşması", *Ankara'da Sanayi Üretiminin Tarihsel Gelişim Süreci ve Mekansal Örgütlenme Biçimlerine İlişkin Çözümler*, Ankara 1991.

İlhan Tekeli, Selim İlkin, *1929 Dünya Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları*, ODTÜ Yayını, Ankara 1977.

İlhan Tekeli, Selim İlkin, *Cumhuriyetin Harcı: Köktenci Modernitenin Ekonomik Politikasının Gelişimi*, Cilt 2, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004.

İşte Ankara, Ankara Gazeteciler Cemiyeti Kültür Yayınları, 1960.

İzzet Öztoprak, *Atatürk Orman Çiftliği'nin Tarihi*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2006.

Jülide Akyüz, Ankara'nın Bütüncül Tarihi Çerçevesinde XVIII. Yüzyılda Ankara (Şer'iyeye Sicillerinin Sayısal ve Muhtevâ Analizi Denemesi), *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara 2003.

Mehmet Ali Kaya, *Anadolu'da Galatlar ve Galatya Tarihi*, Konya 2011.

Melih Arslan, *Roman Coins, Museum of Anatolian Civilisations*, Ankara 1992.

Metin Kartal, "Yontmataş Buluntu Toplulukları Işığında Ankara: Neyi Biliyoruz? Neyi Bilmiyoruz? Yeni Değerlendirmeler ve Sonuçlar," *Anadolu/Anatolia*, 28, 2005.

Metin Özdemir, *Türk Traktör Tarihi*, 2. Baskı, Ankara 2004.

Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, *Milli Sanayi Katalogu*, Ankara 1930.

Murat Baskıcı, "XIX. Yüzyıl Sonu ve XX. Yüzyıl Başlarında Ankara'nın İktisadi Durumu", *Tarih İçinde Ankara Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, Ankara 2012.

Murat Keçiş, "Ankara: Bizans'tan Türklere", *Taş Devrinden Cumhuriyet'e Ankara*, Ankara 2009.

Murat Koraltürk, *Türkiye'de Ticaret ve Sanayi Odaları (1880-1952)*, Denizler Kitabevi, İstanbul 2002.

Musa Çadırcı, "II.Mahmut Döneminde Mütesellimlik Kurumu", *DTCF Dergisi*, XXVIII/3-4, (1977).

Musa Çadırcı, "Yönetim Merkezi Olarak Ankara'nın Geçirdiği Evrim", *Tarih İçinde Ankara*, Ankara 2000.

Musa Çadırcı-Özlem Gülenç İğdi, "Tanzimat'tan İkinci Meşrutiyet'e Ankara Valileri (1840-1908)", *Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, Ankara 2012.

Musa Kadioğlu-Kutalmış Görkay-Mitchell Stephan, *Roma Dönemi'nde Ankara*, İstanbul 2011.

Muslihiddin Safvet, *Türkiye'nin Sıhhi İctimai Coğrafyası: Ankara Vilayeti*, Hilal Matbaası, İstanbul 1925.

Necdet Serin, *Türkiye'nin Sanayileşmesi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Sevinç Matbaası, Ankara 1963.

Nizamettin Ali Sav, *Sanayi İktisadı ve Türk Sanayi*, Selüloz Basımevi, İzmit 1950.
Osman Veliettin, *Ankara Rehberi*, Ankara 1930.

Ömer Celal Sarc, "Tanzimat ve Sanayimiz", *Tanzimat I*, Milli Eğitim Bakanlığı yayını, İstanbul 1999.

Ömer apar, "Ankara Adı ve Kentin Kuruluşu", *Taş Devrinden Cumhuriyet'e Ankara*, Ankara 2009.

Ömer Demirel, "Osmanlı Esnafı (1750-1850)", *Türkler*, C.14, Ankara 2002.

Ömer Demirel, "Sermaye, Borç ve Alacak İlişkileri Açısından Ankara Esnaf ve Tüccarı", *Musa adırcı'ya Armağan Yazılar*, Ankara 2012.

Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, İstanbul 2012.

PTT, Ankara Telefon Rehberi, Ankara 1953.

PTT, Ankara Telefon Rehberi, Ankara 1955.

PTT, Ankara Telefon Rehberi, Ankara 1958.

RECAM (Regional Epicraphic Catalogues of Asia Minor) II, Ankara District, The Inscriptions of Nort Galatia, Ed. S.Mitchell-D.H.French-S.Greenhalph, Oxford 1982.

Rifat zdemir, *XIX. Yüzyılın İlk Yarisında Ankara*, Ankara 1986.

Sevgi Aktüre, "16.Yüzyıl ncesi Ankara'sı zerine Bilinenler", *Tarih İçinde Ankara*, Derleyen Ayşıl Tkel Yavuz, Ankara 2000.

Seyyah Kandemir, *Ankara Vilayeti*, Türk Maarif Cemiyeti Neşriyatı, Ankara 1932.

Strabon V,2, ev. Prof.Dr. Adnan Pekman, *Coğrafya, Anadolu XII*, İstanbul 1987.

Suavi Aydın, Kudret Emiroğlu, Ömer Türkoğlu, Ezgi D. Özsoy, *Küçük Asya'nın Bin Yüzü: Ankara*, Dost Kitabevi, Ankara 2005.

Suraiya Faroğhi, *Orta Halli Osmanlılar*, ev. Hamit alışkan, İstanbul 2009.

Sümerbank, *Cumhuriyetin 25 inci Yılı*, Kulen Basımevi, İstanbul 1948.

Son Teşkilât-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları, İstanbul 1928.

Şehir Coğrafyasından Ankara Şehrini Tetkik Tecrübesi 1933-34, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayını, Tarihsiz.

Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, Cilt 2, Remzi Kitabevi, İstanbul 1967.

Tansı Şenyapılı, *Ankara Kentinde Gecekondu Gelişimi (1923-1960)*, Batıkent Koop. Yay., Ankara 1985.

Tuğba Tanyeri-Erdemir, “Neolitik Çağ’dan Demir Çağı’nın Sonuna Kadar Ankara ve Çevresi”, *Taş Devrinden Cumhuriyet’e Ankara*, Ankara 2009.

Türkiye Ticaret ve Sanayi Bölgeleri Tanıtma Ansiklopedisi (Kılavuzu), Cilt 1, Forma 5-6-7, Yıl 1945.

Türkiye’de Sanayi, Maarif ve Ziraat Vekillikleri Köy Eğitmeni Yerleştirme Kursları Neşriyatı, Ankara, 1939.

Uygur Kocabaşoğlu, *Majestelerinin Konsolosları*, İstanbul 2004.

Uygur Kocabaşoğlu vd. *Türkiye İş Bankası Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2001.

Vedat Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomisi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1994.

Vehbi Koç, *Hayat Hikayem*, İstanbul 1983.

Veli Sevin, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi 2*, Görsel Yayınlar, 1982.

Yahya Sezai Tezel, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi*, 3. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994.

Yakup Kepenek, “Türkiye’nin Sanayileşme Süreçleri”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul 1983.

Yücel Özkaya, “XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Yerli Ailelerin Ayânlıkları Ele Geçirileri ve Büyük Hânedanların Kuruluşu”, *Bellekten*, XLII, (1978).

Zafer Toprak, *Türkiye’de Milli İktisat (1908-1918)*, Yurt Yayınları, Ankara 1982.

Zahide İmer, Ankara Sofunun Dünü ve Bugünü, *Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1992.

İnternet Kaynakları

www.kavaklidere.com
www.nuh.com.tr
www.muratun.com.tr
www.isbank.com.tr

KAYNAKÇA (3. BÖLÜM)

ASO Oda Meclisi Tutanakları (1963-2012)

ASO Yönetim Kurulu Tutanakları (1963-2012)

Sözel Tarih (Mülakatlar)

- Ankara Sanayi Odası'nın ilk Oda Meclisi üyelerinden Ahmet Bozkurt ile 08-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.
- Ankara Sanayi Odası'nın ilk Oda Meclisi üyelerinden Necati Tereyağoğlu ile 08-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.
- Ankara Sanayi Odası'nın ilk Yönetim Kurulu ve ilk Oda Meclisi üyelerinden Orhan Koloğlu ile 09-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.
- Ankara Sanayi Odası eski başkanı ve Devlet eski bakanı Mehmet Yazar ile 12-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.
- Ekonomi Bakanı ve Ankara Sanayi Odası eski başkanı Zafer Çağlayan ile 21-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.
- Ankara Sanayi Odası eski başkanı Sözer Özel ile 28-11-2012 tarihinde yapılan görüşme.
- Ankara Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı Nurettin Özdebir ile 04-12-2012 tarihinde yapılan görüşme.

Kitaplar, Dergiler, Makaleler

- *1962 Sanayi Kongresi* (26-28 Şubat 1962, İTÜ İstanbul / Makina Mühendisler Odası), Ankara: Sanat Basımevi, 1964.
- *50 Yılda Türk Sanayii* (1973), Ankara: Mars Matbaası.
- *Ankara Bölge Planı 2011-2013*, Ankara Kalkınma Ajansı, 2011.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi (2006), *2023 Başkent Ankara Nazım İmar Plan Açıklama Raporu*, Ankara.
- *Ankara Sanayi Odası Stratejik Plan Raporu 2010-2013*, Ankara Sanayi Odası.
- *ASOMEDYA*, Ankara Sanayi Odası Aylık Yayın Organı.

- Bülent Dinçer , Metin Özaslan ve Taner Kavasoğlu (2003), "İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)", DPT Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Yayın no: DPT 2671.
- Bülent Dinçer, Metin Özaslan ve Erdoğan Satılmış (1996), "İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması", DPT Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Yayın no: DPT 2466.
- Ezgi Baday Yıldız; Uğur Sivri ve Metin Berber (2010) Türkiye'de İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2010), *Uluslararası Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*, 7-9 Ekim Yozgat.
- Güngör Önal (1974), *Organize Sanayi Bölgeleri ve Uygulamadaki Durum*, Eskişehir Sanayi Odası Yayını No:12.
- İlhan Tekeli - Tansı Şenyapılı - Murat Güvenç (1991), *Ankara'da Sanayi Üretiminin Tarihsel Gelişim Süreci*, Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları No:483.
- *İstatistiklerle Ankara*, Ankara Kalkınma Ajansı, 2010.
- Korkut Boratav (2012), *Türkiye İktisat Tarihi (1908-2009)*, Ankara: İmge Kitabevi (16. Baskı).
- Mehmet Cansız (2010), *Türkiye'de Organize Sanayi Bölgeleri Politikaları ve Uygulamaları*, Ankara: DPT Yayını.
- Meryem Bostan, Fatma Erdoğanaras ve Nilgün Görer Tamer, "Ankara Metropolitan Alanı'nda İmalat Sanayinin Yer Değiştirme Süreci ve Özellikleri", *METU Journal of the Faculty of Architecture* 2010/1 (27:1), s.81-102.
- *Mevcut Durum Raporu 2011-2013*, Ankara Kalkınma Ajansı.
- Murat Koraltürk (2002), *Türkiye'de Ticaret ve Sanayi Odaları (1880-1952)*, İstanbul: Denizler Kitabevi.
- *Örnek Sanayici Prof.Dr. Orhan Işık*, Ankara: Ankara Sanayi Odası Yayını No:33, 1983.
- Özdemir Yarar (1966), *Müessir Bir Kalkınma Aracı Organize Sanayi Bölgeleri*, Ankara: Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Matbaası.
- Raci Bademli, "Küçük Sanayi Siteleri Deneyimi", *1987 Sanayi Kongresi Bildirileri* (9-15 Kasım 1987 Ankara), TMMOB Makina Mühendisleri Odası yayını içinde s.113-125.

- Türkiye’de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması, Kıvılcım Eraydın, Erhan Gül, Bora Çevik, Eren Demir, Türkiye İş Bankası A.Ş. İktisadi Araştırmalar Bölümü, http://ekonomi.isbank.com.tr/UserFiles/pdf/ar_03_2012.pdf

- Yakup Kepenek (1999), “Türkiye’nin 1980 Sonrası Sanayileşme Süreci”, *75 Yılda Çarklardan Chip’lere*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları içinde s.229-240.

İnternet Kaynakları

www.anadoluosb.org.tr
www.anadoluraylisistemler.org
www.ankaradokumculerodasi.org.tr
www.ankaraka.org.tr
www.aosb.org.tr
www.aso.org.tr
www.aso2osb.org.tr
www.asotek.com.tr
www.baskentosb.org
www.dpt.gov.tr
www.dtm.gov.tr
www.ekodialog.com
www.ekonomi.gov.tr
www.isim.org.tr
www.ivedikosb.org.tr

www.kaucukteknolojileri.com
www.medikalkume.com
www.metes.org.tr
www.osbbs.osbuk.org.tr
www.osbbs.sanayi.gov.tr
www.osbuk.org
www.ostim.org.tr
www.ostimenerjik.com
www.ostimsavunma.org
www.ptoosb.org.tr
www.sanayi.gov.tr
www.tcmb.gov.tr
www.tim.org.tr
www.tpe.gov.tr
www.tuik.gov.tr

DİPNOTLAR

¹ Yontmataş Çağı ve Ankara buluntularına dair ayrıntılı değerlendirmeler için bkz., Metin Kartal, “Yontmataş Buluntu Toplulukları Işığında Ankara: Neyi Biliyoruz? Neyi Bilmiyoruz? Yeni Değerlendirmeler ve Sonuçlar,” *Anadolu/Anatolia*, 28, 2005, ss.49-72.

² Söz konusu buluntulara, Gavurkale, Etiyokuşu, Ergazi, Ludumlu, Gündül, Uzağıl, Gazi Enstitüsü civarı, Keçiören, Elmadağ etekleri, İlhan Köyü (İlhan Çayı), Kızılcahamam-Çeştepe, Beypazarı-Karaköy, Macunçayı, Üreğil, İmrahor, Gölbaşı, Eymir ve Mogan Gölleri kıyıları, Virancık-Gerder-Bursal köyleri arası, Dikmen sırtları, Hüseyin Gazi etekleri, Orman Çiftliği-Sincan arası, Maltepe, Yüksek Ziraat Enstitüsü, Sındıran-Yanık Tarla, İvedik, Etimesgut, Çayyolu, Eryaman’da rastlanmıştır. Bkz., Işın Yalçinkaya, “Ankara’nın İlk Sakinleri: Paleolitik (Yontmataş Çağı)”, *Taş Devrinden Cumhuriyet’e Ankara*, Ankara 2009, ss.9-10.

³ Yün, iplik eğrilen iği ağırlaştırmak için alt ucuna geçirilen yarım küre biçiminde, ortası delik ağaç veya kemik parça.

⁴ Tuğba Tanyeri-Erdemir, “Neolitik Çağ’dan Demir Çağı’nın Sonuna Kadar Ankara ve Çevresi”, *Taş Devrinden Cumhuriyet’e Ankara*, Ankara 2009, ss.31,32.

⁵ Tuğba Tanyeri-Erdemir, *a.g.m.*, ss.34-35.

⁶ Veli Sevin, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi 2*, Görsel Yayınlar, 1982, s.243.

⁷ Tuğba Tanyeri-Erdemir, *a.g.m.*, ss.27-37.

⁸ Strabon V, 2, Çev. Prof.Dr. Adnan Pekman, *Coğrafya, Anadolu XII*, V,2 İstanbul 1987, s.60; Hülya Boyana, “Antik Dönemlerde Ankara Tanrıları ve Kültleri”, *Tarihte Ankara Uluslar arası Sempozyumu Bildiriler*, Ankara 2012, s.558.

⁹ Sevgi Aktüre, “16.Yüzyıl Öncesi Ankara’sı Üzerine Bilinenler”, *Tarih İçinde Ankara*, Derleyen Aysıl Tükel Yavuz, Ankara 2000, ss.6-7.

¹⁰ Mehmet Ali Kaya, *Anadolu’da Galatlar ve Galatya Tarihi*, Konya 2011, s.296.

¹¹ Melih Arslan, *Roman Coins, Museum of Anatolian Civilisations*, Ankara 1992, s.19 vd.

¹² Mehmet Ali Kaya, *a.g.e.*, s.291; *RECAM (Regional Epigraphic Catalogues of Asia Minor) II, Ankara District, The Inscriptions of North Galatia*, Ed. S.Mitchell-D.H.French-S. Greenhalph, Oxford 1982, ss..241, 254, 265, 310, 314, 330, 334, 336, 341, 343-344, 362, 366, 370-371, 374-375, 379, 388, 390.

¹³ Bosch, E. Quellen, *Zur Geschichte der Stadt Ankara im Altertum* Ankara 1967, nr.100.

¹⁴ Ankara Adına İlişkin değerlendirme şu eserler temel alınarak yapılmıştır: Ömer Çapar, “Ankara Adı ve Kentin Kuruluşu”, *Taş Devrinden Cumhuriyet’e Ankara*, ss. 41-45; Hülya Boyana, *a.g.m.*, s.558; Afif Erzen, *İlkçağda Ankara*, Ankara 2010, s.15.

¹⁵ Arapça literatürde Ankara genellikle Belde-i Ma’mûriye, Belde-i Selâsil, Kal’a-yı Selâsil olarak, Farsça’da Engür ya da Engüriye olarak anılmış, Osmanlı kaynakları ise bugünkü söylenişi benimsemiştir. Ankara ile ilgili önemli bilgiler veren ilk döneme (16. yüzyıl) salnâmelerinde ise kentin adına ilişkin şu bilgiler verilmektedir: “Ankara şehrinin nâm-ı kadiminde akvâl-i müverrihin muhtelif olup ba’zılar Ammariyâ ve ba’zılar İmâriyye ve ba’zılar Ankara ve Engüriyye ve Kal’a-yı Selâsil ve ba’zılar dahi Amûdiye olmak üzere sebt-i sahife-i makâl eylemiş iseler de ravzat’ül-ahbâbın şükûfe-zâr tahkikini cûybâr-ı temyiz ile ifâza iden kâmûs şehri-i mezbûrun nâm-ı kadimini Ammûr nam zâta nisbetle Ammûriye olmak üzere sahife-tırâz tedkik olmuştur ki bu Ammûr silsile-i nesebi dokuzuncu batında Sam ibn Nuh alâ nebiyyinâ ve aleyhisselâm hazretlerine münthehi olan Ammur ise şu nisbet şehri-i mezbûrun kîdemine delâlet ider...” *Ankara Vilayeti Salnâmeleri*, Def’a 1, H.1288, s.77.

¹⁶ Kıvrım veya keskin dönemeç anlamına gelen Ank sözcüğünün kaynağı İdris Dağı olan

Hatip Çayı'nın, -kentin altında görünmez durumdadır- bugün Hacı Bayram Camii ile Augustus ve Roma Tapınağı'nın üzerinde bulunduğu alçak tepenin etrafından dolaşarak kuzeye doğru yaptığı keskin açığa atıfta bulunan görüş de bulunmaktadır. Bkz., Musa Kadioğlu-Kutalmış Görkay-Mitchell Stephan, *Roma Dönemi'nde Ankara*, İstanbul 2011. Yine Ankara adının bir şahıs ya da çok eski bir Küçük Asya yer tanrısı Men'in bir kült adından türetildiği de ileri sürülmüştür. Buna göre tanrı Men'in betimlerindeki omuzları üzerinde yarımayı andıran boynuz şekillerinin Ankyra sözcüğündeki Ank kökünün anlamı olan "çengel, kıvrıntı, bükük kol" anlamlarıyla bağlantılı olabileceği düşünülmüştür. Aslında Men'in kentin çok eski bir tanrısı olduğu ve Augustus tapınağının da bir Men mabedi olduğu bilinmekle birlikte, Ankos'un anlamı ile Ankara coğrafyası arasında bağ kurulmasının zayıf bir ihtimal olduğu anlaşılıyor. Bkz., Ömer Çapar, *a.g.m.*, s.44.

¹⁷ Hitit belgelerinde adı geçen "Ankuwa"nın Ankara olduğu ileri sürülmüşse de, Alişar olabileceği de belirtilmiştir.

¹⁸ Dönem Ankarası'na dair bkz., Musa Kadioğlu-Kutalmış Görkay-Mitchell Stephan, *Roma Dönemi'nde Ankara*, İstanbul 2011.

¹⁹ Bu yüzyılda Ankara civarındaki Malos köyünün (Kalecik ilçesinde lokalize edilmiştir.) şaraplarıyla ünlü olduğu bilinmektedir. Ayrıca Haymana bölgesi civarında bugün olduğu gibi, üzüm bağcılığı kırsal yaşamın önde gelen tarım ürünleri arasında yer almıştır. Bu bölgede bulunan birçok mezar taşı ve adak yazıtlarında görülen üzüm bağları ve üzüm salkımları tasvirleri bunun kanıtıdır. Bkz., Mehmet Ali Kaya, *a.g.e.*, s.289.

²⁰ Murat Keçiş, "Ankara: Bizans'tan Türklere", *Taş Devrinden Cumhuriyet'e Ankara*, Ankara 2009, ss.77-79.

²¹ Sevgi Aktüre, *a.g.m.*, ss.10-11.

²² Murat Keçiş, *a.g.m.* ss.85,86.

²³ Sevgi Aktüre, *a.g.m.*, ss.16-17.

²⁴ Koşum ve eğer takımları üreten, işleyen, süsleyen ve satan meslek grubu.

²⁵ İlhan Erdem-Mustafa Uyar, "Ankara: Selçuklu'dan, Osmanlı'ya", *Taş Devrinden Cumhuriyet'e Ankara*, Ankara 2009 ss.89-95.

²⁶ Ankara Vilayeti Salnâmelerinde kentin Osmanlıların eline geçmesine dair şu bilgi verilmektedir: "...ba'zı mülûke intikâl ile nihâyet Ahiler hükûmeti yedlerine geçmiş ise de yediyüz altmış bir veyahud iki târihlerinde Hüdavendigâr Sultan Murad Han Gazi hazretlerine izhâr-ı muhâlefet ve teshirine namzed olan leşker-i muzafferin şecâ'at-i gazanferâneleri lerzesiyle i'âde-i lâzime-i itâ'at ve miftâh-ı memleketi atabe-i ulyâ-yı hilâfet-uzmâya takdim ile Gazi-i müşârün-ileyh hazretlerine arz-ı inkiyâd ve ubûdiyyet eylediler..." *Ankara Vilayeti Salnâmesi*, Def'a 1, H.1288, s.79.

²⁷ Sevgi Aktüre, *a.g.m.*, ss.18-19.

²⁸ Sevgi Aktüre, *a.g.m.*, s.20.

²⁹ Emine Erdoğan Özünlü, "Ankara Sancağı'nın İdari Yapısı Üzerine", *Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 2012, ss.54-55.

³⁰ Sevgi Aktüre, *a.g.m.*, s.21.

³¹ Emine Erdoğan Özünlü, *a.g.m.*, s.47.

³² Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, İstanbul 2012, s.72.

³³ Emine Erdoğan Özünlü, *a.g.m.*, ss.49,57.

³⁴ Özer Ergenç, *a.g.e.*,ss.5,6.

³⁵ Özer Ergenç, *a.g.e.* ss. 35-38.

³⁶ Özer Ergenç, *a.g.e.*,ss.8-12.

³⁷ Özer Ergenç, *a.g.e.*,ss.13,14.

³⁸ Özer Ergenç, *a.g.e.*,ss.132,133.

³⁹ Özer Ergenç, *a.g.e.*,ss.119,120..

- ⁴⁰ Tiftik keçisine dair bilgiler H.1325 tarihli Ankara Vilayeti Salnâmesi'nden özetlenmiştir.
- ⁴¹ Osmanlı esnafı konusunda bkz., Ömer Demirel, "Osmanlı Esnafı(1750-1850)", *Türkler*, C.14, Ankara 2002, ss.253-263.
- ⁴² Özer Ergenç, *a.g.e.*,ss.188-193.
- ⁴³ Özer Ergenç, *a.g.e.*,ss.18-19,24-30.
- ⁴⁴ Özer Ergenç, *a.g.e.*,s.65.
- ⁴⁵ Sof üretimiyle ilgili bilgiler şu çalışmadan özetlenmiştir: Zahide İmer, Ankara Sofunun Dünü ve Bugünü, *Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1992.
- ⁴⁶ Özer Ergenç, *a.g.e.*,ss.28-30.
- ⁴⁷ Özer Ergenç, *a.g.e.*, s.74.
- ⁴⁸ Özer Ergenç, *a.g.e.*, ss.72,73.
- ⁴⁹ Tımar sistemindeki kısmi bozulma, nüfus artışı, enflasyon, işsizlik, taşra idarecilerinin baskısı, uzun süren savaşlar, taht kavgaları bu içsel sorunları oluşturuyordu.
- ⁵⁰ Ayşegül Hüseyinliklioğlu, "Genel Asayişsizliğin Ankara'daki Yansımaları", *Tarihte Ankara Uluslar arası Sempozyumu Bildirileri*, Ankara 2012, s.77.
- ⁵¹ Hülya Taş, *17.Yüzyılda Ankara*, Ankara 2006, s.28.
- ⁵² Musa Çadırıcı, "II.Mahmut Döneminde Mütessellimlik Kurumu", *DTCF Dergisi*, XXVIII/3-4, (1977), ss.63-75; Ayrıca bkz., Yücel Özkaya, "XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Yerli Ailelerin Ayânlıkları Ele Geçirileri ve Büyük Hânedanların Kuruluşu", *Bellekten*, XLII, (1978),ss.667-723.
- ⁵³ Hülya Taş, *a.g.e.*, s.199.
- ⁵⁴ Hülya Taş, *a.g.e.*, s.192.
- ⁵⁵ Hülya Taş, *a.g.e.*, s.77.
- ⁵⁶ Suraiya Faroqhi, *Orta Halli Osmanlılar*, Çev. Hamit Çalışkan, İstanbul 2009, ss.84, 86.
- ⁵⁷ Hülya Taş, *a.g.e.*, ss.203-206.
- ⁵⁸ Jülide Akyüz, Ankara'nın Bütüncül Tarihi Çerçevesinde XVIII. Yüzyılda Ankara (Şer'iyeye Sicillerinin Sayısal ve Muhtevâ Analizi Denemesi), *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2003, s.88.
- ⁵⁹ *A.g.t.*, s.82.
- ⁶⁰ *A.g.t.*, ss.70-72.
- ⁶¹ *A.g.t.*, ss.124-125.
- ⁶² Ölen Müslümanların bıraktıkları malların tespit edilerek, şer'î esaslara göre taksimini gösteren kadı defterleridir.
- ⁶³ Dükkan fiyatlarının ev fiyatlarından daha fazla olması da bir diğer neden olarak düşünülebilir.
- ⁶⁴ Ömer Demirel, "Sermaye, Borç ve Alacak İlişkileri Açısından Ankara Esnaf ve Tüccarı", *Musa Çadırıcı'ya Armağan Yazılar*, Ankara 2012, ss.87-101.
- ⁶⁵ Rifat Özdemir, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara*, Ankara 1986, ss.229-231.
- ⁶⁶ Rifat Özdemir, *a.g.e.*, s.269.
- ⁶⁷ *Salnâme-i Vilayet-i Ankara*, H.1288.
- ⁶⁸ Bilgiler H.1325 tarihli Ankara Vilayeti Salnâmesi'nden alınmıştır. Salnâmede vilayet genelindeki tiftik keçisinden bahsedilirken H.322 (1904-1905) tarihli sayım sonuçları dikkate alınarak değerlendirmelerde bulunmaktadır.
- ⁶⁹ H.1325 tarihli Ankara Vilayeti Salnâmesi'nde Ankara sanayi ürünlerinin kilim çeşitleri, at keçesi, halıdan hurç, yastık, heybe, havlu, çanta, şavak, tiftikten çorap, eldiven, boyunbağı, hasır, çuval ve sahtiyan çeşitlerinden oluştuğu kaydı vardır. Sayfa, 119-120.
- ⁷⁰ *Salnâme-i Vilayet-i Ankara*, H.1325.
- ⁷¹ Rifat Özdemir, *a.g.e.*, s.143.

- ⁷² Ankara'nın idari açıdan geçirdiği değişimler konusunda bkz., Musa Çadircı, "Yönetim Merkezi Olarak Ankara'nın Geçirdiği Evrim", *Tarih İçinde Ankara*, Ankara 2000, ss.89-96.
- ⁷³ Birsen Edanur Yıldırım, Ankara Sancağının Tarihi Coğrafya Bakımından Yerleşme ve Nüfusu (1871-1907), *Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006, s.46.
- ⁷⁴ Bekir Koç, "Ankara Vilayeti Salnâmelerine Göre XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Ankara", *Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, 1. Cilt, Ankara 2012, s. 450.
- ⁷⁵ *1830 Sayımında Ankara*, Yay. Haz. Prof. Dr. Musa Çadircı, Yrd. Doç. Dr. A. Latif Armağan, Yrd. Doç. Dr. Sedat Bingöl, Arş. Grv. Bekir Koç, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ankara 2000, s. 551.
- ⁷⁶ François Georgeon, "Keçi Kılından Kalpağa: Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Yüzyılında Ankara'nın Gelişimi", Dumont, P.-Georgeon, F. (Eds), *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, İstanbul 1999, s.106.
- ⁷⁷ H.1325 tarihli Ankara Vilayeti Salnâmesi'nde demiryolunun 19 Kanun-ı Evvel 1308/M.31 Aralık 1892'de açıldığı bilgisi verilmektedir.
- ⁷⁸ İlber Ortaylı, "19.Yüzyıl Ankara'sına Demiryolunun Gelişi, Hinterlandının ve Hinterland'daki Üretim Eylemlerinin Değişimi," *Tarih İçinde Ankara*, Ankara 2000, ss. .207-219.
- ⁷⁹ Murat Baskıcı, "XIX. Yüzyıl Sonu ve XX. Yüzyıl Başlarında Ankara'nın İktisadi Durumu", *Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, Ankara 2012, ss. 198-203.
- ⁸⁰ *Ankara Vilayeti Salnâmeleri*, H.1288, Tablo 3.
- ⁸¹ İlber Ortaylı, a.g.m., , s.216.
- ⁸² *Ankara Vilayeti Salnâmeleri*, H.1325, s.334.
- ⁸³ *Ankara Vilayeti Salnâmeleri*, H.1325, s.338.
- ⁸⁴ *Ankara Vilayeti Salnâmeleri*, H.1307, s.236.
- ⁸⁵ *Ankara Vilayeti Salnâmeleri*, H.1288, s.81.
- ⁸⁶ *Ankara Vilayeti Salnâmeleri*, H.1307, s.108.
- ⁸⁷ Vekam Arşivi.
- ⁸⁸ Musa Çadircı-Özlem Gülenç İğdi, "Tanzimat'tan İkinci Meşrutiyet'e Ankara Valileri (1840-1908)", *Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*, s.437.
- ⁸⁹ *Ankara Vilayet Gazetesi*, Def'a 789.
- ⁹⁰ *Ankara Vilayeti Salnâmeleri*, H.1325, s.132.
- ⁹¹ Yayına hazırlamış olduğu "Abidin Paşa'nın Ankara Valiliği" adlı makalesini görmemize imkân sağlayan Dr. Özlem Gülenç İğdi'ye teşekkür ederiz.
- ⁹² *Ankara Vilayeti Salnâmesi*, H.1325, s.329.
- ⁹³ Uygur Kocabaşoğlu, *Majestelerinin Konsolosları*, İstanbul 2004, ss.237-238.
- ⁹⁴ H.1288 Tarihli Ankara Vilayeti Salnâmesi'ne göre Ankara Vilâyeti Dâhilinde Tahriri İcrâ Kılınan Âtiü'z-zikr Kasabalarda Mevcûd Olan Emlâkın Nev' ve Cinsi ve Mikdârını Mübeyyin Cedveldir.
- ⁹⁵ *Ankara Vilayeti Salnâmeleri*, H.1325, s.133.
- ⁹⁶ Donald Quataert, *Anadolu'da Osmanlı Reformu ve Tarım 1876-1908*, Çev.N.Ö Gündoğan-A.Z.Gündoğan, İstanbul 2008, s.142.
- ⁹⁷ Veriler şu kaynaklardan derlenmiştir: *Ankara Vilayeti Salnâmeleri*, Def'a 11- Hicri 1300; Def'a 11(Mükerrer)- Hicri 1307; Def'a 12- Hicri 1311; Def'a 13- Hicri 1318; Def'a 14- Hicri 1320; Def'a 15- Hicri 1325.
- ⁹⁸ *Salnâme-i Vilayet-i Ankara*, H. 1311, s. 327. Salnâmede; Kurt, Leblebici, Kethüda, Hacı Mansur ve Debbâğın mahallelerinin iki kez yazıldığı görülmektedir.
- ⁹⁹ 1878 tarihli salnâmede Haymana Kazâsı'nın bir yıl Kayseri Sancağına bağlandığı, ancak bu uygulamadan ertesi yıl vazgeçildiği görülmüyor. 1891 yılına ait salnâmede ise, Kalecik

Kazâsı ve iki nahiye Ankara Sancağına bağlı olarak görülmektedir.

¹⁰⁰ 1928 tarihli bir kaynakta Ankara Merkez Kazâsı (Nahiyeler: Zir ve Asi Yozgad/Elmadağ), Ayaş (Güdül Nahiyesi), Bala, Beypazarı, Polatlı, Çubukâbâd, Haymana, Kalecik(Nahiyeler: İnallı Ballı, Konur), Keskin(Abdurrahman Beyobası Nahiyesi), Nallıhan, Yabanâbâd/Kızılcahamam (Şorba Nahiyesi/Ali Dede Şeyhler) Kazâlarından oluşmaktaydı. *Son Teşkilât-ı Mülkiyede Köylerimiz Adları*, İstanbul 1928.

¹⁰¹ Bu çerçeve yazı, Bekir Koç'un "Osmanlı Devleti'nde İslahhâne ve Sanayi Mekteplerinin Kuruluş Sürecine Dair Bazı Gözlemler", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2 (Haziran 2010), ss. 199-217 isimli makalesinden özetlenmiştir.

¹⁰² Ziraat ve Sanayi Meclisi'nin temel hedefi, kalkınma konusunda Batı'yı avantajlı kılan koşulların Osmanlıda da oluşturulmasıydı. Meclis öncelikli olarak ülkenin tarım, ticaret ve sanayi alanındaki mevcut durumunu tespitle işe başlamış, anılan alanların Batı ile rekabet edebilecek dallarının geliştirilmesi konusunda düzenli toplantılar yapmıştı. Üyeler, sorunun sadece kalkınmanın öncelikli alanlarının desteklenmesiyle çözülemeyeceğini, bunların yanı sıra eğitim, bilim, nüfus/sağlık ve ulaşım konularının da hassasiyetle ele alınması gerektiğini düşünerek, Ağustos 1838 sonlarında oluşumun adını Meclis-i Umûr-ı Nafia (Kalkınma/Bayındırlık İşleri Meclisi) olarak değiştirmişlerdi.

¹⁰³ Alptekin Müderrisoğlu, *Kurtuluş Savaşı'nın Mali Kaynakları*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 1990, ss. 66-68.

¹⁰⁴ Vedat Eldem, *Harp ve Mütareke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1994, ss. 173-174. Kuruluşların nitelikleri, üretim kapasiteleri hakkında detaylı veri elde etme imkânı olmayan bu anket sonuçları, Türkiye'nin endüstriyel gelişimi hakkında saptama yapmaya olanak tanımasa da tarih itibarıyla Erken Cumhuriyet dönemi iktisadi gelişimine dair önemli bir başlangıca işaret etmektedir.

¹⁰⁵ İzmir İktisat Kongresi için bkz. Afet İnan, *İzmir İktisat Kongresi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1982.

¹⁰⁶ İş Bankası'nın kısa bir tarihi için bkz., www.isbank.com.tr

¹⁰⁷ *Başvekâlet Merkez İstatistik Müdüriyet-i Umumiyesi, 1927 Senesi Sanayi Tahriri Neticeleri*, İstanbul Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1928, s. 6.

¹⁰⁸ Ayrıntılı çözümleme için bkz. Çağlar Keyder, *Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye (1923-1929)*, Yurt Yayınları, Ankara 1982, ss. 75-84. Sav, 5'ten fazla işçi çalıştıran işletmelerin birçoğunun sanayi kuruluşu değil; maden ocakları olduğunu söylemektedir. Bkz. Nizamettin Ali Sav, *Sanayi İktisadi ve Türk Sanayi*, Selüloz Basımevi, İzmit 1950, s. 163.

¹⁰⁹ *Kanunlar Dergisi*, Cilt 5, ss. 272- 278. (Resmi Gazete, 15.6.1927; Kanun No: 608)

¹¹⁰ Hüseyin Avni, *Türkiye'de Sanayi İnkişafı*, İstanbul 1937, s. 36.

¹¹¹ Haldun Derin, *Türkiye'de Devletçilik*, Çituri Biraderler Basımevi, İstanbul 1940, ss. 87-91.

¹¹² İlhan Tekeli, Selim İlkin, *1929 Dünya Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları*, ODTÜ Yayını, Ankara 1977, ss. 78-90; Yahya Sezai Tezel, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi*, 3. Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994, ss. 170-171.

¹¹³ Raporlar için bkz. Afet İnan, *Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı*, Ankara 1972, Ek sayfalar.

¹¹⁴ Yahya Sezai Tezel, *a.g.e.*, ss. 297-300.

¹¹⁵ Savaş yıllarında uygulanan "Harp Ekonomisi"nin eleştirisi için bkz. *Ahmet Hamdi Başar'ın Hatıraları*, Cilt 1, Yay. Haz. Murat Koraltürk, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007, ss. 639-650.

¹¹⁶ Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, Cilt 2, Remzi Kitabevi, İstanbul 1967, ss. 397-400; İlhan Tekeli, Selim İlkin, *Cumhuriyetin Harcı: Köktenci Modernitenin Ekonomik*

Politikasının Gelişimi, Cilt 2, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004, ss. 363-408.

¹¹⁷ Kongre kararları için bkz. Devlet Planlama Teşkilatı, *Türkiye İktisat Kongresi (22-27 Kasım 1948)*, Ankara 1997, ss. 383-393.

¹¹⁸ Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Türkiye Milli Geliri 1948-1958*, Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara 1959, s. 15.

¹¹⁹ Gürel Tüzün, "1950-1960 Döneminde Sanayileşme", *Makine Mühendisleri Odası Sanayi Kongresi*, 1976, ss. 16, 19, 24, 31; Ayrıca bkz. *75 Yılda Çarklardan Chip'lere*, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul 1999, ss. 147-166.

¹²⁰ Necdet Serin, *Türkiye'nin Sanayileşmesi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Sevinç Matbaası, Ankara 1963, s. 122; Yakup Kepenek, "Türkiye'nin Sanayileşme Süreçleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 7, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, s.1771.

¹²¹ Alptekin Müderrisoğlu, *Kurtuluş Savaşında Ankara*, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, Ankara 1993, s. 133.

¹²² "Ankara md.", *Yurt Ansiklopedisi*, Cilt 1, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1981, s. 612; İlhan Tekeli, "Ankara'da Tarih İçinde Sanayinin Gelişimi ve Mekansal Farklılaşması", *Ankara'da Sanayi Üretiminin Tarihsel Gelişim Süreci ve Mekansal Örgütlenme Biçimlerine İlişkin Çözümler*, Ankara 1991, ss. 59-60.

¹²³ "Ankara md.", *Yurt Ansiklopedisi*, Cilt 1, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1981, ss. 607-608; İlhan Tekeli, *a.g.m.*, s. 61; Suavi Aydın, Kudret Emiroğlu, Ömer Türkoğlu, Ezgi D. Özsoy, *Küçük Asya'nın Bin Yüzü: Ankara*, Dost Kitabevi, Ankara 2005, s. 385.

¹²⁴ İlhan Tekeli, *a.g.m.*, s. 62.

¹²⁵ *Şehir Coğrafyasından Ankara Şehrini Tetkik Tecrübesi 1933-34*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayını, ss. 28-29.

¹²⁶ İlhan Tekeli, *a.g.m.*, s. 61.

¹²⁷ Suavi Aydın vd., *a.g.e.*, s. 402.

¹²⁸ Muslihiddin Safvet, *Türkiye'nin Sıhhi İctimai Coğrafyası: Ankara Vilayeti*, Hilal Matbaası, İstanbul 1925, ss. 31-32; 41-42.

¹²⁹ *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926*, İstanbul Matbaası, s. 314.

¹³⁰ *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1926-1927*, Matbuat Müdüriyesi Umumiyesi, ss. 390, 392, 396.

¹³¹ *A.g.e.*, ss. 218-251; 482. Şirketlerin mekânlarına şu kaynaktan ulaşılmıştır: *Ankara Telefon Rehberi*, 3. Baskı, Yenigün Matbaası, Ankara 1927, ss. 19, 26,32, 33, 53.

¹³² Gündüz Ökçün, *1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye*, Ankara 1997, ss. 111-113.

¹³³ *1927 Senesi Sanayi Tahriri Neticeleri*, s. 39. (Orijinal metinde tablo içindeki verilerin toplamları doğru olmadığı için, tablonun toplamlar kısmı tarafımızdan oluşturulmuştur.)

¹³⁴ *1927 Senesi Sanayi Tahriri Neticeleri*, ss. 68, 70, 72, 76, 78, 80, 82, 86.

¹³⁵ *1927 Senesi Sanayi Tahriri Neticeleri*, s. 105.

¹³⁶ *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı 1929*, 2. Cilt, Cumhuriyet Matbaası, Ankara 1939, ss. 38, 40, 140.

¹³⁷ İlhan Tekeli, *a.g.e.*, s. 64.

¹³⁸ Osman Veliettin, *Ankara Rehberi*, Ankara 1930, ss. 76-77.

¹³⁹ *İktisat Vekâleti Mecmuası*, sayı 12, Sanayii Nefise Matbaası, İstanbul 1929, ss. 228-385.

¹⁴⁰ *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı 1930-1931*, ss. 78, 91.

¹⁴¹ İlhan Tekeli, *a.g.m.*, s. 65.

¹⁴² *Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, Milli Sanayi Katalogu*, Ankara 1930, ss. 1, 26, 27, 70, 82, 101, 114, 125.

- ¹⁴³ Seyyah Kandemir, *Ankara Vilayeti*, Türk Maarif Cemiyeti Neşriyatı, Ankara 1932, ss. 75-78, 192.
- ¹⁴⁴ *T.C. Şark Ticaret Yıllığı*, Ankara 1931, ss. 961, 962.
- ¹⁴⁵ *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı 1930-1931*, s. 394.
- ¹⁴⁶ Seyyah Kandemir, *a.g.e.*, ss. 188-192, 47.
- ¹⁴⁷ *Ankara Ticaret ve Sanayi Odası*, Kader Matbaası, İstanbul 1933, s. 20.
- ¹⁴⁸ Bahsedilen sayısal veriler için bkz. *Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, Genel Nüfus Sayımı, Ankara Vilayeti*, Devlet Basımevi, İstanbul 1936, ss. 40-48.
- ¹⁴⁹ *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı 1935-1936*, s. 45.
- ¹⁵⁰ *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, İstatistik Yıllığı 1935-1936*, s. 61.
- ¹⁵¹ Seyyah Kandemir, *Ankara Vilayeti*, Türk Maarif Cemiyeti Neşriyatı, Ankara 1932, s. 196.
- ¹⁵² Tablodaki veriler şu kaynaklardan derlenmiştir: *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri 1932-1939, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin Faaliyeti*, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1941, ss. 114-116; ss. 117-119; ss. 130-133; ss. 157-160; ss. 163-166; ss. 175-178; ss. 181-184; ss. 228-231; ss. 240-242; ss. 249-251; ss. 261-263; ss. 267-270; ss. 273-275; ss. 286-288; ss. 298-300; ss. 318-320; ss. 328-330; ss. 331-333; ss. 357-359; ss. 360-362; ss. 363-365; ss. 371-373; ss. 383-385; ss. 390-393; ss. 405-408; ss. 428-430; ss. 455-458. *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1936-1941 Yılları Faaliyeti*, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul 1945, ss. 78, 83, 89, 94, 95, 96, 110, 119, 124, 132, 136, 140, 146, 148.
- ¹⁵³ Tablodaki veriler şu kaynaklardan derlenmiştir: *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1932 Senesi Faaliyeti*, Devlet Matbaası, Ankara 1933, s. 116. *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1932 ve 1933 Seneleri Faaliyeti*, Devlet Matbaası, İstanbul 1934, s.13. *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1932-1934 Seneleri Faaliyeti*, Köyhocası Basımevi, Ankara 1936, s.20. *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1932-1935 Seneleri Faaliyeti*, Mehmed İhsan Matbaası, Ankara 1937, s.16. *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1932-1936 Seneleri Faaliyeti*, Mehmed İhsan Matbaası, Ankara 1938, s.18. *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin 1932-1937 Seneleri Faaliyeti, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1939*, s.26. *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri 1932-1939, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin Faaliyeti*, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1941, s. 30. *Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, Sanayi İstatistikleri 1932-1939, Teşvik-i Sanayi Kanunundan İstifade Eden Müesseselerin Faaliyeti*, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara 1941, s. 31.
- ¹⁵⁴ *Türkiye'de Sanayi*, Maarif ve Ziraat Vekillikleri Köy Eğitimci Yerleştirme Kursları Neşriyatı, Ankara, 1939, ss. 26, 28-29.
- ¹⁵⁵ *T.C. Şark Ticaret Yıllığı*, Ankara 1931, s. 961; *T.C. Şark Ticaret Yıllığı*, Ankara 1932, s. 960; *T.C. Şark Ticaret Yıllığı*, Ankara 1933, ss. 259-260; *T.C. Şark Ticaret Yıllığı*, Ankara 1934, s. 437-439, 441; *T.C. Şark Ticaret Yıllığı*, Ankara 1938, ss. 539, 540, 541, 543.
- ¹⁵⁶ Gönül Güneş, *İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Ankara'da Gündelik Yaşam*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, ss. 16-17.
- ¹⁵⁷ Tansı Şenyapılı, *Ankara Kentinde Gecekondu Gelişimi (1923-1960)*, Batıkent Koop. Yay., Ankara 1985, ss.77-78.

- ¹⁵⁸ Ankara Emniyet Müdürlüğü, *Ankara Şehri Polis Rehberi*, Sümer Matbaası, Ankara 1941, ss. 24-27.
- ¹⁵⁹ Ankara Emniyet Müdürlüğü, *a.g.y.*
- ¹⁶⁰ “Ankara md.”, *Yurt Ansiklopedisi*, Cilt 1, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1981, s. 608.
- ¹⁶¹ *Cumhuriyet*, 17.12.1942.
- ¹⁶² Ankara Emniyet Müdürlüğü, *a.g.y.*, ss. 43-46.
- ¹⁶³ *Ulus*, 26.2.1943.
- ¹⁶⁴ Hidayet Erkan, M. Naci Erkan, *Türkiye Sanayi-Ticaret Adres Kitabı*, İdeal Yayın Yurdu, İstanbul 1944-1945, ss. 18-19, 22.
- ¹⁶⁵ Hidayet Erkan, *a.g.e.*, ss. 17-18. Aynı esere göre 1945 yılında Ankara’da müteahhitlik yapanlar şunlardır: Abdullah Başaran (Yeni Hal), Abdulrezzak Haznedar (Işıklar C.), Adil Haybat (Yenişehir), Ahmet Atman (Yenişehir), Basri Başkurt/Cemal Çim (Sanayi C.), Cemal Gündoğdu (Meşrutiyet C.), Cemal İşcil (Tabakhâne), Derviş Çelikleş/Salih Mestan (Çankırı C.), Eşref Özband (Yenişehir), Etem Bayniş (Işıklar C.), Fahri Dur (Anafartalar C.), Ferdi Karman (Yenişehir), Feyzi Didinal (Anafartalar C.), Fuat Balcı/Ali Şenöz (Posta C.), Galip Ceylan (Milli Müdafaa C.), Genççağa (Adliye Sarayı Yanı), Halis Ordumlu (Tüze C.), Halit Kurşuncu (Sanayi C.), Hamdi Öztunca (General Feyzi M.), Haydar Çoban (Çıkırıkçılar), Himmet Ölçmen (Anafartalar C.), Hüseyin Kemal Metiner (Altan S.), İbrahim Çulha (Adliye Sarayı Yanı), Kemal Kale (Posta C.), Nuri Oğlakçı (Sanayi C.), Otto Weber (Akköprü) ve Sedat Kartal (Akköprü). Hidayet Erkan, *a.g.e.*, ss. 21-22.
- ¹⁶⁶ Hüseyin Orak, *Türkiye Kılavuzu*, Cilt 1, Ankara 1946, ss. 168-171, 221.
- ¹⁶⁷ *Türk Ticaret Yıllığı 1939-1940*, ss. 63, 64, 65, 67, 69, 70, 73; *Türk Ticaret Yıllığı 1941*, ss. 52, 53, 55, 59, 62, 63; *Türk Ticaret Yıllığı 1942-1943*, ss. 64, 66, 68, 70, 75; *Türk Ticaret Yıllığı 1948*, ss. 50, 52, 64; *Türk Ticaret Yıllığı 1950*, ss. 50, 64.
- ¹⁶⁸ *Türk Ticaret Yıllığı 1939-1940*, s. 59; *Türk Ticaret Yıllığı 1941*, ss. 48, 52; *Türk Ticaret Yıllığı 1942-1943*, s. 61; *Türk Ticaret Yıllığı 1948*, s. 63; *Türk Ticaret Yıllığı 1950*, s. 63.
- ¹⁶⁹ 22 Ekim 1950 tarihli Genel Nüfus Sayımı sonuçları için bkz. T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *İstatistik Yıllığı 1950*, Ek s. XXX.
- ¹⁷⁰ İlhan Tekeli, *a.g.m.*, s. 71.
- ¹⁷¹ İlhan Tekeli, *a.g.m.*, s. 69.
- ¹⁷² *Ankara Şehri Yeni İmar Planına Ait İmar Komisyonu Raporu*, Doğu Ltd O. Matbaası, Ankara 1954, ss. 21-22.
- ¹⁷³ T.C. Ankara Ticaret ve Sanayi Odası, *Ticaret ve Sanayi Odasına Kayıtlı Tüccarlara Ait Adres Kitabı 1946*, Çankaya Matbaası, Ankara 1946; *Ankara Ticaret ve Sanayi Odası, Address Book*, Doğu Ltd O. Matbaası, Ankara 1953; *Ankara Ticaret ve Sanayi Odası, Adres Kitabı*, Ankara 1957.
- ¹⁷⁴ Bankacılar, sigortacılar, komisyoncular, inşaat malzemecileri, madeni eşya ve hırdavat tacirleri, manifatura ve hazır elbiseciler, ayakkabı ve deri tacirleri, yiyecek maddeleri tacirleri, otelci ve nakliyeciler, makine ve yedek aksam tacirleri, petrol tacirleri, lokanta, gazino ve eğlence yeri işletenler, yaş-kuru meyve tacirleri, hububat, bakliyat, yağlı tohum tacirleri, hayvan mahsulleri tacirleri, matbaa, kırtasiye ve kitapçılar, tüccar terzi ve tuhafiyeciler.
- ¹⁷⁵ Ankara Ticaret ve Sanayi Odası, *Adres Kitabı*, Ankara 1957, ss. 611-612.
- ¹⁷⁶ PTT, *Ankara Telefon Rehberi*, Ankara 1953, ss. 213-217, 229; PTT, *Ankara Telefon Rehberi*, Ankara 1955, ss. 248, 265, 271, 275, 308, 311, 312, 314; PTT, *Ankara Telefon Rehberi*, Ankara 1958, ss. 296-297, 340, 344, 348, 424-426.
- ¹⁷⁷ T.C. Şark Ticaret Yıllığı, Ankara 1939.
- ¹⁷⁸ *Milliyet*, 15.12.1963.
- ¹⁷⁹ www.kavaklidere.com

¹⁸⁰ PTT, *Ankara Telefon Rehberi*, Ankara 1953, ss. 261-262, 309-310; PTT, *Ankara Telefon Rehberi*, Ankara 1955, ss. 276, 323-324; PTT, *Ankara Telefon Rehberi*, Ankara 1958, ss. 304, 258-359.

¹⁸¹ Ankara Emniyet Müdürlüğü, *Ankara Şehri Polis Rehberi*, Sümer Matbaası, Ankara 1941; Hidayet Erkan, M. Naci Erkan, *Türkiye Sanayi-Ticaret Adres Kitabı*, İdeal Yayın Yurdu, İstanbul 1944-1945; Milliyet, 18.11.1960; Cumhuriyet, 3.12.1960; <http://www.muratun.com.tr> Metnin oluşturulması ve resimlerin temininde yardımlarını esirgemeyen Sayın Çağıl Mermutlu'ya teşekkür ederiz.

¹⁸² PTT, *Ankara Telefon Rehberi*, Ankara 1953, ss. 269-271; PTT, *Ankara Telefon Rehberi*, Ankara 1955, ss. 267, 290, 314, 341, 349, 35, 367, 368. PTT, *Ankara Telefon Rehberi*, Ankara 1958, ss. 261, 269, 290, 291, 317, 371, 392, 395, 407-408, 429-430.

¹⁸³ Resmi Gazete, 29.07.1954; Milliyet, 05.03.1955; Metin Özdemir, *Türk Traktör Tarihi*, 2. Baskı, Ankara 2004 (Muhtelif sayfalar)

¹⁸⁴ PTT, *Ankara Telefon Rehberi*, Ankara 1953, ss. 271-272; PTT, *Ankara Telefon Rehberi*, Ankara 1955, s. 286; PTT, *Ankara Telefon Rehberi*, Ankara 1958, ss. 314.

¹⁸⁵ PTT, *Ankara Telefon Rehberi*, Ankara 1953, ss. 320-322; PTT, *Ankara Telefon Rehberi*, Ankara 1955, ss. 333-340; PTT, *Ankara Telefon Rehberi*, Ankara 1958, ss. 379-389.

¹⁸⁶ Milliyet, 23.5.1958; Milliyet, 01.07.1960; Milliyet, 31.11.1961; Milliyet, 20.10.1962.

¹⁸⁷ "Ankara md.", *Yurt Ansiklopedisi*, Cilt 1, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1981, s. 610.

¹⁸⁸ Ankara Ticaret ve Sanayi Odası, *Adres Kitabı*, Ankara 1957, ss. 425-432; 581-608.

¹⁸⁹ ASO'nun ilk Oda Meclisi üyelerinden Ahmet Bozkurt ile 08-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.

¹⁹⁰ ASO'nun ilk Oda Meclisi ve Yönetim Kurulu üyelerinden Orhan Koloğlu ile 09-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.

¹⁹¹ ASO'nun ilk Oda Meclisi Reisi Rasih Selcanoğlu'nun konuşmasından, 30 Kasım 1964, *ASO Oda Meclisi Tutanağı*, s.14.

¹⁹² ASO kurucularından ve eski başkanlarından Mümin Erkunt, *ASOMEDYA*, Kasım 2003, 40. yıl sayısı; *Örnek Sanayici Prof.Dr. Orhan Işık*, Ankara: Ankara Sanayi Odası Yayını No:33, 198, s.52.

¹⁹³ ASO kurucularından ve eski başkanlarından Mümin Erkunt, *ASOMEDYA*, Kasım 2003, 40. yıl sayısı. "Ben Odada üyeydim, 1952'de Ticaret Odasına üye oldum, 60 ihtilalinden sonra Oda, Yönetim Kurulu feshedildi İhtilal Hükümeti tarafından. Yeni bir istişare heyeti kuruldu, yönetim kurulu değil, istişare heyeti kuruldu ve ona bendenizi de seçtiler. Ayrıca bana bir görev verdiler... Milli Koruma Kanunu bilirkişisi olarak seçtiler beni 1960'da. İlk istişare heyetine seçildik, 8-10 kişi, hatırlamıyorum arkadaşları, ben katılmadım toplantılara. Yalnız mahkemeden davet gelince giderdim, dosyayı alırdım, Oda adına görüşümüzü bildirirdim." ASO'nun ilk Oda Meclisi ve Yönetim Kurulu üyelerinden Orhan Koloğlu ile 09-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.

¹⁹⁴ ASO kurucularından ve eski başkanlarından Mümin Erkunt, *ASOMEDYA*, Kasım 2003, 40. yıl sayısı. "... sanayi ile ticaret birbirini tamamlayan iki unsur, ama dünyalar çok farklı. Üretenle üretilen malı satan arasında çok ciddi fark var. Sorunlar farklı, sistem farklı, davranış biçimleri farklı. Ve bakın bugün Türkiye'de ticaret ve sanayi odalarının bir olduğu yerlerde bazılarında sıkıntı yaşanıyor. Çünkü doğal olarak sanayici sayısı azdır, tüccar sayısı daha fazladır. Odalarda bu sefer tüccarların daha çok temsil edilme, sanayicinin temsil edilememe gibi sıkıntıları ortaya çıkıyor. Ben bunları, ticaret odalarını kötülemek adına söylemiyorum sakın yanlış anlaşılmasın. Aslında dünyanın neresine giderseniz gidin bunlar hep ortaktır, birdir. Ticaret sanayi odası ayrı ayrı değildir, bugün gidin Paris'te de aynı şekildedir, dünyanın birçok ülkesinde de böyledir. Ama bizim ülkemizdeki bir yapıdan dolayı ticaret ve sanayi odasının bir olması Ankara açısından

fayda getirmezdi. Ne zamanki bu ayrılığı gerçekleştirmişler ve Ankara Sanayi Odası ayrı, ticaret odası ayrı olarak değerlendirilmiş, bu Ankara sanayisinin ve ticaret hayatının lehine olmuştur.” Ekonomi Bakanı ve Ankara Sanayi Odası eski başkanlarından Zafer Çağlayan ile 21-09-2012 tarihinde yapılan görüşme. Ankara’da bir sanayi bölgesi oluşturulması düşüncesinin bir türlü hayata geçirilememesinin sanayicilerin ticaret kesiminden ayrılmalarında etkili olduğu da ifade edilmiştir. İlhan Tekeli, Tansı Şenyapılı, Murat Güvenç (1991), *Ankara’da Sanayi Üretiminin Tarihsel Gelişim Süreci*, Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayını, s.72.

¹⁹⁵ Ankara Sanayi Odası’nın ilk Meclis Başkanı Rasih Selcanoğlu yaptığı konuşmada “Bu günü Ankara şehri tarihinde Sanayi Odası açılış günü olarak vasıflandırır, mensuplarımızın candan gelen sevinç tezahürü ile kutlarız. Ankara şehrimiz ve civarında hususi teşebbüsün emek ve varlığı ile başlamış ve günden güne gelişmekte olan sanayi teşebbüslerinin mesleki hususiyetlerine hizmet edecek, müstakil bir hüviyetin iktisabındaki fikir birliğinizle yapılan teşebbüsler, bu teşebbüse öncü olan arkadaşlarımızın değerli çalışmaları, mensuplarımızın maddi, manevi fedakarlıkları ile elde edilmiş olan bu başarı takdire şayandır. Ancak mensuplarımız ve memleketin yüksek menfaatlerine mükellef bulunduğumuz hizmetlerin layıki ile ifasına iyi niyetle bilgili ve programlı olarak yapacağımız çalışmalarla gerçekleşeceğinden eminiz” ifadesiyle Ankara Sanayi Odası’nın kuruluş amacını ve yıllar itibariyle değişmeyecek çalışma ilkesini dile getirmişti. Aktaran ASO eski Eğitim Müşaviri ve eski Genel Sekreteri Kadir Bayraktar, *ASOMEDYA*, Kasım 2003, 40. yıl sayısı.

¹⁹⁶ “Ahmet Karamancı Beyin teklifi ile, en yaşlımız oydu, [beni] ilk Yönetim Kuruluna ... seçtiler, en genç üye benim, o zaman 30-35 yaşındayım. Arkadaşlar hepsi yüksek makine mühendisi, doçent doktor, yüksek kimya mühendisi, yüksek elektrik mühendisi, yüksek tahsilli. En kısa olan bendim, utanırdım yani, o kadar kıymetli bir heyet.” ASO’nun ilk Oda Meclisi ve Yönetim Kurulu üyelerinden Orhan Koloğlu ile 09-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.

¹⁹⁷ Ozansoy bir buçuk yıla yakın görev yaptıktan sonra Başbakanlık Müsteşarı görevine getirilmiş, Odadaki görevinden ayrılmıştır. *ASO Oda Meclisi Tutanağı*, 27 Aralık 1965.

¹⁹⁸ Orhan Koloğlu: “İlk toplantıda şöyle bir karar aldık Ahmet [Karamancı] Beyin teklifiyle: Arkadaşlar dedi, Odanın parası yok, aidat toplamak için henüz teşkilatımız tam yapılmadı, kurulmadı, biz toplantılarda para almayacağız, hakkı huzur almak yok, ona göre hazırlanın, ona göre davranın dedi.” ASO’nun ilk Oda Meclisi ve Yönetim Kurulu üyelerinden Orhan Koloğlu ile 09-09-2012 tarihinde yapılan görüşme. Yönetim Kurulu, Oda Meclisi, Muhasebe Murakabe Komisyonu ve Oda Meclisi tarafından oluşturulacak diğer komisyonlara katılanlara huzur hakkı ödenmesinin ancak Odanın mali bünyesi kuvvetlendikten sonra mümkün olabileceği 1 Mayıs 1964 tarihli Oda Meclisi toplantısında kararlaştırıldı.

¹⁹⁹ 30 Ocak 1964, *Oda Meclisi Toplantı Tutanağı*; 29 Eylül 1969, *Oda Meclisi Toplantı Tutanağı*. 1972’de 18’e, 1975’te 20’ye, 1987’de 23’e, 2005’te 26’ya, 2009’da 31’e ulaşan meslek grubu sayısı 2013 itibarıyla 32’dir.

²⁰⁰ 28 Şubat 1964 *Oda Meclisi Toplantı Tutanağı*.

²⁰¹ ASO kurucularından ve eski başkanlarından Mümin Erkunt, *ASOMEDYA*, Kasım 2003, 40. yıl sayısı.

²⁰² *Oda Meclisi Toplantı Tutanakları*.

²⁰³ ASO eski başkanı ve eski Devlet ve Milli Savunma Bakanlarından Mehmet Yazar ile 12-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.

²⁰⁴ 25 Haziran 1964 *Oda Meclisi Toplantı Tutanağı*. Öğrenimini Almanya’da yapmış bir mühendis olan ve önce İstanbul Teknik Üniversitesi’nde doktorasını tamamlayarak öğretim üyeliği yapan, bir müddet kamuda mühendis yönetici olarak çalışan, sonra

kendi işini kurmuş olan Orhan Işık, Avrupa'da gözlemlediği sanayileşme çabalarını ve edindiği tecrübeleri Türkiye'deki sanayileşme çabalarına sunmak amacıyla sanayi kongreleri düzenlenmesinde, sanayileşme için lüzumlu ve gerekli kurumların kurulmasında (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Türk Standartlar Enstitüsü, Milli Prodüktivite Merkezi) bizzat faal görev almış lider bir şahsiyetti. Ankara Sanayi Odası, Yönetim Kurulu başkanı Orhan Işık'ın liderliğinde, ülkenin sanayicileri arasında bir görüş birliği ve dayanışma sağlayarak sanayicinin çıkarlarını savunan, özelde ise başkent Ankara'da sanayinin geliştirilmesi için gerekli çalışmaların yapılmasını sağlayan resmi temsilcilik görevini üstlenmişti. ASO eski Eğitim Müşaviri ve eski Genel Sekreteri Kadir Bayraktar, *ASOMEDYA*, Kasım 2003, 40. yıl sayısı.

²⁰⁵ "1964 yılında Türkiye'de özel sektör aleyhtarlığı olarak başlatılan hareketlerin dış menşeli bir ideoloji ile beslenerek sermaye düşmanlığına dönüşmesi ve giderek yaygınlaşarak ülkenin tüm yatırım gücünün kırılması gayret ve düşüncelerine karşı durulması hususundaki karar, cesaretle ASO meclisince alınmıştır. Türk üniversite gençliği, basın ve yayın mensupları, toplum önderlerinin, bu olumsuz kampanya ve fikir akımlarından etkilenmelerini önleyici telif ve tercüme kitaplar, yayınlar, bilgilendirici açıklamalarla toplumu aydınlatan ilk ve tek kurum Ankara Sanayi Odası olmuştur." ASO eski Eğitim Müşaviri ve eski Genel Sekreteri Kadir Bayraktar, *ASOMEDYA*, Kasım 2003, 40. yıl sayısı.

²⁰⁶ ASO'nun ilk Oda Meclisi üyelerinden Ahmet Bozkurt ile 08-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.

²⁰⁷ ASO eski başkanı ve eski Devlet ve Milli Savunma Bakanlarından Mehmet Yazar ile 12-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.

²⁰⁸ ASO eski başkanlarından ve ilk Yönetim Kurulu üyelerinden Hami Kartay, *ASOMEDYA* Kasım 2003, 40. yıl sayısı.

²⁰⁹ ASO eski başkanı ve eski Devlet ve Milli Savunma Bakanlarından Mehmet Yazar ile 12-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.

²¹⁰ ASO eski Eğitim Müşaviri ve eski Genel Sekreteri Kadir Bayraktar, *ASOMEDYA*, Kasım 2003, 40. yıl sayısı.

²¹¹ ASO'nun ilk Oda Meclisi üyelerinden Ahmet Bozkurt ile 08-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.

²¹² ASO eski başkanlarından Mümin Erkunt, *ASOMEDYA* Kasım 2003, 40. yıl sayısı; <http://www.ekodialog.com/Makaleler/mumin-erkunt-ile-soylesi.html>

²¹³ ASO eski başkanı ve eski Devlet ve Milli Savunma Bakanlarından Mehmet Yazar ile 12-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.

²¹⁴ "1963 yılının başında ikinci müteşebbis heyeti oluşturduk... Ben Posta Caddesi Mermerci Han'daki Erkunt Sanayi A.Ş.'nin 3 odalı bürosunun 1 odasını bu işe tahsis ettim... ASO kurucularından ve eski başkanlarından Mümin Erkunt, *ASOMEDYA* Kasım 2003, 40. yıl sayısı.

²¹⁵ "Ahmet Karamancı'nın Posta Caddesi'nde bir dükkânı vardı, üzerinde de bir daireyi vardı, boş olan bu daireyi bize bedavaya tahsis etti. Bunun içinde bir tahta masayla birkaç tane tahta sandalye vardı ve bu da bizim çalışma ortamımızdı... Birkaç ay Oda merkezimiz bu büro oldu..." ASO kurucularından ve eski başkanlarından Mümin Erkunt, *ASOMEDYA* Kasım 2003, 40. yıl sayısı.

²¹⁶ *ASO Yönetim Kurulu Tutanağı*, 12 Aralık 1963.

²¹⁷ 27 Aralık 1965 tarihli *Oda Meclisi Toplantı Tutanağı*, ek s.1.

²¹⁸ ASO eski başkanlarından Hami Kartay, *ASOMEDYA* Kasım 2003, 40. yıl sayısı.

²¹⁹ ASO eski başkanlarından Mümin Erkunt, *ASOMEDYA* Kasım 2003, 40. yıl sayısı. Oda Meclisi Tutanaklarına göre ASO'nun 800.000 TL'ye satın aldığı dört daireden oluşan yeni ofisinin tadilat ve tefrişinin tamamlanarak bu binada çalışmaya başlanması tarihi

29 Ocak 1968'dir. 28 Kasım 1968 ve 12 Kasım 1969 tarihli *Oda Meclisi Toplantı Tutanaqları*.

²²⁰ ASO eski başkanlarından Hami Kartay, *ASOMEDYA* Kasım 2003, 40. yıl sayısı.

²²¹ ASO eski başkanlarından Mümin Erkunt, *ASOMEDYA* Kasım 2003, 40. yıl sayısı.

²²² Ankara Sanayi Odası eski başkanı ve eski Devlet ve Milli Savunma Bakanlarından Mehmet Yazar ile 12-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.

²²³ ASO eski Genel Sekreterlerinden Kadir Bayraktar, *ASOMEDYA* Kasım 2003, 40. yıl sayısı.

²²⁴ Ekonomi Bakanı ve Ankara Sanayi Odası eski başkanlarından Zafer Çağlayan ile 21-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.

²²⁵ Ankara Sanayi Odası Başkanı Nurettin Özdebir ile 04-12-2012 tarihinde yapılan görüşme.

²²⁶ Raci Bademli, "Küçük Sanayi Siteleri Deneyimi", *1987 Sanayi Kongresi Bildirileri* (9-15 Kasım 1987 Ankara), TMMOB Makina Mühendisleri Odası yayını içinde s.114.

²²⁷ Tekeli vd. (1991), s.72.

²²⁸ Tekeli vd. (1991), s.73.

²²⁹ Tekeli vd. (1991), s.74-77.

²³⁰ Tekeli vd. (1991), s.78-79.

²³¹ Tekeli vd. (1991), s.80-97.

²³² *50 Yılda Türk Sanayii*, s.9-10.

²³³ *2023 Başkent Ankara Nazım İmar Plan Açıklama Raporu*, Ankara Büyükşehir Belediyesi, (2006), s.281.

²³⁴ Bostan vd., (2010), s.90, 96.

²³⁵ ASO Yönetim Kurulu Başkanı Nurettin Özdebir 2011-2013 arasında OSBÜK başkanlığını da yürütmüştür.

²³⁶ <http://www.osbuk.org/index.php?page=content/osbler&id=1>

²³⁷ *ASOMEDYA*, Mayıs 1995; Mehmet Cansız (2010), *Türkiye'de Organize Sanayi Bölgeleri Politikaları ve Uygulamaları*, Ankara: DPT Yayını, s.29-30.

²³⁸ Cansız (2010), s.28.

²³⁹ ASO'nun ilk Oda Meclisi üyelerinden Necati Tereyağoğlu'nun 28 Kasım 1988 tarihli Oda Meclisi Toplantısındaki konuşmasından, s.3-4. Ankara'da hızla gelişmekte olan sanayinin saha ihtiyacını karşılamak üzere Macun Köyü mevkiinde organize bir sanayi bölgesi kurulması için yaklaşık 12 seneden beri [1957'den beri] çaba gösterilmekte olduğu ASO 1969 ve 1970 Yılları Gerçekleşen Çalışma Programları'nda ifade edilmiştir. *Oda Meclisi Tutanağı*, 12 Kasım 1969 ve 25 Kasım 1970.

²⁴⁰ Özdemir Yarar (1966), *Müessir Bir Kalkınma Aracı Organize Sanayi Bölgeleri*, Ankara, s.2-4.

²⁴¹ ASO'nun ilk Oda Meclisi ve Yönetim Kurulu üyelerinden Orhan Koloğlu ile 09-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.

²⁴² Güngör Önal (1974), *Organize Sanayi Bölgeleri ve Uygulamadaki Durum*, Eskişehir Sanayi Odası Yayını No:12, s.90.

²⁴³ *ASO Oda Meclisi Tutanaqları*.

²⁴⁴ www.aosb.org.tr/tr/Tarihce.aspx

²⁴⁵ www.metes.org.tr

²⁴⁶ www.aso2osb.org.tr

²⁴⁷ www.aso2osb.org.tr

²⁴⁸ www.ostim.org.tr

²⁴⁹ www.ostimsavunma.org

²⁵⁰ www.isim.org.tr

²⁵¹ www.medikalkume.com

- ²⁵² www.ostimenerjik.com
- ²⁵³ www.anadoluraylisistemler.org
- ²⁵⁴ www.kaucukteknolojileri.com
- ²⁵⁵ www.ivedikosb.org.tr
- ²⁵⁶ www.baskentosb.org/?page_id=2
- ²⁵⁷ www.osbbs.osbuk.org.tr
- ²⁵⁸ www.ankaradokumculerodasi.org.tr; www.osbbs.osbuk.org.tr
- ²⁵⁹ www.anadoluosb.org.tr
- ²⁶⁰ www.osbbs.osbuk.org.tr
- ²⁶¹ www.ptoosb.org.tr
- ²⁶² Mehmet Yazar, 4 Mart 1983, *1982'den 1983'e Türkiye Ekonomisi Semineri* açış konuşmasından.
- ²⁶³ Mümin Erkunt, 5 Nisan 1985, *1984'ten 1985'e Türkiye Ekonomisi Semineri*, "Sanayimizdeki Gelişmeler ve Darboğazlar" Tebliği.
- ²⁶⁴ Mümin Erkunt, 5 Nisan 1985, *1984'ten 1985'e Türkiye Ekonomisi Semineri* açış konuşmasından.
- ²⁶⁵ Ankara Sanayi Odası eski başkanlarından Sözer Özel ile 28-11-2012 tarihinde yapılan görüşme.
- ²⁶⁶ Ankara Sanayi Odası eski başkanlarından Sözer Özel ile 28-11-2012 tarihinde yapılan görüşme.
- ²⁶⁷ "İlk defa Organize Sanayi Bölgesi'nin bütçesini bizim Yönetim Kurulumuz yaptı. Daha evvel bütçesiz çalışırdı Organize Sanayi Bölgesi. Yani hesap ne, kitap ne kimsenin bir haberi yoktu. Bunun bütçesini hazırlayıp Meclis'e getirip tasdik ettik, hatta bazı arkadaşlarımız kızdılar niye siz kendi kendinizi kontrol altına sokuyorsunuz diye ama, bu bir usûl meselesiydi." Ankara Sanayi Odası eski başkanlarından Sözer Özel ile 28-11-2012 tarihinde yapılan görüşme.
- ²⁶⁸ Ekonomi Bakanı ve Ankara Sanayi Odası eski başkanlarından Zafer Çağlayan ile 21-09-2012 tarihinde yapılan görüşme. Zafer Çağlayan bu dönemde, Fransa Parlamentosu'nda 12 Ekim 2006'da Ermeni Soykırımı'nın İnkârını Suç Sayan yasa tasarısı görüşmelerini ASO Yönetim Kurulu Başkanı olarak Paris'te izlemiş ve bu konuda Odanın tepkilerini hem Fransız hem de dünya kamuoyu ile paylaşmıştır.
- ²⁶⁹ Berlin Eyalet Hükümeti, Berlin Ticaret ve Sanayi Odası ve Berlin Belediyesi'nin ortak mali katkılarıyla oluşturulmuş olan Türk-Alman Ekonomik İşbirliği Kurumu, Almanya'daki çıraklık sisteminin bir modelini Türkiye'de kurmak ve tanıtmak amacıyla Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu ve ilgili Odalar ile işbirliği yaparak İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Diyarbakır gibi merkezlerde çıraklık okulları faaliyete geçirmişti.
- ²⁷⁰ <http://www.asotek.com.tr/tr/asotekcoleji.pdf>
- ²⁷¹ Bülent Dinçer, Metin Özaslan ve Erdoğan Satılmış (1996), "İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması", DPT Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Yayın no: DPT 2466; Bülent Dinçer, Metin Özaslan ve Taner Kavasoğlu (2003), "İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003)", DPT Bölgesel Gelişme Ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Yayın no: DPT 2671.
- ²⁷² İstatistiklerle Ankara, Ankara Kalkınma Ajansı, <http://www.ankaraka.org.tr/tr/files/yayinlar/istatistiklerle-ankara-2010.pdf>
- ²⁷³ Ezgi Baday Yıldız, Uğur Sivri ve Metin Berber (2010) Türkiye'de İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2010), *Uluslararası Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*, 7-9 Ekim Yozgat, s.693-705.
- ²⁷⁴ Türkiye'de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması, Kıvılcım Eraydın, Erhan Gül, Bora Çevik, Eren Demir, Türkiye İş Bankası A.Ş. İktisadi Araştırmalar Bölümü, http://ekonomi.isbank.com.tr/UserFiles/pdf/ar_03_2012.pdf

- ²⁷⁵ Türkiye’de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması, http://ekonomi.isbank.com.tr/UserFiles/pdf/ar_03_2012.pdf
- ²⁷⁶ *Ankara Bölge Planı 2011-2013*, Ankara Kalkınma Ajansı, s.17.
- ²⁷⁷ *Ankara Bölge Planı 2011-2013*, Ankara Kalkınma Ajansı, s.17-18.
- ²⁷⁸ *Ankara Bölge Planı 2011-2013*, Ankara Kalkınma Ajansı, s.18.
- ²⁷⁹ Dinçer vd. (2003), s.108-110; 114.
- ²⁸⁰ Dinçer vd. (2003), s.114.
- ²⁸¹ <http://osbbs.sanayi.gov.tr/citydetails.aspx?datalD=6>
- ²⁸² www.ekonomi.gov.tr
- ²⁸³ www.aso.org.tr
- ²⁸⁴ www.aso.org.tr
- ²⁸⁵ www.aso.org.tr
- ²⁸⁶ www.aso.org.tr
- ²⁸⁷ www.aso.org.tr
- ²⁸⁸ <http://www.tim.org.tr/tr/ihracat-arastirma-raporlari-ilk-1000-ihracatci-arastirmasi.html>
- ²⁸⁹ www.tuik.gov.tr
- ²⁹⁰ *Mevcut Durum Raporu 2011-2013*, Ankara Kalkınma Ajansı, s.57-58.
- ²⁹¹ <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/7EF56F48-D8D3-8566-452092D48A1F70B1/kitapmakro.pdf>
- ²⁹² www.tim.org.tr
- ²⁹³ www.tim.org.tr
- ²⁹⁴ Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü
- ²⁹⁵ *Mevcut Durum Raporu 2011-2013*, Ankara Kalkınma Ajansı, s.112.
- ²⁹⁶ www.sanayi.gov.tr
- ²⁹⁷ <http://www.tpe.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=136>
- ²⁹⁸ <http://www.tpe.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=136>
- ²⁹⁹ ASO’nun ilk Oda Meclisi üyelerinden Necati Tereyağoğlu ile 08-12-2012 tarihinde yapılan görüşme.
- ³⁰⁰ ASO’nun ilk Oda Meclisi üyelerinden Necati Tereyağoğlu, *ASOMEDYA*, Kasım 2003, 40. yıl sayısı.
- ³⁰¹ Ankara Sanayi Odası eski başkanı ve eski Devlet ve Milli Savunma Bakanlarından Mehmet Yazar ile 12-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.
- ³⁰² Ankara Sanayi Odası eski başkanlarından Sözer Özel ile 28-11-2012 tarihinde yapılan görüşme.
- ³⁰³ Ekonomi Bakanı ve Ankara Sanayi Odası eski başkanlarından Zafer Çağlayan ile 21-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.
- ³⁰⁴ Ankara Sanayi Odası Başkanı Nurettin Özdebir ile 04-12-2012 tarihinde yapılan görüşme.
- ³⁰⁵ ASO Oda Meclisi Başkanı Tarık Artukmaç, *ASOMEDYA*, Kasım 2003, 40. yıl sayısı. Tarık Artukmaç 1995-2013 arasında 18 yıl süreyle ASO tarihinde en uzun süre Oda Meclisi Başkanlığı görevini sürdürmüş kişidir.
- ³⁰⁶ ASO eski başkanlarından Alaeddin Ceceli, *ASOMEDYA*, Kasım 2003, 40. yıl sayısı.
- ³⁰⁷ Ankara Sanayi Odası eski başkanı ve eski Devlet ve Milli Savunma Bakanlarından Mehmet Yazar ile 12-09-2012 tarihinde yapılan görüşme.
- ³⁰⁸ *ASO Stratejik Plan Raporu, 2010-2013*.

Ankara Sanayi Odası